

MILITAIR-RECHTELIJK TIJDSCHRIFT.

GEDRUKT EN UITGEGEVEN OP
LAST VAN DE DEPARTEMENTEN
VAN MARINE EN VAN OORLOG.

DEEL XII.

's-GRAVENHAGE. MOUTON & Co.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Opleggen van bescheiden betreffende deserteurs van den landstorm.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 6 Mei 1916.
Ie Afd., Nr. 98.

(Legerorders 1916 Deel A. Nr. 45).

Het is gebleken, dat geen regeling bestaat ten aanzien van de wijze, waarop gehandeld moet worden met de bescheiden betreffende als deserter afgevoerde landstormplichtigen, die niet voldoen aan een oproeping voor den werkelijken dienst, vermits de Legerorder 1915 A 125 op hen niet toepasselijk kan worden geacht.

Mitsdien wordt bij deze bepaald, dat de bedoelde bescheiden moeten worden opgelegd ten bureele van den Commandant van het garnizoen waartoe behoort het legeronderdeel, waarbij de betrokken landstormplichtige in werkelijken dienst zou zijn gesteld, indien hij aan de oproeping had voldaan, en door welken Commandant c.q. te zijner tijd de noodige stappen voor de vervolging van dien landstormplichtige zullen moeten worden gedaan.

Toepassing van de artikelen 10 en 22 der Wet van 23 Mei 1899 (Stbl. Nr. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van art. 187 GW.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 23 Mei 1916,
Kabinet Litt. O⁷³.

(Legerorders 1916 Deel A. Nr. 56.)

De Ministerieele Beschikking van 27 Maart 1915, Ie Afd. Nr. 3 (L. O. 1915, A. 30)¹⁾ vervalt en wordt vervangen door het navolgende:

„Ingevolge de artt. 10 en 22 van de wet van den 23en Mei 1899 (Staatsblad No. 128) heeft in het gebied, hetwelk in staat van

1) Zie M. R. T. X, blz. 427.

oorlog of in staat van beleg is verklaard, het militair gezag de bevoegdheid politieverordeningen en verordeningen en keuren van waterschappen, veenschappen en veenpolders vast te stellen en te wijzigen. Mitsdien kan, indien in het voornoemde gebied vaststelling of wijziging van een zoodanige verordening noodzakelijk is, zulks steeds door het militair gezag geschieden, ook al wordt bij die vaststelling of wijziging geen militair belang betrokken geacht. Het militair gezag behoort echter geen maatregelen van wetgevenden aard te nemen, tenzij het militair belang zulks eischt, of het orgaan van het burgerlijk gezag, dat in gewone omstandigheden tot het nemen van den maatregel bevoegd zou zijn, zulks verzoekt. Aan zoodanige verzoeken van het burgerlijk gezag behoort zoo spoedig mogelijk gevolg te worden gegeven, voor zoover het militair belang zich daartegen niet verzet."

Getuigengeld aan militairen.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 2 Juni 1916,
Ie Afd., Nr. 103.

(Legerorders 1916 Deel A. Nr. 62).

Meermalen komt het voor, dat aan militairen, die als getuigen voor den burgerlijken of den militairen strafrechter verschijnen, reis- en verblijfkosten worden uitbetaald op declaratie volgens het Reisbesluit.

Mitsdien zij hierbij nadrukkelijk de aandacht er op gevestigd, dat officieren, die als getuigen voor den strafrechter moeten verschijnen, moeten worden schadeloos gesteld volgens de regelen bij de wet van 18 April 1874, S. 66 en van de K.K. BB. van 18 December 1874, S. 212 en van 18 April 1874, S. 67 gesteld.

Voor zooveel betreft de militairen beneden den rang van officier, die in het bovenbedoelde geval verkeerden, zij de dezerzijdsche aanschrijving van 27 December 1913, Ie Afd., No. 180 (V. B. U. blz. 3309) in herinnering gebracht.

Termijn voor het indienen bij de hogere militaire autoriteit van eene klacht over een opgelegde krijgstuuchtelijke straf.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 11 Juli 1916,
Ie Afd., Nr. 87.

(Legerorders 1916 Deel A., Nr. 82).

Het is nader gebleken, dat het Hoog Militair Gerechtshof, ten

opzichte van klachten over krijgstuuchtelijke straffen ingebracht bij de *hoogere militaire autoriteit*, dezelfde gedragslijn wenschte aangenomen te zien als bij L. O. 1915, A. 21¹⁾ ten aanzien van klachten ingebracht bij *den militairen rechter* werd voorgeschreven.

Mitsdien wordt er op gewezen, dat het gewenscht is, dat een klacht over een krijgstuuchtelijke straf bij de hoogere militaire autoriteit wordt ingebracht uiterlijk op den achtsten dag, volgende op dien, waarop de klager zijn straf heeft ondergaan, of — bij disciplinaire straffen van blijvenden of langdurigen aard, als degradatie of plaatsing in een afzonderlijke of tweede klasse — uiterlijk op den achtsten dag, volgende op dien, waarop aan de straf uitvoering is gegeven.

Bij latere indiening van zoodanige klacht moet deze echter toch door de militaire autoriteit worden aangenomen en behandeld.

Opperbevelhebber
van Land- en Zeemacht.

's-Gravenhage, 8 Augustus 1916.

Kabinet.

1622
No. 58085

Onderwerp:

**Medewerking van militaire
zijde met betrekking tot
het vooronderzoek van
strafbare feiten.**

Het is voorgekomen, dat bij de nasporing in zake een strafbaar feit aan de opsporingsambtenaren, i. c. maréchaussée, van militaire zijde — zij het dan ook als gevolg van een misverstand — niet volledig medewerking werd verleend.

Als gevolg van dat voorval heeft de Minister van Oorlog mij verzocht de noodige bevelen te geven, opdat in den vervolge van militaire zijde niet zonder noodzaak medewerking zal worden geweigerd aan een door burgerlijke autoriteiten ingesteld vóóronderzoek van een strafbaar feit.

Bedoelde bevelen worden bij deze gegeven, onder aanteekening van het volgende:

Waar de resultaten, door de opsporingsambtenaren bij hun onderzoek verkregen, kunnen strekken tot voorlichting van de militaire autoriteiten, i. c. den garnizoens-commandant, die eene beslissing heeft te nemen omtrent de strafrechtelijke vervolging, verdient het uit practische overweging — voornamelijk dient

1) Zie M. R. T. X, blz. 426.

hierbij gedacht te worden aan „commune delicten” door militairen buiten de kazernes of militaire terreinen gepleegd — aanbeveling, dat aan de opsporingsambtenaren bij hun onderzoek zooveel mogelijk de vrije hand worde gelaten en medewerking worde verleend van de zijde der militaire autoriteiten. Uit het gestelde in het laatste lid van art. 274 R. L. zou zelfs kunnen worden opge- maakt, dat de R.L. ruimte laat, dat door de militaire autoriteiten, ten behoeve van de militaire justitie, gebruik kan worden gemaakt van de hulp der opsporingsambtenaren.

In evenbedoeld laatste lid wordt het juiste militaire beginsel gehuldigd, dat de militaire autoriteit meester is op eigen terrein; maar dat wil allerminst zeggen, dat aan het goedvinden van die autoriteit is overgelaten al dan niet toestemming tot plaatselijk onderzoek te verleenen. Wordt *geen* toestemming verleend, dan zal zulks moeten steunen op overwegingen van militair belang, Hetzelfde zal moeten gelden, wanneer het niet gaat om *plaatselijk* onderzoek, maar om het voorgeleiden van militaire verdachten en van militaire getuigen; ook te dien aanzien blijve de beslissing aan de militaire autoriteit, maar deze verleene, indien mogelijk, hare medewerking. Mocht vrees bestaan, dat daardoor militaire belangen zouden worden geschaad, dan zal het plegen van overleg allicht tot eene oplossing leiden, waardoor die schade wordt voorkomen en het justitieel belang wordt gediend.

In het algemeen worde de beteekenis van het verzamelen van materiaal door opsporingsambtenaren ook ten behoeve van de militaire justitie op de juiste waarde geschat.

De Generaal,

op last,

De Generaal-Majoor,

Chef van het Kabinet,

H. KEMPER.

Aan
de Autoriteiten der Landmacht.

Opsporing en aanhouding van vermiste militairen.

Kennisgeving van 9 Augustus 1916, Ie Afd., No. 86.

(Legerorders 1916 Deel A., Nr. 99.)

Het is gebleken, dat door Compagnies-, Batterij- of Eskadrons-Commandanten, verschillend wordt gehandeld ten opzichte van verzoeken tot opsporing van vermiste militairen.

Deze verzoeken worden in sommige gevallen tot den Burgemeester, in andere tot den Commissaris van Politie gericht.

Opdat in den vervolge in deze eenvormig worde gehandeld, wordt bij deze ter kennis van de militaire autoriteiten gebracht, dat *alle* verzoeken om opsporing en aanhouding van militairen die vermist worden, in gemeenten, alwaar een *Commissaris van Politie* gevestigd is, *rechtstreeks* tot dezen ambtenaar gericht moeten worden.

In voorloopig arrest gestelde militairen.

Kennisgeving van 9 Augustus 1916, IIe Afd., No. 103.

(Legerorders 1916 Deel A., Nr. 100.)

Teneinde alle verschil van opvatting bij de commandeerende officieren weg te nemen, wordt bepaald, dat aan de in de provoost in voorloopig arrest gestelde militairen, indien zij zulks verlangen, zoo mogelijk, de door hen gewenschte lectuur en het gebruik van schrijfgereedschap kan worden toegestaan.

Ook kan aan hen de gewone nachtligging verstrekt worden.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Betaling van geldboeten opgelegd door zeekrijgsraden buiten het Rijk in Europa of door het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië.

Bij vonnis d.d. 3 Mei 1915 veroordeelde de zeekrijgsraad bij het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië een schepeling wegens belediging tot een geldboete van f10.—, subsidiair 10 dagen hechtenis. Van de bevoegdheid, gegeven in het 2e lid van art. 3 van de wet van 14 November 1879 S. 193, om de geldboete te veranderen in militaire detentie van gelijken duur als de vervangende hechtenis, maakte de krijgsraad geen gebruik. Het vonnis uitgesproken zijnde door een Nederlandschen rechter, moest het bedrag der boete in de Nederlandsche schatkist gestort worden.

De veroordeelde wilde de boete betalen, doch moest tot de ondekking komen, dat niemand was aangewezen om het boetebedrag in ontvangst te nemen. Immers de boeten moeten worden betaald ten kantore van den ontvanger der registratie voor de gerechtelijke akten in welks kring de veroordeelde woonachtig is of, indien de veroordeelde buitenslands woont, in welks kring de veroordeeling is uitgesproken. Noch het eene, noch het andere geval deed zich hier voor. (Zie art. 16 van de wet van 16 Juni 1832 S. 29; artt. 51 en 52 van het K. B. van 18 December 1874 S. 212 j^o art. 1 van het K. B. van denzelfden datum S. 213; art. 176 van de Instructie regelende het beheer, de boekhouding en de verdere verplichtingen van de ambtenaren van de registratie, de successie en het zegel.)

De fiscaal bij den krijgsraad meende evenwel, en naar onze meening terecht, dat het onrechtmatig zoude zijn op grond van deze leemte den veroordeelde t. z. t. wegens niet-betaling van de boete, de vervangende hechtenis te doen ondergaan, nam het bedrag van f10.— in ontvangst en riep de tusschenkomst in van den Commandant der Zeemacht in Ned.-Indië om het bedrag in de Nederlandsche schatkist te doen storten. Laatstgenoemde autoriteit bracht dit verzoek weder over aan den Minister van Marine.

Na gepleegd overleg met den Minister van Financiën is daarop het bedrag der boete, onder overlegging van het betrekkelijke extract-vonnis, gestort bij den ontvanger der registratie voor de gerechtelijke akten te 's-Gravenhage. Aangezien genoemde bewindsman mededeelde, dat ook bij later voorkomende gevallen in

gelijken geest gehandeld zou kunnen worden, heeft de Minister van Marine bij resolutie van 7 October 1915 Afd. C./B. Nr. 62 het navolgende bepaald:

„De betaling van geldboeten, opgelegd door een zeekrijgsraad „buiten het Rijk in Europa of door het Hoog Militair Gerechtshof „in Nederlandsch-Indië, kan geschieden door tusschenkomst van „den officier van administratie van den bodem tot welks rolle „de veroordeelde behoort. Deze officier bezigt de aldus ontvangen „gelden ter uitbetaling van traktementen en soldijen en legt bij „den driemaandelijkschen schuldstaat over het betrekkelijke „extract-vonnis (c. q. extract-sententie), voorzien van eene ver- „klaring dat het bedrag der boete door hem is ontvangen”. (3 V. K. M. XI 99).

In voorkomende gevallen zal de fiscaal dus een extract-vonnis kunnen zenden aan den officier van administratie van het schip tot welks rolle de veroordeelde behoort. Het ligt voor de hand, dat genoemde officier, wanneer de veroordeelde niet binnen den gestelden termijn de boete heeft betaald, daarvan aan den fiscaal kennis moet geven, daar deze anders niet weet of hij tot tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis moet overgaan. Het ware wellicht niet overbodig geweest zulks uitdrukkelijk in het nieuwe voorschrift te vermelden, gelijk dit ook voor de ontvangers der registratie is bepaald (art. 356 van de reeds eerder vermelde instructie). Mededeeling van de betaling der boete is niet strikt noodzakelijk, maar wel wenschelijk, daar de fiscaal, wanneer hij geen bericht van het tegendeel ontvangt, mag aannemen, dat de boete inderdaad betaald is; de mogelijkheid, dat de fiscaal door toevallige omstandigheden van de niet-betaling geen bericht ontvangt is evenwel niet uitgesloten.

Ten slotte vestigen wij er nog de aandacht op, dat bij de vaststelling van het nieuwe voorschrift, blijkens de vermelding van het Hoog Militair Gerechtshof in (lees „van”) Ned. Indië, rekening is gehouden met het t. g. t. in werking treden van de wet van 15 Mei 1914 S. 206 houdende openstelling van hooger beroep van vonnissen in Ned. Indië door krijgsraden bij de Zeemacht gewezen.

Krijgsraden te velde. 1)

Aan de N. R. Ct. van 9 Mei 1916, Avondblad A., ontleenen wij het navolgende bericht:

Tot president van een krijgsraad te velde zullen naar de Avondpost meldt bij een eventuëelen oorlog worden benoemd: bij het hoofdkwartier van het veldleger, de oud-kolonel der infanterie

1) Zie ook blz. 474 van den vorigen jaargang.

B. J. Land; bij het commando in Zeeland, de oud-kolonel H. J. Indewei; bij de 1ste divisie, de oud-kol. der cavalerie H. D. Twiss; bij de 2de divisie, de oud-kol. der inf. Jhr. J. F. van Spengler; bij de 3de divisie, de oud-kol. der inf. B. Vervooren; bij de 4e divisie, de oud-luit.-kol. L. G. E. Kalshoven.

De oud-hoofdofficieren zullen vóór de aanvaarding van hun functie weer in actieven dienst worden gesteld.

Officier-Raadsman.

Naar aanleiding van onze beschouwingen over den „officier-raadsman” op blz. 242 van den vorigen jaargang vestigt men er onze aandacht op, dat het instituut „officier-raadsman” schade ondervindt, doordat de Regeering slechts aan advocaten een honorarium toekent. Wanneer een officier ook voor zijne moeite en studie zoude worden beloond, zoude er voor hem een prikkel zijn om het militaire recht nader te bestudeeren, wat te meer klemt waar een officier-raadsman in de rechten is gepromoveerd. Het zoude nu den schijn hebben of de verdediging door officieren, zelfs gepromoveerde, maar liefhebberij is. Een verbetering ware gemakkelijk aan te brengen door wijziging van het K. B. van 10 Juni 1915 S. 239. 1)

Het behoeft natuurlijk geen betoog, dat maatregelen, die de bestudeering van het militair recht kunnen bevorderen, onze volle instemming hebben. Echter gelooven wij niet, dat de aangegeven maatregel aanbeveling verdient. Elk officier, die voor zijn taak berekend wil blijven, zal een gedeelte van zijn tijd voor studie moeten bestemmen. Daarbij kan hij er zich toe bepalen zorg te dragen om in het algemeen op de hoogte te blijven, maar ook kan hij bovendien een bepaald onderdeel tot onderwerp van bijzondere studie maken. Dit laatste aan te moedigen ligt naar onze meening op den weg der Regeering, omdat zij daardoor voor betrekkingen en opdrachten, die een meer uitgebreide kennis van een bepaald onderwerp vereischen, de beschikking krijgt over de noodige krachten. Terecht heeft het Marinebestuur zulks ingezien en een regeling ontworpen, waarbij aan officieren de gelegenheid wordt geboden om blijk te geven van meer uitgebreide kennis in wetenschappelijke vakken, terwijl aan hen, die daarin slagen, een geldelijke belooning in eens wordt toegekend ten bedrage van f 1000.— (art. 4 hfdst. XI, hfdst. XIa en art. 24 hfdst. I van deel I der V. K. M.) Onder deze vakken is ook opgenomen „Rechtskennis” o. m. omvattende „strafrecht in zijn vollen omvang, gewoon en militair, materieel en formeel.” Verwacht mag nu worden, dat zij, wien de toelage voor meer

1) M. R. T. X blz. 606.

uitgebreide rechtskennis is toegekend, zich ook beschikbaar zullen stellen om als raadsman van een beklaagde op te treden; doen zij zulks, dan worden zij vrijgesteld van die diensten, waardoor zij zouden worden belemmerd in de richtige uitoefening van de als zoodanig op hen rustende verplichtingen, terwijl aan hen, die hun verblijf niet houden in de plaats waar de krijgsraad is gevestigd, reis- en verblijfkosten worden toegekend, voor zoover de reizen naar de plaats waar de krijgsraad is gevestigd en het verblijf aldaar tot de richtige uitoefening van hunne functie noodig zijn. (art. 69 en 70 hfdst. XI deel 3 V. K. M.) Op deze manier worden dus moeite en studie beloond en naar onze meening verdient deze wijze de voorkeur boven wijziging van het reeds eerdergenoemde K. B.

Het gaat toch niet aan advocaten-raadslieden en officieren-raadslieden in deze over een kam te scheeren. Wanneer een advocaat als raadsman van een beklaagde voor den krijgsraad optreedt, oefent hij zijn beroep uit en gebruikt daarvoor tijd, dien hij anders had kunnen gebruiken om de belangen van anderen te behartigen, terwijl de officier-raadsman — aldus naar zijn vermogen de belangen van andere militairen behartigende — daarmede een op hem rustende verplichting vervult. Het is dan ook hierdoor geheel te rechtvaardigen, dat hij voor deze werkzaamheden den tijd gebruikt, waarin hij andere diensten zoude kunnen of moeten verrichten. Immers de krijgsraden houden in den regel zitting gedurende de gewone diensturen.

Bovendien, wanneer men officieren-raadslieden voor hunne als zoodanig bewezen diensten gaat bezoldigen, zou men er feitelijk toe komen, om alléén hen, die zich in het bijzonder op de studie van het recht toeleggen, geldelijk te beloonen, terwijl dit voor studie in andere wetenschappelijke vakken niet het geval zoude zijn. Wij achten het gevaar niet denkbeeldig, dat daardoor de studie van het recht zoude worden aangemoedigd ten koste van de studie van andere vakken.

Verdediging in reclame-zaken.

Na de poging aangewend door Mr. Dr. J. S. Barbas om van het Hoog Militair Gerechtshof toestemming te krijgen om ter terechtzitting bij de behandeling van een reclame-zaak, als raadsman op te treden, 1) is door Mr. M. H. de Boer ongeveer een jaar later een nieuwe poging daartoe gedaan, welke echter evenmin succes had.

1) Zie M. R. T. XI, blz 269.

Het door hem ter zake aan het Hof ingediende request met de daarop genomen beslissing laten wij hier volgen.

Aan het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht.

Geeft eerbiedig te kennen

Mr. M. H. de Boer, advocaat en procureur bij Uw Hof,
dat de heer K., 1e luitenant der Infanterie, hem heeft verzocht zijne reclamezaak mondeling voor den Hove toe te lichten;

dat hem echter bekend is, dat volgens de bij de behandeling van reclamezaken heerschende gebruiken, een dergelijke mondelinge toelichting niet wordt toegelaten;

dat hij den heer K. in dezen zin heeft geantwoord, maar daaraan tevens heeft toegevoegd, dat deze gebruiken volgens zijne meening in strijd waren met de wet en met de heerschende jurisprudentie;

dat immers de wijze van procedeeeren voor Uw Hof wordt geregeld bij art. 75 P. I., welk artikel, daar de daarop volgende bepalingen over dit onderwerp niet handelen, bepaalt, dat de stijl van praktijk, bij den Hove van Holland tot in den jare 1810 in gebruik, ten deze toepasselijk zal zijn;

dat er volgens dien stijl slechts twee wijzen van procedeeeren bestonden: die in burgerlijke zaken en die in lijfstraffelijke zaken; (v. d. Linden, Rechtsgel. Pract. en Koopm. Handb. Boek III, Alg. Inhoud i. f.)

dat voor het geval men het tuchtrecht als een onderdeel van het burgerlijk recht beschouwt (Nézar, Princ. Gen. du Droit, Disc. Deel I Hfdst. 1 en Fokker Praeadv. Jur. Ver. 1897), men klager in een reclameprocedure niet anders dan als een civiele partij zal kunnen beschouwen;

dat de civiele partijen bij het Hof van Holland voor 1810 niet alleen door een raadsman konden worden bijgestaan, maar zelfs daardoor moesten worden vertegenwoordigd; (v. d. L., t. a. p. Bk III Deel I Afd. 2, § 4, al. 2.)

dat echter het tuchtrecht in den regel wordt opgevat als een onderdeel van het strafrecht, of althans als een aan dit recht verwant recht;

dat dit blijkbaar ook de opvatting van Uw Hof is, omdat klachtzaken, waarbij de straffer een hoofdofficier is, op grond van artt. 50 en 51 P.I. ter eerster instantie voor Uw Hof behandeld worden;

dat, wanneer echter aan straffer het recht wordt toegekend om zich door een rechtsgeleerden raadsman te doen bijstaan, de billijkheid medebrengt, ten opzichte van klager eveneens te handelen, omdat diens belangen in nog meerdere mate bij de zaak betrokken zijn;

dat naar de opvatting van het Hof trouwens klager, evenzeer als straffer, op gelijken voet als een beklagde in het strafproces

wordt behandeld, wat onder meer hieruit blijkt, dat aan beide wordt toegestaan in hooger beroep te komen;

dat het Oud-Hollandsch recht twee wijzen van procedeeën kende voor lijfstraffelijke zaken: de ordinaire en de extra-ordinaire;

dat laatstgenoemde wijze alleen gevolgd werd wanneer op confessie werd recht gedaan, hetwelk voor tuchtrecht alleen te vergelijken is met een zaak, waarin partijen het eens zijn, en waarin de gestrafte zich dus bij de hem opgelegde straf en de daarbij behorende strafreden neerlegt;

dat deze wijze van procedeeën dus voor deze zaak buiten beschouwing kan blijven;

dat op bovengenoemden regel een uitzondering kon worden gemaakt wanneer op convictie werd recht gedaan, in welk geval eveneens extra-ordinair kon worden geprocedeerd, en dat in dat geval beklaagden door een praktizijn werden bijgestaan;

dat de extra-ordinaire wijze van procedeeën echter in appél, zooals i. c. het geval is, nimmer werd gevolgd;

dat de vorm der ordinaire procedure op denzelfden leest was geschoeid als van een civiel proces en beklaagden daar dus steeds door een advocaat of procureur werden bijgestaan;

dat de stijl van procedeeën bij art. 75 P. I. bedoeld dus in ieder geval bijstand door een raadsman toestond;

dat, afgescheiden daarvan, Uw Hof herhaaldelijk heeft aangenomen, dat wat ten opzichte van strafzaken is bepaald ook ten opzichte van reclamezaken geldt; dat er naar het bescheiden oordeel van verzoeker geen reden is, waarom art. 118 P. I. ook niet bij klachtzaken zou worden toegepast;

Redenen, waarom verzoeker Uw Hof eerbiedig verzoekt hem in de gelegenheid te willen stellen de reclame van den 1en Luitenant K. namens deze mondeling toe te lichten.

't Welk doende, enz.,

Utrecht, 28 Maart 1916.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Voorgenomen op heden 29 Maart 1916 een verzoekschrift, gedagteekend 28 Maart 1916 van Mr. M. H. de Boer, advocaat en procureur bij het Hoog Militair Gerechtshof, die daarbij te kennen geeft, dat de eerste luitenant der Infanterie K. hem heeft verzocht de voor het Hof aanhangige reclamezaak van dezen, ter terechtzitting van den Hove mondeling toe te lichten,

heeft besloten aan den verzoeker mede te deelen,

dat de procedure, zooals zij in klachtzaken bij het Hof, op grond van de bij die zaken betrokken verschillende belangen, steeds wordt gevolgd, wél toelaat, dat aan den raadsman, die de belangen van den klager behartigt, gelegenheid wordt gegeven, van de stukken

der zaak inzage te nemen ter Griffie van het Hof, maar niet, dat die raadsman bij de te houden verhooren ter zitting aan den klager bijstand verleent, wordende overigens in klachtzaken geene pleidooien gehouden;

dat dus, waar afwijking van de procedure niet kan worden toegestaan, zijn verzoek voor inwilliging niet vatbaar is.

Een nieuwe poging om tot het beoogde doel te geraken is daarna aangewend door de Vereeniging van Advocaten geadmitteerd bij het Hoog Militair Gerechtshof. Het door haar ingediende verzoekschrift vermocht echter geen wijziging in 's Hof's zienswijze te brengen, gelijk uit de hiervolgende beschikking blijkt.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 20 Juni 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel,

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandiek, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Voorgenomen op heden 20 Juni 1916 een verzoekschrift gedateerd 17 Juni 1916, van de Vereeniging van Advocaten, geadmitteerd bij het Hoog Militair Gerechtshof, gevestigd te Utrecht, erkend bij Koninklijk Besluit d. d. 16 Augustus 1915, nr. 8, strekkende dat het Hof in het vervolg ook in klachtzaken zal toelaten, dat de klager door een raadsman worde ter zijde gestaan;

Overwegende dat het gedaan verzoek hierop wordt gegrond, dat het Hof de gewone wijze van procederen analogice van toepassing acht op klachtzaken, zooals zoude zijn gebleken uit de veroordeeling eenigen tijd geleden van een beklagde wegens meened, welke beklagde onder eede eene valsche verklaring had afgelegd in eene klachtzaak;

Overwegende dat inderdaad van den beginne af is aangenomen, dat, nu in de Rechtspleging en bij de Landmacht en bij de Zee-macht de procedure in klachtzaken niet is geregeld, alles wat omtrent strafgedingen en vonnissen in die Rechtsplegingen is voorgeschreven, als geschreven moet gelden ook voor de behandeling van klachtzaken en de in die zaken te nemen beschikkingen, zooveel de aard der klachtzaken en de bij die zaken betrokken verschillende belangen dit maar immer gedoogen;

Overwegende dat dan ook na de wijzigingen in de Rechtsplegingen gebracht bij de Wet van 31 October 1912 (*Staatsblad nr. 337*), het Hof zich de vragen heeft gesteld of de aard der klachtzaken en

de bij die zaken betrokken verschillende belangen zouden kunnen gedoogen, dat in het vervolg — als strafzaken — de behandeling als regel zoude plaats vinden in het openbaar en dat bij de mondelinge behandeling — als in strafzaken — raadslieden hun bijstand zouden verleenen;

Overwegende dat het Hof beide vragen heeft beantwoord in ontkenningen zin en bij dit antwoord, ook wat de tweede vraag betreft, moet blijven volharden;

HEEFT BESLOTEN:

aan de adresseerende Vereniging te kennen te geven, dat aan haar verzoek niet kan worden voldaan, onder opmerking, dat wèl wordt toegelaten en ook voortaan zal kunnen worden toegelaten, dat de raadsman, die de belangen van den klager behartigt, gelegenheid krijgt, van de stukken der zaak inzage te nemen ter Griffie van het Hof.

Eindelijk laten wij hier nog volgen de resolutie van het Hoog Militair Gerechtshof van 20 April 1869. Deze resolutie doet er aan herinneren, dat het klachtproces in de praktijk is geworden een communicatoir proces. Een zelfde proces vindt men terug, zij het slechts in het kort aangegeven, in de „Kortingwet” van 24 Januari 1815 S. 5. Het voorschrift van art. 19 van die wet, dat geen kosten ten laste van den officier op wien de korting verleend wordt gebracht kunnen worden, dan die voor zegels en leges, wijst er op, dat men inmenging van procureurs in deze procedure heeft willen voorkomen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Resolutie van den 20 April 1869.

Bij resumptie, na ingewonnen advies van den wd. Advocaat-Fiscaal, nader gedelibereerd zijnde op de dispositie, genomen door den krijgsraad in de Eerste Militaire Afdeeling, voor de provincie Zuid-Holland, standplaats 's-Gravenhage, op de klagte van M. J. B. S., korporaal bij de 4e compagnie, 4e bataillon van het 8e Regiment Infanterie, wegens eene straf, hem door zijnen compagnies-kommandant, den kapitein S., opgelegd, en daarbij zijnde in aanmerking genomen:

dat door den krijgsraad bij de instructie en verdere behandeling dezer zaak ten eenen male schijnt uit het oog te zijn verloren, dat het daarbij gold eene regtsvervolging, door den klager wegens eene vermeende verongelijking tegen den gemelden kapitein ingesteld, waaromtrent door hem een geregtelijk onderzoek werd gevorderd;

dat bij zoodanige procedure, naar de oude regtspleging met den naam van communicatoir proces bestempeld, twee partijen, de kla-

ger en de beklaagde, tegenover elkander staan, wier wederzijdsche sustenuen door den regter moeten worden onderzocht, om daaromtrent vervolgens naar bevind van zaken uitspraak te doen;

dat daarbij, krachtens artt. 17 en 18 van de Regtspleging (bij de Landmacht, zoowel aan den klager, wanneer hij in het ongelijk wordt gesteld, als aan den beklaagde, ingeval bevonden wordt, dat deze eene onbehoorlijke correctie tegen zijnen ondergeschikte heeft uitgeoefend, (art. 9 Reglement van Krijgstucht) eene straf kan worden opgelegd, terwijl tevens c. q. de succomberende partij in de kosten van het proces moet worden verwezen;

dat daaruit noodwendig volgt, dat geen der partijen, de beklaagde dus evenmin als de klager, onder eede kon worden gehoord, en dat men alzoo in deze, door van den Kapitein S. eene beëdigde verklaring in te winnen, en hem alzoo als getuige te doen optreden, den aard van het regtsgeding geheel miskend heeft;

dat, naar den vorm, die ten opzichte der in deze te voeren procedure, bij ontstentenis van wettelijke voorschriften daaromtrent, bij de krijgswraden pleegt gevolgd te worden, de twee partijen (nadat door den auditeur-militair de noodige praecedente informatiën zijn ingewonnen), benevens de getuigen, zoowel die door haar zijn aangegeven, als dezulken, wier verklaringen verder tot opheldering der zaak worden noodig geacht, in den vollen krijgsraad worden gehoord, en voor zooveel noodig geconfronteerd van welk een en ander behoorlijk proces-verbaal wordt opgemaakt;

en dat, na volledige instructie het advies van den auditeur-militair hetzij schriftelijk of wel mondeling wordt ingewonnen, en vervolgens bij dispositie tusschen de partijen de uitspraak wordt gedaan;

welke dispositie dadelijk aan de succomberende partij wordt kenbaar gemaakt, om haar in de gelegenheid te stellen, daarvan bij het Hof in hooger beroep te komen, of, zoo zij daarvan geen gebruik wil maken, aan het Hof ter herziening wordt ingezonden;

dat nu in de onderhavige op zich zelf zeer eenvoudige zaak, nadat die eenmaal bij den krijgsraad is beëindigd, en de in het ongelijk gestelde klager bereids zijn verlangen heeft geopenbaard, van 's-krijgsraads dispositie in appèl te komen, in het gebeurde kan worden berust, maar dat het noodzakelijk is voorgekomen, de aandacht van den krijgsraad, en wel bepaald van den daarbij fungeerenden auditeur-militair, op de gepleegde onregelmatigheid te vestigen, ten einde die bij later voorkomende procedures van dezen aard worde voorkomen;

dat het echter noodig zijn zal, dat alsnog door eene commissie uit den krijgsraad aan den klager eene volledige mededeeling geschiede der genomen dispositie; dat van die mededeeling en van zijne beslissing omtrent het appèl eene afzonderlijke akte worde opgemaakt, en dat wijders door den appellant een verzoekschrift om redres met vermelding zijner grieven tegen des krijgsraads dispositie aan den Hove worden ingezonden;

Is besloten het voorgeschrevene bij extract dezer aan den welgemelden krijgsraad mede te deelen, met uitnoodiging om aan den inhoud het vereischte gevolg te geven, en daarna de nevensgaande dispositie met de processtukken, onder bijvoeging der alsnog gevorderde akten, aan den Hove terug te zenden.

En zal een gelijk extract worden gezonden aan den waarnemen- den Advocaat-Fiscaal, tot informatie.

Het dienstweigerings-manifest.

In de tweede helft van het vorige jaar oordeelden een aantal personen het noodig om zich in een manifest „tot het Nederlandsche volk (te richten) om te getuigen tegen den geest van oorlog en militarisme, die al meer en meer daarover vaardig wordt.”

Tegen een aantal onderteekenaars van dit zoogenaamde dienstweigerars-manifest werd een strafvervolg ingesteld wegens: in het openbaar bij geschrifte opruien tot eenig strafbaar feit (art. 131 Sr.) en/of het verspreiden van een geschrift waarin tot eenig strafbaar feit wordt opgeruid, met het oogmerk om aan den opruienden inhoud ruchtbhaarheid te geven (art. 132 Sr.) Het manifest zullen wij niet bespreken, slechts willen wij voor belangstellenden eenige korte mededeelingen doen.

Deze aangelegenheid werd aan het oordeel van meerdere rechtscolleges onderworpen. De rechtbank te Heerenveen weigerde tegen een beklaagde rechtsingang te verleenen, tegen welke beslissing de Officier van Justitie in verzet kwam bij het Gerechtshof te Leeuwarden, dat vervolgens de verwijzing van den beklaagde naar de terechtzitting gelastte, waarna veroordeeling door de rechtbank volgde. (Vonnis opgenomen in W. 9950). De uitspraken door de verschillende rechtbanken en door de 5 gerechtshoven in appèl gegeven, liepen belangrijk uiteen; enkele beklaagden werden vrijgesproken, andere veroordeeld tot voorwaardelijke gevangenisstraf. Bij uitzondering werd ook gevangenisstraf opgelegd, terwijl in de meeste gevallen veroordeeling tot geldboete, afwisselend van f 10.— tot f 100—, volgde. Eindelijk heeft de H. R. een beslissing gegeven en het beroep in cassatie van Ds. H. tegen het ten zijnen laste gewezen arrest van het Gerechtshof te Amsterdam, waarbij hij wegens de beide in den aanhef vermelde strafbare feiten was veroordeeld, verworpen. Het desbetreffend arrest met een naschrift van Prof. Simons, gelijk een en ander is opgenomen in W. 9955, drukken wij hierachter af. ¹⁾

Meerdere beklaagden zetten zelf voor het college, waarvoor zij

1) Blz. 182 Het vonnis en het arrest in deze zaak zijn opgenomen in W. 9891 en 9924.

terecht stonden, hun standpunt uiteen. Dit standpunt was niet steeds hetzelfde. De heer Lod. van Mierop stelde zich op het standpunt, dat de inhoud van het manifest niet opruiend is, terwijl hij het bovendien onjuist achtte om militaire dienstweigering uit beginsel als een strafbaar feit aan te merken (blz. 6 van zijn als brochure uitgegeven verweer voor de rechtbank te Utrecht). Naar wij meenen hebben de meeste beklagden zich op dit standpunt gesteld. Niet echter Ds. B. de Ligt. Deze erkende tot dienstweigering te hebben opgewekt en aangespoord, terwijl hij mede erkende te weten, dat dienstweigering een strafbaar feit is. Hij meende evenwel, dat art. 131 niet behoeft te worden geïnterpreteerd gelijk de Officier van Justitie, en van diens standpunt terecht, deed. „Er zijn”, aldus vervolgde hij zijne verdediging, „in het recht twee opvattingen mogelijk. „Ten eerste, dat het vooral dient, om de bestaande orde zooveel „mogelijk te beveiligen, en dat men daarom alles heeft te wanstouwen, en zooveel mogelijk onschadelijk te maken, wat voor die „zoogenaamde orde een gevaar schijnt te zijn, zonder dat men zich „inlaat met de vraag, of men aldus zedelijk, godsdienstig óók recht „handelt. Ten tweede echter kan men beseffen, dat het officieele „recht slechts betrekkelijke waarde heeft; dat het in conflict kan „zijn met het wezenlijk recht; dat het altijd min of meer verouderd „is, immers neerslag van vroeger algemeene opvattingen, en der„halve nimmer geheel de nieuwe tijden en het wordend leven beheerschend; en dat recht daarom interpreteeren zooveel mogelijk in „den geest van het nieuw opwakend zedelijk oordeel, het jongst„geboren rechtsbewustzijn, dat leeft in het volk; er aldus naar „strevende, dat het wettig recht niet allereerst de bestaande orde „bijna machinaal handhave, maar dat door en ondanks het uitwendig recht het ware, goddelijk recht: der menschen zich ontwikkelende zedelijke, geestelijke vrijheid, zooveel mogelijk worde „diend. In dien zin, mijne heeren! kan men spreken: *fiat justitia, „pereat patria.*—” (blz. 11 der onder den titel „Opruiers?” in druk verschenen verdediging). Met een veroordeeling zoude hem naar zijne meening dan ook moreel onrecht, met een vrijspraak moreel recht geschieden. Men zie naar aanleiding van dit betoog het hoofdartikel „Rechtswaan” in W. 9929.

Ten slotte vestigen wij de aandacht op een brochure van den Heer Felix Ortt, verschenen na het arrest van den Hoogen Raad en getiteld: „Het Peil van ons rechtswezen”, waarin de schrijver het peil van ons rechtswezen toetst aan de behandeling dezer zaak door de verschillende rechtscolleges. Een opgave van verschillende ter zake in druk verschenen zelfverdedigingen vindt men achter in deze brochure.

Jubileum Weekbad van het Recht.

Korten tijd vóór deze aflevering verscheen het tienduizendste nummer van het Weekblad van het Recht. Wij mogen dit feit onzerzijds niet onopgemerkt laten voorbijgaan. Wel is waar beweegt het Weekblad zich grootendeels op ander terrein dan ons tijdschrift, maar toch heeft ook het militaire recht steeds de aandacht van de opvolgende redacteuren gehad. Toen den 21sten Januari 1839 het prospectus voor de uitgave verscheen, bleek dat de redactie van plan was haar stof over de volgende rubrieken te verdeelen: „I Hooge Raad. II Provinciale Geregtshoven. III Arrondissements-regtbanken. IV Kanton-geregten. V. Buitenlandsche Regtszaken. VI Regterlijke berigten. VII. Wekelijksch Overzicht der Staatsgebeurtenissen. VIII. Mengelwerk. IX. Aankondigingen.” Beschouwt men deze opsomming, dan is er voor het militaire recht weinig plaats; Hoog Militair Gerechtshof en Krijgsraden worden niet genoemd. Toch zou reeds spoedig blijken, dat het niet in de bedoeling van de redactie lag, dit deel van het recht buiten beschouwing te laten. Reeds in Nr. 20 (1 Mei 1839) verscheen een verslag van de behandeling eener zaak ter openbare terechtzitting van het H. M. G. op 17 Januari 1839, waarbij de vraag ter sprake kwam of art. 209 W. v. Sv. ook voor den militairen rechter verbindend was. De Krijgsraad in het Provinciaal Kommandement van Gelderland had een dragonder, die schuldig werd bevonden aan „diefstal in een herberg, in welke hij ontvangen was” met toepassing o. m. van voormeld artikel veroordeeld tot gevangenisstraf in een verbeterhuis, terwijl confinement in een rasp- of tuchthuis tegen dit feit in de strafwet was bedreigd. Het H. M. G. veroordeelde den beklaagde bij Sent. van 24 Januari 1839 tot een confinement van één jaar met vervallenverklaring van den militairen stand als beweegreden opgevende, „dat bij art. 12 van het Vorstelijk „Besluit van 11 December 1813, aan den Regter wel de bevoegdheid is verleend om de straf van confinement tot beneden de vijf „jaren te verminderen, maar niet om een criminele straf in een „correctionele straf te veranderen, en dat dit ook niet uit art. 209 „van het Wetb. van Strafv. kan voortvloeijen, omdat het voorschreven Wetb. wel voor den Burgerlijken, maar niet voor den „Militairen Regter verbindende is, en in het Crimineel Militair „Wetboek niet gevonden wordt, hetgeen daartoe aanleiding kan „geven”. De redactie van het Weekblad vond in de omstandigheid dat kort te voren een burger voor een ongeveer gelijk feit slechts tot een correctioneële gevangenis van één maand was veroordeeld, aanleiding te wijzen op het „groot verschil van rechtsbedeeling „tusschen burgerlijken en militairen, hetwelk een bewijs oplevert „dat vele begaafde regtsgeleerden en onder anderen de tegenwoordige Voorzitter onzer Tweede Wetgevende Kamer te regt reeds „voor eenige jaren geleden, de herziening en wijziging van het „Wetboek der Zee- en Landmagt als een aller dringendste noodige

„zaak beschouwen”. Op die dringende noodzakelijkheid tot herziening van de militaire strafwetboeken heeft de redactie later nog meermalen kunnen wijzen. Zoo naar aanleiding van het K. B. van 20 Mei 1841 nr. 25 ¹⁾ in W. 207 en in de daarmede verband houdende hoofdartikelen over „Militaire Wetgeving” in W. 252, 255 en 257. Ook moge worden gewezen op het hoofdartikel „Militaire Wetgeving” in W. 231, geschreven naar aanleiding van de benoeming bij K. B. van 2 October 1841 S. 39 ²⁾ van eene herzieningscommissie, in welk artikel in zeer krasse bewoordingen op de gebreken van de militaire strafwetboeken wordt gewezen, terwijl aan het slot een oproep wordt gericht tot rechtsgeleerden en officieren om hunne opmerkingen en beschouwingen openbaar te maken, voor welk doel de kolommen van het weekblad werden opengesteld. De eerste die hiervan gebruik maakte was de Heer Nepveu tot Ameyde met enkele mededeelingen over de krijgsgeregten welke tijdens de Republiek in Friesland en Groningen bestonden. (W. 234).

Wij kunnen natuurlijk niet alles opsommen wat sedert de verschijning van het eerste nummer op 28 Januari 1839 op militair-rechtelijk gebied in het Weekblad is gepubliceerd; wij zouden te uitvoerig worden en plaats te kort komen. Ons doel is slechts bij deze gelegenheid in herinnering te brengen, dat het Weekblad voor hen die het militaire recht bestudeeren of daarmede in de praktijk in aanraking komen een niet te versmaden schat van gegevens bevat in den vorm van hoofdartikelen, jurisprudentie, ingekomen bijdragen en korte mededeelingen en dat de redactie steeds getoond heeft, dat ook het militaire recht hare voortdurende belangstelling had. Moge dit, en wij hebben geen reden om het tegendeel te veronderstellen, ook in de toekomst zoo blijven. Onder het uitspreken van dezen wensch, bieden wij redactie en uitgever onze hartelijke en welgemeende gelukwensen aan ter gelegenheid van de verschijning van het tienduizendste nummer van het Weekblad. Moge het in de toekomst groeien en bloeien.

Ten slotte maken wij van deze gelegenheid gebruik der redactie openlijk onzen vriendelijken dank te betuigen voor de welwillendheid waarmede zij steeds heeft toegestaan om in haar blad gepubliceerde rechterlijke uitspraken, natuurlijk onder vermelding van de bron, in ons tijdschrift over te nemen.

1) Zie M. R. T. I. blz. 153.

2) Alsvoren blz. 164.

BOEK AANKONDIGING.

Militaire Straf- en Tuchtclassen.

*Academisch proefschrift ter verkrijging van den graad van doctor
in de Rechtswetenschap, door G. H. E. Nord Thomson,
Amsterdam, 1916.*

De schrijver had oorspronkelijk het onderwerp: „Spionage” ter bewerking gekozen, doch heeft dit moeten opgeven ten gevolge van de te groote actualiteit, die het door den oorlog had verkregen.

Voor de militaire samenleving mag echter het thans door hem gekozen onderwerp evenzeer van voldoende actueel belang geacht worden met het oog op de invoering van de nieuwe (?) militaire strafwetgeving met haar nieuw-ontworpen strafstelsel, ten aanzien waarvan dit proefschrift juist de wenschelijkheid bepleit van eene ingrijpende wijziging alvorens het in practijk worde gebracht.

De schrijver heeft de door hem bewerkte stof verdeeld in vier hoofdstukken:

I. Doel, geschiedenis, werking en wenschelijkheid van het instituut der militaire straf- en tuchtclassen;

II. De wettelijke regeling: 1o. in onze bestaande militaire strafwetgeving, 2o. in het buitenland, 3o. in de nog steeds op invoering wachtende militaire strafwetten van 1903.

III. Nadere beschouwing van het in laatstgenoemde wetten vervatte strafstelsel met betrekking tot dit onderwerp;

IV. Het feitelijk regime in binnen- en buitenland.

In de hoofdstukken III en IV ontwikkelt de schrijver tevens zijne desiderata in deze, terwijl hij in 11 bijlagen verschillende gegevens heeft bijeengebracht ter toelichting en staving van zijn betoog. Ten slotte zijn aan het proefschrift een 14-tal stellingen toegevoegd, waarvan de eerste luidt: „De militaire straf van plaatsing in een strafklasse verdient de voorkeur boven de detentie”.

Deze stelling geeft tegelijk de hoofdlijn aan van de door den schrijver uitgeoefende critiek op het in het Wetboek van Militair Strafrecht neergelegde strafstelsel. Hij bepleit n.l. de vervanging van de overbodige, dure en ondoelmatige straf van detentie, waarmede de krijgsmacht ter elfder ure werd opgescheept, door de straf van plaatsing in een strafklasse, als lichtere straf naast de gevangenisstraf, onder de hoofdstraffen in het W. v. M. S.

De schrijver betoont zich een groot voorstander van de strafklasse, en verwacht veel van hare werking, vooral ook van hare preventieve werking, mits natuurlijk de inrichting, reglementeering, en in het bijzonder de leiding aan hooge eischen voldoen. Hij acht de resultaten, met de tot heden bestaande depôts van discipline, eerst te Vlissingen, thans te Hoorn, niet ongunstig, en ontwikkelt aan de hand van door hem in den dienst opgedane ervaringen zijne ideën omtrent de door hem wenschelijk geachte inrichting van deze leer- en oefenscholen van militaire ondergeschiktheid.

Wij hopen, dat de in bewerking zijnde regelingen ter invoering van de nieuwe militaire strafwetten den schrijver een spoedig en bevredigend antwoord zullen geven op de vraag in hoeverre deze ideën voor practische uitvoering vatbaar zijn.

Het proefschrift bepaalt zich in hoofdzaak tot de regeling van de straf- en tuchtclassen bij de landmacht. Wij missen, wat de zee-macht betreft, zoowel eene beschrijving van de uitvoering van de thans bestaande krijgstuhtelijke straf van plaatsing in een strafklasse, als een antwoord op de vraag hoe de uitvoering der hierbedoelde, in 1903 vastgestelde straffen zal moeten worden geregeld, speciaal aan boord van buitengaats vertoevende schepen. Een antwoord, dat, vergissen wij ons niet, door velen met zeer veel belangstelling zou zijn tegemoetgezien, en dan ook noode zal worden gemist.

Terloops wijzen wij op een paar storende zetfouten. Op den 6den regel van blz. 33 moet voor „artikelen 1 en volgende” gelezen worden „artikelen 17 en volgende”, op den 20sten regel van blz. 63 is het woord „Militair” blijkbaar uitgevallen, terwijl op den 8sten regel van blz. 65 klaarblijkelijk 45 staat in plaats van 15; eindelijk ontgaat ons op blz. 93 het verband tusschen de eerste en de tweede alinea van § 5.

Ten slotte vestigen wij er nog de aandacht op, dat de laatste alinea van blz. 43, waar in stede van „art. 15” moet worden gelezen „art. 17”, een verkeerde indruk kan doen ontstaan omtrent de wijze waarop klachtzaken onder de tegenwoordige regeling worden behandeld en verwijzen naar hetgeen Collette en Van Dijk in hunne „Militaire Rechtspleging” op blz. 312 zeggen over het zoogenaamde „te spreken” vragen. S.

Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande.

*van de Vereenigde Nederlanden,
opgehelderd door de jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechthof, door Mr. Dr. G. L. van Oosten Slingeland, advocaat-procureur en plaatsvervangend auditeur-militair bij den Krijgsraad te Arnhem.*

Uitgegeven te Arnhem bij S. Gouda Quint. Prijs: f 1.25.

De verwachtingen betreffende eene spoedige invoering van de in

1903 vastgestelde militaire strafwetten zijn blijkbaar niet hoog meer gespannen. Zulks moeten wij wel afleiden uit het feit, dat na de onlangs verschenen uitgave van den tekst van bovengenoemd wetboek door Mr. Blok (aangekondigd in Deel XI blz. 266 van dit tijdschrift) thans opnieuw een soortgelijk boekwerk het licht ziet.

De schrijver vond aanleiding tot deze uitgave in de behoefte aan een overzicht van de jurisprudentie op dit wetboek, gerangschikt in de volgorde van de artikelen, voor zooverre die bij den militairen rechter toepassing hebben gevonden.

De jurisprudentie is voor het grootste gedeelte ontleend aan dit tijdschrift en aan de „Militaire Jurisprudentie”, waarvan het de voortzetting is, en verder aan de bij de krijgswetten te Arnhem en te Leeuwarden behandelde zaken. Verder vindt men bij de artikelen eene uitgebreide verwijzing naar corresponderende wetsbepalingen.

De tekst is blijkens het voorwoord ontleend aan de authentieke uitgave van 1815; evenwel zijn de strafposities in overeenstemming gebracht met den inhoud der wetten van 17 September 1870 (Stbl. Nr. 162), 14 November 1879 (Stbl. Nr. 191) en 15 April 1886 (Stbl. Nr. 64). Men zie in dit verband de opmerkingen van de redactie van dit tijdschrift in de aankondiging van het werk van Mr. Blok. (deel XI blz. 267). De oorspronkelijke straffen zijn ter controleering bij wijze van noot onderaan de bladzijden vermeld.

Na den tekst van het Crimineel Wetboek zijn vermeld die der wetten van 1870 en 1879, bovengenoemd, zooals die luiden na de bij de Invoeringswet van het Wetboek van Strafrecht daarin aangebrachte wijzigingen. Art. 9 van laatstgenoemde wet is niet opgenomen. Ten slotte is aan het boekje toegevoegd de tekst van het Reglement van Krijgstucht voor de Landmacht, ook weder zooals die thans feitelijk moet worden gelezen.

De schrijver brengt bij de toepassing van art. 9 Inv.Wet op de maxima van de op te leggen straffen van militaire gevangenisstraf van tien jaren of minder de oneven jaren terug tot zes maanden. Naar onze meening is dit onjuist, en moet in plaats hiervan gelezen worden een halfjaar. Bovendien merken wij op, dat, nu de schrijver eenmaal de gewijzigde strafposities in den tekst heeft ingelascht, hij in de artt. 57, 58, 66, 67, e. a. ook de woorden: „den dood” had moeten vervangen door: „de doodstraf”.

De aantekeningen op de artikelen hebben wij niet alle kunnen controleeren; evenwel is het ons bij oppervlakkige nalezing voorgekomen, dat de resumptie der rechterlijke uitspraken niet altijd even duidelijk en juist is. Mogelijk mede een gevolg van zet- en drukfouten, doch wij wijzen b.v. op:

art. 14, aant. 3: „Diefstal en heling vormen geen commun delict. . enz.” Hier is blijkbaar het woord: „gemeenschappelijk” ten onrechte weggelaten. De uitspraak, waarnaar bij dit geval verwezen wordt moet bovendien niet gezocht worden in Deel I, doch in Deel IV van dit tijdschrift.

art. 99, aant. I: „Wanneer. . . enz., dan is er slechts een niet strafbare poging tot belediging van een meerdere in rang, en is mits-

dien het gemeene strafrecht niet toepasselijk". Het slot dezer aantekening komt ons onbegrijpelijk onjuist voor.

art. 100: in aant. 7 wordt gesproken van militaire „hechtenis”; bedoeld zal zijn: „detentie”. In het geval, vermeld in aant. 9 werd de meerdere juist wèl door het water getroffen.

Aanteekeningen als Nr. 2 op art. 8 en Nr. 1 op art. 157 houden naar onze meening meer exceptioneele beslissingen in dan jurisprudentie; o.i. ware het beter geweest, beslissingen als deze niet in dit werk op te nemen. Zij kunnen eerder dienen om verwarring dan om vastheid in de rechtspraak te brengen.

Wij kunnen niet beoordeelen in hoeverre het hier aangekondigde boekje in eene gevoelde behoefte voorziet, doch meenen den gebruikers den raad te moeten geven, bij de raadpleging der aantekeningen voorzichtig te zijn, en hun onderzoek in ieder geval uit te strekken tot de aangegeven (en de niet-aangegeven) bronnen. Als een wegwijzer in de verschenen deelen van de Militaire Jurisprudentie en het Militair Rechdelijk Tijdschrift kan het velen welkom zijn.

S.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Nog eens: krijgstuchtelijke afdoening van strafrechtelijke overtredingen.

De Redactie van dit tijdschrift wijdt op blz. 7 vgg. van den vorigen jaargang eenige beschouwingen aan bovenstaand onderwerp, die mij aanleiding geven ook mijnerzijds nog eens daarop terug te komen. Niet om te repliceren op de in dat artikel voorkomende bestrijding van de korte opmerkingen, die ik naar aanleiding van de circulaires van den Minister van Justitie 1) in W. v. h. R. Nos. 9776 en 9781 meende te moeten maken; door de beschikking van het H. M. G. 2) acht ik de daarin behandelde vraag beslist. Bovendien ben ik er niet heel zeker van, dat ik op een ander standpunt dan de Redactie sta; immers wanneer haar standpunt, zooals ik vermoed, maar uit haar artikel niet duidelijk blijkt 3), niet is wat zij op blz. 13 het absolute noemt, op welk standpunt de Minister wordt gezegd ook niet te staan 4), zijn wij het te dien opzichte volkomen eens en ik geloof ook niet, dat er thans nog iemand gevonden wordt, die de mogelijkheid van eenvoudige samenloop van strafrechtelijke en krijgstuchtelijke overtredingen zal afwijzen. Maar aan de andere kant is dat absolute standpunt de eenige consequentie van de leer van Minister en Redactie, omdat de argumenten aangehaald voor motor- en rijwielovertredingen evenzeer gelden voor *alle andere* overtredingen. Het eenige argument is trouwens, dat men het overtreden van de wet of de verordening als zoodanig onkrijgstuchtelijk vindt; voor eene krijgstuchtelijke afdoening is het dus noodig, dat zoowel dat overtreden als de strafbaarheid van den dader vaststaat. En dit kan alleen de rechter, „op wiens stoel de „militaire strafoplegger nimmer mag gaan zitten”, beoordeelen.

1) M. R. T. X blz. 608 en 609.

2) M. R. T. XI blz. 184.

3) Op blz. 12 komt het der Redactie niet houdbaar voor „dat zich ettelijke overtredingen kunnen voordoen, die de krijgstucht volstrekt niet raken”, wat er op wijst, dat de Redactie wel op dat absolute standpunt staat.

4) Dit is juist voor de circulaire op blz. 608. In die van blz. 609 staat echter uitdrukkelijk: „m. i. is bij de overtreding door een militair van „wetten, reglementen, verordeningen, enz. de tucht in het algemeen wel „degelijk betrokken”, en verder: „Hetzelfde” (n.l. de mogelijkheid van krijgstuchtelijke afdoening) geldt „voor de overtreding van Nederlandsche „wettelijke voorschriften en kan deze in het algemeen geacht worden „met de militaire tucht en orde onbestaanbaar te zijn.”

Wil men dus een feit krijgstuuchtelijk straffen, niet wegens het feit zelf, maar wegens het bij wet of verordening verboden zijn daarvan, dan zal men toch eerst een vonnis moeten afwachten, alvorens tot bestraffing over te gaan en gaat de door den Minister aanbevolen wijze van handelen haar doel — ontlasting der Krijgsraden — voorbij.

Meen ik dus, dat het niet noodig is nader op den hoofdinhoud van het artikel der Redactie in te gaan, toch komt daarin één zin voor, die m. i. niet onweersproken mag blijven. Het is die, waarin de Redactie aanneemt ook zonder nadere motiveering en zonder op tegenspraak te stuiten, dat de krijgstuuchtelijke afdoening van strafrechtelijke overtredingen uit *practisch* oogpunt alle aanbeveling verdient 5). Wanneer de Redactie, toen zij het woord „practisch” bezigde, niet uitsluitend heeft gedacht aan de Krijgsraden, wier overlading te dezen opzichte bijzaak is en betrekkelijk gemakkelijk te verhelpen, maar in de eerste plaats aan de justiciabelen, op wie het straf- en tuchtrecht zooveel mogelijk overeenkomstig de daaraan ten grondslag liggende beginselen moet worden toegepast, en wier rechtsgevoel na een ernstige schending niet zoo gemakkelijk meer wordt bevredigd, geloof ik toch die tegenspraak te mogen wagen. Met des te meer vrijheid durf ik dit te doen, omdat er, naar ik meen, heden niet velen 6) meer zijn, die een dooreenmenging van straf- en tuchtrecht — zelfs niet voor de practijk — verdedigen; in Duitschland b.v., waar „das D. M. S. G. B. die Grenzen zwischen „dem Militärkriminal- und dem Militärdisziplinarstrafrecht mehr „verwischt hat als notwendig und gut war” 7), en waar de wet zich dus minder tegen de door den Minister aanbevolen werkwijze verzet, is dat standpunt voor de practijk verlaten en acht niemand minder dan M. E. Mayer 8) het „ein die staatsrechtlichen Prinzipien ver- „letzender Eingriff der Verwaltung in die Justiz eine tatbestands- „mäßige Handlung durch Disziplinarbestrafung der gerichtlichen „Bestrafung zu entziehen”. 9)

Zij, die met de Redactie de toepassing van een straf en van een tuchtmiddel hetzelfde vinden, letten m. i. te uitsluitend op de uitwerking van het straf- en tuchtrecht en te weinig op de toepassing ervan. Toegegeven moet natuurlijk worden, dat, wanneer eene overtreding — hetzij eene strafrechtelijke of eene tuchtrechtelijke — is gepleegd, het op hetzelfde neerkomt of de dader wordt opgesloten in een gevangenis- of in een provoostcel. Maar daarmee is ook alles

5) blz. 7.

6) b.v. Gibert, La discipline des fonctions publiques (1912) blz. 56. Bij ons ook Prof. van Hamel Jr., die ik 14 Maart j.l. bij de promotie van Mr. Nord Thomson het militair strafrecht als een soort tuchtrecht hoorde betitelen en zelfs meende, dat het militair strafrecht zich historisch uit het tuchtrecht had ontwikkeld.

7) K. Hecker, Lehrbuch des D. Mil. Str. Ges. Buchs blz. 17.

8) Deutsches Militärstrafrecht. I blz. 63.

9) v.g. ook de polemiek tusschen van Jan (Arch. f. Mil. R. IV blz. 434) en Elsner von Gronow, Rissom en Rehdans (Arch. f. Mil. R. V. bl. 161).

gezegd. Voor eene goede en billijke toepassing van straf- en tucht-recht is het volstrekt niet onverschillig, wie het recht heeft straf op te leggen, op welke wijze tot bewijsvoering moet worden geprocedeerd, welk bewijs voldoende is, wat het doel van en wat de rechtsgrond is voor de op te leggen straf of het toe te passen tuchtmiddel. Voor hen, die hieraan zouden mogen twijfelen is het voldoende na te gaan of er inderdaad verschil is tusschen straf- en tuchtrecht; vanzelf vloeit uit eene bevestigende beantwoording van deze vraag voort, dat straffen en tuchtmiddelen onafhankelijk van elkaar moeten worden aangewend. Voorop stel ik, dat dit aan den anderen kant niet behoeft uit te sluiten een regel als b.v. in art. 59 der Wet op de Krijgstucht is gesteld; het kan immers wenschelijk zijn om eene nadere regeling te maken daar, waar de verschillende onderdeelen van het recht elkaar raken, zooals ten aanzien van straf- en burgerlijk recht b. v. is geschied in art. 241 W. v. Str. en wanneer eene dergelijke regeling de toepassing van sommige bepalingen uitsluit, behoeft dit de principieele grondslag van die bepalingen niet aan te tasten.

Langs historischen weg is de grens tusschen straf- en tuchtrecht niet te bepalen. Bij de Romeinen en bij de Germanen werd reeds tuchtrecht 10) uitgeoefend 11), maar van een principieel verschil met het strafrecht blijkt daar niets. Dit ligt trouwens voor de hand, omdat de strafrechtspraak voor de militairen daar veelal berustte bij de legeraanvoerders en de macht van hen over hunne ondergeschikten niet ver van het absolute af was. Ook in later tijd blijkt niet, dat men zich van een bestaand verschil voldoende rekenschap heeft gegeven; wanneer b. v. het placcaet van Karel V van 12 October 1547 12) ordonneert, dat de „Capitijnen kennisse zullen hebben van allen quereelen ende andere zaaken, geen crimen capitaal „weezende geperpetreert bij den Luiden van oorloge”, is dit meer bedoeld als eene regeling van rechterlijke competentie dan als eene verdeling van de crimina in straf- en in tuchtrechtelijke. Deze bedoeling blijkt ook uit de Criminele Ordonnantie van Philips II 13), waaraan de ordinarise Jugen oft Rechters de berechting van gemeene capitale delicten, maar aan de „Overste Collonels oft Provoosten” de berechting van alle militaire delicten werd overgelaten. Het eerst zie ik hier te lande bij het Reglement op de proceduren

10). Hier heb ik in het bijzonder het militair tuchtrecht op het oog, omdat bij het leger de wenschelijkheid van speciale tuchtrechtelijke regelen zich voor het eerst heeft geopenbaard.

11). Zie de plaatsen aangehaald bij Kleemann, Das neue Disziplinarstrafrecht, Einleitung § 2 en 3, hoewel de op die plaatsen genoemde gevallen naar mijne meening niet alle op het uitoefenen van tuchtrecht betrekking hebben.

12). v. d. Kemp, Mag. v. Stukken I, blz. 12.

13). Groot Placc. Boek II blz. 1035.

der militairen in zaken van geringe importantie van 1687 14) een verschil tusschen straf- en tuchtrecht gemaakt. Immers daarbij wordt van de „fauten, dewelke gewoonlijk gestraft werden met „de Spitseroeden, het houte Paert, het dragen van Musquetten ofte „Zadels, het stellen van te Water ende te Broodt, het stellen bij „den Provoost ende in Arrest ofte diergelijke of mindere straffen, „maer geen meerdere ofte swaerdere” de bestraffing overgelaten aan de „Collonels ofte Commanderende Officieren”; terwijl „de „Krijghs-Raeden in alle Criminele saecken sullen wijsen bij „arreste”. Hier — lang voordat de wetenschap daarin eenig inzicht toonde — wordt m. i. voor het eerst in de practijk 15) ingezien, dat er nog een ander soort „fauten” is dan de „criminele”, al blijkt nog volstrekt niet, dat men zich toen bewust was van een verschil in aard en karakter van straf- en van tuchtrechtelijke overtredingen. Eene beschouwing van de artt. 12 C. W. en 27 R. K. en eene vergelijking met de overeenkomstige bepalingen in de voorloepers onzer militaire straf- en tuchtwetgeving doet zien, dat dit verschil in den tijd der revolutie en van het herstel onzer onafhankelijkheid begon door te schemeren; geen wonder trouwens, dat onze wetgeving van een scherp inzicht te dezen aanzien nog weinig blijken gaf, waar eerst zeven jaren geleden voor het eerst op het bestaan van een verschil was gewezen 16) en het nog tien jaren zou duren eer Pfeiffer 17) aan dit onderwerp speciaal eenige beschouwingen zou wijden. En ofschoon in de naburige landen dit verschil wel wat eerder dan bij ons zich in de wetgeving openbaarde 18), was dan ook daar van een principieel verschil evenmin sprake vóór de 19e eeuw.

Al moet dus worden toegegeven, dat onze wetgever naar den letter gelegenheid geeft om de grenzen tusschen straf- en tuchtrecht meer dan goed is te verwaarloozen, toch meen ik, dat het van minder practischen (om het woord der Redactie te gebruiken) zin blijk geeft, wanneer men zich stelt op het standpunt van den wetgever van 1815 en niet medegaat met de ontwikkeling, die de begrippen „straf-” en „tuchtrecht” sindsdien hebben ondergaan. De wet als afspiegeling van des wetgevers wil op een bepaald tijdstip ondergaat die ontwikkeling niet mede, maar aan hen, die haar hebben toe te passen, is het, om bij die toepassing daarmede wel rekening te houden, voor zooveel dit mogelijk is en men niet in strijd komt met des wetgevers uitgesproken bedoeling. Bij het totstand-

14). Groot Placc. Boek IV blz. 166.

15). v. g. Wachinger, Vergl. Darstellung IX blz. 202.

16). Gönner, Der Staatsdienst aus dem Gesichtspunkt des Rechts und der Nationaloekonomie betrachtet.

17). Praktische Ausführungen aus allen Theilen der Rechtswissenschaft.

18). v.g. b. v. Reiterbestallung van Maximiliaan II van 1570 (Lünig, Corpus juris militaris, blz. 58).

komen van onze militaire straf- en tuchtwetgeving hebben beginselen een zeer ondergeschikte rol gespeeld; het is dus verstandig vooral ten aanzien van het tuchtrecht de doctrine bij hare systematisering van dit onderdeel van het recht te volgen in de practijk. Vooral ten aanzien van het tuchtrecht, want het militaire strafrecht is door de invoering der wet van 14 November 1879 (S. 191) en van art. 91 W. v. Str. min of meer met zijn tijd meegegaan.

Zal men thans onder de vele theoriën, die over den aard van het tuchtrecht zijn opgebouwd, de meest aannemelijke vinden, door — zooals Nézard 19) doet — de vraag te stellen of men dat recht in het publiek- dan wel in het privaatrecht moet thuisbrengen? Mij dunkt van niet en het komt mij voor, dat Nézard, ook indien hij deze vraag niet met een non liquet had behoeven te beantwoorden, niet veel verder zou gekomen zijn. En ook wij zouden voor de beantwoording van de vraag, die ons bezig houdt, van het resultaat van zijn onderzoek niet veel profijt trekken. Immers afgescheiden hiervan, dat de grens tusschen publiek- en privaatrecht door de rechtsbeoefenaars nog al eens wordt verlegd en de moderneren deze zelfs trachten uit te wisschen, laat de plaatsing in het gebied van een van beide nog genoeg ruimte om allerlei principieele kwesties onopgelost te laten. Maar bovendien, wanneer men vasthoudt aan de heerschende opvatting, die het verschil tusschen de beide groote onderdeelen van het Recht ziet in de vraag of de overheid als zoodanig daarbij is gemoeid, dan moet het van te voren reeds blijken, dat de vraag van Nézard niet is te beantwoorden op de wijze, waarop die is gesteld. Het tuchtrecht immers wordt ook door hem als een accessoir van bepaalde rechtsverhoudingen beschouwd: er bestaat geen tuchtrechtelijke verhouding zonder dat deze haar ontstaan aan eene andere verhouding dankt. Geen vader oefent tuchtrecht over zijn zoon uit, wanneer de familierechtelijke verhouding niet door de wet is erkend; geen werkgever past eenig tuchtmiddel toe op den arbeider, wanneer de dienstbetrekking niet duurt; geen staat, provincie of gemeente kan voor zijne hoogere ambtenaren aan het tuchtrecht eenige bevoegdheid ontleenen over hen, die niet in het ambtenaarscorps zijn opgenomen. De verhouding van dengene, die het tuchtrecht uitoefent tot dengene op wien het wordt toegepast kan op ieder gebied van het Recht liggen en het antwoord op de vraag „publiek- of privaatrecht?” kan dus slechts luiden „beide” of „geen van beide.” Meer voel ik voor de rubricering van Mr. de Bie 20), die, uitgaande van de stelling, dat het tuchtrecht de meeste overeenkomst vertoont met het strafrecht, het karakter van dat recht zoekt in het verschil tusschen beide en dan de theoriën over tuchtrecht indeelt naar mate zij dat verschil vinden of in den

19). Les principes généraux du droit disciplinaire (Paris 1903).

20). H. de Bie, Eenige beschouwingen over tuchtrecht.

rechtsgrond òf in het doel, waarmede straf of tuchtmiddel worden toegepast òf in den kring, binnen welken die toegepast worden. Gaat men na of het verschil in een dezer elementen is te vinden en komt men tot een bevestigend antwoord, dan is het mogelijk om daarin eene oplossing te vinden in hoeverre straf- en tuchtrecht elkaar kunnen aanvullen en vervangen. Dat intusschen het verschil slechts hierin zòu gelegen zijn, dat het strafrecht wordt toegepast binnen het geheele gebied van eene overheidsgemeenschap, terwijl het tuchtrecht in een maatschappelijke groep zijne toepassing vindt, lijkt mij in strijd met de feiten. Het Crimineel Wetboek geldt in denzelfden kring als het Reglement van Krijgstucht; de artikelen van de z. g. stakingswet worden slechts overtreden door dezelfde personen, die onderworpen zijn aan de verschillende tuchtvoorschriften voor het spoorwegpersoneel; de artt. 364 W. v. Str. en 11, 13 en 14 Recht. Org. zijn allen slechts toepasselijk op rechterlijke ambtenaren. Trouwens hoe zou het, wanneer dit het eenige verschil was, te verklaren zijn, dat bijna geen der beginselen, die als fundamente van het strafrecht worden beschouwd, ten aanzien van het tuchtrecht in aanmerking worden genomen? En ook wanneer men het verschil zoekt in het doel, waarmede straf- en tuchtrecht worden toegepast, zal men tot een weinig bevredigend resultaat kunnen komen. Degenen, die hierin het criterium vinden, zien, voor zoover het mij bekend is, allen in de tuchtstraf een middel tot opvoeding; wil er verschil zijn in het doel, dan moet dus de rechtsstraf een ander doel beoogen. Eene korte beschouwing van de verschillende strafrechttheoriën 21), doet onmiddellijk zien, hoe weinig eenstemmigheid over het doel van het strafrecht bestaat en hoe volstrekt niet slechts door één enkele opvoeding als element van het strafrechtsdoel wordt aangenomen. Het onmiddellijk doel van straf- en tuchtrecht beide, kan trouwens wel niet anders zijn dan het resultaat, dat wordt verkregen door de inwerking van straf of tuchtmiddel op den delinquent of op anderen; voor dezen is het — ik zeide dit reeds — onverschillig, wanneer iets ongeoorloofds is geschied, of het een straf dan wel een tuchtmiddel is, dat op den delinquent wordt toegepast, want de delinquent voelt en anderen zien beide als een leed en beide zullen dus denzelfden invloed op hen hebben. En waar die invloed van straf en tuchtmiddel dezelfde zijn, zal het beoogde doel — waaruit dit nu ook overigens mag bestaan — naar mijne meening ook moeilijk kunnen verschillen, tenzij men voor ieder het oog richt op een ander deel van het teweeggebrachte gevolg. Doet men dit echter, dan blijft er van een werkelijk verschil tusschen straf- en tuchtrecht niet veel over; zoowel straf als tuchtmiddel zijn dan hetzelfde middel gericht op een verschillend doel en de vraag of men straf- dan wel tuchtrecht heeft toegepast, hangt slechts af van het doel, dat men heeft beoogd, niet van hetgeen in werkelijkheid is geschied. Hieruit volgt, dat wij, straffen en tuchtmiddelen

21). Simons, Leerboek I § 3.

als een verschijnsel aanvaardende, slechts verschil zien in de toepassing, niet in de zaak zelf: beide zijn een reactie op een ongeoorloofde handeling of nalatigheid, maar worden op verschillende wijze toegepast. Maar al bestaat er geen verschil tusschen straf en tuchtmiddel als verschijnsel, toch sluit dit nog niet uit, dat er nu ook geen verschil tusschen straf- en tuchtrecht kan bestaan. Integendeel, want doordat van een verschil in toepassing blijkt, dringt zich onmiddellijk de vraag op, waarom men voor het eene feit den delinquent straft en hem voor het andere tuchtigt, of liever waarom men in het eene geval slechts op de eene, maar in het andere geval alleen op de andere wijze een leed als reactie op zijn daad kan doen gevoelen. Kan op deze vragen een bevredigend antwoord worden gegeven en alleen een dergelijk antwoord geeft aan het tuchtrecht een zelfstandig van het strafrecht verschillend karakter, dan is onze vraag voldoende beantwoord. Maar dan moet het uitgangspunt ook worden gezocht, waar dit werkelijk is, n.l. in de rechtsverhouding tusschen de te straffen persoon en het straffende gezag, die, zooals ik boven zeide, de bestaansvoorwaarde is voor elk tuchtrecht en ook voor elk strafrecht. Zij, die het verschil hierin zoeken, door de Bie in de groep rechtsgrondtheoriën ondergebracht, onderscheiden „Herrschergevalt” en dienstherrliche Gewalt”; het eerste berust dan op de verhouding tusschen overheid en onderdaan, het tweede op de verhouding tusschen meerdere en mindere. Mij lijkt deze onderscheiding juist, waar ik niet mee wil zeggen, dat ik ook instem met de uitwerking, die men aan deze stelling heeft gegeven. Want ook dit verschil op zich zelf geeft volstrekt niet aan, waarom het tuchtrecht iets anders is dan het strafrecht. Zou het in abstracto onmogelijk zijn, dat aan een meerdere als zoodanig het uitoefenen van strafrecht werd toegekend 22)? Want op de uitoefening komt het aan, niet op het vaststellen der normen, die altijd, ook bij het tuchtrecht, van overheidswege worden gesanctionneerd, hetzij door eene uitdrukkelijke bepaling, hetzij door stilzwijgende erkenning op grond van algemeen heerschende rechtsbeginselen. Hiermede is natuurlijk niet gezegd, dat die normen niet dikwijls, meestal zelfs, zóó ruim zijn gesteld, dat zij niet veel anders inhouden dan den grondslag, waarop ieder tuchtrecht dient te berusten, n. l. dat handelingen, die met de tucht in strijd zijn, disciplinair kunnen worden gestraft. Dat een dergelijke regel niet veel zin heeft, behoeft geen betoog, tenzij men zou meenen, dat een soldaat, voor wien deze norm wel uitdrukkelijk is gesteld 23), daarom minder afhankelijk is van de willekeur van een meerdere dan een gemeenteambtenaar in eene gemeente, waar geen tuchtrecht bestaat. Ik geloof dit niet en ik veronderstel, dat ook laatstgenoemdes chef, die zijn ondergeschikte had gestraft, hierover door zijn chef ter verantwoording geroepen, niet vrij uit zou gaan, wanneer hij niet wist

22). Dietz (Arch. f. Mil. R. V. p. 436) meent, dat in Duitschland de meerdere in sommige gevallen als strafrechter op kan treden.

23). Art. 27 R. v. Kr.

waar te maken, dat die ondergeschikte iets had gedaan, wat niet met de tucht te rijmen viel. Daarentegen kan de overheid als zoodanig ook naast strafrecht tuchtrecht uitoefenen; men ziet dit wel gebeuren, wanneer de overheid het uitoefenen van tuchtrecht aan de meerderen, die daartoe uit den aard der zaak bevoegd zijn, onttrekt en dit aan eigen organen opdraagt (b.v. Krijgsraden en H. M. G. in reclamezaken). Door het stellen alleen van de overheidsverhouding tegenover de meerderheidsverhouding, geeft men de grenzen tusschen straf- en tuchtrecht dus niet aan en door te zoeken naar enkele verschilpunten zal men die grens ook niet met zekerheid vinden, omdat altijd de vraag openblijft, of niet naast de gevonden verschilpunten er nog andere overblijven. Wil men werkelijk een principieel verschil zoeken, dan zal men moeten nagaan hoever strafen tuchtrecht samenloopen en waar het punt van scheiding is, omdat zich op deze wijze alleen laat verklaren, waarom er verschillen bestaan in de toepassing van beide, zonder dat men met het constateeren van die verschillen zelf genoeg behoeft te nemen.

Ik voor mij zie dien gemeenschappelijken grondslag in de algemeen erkende rechtsregel, dat alles geoorloofd is, wat niet is verboden 24). In het algemeen kan ieder zich in zijn doen en laten uitsluitend laten leiden door zijn eigen belangen; daar staat tegenover, dat het voordeel van den een dikwijls het nadeel van den ander is. Uit die belangenstrijd ontstaat het recht: het samenstel van regelen, waarnaar de mensch zich, onverschillig wat zijn belang meebrengt, zal hebben te gedragen. Dat recht beperkt dus de handelingsbevoegdheid van het individu deels door sommige handelingen te beletten, deels door aan het verrichten of nalaten daarvan nadeelige gevolgen te verbinden. Tot het laatste gedeelte van het recht behoort het strafrecht, dat die nadeelige gevolgen dus slechts in bepaald omschreven gevallen te voorschijn roept. Maar naast dit ingrijpen van overheidswege blijft onverkort bestaan het recht van den benadeelde om, zijnerzijds weer door de wet in zijne handelingsvrijheid beperkt, krachtens dezelfde aan het begin van deze Abschnitt genoemde rechtsregel zijn tegenmaatregelen te nemen, die hetzij de voorgenomen handeling van den ander beletten, hetzij het verwachte voordeel in nadeel veranderen, hetzij het eigen nadeel weg nemen of verminderen. Tot dit gedeelte van het recht behoort m.i. het tuchtrecht en ik beschouw dus tuchtmiddelen als tegenmaatregelen, die eene maatschappelijke groep neemt tegenover hen, die daarvan deel uitmaken en het belang van die groep door hunne handelingen schaden of voornemens zijn te schaden. Het verschil tusschen straf- en tuchtrecht ligt dus juist in de tegenstelling tusschen de twee deelen, waaruit meergenoemde rechtsregel „alles is geoor-

24). vg. b. v. art. 5 Décl. des dr. de l'homme; Beccaria (vert.) Des délits et des peines p. 113; Kleineberg (Zeitschr. ges. Strafrechtsw. XXXVII p. 539.

„loofd, wat niet verboden is” bestaat: het strafrecht vindt zijn rechtsgrond in het feit, dat het noodig is gebleken sommige handelingen te verbieden, het tuchtrecht daarentegen juist in de vrijheid van handelen, die ieder behoudens uitzonderingen geniet. Hieruit volgt, dat het tuchtrecht niet anders is dan het samenstel van regelen, dat regelt in hoeverre van die handelingsvrijheid door iedere maatschappelijke groep kan worden gebruik gemaakt bij het tegengaan van in strijd met haar belang door hare leden verrichte handelingen. Eensdeels zijn er speciale bepalingen, die overigens verboden handelingen als tuchtmiddel voor bepaalde gevallen toelaten of die de wijze van toepassing van sommige middelen regelen, maar anderdeels behoort eigenlijk iedere regel, die de handelingsvrijheid beperkt, voor zoover die beperking zich ook uitstrekt tot het gebruik van de verboden handeling als tuchtmiddel, voor dat deel tot het tuchtrecht.

Wanneer deze opvatting van het tuchtrecht juist is, geloof ik, dat daardoor tevens eene verklaring wordt gegeven van verschillende verschijnselen, die men moeilijk met den aard van dat recht, zooals dit meestal wordt beschouwd, weet te rijmen. Om een voorbeeld te noemen wordt het duidelijk, waarom de regel „nulla poena sine lege” (poena dan opgevat in de beteekenis van tuchtmiddel) niet geldt; immers het recht om tegenmaatregelen (tuchtmiddelen) te nemen tegen gepleegde of voorgenomen handelingen is naar den aard onverkort en vooruit kan men dus niet bepalen, tot welke handelingen deze bevoegdheid blijft beperkt. Ook zou ik willen wijzen op het feit, dat de speciale wettelijke regeling van het tuchtrecht bijna overal bestaat uit enkele sporadisch in de wetgeving voorkomende wetsbepalingen; dit is verklaarbaar, wanneer het waar is, dat de uitoefening van tuchtrecht slechts een uitvloeisel is van eene algemeene handelingsvrijheid, omdat het geen zin heeft een beginsel, dat zonder wetsbepaling toch bestaat, nog eens uitdrukkelijk te erkennen. Behalve de enkele gevallen, waarin de wetgever dit overbodige werk toch heeft ondernomen, zijn de meeste wettelijke regelen van tuchtrecht dan ook niet anders dan uitzonderingen op het beginsel of juist bepalingen, die de elders gemaakte uitzonderingen opheffen en het behoeft niet te worden betoogd, dat deze uit den aard der zaak in den regel geen uitgebreide codificatie eischen. Als voorbeeld van het eerstgenoemde soort bepalingen wil ik b.v. noemen artt. 17—20 Rechtspl. v. d. Landm., die de tuchtbevoegdheid van den militairen meerdere, welke deze ook zonder het Regl. v. Krijgstucht zou bezitten, door beroep bij buiten de militaire hiërarchie staande colleges beperkt; voorbeeld voor het laatstgenoemde soort bepalingen is art. 22 Wet van 14 April 1886 (S. 62), waarin voor de bijzondere strafgevangenis te Leeuwarden opgeheven wordt de uitzondering o.a. door art. 300 W. v. Str. gemaakt op de algemeene tuchtbevoegdheid.

Uit het vorenstaande volgt, dat ik geen verschil in karakter zie tusschen vormlooze terechtwijzingen en andere disciplinaire straffen 25); of de wet uitdrukkelijk de bevoegdheid toekent zulk een tucht middel toe te passen of niet, kan daaraan geen verschillend karakter geven, wanneer men niet meent, dat de wet dergelijke bevoegdheden willekeurig geeft, maar daaraan een rechtsgrond ten grondslag ligt. Vooral geldt dit, omdat tusschen de al en niet door de wet erkende tuchtmiddelen volstrekt geen grens te trekken is. Sommige zijn nu eens wel erkend, dan weer niet; wanneer wij ooit nog eens in het genot komen van de Wet op de Krijgstucht van 27 April 1903 (S. 112), zal de berisping door de wet als tucht middel voor militairen zijn erkend (artt. 3, 4 en 5), maar in wezen zal er geen verschil zijn tusschen eene berisping, die een militair dan krijgt en een „standje” van nu. Of meent men, dat de gevolgen (straflijst, reclame enz.) ook den aard van het tuchtmiddel wijzigen, dan vergelijkte men b.v. de waarschuwingen aan leden der rechterlijke macht gedaan (art. 14 R. O.) met de vermaningen door een vader tot zijn zoon gericht. Ieder leed, dat de meerdere als zoodanig den mindere als reactie op een ondisciplinaire handeling aandoet, is een tuchtmiddel en de wet maakt dan ook volstrekt geen verschil tusschen ernstig en minder ernstig leed in dien zin, dat alleen het ernstige als een tuchtmiddel wordt erkend. Men vergelijkte b.v. de door de wet erkende waarschuwingen aan advocaten en notarissen met het niet door de wet erkende recht tot lichamelijke kastijding van ouders tegenover hun kinderen 26). Wanneer men dan ook het tuchtrecht van een bepaalde groep wil leeren kennen, zal men, ook wanneer er geschreven recht bestaat, het ongeschreven recht niet onbestudeerd mogen laten. En behalve de wetsbepalingen, die speciaal met het oog op het tuchtrecht zijn gemaakt, zal men het oog moeten wenden naar tal van andere bepalingen op ieder gebied der wetgeving, die evenzeer de vrije uitoefening van het tuchtrecht binnen zekere perken houden. Zoo regelt b.v. het privaatrecht in hoeverre de patroon, ook als tuchtmiddel, loon van den arbeider mag inhouden en tal van andere bepalingen beperken de bevoegdheid om te schorsen, te ontslaan, in arrest te stellen en andere tuchtmiddelen aan te wenden.

De vraag rest nog, waarom, wanneer het tuchtrecht werkelijk niets anders is dan de consequentie van een den mensch aangeboren vrijheid, het gebruik, dat door een meerdere daarvan wordt gemaakt om zijne minderen binnen de perken te houden, iets anders is dan de middelen, die ieder ander tegenover voor hem nadeelige handelingen van anderen aanwendt ter bevordering van eigen belangen. Want alleen dan neemt het tuchtrecht in de wetenschap

25). vg. Otto Mayer, Deutsches Verwaltungsrecht II p. 243.

26). H. R. 10 Febr. 1902 W. v. h. R. 7723.

een afzonderlijke, zelfstandige plaats in. Voorop dient gesteld, dat men, naar mijne meening, schrijvende over tuchtrecht, dit begrip veelal in te beperkten zin opvat, soms alleen daaronder begrijpende dat gedeelte daarvan, dat door speciale wettelijke bepalingen is geregeld, dan weer alleen het ambtenarentuchtrecht 27); dit soort tuchtrecht mag zich door zijn bijzondere vorm misschien van andere gedeelten van het tuchtrecht onderscheiden, in aard is het naar mijne meening — zooals ik reeds zeide — hetzelfde en de pogingen, die vaak zijn aangewend om een verschil te omschrijven, schijnen mij een vrij vaag resultaat te hebben opgeleverd. Tusschen het tuchtmiddel, zooals ik dat boven als een toepassing van tuchtrecht formuleerde, en de maatregel, die ieder individu en iedere groep van individuen tegenover anderen dan zijne minderen in zijn belang kan nemen, bestaat echter m. i. wel een principieel verschil en men zal dus het tuchtrecht wel als een principieel zelfstandig recht moeten erkennen. Dat verschil ligt, meen ik, in de verhouding, die tusschen de beide partijen bestaat. In het laatste geval immers is er geen rechtsverhouding; ten minste geen, waarop het nemen van maatregelen berust. Bij het tuchtrecht daarentegen bestaat er altijd eene rechtsverhouding; die van meerdere tot mindere. Onder „meerdere” versta ik iemand (individu of college), die als orgaan van eene maatschappelijke groep (leger, ambtenaarscorps, fabriek, gezin enz.) voor de bevordering van het doel dier groep heeft te zorgen en daartoe de medewerking heeft van anderen, die ook tot die groep behooren; die anderen zijn dan de minderen. Als men het tuchtrecht uit dit oogpunt beziet dan volgt hieruit, dat de meerdere als groepsorgaan het tuchtrecht niet anders kan aanwenden dan voor zoover het belang van die groep dat eischt. Doet een mindere iets niet als lid van de groep dan staat het den meerdere dus niet vrij daartegenover een tuchtmiddel te gebruiken, waaruit volgt, dat slechts die handelingen disciplinair strafbaar zijn, die strijdig zijn met het belang, dat de groep beoogt.

Moet hiermede in strijd worden geacht het feit, dat de uitoefening van het tuchtrecht in enkele gevallen aan anderen dan de meerderen is opgedragen? Ik geloof het niet. In de eerste plaats blijft in het zeer enkele geval, waarin dit inderdaad plaats heeft, de meerdere altijd tot het uitoefenen van tuchtrecht mede bevoegd; slechts die bepaalde tuchtmiddelen, die aan een ander te hanteeren zijn gegeven en dan meestal alleen in bepaald omschreven gevallen, zijn hem onttrokken. Maar dan ook blijft de bevoegdheid van dien meerdere — het moet hier herhaald — beperkt tot wat het belang van zijn groep vraagt. En nu laat het zich, dunkt mij, wel denken, dat juist dat belang eene beperking van zijne bevoegdheden eischt, die voor een deel op de schouders worden gelegd van een ander, die dan, hoewel oneigenlijk en slechts indirect, als zoodanig weer een orgaan van de groep is. Ik noem dit geval echter slechts eene uitzondering,

27). Zie de schrijvers genoemd bij Stübinger, Die geschichtliche Entwicklung des Staatsdienerdisziplinarrechts in Bayern, p. 5 noot 3.

omdat het zich meestal slechts schijnbaar voordoet. Wanneer b.v. aan een Raad van Toezicht het tuchtrecht over advocaten is opgedragen, zal men geneigd zijn dit college niet als meerdere van iederen aan zijn rechtsmacht onderworpen advocaat te beschouwen. Toch geloof ik, dat eene dergelijke opvatting onjuist zou zijn. Het doel van iedere balie als groep is de zorg voor de eer van den stand der advocaten en niet het verleenen van rechtsbijstand aan rechtzoekenden, wat het doel is van iederen advocaat afzonderlijk. Ter behartiging van dat doel der balie treedt de Raad van Toezicht als orgaan op en de advocaten hebben ieder voor zich daaraan mede te werken; als zoodanig is die Raad dus hun meerdere, maar over de wijze, waarop rechtsbijstand wordt verleend, voor zoover deze niet strijdig is met de eer van den advocatenstand, heeft hij niets te zeggen, hetzij die wijze deugdelijk is of niet.

Ik meen met de bovenstaande regelen in het kort te hebben aange-toond, dat de tegenspraak, die de Redactie niet vreesde, op grond van eene andere opvatting van het tuchtrecht nog wel mogelijk is; volkomen ben ik mij er van bewust, dat ik hierdoor slechts zeer oppervlakkig mijne opvatting daarover heb uiteengezet en die van anderen bestreden, maar de omvang van een tijdschrift en de beschikbare tijd, die mij niet eerder gelegenheid gaf hier op in te gaan, dwingen mij tot deze beperking. Het was mij er trouwens meer om te doen om tegenover de bij voorbaat alle tegenspraak afsnijdende beweringen der Redactie te getuigen dan om te betoogen. Wanneer ik door deze getuigenis er eenigszins toe meewerk, dat ook zij, in wier handen de uitoefening van het tuchtrecht is gelegd, zich meer dan tot nu toe rekenschap geven van den aard van dat recht, dan heb ik mijn doel ruimschoots bereikt. Ik twijfel er niet aan of een dergelijk onderzoek moet hen tot de conclusie voeren, dat, wat ook overigens het resultaat zal zijn, men het tuchtrecht in ieder geval nimmer zal mogen gebruiken als een surrogaat voor het strafrecht. En zeer zeker zullen zij inzien, dat het een misbruik is om tuchtmiddelen, die slechts in bepaalde gevallen mogen worden toegepast als eene uitzondering op het algemeene tuchtrechtbeginsel, buiten de gestelde grenzen aan te wenden, — een misbruik, dat des te ernstiger is, wanneer het de persoonlijke vrijheid aantast. Dit inzicht zal er toe leiden, dat het niet meer voorkomt, dat militairen gedurende langeren of korteren tijd worden beroofd van hun vrijheid zonder rechterlijk vonnis op grond van een feit, dat met de militaire tucht niets heeft uit te staan; behalve op de beginselen van het tuchtrecht lijkt mij dit een inbreuk op een beginsel, dat juist 700 jaar geleden in Engeland voor het eerst uitdrukkelijk werd erkend en ook nu nog in iederen beschaafden staat geldt: „no free-
 „man shall be taken or imprisoned but by lawful judgment or by
 „the law of the land”.

M. H. DE BOER.

*Naschrift van den steller van de mededeeling van de redactie
op blz. 7 van deel XI.*

Gaarne maken wij gebruik van de ons door de Redactie geboden gelegenheid tot het maken van enkele, slechts zeer korte opmerkingen, naar aanleiding van de bovenstaande bijdrage van Mr. De Boer. De tijd ontbreekt ons op zijne niet altijd gemakkelijk te volgen theoretische beschouwingen in te gaan. Alleen willen wij wel verklaren dat de geachte schrijver er, evenmin als zoovelen vóór hem, die hetzelfde beproefd hebben, o.i. in is geslaagd om het bestaan van een principieel verschil tusschen tuchtrecht en strafrecht aan te toonen. Ook is het ons niet duidelijk mogen worden hoe die *theoretische* uitzettingen kunnen dienen ter weerlegging van onze meening dat uit *practisch* oogpunt krijgstuuchtelijke afdoening van overtredingen alle aanbeveling verdient.

Mr. de B. zegt in twijfel te verkeerem of zijn standpunt en het onze wel verschilt. Hij zal dadelijk erkennen dat een belangrijk verschil inderdaad bestaat, wanneer wij hem verzekeren dat wij absoluut van meening zijn dat er geen enkele overtreding, geen enkel misdrijf denkbaar is dat de krijgstuuch niet raakt, wanneer ze door een militair begaan zijn. Laat ons ten bewijze hiervan nemen het fameuze rijden zonder licht, dat aanleiding was tot de uitspraak van het H. M. G. van 27 Augustus 1915 (M. R. T. X, blz. 184), waarbij het Hof verklaarde niet te vermogen in te zien dat dit feit — het betrof i. c. nog wel een officier — „ook iets maar te maken heeft met de instandhouding eener goede discipline en krijgstuuch in den militairen dienst”. Stel nu deze zonder licht rijdende officier passeert een paar mindere militairen, hetgeen vooral in dezen tijd bijna onvermijdelijk is, ligt het dan niet voor de hand, dat de zoo sterk tot critiek geneigde Nederlandsche soldaat zijn kameraad aanstoot en toevoegt: „kijk, daar gaat nu een officier, die moet ons het voorbeeld geven en die rijdt zelf zonder licht”. Het blijft ons volkomen onbegrijpelijk hoe men kan volhouden dat daarbij de tuch niet is betrokken; naar onze meening is zij er niet alleen bij betrokken, maar wordt zij er zeer bepaald door geschaad.

Natuurlijk is het noodig, gelijk Mr. de Boer terecht opmerkt, dat voor eene krijgstuuchtelijke afdoening van eene overtreding de strafbaarheid van den dader vaststaat. Maar dat alleen de rechter dit kan beoordeelen, zie, dat vermogen *wij* niet in te zien. Wanneer een commandeerend officier een ambtseedig proces-verbaal ontvangt, waarin geconstateerd wordt, laat ons maar weer zeggen, dat een onder zijn bevel dienend militair zonder licht heeft gereden, mag hij toch wel geacht worden dit feit, zoo noodig na advies van den auditeur-militair of fiscaal, op zijn juiste waarde te kennen beoordeelen. Wat meer zegt wij achten hem daartoe zelfs beter in staat dan de kantonrechter, zoo het een burger betrof, want hij zal ook den overtreder zelf hooren, terwijl de kantonrechter in 80 % van de gevallen dat niet zal doen. Bovendien heeft de militaire meerdere op den kantonrechter vóór, dat hij den schuldige en zijne antecedenten kent en dus met diens persoon en zijn doorlopend gedrag

rekening kan houden. Nu zal het in sommige gevallen wel kunnen voorkomen, dat het minder eenvoudige zaken betreft, dat het bewijs twijfelachtig is of dat de toepasselijkheid van wet of verordening niet zoo voor de hand ligt, doch niets belet den commandeerenden officier alsdan eene vervolging voor den Krijgsraad uit te lokken.

Toen wij neerschreven dat wij meenden te mogen aannemen niet op tegenspraak te zullen stuiten dat uit *practisch* oogpunt krijgstuuchtelijke afdoening van overtredingen alle aanbeveling verdient, dachten wij werkelijk niet alleen aan ontlasting der krijgsraden, zelfs niet in de eerste plaats. Van veel meer belang achten wij nog verschillende andere voordeelen. Allereerst de snelle afdoening. Een de rijwielwet overtredend militair krijgt in ons systeem eenige dagen nadat hij het feit begaan heeft een of een paar dagen arrest van lichten aard of eene berisping, soms ook alleen een standje en daarmee is de zaak uit. Zonder twijfel zal dat vrij wat beter uitwerking hebben dan dat hij eenige maanden later de mededeeling krijgt, dat hij een gulden boete moet betalen, zulks als gevolg van een tegen hem gewezen vonnis, waartoe eerst de krijgsraad is samengeroepen geworden en waarin later wellicht ook nog het H. M. G. in appèl en in elk geval ter approbatie gemoeid is geweest, gezwegen nog van al de daarvoor noodige paperassen vóór en ook nog na de rechterlijke uitspraak. Wenscht de veroordeelde de boete niet te betalen, dan wordt hij als hechteling een of twee dagen aan zijn dienst onttrokken en misschien heeft hij tevoren ook al eens een dag permissie gehad om een gratis reisje naar Utrecht te maken.

Een militair ziet tot dusverre — ofschoon reeds minder dan vroeger — in den krijgsraad een lichaam dat alleen in werkelijk ernstige zaken bijeenkomt en reeds eene bedreiging met eene terechtstelling voor dien Raad heeft meermalen eene krachtig preventieve werking om hem op den goeden weg te houden. De vrees en de eerbied voor den krijgsraad zullen er zeker niet op vermeerderen bij uitspraken houdende veroordeeling tot eenige kwartjes boete na een vormelijk, tijdroovend onderzoek van een of andere futiliteit.

Hoe wij deze zaak ook beschouwen wij zien tal van voordeelen en geen enkel nadeel, óók niet voor de justitiabelen, noch voor hun rechtsgevoel, ter bevrediging van welk laatste hun trouwens een twee- soms zelfs drievoudig recht van beklag openstaat, waarvan zij overigens juist in gevallen als die ons hier bezig houden slechts zelden gebruik maken, wel een bewijs van hunne overtuiging terecht gestraft te zijn. In interessante theoretische beschouwingen als Mr. de B. ons te lezen geeft, zullen zij zich wel niet ernstig verdiepen.

Heeft de geachte schrijver onze welgevestigde opinie niet kunnen doen wankelen, evenzeer betwijfelen wij of zijne bijdrage er toe zal kunnen meewerken om anderen zich rekenschap te doen geven van den aard van het tuchtrecht en dan met het gevolg dat zij des schrijvers opvattingen zullen deelen. Wij voor ons zouden er niet het minste bezwaar in hebben om — blijvende in de terminologie van den heer de Boer — het tuchtrecht te gebruiken als surrogaat van het strafrecht. We zullen nu niet zeggen er is geen verschil,

maar wel wij *gelooven* niet aan eenig verschil tusschen tuchtrecht en strafrecht, noch tusschen tuchtstraf en rechtstraf, ja wij zijn zelfs van meening, dat alle strafrecht bestemd is om zich tot tuchtrecht te vervormen, eene evolutie waarvan de hervormingen der laatste twintig jaren, ook in Nederland reeds een vrij duidelijke voorproef geven. In plaats van scherpere afscheiding, gelijk Mr. de B. meent, geeft onze tijd ons juist veeleer eene nivelleering te zien.

Uit het bovenstaande zal het duidelijk zijn, dat wij vierkant met den schrijver van meening verschillen, wanneer hij aan het slot van zijne bijdrage van een „misbruik” meent te mogen spreken als de militaire wielrijder zonder licht van zijn commandant een dag arrest krijgt. En het dreigend oproepen van de schim van koning Jan van Engeland lijkt ons hier een weinig misplaatst.

Wanneer wij ten slotte in de militaire maatschappij ook onzerzijds een demarcatielijn wilden trekken tusschen strafrecht en tuchtrecht, dan zoude dat hierin bestaan dat wij de tot straffen bevoegde commandeerende officieren zouden willen toevoegen: „Wanneer gij meent, dat gij met uwe disciplinaire strafbevoegdheid een feit door een onder uw bevel dienend militair gepleegd en dat tevens oplevert een militair of commun delict, voldoende kunt bestraffen, doe het dan langs krijgstuchtelijken weg af; meent gij echter dat eene zwaardere straf dan waarover gij beschikt, noodzakelijk is, lok dan eene vervolging voor den krijgsraad uit.” d. W.

Uit de praktijk van de Rechtspleging bij de Zeemacht in Oost-Indië.

Omtrent de maatregelen, die in verband met het op 1 Juli 1914 in Oost-Indië inwerkingtreden van de gewijzigde Rechtspleging bij de Zeemacht werden genomen, deed ik in deel X ¹⁾ van dit tijdschrift eenige mededeelingen, daarbij tevens enkele punten ter sprake bringende, waartoe de voorschriften, die het nemen dier maatregelen noodzakelijk maakten, aanleiding gaven. Het komt mij niet ondienstig voor, in aansluiting daaraan, een en ander mede te deelen uit de gedurende het tijdvak van 1 Juli 1914—1 Januari 1916 opgedane ondervinding.

Na de beschikking van den Commandant der Zeemacht van 9 Juni 1914 No. 5466, waarbij werd bepaald, dat er voor het gedeelte van de Zeemacht in Nederlandsch-Indië, hetwelk niet tot eene afzonderlijke vloot, eskader of minder smaldeel was vereenigd, slechts één krijgsraad zoude zijn en deze krijgsraad zoude worden gehouden in de Marinekazerne te Soerabaja, volgde bij beschikking van dezelfde autoriteit van 20 Juni d. a. v. No. 5901 de benoeming

1) blz. 462 vlg.

van president, leden, fiscaal, secretaris (tevens secretaris bij de informatiën) en officier-commissaris voor het tijdvak van 1 Juli 1914 t/m. 30 Juni 1915. De laatste kon reeds spoedig zijne werkzaamheden aanvangen, want bij beschikking van 10 Juli 1914 werd de eerste verdachte, gelijk te verwachten was een inlandsch schepeeling beschuldigd van desertie, naar den krijgsraad verwezen. Nadat de informatiën in deze zaak waren afgeloopen, werd bij bevelschrift van 22 Juli 1914 de krijgsraad bijeengeroepen, om deze zaak te berechten. De beklaagde maakte gebruik van de hem in artikel 112 4e lid R. Z. gegeven bevoegdheid en verzocht bekorting van den termijn van beteekening en dagvaarding, waarna de eerste zitting van den krijgsraad werd bepaald en gehouden op 31 Juli 1914.

De officier-commissaris op het vlaggeschip van het Nederlandsch-Eskader en de zeekrijgsraad bij dat eskader hadden hunne werkzaamheden reeds eerder aangevangen. De eerste verwijzing naar dien krijgsraad geschiedde bij beschikking van 1 Juli 1914, terwijl de eerste zitting van dien krijgsraad werd gehouden op 25 Juli d. a. v.

Met de benoeming, naar aanleiding van het bepaalde in artikel 25 R. Z., van een officier-commissaris en secretaris aan boord van de schepen onder het rechtstreeksch bevel van den Commandant der Zeemacht, welke als regel niet te Soerabaja vertoeven en aan boord van de schepen van het Nederlandsch Eskader (met uitzondering van het vlaggeschip) door de commandanten dier schepen en met het aanleggen van lijsten van officieren, die zich beschikbaar stelden om bij voorkomende gelegenheid als raadsman aan een beklaagde te worden toegevoegd, was de opzet van de nieuwe regeling voltooid en mocht een regelmatig verloop van zaken worden verwacht.

De werkelijkheid was echter anders. In de eerste dagen van Augustus 1914 brak de groote Europeesche oorlog uit. In Nederland werd gemobiliseerd en ook in Indië moesten maatregelen worden genomen om op alles voorbereid te zijn. Het gevolg was dat de krijgsraad te Soerabaja uit elkander spatte, omdat alle daarbij werkzame officieren, daaronder de officier-commissaris begrepen, noodig waren voor andere diensten, die het hun onmogelijk maakten hunne justitiële functiën uit te oefenen. De verdere behandeling der aanhangige zaken was daarmede stop gezet. Zoo spoedig mogelijk werd getracht aan dezen toestand een einde te maken, wat echter eerst ongeveer een maand later mogelijk was. Bij beschikking van den Commandant der Zeemacht van 31 Augustus 1914 No. 8522 werd toen bepaald, dat de krijgsraad te Soerabaja tijdelijk zitting zoude houden aan boord van het gewezen wachtschip „Koning der Nederlanden” in stede van in de Marinekazerne. Daardoor kon de fiscaal zijne werkzaamheden als zoodanig weder hervatten; voor den president en de leden van den krijgsraad moesten echter met toepassing van artikel 133 R. Z. bij dezelfde beschikking plaatsvervangers worden aangewezen, hetgeen mogelijk

was, doordien kon worden beschikt over een aantal officieren van inmiddels naar Soerabaja opgekomen kleinere schepen. Aan twee dier officieren werden ook de werkzaamheden opgedragen, waarmede de officier-commissaris bij en de secretaris van den krijgsraad tijdelijk waren belast, die daardoor hunne functiën bij den krijgsraad weder konden aanvaarden.

Het gevolg van het onderbreken van den geregelden gang van zaken was, dat in één zaak het vonnis werd gearresteerd ruim een maand nadat het was gewezen, dat in twee andere zaken de eerste zitting van den krijgsraad werd gehouden ongeveer anderhalve maand en ruim drie weken na den in het bevelschrift tot bijeenkomst van den krijgsraad aangegeven datum, terwijl in een ander geval een beklagde, die verzocht had den termijn van dagvaarding te verkorten, ruim één maand na den datum, waarop hij was gedagvaard, voor den krijgsraad verscheen. Eindelijk was nog een zaak aanhangig waarin in de laatste plaats gehad hebbende zitting aan den beklagde het laatste woord was gelaten (artikel 181 R. Z.) en de krijgsraad moest overgaan tot het wijzen van het vonnis. De in artikel 185 R. Z. voorgeschreven termijn kon daarbij niet in acht worden genomen; het vonnis werd pas gewezen ruim één maand nadat aan de in het artikel vermelde voorschriften was voldaan, wat evenwel niet belette dat in deze zaak „fiat executie” werd verleend 1). In een vijftal zaken konden de informatiën voorloopig geen voortgang hebben.

De tengevolge van de onderbreking der werkzaamheden van den krijgsraad ondervonden nadeelen waren dus niet groot en kwamen alleen neer op vertraging in de afdoening der zaken. Toch wil ik nog op een bepaald punt de aandacht vestigen. Vooropstellende dat in de gegeven omstandigheden door gebrek aan beschikbare officieren niet anders gehandeld kon worden, is hier een minder gewenschte toestand ontstaan, omdat juist op een tijdstip dat misschien ernstige feiten berecht zouden moeten worden, de krijgsraad geheel uit nieuwe leden moest worden samengesteld. Zonder nu iets te kort te willen doen aan de bekwaamheid en geschiktheid van die nieuwbenoemde leden, zal men mij toch wel willen toegeven, dat het in het algemeen beter is, dat in de omstandigheden waarop ik hier het oog heb, de krijgsraad bestaat uit leden, die zich sedert korter of langer tijd met de rechtspraak vertrouwd hebben gemaakt en van wier ervaring en kennis dus partij wordt getrokken, dan uit leden die als het ware voor een hun vreemde taak worden geplaatst. Dat toevalligerwijze in Augustus 1914 de toenmalige leden van den krijgsraad nog slechts zeer kort in functie waren, doet aan de algemeene strekking mijner opvatting niets af. Wellicht zal hiermede in de toekomst, wanneer het aantal te Soerabaja aanwezige officieren zich mocht uitbreiden, eenigermate rekening kunnen worden gehouden, door zooveel mogelijk hen voor benoeming tot militair-rechterlijke betrekkingen in aanmerking te doen komen, die ook

1) Ik kom hierop nader terug.

in tijd van mobilisatie of oorlog die betrekkingen kunnen blijven waarnemen.

Nadat de krijgsraad gedurende ongeveer een maand zijne zittingen aan boord van het voormalige wachtschip had gehouden, had de algemeene toestand zich in zooverre gewijzigd, dat de zetel weder kon worden verplaatst naar de Marinekazerne. De vier plaatsvervangende leden moesten hunne vroegere werkzaamheden weder hervatten en konden niet blijven kennis nemen van de reeds in behandeling zijnde zaken (artikel 133 R. Z.), de plaatsvervangend president daarentegen wel. Daardoor deed zich een nieuwe moeilijkheid voor. Voor lid van den krijgsraad waren thans beschikbaar twee oorspronkelijke leden en twee andere officieren. Van deze vier waren er evenwel twee ouder in rang dan de plaatsvervangend president, zoodat de krijgsraad alléén kon worden samengesteld, door ook laatstgenoemde tegelijkertijd te doen vervangen door den oorspronkelijken president, die deze functie weder kon aanvaarden. Noodgedwongen moest dus wel gehandeld worden in strijd met artikel 133 R. Z. In de betrekkelijke beschikking van 12 October 1914 No. 9869, waarbij de verschillende wijzigingen in de samenstelling van den krijgsraad werden gelast, werd deze vervanging met redenen omkleed. De normale toestand was dus weer teruggekeerd, alleen hadden nog 2 plaatsvervangende leden zitting in den krijgsraad; één hunner bleef gedurende het geheele tijdvak, waarvoor de oorspronkelijke benoeming was geschied, zitting houden, terwijl de ander na eenigen tijd, met inachtneming van het bepaalde in het 3e lid van artikel 133 R. Z. weder plaats maakte voor een van de oorspronkelijk benoemde leden.

Op den krijgsraad bij het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië hadden de bijzondere tijdsomstandigheden uit den aard der zaak minder invloed. De zetel van dien krijgsraad behoefde niet te worden verplaatst en evenmin behoefde vervanging van hen, die militair-rechterlijke betrekkingen bekleedden, plaats te hebben. Slechts ondervond de behandeling der zaken vertraging, tengevolge van de bijzondere diensten, de meerdere bewegelijkheid en het niet steeds bij elkander zijn der tot het eskader behorende schepen.

Afgescheiden van de hiervoor vermelde bijzondere omstandigheden deed zich bij den krijgsraad te Soerabaja eenige malen het geval voor, dat iemand wegens ziekte of andere gewichtige reden van verhinderling moest worden vervangen. Deze gevallen leverden geen moeilijkheden op en geven mij slechts aanleiding tot de opmerking, dat wanneer de reden van verhinderling heeft opgehouden te bestaan, de plaatsvervanger, met inachtneming van artikel 133, 3e lid, R. Z., van zelf van het tooneel verdwijnt en degen, dien hij heeft vervangen, krachtens de wet zijne werkzaamheden hervat, zonder dat daarvoor eenige nadere formaliteit wordt vereischt. Bepaling van een termijn waarvoor de plaatsvervanger wordt benoemd is niet noodig, dat tijdvak wordt volkomen bepaald door artikel 133 R. Z. Aanwijzing van vaste plaatsvervangers, gelijk bij den

krijgsraad te Willemsoord is geschied, heeft in Nederlandsch-Indië niet plaats gehad. Het geringe aantal daarvoor beschikbare officieren, maakt dit vrijwel onmogelijk, te meer daar toch geen zekerheid bestaat, dat zij, op het oogenblik dat zij moeten invallen, beschikbaar zullen zijn.

Vervanging in een bepaalde zaak, omdat een der leden van den krijgsraad als getuige-deskundige in de informatiën was gehoord (artikel 144 e R. Z.) behoefde slechts éénmaal plaats te hebben. Op grond van de laatste alinea van artikel 122 R. Z. moest de president van den krijgsraad op het Nederlandsch Eskader verschillende malen worden vervangen; bij den krijgsraad te Soerabaja deed zich dit geval niet voor. Niet omdat zich van de in de Marinekazerne te Soerabaja dienende schepelingen niemand aan een feit schuldig maakte, waarvoor hij naar den krijgsraad moest worden verwezen, maar omdat de commandant dier kazerne, wetende dat zijne vervanging als president van den krijgsraad, in verband met de weinige te Soerabaja beschikbare officieren, bezwaren medebracht, zich van een onderzoek dier feiten onthield en de schepelingen, wier handelingen aanleiding gaven om te veronderstellen, dat zij wellicht naar den krijgsraad zouden moeten worden verwezen, onmiddellijk overplaatste naar den Torpedodienst. Aldaar werd het gebeurde nader onderzocht, de commandant van dien dienst handelde overeenkomstig het bepaalde in de artikelen 5—8 R. Z. en werd dus e. q. de commandeerende officier op grond van wiens rapport aan den vlootvoogd verwijzing van den verdachte naar den militairen rechter plaats had. De commandant van de Marinekazerne vermeende op die wijze zijne vervanging als president van den krijgsraad te kunnen voorkomen. Was dit juist gezien? De krijgsraad te Soerabaja kreeg de vraag te beantwoorden, toen, in een zaak van twee schepelingen, die verdacht werden zich in de Marinekazerne te hebben schuldig gemaakt aan dienstweigering en naar den krijgsraad waren verwezen, nadat het vooronderzoek op de hiervoor vermelde wijze had plaats gehad, de raadsman van de beklaagden meende een voordracht tot wraking van den president van den krijgsraad te moeten indienen. Nadat deze overeenkomstig het voorschrift van artikel 150 R. Z. was vervangen, verklaarde de krijgsraad bij dispositie van 1 October 1915 de wettigheid van de aangevoerde redenen van recusatie ongegrond.

Bij deze vervanging deed zich het geval voor, dat voor president van den krijgsraad niemand beschikbaar was die hooger of ouder in rang was dan het oudste lid van den krijgsraad, waarom dan ook dit oudste lid werd aangewezen als plaatsvervangend president, terwijl in zijn plaats een plaatsvervangend lid werd benoemd. Eerstgenoemde legde nu ook den eed als president af. Daar in het eedsformulier zijn opgenomen de woorden: „den post als Lid” e. q. „President” 1) komt mij zulks, hoewel de eedsformulieren voor president en lid overigens gelijk zijn, noodzakelijk voor.

1) Niet aldus artikel 29 R. O.

Na deze kleine uitweiding kom ik terug op de opgeworpen redenen van recusatie. De raadsman van de beklaagden stelde zich op het navolgende standpunt. Aangezien de beklaagden de dienstweigering, waarvoor zij naar den krijgsraad waren verwezen, hadden gepleegd in de Marinekazerne te Soerabaja en toen onder den commandant van die kazerne ressorteerden, was deze de volgens de artikelen 3—8 R. Z. aangewezen autoriteit om het rapport, dat de grondslag der verwijzing vormt, aan den Commandant der Zeemacht uit te brengen. Hadde hij zulks gedaan, dan zoude hij later bij de behandeling dezer zaken niet als president van den krijgsraad zitting hebben kunnen nemen. Daarom, hoewel van oordeel zijnde dat de zaken voor den militairen rechter moesten worden gebracht, immers werd een disciplinaire straf door hem niet opgelegd, plaatste hij de verdachten over naar den Torpedodienst, opdat aldaar het voorloopig onderzoek zoude plaats hebben en vorenbedoeld rapport door den commandant van dien dienst zoude worden uitgebracht. Door aldus in strijd met de artikelen 3—8 R. Z. te handelen is een verkeerde weg gevolgd, waardoor niet wordt voorkomen, dat de commandant van de kazerne in de betrekkelijke zaken als president van den krijgsraad zitting neemt. De conclusie waartoe de raadsman komt luidt: „Op grond van het door mij betoogde concludeeren, de, wraak ik, gebruik makende van de bevoegdheid, mij gegeven, bij de artikelen 149 juncto 156, eerste lid, der Regtspleging bij de „Zeemagt, den Kapitein-Luitenant ter zee J. S. A. Kroon, als „zijnde geen bevoegd rechter in deze zaak”.

Zooals ik reeds vermeldde, vereenigde de zeekrijgsraad te Soerabaja zich niet met 's raadsman's meening. Overwegende dat de verwijzing naar den krijgsraad geschiedde op grond van het rapport van den commandant van den Torpedodienst en dat de raadsman zich niet heeft te verdiepen in den gevolgden gang van zaken voordat de rechtsingang is verleend, als staande buiten de voorgeschreven wijze van rechtspleging, beschikte hij, gelet op artikel 122 R. Z., dat de aangevoerde redenen van recusatie niet gegrond waren. Daarna sprak de krijgsraad nog als zijn oordeel uit, dat de raadsman ten onrechte er de aandacht op heeft willen vestigen, dat de gevolgde gang van zaken niet de juiste was en vestigde er bovendien de aandacht op, dat volgens zijne meening de gevolgde handelwijze niet in strijd was met de artikelen van de R. Z., omdat de commandeerende officieren genoemd in artikel 4 en 8 R. Z., niet dezelfde behoeven te zijn. ¹⁾

Het geschilpunt lijkt mij belangrijk genoeg om er een oogenblik bij stil te staan. Uit de memorie van wraking blijkt, dat de raadsman zelf begrepen heeft een rechtstreeksch beroep op het 3e lid van

1). De voordracht tot wraking en de dispositie van den krijgsraad zijn als bijlagen aan het slot van dit opstel opgenomen.

artikel 122 R. Z. niet te kunnen doen. Het kon ook moeilijk anders, want het stond als een paal boven water vast, dat de president van den krijgsraad niet was de commandeerende officier op grond van wiens rapport aan den vlootvoogd de verwijzing van de beklaagden naar den krijgsraad was geschied. Toch wijst de strekking van zijn betoog onmiskenbaar in de richting van genoemd artikel en tracht hij zijn doel langs een omweg te bereiken. Hij tracht aan te toonen, dat het voorloopig onderzoek een regelmatig verloop niet heeft gehad en het rapport aan den vlootvoogd niet had mogen worden uitgebracht door den commandant van den Torpedodienst, maar om herstel van die onregelmatigheid is het hem niet te doen. Immers had hij dan naar een middel moeten zoeken, dat c. q. tot een nieuw voorloopig onderzoek en een opnieuw aanhangig maken van de zaak zoude hebben geleid. Ik geloof niet, dat hem dit gelukt zoude zijn 1), maar het aangegrepen middel kon daartoe in géén geval leiden en zoude hoogstens tengevolge hebben gehad, dat de president door een ander werd vervangen. Maar alléén daarom was het den raadsman te doen en ik geloof niet ver bezijden de waarheid te zijn, wanneer ik aanneem dat hij, bekend zijnde met de omstandigheid, dat het 3e lid van artikel 122 R. Z. zijn ontstaan heeft te danken aan het feit, dat men gemeend heeft, dat de commandeerende officier, op grond van wiens voorloopig onderzoek van een gepleegd delict rapport aan de bevoegde autoriteit en verwijzing naar den militairen rechter volgde — en die derhalve het begane feit een dermate ernstig vergrijp achtte, dat hij zich niet tot disciplinaire bestraffing zonder meer gerechtigd oordeelde — ter wille van een onpartijdige rechtspraak niet als rechter in de zaak mocht worden betrokken, omdat het college, dat over de zaak heeft te oordeelen, behoort te zijn samengesteld uit personen, die geheel onbevooroordeeld daartegenover staan 2), gemeend heeft, dat aan dit beginsel door de gevolgde handelwijze, waarbij voor het uitbrengen van het rapport aan den vlootvoogd een andere commandant als tusschenpersoon wordt gebruikt, te kort werd gedaan. Ik vermeen dit te mogen aannemen op grond van de in de memorie voorkomende zinsnede: „Eene krijgstuchtelijke „straf ter zake van de bedoelde feiten is niet opgelegd, neen, het „geval, in artikel 8 R. Z. bedoeld, was hier voorhanden: *de Commandant der Marine-kazerne was van oordeel dat de zaak voor den „militairen rechter moest worden gebracht* 3)”. Dat voornoemde commandant tot dat oordeel gekomen was en nog wel op grond van een door hem ingesteld voorloopig onderzoek, werd echter door den raadsman niet aangetoond. Als eenig argument zoude daarvoor in aanmerking kunnen komen de aantekening in den mutatiestaat La B als reden van de overplaatsing aangevende: „Moeten terechtstaan

1). Het opwerpen van de onbevoegdheid van den krijgsraad, zoude evenmin tot het doel hebben geleid.

2). Zie § 2 van den brief van de Ministers van Justitie, van Marine en van Oorlog van 29, 23 en 30 Mei 1910, aan den Voorzitter van de 2e Kamer. Gedrukte stukken zitting 1909—1910—17 No. 1.

3). Ik cursiveer.

„voor den krijgsraad”. Dit argument komt mij evenwel zeer zwak voor. Houdt men zich aan de letter van deze aantekening, dan merk ik op, dat zij in ieder geval onjuist is, omdat de vlootvoogd beslist of iemand al dan niet voor den krijgsraad zal terecht staan en deze autoriteit nog geen beslissing had genomen. In het oog dient dan ook te worden gehouden, dat de aantekening slechts dient om met een enkel woord in het kort de reden eener overplaatsing aan te geven. Dat daarbij niet steeds op een geheel juiste redactie gelet wordt, ligt voor de hand; het is voldoende wanneer degenen, voor wien die aantekening bestemd is, haar begrijpt. De aantekening had echter beter kunnen luiden: Tot onderzoek van een (ernstig) rapport. Dit was in werkelijkheid de beteekenis van de aantekening in den mutatiestaat en ook de raadsman heeft haar zoo opgevat. Immers waar hij zegt, dat de verdachten naar den Torpedodienst werden overgeplaatst „met het kennelijk doel om daar het voorloopig onderzoek te doen plaats hebben”, grondt hij dit juist op meer-gemelde aantekening.

Maar, zal misschien gevraagd worden, volgt niet reeds uit de overplaatsing van de verdachten naar den Torpedodienst, waarvoor zij niet bestemd waren, dat de commandant van de Marine-kazerne zich een gevestigd oordeel over de door hen gepleegde feiten had gevormd, anders toch had hij hen niet daarheen behoeven over te plaatsen? Ik antwoord hierop: neen. De gewone loop van zaken voor het onderzoek van rapporten is de volgende. De officier van de divisie waartoe degene, waarvan rapport gemaakt is, behoort, onderzoekt het rapport en brengt daarover verslag uit aan den eersten officier. Deze brengt, na zoo noodig zelf nog een nader onderzoek te hebben ingesteld, de rapporten ter verdere behandeling bij den commandant voor. Blijkt nu uit dit eerste onderzoek, dat het rapport een ingewikkelde zaak betreft, dan zal de commandant een commissie benoemen om de zaak nader te onderzoeken. Maar ook zal hij dit doen, wanneer het rapport vermoedelijk of vrij zeker aanleiding tot een krijgsraadzaak zal geven, wat naar mijne meening in vijf-en-negentig van de honderd gevallen, reeds aan de omschrijving van het rapport is te zien. Het onderzoek van deze commissie dient om den commandant tot eene *juiste beoordeeling en behandeling der zaak in staat te stellen* 1). Wanneer nu de commandant in stede van deze commissie te benoemen den betrokkene overplaatst naar een ander schip of een inrichting der zeemacht, teneinde aldaar dat onderzoek te doen plaats hebben, dan geloof ik, dat men niet kan zeggen, dat hij zich een zoodanig oordeel over de zaak heeft gevormd, dat hij daarom geen zitting in den krijgsraad zoude kunnen nemen. Slechts wanneer de commandant bedoeld onderzoek zoude gelasten en hij na afloop daarvan den betrokkene overplaatste, zou men kunnen aannemen, dat hij zich zoodanig oordeel wel had gevormd en dan zoude de geest van het 3e lid van artikel 122 R. Z. medebrengen, hoewel de letter van dat voorschrift er zich niet tegen verzet, dat hij niet

1). Zie artikel 4 J. Z.

in den krijgsraad zitting nam, want niet het uitbrengen van het rapport aan den vlootvoogd, maar het onderzoek en het daardoor gevormde oordeel, dat aanleiding geeft tot het uitbrengen van bedoeld rapport, is de reden van bestaan van het voorschrift.

Ik kom thans tot de vraag of de gevolgde gang van zaken in strijd is met de voorschriften van de artikelen 3 t/m 8 van de R. Z. Deze artikelen achtereenvolgens lezende, zal de eerste indruk zijn, dat het verloop van het eerste onderzoek behoort te zijn, als door den raadsman in zijne memorie wordt aangegeven. In de praktijk is dit ook als regel de gewone gang van zaken, maar op dien regel zijn uitzonderingen. Het komt toch meermalen voor dat iemand, wiens overplaatsing reeds is bevolen, den dag vóór, of op den dag, dat hij naar het andere schip overgaat, zich aan eenige overtreding schuldig maakt; in dat geval heeft het onderzoek dier overtreding plaats aan boord van den bodem, waarheen hij werd overgeplaatst. Het zou toch ook niet aangaan, alléén voor dat onderzoek een bevolen overplaatsing uittstellen of intrekken, tenzij een behoorlijk onderzoek niet mogelijk zoude zijn. Het zoude dan b.v. kunnen voorkomen, dat iemand, die verdacht wordt, zich aan een betrekkelijk gering vergrijp te hebben schuldig gemaakt, daardoor een reis naar Indië niet zou kunnen meemaken. Tot deze ongerijmdheid komt men, indien men met de in de memorie van wraking gevolgde redeneering medegaat, want de artikelen 3 t/m 8 van de R. Z. zijn algemeen en maken geen verschil voor het onderzoek van meer of minder ernstige vergrijpen. Maar ik ga verder. Er zijn gevallen, waarin de aldaar aangegeven wijze van handelen niet gevolgd kan worden n.l. wanneer iemand, kort voor de buitendienststelling van eenig schip, zich aan een vergrijp schuldig maakt. Tijd om de zaak te onderzoeken en een beslissing te nemen is er niet en na de buitendienststelling is de afgetreden commandant daartoe niet meer bevoegd. Moet de betrokkene dan maar niet gestraft worden? Niemand zal deze vraag bevestigend willen beantwoorden. De gevolgtrekking zoude dus moeten zijn, dat de regeling in de artikelen 3 t/m 8 R. Z. gegeven, onvolledig is. Kunnen die artikelen dan misschien anders gelezen worden? Ik geloof het wel. In de memorie wordt gezegd: „Nu geeft „artikel 5 R. Z. het uitdrukkelijk voorschrift dat *die* Commandeerende Officier, dus de Commandant aan wien is gerapporteerd van „een feit, gepleegd door een onder zijne bevelen dienend schepeling, „de zaak zal onderzoeken en (art. 7 R. Z.) indien de zaak buiten den „rechter kan worden afgedaan, de straf zelf kan en moet bepalen”. Maar kan dat geursiveerde woordje „die” niet terugslaan op „den commandeerenden officier onder welken de verdachte ressorteert” vermeld in artikel 4 R. Z.? Beantwoordt men die vraag bevestigend, dan lossen de hiervoor vermelde moeilijkheden zich van zelf op en ik voor mij geloof, dat dit inderdaad de bedoeling is.

In den oorspronkelijken tekst van art. 5 R. Z. werd alleen gesproken van den commandeerenden officier van het schip waartoe de gearresteerde behoort. Daardoor werd niet aangegeven op welke wijze de overige in art. 4 R. Z. (oud) genoemde autoriteiten moesten

handelen, wanneer hun een opgelegd arrest werd gerapporteerd. Bij de wijziging van art. 4 werd de opsomming van de verschillende autoriteiten vervangen door de hen allen omvattende uitdrukking: commandeerende officier onder welken de verdachte ressorteert. De beteekenis van dit artikel veranderde daardoor niet en ware art. 5 ongewijzigd gebleven de toestand zou geheel dezelfde zijn gebleven. Toch werd ook art. 5 gewijzigd, vermoedelijk dus met geen ander doel dan om in de bestaande leemte te voorzien en dus voor alle commandeerende officieren onder wie een verdachte ressorteert te bepalen, hoe zij verder te handelen hebben, indien eenig vergrijp te hunner kennis wordt gebracht. Wat inderdaad de bedoeling is geweest, is uit de stukken welke op de wijziging van de R. Z. betrekking hebben niet na te gaan; deze wijzigingen zijn zonder eenige toelichting in de artikelen aangebracht. Ik vestig er evenwel de aandacht op dat, toen bij de nota van nadere wijzigingen het laatste gedeelte aan art. 5 werd toegevoegd, de Regeering in hare toelichting niet sprak van den commandeerenden officier aan wien een feit was gerapporteerd; hare toelichting luidde: „De aanvulling verplicht „den Commandeerenden Officier, onder welken de verdachte ressorteert, omtrent de in-arrest-stelling, in-arrest-houding of in-vrijheidstelling van den verdachte de noodige bepalingen te geven” 1). Het ligt trouwens voor de hand, want niet het feit, dat aan een commandeerenden officier het vermoedelijk gepleegd zijn van eenig vergrijp wordt gerapporteerd, maar de omstandigheid, dat de betrokkene onder een bepaalden commandeerenden officier ressorteert, vormt den grondslag, waarop diens bevoegdheid tot het nemen van de onderhavige beslissingen berust. Waar nu een uitdrukkelijk voorschrift ontbreekt, dat de in de artikelen 5 t/m 8 bedoelde beslissingen alle door denzelfden commandeerenden officier moeten worden genomen, waar bovendien de eischen der praktijk het tegendeel vorderen en de woorden der wet er zich niet tegen verzetten, vermeen ik, dat aan de voorschriften der wet is voldaan, indien bedoelde beslissingen worden genomen door den commandeerenden officier onder wien de betrokkene, op het tijdstip dat zij genomen worden, ressorteert. Ik ben het dan ook niet eens met den kriegsraad, dat in de R. Z. duidelijk is uitgedrukt, dat de in de artikelen 4 en 5 bedoelde commandeerende officieren dezelfde zijn, maar ik kom wel, zij het langs anderen weg, tot dezelfde gevolgtrekking, dat de in art. 4 en 8 bedoelde commandeerende officieren niet dezelfde behoeven te zijn.

Aan het slot zijner memorie vermeldt de raadsman, dat hij in zijne meening nog werd versterkt door het feit, dat in de beschikking van den Commandant der Zeemacht van 22 Mei 1914 No. 4859 wordt bepaald, dat deserteurs bij hun terugkeer zullen worden geplaatst bij den Torpedodienst en niet zooals gebruikelijk was in de Marinekazerne, omdat anders de commandant van die kazerne geen president van den kriegsraad kan zijn, maar dat daarin geen oogen-

1). Gedrukte stukken zitting 1911—1912 21 No. 3 en 4 juncto No. 2.

blik gesproken wordt over schepelingen, die verdacht worden zich aan andere feiten te hebben schuldig gemaakt. Tusschen beide categorieën bestaat evenwel een groot verschil. Nagenoeg alle deserteurs zijn 14 dagen na hunne verwijdering als zoodanig afgevoerd; zij moeten bij hunnen terugkeer weder in de rol van eenig schip of eenige inrichting der zeemacht worden opgenomen. Er moet dus een voorschrift zijn, waaruit de commandeerende officieren kunnen weten, hoe zij moeten handelen, wanneer een deserteur zich aanmeldt of wordt teruggebracht. Zoodanig voorschrift bestond ook, het werd slechts gewijzigd om daardoor moeilijkheden te voorkomen en een geregelden gang van zaken te bevorderen. Het geldt hier de vaststelling van een zuiver administratief voorschrift, al moge dan ook bij die vaststelling met het bepaalde in art. 122 R. Z. rekening zijn gehouden. Zou dit ook gezegd kunnen worden van een voorschrift, waarbij door den Commandant der Zeemacht was bepaald, dat schepelingen, zich in de Marinekazerne schuldig makende aan eenig vergrijp, dat vermoedelijk tot een krijgsraadzaak aanleiding zal geven, moeten worden overgeplaatst naar den Torpedodienst ten einde aldaar het voorloopig onderzoek te doen plaats hebben? Ik geloof het niet; de zaak, die aanleiding geeft tot deze bespreking, bewijst het. Daarom vermeen ik, dat het juist gezien was, dat door den Commandant der Zeemacht ten deze geen voorschrift gegeven werd. Noodzakelijkheid om daartoe overtegaan bestond geenszins, er kon dus worden afgewacht hoe de zaken zich zouden ontwikkelen. Mocht dan later de noodzakelijkheid blijken om eenig voorschrift betreffende deze aangelegenheid te geven, dan zou zulks alsnog kunnen gebeuren, op gevaar af dat dit voorschrift door den krijgsraad, wiens taak het ten slotte is de wet uitteleggen, in strijd met de wet zou worden verklaard.

Eindelijk verklaart de raadsman ook nog in zijne meening te zijn versterkt door de in mijn opstel, opgenomen in deel X van dit tijdschrift, voorkomende zinnen: „Alle moeilijkheden op dit punt „zijn hiermede evenwel niet opgelost. Er zullen zich natuurlijk ge„vallen voordoen, waarin de commandant van de kazerne het rap„port bedoeld in art. 8 R. Z. moet uitbrengen” 1). Ik wil gaarne toegeven, dat ik beter gedaan zoude hebben in stede van „moet uit„brengen” te schrijven „uitbrengt”. De beide zinnen dienden echter slechts als overgang om te komen op het geval, dat de president van den krijgsraad zoude moeten worden vervangen, een geval dat zich ook nu nog kan voordoen, daar het geenszins vaststaat, dat in alle gevallen, dat een in de Marinekazerne dienend schepeling zich aan een ernstig vergrijp heeft schuldig gemaakt, overplaatsing naar den Torpedodienst zal plaats hebben, teneinde aldaar de zaak te doen onderzoeken. De onderwerpelijke vraag werd echter niet bepaald door mij ter sprake gebracht. Hadde ik zulks wel gedaan en aangegeven hoe in dergelijke gevallen gehandeld zou kunnen worden, misschien zou daarin, in verband met mijne plaatsing bij het Depar-

1) t. a. p. blz. 467.

tement der Marine, een wenk gezien kunnen zijn om aldus te handelen. Het was naar mijne meening beter daartoe geen aanleiding te geven.

De dispositie van den krijgsraad geeft mij voorts nog aanleiding tot de volgende opmerking. Met den krijgsraad ben ik van oordeel, dat de gevolgde gang van zaken vóór de verwijzing naar den krijgsraad buiten de voorgeschreven wijze van rechtspleging staat. De vóór de verwijzing verrichte handelingen zijn feitelijk niet anders dan opsporingshandelingen en maken van het eigenlijke rechtsgeding niet een deel uit. Daarom den raadsman onbevoegd te verklaren zich in dien gang van zaken te verdiepen en daarop de aandacht te vestigen, dunkt mij evenwel niet juist. De raadsman is ingevolge het 1e lid van artikel 156 R. Z. o.m. bevoegd al datgene aan te voeren, wat kan strekken tot verdediging van den beklaagde, waaronder toch niet anders verstaan zal kunnen worden dan dat hij de bevoegdheid heeft, datgene aan te voeren, wat naar zijne meening in het belang van den beklaagde kan zijn. Indien hij zulks op gepaste wijze doet, kan hem geen verwijt treffen. Het staat daarna aan den krijgsraad om uit te maken of hij, d.w.z. de krijgsraad, bevoegd is omtrent de door den raadsman te berde gebrachte punten een beslissing te nemen en zoo ja, in hoeverre de meening van den raadsman al dan niet juist is. Het ware daarom beter geweest, indien de krijgsraad, na te hebben vastgesteld, dat het rapport aan den Vlootvoogd niet was uitgebracht door den Commandant van de Marinekazerne, maar door dien van den Torpedodienst, zich onbevoegd had verklaard te beoordeelen of dat rapport terecht door laatstgenoemden commandant was uitgebracht. Blijkens den vorm, waarin de krijgsraad zijne dispositie heeft gegoten, wil het mij trouwens voorkomen, dat hij zich op dit standpunt heeft gesteld. Immers in de overwegingen voorafgaande aan de eigenlijke beschikking wordt omtrent de vraag of het rapport aan den vlootvoogd al dan niet terecht door den Commandant van den Torpedodienst is uitgebracht niets gezegd. Eerst nadat de wettigheid van de aangevoerde redenen van recusatie is verworpen en dus de beschikking reeds is genomen, vestigt de krijgsraad er de aandacht op, dat het door den raadsman ingenomen standpunt onjuist is.

Het hiervoor vermelde betrof gevallen van tijdelijke verhindering of van verhindering om aan de behandeling van een bepaalde zaak deel te nemen. Reeds eerder 1) wees ik er op, dat zich ook omstandigheden kunnen voordoen, waar in stede van vervanging eigenlijk moet worden gesproken van een nieuwe benoeming. Vrij spoedig kwam de praktijk een beslissing op dit punt vragen. Achtereenvolgens vertrokken een lid, de fiskaal en de officier-commissaris bij den zee-krijgsraad te Soerabaja naar Nederland; de mogelijkheid, dat zij gedurende het tijdvak, waarvoor zij benoemd waren, hunne werkzaamheden weder zouden kunnen hervatten, was uitgesloten. Hunne

1). M. R. T. deel X, blz. 479.

vervangers werden nu niet benoemd tot *plaatsvervangend* lid enz., maar tot lid, fiscaal en officier-commissaris en wel voor den tijd van één jaar. De aftredende titularissen uitdrukkelijk van hun werkring te ontheffen lijkt mij niet noodzakelijk, indien slechts in de beschikking, waarbij de optredende worden benoemd, eene overweging wordt opgenomen, waarin de reden, waarom de aftredende verhinderd zijn hunne werkzaamheden verder voort te zetten, uitdrukkelijk wordt vermeld. Het wil mij voorkomen, dat de genomen beslissing niet in strijd is met de wet en dat zij zeer zeker overeenkomt met haren geest en bedoeling. Aan de gevolgde handelwijze is bovendien nog een voordeel verbonden. Op den duur toch zullen zij, die aan den krijgsraad verbonden zijn, voor verschillende tijdvakken benoemd zijn, zoodat voorkomen wordt, dat allen tegelijk moeten aftreden en misschien worden vervangen door officieren, die over weinig of geen praktische ondervinding beschikken, wat aan een goeden en geregelden gang van zaken afbreuk moet doen. Hebben daarentegen die vervangingen met tusschenpoozen plaats dan zal de laatstbenoemde op verschillende punten zijn licht kunnen opsteken bij zijne over meerdere ervaring beschikkende collega's. Ik geef echter gaarne toe, dat dit voordeel niet van overwegend belang is, terwijl dit doel ook op andere wijze is te bereiken, n.l. door de verschillende benoemingen te doen voor tijdvakken van ongelijke duur.

Eenigszins anders staat de zaak, wanneer de reden van verhindering is gelegen in overplaatsing. In dat geval toch is de mogelijkheid, dat de betrokkene zijne werkzaamheden binnen het tijdvak, waarvoor hij was benoemd, zal kunnen hervatten, geenszins uitgesloten. Toch komt mij ook in dit geval de benoeming van een nieuwen titularis beter voor dan de benoeming van een plaatsvervanger, anders kan een minder gewenschte toestand ontstaan. Immers de overplaatsing op zich zelf beschouwd is, behoeft althans niet te zijn een reden, waardoor iemand verhinderd zou worden zijne werkzaamheden bij den krijgsraad uit te oefenen; de reden van verhindering zal in den regel gelegen zijn in het feit, dat de overplaatsing tot gevolg heeft afwezigheid van de plaats waar de krijgsraad zitting houdt. Stellen wij nu het geval dat een lid ¹⁾ van den krijgsraad te Soerabaja wordt overgeplaatst naar een schip, dat met geregelde tusschenpoozen te Soerabaja terugkeert. Moet hij dan telkens zijne werkzaamheden als lid van den krijgsraad hervatten? Indien voor hem een plaatsvervanger is benoemd, ja, want deze legt met inachtneming van het bepaalde in art. 133 R. Z. zijne functie neer zoodra de reden van verhindering heeft opgehouden te bestaan en dit is inderdaad door den terugkeer van den oorspronkelijk benoemde het geval. Bij zijn wellicht spoedig volgend vertrek, treedt de plaatsvervanger weder op. Aan het begrip vasten

1). Hetzelfde geldt ook voor den president, fiscaal, secretaris en officier-commissaris.

krijgsraad wordt op deze wijze wel een en ander te kort gedaan en een vlugge behandeling van zaken wordt er niet door bevorderd, te minder wanneer meerdere aan de werkzaamheden van den krijgsraad deelnemende personen in gelijke omstandigheden verkeerden. Er zullen natuurlijk ook overplaatsingen geschieden, die het hiervormelde gevolg niet zullen hebben, maar dit zal niet steeds van te voren uitgemaakt kunnen worden. Evenmin zal dus steeds kunnen worden uitgemaakt of het de voorkeur verdient een nieuwe benoeming te doen dan wel een plaatsvervanger aan te wijzen. Waar het bovendien aanbeveling niet verdient om nu eens zus dan weder zoo te handelen, zou ik een overplaatsing willen beschouwen als een geval, dat eigenlijk niet valt onder art. 133 R. Z., maar hetwelk een nieuwe benoeming noodzakelijk maakt. De praktijk bij de twee in Indië bestaande krijgsraden is niet gelijk, voor zooveel betreft den krijgsraad te Soerabaja, heeft telkens een nieuwe benoeming plaats voor het tijdvak van één jaar; bij den krijgsraad op het Nederlandsch Eskader worden daarentegen de nieuwe leden enz. telkens benoemd voor het tijdvak gedurende hetwelk de aftredende nog zitting zouden hebben gehad. Blijkbaar houdt men dus het oog gevestigd op het 2e lid van art. 133 R. Z. en denkt aan plaatsvervang. Uitdrukkelijke benoeming tot plaatsvervangend lid enz. heeft echter in dit geval bij dezen krijgsraad evenmin plaats.

Voor zooveel betreft de benoemingen tot officier-commissaris, belast met het nemen van informatiën en tot secretaris door de commandeerende officieren bedoeld in art. 25 R. Z. valt, behoudens het geval dat aanleiding heeft gegeven tot de dispositie van den zee-krijgsraad te Soerabaja van 21 Sept. 1915, opgenomen in deel XI van dit tijdschrift ¹⁾, niets bijzonders te vermelden. Na het wijzen van deze dispositie heeft de betrokken commandant zijne oorspronkelijke beschikking ingetrokken en een anderen officier-commissaris en secretaris benoemd.

Door de onder het rechtsstreeksch bevel van den Commandant der Zeemacht dienende commandeerende officieren werden in het geheel 6 zaken naar den zee-krijgsraad te Soerabaja verwezen. In één dezer zaken (met 10 beklagden) moest de aangewezen officier-commissaris, in een andere zaak de benoemde secretaris worden vervangen, omdat zij als getuige moesten worden gehoord. In dit laatste geval is toen een luitenant ter zee tot secretaris benoemd, zijnde een tweede officier van administratie niet beschikbaar.

In het begin van dit opstel schreef ik, dat met het aanleggen van lijsten van officieren, die zich beschikbaar stelden om bij voorkomende gelegenheid als raadsman aan een beklagde te worden toegevoegd, de opzet van de nieuwe regeling voltooid was. Op één lijst werden gebracht officieren dienende op schepen en bij inrich-

1). Blz. 205.

tingen der zeemacht onder het rechtstreeksch bevel van den Commandant der Zeemacht, teneinde door dezen te worden toegevoegd aan voor den zeekrijgsraad te Soerabaja terechtstaande beklaagden; op een andere lijst officieren dienende op het Nederlandsch Eskader om door den Eskader-Commandant te worden toegevoegd aan beklaagden terechtstaande voor den krijgsraad bij genoemd eskader. Eerstbedoelde lijst heeft geen lang bestaan gehad. Het aantal officieren, dat zich aanvankelijk beschikbaar stelde, was betrekkelijk gering. Daaronder waren er bovendien verschillende, die slechts nu en dan te Soerabaja vertoefden. Nadat enkelen reeds vrij spoedig verklaard hadden zich niet langer beschikbaar te stellen, bleven ten slotte feitelijk slechts twee officieren beschikbaar om aan een beklagde te worden toegevoegd; zij traden dan ook geregeld als raadsman op. Wanneer men nu in aanmerking neemt, dat het bijwonen van de krijgsraadzittingen en het spreken met den beklagde veel tijd vergt, ook al door den zeer grooten afstand, waarop de kazerne van de reede en van het Marine-Etablissement is verwijderd, terwijl toch ook de gewone werkzaamheden doorgaan, dan is het niet te verwonderen, dat ook deze beide officieren zich na eenigen tijd niet langer beschikbaar stelden om als raadsman aan beklagden te worden toegevoegd. Daarmede is evenwel niet gezegd, dat nu ook geen enkele beklagde meer door een raadsman wordt bijgestaan. Er waren nl. verschillende officieren, die wel bereid waren een beklagde als raadsman bij te staan, maar wenschten zelf de beslissing in handen te houden of hunne overige werkzaamheden hun de gelegenheid lieten om als zoodanig op te treden. Hunne namen zijn den fiskaal bij den krijgsraad te Soerabaja bekend en deze verleent zijne bemiddeling, wanneer een beklagde zijn wensch te kennen geeft om door een raadsman te worden bijgestaan. De toestand was dan ook, in aanmerking genomen het geringe aantal te Soerabaja aanwezige officieren, dat tijd en gelegenheid heeft om als raadsman op te treden, niet onbevredigend. Het kon beter, maar ik meen, dat nagenoeg alle Europeesche schepelingen, die voor den zeekrijgsraad te Soerabaja terecht stonden en den bijstand van een raadsman verzochten, dien bijstand ook inderdaad gehad hebben, terwijl ook enkele Inlandsche schepelingen door een raadsman werden bijgestaan. Het woordje enkele zal misschien eenigszins vreemd aandoen, nadat ik den toestand tevoren niet onbevredigend noemde. Indien men daaruit evenwel de gevolgtrekking zoude willen maken, dat ik bijstand van een raadsman voor Inlandsche schepelingen minder noodzakelijk acht, zou dit te eenenmale onjuist zijn. Men vergete echter niet, dat het overgrootste meerendeel van de Inlandsche schepelingen voor den krijgsraad terecht staat onder beschuldiging van desertie; de behandeling dezer zaken is zeer eenvoudig, zoodat er voor den raadsman in den regel niet anders overblijft dan zich aan het oordeel van den krijgsraad te refereeren of den beklagde in de clementie van den raad aan te bevelen. Zeker, het ware te wenschen, dat iedere beklagde door een raadsman kon

worden bijgestaan, omdat van te voren niet is te zeggen, dat een raadsman den beklaagde in geen geval van nut zal kunnen zijn. Dit is met de beschikbare krachten thans niet te bereiken en dan meen ik, dat er reden tot tevredenheid is, wanneer althans in de belangrijkste zaken een beklaagde door een raadsman wordt bijgestaan. De voor den burgerlijken strafrechter terechtstaande beklaagden beschikken immers ook niet allen over den bijstand van een raadsman? De lijst van beschikbare raadslieden voor den krijgerraad op het Nederlandsch Eskader is blijven bestaan, het aantal daarop voorkomende namen was uit den aard der zaak afwisselend. Van de door dien krijgerraad berechte beklaagden hebben iets meer dan de helft den bijstand van een raadsman gehad. Voor zoover mij bekend, is het slechts bij hooge uitzondering voorgekomen, dat een beklaagde, die verzocht bij de behandeling zijner zaak door een raadsman te worden bijgestaan, dien bijstand niet kon verkrijgen, omdat daarvoor niemand beschikbaar was. Zoolang vele beklaagden den bijstand van een raadsman niet vragen, kunnen deze gevallen tot de uitzonderingen blijven behooren. Wanneer meer beklaagden echter dien bijstand gaan inroepen, zullen, tenzij het aantal beschikbare raadslieden zich uitbreidt, die gevallen vermeerderen. Dit zou te betreuren zijn. Het ware daarom wenschelijk, dat het aantal officieren, dat zich voor raadsman beschikbaar stelt, grooter werd. Moge dit voor menigeen een aansporing zijn zich alsnog beschikbaar te stellen. Misschien laten velen zich weerhouden, omdat zij meenen, dat anderen beter voor deze taak berekend zijn dan zij. Het zij zoo. Maar laten zij dan bedenken, dat in de gevallen, waarin van hen die zich beschikbaar stelden om de een of andere reden niemand den gevraagden bijstand kan verleenen, een beklaagde toch altijd beter af is met hunne hulp, dan wanneer hij allen bijstand moet ontberen. Zij die bereid zijn in de gevallen, die ik hier op het oog heb, hunne medewerking te verleenen, zouden daarvan mededeeling kunnen doen aan den president van den krijgerraad of aan den fiskaal, die dan bij voorkomende gelegenheid een beklaagde naar hen zouden kunnen verwijzen.

Alvorens nu naar aanleiding van verschillende artikelen van de R. Z. nog enkele opmerkingen te maken, laat ik hier eerst eenige staatjes volgen, die een overzicht geven van de door de beide zee-krijgsraden in Oost-Indië behandelde zaken. Daaruit zal o. m. blijken, dat de hoop, die ik in mijn reeds eerder genoemd opstel uitsprak, dat het aantal door den zee-krijgsraad op het Nederlandsch-Eskader te behandelen zaken niet belangrijk zoude toenemen ¹⁾, niet is vervuld. Het gevolg daarvan is geweest, dat aan boord van het vlaggeschip een officier van administratie is geplaatst, uitsluitend belast met de functie van fiskaal. Bovendien is daardoor een bezwaar aan den dag gekomen, waarop ik vroeger niet gewezen heb.

1). M. R. T. deel X, blz. 476.

Wanneer er een aantal in voorloopig arrest gestelde beklaagden tegelijkertijd op het vlaggeschip aanwezig zijn, is er geen behoorlijke ruimte beschikbaar om hen dat arrest te doen ondergaan en hen voldoende van de equipage af te scheiden. Komt men hieraan tegevoet door het opleggen van arrest te beperken, dan zal het middel dikwijls erger zijn dan de kwaal, men stelle zich bijv. voor een aantal dienstweigeraars, niets doende en vrij rondlopende tusschen de bemanning. Hen laten dienst doen is immers uitgesloten, omdat er dan alle kans bestaat, dat zij bij de eerste order die hun gegeven wordt, wederom zullen weigeren daaraan gevolg te geven.

AANWIJZING in welk tijdvak, naar welken krijgsraad, door welke autoriteit de beklaagden zijn verwezen.	GETAL DER BEKLAAGDEN							
	Europeanen				Inlanders			TOTAAL
	Officieren	Onderofficieren	Manschappen	Te zamen	Onderofficieren	Manschappen	Te zamen	
1 JULI 1914—1 JANUARI 1915.								
Verwezen naar den Zeekrijgsraad te Soerabaja door:								
Commandant der Zeemacht	39	—	4	7	11	—	28	39
Commandanten bedoeld in art. 25 R. Z. . .	2	—	—	1	1	—	10	11
	41	—	4	8	12	—	38	50
Verwezen naar den Zeekrijgsraad bij het Nederlandsch Eskader door:								
Eskader-Commandant	12	—	1	10	11	—	1	12
Commandanten bedoeld in art. 25 R. Z. . .	1	—	—	1	1	—	—	1
	13	—	1	11	12	—	1	13
1 JANUARI 1915—1 JANUARI 1916.								
Verwezen naar den Zeekrijgsraad te Soerabaja door:								
Commandant der Zeemacht,	65	—	—	12	12	1	53	66
Commandanten bedoeld in art. 25 R. Z. . .	4	—	—	3	3	—	1	4
	69	—	—	15	15	1	54	70
Verwezen naar den Zeekrijgsraad bij het Ned. Eskader door:								
Eskader-Commandant	31	—	3	30 ^a	33	—	4	37
Commandanten bedoeld in art. 25 R. Z. . .	4	—	1	4	5	—	—	5
	35	—	4	34	38	—	4	42

a. Hieronder één gewezen matroos 3de klasse, die zich tijdens de behandeling van de tegen hem aanhangige zaak, welke eindigde met zijne veroordeeling, waarbij hem het recht werd onzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, opnieuw aan een strafbaar feit schuldig maakte.

Overzicht betreffende het verloop van de tegen de beklaagden gevoerde rechtsgedingen.

AANWIJZING van den krijgsraad en van het tijdvak	Aantal beklagden		Veroordeeld		Vrijgesproken		Verwezen naar C. O.		Voortvluchtig		Nog geen vonnis gewezen		Overleden										
	Eur.	Inl.	Eur.	Inl.	Eur.	Inl.	Eur.	Inl.	Eur.	Inl.	Eur.	Inl.											
														00	M	00	M	00	M	00	M	00	M
Zeekrijgsraad Soerabaja.																							
1 Juli 1914 —																							
1 Januari 1915 . . .	50	—	6	—	33	1	—	—	—	—	—	2	3	—									
1 Januari 1915 —																							
1 Januari 1916 . . .	79 ^a	—	12 ^b	—	48	1	—	1	2	—	—	1	—	7									
Zeekrijgsraad Ned. Eskader.																							
1 Juli 1914 —																							
1 Januari 1915 . . .	13	—	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	6									
1 Januari 1915 —																							
1 Januari 1916 . . .	49 ^c	4	28	—	4	—	—	—	—	—	—	—	1	10									

- a. Hieronder begrepen 1 teruggekeerd voortvluchtige en de 8 beklagden tegen wie ultimo December 1914 nog geen vonnis was gewezen.
- b. Hieronder begrepen 1 veroordeelde die, tusschen het verleenen van fiat executie op het tegen hem gewezen vonnis en de pronuntiatie, ontvluchtte.
- c. Hieronder begrepen de 7 beklagden tegen wie ultimo December 1914 nog geen vonnis was gewezen.

Overzicht van de veroordeelden volgens de artikelen van de toegepaste strafwetten; zaken leidende tot toepassing van verschillende artikelen zijn gerangschikt onder het misdrijf waarop de zwaarste hoofdstraf is gesteld.

Artikelen der Strafwet	STRAFBARE FEITEN.	1 Juli—ultimo December 1914				1915			
		Kr. Soera- baja.		Kr. Ned. Eskader		Kr. Soera- baja		Kr. Ned. Eskader	
		Eur.	Inl.	Eur.	Inl.	Eur.	Inl.	Eur.	Inl.
W. v. Sr.									
180	Wederspannigheid	—	—	—	—	—	—	1	—
181 1a	Wederspannigheid, licha- melijk letsel tengevolge hebbend	—	—	—	—	—	—	1a	—
207	Meineed	—	—	—	—	—	—	1	—
231	Op valschen naam doen afgeven van een reispas.	—	—	1b	—	—	—	—	—
239 1e	Openbare schennis van de eerbaarheid	—	—	—	—	—	—	2	—
266	Eenvoudige belediging .	—	—	1	—	—	—	1	—
285	Bedreiging met eenig mis- drijf tegen het leven gericht	1c	—	—	—	—	—	—	—
300	Mishandeling	—	1d	—	—	—	—	2	2
302	Zware mishandeling. . .	—	—	—	—	—	—	1	—
310	Diefstal	2e	1f	—	—	—	3g	3	—
311 4e	Diefstal door twee ver- eenigde personen . . .	—	—	—	—	—	—	2	—
311 5e	Diefstal met verbreking .	—	—	—	—	1	—	—	—
312	Diefstal voorafgegaan door bedreiging met geweld .	—	—	—	—	—	1h	—	—
321	Verduistering	—	1i	—	—	1i	—	—	—
C. W. W.									
98	Dienstweigering	1	10j	2	—	2k	—	4	—
99 1e ged.	Insubordinatie door woor- den en gebaren.	2l	—	—	—	3l	—	10m	—
99 2e ged.	Feitelijke insubordinatie .	—	1n	—	1n	1o	—	2p	—
133a	Desertie (verwijdering met oogmerk 's lands dienst voor goed te verlaten .	—	1	—	—	1	3	2	—
145	Desertie (ongoorloofde af- wezigheid).	—	18	—	—	3q	39r	—	1
	Totaal	6	33	4	1	12	46	32	3

- a. Tevens veroordeeld wegens mishandeling 2 maal gepleegd.
- b. Tevens veroordeeld wegens het gebruik maken van dien pas en wegens desertie (art. 133a C. W. W.)
- c. Tevens veroordeeld wegens huisvredebreuk.
- d. Met toepassing van art. 422 W. v. Sr.
- e. Waarvan een tevens veroordeeld wegens verduistering, de ander met toepassing van de artt. 44 en 421 W. v. Sr.; deze laatste werd met toepassing van de amnestiewet van 6 Augustus 1914 vrijgesproken van desertie.
- f. Tevens veroordeeld wegens verduistering en desertie (art. 145 C. W. W.).
- g. Waarvan 2 tevens veroordeeld wegens desertie (resp. art. 133a en 145 C. W. W.); een dezer beiden bovendien met toepassing van art. 44 W. v. Sr.
- h. Tevens veroordeeld wegens wederspanningheid en desertie (art. 133a C. W. W.)
- i. Tevens veroordeeld wegens desertie (art. 145 C. W. W.).
- j. Waaronder 4 wegens dienstweigering 2 maal gepleegd.
- k. Beiden tevens veroordeeld wegens dienstweigering.
- l. Deze veroordeelingen betroffen het met woorden beledigen.
- m. Van deze veroordeelingen betroffen 1 het met woorden beledigen, 3 het met woorden bedreigen, 2 het met woorden dreigen en beledigen, 1 het met woorden dreigen en beledigen 2 maal gepleegd, 1 het met woorden en gebaren dreigen en 2 het met gebaren dreigen.
- n. Deze veroordeelingen betroffen slaan.
- o. Deze veroordeeling betrof het aangrijpen, slaan en kwetsen.
- p. Deze beklaagden werden veroordeeld wegens slaan en het met woorden bedreigen; één hunner bovendien nog wegens het weerstaan van den dienaar van den geweldigen provoost en van de dienaren van den geweldigen provoost (art. 102 C. W. W.).
- q. Waaronder een tevens veroordeeld wegens wederspanningheid.
- r. Hieronder 3 veroordeelden wegens desertie 2 maal gepleegd. De verwijzing naar den krijgsraad had telkens bij afzonderlijke beschikking plaats, terwijl slechts een vonnis werd uitgesproken. Dit verklaart ook het verschil in het totaal aantal veroordeelden in dezen en den voorafgaanden staat.
- s. Deze veroordeeling betreft desertie 2 maal gepleegd, zie de opmerking sub r.

Onder de naar de beide zee-krijgsraden verwezen beklaagden bevond zich geen enkele, die ter zake van het feit, waarvoor de verwijzing geschiedde, te voren door zijnen commandant onschuldig was geoordeeld of krijgstuchtelijk werd gestraft. Het 2e lid van art. 8 R. Z. vond dus geen toepassing. Evenmin was dit het geval met art. 10 bepalende, dat de fiskaal, indien de vlootvoogd tegen diens advies een zaak niet naar den krijgsraad verwijst, kan verzoeken,

wanneer hij meent, dat het belang van de justitie zoodanige verwijzing vereischt, ter zake de beslissing van het Hoog Militair Gerechtshof in te roepen.

Naar aanleiding van art. 8 valt voorts nog het volgende op te merken. Ik deelde indertijd mede dat, in geval van verwijzing naar den krijgerraad door een commandant van een schip, hetwelk tijdelijk niet ter standplaats van den krijgerraad of in de onmiddellijke nabijheid daarvan vertoeft, het advies van den fiscaal natuurlijk achterwege blijft 1). De praktijk is eenigszins anders. Blijkens de betrekkelijke beschikkingen tot verwijzing, werd in de 11 gevallen, waarin commandanten krachtens art. 25 R. Z. een zaak naar den krijgerraad verwezen, 4 maal het advies van den fiscaal en 2 maal dat van den aan boord dienenden officier van administratie ingewonnen. Uit 2 der beschikkingen blijkt omtrent dit punt niets, het is mij echter bekend, dat in één dier gevallen door den commandant het advies van den onder zijne bevelen dienenden officier van administratie werd gevraagd. Uit de 3 overblijvende beschikkingen blijkt alleen, dat het niet mogelijk was, zonder opoffering van het belang gelegen in een onverwijld aanvragen der informatiën, het advies van den fiscaal in te winnen. Voor zoover het advies van den fiscaal in de onderwerpelijke zaken werd ingeroepen, geschiedde zulks steeds langs telegrafischen weg, hetgeen echter niet altijd in de beschikking tot verwijzing wordt vermeld.

Het vragen van telegrafisch advies aan den fiscaal zal in den regel niet van groot nut zijn. Men kan natuurlijk op een bepaald punt een inlichting vragen en verkrijgen, maar aangezien de fiscaal niet beschikt over de noodige gegevens, welke hij zoude moeten putten uit het proces-verbaal van voorloopig onderzoek of van de politie, zal het door hem uit te brengen advies niet van groote waarde kunnen zijn, en een behoorlijke omschrijving van de ten laste te leggen feiten niet kunnen bevatten; veelal zal hij zich moeten bepalen tot het aangeven van een qualificatie of van een artikel van de strafwet.

Wanneer in deze zaken de informatiën voor den officier-commissaris aan boord van het schip, waar de beklaagde dient, zijn afgehoopen, wordt deze opgezonden naar de standplaats van den krijgerraad en worden de stukken opgezonden aan den fiscaal. Behoort onder deze stukken ook het proces-verbaal van voorloopig onderzoek? Ik beantwoord die vraag bevestigend. Ingevolge art. 17 R. Z. stelt de commandeerende officier de beschikking tot verwijzing met de verdere stukken in handen van den officier-commissaris. Dat daaronder het proces-verbaal van voorloopig onderzoek moet worden begrepen, lijkt mij niet wel voor tegenspraak vatbaar; zoo niet, dan zal er in den regel niet anders overblijven dan een extract-stamboek en een extract-conduiteboekje van den beklaagde. In de praktijk wordt bedoeld stuk ook steeds aan den officier-commissaris ter

1). M. R. T. deel X, blz. 469.

hand gesteld. Welk gebruik deze daarvan zal maken is van te voren niet uit te maken, zulks staat geheel te zijner beoordeeling. Hij kan het als leiddraad bij zijn onderzoek gebruiken, dan wel het naast zich neerleggen, indien hij meent, dat dit in het belang van een onpartijdig onderzoek wenschelijk is. Is de officier-commissaris met de informatiën gereed, dan worden ingevolge art. 22 R. Z. alle ingewonnen verhooren, informatiën en bewijsstukken opgezonden aan den fiskaal ter standplaats van den krijgsraad. Het proces-verbaal van voorloopig onderzoek wordt hier niet uitdrukkelijk genoemd, hetgeen ook niet mogelijk is, omdat het opmaken van zoodanig stuk in de R. Z. niet is voorgeschreven. Waarom echter niet kortweg wordt gesproken van „de stukken”, gelijk in zoovele andere artikelen, is niet duidelijk. Nu evenwel de opzending van andere dan de opgenoemde stukken niet is verboden, bestaat er geen bezwaar tegen het artikel te lezen alsof er inderdaad bepaald werd, dat „de stukken” worden opgezonden en daaronder het proces-verbaal van voorloopig onderzoek te begrijpen. En waarom zou de officier-commissaris dit stuk niet opzenden? Met welk recht onttrekt hij het aan de stukken, waarbij het door den commandeerenden officier was gevoegd en die het ook in de beschikking tot verwijzing aanhaalt? Er wordt wel eens beweerd, dat het proces-verbaal van voorloopig onderzoek in den regel als processtuk niet de minste waarde heeft, en men dan even goed allerlei andere papieren, voor het proces zonder de minste waarde, bij de stukken kan voegen. Zeker, het zou kunnen, maar niemand zal zoo gek zijn om geheel willekeurige papieren bij de stukken te voegen. Geldt het daarentegen bescheiden, die met de zaak verband houden, dan bestaat tegen bijvoeging niet alleen geen bezwaar, maar komt het mij zelfs gewenscht voor. Wanneer de fiskaal de stukken heeft ontvangen, zal hij moeten nagaan of er al dan niet een genoegzaam onderzoek heeft plaats gehad en vervolgens naar gelang der omstandigheden den vlootvoogd verzoeken den krijgsraad bijeen te roepen of de zaak aanhangig te maken bij den officier-commissaris ter standplaats van den krijgsraad (art. 28 R. Z.) Ik stel voorop, dat de officier-commissaris natuurlijk het onderzoek naar zijn beste weten heeft geleid en van de in zijne handen gestelde stukken het gebruik heeft gemaakt, dat er naar zijne meening van te maken was, maar is het daarom uitgesloten, dat de fiskaal met hem van meening verschilt en in het proces-verbaal van voorloopig onderzoek of in enig ander door den officier-commissaris zonder waarde geoordeeld stuk aanleiding vindt enkele punten nader te doen onderzoeken? Geenszins. Ik denk bijv. aan het geval dat de verklaringen van den klaagde of van een getuige, zooals die voorkomen in het proces-verbaal van voorloopig onderzoek en in het door den officier-commissaris afgenomen verhoor, belangrijk verschillen. Maar bovendien, wanneer de fiskaal in een bepaald geval de overtuiging wil hebben, dat in het proces-verbaal van voorloopig onderzoek niets voorkomt, waarin hij aanleiding zou kunnen vinden om een nader

onderzoek te vragen, dan dient hij toch ook over dat stuk te beschikken. Ik zie ook niet in, waarom in het geval, dat de informatiën worden genomen buiten de residentie van den krijgsraad, het proces-verbaal van voorloopig onderzoek niet in handen van den fiskaal zou komen, terwijl hem dat stuk wel in handen wordt gesteld, wanneer de informatiën worden genomen ter plaatse waar de krijgsraad resideert. Immers bij de stukken bedoeld in art. 32 R. Z. wordt steeds het proces-verbaal van voorloopig onderzoek gevoegd. De vraag of bedoeld stuk ook door den fiskaal op den inventaris van stukken moet worden gebracht en bij zijne schriftuur van eisch moet worden overgelegd (art. 178 R. Z.) zal ik laten rusten. Zij heeft reeds onder de werking van de ongewijzigde R. Z. tot verschil van meennig aanleiding gegeven, het vroegere artikel 168 had ongeveer dezelfde redactie als het tegenwoordige artikel 178. Ik voor mij ben geneigd die vraag bevestigend te beantwoorden.

Ik wees er reeds op, dat, wanneer de buiten de residentie van den krijgsraad gehouden informatiën zijn afgeloopen, de fiskaal zal moeten beslissen of naar zijn oordeel een genoegzaam onderzoek heeft plaats gehad dan wel dat het noodzakelijk is de zaak ahangig te maken bij den officier-commissaris ter standplaats van den krijgsraad. Slechts twee maal werd door den fiskaal daartoe een verzoek gedaan, in de overige zaken werd geoordeeld dat een genoegzaam onderzoek had plaats gehad. Daaruit behoeft niet te volgen, dat de fiskaal het steeds met de ingewonnen informatiën volkomen eens was en hij niet gaarne gezien zou hebben, dat omtrent een of ander punt nog een nader onderzoek was ingesteld, maar aan het inwinnen van nadere informatiën zijn in den regel bezwaren verbonden, die tengevolge zullen hebben, dat de fiskaal daartoe alleen een verzoek zal doen, indien hem zulks dringend noodzakelijk voorkomt. Het e. q. nader hooren van den beklagde brengt geen bepaalde moeilijkheden mede, hij is ter standplaats van den krijgsraad; bovendien kan hij in den vollen krijgsraad gehoord worden. Maar men denke aan het geval, dat de fiskaal een of meer getuigen wil doen hooren. Zij zijn niet zoo gemakkelijk te bereiken. De officier-commissaris zal nu óf vraagartikelen moeten zenden óf de getuigen moeten oproepen naar de standplaats van den krijgsraad (bijv. voor een confrontatieverhoor). Door de groote afstanden in Indië zal hiermede dikwijls veel tijd gemoeid gaan, terwijl in het tweede geval ook belangrijke kosten gemaakt moeten worden. Is die getuige iemand die aan boord niet of slechts noode gemist kan worden, dan zal ook eerst nog een aflosser gezonden moeten worden, waardoor de zaak nog langer duurt en de kosten stijgen, terwijl ook aan de aflossing bezwaren verbonden kunnen zijn. Het kwam mij niet ondienstig voor op een en ander te wijzen. Bij twijfel of het wel noodzakelijk is een bepaald punt nog nader te onderzoeken, of bepaalde vragen alsnog te stellen, zal de officier-commissaris daarin misschien aanleiding vinden daartoe over te gaan.

Ik kom thans terug op de zaak, waarin fiat executie werd verleend, niettegenstaande het vonnis niet binnen den in art. 185 R. Z. gestelden termijn werd gewezen 1). Had in deze zaak wegens schending van het aangehaalde artikel fiat executie geweigerd kunnen of moeten worden? Ik beantwoord die vraag ontkennend. Het betreft hier een punt, waaromtrent zeer weinig zekerheid bestaat. Een duidelijke omschrijving, aangevende in welke gevallen fiat executie mag worden geweigerd, is mij niet bekend. De wet zelf zwijgt hieromtrent en litteratuur en jurisprudentie maken ons al evenmin veel wijzer. In het eenige mij bekende geval, waarin getracht werd een beslissing van het Hoog Militair Gerechtshof uit te lokken, verklaarde dit college bij resolutie van 21 Juni 1910, dat de zaak niet behoorde tot die waarvan de kennisneming aan het Hof was opgedragen 2). De oorzaak van de op dit punt bestaande onzekerheid zal wel gezocht moeten worden in het feit, dat de rechtsgevolgen eener weigering van fiat executie niet zijn geregeld. Zulks kan niet anders dan hoogst zonderling genoemd worden, te meer waar voor de bijzondere gevallen van de artikelen 199 en 202 wel voorschriften zijn gegeven, terwijl ook in de uitzonderingsgevallen van art. 259 en 272 R. L. is voorgeschreven, hoe bij weigering van fiat executie verder gehandeld moet worden 3). Alleen voor het, althans onder de werking van de ongewijzigde R. Z. meest voorkomende geval, heeft men deze zaak ongeregeld gelaten. Ook treft het vreemd, dat noch bij de herziening van de R. Z., toen de art. 182 en 183 vervielen en art. 184 (thans 196) werd gewijzigd, noch bij de behandeling van de wet van 15 Mei 1914 Stbl. No. 206, tot openstelling van hooger beroep van vonnissen in Nederlandsch-Indië door krijgsraden bij de zeemacht gewezen, 4) dit punt ter sprake is gekomen. Zoodra deze wet in werking zal zijn getreden, zal wel is waar het aantal vonnissen, dat aan fiat executie is onderworpen, tot een minimum worden beperkt, maar voor de vonnissen bedoeld in art. 197 blijft niettemin de oude toestand bestaan.

In dit niet geregeld zijn van de rechtsgevolgen eener weigering van fiat executie meen ik ook de redenen te moeten zoeken, dat slechts zelden aan een vonnis fiat executie wordt onthouden, omdat wanneer en de vlootvoogd en de krijgswaard beiden op hun standpunt blijven staan, de zaak op het doode punt komt. Een beslissing van het H. M. G. is, blijkens de medegedeelde resolutie, niet te verkrijgen; wel kan, evenals in de zaak die aanleiding tot bedoelde resolutie gaf, het advies van den Advokaat-Fiscaal gevraagd worden, maar diens advies is niet verbindend en blijft dus de mogelijkheid bestaan, dat het niet wordt gevolgd.

In overeenstemming met het vorenstaande wordt ook in art. 95 van het hoofdstuk Justitiële Zaken 5) gezegd, dat van de bevoegd-

1). Zie hiervoor blz. 39.

2). M. R. T. VI blz. 456.

3). Zie ook het K. B. van 31 Augustus 1831 Stbl. No. 29.

4). M. R. T. IX blz. 53 vlg.

5). Deel 3 hfdst. IV van de Verordeningen voor de K. M.

heid om fiat executie te weigeren slechts als van een noodrecht behoort te worden gebruik gemaakt, bijv. als het blijkt, dat de krijgsraad niet wettig geconstitueerd geweest is ¹⁾. Hieronder zoude dus vallen schending van de voorschriften betreffende de samenstelling van den krijgsraad en het zitting nemen van de leden. Zijn deze voorschriften geschonden, dan bestaat niet een wettig samengestelde krijgsraad. Ten einde dit te kunnen beoordeelen moet ook steeds in de notulen van iedere zitting van den krijgsraad worden vermeld, hoe de krijgsraad was samengesteld en in welke rangorde de leden zitting hebben genomen. Blijkt zulks uit de notulen niet, zoo behooren de stukken ter aanvulling van de notulen te worden teruggezonden. Intusschen zal een dergelijk geval zelden voorkomen. ²⁾

Uit de mededeeling op blz. 457, deel VI van dit tijdschrift, dat de Advocaat-Fisikaal, naar aanleiding van de in zijne handen gestelde zaak, den Commandant der Zeemacht verzocht fiat executie te verleenen, aangezien niet was gebleken, dat in de onderwerpelijke zaak onregelmatig was geprocedeerd, zoude kunnen worden afgeleid, dat naar de meening van deze autoriteit fiat executie kan worden geweigerd, wanneer blijkt dat in een zaak wél onregelmatig geprocedeerd is. Al dadelijk rijst dan de vraag, wat onder dat onregelmatig procederen moet worden verstaan, een vraag waarop het antwoord niet zoo gemakkelijk te geven is, te minder, wanneer men het voorschrift van het reeds eerder aangehaaldé art. 95 J. Z. voor oogen houdt, dat bedenkingen van feitelijken of juridischen aard of tegen de waardeering van het feitelijk gebeurde niet zijn redenen om het fiat executie te weigeren. Zoodra men zich op dien weg gaat begeven, komt men op gevaarlijk terrein en gaat het fiat executie van art. 197 R. Z. gelijken op een verkapte approbatie, een beteekenis die aan het fiat executie niet mag worden toegekend en er door den wetgever ook niet aan toegedacht is. Maar welke beteekenis heeft de wetgever dan wél aan het fiat executie toegekend? Het komt mij niet onwaarschijnlijk voor, dat aan het fiat executie dezelfde gedachte ten grondslag ligt als aan het voorschrift van het thans vervallen art. 77 van de Prov. Instr. voor het H. M. G., waartoe de geschiedenis en de beteekenis van dat artikel, vermeld op blz. 127, deel I van dit tijdschrift aanleiding geven. Het fiat executie zoude dan alleen omvatten de bevoegdheid van de hoogste militaire autoriteit om de uitvoering van het vonnis tegen te houden door, hetzij om redenen van Lands- of militair belang, hetzij op andere gronden, den veroordeelde voor het verlenen van gratie in aanmerking te brengen. ³⁾ Terloops merk ik nog op, dat aan verleening van het fiat executie geenszins de beteekenis valt te hechten,

1). Zie ook Huart en Salmon, De militaire wetten voor het krijgsvolk te water, 2e druk 2e deel, blz. 105 en 106.

2). Zie Mil. Jurisprudentie II blz. 83 en M. R. T. I blz. 117.

3). Hoewel wij slechts over weinige gegevens beschikken, schijnt ons dit de juiste opvatting te zijn.

dat de autoriteit, die het fiat executie verleent, zich met het vonnis vereenigt.

Hoe men ook over de beteekenis van het fiat executie moge denken, in ieder geval kan schending van art. 185 1e lid R. Z. niet een reden zijn om het fiat executie te weigeren. Nakoming van dit voorschift is niet op straffe van nietigheid geboden, maar bovendien raakt men door weigering van fiat executie in dit geval nog verder van huis. Wat toch zal bij weigering van fiat executie moeten geschieden? Het doel moet zijn herstel van de begane informaliteit. De zaak moet dus teruggebracht worden in den stand, waarin zij verkeerde op het oogenblik dat de informaliteit werd begaan, alles wat vóór dat oogenblik geschiedde kan in stand blijven, alles wat daarna geschiedde is nietig en moet worden overgedaan, nadat aan het voorschift van het geschonden artikel zal zijn voldaan. Bij schending nu van art. 185 1e lid is zulks eenvoudig eene onmogelijkheid, het gevolg zoude alleen zijn, dat de termijn in bedoeld artikel gesteld, nog verder werd overschreden. Indien de R. Z. eene bepaling kende als van art. 209 W. v. Sv., dat de zaak op de bestaande dagvaarding opnieuw onderzocht moet worden, wanneer de uitspraak niet binnen den in dat artikel gestelden termijn heeft plaats gehad, ware het iets anders. Dan zoude, aannemende dat een onregelmatige procedure reden kan zijn om het fiat executie te weigeren, er aanleiding bestaan tot die weigering over te gaan; thans niet, omdat de vlootvoogd aan de bepalingen van de R. Z. niet het recht kan ontleenen een hernieuwd onderzoek te gelasten. Het feit dat de krijgsraad ten tijde van het wijzen van het vonnis geheel anders was samengesteld dan ten tijde van het onderzoek ter terechtzitting en de krijgsraad in zijn gewijzigde samenstelling uitsluitend recht deed op de stukken, kan in de zaak zelve wijziging niet brengen, maar doet het gemis van een voorschift als vervat in art. 209 W. v. Sv. des te sterker uitkomen. Evenwel verlieze men hierbij niet uit het oog, dat de krijgsraden in den regel hoofdzakelijk recht spreken op de stukken. Het hooren van getuigen ter terechtzitting blijft, althans in Indië, uitzondering; een enkele maal wordt daartoe door den raadsman het verzoek gedaan. Ook de beklaagde wordt zelden nader gehoord. Geschiedt het somtijds, dan wordt het verhoor op de gebruikelijke wijze in schrift gesteld, terwijl door president, leden, fiscaal, beklaagde of raadsman gemaakte opmerkingen, zoomede de eventueel gehouden pleidooien, zakelijk in de notulen worden weergegeven. Ik wijs hierop, om te doen uitkomen, dat de krijgsraad die onder de hier bedoelde bijzondere omstandigheden vonnis moest vellen, niet in zooveel ongunstiger positie verkeerde, dan bij een normaal verloop van zaken.

Het blijft een leemte in de R. Z., dat men niet duidelijk heeft aangegeven wat de bedoeling van het fiat executie geweest is en het zoude gewenscht zijn daarin alsnog te voorzien. Intusschen zoude een nadere bestudeering kunnen leiden tot een beter begrip

van dit, niettegenstaande zijn eerbiedwaardigen ouderdom, naar omvang en werking nagenoeg onbestemde instituut.

Ten slotte nog enkele korte mededeelingen. Over het algemeen wordt de termijn van 10 dagen, welke tusschen den dag der beteekening van het bevelschrift tot bijeenkomst van den krijgsgaad en den daarbij voor de bijeenkomst bepaalden dag moet verlopen, met gebruikmaking van de bij art. 112 laatste lid verleende bevoegdheid, verkort.

Slechts éénmaal werd een rechtsgeding ter terechtzitting met gesloten deuren behandeld; het betrof toen de behandeling van een zedelijkheidsdelict. Van hun recht, om aan militairen beneden zekeren rang, wegens redenen ontleend aan de belangen der krijgsgaucht of der ondergeschiktheid en aan minderjarigen wegens redenen ontleend aan het algemeen belang, het bijwonen van de behandeling van eenig rechtsgeding geheel of gedeeltelijk te doen beletten (art. 118 2e lid), maakten de krijgsgaaden geen gebruik. Ik vestig hierop de aandacht, omdat bij de behandeling van het wetsontwerp tot wijziging van de rechtspleging bij de landmacht en bij de zeemacht in de Tweede Kamer der Staten-Generaal de vrees werd uitgesproken, dat door die bevoegdheid om militairen beneden zekeren rang in bepaalde gevallen van het bijwonen der terechtzitting uit te sluiten, het beginsel van de openbaarheid der krijgsgaadzittingen, wat betreft de krijgsgaaden aan boord der oorlogsschepen weder zou worden te niet gedaan. Een poging om bij amendement de desbetreffende woorden uit art. 118 R. L. en 118 R. Z. te doen vervallen, mislukte. 1)

Het voorschrift van art. 172, dat de fiskaal den krijgsgaad mondeling opmerkzaam mag maken op uit het onderzoek bekend geworden omstandigheden, welke niet in het aan den voet van het bevelschrift tot bijeenroeping van den krijgsgaad ten laste gelegde vermeld, rechtens tot verzwaring van straf grond geven, vond eveneens slechts éénmaal toepassing. Aan den voet van het bevelschrift was den beklagde mishandeling ten laste gelegd zonder meer; ter terechtzitting maakte de fiskaal den krijgsgaad en den beklagde, mondeling opmerkzaam op de verzwarende omstandigheid van art. 422 W. v. Sr.

Aangaande de rechten den beklagde of zijn raadsman toegekend bij de artikelen 180—182 valt het volgende op te merken. Aanvankelijk werd door den raadsman meestal een schriftuur van antwoord ingediend, in de later behandelde zaken werd evenwel door den raadsman meermalen een pleidooi gehouden. Dat zoowel een schriftuur van antwoord wordt ingediend, als een pleidooi wordt gehouden, blijft uitzondering. Een enkele maal maakte ook een beklagde, die den bijstand van een raadsman moest ontberen, gebruik van zijn recht om zelf een schriftuur van antwoord in te dienen.

Bij de zeekrijgsgaaden is het steeds gewoonte geweest om in de

1). Zie Handelingen 1911—12 II blz. 2691 vlg.

eerste zitting welke in een zaak werd gehouden, den beklaagde te vragen of hij redenen van recusatie had van den president de leden, den fiskaal of den secretaris. Met deze gewoonte heeft de zeekrijgsraad te Soerabaja gebroken. Ook mij komt het stellen dier vraag niet noodzakelijk voor; ben ik wel ingelicht dan wordt een dergelijke vraag door den burgerlijken strafrechter evenmin gedaan. Ontkend kan evenwel niet worden, dat de beklaagde, die gewoonlijk zeer slecht of in het geheel niet op de hoogte is van de hem toekomende rechten, door het stellen dier vraag op zijn recht opmerzaam werd gemaakt; in zooverre had die vraag haar nut. Mocht te eeniger tijd weder tot de oude gewoonte worden teruggekeerd, zoo zal er rekening mede moeten worden gehouden, dat het recht om den fiskaal te wraken, den beklaagde in de gewijzigde rechtspleging niet meer wordt toegekend.

Blijkens het hiervoor afgedrukte staatje kwam een der beklaagden in den loop van het tegen hem aanhangige geding te overlijden. De zaak was toen reeds bij den krijgsraad in behandeling en werd beëindigd met een dispositie, waarin de krijgsraad, gezien de artikelen 69 en 91 van het Wetboek van Strafrecht, het recht tot strafvordering tegen den beklaagde vervallen verklaarde en bepaalde, hoe met de in de zaak gediend hebbende overtuigingsstukken zou worden gehandeld.

P. A. KEMPEN.

Off. v. Adm. 1e kl. K. M.

Batavia, Maart 1916.

Bijlage A.

VOORDRACHT TOT WRAKING

van den Kapitein-Luitenant ter zee J. S. A. Kroon als lid (President) van den Zeekrijgsraad te Soerabaja in de zaak van de matrozen 3de klasse A. en B., ingediend door den raadsman van beide beklaagden den Officier van Administratie 2e kl. D. Sanders.

Edel Achtbare Heeren,

De twee thans voor Uwen Raad terechtstaande beklaagden, beiden oorspronkelijk behorende tot de rol van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën”, werden tengevolge van achterblijven van passagieren van hun schip den 5n Juli 1915 overgeplaatst in de rol der Marine-kazerne te Soerabaja en kwamen aldus onder het bevel van den Commandant dezer kazerne, den Kapitein-Luitenant ter Zee J. S. A.

Kroon. In de Marine-kazerne in voorarrest vertoevende pleegde ieder hunner een feit, B. in den morgen van 18 Juli, A. des morgens van den 19n Juli j.l., dat aanleiding heeft gegeven tot verwijzing van beide beklaagden naar dezen Krijgsraad, ieder ter zake van dienstweigering.

Na hunne weigering om een hun gegeven order op te volgen werd ieder der beklaagden in arrest gesteld, blijkbaar ingevolge artikel 3 der Regtspleging bij de Zeemagt op het vermoeden dat zij zich aan een ernstig strafbaar feit hadden schuldig gemaakt. Van het door A en B gepleegde feit is daarop gerapporteerd aan den Commandant der Marinekazerne, den Commandeerenden Officier, onder wien elk der verdachten ressorteerde (art. 4 R. Z.). Nu geeft artikel 5 R. Z. het uitdrukkelijk voorschrift dat *die* Commandeerende Officier, dus de Commandant aan wien is gerapporteerd van een feit, gepleegd door een onder zijne bevelen dienend schepeling, de zaak zal onderzoeken en (art. 7 R. Z.), indien de zaak buiten den rechter kan worden afgedaan, de straf zelf kan en moet bepalen. Eene krijgstuchtelijke straf ter zake van de bedoelde feiten is niet opgelegd, neen, het geval, in artikel 8 R. Z. bedoeld, was hier voorhanden: de Commandant der Marine-kazerne was van oordeel dat de zaak voor den militairen rechter moest worden gebracht. En in zoodanig geval — art. 8 R. Z. geeft den te volgen weg aan — moet deze Commandant van zijne bevinding kennis geven aan den Commandeerenden Officier van de Directie, de Vloot, het Eskader of minder Smaldeel, welke autoriteit — in dit geval de Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië — beslist of de verdachte naar den militairen rechter moet worden verwezen. Aldus is echter niet geschied, doch het volgende had plaats. Beide verdachten werden den 19en Juli 1915, na het plegen van de bewuste feiten, door den Commandant der Marine-kazerne overgeplaatst naar den Torpedodienst te Soerabaja met het kennelijk doel om daar het voorloopig onderzoek te doen plaats hebben, immers in den wekelijks door dezen Commandant in te dienen Mutatiestaat Letter B. staat als reden der overplaatsing vermeld: „Moeten terechtstaan voor den Krijgsraad”. Bij den Torpedodienst werd blijkens opgemaakt Proces-verbaal op denzelfden dag een voorloopig onderzoek naar de gedragingen van beide schepelingen ingesteld, waarna door den Commandant van den Torpedodienst aan den Commandant der Zeemacht van het gebeurde werd gerapporteerd en beide beklaagden, blijkens de beschikkingen tot verwijzing, op grond van dit rapport naar den Krijgsraad verwezen.

De gevolgde gang van zaken is aldus in strijd met de door mij aangehaalde artikelen der Regtspleging bij de Zeemagt. Het rapport, dat de grondslag vormt der verwijzing, is niet gedaan door de daartoe bij de R. Z. aangewezen autoriteit. Het had behooren te worden gedaan door den Kapitein-Luit. t. Zee J. S. A. Kroon, Commandant der Marine-kazerne, die echter, ingevolge het bepaalde bij artikel 122, tweede lid, R. Z., alsdan geen zitting zou mogen ne-

men in den Krijgsraad die de zaak dezer beklaagden moest berechten. En ik ben overtuigd dat deze Commandant juist de verdachten overplaatste om later als President van den Zeekrijgsraad te Soerabaja de bepaling van dit artikel niet te schenden. Door te handelen gelijk is geschied is echter een verkeerde weg gevolgd, waardoor geenszins wordt opgeheven dat de Kapitein-Luitenant ter Zee J. S. A. Kroon thans onrechtmatig zitting neemt in den Krijgsraad, die zal hebben te beslissen over de aan ieder der beklaagden primair ten laste gelegde feiten.

Wat betreft de bevoegdheid van dezen Hoofdofficier om zitting te nemen in den Krijgsraad die over de aan elk der beklaagden ten laste gelegde verduistering zal uitspraak doen het navolgende. Aanleiding tot vervolging wegens dit misdrijf is geweest een bij de processtukken in afschrift gevoegd schrijven van den Heer S. aan den Commandant van den Torpedodienst, d. d. 20 Juli 1915. Op dien datum behoorden beide beklaagden tot den Torpedodienst en werd dus den Commandant van den Torpedodienst door middel van voornoemden brief gerapporteerd van een feit, gepleegd door onder zijne bevelen dienende („ressorteerende”) schepelingen. Op grond daarvan was deze gerechtigd tot het benoemen der commissie van voorloopig onderzoek betreffende de gedragingen van de beklaagden ten aanzien van de aan ieder hunner ten laste gelegde verduistering en het doen van het rapport dat de grondslag uitmaakt van hunne vervolging wegens dit delict. Daarom acht ik de Kapitein-Luitenant ter zee J. S. A. Kroon bevoegd om zitting te nemen in den Krijgsraad; die uitspraak moet doen over de aan ieder mijner cliënten in de tweede plaats ten laste gelegde feiten.

Bij het beveldschrift tot bijeenroeping van den Krijgsraad is echter bepaald dat de zaken van beide beklaagden, ieder afzonderlijk naar den Krijgsraad verwezen, zullen worden gevoegd, m. a. w. dat één Krijgsraad uitspraak zal doen zoowel over de aan ieder der beklaagden ten laste gelegde dienstweigering als verduistering.

Op grond van het door mij betoogde

Concludeerende,

wraak ik, gebruik makende van de bevoegdheid mij gegeven bij de artikelen 149 juncto 156, eerste lid, der Regtspleging bij de Zeemagt, den Kapitein-Luitenant ter Zee J. S. A. Kroon, als zijnde geen bevoegd rechter in deze zaak.

Het zij mij ten slotte vergund aan vorenstaand betoog toe te voegen dat ik in mijne meening, waarop bovengenoemde conclusie is gebaseerd, gesterkt ben door het navolgende.

In de eerste plaats doordat in het schrijven van den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië, d.d. 22 Mei 1914, No. 4859, enkele opmerkingen bevattende in verband met de inwerkingtreding der gewijzigde R. Z. in deze gewesten, staat vermeld: „De

Commandant der Marinekazerne zal tot president van dezen Krijgsraad (bedoeld wordt de Krijgsraad in het rechtsgebied van den Commandant der Zeemacht) worden benoemd. Het noodzakelijk gevolg daarvan is dat in den vervolge deserteurs, die zich terugmelden en voor dien Krijgsraad zullen moeten terechtstaan, niet meer worden opgenomen in de rol van de Marine-kazerne, maar in die van den Torpedodienst, ten einde het voorloopig onderzoek te doen plaats hebben bij genoemden dienst, anders toch zoude ingevolge het voorschrift van artikel 122 R. Z. de Commandant van de Marine-kazerne in de meeste gevallen niet als president van den Krijgsraad kunnen zitting nemen."

In dit schrijven wordt geen oogenblik gesproken van schepelingen, die worden verdacht zich aan andere feiten te hebben schuldig gemaakt.

In de tweede plaats door een artikel in de laatstverschenen aflevering van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift (deel X, aflevering 5) van de hand van den Officier van Administratie 1e klasse P. A. Kempen, waarin deze zegt: „Alle moeilijkheden op dit punt zijn hiermede (nl. met de plaatsing van deserteurs bij den Torpedodienst te Soerabaja na hunne terugkeer van desertie) evenwel niet opgelost. Er zullen zich natuurlijk gevallen voordoen waarin de Commandant van de Marine-kazerne het rapport, bedoeld in artikel 8 R. Z., moet uitbrengen. Hij zal dan als President van den Krijgsraad moeten worden vervangen.

Het onderhavige geval is hier aanwezig.

In den Zeekrijgsraad overgegeven,

Soerabaja, 20 September 1915.

De Officier van Administratie 2e klasse,
raadsman der beklaagden A en B.

(w. g.) D. SANDERS.

Bijlage B.

DISPOSITIE.

De Zeekrijgsraad te Soerabaja in de zaak aanhangig tegen de matrozen 3de klasse A en B.

Gezien de voordracht tot wraking van den Kapitein-Luitenant ter Zee J. S. A. Kroon als lid (President) van den Zeekrijgsraad te Soerabaja in de zaak van de matrozen 3e klasse A. en B., ingediend door den Raadsman van beide beklaagden den Officier van Administratie 2e klasse D. Sanders;

Gezien de beschikking van den Commandant der Zeemacht en Chef van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië, dato 24 December 1915, No. 9025, houdende benoeming bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja ter vervanging van den Kapitein-Luitenant ter Zee J. S. A. Kroon, tot President den Officier van Gezondheid 1e klasse J. D. Bryan, thans lid van dien raad en ter vervanging van laatstgenoemde tot plaatsvervangend lid den Luitenant ter Zee 1e klasse P. E. K. Ebbinge Wubben, ten einde de wettigheid der redenen van de recusatie van den Kapitein-Luitenant ter Zee J. S. A. Kroon, als President van dien Krijgsraad, tot welke recusatie het verzoek werd gedaan door den raadsman van beide beklagden, te beoordeelen en zoonoodig deze zaak overeenkomstig de wet verder te berechten;

Gelezen de processtukken ter zake dienende;

Overwegende dat art. 122 R. Z. 3e al. zegt dat de Commandeerende Officier op grond van wiens rapport aan den Vlootvoogd verwijzing van den verdachte naar den militairen rechter heeft plaats gehad, niet in den Krijgsraad mag zitting nemen;

Overwegende dat de verwijzing van deze zaak naar den militairen rechter heeft plaats gehad op grond van het rapport van den Commandant van den Torpedodienst te Soerabaja;

Overwegende dat de raadsman, zijn bevoegdheid te buiten gaat door zich te verdiepen in en aan te halen, den gevolgden gang van zaken, voordat door den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië de rechtsingang in deze zaak was verleend, hetgeen dus buiten de voorgeschreven wijze van rechtspleging staat;

Gelet op art. 122 der Regtspleging bij de Zeemagt;

BESCHIKKENDE

is van oordeel dat de wettigheid der redenen van recusatie, door den raadsman van beide beklagden, den Officier van Administratie 2e klasse D. Sanders opgeworpen, van den Kapitein-Luitenant ter Zee J. S. A. Kroon, als President van den Zeekrijgsraad in bovengenoemde zaak geenszins gegrond is;

Bepaalt dat deze zaak zal worden berecht door den Zeekrijgsraad te Soerabaja, zooals die was samengesteld op den 20en September 1915, op welken dag de eerste zitting in deze zaak werd gehouden;

Is van oordeel dat de raadsman ten onrechte de aandacht er op heeft willen vestigen, dat de gang van zaken, door n.l. het rapport bedoeld in art. 122 3e al. R. Z. te doen opmaken door eenen anderen Commandeerenden Officier dan de in art. 4 R. Z. genoemde, niet de juiste was volgens zijn meening;

Vestigt de aandacht op het feit dat in de R. Z. duidelijk is uitgedrukt, dat de in art. 4 en art. 5 R. Z. bedoelde Commandeerende Officieren dezelfde zijn, maar hier betreft het nog alleen het onderzoek in hoeverre de verdachte al dan niet in arrest zal worden ge-

steld of gehouden. Dat de C. O in art. 8 bedoeld, dat is die C. O. door wien het rapport wordt gedaan waarop al dan niet naar den Krijgsraad wordt verwezen, dezelfde moet zijn dan de in art. 4 genoemde, staat niet uitgedrukt en waar in art. 4 en in art. 122 R. Z. 3e al. een bepaald onderscheid wordt gemaakt in de Commandeerende Officieren, ligt het voor de hand aan te nemen dat deze niet dezelfde behoeven te zijn, maar dan ook behoeven de C. O. en in art. 4 en art. 8 ook niet dezelfde te zijn en dus is de nu steeds gevolgde gang van zaken in 't geheel niet in strijd met de artikelen van de Regtspleging bij de Zeemagt.

Bepaalt dat een afschrift van deze dispositie zal worden gevoegd bij de Processtukken en dat gelijk afschrift zal worden aangeboden aan den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië, aan den Kapitein-Luitenant ter Zee J. S. A. Kroon, aan den fiscaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja en aan den Raadsman van beide beklagden, den Officier van Administratie 2e klasse D. Sanders.

Aldus gedaan op den 1en October 1915, bij de Heeren: J. D. Bryan, President, A. H. Bakker, P. E. K. Ebbinge Wubben, C. Meijer en W. H. G. Palm, Leden in 't bijzijn van F. Lawerman, Secretaris en geresumeerd den 5den October daaraanvolgende.

W E T G E V I N G .

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1915—1916 — 391.

*Herziening van de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad no. 128),
houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der
Grondwet, gewijzigd bij de Wet van 31 December 1909
(Staatsblad no. 469).*

(Staat van oorlog en staat van beleg).

Bij Koninklijke Boodschap van 27 Mei 1916 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende wetsontwerp ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat herziening van de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad no. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (Staatsblad no. 469), wenschelijk is;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

§ 1.

De wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad no. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (Staatsblad no. 469), ondergaat de navolgende wijzigingen:

Artikel 1.

In het eerste lid van artikel 4 en in het derde lid van artikel 5

wordt tusschen de woorden „op de” en „wijze” ingevoegd: „meest doeltreffende”.

Artikel 2.

Artikel 7 wordt gelezen als volgt:

„Onder het militair gezag in deze wet bedoeld, worden verstaan de autoriteiten door Ons of ingevolge Onze machtiging rechtstreeks of middellijk als zoodanig aangewezen.

De aanwijzing wordt bekend gemaakt op de meest doeltreffende wijze, te bepalen door Ons of, bij aanwijzing in gevolge Onze machtiging, door de aanwijzende autoriteit. Zij heeft geen gevolg dan nadat deze bekendmaking heeft plaats gehad.

Het militair gezag oefent de aan hetzelfde toegekende bevoegdheden uit onder verantwoordelijkheid van Onzen minister van oorlog of van Onzen minister van marine.”

Artikel 3.

Na artikel 7 wordt als artikel 7A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Waar in deze wet overleg met of mededeeling aan het burgerlijk gezag wordt voorgeschreven, geschiedt zulks:

a. met of aan Onzen commissaris, dan wel Onze commissarissen in de betrokken provincie of provincies, indien het betreft een maatregel, beraamd of vastgesteld voor het gebied van meerdere gemeenten, behoudens het geval onder *c* vermeld;

b. met of aan den burgemeester van de betrokken gemeente, indien het betreft een maatregel, beraamd of vastgesteld voor het gebied van ééne gemeente, behoudens het geval onder *c* vermeld;

c. met of aan den voorzitter van het bestuur dan wel de voorzitters van de besturen van het betrokken waterschap, veenschap of veenpolder, dan wel de betrokken waterschappen, veenschappen of veenpolders, indien het betreft een maatregel beraamd of vastgesteld ten opzichte van werken onder gezag van een of meer dier instellingen.

Waar in deze wet overleg met het burgerlijk gezag is voorgeschreven, is het militair gezag bevoegd om, indien de militaire belangen zulks noodzakelijk maken, bij of na het verzoek om ten aanzien van een beraamden maatregel van raad te dienen een termijn te stellen, binnen welken die raad wordt ingewacht en na verloop van welken, indien niet van raad is gediend, tot den maatregel kan worden overgegaan.”

Artikel 4.

Artikel 10 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd, na overleg met het burgerlijk gezag, verordeningen vast te stellen.”

Artikel 5.

Na artikel 10 wordt als artikel 10A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Verordeningen van het militair gezag zijn niet van kracht, dan nadat zij op de meest doeltreffende wijze, door het militair gezag te bepalen, zijn afgekondigd. Zij worden zoo spoedig mogelijk door het militair gezag medegedeeld aan het burgerlijk gezag, aan Gedeputeerde Staten der betrokken provincie of provincies, aan de kantongerechten, arrondissements-rechtbanken en gerechtshoven, waaronder de gemeenten, voor welker gebied zij gelden, behooren, aan het openbaar ministerie bij die collegiën, aan de krijgsraden, aan het Hoog Militair Gerechtshof, aan de auditeurs-militair, den fiscaal bij den zee-krijgsraad en den advocaat-fiscaal voor de zee- en landmacht.

Verordeningen van het militair gezag worden bij verordening van dat gezag ingetrokken.”

Artikel 6.

Na artikel 10A wordt als artikel 10B ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Bij strijd van eenige bepaling van een verordening van het militair gezag eenerzijds, met eenige bepaling van een reglement, verordening of keur van een provincie, gemeente, waterschap, veenschap of veenpolder anderzijds, is alleen de eerstgenoemde verbindend.

Reglementen, verordeningen en keuren van provincies, gemeenten, waterschappen, veenschappen en veenpolders, alle deze voor zoover zij voorschriften inhouden, tegen de overtreding waarvan straf bedreigd is of waarvan de nakoming door de uitoefening van politiedwang kan verzekerd worden, kunnen bij verordening van het militair gezag geheel of gedeeltelijk geschorst worden. Reglementen, verordeningen en keuren als boven bedoeld worden niet afgekondigd dan nadat zij zijn medegedeeld aan de autoriteiten, die in het betrokken gebied het militair gezag uitoefenen.

Met reglementen en verordeningen van provincies worden voor de toepassing van deze wet gelijk gesteld regelingen, door Ons ingevolge de artikelen 4 en 63 van de wet van 10 November 1900 (Staatsblad no. 176) gegeven.”

Artikel 7.

Na artikel 10B wordt als artikel 10C ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Verordeningen van het militair gezag mogen niet voorzien in onderwerpen, welke zijn geregeld bij verdrag met een of meer andere Staten, bij reglement, krachtens een zoodanig verdrag in gemeen-

overleg met een of meer andere Staten vastgesteld, bij wet of bij algemeen maatregel van bestuur, alles tenzij bij zoodanig verdrag of reglement, bij wet of algemeen maatregel van bestuur de regeling dier onderwerpen door het militair gezag of door besturen van provincies, gemeenten, waterschappen, veenschappen of veenpolders is toegelaten.

Evenmin mogen zij voorzien in onderwerpen, welke aan een verdrag of reglement als bovenbedoeld, dan wel aan wet of algemeen maatregel van bestuur ter regeling zijn voorbehouden.

Indien een verordening van het militair gezag in strijd met het bepaalde in het eerste of tweede lid voorziet in een onderwerp als daar bedoeld, wordt zij onverwijld ingetrokken. Zoolang zij niet is ingetrokken, is zij verbindend.

Indien een bepaling van een verordening van het militair gezag in eenig ander opzicht en buiten de gevallen, waarin zulks is toegelaten, in strijd is met een bepaling van een verdrag of reglement als bovenbedoeld, een wet of algemeen maatregel van bestuur, is de eerstgenoemde bepaling niet verbindend."

Artikel 8.

De eerste twee leden van artikel 11 worden gelezen als volgt:

„Het militair gezag heeft ter voorziening in de behoeften van inwoners en bezetting de bevoegdheden omschreven in artikel 33 der wet van 14 September 1866 (Staatsblad no. 138), houdende bepalingen betrekkelijk de inkwartieringen en het onderhoud van het krijgsvolk, en de transporten en leverantiën voor de legers of verdedigingswerken van het Rijk gevorderd, laatstelijk gewijzigd bij de Wet van 22 Juli 1899 (Staatsblad no. 175), terwijl daarvoor tevens op de gemeenten en inwoners de verplichtingen rusten bedoeld in artikel 32 dier gewijzigde wet. De bepalingen van artikel 34 dier gewijzigde wet zijn ten deze van toepassing.

Het militair gezag is bevoegd bij verordening regelen te geven ter voorziening in die behoeften.

Dit gezag is mede bevoegd, indien zulks ter uitvoering van maatregelen, welke op grond van de in het eerste lid bedoelde bevoegdheden zijn genomen of ter uitvoering van verordeningen, als in het tweede lid bedoeld, noodzakelijk is, elke plaats, zelfs tegen den wil van den rechthebbende, te betreden of van zijnentwege op vertoon van een schriftelijken daartoe strekkenden algemeen of bijzonder last te doen betreden en aldaar nasporing of huiszoeking te doen of te laten doen."

Artikel 9.

Artikel 12 wordt gelezen als volgt:

„Bij verordening van het militair gezag kunnen regelen worden vastgesteld nopens de hulp, die de bevolking in het militair belang zal hebben te verleen."

Artikel 10.

Na artikel 12 wordt als artikel 12A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Bij verordening van het militair gezag kan worden voorzien in de onderwerpen geregeld bij de Arbeidswet, Veiligheidswet, Hinderwet, Gezondheidswet, Woningwet, Stuwadoorswet en Drankwet, bij de artikelen 545 tot 547 en 550 tot 558 van het Wetboek van Koophandel, bij de wettelijke bepalingen op het dragen van wapenen, bij die op de uitoefening der jacht en bij uit kracht dier wetten, en wettelijke bepalingen vastgestelde algemeene maatregelen van bestuur; mede kan bij verordening van het militair gezag van die wetten, wettelijke bepalingen en algemeene maatregelen van bestuur en van uit kracht daarvan gegeven voorschriften worden afgeweken en kunnen die wetten, wettelijke bepalingen, algemeene maatregelen van bestuur en voorschriften geheel of gedeeltelijk worden geschorst.

Het militair gezag is mede bevoegd in bijzondere gevallen van die wetten, wettelijke bepalingen, algemeene maatregelen van bestuur en voorschriften geheel of gedeeltelijk, voorwaardelijk of onvoorwaardelijk ontheffing te verleenen.

Alle verordeningen en ontheffingen van bovenvermelde strekking zullen zoo spoedig mogelijk door het militair gezag aan het Hoofd van het betrokken ministerieele departement worden medegedeeld.”

Artikel 11.

Art. 13 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd den dienst der politie en der brandweer te regelen of te wijzigen; behoudens in het geval, voorzien in artikel 14, geschiedt een en ander niet dan na overleg met het burgerlijk gezag. Het militair gezag is mede bevoegd een geheime politie in te stellen om de handelingen van verdachte personen na te gaan en de pogingen tot verstandhouding met den vijand of het vormen van samenspanningen tijdig op te sporen en tegen te gaan.”

Artikel 12.

De eerste volzin van het eerste lid van artikel 14 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd, met uitsluiting van het burgerlijk gezag, de bevoegdheden bij artikel 186 en artikel 187, eerste zinsnede, der Gemeentewet aan laatstgemeld gezag toegekend, tot zich te trekken.”

Na het tweede lid van artikel 14 wordt als nieuw laatste lid ingevoegd:

„De krachtens den eersten volzin van het eerste lid van dit artikel

door het militair gezag te geven algemeene voorschriften worden vastgesteld bij verordening, zonder dat in dit geval overleg met het burgerlijk gezag is vereischt."

Artikel 13.

Artikel 15 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd tot het wegruimen of onbruikbaar maken van alles, ten aanzien waarvan het een of ander door het militair belang wordt vereischt. Voor het weggeruimde of onbruikbaar gemaakte wordt schadeloosstelling verleend, tenzij bij de wet anders is bepaald, of het tegendeel overeengekomen is."

Artikel 14.

Het eerste lid van artikel 16 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd wegen, dijken, wateren, terreinen en gebouwen, zoo noodig met de daarop of daarin aanwezige werken en werktuigen in gebruik te nemen, wanneer dit voor de uitoefening van den militairen dienst noodzakelijk is.

In gebruikneming van Rijkseigendommen of van zaken bij het Rijk in gebruik zijnde, geschiedt, behalve in geval van dringende noodzakelijkheid, niet dan na machtiging van het hoofd van het betrokken ministerieele departement, aan wien in elk geval van de ingebruikneming zoo spoedig mogelijk wordt kennis gegeven.

Wanneer het in gebruik genomene geheel of gedeeltelijk aan zijne vroegere bestemming moet worden onttrokken, geschiedt dit, wanneer die bestemming er eene was ten openbare nutte, niet dan nadat de voorgenomen onttrekking is bekend gemaakt op de meest doeltreffende wijze, door het militair gezag te bepalen; deze bekendmaking is niet vereischt in geval van dringende noodzakelijkheid of indien het militair belang zich tegen bekendmaking verzet.

Zoodra het gebruik niet meer noodig is wordt het gebruikte weder ter beschikking gesteld, voor zooveel betreft zaken, welke eene bestemming ten openbare nutte hadden, van het gezag, waaronder die zaken hooren, en voor zooveel betreft andere zaken, van de rechthebbenden op die zaken. De wederbeschikbaarstelling wordt door of vanwege Onzen minister van oorlog aan de betrokkenen medegedeeld. Wanneer de rechthebbenden onbekend zijn, kan met een bekendmaking in de Staatscourant worden volstaan."

In het derde lid van artikel 16 wordt in de plaats van de woorden: „het gebruikte eigendom” gelezen:

„het in gebruik genomene”

Aan artikel 16 wordt als laatste lid een nieuw lid toegevoegd, luidende:

„Het militair gezag is bevoegd van de bepalingen van wetten, algemeene maatregelen van bestuur, reglementen, verordeningen en

keuren, betreffende de in gebruik genomen zaken, welke een bestemming ten openbare nutte hadden, zoo mogelijk na overleg met het burgerlijk gezag, voorwaardelijk of onvoorwaardelijk, ontheffing te verleenen ten opzichte van het gebruik, dat daarvan ten behoeve van den militairen dienst wordt gemaakt. Wanneer voorafgaand overleg niet mogelijk is, wordt van den genomen maatregel zoo spoedig mogelijk mededeeling gedaan aan het burgerlijk gezag. Geen ontheffing kan verleend worden van bepalingen van reglementen als bedoeld in het eerste lid van artikel 10C."

Artikel 15.

In het eerste lid van artikel 17 wordt in de plaats van de woorden:

„binnen eene maand nadat de staat van oorlog of de staat van beleg is opgeheven"

gelezen:

„binnen drie maanden, nadat de staat van oorlog is opgeheven," en wordt in de plaats van de woorden:

„binnen eene maand na de dagteekening van de in dat artikel bedoelde kennisgeving"

gelezen:

„binnen drie maanden na de dagteekening van de in gevolge het tweede lid van dat artikel verplichte mededeeling of bekendmaking."

Artikel 16.

Artikel 18 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd bij verordening te verbieden het door middel van de drukpers of op andere wijze bekend maken van berichten en opmerkingen betreffende maatregelen van de burgerlijke of militaire overheid."

Artikel 17.

Na artikel 18 wordt als artikel 18A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Het militair gezag is bevoegd bij verordening bepalingen vast te stellen betreffende:

a. de regeling van den toegang tot, het verkeer binnen en het verlaten van het in staat van oorlog verklaarde grondgebied;

b. het sluiten voor een bepaalden tijd van schouwburgen, sociëteiten, koffiehuisen, tapperijen en andere lokalen, bestemd tot gezellig verkeer, alsmede van fabrieken, werkplaatsen en winkels;

c. het doen inleveren door inwoners van in hun bezit zijnde wapenen en ammunitie op daartoe aan te wijzen plaatsen;

d. de regeling en zoo noodig de ontzegging van het verblijf binnen het in staat van oorlog verklaarde grondgebied voor een bepaalde tijd ten aanzien van personen, wier aanwezigheid in verband met de buitengewone omstandigheden slechts onder bepaalde voorwaarden toelaatbaar of geheel ontoelaatbaar moet worden geacht, nadat deze personen zijn gehoord of daartoe in de gelegenheid zijn gesteld;

e. verhinderen van het vertrek van niet-militairen, die voor de verdediging nuttig werkzaam kunnen zijn, hetzij over de geheele grens, hetzij over een gedeelte van de grens van het in staat van oorlog verklaarde grondgebied;

f. het wegvoeren of het beletten van het wegvoeren van paarden, vee, wagens, vaartuigen, levensmiddelen en andere voorwerpen uit het in staat van oorlog verklaarde grondgebied.

Het militair gezag is mede bevoegd, waar het betreft een der in het eerste lid vermelde onderwerpen, tot een of meer personen een bevel te richten en dit te doen naleven. Deze bevoegdheid sluit niet in zich de bevoegdheid tot eenig persoon, die niet uit anderen hoofde onder de bevelen van het militair gezag staat, een bevel te richten, strekkende tot het doen naleven door een of meer andere personen van een verordening of bevel."

Artikel 18.

Na artikel 18A wordt als artikel 18B ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Voor het geval de krachtens verordening of bevel van het militair gezag door inwoners ingeleverde wapenen en ammunitie niet aan de rechthebbenden worden teruggegeven in den toestand, waarin zij bij de inlevering verkeerden, zal daarvoor schadeloosstelling worden verleend. Het voorschrift van artikel 17 is ten deze van overeenkomstige toepassing met dien verstande, dat de aanvraag tot het erlangen der schadeloosstelling aan Onzen minister van oorlog moet worden ingediend binnen drie maanden, nadat de staat van oorlog is opgeheven."

Artikel 19.

Na artikel 18B wordt als artikel 18C ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Indien de mogelijkheid niet bestaat personen, wier aanwezigheid binnen het in staat van oorlog verklaarde grondgebied in verband met de buitengewone omstandigheden geheel ontoelaatbaar moet worden geacht en wien het verblijf aldaar is ontzegd, uit dat gebied te verwijderen, is het militair gezag bevoegd hen in bewaring te stellen."

Artikel 20.

Na artikel 18 C wordt als artikel 18 D ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Het militair gezag is bevoegd bij verordening beperkende bepalingen vast te stellen omtrent het drukken, uitgeven, aankondigen, aanbieden, verspreiden, aanplakken, in den handel brengen of in bezit hebben van geschriften, teekeningen, cliché's en afbeeldingen, of daarbij een of meer dezer handelingen geheel te verbieden.

Het militair gezag kan door Onzen minister van oorlog gemachtigd worden ter verzekering van de naleving van een krachtens het eerste lid uitgevaardigde verordening drukkerijen te sluiten, en geschriften, teekeningen, cliché's en afbeeldingen in beslag te nemen. Bij deze sluiting en inbeslagneming is artikel 39 van overeenkomstige toepassing.

Artikel 21.

Na artikel 18D wordt als artikel 18E ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Het militair gezag is bevoegd in beslag te nemen en te openen elk stuk, aan de post of andere instelling van vervoer dan wel aan de telegraaf toevertrouwd, en daarvan inzage te nemen.”

Artikel 22.

Na artikel 18E wordt als artikel 18F ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Het militair gezag is gehouden om, zoodra de behartiging der aan dat gezag toevertrouwde belangen het van kracht blijven van een door dat gezag vastgestelde verordening, gegeven bevel of verleende ontheffing niet langer vereischt, zoodanige verordening, zoodanig bevel of zoodanige ontheffing onverwijld in te trekken.”

Artikel 23.

Artikel 19 wordt gelezen als volgt:

„De bepalingen van hoofdstuk II zijn van overeenkomstige toepassing voor den staat van beleg, voor zoover deze wet niet anders bepaalt.”

Artikel 24.

Tusschen het eerste en het laatste lid van artikel 21 wordt een nieuw lid ingevoegd, luidende:

„Rijksambtenaren kunnen door Ons op gezamenlijke voordracht

van de Hoofden van alle ministerieele departementen aan de werking dezer bepaling worden onttrokken."

Het laatste lid van genoemd artikel 21 wordt gelezen als volgt:

„Bekendmaking der bij het eerste lid bedoelde instructiën zal, zoo mogelijk, geschieden."

Artikel 25.

Artikel 22 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd ook zonder overleg met het burgerlijk gezag verordeningen vast te stellen."

Artikel 26.

Na artikel 22 wordt als artikel 22A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Reglementen, verordeningen en keuren van provincies, gemeenten, waterschappen, veenschappen en veenpolders worden, voor zoo ver zij voorschriften inhouden, tegen de overtreding waarvan straf bedreigd is of waarvan de nakoming door de uitoefening van politiedwang kan verzekerd worden, niet afgekondigd dan zes maal vier en twintig uur nadat zij zijn medegedeeld aan de autoriteiten, die in het betrokken gebied het militair gezag uitoefenen. Indien binnen dien termijn van een dier autoriteiten bericht is ontvangen, dat tegen de afkondiging bezwaar bestaat, wordt daartoe niet overgegaan."

Artikel 27.

Na artikel 22A wordt als artikel 22B. ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Door Ons kan, indien zulks in het militair belang noodzakelijk is, op gezamenlijke voordracht van Onzen minister van oorlog en van het Hoofd van het betrokken ministerieele departement voorwaardelijk of onvoorwaardelijk machtiging worden verleend aan het militair gezag om bij verordening te voorzien in onderwerpen, welke zijn geregeld bij verdragen of reglementen als bedoeld bij het eerste lid van artikel 10 C, bij wet of algemeenen maatregel van bestuur dan wel aan wet of algemeenen maatregel van bestuur ter regeling zijn voorbehouden, om bij verordening van bepalingen van algemeene maatregelen van bestuur af te wijken, om bij verordening die bepalingen te schorsen en om in bijzondere gevallen van die bepalingen voorwaardelijk of onvoorwaardelijk ontheffing te verlenen.

In geval van oorlog kan door Ons op voordracht als in het eerste lid bedoeld voorwaardelijk of onvoorwaardelijk machtiging worden verleend om bij verordening van wetsbepalingen af te wijken, om bij verordening wetsbepalingen te schorsen en om in bijzondere ge-

vallen van wetsbepalingen voorwaardelijk of onvoorwaardelijk ontheffing te verleenen.

Wanneer dringende omstandigheden zulks noodzakelijk maken, is het militair gezag bevoegd ook zonder voorafgaande machtiging verordeningen vast te stellen en ontheffingen te verleenen als bedoeld in het eerste lid, en in geval van oorlog ook als bedoeld in het tweede lid; wordt van deze bevoegdheid gebruik gemaakt, dan zal de machtiging moeten worden aangevraagd binnen twee maal vier en twintig uur na afkondiging der verordening of na verleening der ontheffing of, wanneer de gemeenschap tusschen het in staat van beleg verklaarde gedeelte van het grondgebied des Rijks en den zetel der Regeering is afgesneden, nadat die gemeenschap weder is hersteld. Wordt die machtiging niet binnen genoemden termijn aangevraagd of wordt zij geweigerd, dan wordt de verordening of ontheffing onverwijld ingetrokken.

Alle verordeningen en ontheffingen, in de voorgaande leden bedoeld zullen zoo spoedig mogelijk door het militair gezag aan het Hoofd van het betrokken ministerieele departement worden medegedeeld.

In geen geval zal bij verordening van het militair gezag mogen worden afgeweken of door dat gezag ontheffing mogen worden verleend van bepalingen van de Grondwet of van deze wet."

Artikel 28.

Artikel 23 vervalt.

Na artikel 22 B wordt als artikel 23 ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Het militair gezag is bevoegd bij verordening bepalingen vast te stellen betreffende:

a. het doen uiteengaan van vergaderingen, bijeenkomsten en optochten als bedoeld bij de artikelen 25 en 26;

b. het sluiten van schouwburgen, sociëteiten, koffiehuisen, tap-
perijen en andere lokalen bestemd tot gezellig verkeer, alsmede van
fabrieken, werkplaatsen en winkels;

c. de regeling en zoo noodig de ontzegging van het verblijf bin-
nen het in staat van beleg verklaarde grondgebied ten aanzien van
personen, wier aanwezigheid in verband met de buitengewone om-
standigheden slechts onder bepaalde voorwaarden toelaatbaar of
geheel ontoelaatbaar moet worden geacht;

d. het sluiten van drukkerijen en het in beslag nemen van ge-
schriften, teekeningen, cliché's en afbeeldingen.

Het militair gezag is mede bevoegd, waar het betreft een der
in het eerste lid vermelde onderwerpen, tot een of meer personen
een bevel te richten en dit te doen naleven. Deze bevoegdheid sluit
niet in zich de bevoegdheid tot eenig persoon, die niet uit anderen
hoofde onder de bevelen van het militaire gezag staat, een bevel te
richten, strekkende tot het doen naleven door een of meer personen
van een verordening, of bevel."

Artikel 29.

De artikelen 27, 28 en 29 vervallen.

Artikel 30.

Artikel 30 wordt gelezen als volgt:

„Bij verordening van het militair gezag kunnen bepalingen worden vastgesteld omtrent het begraven van lijken, kan van de bepalingen der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65), tot vaststelling van bepalingen betrekkelijk het begraven van lijken, de begraafplaatsen en de begrafenisrechten, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (*Staatsblad* n°. 455) en van de bepalingen van artikel 11 der wet van 4 December 1872 (*Staatsblad* n°. 134), houdende voorzieningen tegen besmettelijke ziekten, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 9 Juli 1915 (*Staatsblad* n°. 314), worden afgeweken en kunnen die bepalingen worden geschorst.

Het militair gezag is mede bevoegd in bijzondere gevallen van die bepalingen voorwaardelijk of onvoorwaardelijk ontheffing te verleen.

Alle verordeningen en ontheffingen van bovenvermelde strekking zullen zoo spoedig mogelijk door het militair gezag ter kennis van Onzen minister van binnenlandsche zaken worden gebracht.”

Artikel 31.

De artikelen 33, 34 en 35 vervallen.

Artikel 32.

Artikel 36 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd, indien het belang der defensie zulks noodzakelijk doet zijn, bij verordening te regelen het oproepen van niet-militairen om deel uit te maken van de zee- of landmacht en, als zoodanig, hulp en medewerking te verleen, hetzij tot bewaring der rust, hetzij tot het verrichten van die militaire werkzaamheden, welke door hen kunnen geschieden. Zij zijn van af het tijdstip, waartegen zij zijn opgeroepen, aan de militaire rechtsmacht en voorts, voor zoover zij opgeroepen zijn om deel uit te maken van de zeemacht, aan het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te water, en, voor zoover zij zijn opgeroepen om deel uit te maken van de landmacht, aan het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te lande onderworpen. Het niet voldoen aan de oproeping wordt als desertie gestraft.”

Artikel 33.

Artikel 37 vervalt.

Artikel 34.

Artikel 38 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag erlangt de beschikking over de inrichting der posten, telegraphie en telephonie. Indien zulks in het militair belang noodig wordt geacht, kan bij verordening van het militair gezag voorzien worden in de onderwerpen geregeld bij de wettelijke bepalingen omtrent den post-, telegraaf- of telephoondienst, kan daarbij van die bepalingen worden afgeweken en kunnen daarbij die bepalingen worden geschorst; het militair gezag is mede bevoegd in bijzondere gevallen van die bepalingen voorwaardelijk of onvoorwaardelijk ontheffing te verleenen.

Alle verordeningen en ontheffingen van bovenvermelde strekking zullen zoo spoedig mogelijk door het militair gezag ter kennis van Onzen minister van waterstaat worden gebracht.”

Artikel 35.

De eerste twee leden van artikel 40 worden gelezen als volgt:

„In de gedeelten van het grondgebied, welke in staat van beleg zijn verklaard, kunnen een of meer temporaire krijgswaarden worden ingesteld. Op deze krijgswaarden zijn van toepassing de bepalingen van den 4den titel van de Rechtspleging bij de landmacht met dien verstande, dat de bevoegdheden, bij dien titel toegekend aan den commandeerenden generaal of officier, worden opgedragen aan de militaire autoriteit, daartoe door Ons of, bij toepassing van artikel 2, door het militair gezag aan te wijzen en dat door Ons of, bij toepassing van artikel 2, bij verordening van het militair gezag de competentie dezer krijgswaarden wordt geregeld, zoo noodig met afwijking van de bestaande wettelijke bepalingen; bij die regeling kunnen alleen die personen, welke bij de wet aan de militaire rechtsmacht zijn onderworpen, aan de rechtsmacht dezer krijgswaarden worden onderworpen.

Ingeval van oorlog worden alsdan aan de rechtsmacht van de hierbedoelde krijgswaarden onderworpen de niet-militairen, die zich schuldig maken aan feiten, strafbaar krachtens het militair strafrecht.”

Artikel 36.

Artikel 41 wordt gelezen als volgt:

„Overtreding van verordeningen, krachtens deze wet door het militair gezag uitgevaardigd en afgekondigd, wordt, voor zoover daartegen bij deze wet geen andere straf is bedreigd, gestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden. De zaken, waarmede de overtreding plaats heeft, welke door middel daarvan verkregen zijn, of welke daarvan het voorwerp uitmaken, kunnen worden verbeurd verklaard.”

Artikel 37.

In artikel 42 wordt tusschen de woorden „worden” en „gestraft” ingevoegd:

„, voor zoover ten aanzien dier ambtenaren het tweede lid van laatstgemeld artikel niet is toegepast,”

Artikel 38.

Artikel 43 vervalt.

Artikel 39.

Na artikel 42 wordt als artikel 43 ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Hij, die een voorwaarde, welke door het militair gezag verbonden is aan een hem door dat gezag verleende ontheffing, niet naleeft, wordt, indien door hem van die ontheffing is gebruik gemaakt, gestraft met hechtenis van ten hoogste een maand of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.”

Artikel 40.

Artikel 44 wordt gelezen als volgt:

„Hij, die deelneemt aan een vergadering, bijeenkomst, of optocht, als bedoeld in de artikelen 25 en 26, waarvoor geen schriftelijke vergunning is verleend, of die een voorwaarde, welke aan een in eerstgemeld artikel bedoelde vergunning verbonden is, niet in acht neemt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden.”

Artikel 41.

Artikel 45 wordt gelezen als volgt:

„Hij, die niet voldoet aan een bevel, gegeven krachtens het tweede lid van artikel 18 A in verband met het eerste lid van dat artikel onder *d*, of gegeven krachtens het tweede lid van artikel 23, in verband met het eerste lid van dat artikel onder *c*, of, al dan niet met toepassing van artikel 19 gegeven krachtens het tweede lid van artikel 18 A, in verband met het eerste lid van dat artikel onder *e*, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden.

Ten aanzien van personen, verdacht of beklaagd van een van de eerste twee in het voorgaande lid omschreven misdrijven, zijn voorloopige aanhouding, gevangenneming en gevangenhouding toegelaten op denzelfden voet, waarop die kunnen worden toegepast ten aanzien van verdachten of beklaagden van een misdrijf, waarop als maximum eene gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld. De bepalingen van het Wetboek van Strafvordering ten aanzien van alles wat de voorloopige hechtenis betreft, zijn ten deze van toe-

passing. Verdachten of beklaagden, die zich krachtens dit artikel in voorloopige hechtenis bevinden, zijn van rechtswege vrij, zoodra alle gedeelten van het grondgebied des Rijks, waarbinnen hun het verblijf is ontzegd of slechts onder bepaalde voorwaarden is toegestaan, noch in staat van oorlog, noch in staat van beleg verkeeren."

Artikel 42.

Artikel 46 vervalt.

Artikel 43.

Artikel 47 wordt gelezen als volgt:

„Hij, die een krachtens artikel 18 D al dan niet met toepassing van artikel 19 uitgevaardigde verordening overtreedt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste duizend gulden. De zaken, waarmede de overtreding plaats heeft, welke door middel daarvan verkregen zijn of welke daarvan het voorwerp uitmaken, kunnen worden verbeurd verklaard."

Artikel 44.

Artikel 49 wordt gelezen als volgt:

„Het niet voldoen aan een bevel van het militair gezag, krachtens deze wet of de daarbij bedoelde verordeningen van het militair gezag gegeven, wordt, voor zoover daartegen niet bij het Wetboek van Strafrecht of bij deze wet is voorzien, gestraft met hechtenis van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste duizend gulden."

Artikel 45.

In artikel 51 wordt in de plaats van:

„de artikelen 42, 45 en 46",

gelezen:

„de artikelen 42 en 45".

§ 2.

Artikel 46.

De wet van 16 October 1914 (*Staatsblad* n°. 490) 1), tot tijdelijke nadere regeling betreffende de militaire rechtsmacht in gedeelten van het grondgebied des Rijks, welke in staat van beleg zijn verklaard, en de wet van 11 Juni 1915 (*Staatsblad* n°. 244), tot toelating in de tegenwoordige buitengewone omstandigheden van voor-

1). Zie M. R. T. X blz. 80 vlg.

loopige hechtenis wegens het in artikel 45 der wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128) eerstomschreven misdrijf, zijn afgeschaft.

Artikel 47.

Op Onzen last wordt de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet met de daarin bij de wet van 31 December 1909 (*Staatsblad* n°. 469) en bij deze wet gebrachte wijzigingen en plaats gehad hebbende aanvullingen in een reeks van doorlopend genummerde hoofdstukken en artikelen, met wijziging dienovereenkomstig van de nummering en van de aanhaling van artikelen, in het *Staatsblad* geplaatst.

Artikel 48.

Alle voorschriften van algemeenen of bijzonderen aard, door het militair gezag in overeenstemming met de bestaande wetgeving uitgevaardigd vóór het tot stand komen van de onderwerpelijke wet, blijven van kracht en worden voor de toepassing der strafbepalingen geacht te zijn tot stand gekomen onder de werking der gewijzigde wet, totdat, zoo noodig, door het militair gezag daarin nader, in overeenstemming met de onderwerpelijke wet, zal zijn voorzien. Het militair gezag is gehouden het onverwijld tot stand komen van voorzieningen, welke door de gewijzigde wet wegens afwijking van de vroegere bepalingen geëischt worden, te bevorderen.

Artikel 49.

Deze wet treedt in werking op een door Ons te bepalen tijdstip.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, colleges en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

De Minister van Justitie,

*De Minister van Staat,
Minister van Binnenlandsche Zaken.*

De Minister van Marine,

De Minister van Waterstaat,

*De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel,*

MEMORIE VAN TOELICHTING.

De toepassing van de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128) heeft tot vele moeilijkheden aanleiding gegeven. Gebleken is, dat verscheidene artikelen voor twijfel omtrent de uitlegging ruimte laten. Daar inzonderheid bij een wet als de onderhavige, die in ernstige omstandigheden een afbakening moet geven tusschen de bevoegdheden van het burgerlijk en die van het militair gezag, zoodanige twijfel hoogst ongewenscht is, hebben ondergeteekenden het noodzakelijk geacht door wetswijziging de gerezen moeilijkheden op te lossen. Het voornemen daartoe werd reeds aangekondigd bij de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer betreffende het wetsontwerp tot bestendiging van den staat van beleg en den staat van oorlog (*Gedrukte Stukken* 1914—1915 — 325).

Intusschen hebben ondergeteekenden gemeend zich niet tot een oplossing van de gerezen moeilijkheden van wetsuitlegging te mogen bepalen, maar bij de herziening ook gebruik te moeten maken van de uit de tegenwoordige omstandigheden omtrent de doelmatigheid der verschillende bepalingen geputte leering.

Daarbij mocht niet buiten beschouwen blijven, in hoeverre de verdeling van de aan het militair gezag toegekende bevoegdheden in die welke reeds onder den staat van oorlog en die welke eerst onder den staat van beleg zijn toegekend, heeft voldaan. Ongetwijfeld is het beginsel juist, volgens hetwelk tusschen die beide toestanden onderscheid wordt gemaakt, waardoor de mogelijkheid wordt geopend in abnormale tijden de bevoegdheden van het militair gezag uit te breiden zonder nog de scherpste bepalingen, die berekend zijn op de meest ernstige omstandigheden, in werking te stellen. Het valt echter niet te ontkennen, dat — mede in verband met de sedert het tot stand komen der wet sterk gewijzigde toestanden — dit juiste beginsel door de uitwerking, die het in de wet heeft gevonden, niet ten volle tot zijn recht is gekomen. De staat van beleg moet berekend zijn op tijden, waarin het gaat om de onmiddellijke afwering van in- of uitwendig geweld, wanneer het heil van den Staat afhangt van het welslagen der militaire maatregelen, aan welke dan nagenoeg niets in den weg mag staan. Zoo ernstige omstandigheden doen zich thans niet voor. Wij leven in tijden van nog slechts *dreigend* gevaar, waarin eenerzijds met kracht gewaakt moet worden, dat dit gevaar geen werkelijkheid worde, en anderzijds alles bereid moet zijn om, indien het werkelijkheid wordt, alle middelen van verweer terstond ter beschikking te hebben; onder deze omstandigheden is een sterke concentratie van gezag en een uitbreiding van de bevoegdheden der militaire autoriteiten noodzakelijk, maar die noodzakelijkheid laat op zich zelve de mogelijkheid open den gewonen gang van zaken en de bevoegdheden van het burgerlijk gezag in veel belangrijker mate te handhaven dan zulks onder den staat van beleg mogelijk kan zijn. Beantwoordde dus de wet aan haar doel, dan zou thans moeten kunnen volstaan met den staat van oorlog. De

ondervinding heeft echter geleerd, dat onder de heerschende omstandigheden het centraal gezag en de militaire autoriteiten, bijzonderlijk in die streken, welke het hevigst den terugstoot der buitenlandsche gebeurtenissen ondervinden, behoefte hebben en kunnen hebben aan verschillende bevoegdheden, die bij de bestaande regeling niet de staat van oorlog, maar slechts de staat van beleg kan verschaffen, zoodat de Regeering wel gedwongen was tot de afkondiging van laatstgenoemden staat in verschillende streken over te gaan. Ten einde de toepassing van enkele bepalingen van den staat van beleg mogelijk te maken, moest dus het gansche samenstel dier bepalingen in werking worden gesteld en moest onvermijdelijk veel scherper in de normale verhoudingen worden ingegrepen dan op zich zelve noodzakelijk was.

Waar het juist het streven der Regeering is de inbreuk op den gewonen gang van zaken tot het strikt noodzakelijke te beperken, hebben ondergeteekenden gemeend in deze leemte niet te mogen berusten. Zij hebben daarom in het onderhavige ontwerp een nieuwe verdeling van de bevoegdheden van het militair gezag over den staat van oorlog en den staat van beleg neergelegd en hebben daarbij voor de regeling van den staat van oorlog den tegenwoordigen toestand als toetssteen genomen. Zodoende zijn de bevoegdheden, welke de bestaande artikelen, 23, 28, 29, 33, 35, 37 en 38 tweede volzin verleen en welke onder de tegenwoordige omstandigheden niet mogen worden gemist, van den staat van beleg naar den staat van oorlog overgebracht. Anderzijds zijn bevoegdheden van het militair gezag, voor zoover gebleken is, dat zij verder reiken dan strikt noodzakelijk is, ingekort.

Met de overbrenging van de vorenvermelde bevoegdheden naar den staat van oorlog zal worden bereikt, dat de regeling van dezen staat op de tegenwoordige omstandigheden volkomen berekend zal zijn en dat dus, indien die omstandigheden zich bij de totstandkoming der onderhavige wet niet verergerd zullen hebben, in de verschillende streken, die thans in staat van beleg verkeerden, die staat door den staat van oorlog zal kunnen worden vervangen, waardoor de talrijke bepalingen, die in hoofdstuk III (Van den staat van beleg) gehandhaafd blijven en die in hooge mate in den gewonen gang van zaken ingrijpen, verder buiten toepassing zullen kunnen blijven bijv. artikel 21 der wet, hetwelk de burgerlijke besturen en ambtenaren aan de bevelen van het militair gezag onderwerpt.

De lijn van de wet van 1899 werd overigens geheel gevolgd. Van de verder voorgestelde wijzigingen, die gelijk uit het voren vermelde reeds volgt deels mede ten doel hebben om met gebruikmaking van de opgedane ervaring de wet beter aan haar doel te doen beantwoorden en deels om moeilijkheden van wetsuitlegging tot oplossing te brengen, veroorloven ondergeteekenden zich dan ook naar de toelichting tot de verschillende artikelen te verwijzen.

Slechts vinde hier nog bespreking, als voor onderscheidene artikelen van het onderhavige ontwerp van belang, de oplossing, die ondergeteekenden hebben gemeend te moeten geven aan de moeilijk-

heid, welke beteekenis bij de tegenwoordige redactie moet worden gehecht aan de uitdrukkingen „verordeningen”, „algemeene voorschriften”, „besluiten” en „bevelen”, hetgeen vooral van belang is voor de vraag, welke strafbepaling in verschillende gevallen moet worden toegepast.

Ondergeteekenden wenschen de voorschriften van het militair gezag te onderscheiden in voorschriften van algemeene strekking en voorschriften, welke zich tegen een of meer bepaalde personen richten. Alle voorschriften van algemeene strekking worden samengevat onder de benaming „*verordening van het militair gezag*”. De bevoegdheid zoodanige verordeningen vast te stellen wordt voor den staat van oorlog bij artikel 10 en voor den staat van beleg bij artikel 22 verleend (artikelen 4 en 25 van het ontwerp). De algemeene bepalingen voor alle deze verordeningen geldende worden aangetroffen in de artikelen 10 A (afkondiging, mededeeling en intrekking), 10 B (verhouding tot de lagere wetgeving) en 10 C (verhouding tot de hoogere wetgeving); zie de artikelen 5, 6 en 7 van het ontwerp. Waar dus bij verschillende artikelen aan het militair gezag de bevoegdheid wordt verleend speciale verordeningen vast te stellen, zijn op die verordeningen de voormelde algemeene bepalingen toepasselijk. De sanctie op al deze verordeningen van het militair gezag is dan te vinden in de artikelen 41 en 47 der wet (artikelen 36 en 43 van het ontwerp).

Naast de voorschriften van algemeene strekking kunnen door het militair gezag in bepaalde gevallen voorschriften worden gegeven, die zich tot een of meer personen richten. Zoodanig voorschrift wordt in de wet „*bevel*” genoemd en kan uit den aard der zaak, zoowel in den vorm van een gebod als van een verbod worden ingekleed. Het wordt niet afgekondigd, maar eenvoudig ter kennis van belanghebbenden gebracht. De sanctie op deze bevelen is te vinden in de artikelen 42, 45 en 49 der wet (artikelen 37, 41 en 44 van het ontwerp).

Ten einde een gemakkelijk overzicht te verschaffen leggen ondergeteekenden hierbij over een afdruk van den tekst van de bestaande wet, waarin de voorgestelde wijzigingen en aanvullingen zijn aangegeven.

§ 1.

Art. 1. In de artikelen 4 en 5 der wet wordt de wijze van bekendmaking van verklaring en van opheffing van den staat van oorlog en den staat van beleg aan het militair gezag overgelaten. Een andere regeling is dan ook niet wel mogelijk; immers waar deze bekendmaking in de meest verschillende omstandigheden zal moeten plaats hebben, kan de wijze, waarop zij zal moeten geschieden, onmogelijk voor elk geval vooraf worden voorgeschreven. Daar intuschen het bekend worden der verklaring of opheffing voor de ingezetenen van groot belang is, werd het wenschelijk geacht een voorschrift op te nemen, dat het militair gezag zich niet tot een bloot formeele afkondiging mag bepalen, maar deze op de meest doeltreffende wijze moet geschieden. Welke wijze van afkondiging in elk

bijzonder geval en met overweging van alle omstandigheden de meest doeltreffende is, kan alleen het militair gezag ter plaatse beoordeelen.

Art. 2. Ondanks de uitdrukkelijke verklaring door den toenmaligen minister van oorlog bij de mondelinge behandeling van de wet afgelegd (Zie *Handelingen* der Tweede Kamer der Staten-Generaal 1898/1899 bladz. 917), is twijfel blijven bestaan, of delegatie van de door het militair gezag uit te oefenen bevoegdheid door een hogere aan een lagere militaire autoriteit mogelijk is. Intusschen is de noodzakelijkheid van zoodanige delegatie overtuigend gebleken. De voortdurende wijziging in de groepeerings van de onderdeelen der krijgsmacht, welke noodig is geweest en nog steeds noodig kan zijn, brengt mede, dat telkens andere autoriteiten de bevoegdheid tot uitoefening van het militair gezag behooren te kunnen ontleenen aan de enkele autoriteiten, die met die uitoefening ingevolge Koninklijk besluit zijn belast. Voor elk geval van wijziging een afzonderlijk Koninklijk besluit of ministerieele beschikking uit te lokken zou reeds in de tegenwoordige omstandigheden te veel tijdsverlies veroorzaken en in tijd van oorlog veelal onmogelijk zijn. Het is in deze leemte, dat het nieuw ontworpen eerste lid van artikel 7 wil voorzien, door de mogelijkheid open te stellen, dat ook anderen dan de minister van oorlog door de Kroon gemachtigd worden het militair gezag aan te wijzen, zoo noodig met machtiging de bevoegdheid tot aanwijzing over te dragen; de bedoeling is, dat bij de aanwijzing van het militair gezag door de Kroon in vele gevallen tevens aan den aangewezenen machtiging zal worden verleend dit gezag over te dragen.

Het tweede lid voorziet in den eisch, dat de ingezetenen moeten weten, wie het militair gezag uitoefent. Voor het bepaalde omtrent de wijze van bekendmaking wordt verwezen naar de toelichting tot het vorig artikel.

De opvatting, welke verdedigd is geworden, als zou het militair gezag een eigen tegenover de ministerieele verantwoordelijkheid staande verantwoordelijkheid dragen, welke opvatting met gezonde grondwettelijke beginselen niet te rijmen is, wordt door een nieuw derde lid uitgesloten.

Art. 3. Vooral bij de toepassing van artikel 10 van de wet van 1899 bleek groot verschil van meening over de vraag, welke autoriteit in ieder geval moet worden beschouwd als het *betrokken* burgerlijk gezag. Te dezen aanzien werd bij een, voor zoover aan ondergeteekenden bekend, nog niet gepubliceerd arrest van den Hoogen Raad van 3 Januari 1916, 1) overwogen, dat het militair gezag ingevolge de bestaande artikelen 10 en 11 overleg heeft te plegen met het orgaan of de organen, die in de streek of streken, waar de door het militair gezag beraamde maatregel gelden moet, ten aanzien van het daarin geregelde onderwerp met het wetgevend gezag zijn belast. Volgens die beslissing zal dus het militair gezag als regel met

1). Sedert opgenomen in W. 9939, zie hierna blz. 171. Red. M. R. T.

een college overleg hebben te plegen, maar daaraan zijn groote praktische bezwaren verbonden. Het overleg zal veel beter tot zijn recht komen, indien het gepleegd wordt met één persoon. De opgedane ervaring deed de keuze vallen op den commissaris der Koningin, den burgemeester en den voorzitter van het bestuur van waterschap, veenschap en veenpolder, naar mate de provinciale, de gemeentelijke of de waterschapsbelangen meer op den voorgrond treden; aan hen zal ook de mededeeling, bedoeld bij de nieuw ontworpen artikelen 10 A en 16 (artikelen 5 en 14 van het ontwerp), moeten geschieden.

De ondervinding heeft geleerd dat het overleg met het burgerlijk gezag zoozeer door het militair gezag op prijs wordt gesteld, dat ook in zeer vele gevallen, waarin geen overleg is voorgeschreven, dit overleg toch pleegt plaats te vinden. Voor zoover het overleg echter verplicht is gesteld, heeft het in sommige gevallen een schaduwzijde. Het lang uitblijven van daden van overleg van de zijde van het burgerlijk gezag heeft reeds enkele malen tot hoogst ongewenschte vertraging geleid. Het militair gezag behoort daarom in spoedeisende gevallen de bevoegdheid te hebben om, indien binnen een bepaalden, door het militair gezag te stellen, termijn, aan een verzoek om raad geen gevolg is gegeven, zelfstandig te handelen. Hierin moet het tweede lid van het nieuw ontworpen artikel 7 A voorzien.

Art. 4. In artikel 10 blijft niets over dan de enkele toekenning van de bevoegdheid aan het militair gezag om verordeningen vast te stellen na overleg met het burgerlijk gezag. Het nieuw ingevoegd artikel 7 A (artikel 3 van het ontwerp) maakt, dat niet meer van het betrokken burgerlijk gezag behoeft te worden gesproken. Artikel 10 geldt alleen voor den staat van oorlog; de overeenkomstige bepaling voor den staat van beleg is te vinden in artikel 22 (artikel 25 van het ontwerp). De verdere voorschriften van het bestaande artikel 10 moeten, voor zoover zij gehandhaafd worden, zoowel onder den staat van oorlog als onder den staat van beleg gelden; vandaar dat zij in afzonderlijke artikelen zijn ondergebracht. Het laatste lid van het bestaande artikel 10, betreffende schutterijen en vrijwilligerskorpsen is, als onder de tegenwoordige omstandigheden overbodig geworden, vervallen.

De verordeningbevoegdheid van het militair gezag wordt niet langer omschreven als eene tot het vaststellen van politie-verordeningen alsmede verordeningen en keuren van waterschappen, veenschappen en veenpolders. Op de wenschelijkheid van deze voorziening is het licht gevallen door het arrest van den Hoogen Raad van 28 Juni 1915 (*Weekblad van het Recht* n°. 9801). Daarbij wordt onder meer overwogen, dat de artikelen 10 en 22 der onderhavige wet geen verdere strekking hebben dan om in tijden, waarin een deel van het Nederlandsch grondgebied in staat van oorlog of van beleg is verklaard, aan het militair gezag dezelfde door de wet beperkte verordenende bevoegdheid te verleenen, die in normale tijden aan de Provinciale Staten en de Gemeenteraden toekomt. Bij die

interpretatie zijn de verordeningen van het militair gezag, wat den aard van het te regelen onderwerp betreft, aan te enge grenzen gebonden. Er zijn zuiver militaire belangen, die een door een strafbepaling gesanctioneerde regeling behoeven, zonder dat men de betrokken materie kan beschouwen als eene, welke in concreto eenige regeling van de lagere wetgevende organen zoude behoeven of mogelijk maken. Daarom geeft het nieuw ontworpen artikel 10 aan het militair gezag de bevoegdheid „verordeningen” vast te stellen zonder meer, waardoor elke toepasselijkheid van Provinciale of Gemeentewet wordt uitgeschakeld, terwijl aan die bevoegdheid hare beperking gesteld wordt in het nieuwe artikel 10 C.

Door deze redactie, mede in verband met het gebruik van de uitdrukking „is bevoegd”, is tevens uitdrukkelijk gekozen voor het stelsel, dat het burgerlijk gezag onder den staat van oorlog wetgevende bevoegdheid behoudt, welk stelsel ook ten grondslag ligt aan het arrest van den Hoogen Raad van 6 Maart 1916 (*Weekblad van het Recht* n°. 9921). 1) Deze bevoegdheid wordt voorts in het tweede lid van het nieuw ontworpen artikel 10 B nader erkend.

Art. 5. Het nieuw ontworpen artikel 10 A geeft omtrent de bekendmaking en omtrent de intrekking van verordeningen van het militair gezag algemeene voorschriften, die ingevolge artikel 19 der wet ook onder den staat van beleg gelden.

Wat de wijze van afkondiging betreft, wordt verwezen naar de toelichting tot artikel 1 van het ontwerp. Behalve afkondiging wordt voorgeschreven mededeeling aan het burgerlijk gezag, dat verordnungsbevoegdheid behoudt en dat dus om zijn taak te kunnen uitoefenen kennis moet dragen van de verordeningen van het militair gezag; voorts wordt naar analogie van artikel 175 der Gemeentewet mededeeling aan de rechterlijke macht voorgeschreven en wordt de mededeeling aan Gedeputeerde Staten, bij artikel 10 der bestaande wet voorgeschreven, behouden.

In het tweede lid van artikel 10 A wordt bepaald, dat intrekking eener verordening van het militair gezag eveneens bij verordening moet geschieden, zoodat ook daarvoor de algemeene bepalingen omtrent afkondiging enz. gelden.

Art. 6. Een nieuw artikel 10 B, hetwelk eveneens zoowel onder den staat van oorlog als onder den staat van beleg geldt, regelt de verhouding tusschen verordeningen van het militair gezag en de wetgeving van provincies, gemeenten, waterschappen, veenschappen en veenpolders. Naast verordeningen en keuren worden ook reglementen genoemd, terwijl voor de toepassing dezer wet de regelingen door de Kroon ingevolge de artikelen 4 en 63 van de wet van 10 November 1900 (*Staatsblad* n°. 176) gegeven met reglementen en verordeningen van provincies worden gelijk gesteld. De militaire verordeningen behouden den voorrang; ook wordt gehandhaafd de bevoegdheid voor het militair gezag de lagere wetgeving te schor-

1). Zie M. R. T. XI blz. 544.

sen. Zulks moet bij verordening geschieden in overeenstemming met het in de algemeene toelichting uitgesproken beginsel, dat alle voorschriften van algemeene strekking verordeningen zijn. De schorsingsbevoegdheid bepaalt zich tot reglementen, verordeningen en keuren, tegen de overtreding waarvan straf bedreigd is of waarvan de nakoming door de uitoefening van politiedwang kan verzekerd worden, waarmede de tot onzekerheid aanleiding gevende uitdrukking „politieverordening” is vervallen en waarmede een beperking is gegeven aan de thans algemeene schorsingsbevoegdheid ten aanzien van de wetgeving van waterschappen, veenschappen en veenpolders. Ook kwam het met de militaire belangen vereenigbaar voor de bevoegdheid van het militair gezag om verordeningen en keuren van het burgerlijk gezag te wijzigen niet te handhaven.

In het voorschrift, dat verordeningen enz. van het burgerlijk gezag niet worden afgekondigd dan nadat zij zijn medegedeeld aan het militair gezag, ligt de erkenning opgesloten dat het burgerlijk gezag onder den staat van oorlog wetgevende bevoegdheid behoudt. De mededeeling waarborgt, dat tusschen burgerlijk en militair gezag voeling bestaat, bij de uitoefening van strafwetgevende bevoegdheid door het burgerlijk gezag; wat betreft de uitoefening dier bevoegdheid door het militair gezag, wordt die voeling verkregen door de bij artikel 10 A voorgeschreven mededeeling en door het bij artikel 10 voorgeschreven overleg.

Art. 7. Ook het nieuw ontworpen artikel 10 C geldt zoowel voor den staat van beleg als voor den staat van oorlog. Het regelt de verhouding van verordeningen van het militair gezag tot verdragen, internationale reglementen, wetten en algemeene maatregelen van bestuur. Met alle deze mogen verordeningen van het militair gezag niet in strijd zijn. Zelfs mogen zij niet treden in onderwerpen door verdragen, internationale reglementen, wetten en algemeene maatregelen van bestuur geregeld of daaraan ter regeling voorbehouden, alles tenzij anders bepaald. Verschillende zoodanige uitzonderingen zijn bij de onderhavige wet gemaakt. De talrijke artikelen, die het militair gezag bevoegd verklaren tot regeling van eenig onderwerp bij verordening (zie bijv. de artikelen 8, 9, 16 en 17 van het ontwerp) machtigen dit gezag daarmede bij de regeling te treden op het terrein van wet of algemeenen maatregel van bestuur, indien deze dat onderwerp mochten bestrijken. Bij andere artikelen (zie bijv. de artikelen 10 en 30 van het ontwerp), wordt de bevoegdheid gegeven van bepalingen van wetten of algemeene maatregelen van bestuur af te wijken. Door de nieuwe redactie van artikel 10 (artikel 4 van het ontwerp) is de band tusschen de verordeningen van het militair gezag en de lagere wetgeving doorgesneden. Daarom was het noodig uitdrukkelijk te bepalen, dat in alle gevallen, waarin aan den lagere wetgever de bevoegdheid is gegeven te treden op het gebied van den hooger wetgever, gelijke bevoegdheid aan het militair gezag toekomt.

Indien een verordening van het militair gezag buiten de gevallen,

waarin zulks is toegelaten, een bepaling bevat, welke strijdt met tractaat, internationaal reglement, wet of algemeen maatregel van bestuur, is die bepaling niet verbindend. De vraag, of het onderwerp waarin een verordening voorziet hetzelfde is als het onderwerp bij tractaat enz. geregeld, kan echter in zeer vele gevallen zoo moeilijk op te lossen zijn, dat het tot groote rechtsonzekerheid aanleiding zou geven, indien de rechter op dien grond een verordening niet-verbindend zou kunnen verklaren. Die vraag moet daarom, evenals zulks bij artikel 150 der Gemeentewet geschiedt ten aanzien van de vraag, of plaatselijke verordeningen treden in hetgeen van Rijks- of provinciaal belang is, aan de beoordeeling des rechters worden onttrokken. Een plaatselijke verordening, met betrekking tot welke twijfel bestaat, of zij treedt in hetgeen van algemeen Rijks- of provinciaal belang is, wordt voor geldig gehouden, totdat zij door de Kroon is geschorst of vernietigd. Een overeenkomstige regeling ten aanzien van militaire verordeningen, zou de verhouding, die tusschen de Kroon en het militair gezag bestaat, miskennen. Het militair gezag is een orgaan van het centraal gezag en daaraan kan door de Kroon worden voorgeschreven een verordening in te trekken. Vandaar dat kan volstaan, worden met de bepaling, dat een militaire verordening, welke treedt in een onderwerp van verdrag, internationaal reglement, wet of algemeen maatregel van bestuur, onverwijld wordt ingetrokken.

Art. 8. De ervaringen van den jongsten tijd hebben geleerd, van hoe groote beteekenis bij dreigenden of uitgebroken oorlog de voorziening is in de behoeften van inwoners en bezetting. Het kwam daarom zeer gewenscht voor de bevoegdheid om het benodigde in eigendom of gebruik te nemen, welke het tweede lid van artikel 34 der onderhavige wet toekent, indien gevaar bestaat voor spoedige insluiting, algemeen en ook onder den staat van oorlog toe te kennen. Deze maatregelen behooren gelijk gezegd te strekken ter voorziening in de behoeften van inwoners en bezetting. Het onderscheid, dat het tegenwoordig artikel 11 maakt tusschen onderhoud der inwoners en behoeften der bezetting is onnoodig belemmerend.

Naast de bevoegdheid het benodigde in gebruik te nemen moet de bevoegdheid welke bij het eerste lid van het thans bestaande artikel 11 wordt verleend, om ter voorziening in voormelde behoeften verdere maatregelen te nemen, blijven bestaan. In het belang der rechtszekerheid der inwoners scheen echter deze beperking gewenscht, dat het militair gezag die maatregelen niet mag nemen dan na zich zelve daartoe bij verordening (die ingevolge artikel 10 A moet zijn afgekondigd) gerechtigd te hebben. Vandaar dat het nieuw ontworpen artikel de bevoegdheid om ter voorziening in voormelde behoeften maatregelen te nemen vervangt door de bevoegdheid ter voorziening in die behoeften bij verordening regelen te geven.

Artt. 9 en 10. Overeenkomstig het bij de algemeene toelichting besproken beginsel wordt bepaald, dat de door het militair gezag

krachtens het eerste lid van artikel 12 te geven regelen, omtrent hulp door de bevolking te verleen, bij verordening moeten worden vastgesteld.

Deze hulp mag niet beperkt worden tot eigenlijke militaire werkzaamheden; daarom wordt in het nieuw ontworpen artikel gesproken van hulp in het militair belang te verleen.

Nu, gelijk bij de toelichting tot artikel 4 van het ontwerp is beoogd, door de nieuwe redactie van artikel 10 elke toepasselijkheid der Gemeentewet is uitgesloten, kan het tweede lid van artikel 12 vervallen.

Van het derde lid werd een afzonderlijk artikel 12 A gemaakt. Overeenkomstig een in de vergadering der Tweede Kamer van 22 Juli 1915 gemaakte opmerking wordt daarin thans ook de Drankwet vermeld; naast de Arbeidswet mocht de Stuwadoorswet niet ontbreken; voorts kwam het gewenscht voor de Gezondheidswet, de Woningwet en de meeste wettelijke bepalingen op de strandvonderij te vermelden, omdat ook naleving daarvan met 's Lands belang strijdig zou kunnen zijn; ten slotte is uit het tegenwoordige artikel 29, welk artikel op de gronden bij de algemeene toelichting besproken naar Hoofdstuk II wordt overgebracht, de vermelding van de wettelijke bepalingen op het dragen van wapenen en van die op de uitoefening der jacht opgenomen. Het overige gedeelte van het tegenwoordige artikel 29 is ondergebracht in de nieuw ontworpen artikelen 18 A en 18 B (artikelen 17 en 18 van het ontwerp).

In het derde lid van artikel 12, zooals dit thans luidt, wordt het militair gezag bevoegd verklaard de voorschriften der daargenoemde wetten buiten werking te stellen. Twijfel bestaat of daarmede schorsing, dan wel ontheffing, dan wel beide bedoeld wordt. Deze twijfel is in den laatsten zin opgelost. De ontheffing zal ook eene voorwaardelijke mogen zijn. Daar het ongewenscht zou zijn, dat het militair gezag bij schorsing dier wetten het onderwerp ongeregeld zou laten, wordt ook de bevoegdheid verleend bij verordening in het door die wetten bestreken onderwerp te treden met afwijking van de bepalingen dier wetten. Uitteraard moet het militair gezag gelijke bevoegdheid, als ten opzichte der wetten zelve wordt toegekend, ten aanzien der daarop berustende algemeene maatregelen van bestuur en voorschriften hebben. De schorsing behoort als van algemeene strekking te geschieden bij verordening. Van alle maatregelen, die het militair gezag krachtens artikel 12 A neemt, moet het mededeeling doen aan den betrokken minister; voor zoover die maatregelen verordeningen zijn, komt deze mededeeling dus nog bij de gewone mededeelingen, die altijd voor verordeningen van het militair gezag zijn voorgeschreven.

Door deze regeling, die gelijk gezegd ook geldt ten aanzien van de thans in artikel 29 vermelde wettelijke bepalingen op het dragen van wapenen en op de uitoefening der jacht, zijn tevens de groote moeilijkheden ondervangen, die artikel 29 thans oplevert. (Zie het reeds hierboven aangehaalde arrest van den Hoogen Raad van 28 Juni 1915 *Weekblad van het Recht* n°. 9801 en de aan dat

arrest voorafgaande conclusie van den advocaat-generaal mr. Tak).

Artt. 11 en 12. In artikel 13 wordt niet langer gezegd, dat het militair gezag den dienst der politie regelt en een geheime politie instelt, maar dat dit gezag daartoe bevoegd is, zulks om vast te stellen, dat de bevoegdheden van het burgerlijk gezag te dezen aanzien niet vervallen zijn.

Uitdrukkelijk wordt uitgesproken, dat, indien het militair gezag ingevolge artikel 14 der wet de politie en brandweer onder zijn bevelen krijgt, de dienst kan geregeld en gewijzigd worden zonder overleg met het burgerlijk gezag.

Volgens het bestaande artikel 14 in verband met artikel 19 verliest de burgerlijke overheid onder den staat van oorlog of beleg in geval van stoornis van de openbare orde onvermijdelijk de bevoegdheden bij de artikelen 186 en 187 der Gemeentewet toegekend en ook het gezag over politie en brandweer, welke bevoegdheden en welk gezag in dat geval van rechtswege op de militaire overheid overgaan. Echter laten zich zeer wel omstandigheden denken, in welke de militaire overheid door afwezigheid niet in staat is deze bevoegdheden en dit gezag uit te oefenen, of zelfs bij aanwezigheid wenschelijker acht, dat zulks door de burgerlijke overheid geschiedt. Met het oog op deze omstandigheden wordt een wijziging van het eerste lid voorgesteld, welke meebrengt, dat de burgerlijke overheid hare bevoegdheden behoudt, zoolang het militair gezag niet ingrijpt

Ter voldoening aan het in de algemeene toelichting reeds besproken beginsel, dat alle voorschriften van algemeene strekking van het militair gezag worden samengevat onder de benaming „verordening”, wordt bij een nieuw ontworpen derde lid van artikel 14 bepaald, dat de algemeene voorschriften, die het militair gezag bij oproerige beweging enz. kan geven, ook bij verordening worden vastgesteld. Alle algemeene bepalingen, welke voor verordeningen gelden, zijn dus ook op deze algemeene voorschriften toepasselijk. Alleen kwam het wenschelijk voor in deze zeer dringende omstandigheden het overleg met het burgerlijk gezag niet verplicht te stellen.

Art. 13. Het tegenwoordige artikel 15 laat wegruiming toe van alles, wat aan een behoorlijke verdediging in den weg staat. De redactie geeft aanleiding het woord „verdediging” in militair tactischen zin op te vatten en in die opvatting is de hier gegeven bevoegdheid veel te eng.

Het doel, dat met de wegruiming beoogd wordt, zal dikwijls op gemakkelijker, minder kostbare en ook voor de ingezetenen minder bezwarende wijze kunnen bereikt worden door tijdelijke of blijvende, geheele of gedeeltelijke onbruikbaarmaking.

Het nieuw ontworpen artikel 15 voorziet in deze beide leemten door het militair gezag de bevoegdheid te verleen tot het wegruimen of onbruikbaar maken van alles, ten aanzien waarvan het een of ander door het militair belang wordt vereischt. Uitteraard moet

als regel zoowel voor onbruikbaarmaking als voor wegruiming schadeloosstelling worden verleend.

Art. 14. Nu bij de opsomming der verschillende zaken, die door het militair gezag in gebruik kunnen worden genomen, naast terreinen, wegen worden genoemd, bestaat er twijfel of onder terreinen ook dijken begrepen zijn; daarom zijn de dijken in de opsomming opgenomen; ook voldoet de uitdrukking „de daarin aanwezige werken en werktuigen” beter dan „de daarin aanwezige werktuigen”. Maar ook zoo uitgebreid, geeft de opsomming van eigenaars, aan wie de in gebruik te nemen werken kunnen toebehooren, een ongewenschte beperking; daaronder is bijv. de Staat niet begrepen. Toch spreekt het van zelf, dat, wanneer de noodzakelijkheid zulks eischt, alle in dit artikel vermelde zaken, aan wien dan ook toebehoorende, moeten kunnen worden in gebruik genomen. Om die reden is de opsomming van eigenaars vervallen. Echter zal ingebruikneming van zaken in eigendom of in gebruik bij het Rijk niet mogen geschieden door na machtiging van den betrokken Minister, behalve in geval van dringende noodzakelijkheid.

Ten gevolge van de ingebruikneming door het militair gezag zullen de zaken als regel aan hunne vroegere bestemming worden onttrokken. Wanneer deze bestemming er een was ten openbaren nutte, behoort aan die onttrekking zoo eenigszins mogelijk algemeene bekendheid te worden gegeven. Daar ten openbaren nutte bestemde zaken dikwijls niet onder het beheer der rechthebbenden op die zaken staan, is de bepaling opgenomen dat in dat geval de wederterbeschikkingstelling geschiedt aan het gezag, waaronder die zaken behooren.

In het thans bestaande artikel wordt voorgeschreven, dat de wederterbeschikkingstelling ter openbare kennis wordt gebracht. Zulks is omslachtig en in de meeste gevallen weinig doelmatig, daar het niet zeker is, dat een openbare kennisgeving de betrokkenen bereikt. Daarom wordt in het nieuw ontworpen artikel voorgeschreven kennisgeving aan de betrokkenen en alleen, zoo deze onbekend zijn, bekendmaking in de *Staatscourant*.

Veelal zullen, betreffende het gebruik van ten openbaren nutte bestemde zaken, voorschriften van het burgerlijk gezag bestaan; het is duidelijk, dat de ingebruikneming in vele gevallen haar nut zou missen, indien het militair gezag zich onder alle omstandigheden aan die voorschriften moest houden. Daarom wordt aan het militair gezag uitdrukkelijk de bevoegdheid verleend van die voorschriften, voor zoover niet vervat in verdragen of internationale reglementen ontheffing te verleen. De ontheffing wordt verleend zoo mogelijk na overleg met het burgerlijk gezag; indien zulks onmogelijk is, wordt van den genomen maatregel zoo spoedig mogelijk aan het burgerlijk gezag kennis gegeven.

Art. 15. De in artikel 17 genoemde termijnen van een maand, binnen welke de verzoeken om schadeloosstelling ter zake van weg-

ruiming, onbruikbaarmaking en ingebruikneming moeten worden ingediend, komen, nu het hier fatale termijnen geldt, na verloop van welke het recht op schadeloosstelling vervallen is, te kort voor, weshalve wordt voorgesteld die tot drie maanden te verlengen.

Voorts scheen de vermelding van den staat van beleg in het hoofdstuk „Van den staat van oorlog” minder passend en in verband met artikel 19 overbodig.

Art. 16. Overeenkomstig het reeds bij de algemeene toelichting vermelde beginsel behooren de door het militair gezag krachtens artikel 18 te geven voorschriften omtrent het bekend maken van berichten en opmerkingen bij verordening te worden vastgesteld. De beperking van het bestaande artikel, waardoor alleen tegen het bekend worden van binnen het in staat van oorlog verklaard gebied genomen maatregelen wordt gewaakt, is ondoelmatig. Het spreekt van zelf, dat het bekend worden van maatregelen buiten dit gebied genomen even ongewenscht kan zijn. Bovendien is het niet juist, dat alleen de geheimhouding van maatregelen van de militaire overheid wordt verzekerd. In omstandigheden, die de verklaring van den staat van oorlog noodig maken, bestaat veelal tusschen de maatregelen van de burgerlijke en de militaire overheid het nauwste verband. Ook het ontijdig bekend worden van maatregelen van de burgerlijke overheid kan groot gevaar opleveren. Bij de nieuw ontworpen redactie van art. 18 wordt met deze belangen rekening gehouden.

Art. 17. Overeenkomstig het bij de algemeene toelichting ontwikkelde stelsel, volgens hetwelk tusschen verordeningen en bevelen streng onderscheiden wordt, zijn in een nieuw artikel 18 A de gevallen opgesomd, waarin onder den staat van oorlog, onverminderd de bevoegdheid om bij verordening ter zake voorschriften van algemeenen aard vast te stellen, met betrekking tot dezelfde onderwerpen aan bepaalde personen bij bevel voorschriften kunnen worden gegeven.

Opgemerkt wordt, dat uit artikel 49 der wet volgt, dat het militair gezag bovendien aan militaire verordeningen de bevoegdheid kan ontleenen bevelen te geven.

Tegen het niet nakomen van bevelen van het militair gezag wordt bij de artikelen 42, 45 en 49 straf bedreigd, (artt. 37, 41 en 44 van het ontwerp). Buitendien geeft het onderhavige artikel aan het militair gezag uitdrukkelijk de bevoegdheid tot nakoming van het bevel te noodzaken. Deze grondslag voor het recht den sterken arm aan te wenden is door ondergeteekenden ten overvloede in de wet neergelegd; immers naar hun oordeel valt de bevoegdheid van de militaire overheid om ter vervulling van de haar opgedragen taak van de wapenen gebruik te maken ook buiten de hier getrokken grenzen, moeilijk te betwisten.

De vrij ruime redactie, die aan de toekenning van de bevoegdheid tot het geven van bevelen moest worden gegeven, zou aanlei-

ding kunnen geven tot een door ondergeteekenden niet bedoelde interpretatie. Zoo zou de bevoegdheid, die bij het tweede lid van artikel 18 A j^o. het eerste lid onder *a* wordt verleend om bevelen te geven betreffende de regeling van het verkeer binnen het in staat van oorlog verklaarde gebied, aldus kunnen worden opgevat, dat, indien door iemand het verbod een weg te betreden wordt overtreden, aan ieder ander zou kunnen worden bevolen den overtreder van dien weg te verwijderen. De laatste volzin van het artikel heeft ten doel een zoo ruime uitlegging onmogelijk te maken, waarmede uit den aard der zaak geheel in het midden wordt gelaten, in hoeverre het militair gezag krachtens andere bepalingen bevoegd is zoodanige bevelen te geven.

De onderwerpen, welke in het eerste lid van artikel 18 A worden opgesomd, zijn ontleend aan de bestaande artikelen 23, 28, 29, 33 en 35. De verplaatsing van deze bepalingen naar Hoofdstuk II is reeds in de algemeene toelichting besproken.

In het tegenwoordige artikel 23 wordt als doel der verkeersregeling gesteld voldoening aan de eischen van de algemeene veiligheid. De belangen, die aan het militair gezag ter behartiging zijn toevertrouwd, betreffen steeds de algemeene veiligheid. Het spreekt van zelf, dat dit gezag bij de uitoefening zijner bevoegdheden nimmer verder mag gaan, dan de aan dit gezag toevertrouwde belangen eischen; dit beginsel is ten overvloede in het nieuw ontworpen artikel 18 F (artikel 22 van het ontwerp) neergelegd. Het is dan ook raadzaam de thans bestaande vaag belijnde en weinig zeggende beperking te doen vervallen.

Op gelijksoortige overweging is in artikel 18 A onder *b* vervallen de bepaling van het bestaande artikel 28, dat fabrieken en werkplaatsen alleen in het belang der openbare orde en veiligheid kunnen worden gesloten. Voorts is hier opgenomen de bevoegdheid tot het sluiten van winkels, welke bevoegdheid voor het onder de tegenwoordige omstandigheden zoo noodzakelijk toezicht op den kleinhandel hoogst gewenscht is gebleken. Tegenover deze verruiming is voor den staat van oorlog de beperking aangebracht, dat de sluiting voor bepaalden tijd moet geschieden. Wel staat het aan het militair gezag vrij na verloop van dien termijn de sluiting opnieuw voor te schrijven, maar een automatische verlenging is uitgesloten en een nieuwe overweging van de noodzakelijkheid der sluiting verplicht. In het nieuw ontworpen artikel 23 onder *b* (artikel 28 van het ontwerp) is voor den staat van beleg de bepaling van het bestaande artikel 28 zonder zoodanige beperking opgenomen.

Ook van het voorschrift van het bestaande artikel 33 wordt in artikel 18 A onder *d* een eenigszins andere omschrijving gegeven. Terwijl artikel 33 spreekt van ontzegging van het verblijf, wordt voorgesteld daarvoor te lezen „de regeling en zoo noodig de ontzegging van het verblijf”, waardoor buiten twijfel wordt gesteld, dat de vergunning om binnen het in staat van oorlog verklaarde gebied te verblijven, aan zekere voorwaarden kan worden gebonden, bijv. tot het verblijf binnen een aangewezen gedeelte van dat

gebied kan worden beperkt. Voorts wordt de uitdrukking „personen, wier aanwezigheid voor de rust en de algemeene veiligheid wordt geacht gevaarlijk te zijn”, vervangen door de uitdrukking: „personen, wier aanwezigheid in verband met de buitengewone omstandigheden slechts onder bepaalde voorwaarden toelaatbaar of geheel ontoelaatbaar moet worden geacht”, waarmede vast komt te staan, dat ook prostituéés kunnen worden uitgezet, zulks in overeenstemming met een in de vergadering der Tweede Kamer der Staten-Generaal van 22 Juli 1915 geuiten wensch. Door de uitdrukkingen „toelaatbaar” en „geheel ontoelaatbaar” wordt te kennen gegeven, dat van de hier verleende bevoegdheid slechts bij uiterste noodzakelijkheid gebruik mag worden gemaakt. Bovendien is de uitoefening dezer bevoegdheid onder den staat van oorlog aan zekere beperkingen onderworpen. De uitzetting mag niet plaats hebben dan nadat de betrokkene in de gelegenheid is gesteld zijn belangen mondeling voor te dragen, en zij mag niet als tot dusver voor onbepaalden tijd geschieden. Is de bepaalde tijd verstreken en acht het militair gezag het noodzakelijk de uitzetting te verlenen, dan zal de betrokkene opnieuw moeten worden gehoord. Ook deze beperkingen gelden niet voor den staat van beleg. Zie het nieuw ontworpen artikel 23 der wet onder *c* (artikel 28 van het ontwerp).

Door sommigen is twijfel geopperd, of het bestaande artikel 35 ook de bevoegdheid geeft het verlaten van het in staat van beleg verklaarde gebied over een deel van de grens van dat gebied te verbieden. Ofschoon door ondergeteekenden deze twijfel niet wordt gedeeld, is toch de redactie in artikel 18 A onder *e* verruimd, zoodat zal komen vast te staan, dat het militair gezag de aan de ingezetenen op te leggen beperking tot zoo geringen omvang zal kunnen terugbrengen als met het te bereiken doel verenigbaar is.

Artt. 18, 19, 20 en 21. Op de gronden in de algemeene toelichting uiteengezet worden de voorschriften van de bestaande artikelen 29, 33, 37 en 38 laatsten volzin naar Hoofdstuk II overgebracht.

De voorschriften van het eerste lid van artikel 29 zijn deels in artikel 12 A, deels in artikel 18 A onder *c* ondergebracht (zie de artikelen 10 en 17 van het ontwerp). Het laatste lid van artikel 29 betreffende de schadevergoeding voor ingeleverde wapenen en ammunitie vormt een nieuw artikel 18 B. Overeenkomstig de wijziging van artikel 17 der wet (artikel 15 van het ontwerp) is de termijn, binnen welken de schadevergoeding moet worden gevraagd, op drie maanden gebracht.

Het voorschrift van het bestaande artikel 33, hetwelk de bevoegdheid tot uitzetting verleent, is gewijzigd opgenomen in artikel 18 A onder *d* (artikel 17 van het ontwerp) voor den staat van oorlog en in artikel 23 onder *c* (artikel 28 van het ontwerp) voor den staat van beleg, terwijl de bevoegdheid om ongewenschte personen bij onmogelijkheid van uitzetting in bewaring te stellen na overeen-

komstige wijziging in het nieuw ontworpen artikel 18 C wordt neergelegd.

In een nieuw artikel 18 D is de bepaling van het tegenwoordige artikel 37 opgenomen betreffende het geven van beperkende bepalingen omtrent of het verbieden van het drukken, uitgeven, verspreiden, aanplakken of in den handel brengen van geschriften of teekeningen. De opsomming kwam te beperkt voor, daarom is daarin ook opgenomen het aanbieden, aankondigen en in bezit hebben; voorts werden bij de objecten vermeld afbeeldingen, waaronder ook photographieën en cliché's begrepen zijn. Overeenkomstig het bij de algemeene toelichting besproken beginsel zullen deze voorschriften bij verordening moeten worden gegeven; dat deze moet worden afgekondigd volgt uit artikel 10 A (artikel 5 van het ontwerp), zoodat de tweede volzin van het bestaande artikel 37 kan vervallen. Het spreekt van zelf, dat van de bij dit artikel verleende bevoegdheid slechts in uiterste gevallen mag worden gebruik gemaakt. Maar is ingrijpen in de persvrijheid noodzakelijk, dan moet het militair gezag ook in staat zijn overtreding zijner verordeningen afdoende te beletten door sluiting van drukkerijen en het in beslag nemen van drukwerken enz. Onder den staat van oorlog mag het militair gezag hiertoe echter niet overgaan dan ter verzekering van de naleving van een vooraf gegeven verordening en niet dan na machtiging door het centraal gezag. Onder den staat van beleg gelden deze beperkingen niet. Zie het nieuw ontworpen artikel 23 der wet onder *d* (artikel 28 van het ontwerp). De bevoegdheid tot het betreden of doen betreden van woningen, welke bij artikel 39 voor den staat van beleg algemeen wordt verleend, komt onder den staat van oorlog aan het militair gezag alleen toe, indien zij noodig is voor de ten uitvoerlegging van de hier bedoelde sluiting en inbeslagneming.

De tweede volzin van artikel 38 vormt een nieuw artikel 18 E.

Art. 22. Het nieuw ontworpen artikel 18 F berust op het beginsel, dat de verordeningen, bevelen en ontheffingen van het militair gezag zijn abnormale maatregelen, waarvan een zoo beperkt mogelijk gebruik moet worden gemaakt. Mitsdien moeten zij worden ingetrokken, zoodra de omstandigheden het voortbestaan niet langer eischen.

Art. 23. Daar de bepalingen van Hoofdstuk II voor een deel niet voor letterlijke toepassing onder den staat van beleg vatbaar zijn, wordt in het nieuw ontworpen artikel 19 bepaald, dat zij van overeenkomstige toepassing zijn.

Art. 24. In een nieuw lid, hetwelk aan artikel 21 wordt toegevoegd, wordt de mogelijkheid geopend rijksambtenaren aan de bevelen van het militair gezag te onttrekken.

Artt. 25 en 26. Voor artikel 25 kan verwezen worden naar de

toelichting tot artikel 4 van dit ontwerp. Ook onder den staat van beleg wordt dus de verordeningsbevoegdheid der lagere besturen uitdrukkelijk erkend. De bezwaren, welke tegen die verordeningsbevoegdheid werden aangevoerd bij de Memorie van Toelichting tot het oorspronkelijke ontwerp voor de onderhavige wet (Bijlagen tot de *Handelingen* van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 1889/1890 n°. 147 ad artikel 29) kunnen, naar mag verwacht worden, door het invoeren van preventief toezicht worden ondervangen. Daarom wordt bij het nieuw ontworpen artikel 22 A bepaald, dat de strafverordeningen enz. van het burgerlijk gezag onder den staat van beleg niet worden afgekondigd dan zes dagen, nadat zij aan het militair gezag zijn medegedeeld. Gedurende dien termijn heeft het militair gezag de gelegenheid zich tegen de afkondiging te verzetten.

Art. 27. De regeling van den staat van beleg moet berekend zijn op de allerernstigste omstandigheden, die zich kunnen voordoen; alsdan moet alles ondergeschikt kunnen gemaakt worden aan de belangen van 's Lands verdediging en moeten de belemmeringen van het militair gezag tot een minimum worden teruggebracht. Daarom wordt bij het nieuw ontworpen artikel 22 B bepaald, dat bij Koninklijk besluit machtiging kan worden verleend aan het militair gezag om te treden op het door tractaat, internationaal reglement, wet of algemeenen maatregel van bestuur bestreken gebied, en om van bepalingen van algemeene maatregelen van bestuur af te wijken, die bepalingen te schorsen of daarvan ontheffing te verleen. In geval van oorlog wordt de bevoegdheid tot afwijking, schorsing en ontheffing ook verleend ten aanzien van wetsbepalingen. Nog kunnen er zich gevallen voordoen van zoo dringenden aard, dat de tijd of de feitelijke mogelijkheid ontbreekt om de Koninklijke machtiging aan te vragen. In zulke gevallen zal het militair gezag zonder machtiging mogen handelen, maar ook onder die omstandigheden mag de bevoegdheid van het militair gezag niet onbepert zijn. Vandaar het voorschrift, dat indien het militair gezag genoodzaakt is geweest zonder machtiging te handelen, die machtiging alsnog binnen twee maal vier en twintig uren moet worden aangevraagd. Geschiedt zulks niet of wordt de nader aangevraagde machtiging geweigerd, dan wordt de genomen maatregel onverwijld ingetrokken.

Uit den aard der zaak mogen de verordeningen van het militair gezag in geen geval inbreuk maken op de Grondwet, noch op verdragen en internationale reglementen; ook de onderhavige wet zelf, aan welke het militair gezag zijne bevoegdheden ontleent mag niet door dit gezag gewijzigd worden.

Daar een nauwlettend toezicht van het centraal gezag noodzakelijk wordt geacht op de krachtens de bij dit artikel verleende bevoegdheid door het militair gezag te nemen maatregelen, is voorgeschreven, dat van elken maatregel terstond aan den betrokken minister mededeeling moet worden gedaan.

Art. 28. Het bestaande artikel 23 moet vervallen, omdat het daarin vervatte voorschrift is overgebracht naar artikel 18 A onder *a* (artikel 17 van het ontwerp).

In een nieuw artikel 23 zijn de gevallen samengebracht, waarin onder den staat van beleg buiten een algemeen geldende verordening met een tot bepaalde personen gericht bevel kan worden volstaan, op dezelfde wijze als zulks voor den staat van oorlog in artikel 18 A is geschied. Te dezen aanzien kan dan ook naar de toelichting tot artikel 17 van het ontwerp worden verwezen.

De onderwerpen, welke in het nieuwe artikel 23 worden opgenoemd zijn ontleend aan de bestaande artikelen 27, 28 en 33. De gewijzigde overneming van de bepaling van het bestaande artikel 28 in artikel 23 onder *b* is besproken bij de toelichting tot het nieuwe artikel 18 A onder *b* (artikel 17 van het ontwerp), de gewijzigde overneming van de bepaling van het bestaande artikel 33 in artikel 23 onder *c* bij de toelichting tot genoemd artikel 18 A onder *d*. De vermelding in artikel 23 onder *d* van het sluiten van drukkerijen en het in beslag nemen van drukwerken is besproken bij de toelichting tot het nieuw ontworpen artikel 18 D (artikel 20 van het ontwerp).

Art. 29. De bepalingen van artikel 27 zijn opgenomen in het nieuwe artikel 23 onder *a* (artikel 28 van het ontwerp), de bepalingen van artikel 28 in artikel 18 A onder *b* (artikel 17 van het ontwerp) en in genoemd artikel 23 onder *b*, en de bepalingen van artikel 29 in de artikelen 12 A, 18 A onder *c*, en 18 B (artikelen 10, 17 en 18 van het ontwerp). Mitsdien kunnen de bestaande artikelen 27, 28 en 29 vervallen.

Art. 30. Het bestaande artikel 30 is naar analogie van artikel 12 A (artikel 10 van het ontwerp) gewijzigd. Mitsdien kan naar de toelichting tot laatstgemeld artikel worden verwezen.

Art. 31. De bepalingen van artikel 33 zijn overgebracht naar artikel 18 A onder *d*, artikel 18 C en artikel 23 onder *c* (artikelen 17, 19 en 28 van het ontwerp), zoodat artikel 33 kan vervallen.

Het eerste lid van artikel 34 kan vervallen, daar bij het hier voorziene geval de bepalingen van artikel 18 A onder *d* en van artikel 23 onder *c* (artikelen 17 en 28 van het ontwerp) toepassing kunnen vinden. De verdere leden kunnen mede vervallen; de bepalingen van het tweede en derde lid toch zijn ondergebracht in het eerste lid van het nieuw ontworpen artikel 11 (artikel 8 van het ontwerp) en uit de bevoegdheid bij het tweede lid van genoemd artikel 11 gegeven om bij verordening regelen vast te stellen ter voorziening in de behoeften van inwoners en bezetting, volgt de bevoegdheid de inwoners op rantsoen te stellen.

Artikel 35 kan eveneens vervallen, daar de bepalingen van dit artikel zijn ondergebracht in artikel 18 A onder *e* en *f* (artikel 17 van het ontwerp).

Art. 32. Ter bevordering der rechtszekerheid wordt voorgeschreven, dat het oproepen van niet-militairen slechts mag geschieden in gevolge verordening.

De bevoegdheid van het militair gezag wordt in zooverre beperkt, dat de krachtens dit artikel opgeroepen niet zullen kunnen worden gebezigd voor de werkdadige verdediging. Is zulks noodig, dan zal artikel 22 B (artikel 27 van het ontwerp) moeten worden toegepast.

Voorts wordt duidelijk uitgesproken, dat deze niet-militairen, die deel gaan uitmaken van de militaire macht, ook aan het militaire straf- en tuchtrecht onderworpen zijn. Het tijdstip waarop zij aan het militaire recht worden onderworpen is nauwkeuriger bepaald n.l. vanaf het tijdstip, waartegen zij zijn opgeroepen. Einde-lijk wordt naar analogie van artikel 19 der Landstormwet bepaald, dat hij die niet voldoet aan de oproeping, als deserteur wordt gestraft.

Art. 33. Het bestaande artikel 37 kan vervallen, omdat de bepalingen van dit artikel zijn overgebracht naar artikel 18 D (artikel 20 van het ontwerp).

Art. 34. Het tweede gedeelte van den eersten volzin van artikel 38 is in overeenstemming gebracht met artikel 12 A (artikel 10 van het ontwerp). Naar de toelichting tot laatstgemeld artikel kan worden verwezen.

De laatste volzin moet vervallen, omdat het daarin vervatte voorschrift is overgebracht naar artikel 18 E (artikel 21 van het ontwerp).

Art. 35. De ondervinding heeft geleerd, dat zich omstandigheden kunnen voordoen, dat een deel van het grondgebied in staat van beleg is verklaard, zonder dat het wenschelijk is, dat temporaire krijgswetten optreden. Toch schrijft de eerste zinsnede van het bestaande artikel 40 zulks gebiedend voor. In deze leemte is voorloopig voorzien door de wet van 16 October 1914 (*Staatsblad* n°. 490), waarbij artikel 40 tijdelijk buiten werking werd gesteld. Thans wordt een redactie-wijziging in den eersten volzin van het artikel voorgesteld, waardoor de vrijheid wordt geopend naar gelang van omstandigheden al dan niet temporaire krijgswetten in te stellen. In verband met die wijziging kan de bovenvermelde wet van 16 October 1914 vervallen.

Gedurende den korten tijd, dat artikel 40 van toepassing is geweest, is gebleken, dat de competentie der temporaire krijgswetten onvoldoende geregeld is. Een voor alle omstandigheden passende competentieregeling in de wet vast te leggen is bezwaarlijk. Juister scheen het de regeling der competentie voor elk geval over te laten aan de Kroon, of voor het geval de gemeenschap met den zetel der Regeering verbroken is aan het militair gezag; uitteraard zal bij die regeling van de voor gewone omstandigheden in de wet vast-

gelegde voorschriften omtrent de rechterlijke competentie moeten kunnen worden afgeweken. Die regeling zal echter niet zoover mogen gaan, dat niet-militairen aan den hun toegekenden burgerlijken rechter worden onttrokken; is voor de buitengewone omstandigheden zulk een onttrekking noodig dan behoort deze te geschieden bij de wet, gelijk zulks bij voorbeeld is geschied bij het tweede lid van artikel 40, hetwelk bepaalt, dat in geval van oorlog niet-militairen voor feiten strafbaar krachtens het militair strafrecht, voor den temporairen krijgsraad terechtstaan.

In het eerste lid is voorts nog een leemte aangevuld door de bepaling, dat, indien de gemeenschap met het centraal gezag verbroken is, de aanwijzing van de autoriteit, die de temporaire krijgsraden benoemt, geschiedt door het militair gezag.

De wijziging van het tweede lid houdt met de eerst vermelde wijziging van dit eerste lid verband.

Art. 36. Volgens het onderhavige ontwerp is de technische benaming van voorschriften van algemeene strekking van het militair gezag, tegen welker overtreding straf bedreigd is, „verordening”. Ook de krachtens artikel 14 door het militair gezag uit te vaardigen algemeene voorschriften worden ingevolge het nieuw voorgestelde laatste lid van gemeld artikel (artikel 12 van het ontwerp) bij verordening vastgesteld. Mitsdien kan de vermelding der algemeene voorschriften in artikel 41 vervallen.

Er bestaat geen voldoende aanleiding om voor overtredingen onder den staat van beleg een hooger strafmaximum te bepalen dan voor dergelijke overtredingen onder den staat van oorlog. Een overtreding kan ook onder den staat van oorlog van hoogst ernstigen aard zijn. Het lijkt beter den rechter in elk bijzonder geval vrijheid te laten met de verschillende omstandigheden zooveel rekening te houden als hij juist acht. Daarom wordt in het nieuw voorgestelde artikel 41 geheel algemeen gesproken van „verordeningen krachtens deze wet door het militair gezag uitgevaardigd en afgekondigd”. Artikel 43 kan dus vervallen. Wel schijnt het noodig het strafmaximum, dat thans voor overtreding van verordeningen onder den staat van beleg gesteld is op eene maand hechtenis of drie honderd gulden boete, in verband met het hooge gewicht, dat militaire verordeningen kunnen hebben, te verhoogen tot drie maanden hechtenis en zeshonderd gulden boete.

Verschillende door het militair gezag uitgevaardigde verordeningen verboden o.a. het vervoer of den opslag van zekere goederen binnen bepaalde kringen. Practisch is het nu uit repressief oogpunt een leemte gebleken, dat zoodanige goederen, bij den overtreder in beslag genomen, niet konden worden verbeurd verklaard. Op die leemte werd reeds de aandacht gevestigd in het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal betreffende het ontwerp van wet (Zitting 1914—1915—320) tot toelating in de tegenwoordige buitengewone omstandigheden van voorloopige hechtenis wegens het in artikel 45 der wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad*

n°. 128) eerstomschreven misdrijf, zoomede in de vergaderingen der Tweede Kamer der Staten-Generaal van 18 Mei en 22 Juli 1915. Dientengevolge wordt voorgesteld artikel 41 met de straf van verbeurdverklaring aan te vullen. Opzettelijk is de voorgestelde voorziening niet tot de gevallen van verboden vervoer of opslag van goederen beperkt, doch in zóó ruime termen gesteld, dat de rechter in alle gevallen, waarin het Staatsbelang de verbeurdverklaring mocht vorderen, c.q. die straf zal kunnen uitspreken.

Art. 37. Artikel 42 wordt aangevuld in verband met het aan artikel 21 toegevoegde lid (artikel 24 van het ontwerp).

Art. 38. Op de bij de toelichting tot artikel 36 van het ontwerp aangevoerde gronden moet artikel 43 vervallen.

Art. 39. Bij verschillende artikelen bijv. de artikelen 12 A en 16 (artikelen 10 en 14 van het ontwerp) wordt aan het militair gezag de bevoegdheid toegekend in bijzondere gevallen voorwaardelijk of onvoorwaardelijk ontheffingen te verleenen. In een nieuw artikel 43 wordt strafbedreiging tegen niet-nakoming der gestelde voorwaarden uitgesproken.

Art. 40. Het schijnt juister hem, die aan een vergadering, bijeenkomst of optocht deelneemt, strafbaar te stellen, dan hem die een vergadering, enz. houdt. Een dienovereenkomstige wijziging van artikel 44 wordt voorgesteld.

Art. 41. Artikel 45 behoort in verband met de nieuw voorgestelde artikelen 18 A en 23 (artikelen 17 en 28 van het ontwerp) gewijzigd te worden.

Voorts zijn de bepalingen van de wet van 11 Juni 1915 (*Staatsblad* n°. 244), tot toelating in de tegenwoordige buitengewone omstandigheden van voorloopige hechtenis wegens het in artikel 45 eerst-omschreven misdrijf, in een nieuw bijgevoegd tweede lid van artikel 45 opgenomen, zoodat die wet kan vervallen. Nu de tegenwoordige omstandigheden als maatstaf worden genomen voor de regeling van den staat van oorlog en beleg, behooren de bepalingen van laatstgenoemde wet haar voorloopig karakter te verliezen.

Art. 42. Ingevolge artikel 31 van het ontwerp vervalt het bestaande artikel 34. Mitsdien moet ook de strafbepaling van artikel 46 vervallen.

Art. 43. Het tegenwoordige artikel 37 is gewijzigd overgebracht naar artikel 18 D (artikel 20 van het ontwerp). Overeenkomstig die wijziging wordt in art. 47 gesproken van een krachtens artikel 18 D uitgevaardigde verordening en niet langer van een besluit.

Voorts wordt de bedreiging met verbeurdverklaring van voorwerpen, waarmede de overtreding heeft plaats gehad, uitgebreid tot

voorwerpen door middel der overtreding verkregen en welke daarvan het voorwerp uitmaken. Daarmede is dit voorschrift in overeenstemming gebracht met de nieuw voorgestelde tweede zinsnede van artikel 41 (artikel 36 van het ontwerp).

Art. 44. In artikel 49 wordt in plaats van „het niet voldoen aan bevelen”, gelezen „het niet voldoen aan een bevel”, ten einde buiten twijfel te stellen dat ook het niet voldoen aan één bevel strafbaar is. Tot dusver wordt tegen het niet voldoen aan bevelen alleen hechtenis bedreigd. Zulks kan in sommige gevallen te zwaar zijn. Daarom wordt de mogelijkheid geopend tot een maximum van duizend gulden boete op te leggen. Aan den anderen kant kunnen zich gevallen voordoen, waarin de straf van drie maanden hechtenis niet zwaar genoeg zou zijn. Daarom is dit strafmaximum tot een jaar hechtenis verhoogd.

Art. 45. Artikel 51 wordt in verband met het vervallen van artikel 46 (artikel 42 van het ontwerp) gewijzigd.

§ 2.

Art. 46. De wet van 16 October 1914 (*Staatsblad* n°. 490) moet vervallen op de gronden bij de toelichting tot artikel 35 van het ontwerp de wet van 11 Juni 1915 (*Staatsblad* n°. 244) op de gronden bij de toelichting tot artikel 41 van het ontwerp aangevoerd.

Art. 48. Dit artikel bevat een overgangsbepaling, regelende de werking der onder de oude wet gegeven voorschriften. Deze behooren voor zoover zij onder de nieuwe wet niet als rechtsgeldig zouden zijn te beschouwen, zoo spoedig mogelijk te worden ingetrokken of gewijzigd.

De Minister van Oorlog,
BOSBOOM.

De Minister van Justitie,
B. ORT.

De Minister van Staat,
De Minister van Binnenlandsche Zaken,
CORT V. D. LINDEN.

De Minister van Marine,
J. J. RAMBONNET.

De Minister van Waterstaat,
C. LELY.

De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel,
POSTHUMA.

*Aanvulling van het Crimineel Wetboek voor het
krijgsvolk te water, ter voorziening in eene
gebleken leemte ten opzichte van samen-
rottingen van schepelingen.*

Bij Koninklijke Boodschap van 17 Augustus 1916 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende wetsontwerp ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER
NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat ter voorziening in eene gebleken leemte ten opzichte van samenrottingen van schepelingen, aanvulling van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water wenschelijk is;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

In het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water wordt na artikel 92 een nieuw artikel 92*a* ingevoegd, luidende als volgt:

„Wanneer, buiten de gevallen in de voorafgaande artikelen van dezen Titel bedoeld, vijf of meer schepelingen samenrotten om in vereeniging hun plicht te verzaken, worden zij, behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de bijzondere door hem bedreven feiten, gestraft met militaire gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren.”

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Colleges en Amtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven,

De Minister van Justitie,

De Minister van Marine,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

De ongeregeldheden in de maand Mei j.l. te Soerabaja voorgevallen, waarbij verscheidene schepelingen der Koninklijke Marine niet slechts ernstig de orde verstoorden, doch op hoogst ergerlijke wijze hebben samengerot om in vereeniging handelingen te verrichten, welke van een militair standpunt niet kunnen geduld worden, hebben opnieuw de noodzakelijkheid aangetoond om door eenig krachtig preventief voorschrift te voorkomen, dat zoodanige samenrottingen in de toekomst worden herhaald.

Zooals bekend mag worden verondersteld, voorzien de artikelen 85 en volgende van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water slechts in de gevallen van oproer, samenrotting, enz. aan boord of in eene marine-inrichting, zooals uit de daarin voorkomende uitdrukkingen: „Equipage”, „aan boord”, en dergelijke voortvloeit.

Evenmin bieden andere artikelen van dat wetboek, met name de artikelen 95, 97 en 98, de mogelijkheid om samenrottingen, welke in het belang van de militaire tucht en orde niet kunnen worden geduld, genoegzaam te voorkomen.

Naar het oordeel van ondergeteekenden verdienen feiten, als hierboven vermeld, welke den goeden geest in de marine ondermijnen, en die zelfs geschikt zijn om goedgezinde elementen te bederven, niet slechts krijgstuchtelijk, doch ook strafrechtelijk te kunnen worden gestraft. De zeer ernstige gevolgen van zoodanige feiten en het algemeen belang der weermacht motiveeren ongetwijfeld het in dit artikel gestelde straf-maximum.

Het artikel, dat zich in hoofdzaak aansluit bij de artikelen 108 en 110 van het Wetboek van Militair Strafrecht, vereischt naar het oordeel der ondergeteekenden geene verdere toelichting. Zoodra dat wetboek zal zijn ingevoerd — de met de voorbereiding dier invoering belaste commissie hoopt hare door de mobilisatie aanzienlijk vertraagde werkzaamheden nog dit jaar te voltooien — kan de ontworpen regeling weder vervallen.

De Minister van Justitie,

B. ORT.

De Minister van Marine,

J. J. RAMBONNET.

MILITAIRE RECHTSpraak.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 23 Februari 1915.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsmansman :Mr. A. Ph. W. Alta.

Gedaagde is naar den krijgsraad verwezen ter zake dat hij zich in kenlijken staat van dronkenschap op den openbaren weg heeft bevonden, terwijl hem aan den voet der beschikking tot bijeenroeping van den krijgsraad is te laste gelegd, dat hij zich in staat van dronkenschap op een stoomtramstation heeft bevonden.

Aangezien deze feiten van verschillenden aard zijn, en een verschillend strafbaar feit opleveren (art. 453 W. v. Sr. en art. 29, 2e Vereenvoudigd Localspoorweg-Regl. 1902) heeft voor laatstgenoemd feit geene verwijzing naar den krijgsraad plaats gehad, die ingevolge art. 14 R. L. op straffe van nietigheid is voorgeschreven, zoodat ter zake van dat feit geen recht tot strafvordering aanwezig is.

Verzet met de daad tegen — en belediging met woorden van zijn meerdere in rang beschouwd als eene voortgezette handeling.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 29 December 1914 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te Arnhem op 27 November 1914 gewezen in de zaak tegen L., oud 26 jaar, geboren te Noordwolde, gemeente Bedum, milicienkanonnier bij het 4e Regiment Veld-Artillerie, die bij gemeld vonnis, met aanhaling der artikelen 29-2e Vereenvoudigd Locaal spoorwegreglement 1902, juncto artikelen 1 en 2 van dat Reglement, 1,

2, 5 en 7 der Wet van 9 Juli 1900 (*Staatsblad* n°. 118), 13, 99 en 100 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1, 3, 7, 10 en 19 der Wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* n°. 191), 3 en 9 der Wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64), 23, 55, 58, 62 en 91 van het Wetboek van Strafrecht, 74 der Militiewet en 2 en 7 der Wet van 17 September 1870 (*Staatsblad* n°. 162), is schuldig verklaard aan:

1o. zich in staat van dronkenschap bevinden op een station van den spoorweg, waarop geen vervoer plaats heeft dan met eene snelheid van ten hoogste vijf en dertig kilometer per uur;

2o. als soldaat zich tegen zijn meerdere in rang met de daad verzetten, zulks in tijd van vrede en niet voor den vijand;

3o. als soldaat zijnen meerdere in rang met woorden beledigen; en, deswege, veroordeeld, voor wat betreft 1o. tot eene geldboete van vijf gulden; 2o. tot eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden en 3o. tot eene militaire detentie voor den tijd van veertien dagen, met bepaling, dat de boete, bij gebreke van betaling binnen twee maanden na den dag, waarop het vonnis kan worden tenuitvoergelegd, zal worden vervangen door hechtenis van vijf dagen;

Welke Advocaat-Fiscaal verzocht en bij beschikking van 22 Januari 1915 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den exploitateur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden L. ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat de qualificatie en de straffen onder 2o en 3o betreft, en dat de gedaagde alsnog, bij Sententie van den Hove, met aanhaling van artikel 56 van het Wetboek van Strafrecht en weglating der artikelen 55 en 58 van dat Wetboek, alsmede artikel 2 der Wet van 9 Juli 1900 (*Staatsblad* n°. 118), de gedaagde zal worden schuldig verklaard, onder 2o. aan: als soldaat plegen van daden van geweld tegen zijn meerdere in rang, in tijd van vrede en niet voor den vijand; voorts zal worden verklaard dat de feiten onder 2o en 3o, in zóódanig verband staan, dat zij moeten worden beschouwd als ééne voortgezette handeling en dat, voor deze feiten, de beklagde zal worden veroordeeld tot twee maanden militaire gevangenisstraf, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, — alzoo eischer in hooger beroep ter eenre

en

L., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is verklaard, zich ten deze te willen gedragen naar het oordeel van het Hof;

HET HOF,

Gelet op de verklaring door beide partijen ter rolle gedaan dat zij afstand doen van pleidooi;

Gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem heeft terecht gestaan ter zake dat hij te Wageningen op 18 October 1914:

1o. zich in kenlijken staat van dronkenschap op het stoomtramstation heeft bevonden;

2o. daden van geweld heeft gepleegd tegen den in uniform gekleeden brigadier van het detachment Ede van de 3e divisie der Koninklijke Maréchaussée H. W. B., die hem, ter zake van 1e naar het politiebureau geleidde, door opzettelijk naar hem te schoppen, te slaan en te bijten, en

3o. opzettelijk beleedigend dien meerdere in rang heeft toegevoegd „vuile infanterist”;

Overwegende dat de Krijgsraad bij op 27 November 1914 gewezen vonnis deze feiten en gedaagdes schuld er aan, op grond van de in het vonnis genoemde bewijsmiddelen, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard; die feiten heeft gequalificeerd als 1e het zich in staat van dronkenschap bevinden op een station van den spoorweg waarop geen vervoer plaats heeft dan met een snelheid van ten hoogste vijf en dertig kilometer per uur; 2o. als soldaat zich tegen zijnen meerdere in rang met de daad verzetten, zulks in tijd van vrede en niet voor den vijand; 3o. als soldaat zijnen meerdere in rang met woorden beleedigen; en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld voor het te laste gelegde sub 1o. tot eene geldboete van vijf gulden, voor dat sub 2o. tot eene militaire gevangenisstraf van twee maanden en voor dat sub 3o. tot eene militaire detentie van veertien dagen, met bepaling dat die boete, bij gebreke van betaling binnen twee maanden na den dag waarop dit vonnis kan worden tenuitvoergelegd, zal worden vervangen door hechtenis van vijf dagen;

Overwegende dat de gedaagde bij beschikking van den Kolonel Garnizoens-Commandant te Ede, d.d. 2 November 1914 naar den Krijgsraad is verwezen ter zake dat hij te Wageningen op 18 October 1914, 1o. zich in kenlijken staat van dronkenschap op den openbaren weg heeft bevonden, terwijl hem aan den voet van het bevelschrift tot bijeenkomst van den Krijgsraad d.d. 11 November 1914 door den Auditeur-Militair is te last gelegd, dat hij te Wageningen op 18 October 1914, 1o. zich in kenlijken staat van dronkenschap op het stoomtramstation heeft bevonden, welke feiten van verschillenden aard zijn en een verschillend strafbaar feit opleveren, zoodat voor laatstgenoemd feit geene verwijzing naar den Krijgsraad heeft plaats gehad, die ingevolge artikel 14 der Rechtspleging bij de Landmacht op straffe van nietigheid bij schriftelijke beschikking is voorgeschreven, en mitsdien ter zake van dat feit geen recht tot strafvordering aanwezig is;

Overwegende voorts dat de sub 2o. en 3o. te laste gelegde en op grond van de in het vonnis genoemde bewijsmiddelen met gedaagdes schuld er aan te recht bewezen verklaarde feiten, of — schoon elk op zichzelf een strafbaar feit opleverende, in zóódanig verband staan, als uitvloeisels van ééne wilsbepaling, dat zij als ééne voort-

gezette handeling moeten worden beschouwd, de qualificatie dus aanvulling behoeft en mede als gevolg daarvan verkeerdelijk te dier zake aan gedaagde zijn opgelegd twee straffen, zoodat het vonnis ook in dit opzicht niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de in het vonnis aangehaalde wetsartikelen, de artikelen 56 van het Wetboek van Strafrecht, 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 55, 62 en 64 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis den 27sten November 1914 door den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, ten laste van gedaagde gewezen voor zoover hem ter zake van het sub 1o. te laste gelegde en bewezen verklaarde feit straf is opgelegd, de sub 2o. en 3o. te laste gelegde en bewezen verklaarde feiten als afzonderlijke feiten zijn gequalificeerd en hem te dier zake twee straffen zijn opgelegd;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Verklaart dat ter zake van het sub 1o. te laste gelegde feit geen recht tot strafvordering bestaat;

Spreekt gedaagde daarvan vrij;

Qualificeert de sub 2o. en 3o. te laste gelegde en bewezen verklaarde feiten als in het vonnis is geschied, doch gepleegd als ééne voortgezette handeling;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde tot grond van zijne conclusie van eisch aan:

dat Vertoonner van oordeel is, dat:

de schuldigverklaring en veroordeeling onder 1 verantwoord zijn; de qualificatie onder 2 had moeten luiden: als soldaat plegen van daden van geweld tegen zijn meerdere in rang, in tijd van vrede en niet voor den vijand, en

de feiten onder 2o en 3o hadden moeten zijn beschouwd als eene voortgezette handeling.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 4 Mei 1915.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel,

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collete.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. F. A. C. Schröder.

Hoe algemeen de bewoordingen van art. 95 C. W. L. ook mogen zijn, onder de daar bedoelde orders kunnen niet vallen die, welker verzuim reeds bij andere wetsbepalingen bijzonderlijk is voorzien, hetgeen het geval is met eene order, gegeven aan een elders zich bevindenden militair om zich te begeven naar het bureau van de afdeeling van het regiment waartoe hij behoort, ten einde daar zich onmiddellijk na aankomst te melden, daar immers het niet voldoen aan dien last oplevert het zonder verlof van zijn korps afwezig zijn, waaromtrent de wetgever bijzondere bepalingen heeft gegeven.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 23 Maart 1915 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 19 Februari 1915 gewezen in de zaak tegen K., oud 24 jaar, geboren te Ossendrecht, milicien-kanonnier bij het 3e Regiment Veld-Artillerie, die bij gemeld vonnis, met aanhaling der artikelen 74 der Militiewet; 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; 7 en 1 der Wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* n°. 191); 9 der Wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64); en 197 der Rechtspleging bij de Landmacht, is schuldig verklaard aan:

„het door een minder militair opzettelijk nalaten een order van „dengene die boven hem gesteld is te gehoorzamen en na te komen „in een andere gelegenheid dan in een affaire tegen den vijand of „in eene plaats welke dadelijk belegerd of berend is” en deswege veroordeeld tot twee weken militaire gevangenisstraf;

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 9 April 1915 verkregen hebbende 's Hof's lastgeving aan den exploitateur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden K., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat de gedaagde alsnog, bij Sententie van den Hove, met aanhaling van artikel 193 der Rechts-

pleging bij de Landmacht, zal worden vrijgesproken; voorts het recht van den Commandeerenden Officier van het korps waartoe de beklagde behoort, onverkort zal worden gelaten, om dezen krijgstuuchtelijk te straffen, wegens: „wederrechtelijke afwezigheid „van zijn korps, van 2 Januari namiddag tot 4 Januari daaraan- „volgende namiddag”, 1) — alszoo eischer in hooger beroep, ter eene

en

genoemden K., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat hij zich geheel verenigt met de door den Advocaat-Fisikaal genomen conclusie;

HET HOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi;

Gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij op 2 Januari 1915 te Steenberg, nadat hem door den opperwachtmeester-administrateur C. zijner batterij gelast was zich met de tram van 5 uur 10 minuten des namiddags van daar naar Roosendaal te begeven ten einde zich aldaar na aankomst van die tram onmiddellijk te melden op het bureau der 11e Afdeeling, 3e Regiment Veld-Artillerie, opzettelijk heeft nagelaten die order te gehoorzamen en na te komen en zich eerst op 4 Januari 1915 des namiddags te 2 uur op genoemd bureau heeft gemeld;

Overwegende dat de Krijgsraad bij op 19 Februari 1915 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen hem is te laste gelegd; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „het door een minder militair „opzettelijk nalaten een order van dengene die boven hem gesteld „is te gehoorzamen en na te komen in eene andere gelegenheid dan „in eene affaire tegen den vijand of in eene plaats welke dadelijk „belegerd of berend is”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van twee weken;

Overwegende dat de bewezen- en schuldig-verklaring te recht is geschied en het vonnis in zooverre dus in stand kan blijven; dat echter de Krijgsraad ten onrechte het bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als vallende onder artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, en te dier zake aan gedaagde straf heeft opgelegd;

1) Het omschrijven — woordelijk — van de reden waarvoor de commandeerende officier c.q. zal hebben te straffen schijnt ons toe minder op zijne plaats te zijn. De commandeerende officier blijft o. i. in elk geval ook te dien aanzien volkomen vrij.

Overwegende dat toch, hoe algemeen de bewoordingen van genoemd wetsartikel ook mogen zijn, onder de daar bedoelde orders niet kunnen vallen die, wier verzuim reeds bij andere wetsbepalingen bijzonderlijk is voorzien; dat nu dit het geval is met een order, als in de telastlegging in deze zaak omschreven, aan een elders zich bevindenden militair om zich te begeven naar het bureau van de Afdeeling van het Regiment, waartoe hij behoort, ten einde daar zich onmiddellijk na aankomst te melden; dat immers het niet voldoen aan dien last oplevert het zonder verlof van zijn korps afwezig zijn, waaromtrent de wetgever bijzondere bepalingen heeft gegeven, ten gevolge waarvan, al naar gelang van den duur van de ongeoorloofde afwezigheid, tegen den afwezig geblevene strafrechtelijk dan wel krijgstuchtelijk kan worden opgetreden;

Overwegende dat, vermits het te laste gelegde in den vorm, waarin het is te laste gelegd, ook niet valt onder eenige andere strafbepaling en dus niet strafbaar is, het vonnis van den Krijgsraad, voor zooverre betreft de qualificatie en de strafoplegging, moet worden te niet gedaan;

Gezien, behalve de wetsartikelen in het vonnis van den Krijgsraad vermeld, de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 19 Februari 1915 ten laste van gedaagde gewezen voor zooverre betreft de qualificatie aan het bewezen verklaarde gegeven en de strafoplegging;

Houdt dit vonnis voor het overige in stand;

Verklaart niet strafbaar het te laste gelegde en bewezen verklaarde feit en spreekt gedaagde vrij;

Laat aan den Commandeerenden Officier ter beoordeeling of het bewezen verklaarde feit als eene overtreding tegen de krijgstucht behoort te worden gecorrigeerd.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 12 November 1915.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. A. Ph. W. Alta.

Is de beteekening aan beklagde van het bevelschrift tot bijeen-

roeping van den krijgsraad door een officier al dan niet in strijd met art. 114 R. L.?

Advocaat-Fiscaal: *Neen.* Hof: *Ja.*

Het verzuim van informeele beteekening aan den beklagde van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den krijgsraad (art. 114 3e lid R. L.) wordt gedekt, indien de beklagde desniettegenstaande vrijwillig verschijnt.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal van de Zee- en Landmacht, appellant

en

J., oud 29 jaar, geboren te Rhenen, chauffeur bij de Auto-afdeeling van den Artillerie-Munitietrein der IIIe Divisie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch heeft terecht gestaan ter zake dat hij op 16 September 1914 des namiddags te ongeveer half tien uur als bestuurder heeft gereden op den openbaren rijweg, rijksrijweg te Aarle-Rixtel, op een rijwiel, dat niet was voorzien van een lichtgevende lantaarn;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 14 Juli 1915 gewezen vonnis, uit overweging dat het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad niet aan den beklagde is betekend overeenkomstig de wijze, vermeld in artikel 114 3e van de Rechtspleging bij de Landmacht, dit bevelschrift heeft nietig verklaard;

Overwegende dat dit ten onrechte is geschied; dat wel het bevelschrift aan gedaagde is betekend door den eerste luitenant commandant der 1e compagnie van het Etappen verplegings-Auto-bataljon, en derhalve niet door een deurwaarder of dienaar der openbare macht, 1) gelijk zulks artikel 114 — derde lid — der Rechtspleging bij de Landmacht voorschrijft, doch dit verzuim wordt gedekt, indien de beklagde, zooals hier, vrijwillig verschijnt en hij door het verzuim blijkbaar niet in zijne verdediging is benadeeld, zoodat het vonnis des Krijgsraads niet in stand kan blijven;

1) Het is ons niet duidelijk waarom een officier geen dienaar der openbare macht is. Vergissen wij ons niet, dan is deze term juist in de wet gezet om niet uitsluitend van deurwaarders afhankelijk te zijn doch om ook van de diensten van leden der gewapende (openbare) macht gebruik te kunnen maken.

Overwegende dat de in eersten aanleg voorgelezen akte, op 31 Augustus 1914 in het garnizoen te Rotterdam opgemaakt en door den ritmeester R. en den sergeant H. L. O. met den gedaagde onder-teekend, inhoudt, dat hem de krijgsartikelen voor het Krijgsvolk te Lande vastgesteld, op dien dag zijn voorgelezen en hem daardoor is bekend gemaakt, dat hij onder de militaire tucht staat;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad het hem te laste gelegde feit, blijkens het proces-verbaal der terechtzitting, omstandig en volledig heeft bekend, welke bekentenis wordt bevestigd door den inhoud van het in eersten aanleg voorgelezen proces-verbaal den 18den September 1914 op ambtseed opgemaakt door de buitengewone veldwachters der gemeente Aarle-Rixtel, P. F. V., en K. H. E., luidende, dat zij den 16den September 1914, des avonds omstreeks half tien ure, hebben waargenomen, dat een persoon in militaire kleeding, die hun opgaf genaamd te zijn W. de J., geboren te Rhenen den 9den Januari 1886, chauffeur bij de auto-afdeeling van den Artillerie-Munitietrein der IIIe Divisie, gestationneerd te Aarle-Rixtel, als bestuurder van een rijwiel, reed over den openbaren rijksrijweg onder die gemeente, zonder dat dit rijwiel voorzien was van een lichtgevende lantaarn;

Overwegende dat aan het Hof uit eigen wetenschap bekend is, dat op den 16den September omstreeks half tien uur des avonds, een tijdstip is tusschen een half uur na zonsondergang en een half uur vóór zonsopgang;

Overwegende dat door de aldus bevestigde bekentenis van gedaagde, wettig en overtuigend is bewezen, met gedaagdes schuld er aan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; 1 en 3 der Wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* n°. 191); 23 en 91 van het Wetboek van Strafrecht; 9 der Wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64); 1, 2 en 17 der Motor- en Rijwielwet; 20, 22 en 29d van het Motor- en Rijwielreglement; 55, 62 en 64 van 's Hofs Provisioneele Instructie en 193 der Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, den 14den Juli 1915 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen gedaagde is te last gelegd, alsmede diens schuld daaraan;

Qualificeert dit feit als „als bestuurder van een rijwiel dat niet voorzien is van minstens één lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalt, daarmede tusschen een half uur na zonsondergang en een half uur vóór zonsopgang over een weg rijden”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot een geldboete van één gulden, bij gebreke van betaling binnen twee maanden na den dag waarop deze sententie kan worden tenuitvoergelegd, te vervangen door hechtenis van één dag;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat Vertooncr de nietigverklaring van het bevelschrift tot bijeenkomen van den Krijgsraad, onjuist acht;

dat het bevelschrift zelve niet nietig wordt als het op informeele wijze, aan den beklagde zou worden beteekend;

dat het bevelschrift geheel voldoet aan de wettelijke eischen, omschreven in artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht 1e en 2e lid, en dat dat stuk dan ook volmaakt in orde is;

en is geconcludeerd dat beklagde, met aanhaling der artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1, 3 der Wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* n°. 191), 23, 91 van het Wetboek van Strafrecht, 9 der Wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64), 1, 2, 17 der Motor- en Rijwielwet, 20, 22, 29d van het Motor- en Rijwielreglement, zal worden schuldig verklaard aan: Als bestuurder van een rijwiel, dat niet voorzien is van minstens een lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalt, daarmede, tusschen een half uur na zonsondergang en een half uur vóór zonsopgang, over een weg rijden en, deswege, veroordeeld tot eene geldboete van drie gulden, bij gebreke van betaling, binnen twee maanden na den dag, waarop 's Hofs Sententie kan worden tenuitvoergelegd, te vervangen door drie dagen hechtenis,

terwijl

de Raadsman van den beklagde zich refereerde aan het oordeel van het Hof.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 11 Januari 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. P. J. A. Jordens.

Wederspanningheid en insubordinatie.

Aangezien het hier geldt een misdrijf van wederspanningheid, gepleegd op in staat van beleg verklaard gebied (art. 48 der wet van 23 Mei 1899 S. 128) behoort dit in de qualificatie te worden uitgedrukt.

Aanvulling en verbetering der qualificatie.

Nu ten deze zoowel art. 55 als art. 56 W. v. Sr. toepassing moet vinden zijn ten onrechte twee straffen opgelegd, moettende enkel worden opgelegd militaire gevangenisstraf als in deze de zwaarste hoofdstraf zijnde.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal van de Zee- en Landmacht, appellant

en

D., oud 22 jaar, geboren te Zonhoven in België, milicien-soldaat bij het 2de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch heeft terecht gestaan ter zake dat hij op den 30sten Mei 1915 te Eindhoven, althans te Tongelré des namiddags,

1o. toen de soldaat C. op last van den kapitein R. althans op last van den korporaal R., commandant der patrouille, waarvan de soldaat C deel uitmaakte, den gedaagde aangreep, ten einde hem in arrest te stellen, zich tegen deze overbrenging naar het arrestanten-lokaal met geweld heeft verzet door te rukken en te trekken;

2o. tijdens die overbrenging tegen den commandant der patrouille den korporaal R. zijn meerdere in rang, daden van geweld heeft gepleegd door aan dezen te rukken en naar hem te schoppen en dien meerdere in rang met woorden heeft gedreigd en beleedigd door dezen toe te voegen: „korporaal je bent een schijthuis, en als ik alleen met je was, sloeg ik je kapot. Laat ik je niet alleen in Eindhoven zien, of ik steek je het mes in je verdommenis, leelijke vuile rotzak”; althans woorden van gelijke strekking;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 16 October 1915 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde is te last gelegd, behoudens het beleedigen van den korporaal R., met dien verstande, dat de strafbare feiten plaats vonden te Eindhoven, dat de soldaat C. den gedaagde aangreep op last van den korporaal R. en dat het dreigen van den korporaal R. geschiedde door het bezigen der woorden van gelijke strekking als: „als ik alleen met je was sloeg ik je kapot”; de aldus bewezen feiten heeft gequalificeerd als: 1o. wederspannigheid; 2o. het als soldaat daden van geweld plegen tegen zijn meerdere in rang in tijd van vrede en niet voor den vijand en zijn meerdere in rang met woorden dreigen, één voortgezette handeling uitmakende”, en gedaagde heeft veroordeeld, voor het feit onder 1o. tot eene gevangenisstraf van drie weken en, voor het feit onder 2o. tot eene militaire gevangenisstraf van drie weken, met vrijspraak van hetgeen aan gedaagde meer of anders is te laste

gelegd dan in het vonnis als bewezen is aangenomen, als zijnde dit niet wettig en overtuigend bewezen;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring en de gedeeltelijke vrijspraak in het vonnis terecht zijn geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat de qualificatie in het vonnis aan de ten laste van gedaagde bewezen verklaarde feiten gegeven, ten deele is onvolledig en ten deele niet op de Wet is gegrond; dat, waar is te laste gelegd en bewezen verklaard, dat het feit in den aanhef en onder 1o van de te laste legging omschreven, is gepleegd te Eindhoven op 30 Mei 1915 en waar bij Koninklijk Besluit van 8 September 1914 (*Staatsblad* n°. 448) o.a. de gemeente Eindhoven is verklaard in staat van beleg (zijnde bij de Wet van 21 December 1914 — *Staatsblad* n°. 574 — de staat van beleg bestendig) het hier geldt een misdrijf van wederspanningheid, gepleegd op in staat van beleg verklaard gebied, maar dit in de qualificatie dan ook behoort te worden uitgedrukt;

dat, waar is te laste gelegd en bewezen verklaard, dat het rukken aan den meerdere en het naar dezen schoppen, in den aanhef en onder 2 van de telastlegging omschreven, zijn gepleegd tijdens de overbrenging van gedaagde naar het arrestanten lokaal door en op last van den korporaal R., dit deel van het bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd als: het als soldaat tegen zijnen meerdere in rang zich met de daad verzetten in tijd van vrede en niet voor den vijand;

dat, waar het in den aanhef van de telastelegging en onder 1o en 2o. eerste gedeelte, geldt één geheel van feiten, in meer dan ééne strafbepaling vallende, n.l.: het zich door rukken, trekken en schoppen verzetten tegen de overbrenging naar een arrestlokaal door een korporaal, commandant van eene patrouille, en een soldaat, deel uitmakende van die patrouille, die deze overbrenging bewerkstelligden, de toevoeging aan de qualificatie „ééne voortgezette handeling uitmakende”, op alle feiten van de qualificatie behoort te slaan;

Overwegende dat, nu ten deze zoowel artikel 55 als artikel 56 van het Wetboek van Strafrecht toepassing moet vinden aan gedaagde in het vonnis ten onrechte twee straffen zijn opgelegd, moettende hem enkel worden opgelegd militaire gevangenisstraf, als in deze de zwaarste hoofdstraf, gesteld bij eene van de strafbepalingen, waaronder de bewezen feiten vallen;

Gezien behalve de wetbepalingen in het vonnis reeds genoemd, artikel 56 van het Wetboek van Strafrecht; artikel 48 van de Wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet; het Koninklijk Besluit van 8 September 1914 (*Staatsblad* n°. 448), de Wet van 21 December 1914 (*Staatsblad* n°. 574); artikel 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch op 16 October 1915 ten laste van gedaagde gewezen wat betreft de qualificatie en de strafoplegging;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Qualificeert het ten laste van gedaagde bewezen verklaarde als:
1o. wederspanningheid, misdrijf gepleegd op in staat van beleg verklaard gebied en het als soldaat tegen zijnen meerderen in rang zich met de daad verzetten in tijd van vrede en niet voor den vijand;
2o. het als soldaat zijnen meerderen in rang met woorden dreigen, deze feiten beschouwd als ééne voortgezette handeling”;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot eene militaire gevangenisstraf van zes weken;

Ontzegt allen anderen eisch.

Door den Advocaat-Fiscaal werd betoogd:

dat al hetgeen aan den beklagde is te last gelegd, oplevert eene voortgezette handeling;

dat, gevolgelijk slechts militaire gevangenisstraf moet worden opgelegd;

dat de verzwarende omstandigheid van „staat van beleg” in de telastlegging zelve ligt;

dat de te last gelegde belediging met beklagdes schuld daaraan, rechtens bewezen is;

en is geconcludeerd tot verbetering van het vonnis wat betreft de gronden waarop het steunt, de qualificatie, straffen en vrij-spraak en dat beklagde alsnog bij Sententie van den Hove, met aanhaling der artikelen 211 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 10 der Wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* n°. 191), 2, 7 der Wet van 17 April 1870 (*Staatsblad* n°. 162), 48 der Wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128) gewijzigd bij de Wet van 31 December 1909 (*Staatsblad* n°. 469) het Koninklijk Besluit van 8 September 1914 (*Staatsblad* n°. 448) en weglating der artikelen 57, 58 van het Wetboek van Strafrecht en 193 der Rechtspleging bij de Landmacht, zal worden schuldig verklaard aan:

1o. Wederspanningheid, gepleegd op in staat van beleg verklaard gebied,

2o. als soldaat:

a. tegen zijnen meerdere in rang daden van geweld plegen in tijd van vrede en niet voor den vijand,

b. dien meerdere met woorden beledigen en dreigen,

alles als ééne voortgezette handeling beschouwd en, deswege, veroordeeld tot zes weken militaire gevangenisstraf, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis,

terwijl

de Raadsman van den beklagde zich had gerefereerd aan het oordeel van het Hof.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 25 Januari 1916.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. A. Ph. W. Alta.

*Het eigenmachtig veranderen van den datum in een z.g. „vrij-
„vervoerbewijs” levert niet op: „valscheid in geschrifte”, aangezien
uit het gebruik van zoodanig geschrift geen nadeel kan ontstaan,
omdat de Staat tegenover de Spoorwegmaatschappij de op het ver-
voerbewijs aangegeven datum als van geen belang beschouwt voor
het al of niet toekennen van de vrachtprijs.*

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal van de Zee- en Landmacht, appellant

en

L., oud 22 jaar, geboren te Franeker, milicien-soldaat bij het 9de
Regiment Infanterie, gedaagde;**HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,**

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat
zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;
Gelet op hetgeen gedaagde bij zijn verhoor voor het Hof, heeft
in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede
Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem heeft terecht ge-
staan ter zake dat hij te Franeker, omstreeks 5 April 1915, heeft
vervalscht een geschrift van den navolgenden inhoud, dat bestemd
was om tot bewijs van eenig feit te dienen, met het oogmerk om het
als echt en onvervalscht te gebruiken, terwijl uit dat gebruik enig
nadeel kon ontstaan;

„Vervoer-bewijs per spoor van alleen reizende onderofficieren en
„mindere militairen L. mil.-soldaat:

„De ondergeteekende Kapt.-Comt. 1. C. 1B 9 R. I. te Tilburg,
„verzoekt den Heer Chef van het station te Franeker om op den
„4den April 1915 tegen overneming van dit bewijs, voor Rijksre-

„kening in een rijtuig der 3de klasse te vervoeren van Franeker tot „Tilburg via Harderwijk, de Bilt, 's-Hertogenbosch een militair „met — K.G. bagage, behoorende tot I. C. 1. B. 9 R. I. en die zich „moet begeven van Franeker naar Tilburg ten einde van verlof „terug zich bij zijn Korps te melden. Te Tilburg den 30sten Maart 1915 (onleesbaar)”; door het cijfer „4” in „5” te veranderen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 6 Augustus 1915 gewezen vonnis, op grond dat niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging is geput, dat gedaagde schuldig is aan het hem te laste gelegde feit, den gedaagde heeft vrijgesproken;

Overwegende dat deze vrijspraak te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat het Hof meer bijzonderlijk niet bewezen acht, dat uit het gebruik van het in de telastelegging omschreven geschrift eenig nadeel kon ontstaan;

Overwegende omtrent dit punt:

dat uit de inlichtingen door het Hof ingewonnen bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, moet worden opgemaakt, dat de Staat van te voren afstand heeft gedaan van zijne bevoegdheid om aan de spoorwegmaatschappij vergoeding te weigeren voor het vervoer op vervoerbewijzen model n°. 4, (zooals van 1 Januari tot 1 Juli 1915 in gebruik zijn geweest), waarin de datum van vervoer mocht blijken te zijn vervalscht; dat immers van Staatswege — verzoek van den Directeur van het Etappen- en Verkeerswezen — aan de spoorwegmaatschappij is verzoekt om eventueel den datum van vervoer in een vervoerbewijs te wijzigen en dan op dat bewijs op den daarin nieuw aan te brengen datum den betrokken militair te laten reizen; dat daarmede aan de spoorwegmaatschappij is te kennen gegeven, dat tegenover haar, de op het vervoerbewijs aangegeven datum als van geen belang zoude worden beschouwd, immers zij aan dien datum eventueel zich niet zoude behoeven te houden; dat dan echter door den Staat tegenover de spoorwegmaatschappij ook geen beroep meer zoude kunnen worden gedaan om iets, betreffende enkel den datum van vervoer in het vervoerbewijs; dat daarmede de mogelijkheid van nadeel uit het gebruik van zoodanig vervoerbewijs, waarvan de datum van vervoer is vervalscht, voor de betrokken spoorwegmaatschappij uitgesloten moet worden geacht;

dat uit dit gebruik ook voor den Staat geen nadeel kon ontstaan; dat wél bij Legerorder n°. 30 (Ministerieele Beschikking van 22 Januari 1915, VIIIste Afdeeling, n°. 54, Legerorders 1915 Deel B) is bepaald, dat militairen, die niet op den datum aangegeven op het vervoerbewijs, van verlof kunnen terugkeeren, voor de terugreis van dit bewijs, dat niet behoeft te worden gewijzigd, kunnen gebruik maken, terwijl zij, die zonder geldige reden te laat van verlof terugkeeren, de kosten van die reis moeten vergoeden — maar dit alles is voorgeschreven onafhankelijk van de omstandigheid, of de te laat van verlof terugkeerende militair den datum van

zijn vervoerbewijs heeft vervalscht dan wel heeft gereisd, terwijl het vervoerbewijs ongewijzigd was gebleven of wel door den betrokken stations-beambte op regelmatige wijze was veranderd; dat, moest nu worden aangenomen, dat het vervoerbewijs zelf voor de militaire autoriteit moest strekken tot bewijs dat een militair te laat van verlof was teruggekeerd en deze dus eventueel, waar dit zonder geldige reden was geschied, aan den Staat de reiskosten zou hebben te vergoeden, alsdan voor den Staat nadeel zoude kunnen ontstaan uit de vervalsching van den datum in het vervoerbewijs; dat daardoor immers de kans zou komen te bestaan, dat vervalsching en daarmede het te laat terugkeeren van verlof niet zoude worden ontdekt en dat dus op de betrokken militair de reiskosten niet zouden worden verhaald schoon, bij ontdekking, hij die volgens de bedoelde Legerorder zoude hebben moeten betalen aan den Staat, die de kosten van de reis aan de spoorwegmaatschappij had te vergoeden; dat echter niet kan worden aangenomen, dat de militaire autoriteit voor het bewijs van te late terugkeer van verlof het vervoerbewijs zelf behoeft, omdat te late terugkeer is op te maken en in de practijk steeds ook wordt opgemaakt, uit de administratieve gegevens, aanwezig bij het onderdeel, waarbij de militair is ingedeeld;

Overwegende dat dus het vonnis van den Krijgsraad behoort te worden bevestigd, echter met dien verstande, dat alsnog niet wettig en overtuigend bewezen worde verklaard, dat het te laste gelegde feit is gepleegd door gedaagde, hetgeen in het vonnis is verzuimd en welk verzuim alsnog behoort te worden hersteld;

Gezien artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, dat het te last gelegde feit door gedaagde is gepleegd;

Bevestigt overigens het vonnis, door den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, in deze zaak op 6 Augustus 1915 gewezen;

Ontzegt allen anderen eisch;

Verwijst gedaagde naar den Commandeierenden Officier ter beoordeeling van de vraag of hij alsnog krijgstuuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van het onbevoegdlijk aan brengen van wijziging in een door den Commandant van de compagnie, waartoe hij behoort, onderteekend vervoerbewijs.

Door den Advocaat-Fiscaal werd betoogd:

dat de vrijspraak van den beklaagde onjuist is;

dat in verband met het bepaalde in de Ministerieele Beschikking van 22 Januari 1915, VIIIe Afdeling, n°. 54, Legerorders 1915, Deel B., uit het gebruik van het vervalschte stuk eenig nadeel kan ontstaan;

en is derhalve geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat beklaagde alsnog bij Sententie van den

Hove, met aanhaling der artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1 der Wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* n°. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64), 74 der Militiewet en 10, 225 van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard aan: Valschheid in geschrifte en, deswege, veroordeeld tot veertien dagen gevangenisstraf;

terwijl

door den Raadsman van beklaagde werd aangevoerd:

dat gedaagde bij vonnis van den Krijgsraad te Arnhem d.d. 6 Augustus 1915 is vrijgesproken van het hem te last gelegde:

dat deze vrijspraak terecht is geschied;

dat immers uit de verklaring van den getuige J. L., stationschef te Harlingen, afgelegd voor den Rechter-Commissaris op 3 Juli 1915 blijkt, dat door het gebruik van het vervalschte stuk geen nadeel kon ontstaan omdat gedaagde op het onvervalschte stuk even goed had kunnen reizen (d.w.z. op den 5den April hoewel het biljet was bestemd daarmede 4 April de reis te maken).

dat volgens dienzelfden getuige — die toch als deskundig op dit terrein mag worden aangemerkt — hij — stationschef — verplicht is militairen die een vervoerbewijs presenteren, daarop te laten reizen, ook dan wanneer de datum reeds verstreken is;

dat voor strafbare valschheid in geschrifte, vereischt wordt, dat uit het gebruik daarvan enig nadeel kan ontstaan;

dat dit element hier ontbreekt;

dat de heer Advocaat-Fiscaal wel een beroep doet op eene Ministerieele Beschikking doch niet aangeeft door wien of wie nadeel kan geleden worden door gebruik van het vervalschte stuk;

dat mocht Uw Hof van oordeel zijn dat het vonnis van den Krijgsraad moet worden vernietigd en gedaagde alsnog veroordeeld, dat het dan den Hove behage beklaagde niet te veroordeelen tot de straf geëischt door den Heer Advocaat-Fiscaal daar deze in geene verhouding staat tot het begane delict;

dat toch gedaagde op drieërlei wijze gevoelig is gestraft geworden voor dit feit: T.w. inhouding van tractement ten bedrage van een vervoerbiljet Franeker-Tilburg; drie maanden verstoken geweest van vrij vervoer wat voor dezen gedaagde gelijk staat met geen verlof en indirect met acht dagen politiekamer.

Het mitsdien den Hove behage het vonnis van den Krijgsraad te bevestigen subsidiair gedaagde tot eene lichte straf te veroordeelen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 7 April 1916.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

De oproeping onder de wapenen met spoed tegen 1 Augustus 1914 is niet geschied krachtens art. 185 der G. W., maar krachtens art. 11 bis der Landweeerwet, de verplichting om aan die oproeping te voldoen vloeit voort uit de Landweeerwet, niet uit de G. W.

Wanneer den dienstplichtige door den M. v. O. vergunning is verleend zich in O. I. op te houden, zonder andere verplichting dan te zorgen dat zijn adres bekend zij en zijn zakboekje op te zenden, terwijl er daarbij de aandacht op is gevestigd, dat de verplichtingen uit de Militiewet c.q. Landweeerwet voortvloeiende op hem komen te rusten, wanneer hij O. I. verlaat, is vorenbedoelde oproeping, wanneer hij nog na 1 Augustus 1914 in Indië vertoefde, niet te zijnen aanzien gedaan.

Een niet zoo spoedig mogelijk opkomen na den dag van oproeping kan alleen dan in aanmerking komen, wanneer de oproeping ten aanzien van den betrokken persoon was gedaan, wat in casu niet het geval is.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appellant

en

D. V., oud 32 jaren, geboren te Amsterdam, landweerplichtig soldaat bij het 23ste Bataljon Landweeer Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Overwegende, dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake dat hij te Amsterdam of elders in Nederland, als verlofganger van de landweeer, niet heeft voldaan aan de te zijnen aan-

zien gedane oproeping onder de wapenen met spoed, geschied krachtens artikel 185 der Grondwet, gedagteekend 31 Juli 1914, tegen 1 Augustus 1914, althans niet zoo spoedig mogelijk na dien datum onder de wapenen is gekomen, zijnde hij den 9n October 1915 als deserteur afgevoerd, en voortdurend afwezig gebleven, tot hij zich op 13 October 1915 te Halfweg bij den Commandant van het 23ste bataljon Landweer Infanterie heeft aangemeld;

Overwegende, dat de Krijgsraad, bij op 16 December 1915 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen hem is te laste gelegd, met dien verstande, dat gedaagde te Amsterdam niet zoo spoedig mogelijk na den 1en Augustus 1914 onder de wapenen is gekomen; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „eerste desertie in tijd van vrede „gepleegd door een soldaat door als verlofganger van de landweer „niet te voldoen aan de te zijnen aanzien gedane oproeping in wer- „kelijken dienst, opgevolgd door vrijwillige aanmelding, doch niet „binnen vier weken, misdrijf ten aanzien van het misdadige de „meeste overeenkomst hebbende met eerste desertie in tijd van vrede „gepleegd door een soldaat, opgevolgd door arrestatie”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene militaire detentie van zes weken met ontzegging van iederen anderen of meerderen eisch;

Overwegende, dat de bewezen- en schuldigverklaring in het vonnis ten onrechte is geschied; dat meer bijzonderlijk niet is bewezen, dat de in de telastelegging omschreven oproeping onder de wapenen met spoed tegen 1 Augustus 1914 ten aanzien van gedaagde was gedaan; dat wel in de telastelegging staat vermeld, dat de bedoelde oproeping was geschied krachtens artikel 185 der Grondwet, maar zulks ten onrechte, vermits die oproeping is geschied niet krachtens dit artikel der Grondwet (hetwelk enkel vermeldt een maatregel, die zal moeten worden genomen in geval de dienstplichtigen door den Koning buitengewoon onder de wapenen worden geroepen) maar krachtens artikel 11bis der Landweeerwet, vloeiende de verplichting om aan de bedoelde oproeping te voldoen voor hen, te wier aanzien zij is gedaan, dan ook voort niet uit de Grondwet maar uit de Landweeerwet; dat bij beschikking van den Minister van Oorlog dd. 24 September 1912, Afdeeling Militie en Landweer (M.), no. 18, aan gedaagde, destijds milicien van de lichte 1903 uit de gemeente Amsterdam, toestemming is verleend om zich op te houden in Nederlandsch Oost-Indië tot 1 October 1914, zonder andere verplichting dan te zorgen, dat zijn adres bekend zij bij den burgemeester van Amsterdam en om in verband met het artikel 24 der Landweeerwet zijn militieboekje, met den daarin aanwezigen verloop, per aangeteekenden brief te doen toekomen aan genoemden burgemeester, terwijl bij deze beschikking er de aandacht van dezen militieplichtige op is gevestigd, dat de verplichtingen, uit de Militiewet c.q. Landweeerwet voortvloeiende, weder op hem komen te rusten wanneer hij Nederlandsch Oost Indië verlaat, ook indien dit mocht geschieden vóór

vermelden datum en hij er van onderricht is geworden, dat, buitengewone omstandigheden uitgezonderd, hij op 1 Augustus 1913 naar de Landweer is overgegaan; dat, waar nu is komen vast te staan, dat gedaagde, die inderdaad op 1 Augustus 1913 naar de Landweer is overgegaan, nog na 1 Augustus 1914 in Nederlandsch Oost Indië zich heeft opgehouden, daarmede tevens is gebleken, dat, krachtens deze beschikking van den Minister van Oorlog op 31 Juli of 1 Augustus 1914 op gedaagde geenerlei verplichting, uit de Landweerwet voortvloeiende, rustte, dus ook niet de uit die wet voortvloeiende verplichting om te voldoen aan de oproeping onder de wapenen met spoed, gedagteekend 31 Juli 1914, tegen 1 Augustus 1914, m. a. w. dat deze oproeping niet te zijnen aanzien was gedaan; dat aan gedaagde nu wel subsidiair is te laste gelegd, dat hij ook niet zoo spoedig mogelijk na 1 Augustus 1914 onder de wapenen is gekomen, zijnde dit in het vonnis wettig en overtuigend bewezen verklaard, maar het duidelijk is, dat een niet zoo spoedig mogelijk onder de wapenen komen na den dag van oproeping alleen dan in aanmerking kan komen, wanneer vaststaat, dat de oproeping ten aanzien van den betrokken persoon was gedaan, m. a. w. dat de verplichting om aan die oproeping te voldoen op hem rustte, hetgeen met gedaagde juist niet het geval was; dat immers wel de verplichtingen, uit de Landweerwet voortvloeiende, weder op gedaagde kwamen te rusten, nadat hij Nederlandsch-Oost-Indië had verlaten, maar het geen betoog behoeft, dat aan die bepaling niet kan worden toegekend terugwerkende kracht met het gevolg, dat bepaalde verplichtingen, die op gedaagde op zeker tijdstip zouden hebben gerust, hadde hij toen niet verkeerd onder de hem daarvan bevrijdende beschikking van den Minister van Oorlog, later nog op hem van toepassing zouden kunnen worden gemaakt;

Overwegende, dat gedaagde dus behoort te worden vrijgesproken en mitsdien het vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie en 193 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin.

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 16 December 1915 ten laste van gedaagde gewezen voor zooverre betreft de bewezen- en schuldigverklaring, qualificatie en strafoplegging;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd en door den Krijgsraad wettig en overtuigend bewezen verklaard;

Spreekt gedaagde vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 2 Juni 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. C. de Wilde.

Wanneer iemand in December des namiddags omstreeks 6¼ uur als bestuurder heeft gereden op een rijwiel zonder licht, terwijl dit van een zoogenaamde freewheelinrichting voorzien zijnde rijwiel niet was voorzien van ten minste één rem, behoort hem met toepassing van art. 55 1e lid Sr. slecht een straf te worden opgelegd.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal van de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 22 Maart 1916 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 18 Februari 1916 gewezen in de zaak tegen R., oud 22 jaar, geboren te Schinveld, milicien-soldaat bij het depôt-Bataljon der IIe Infanterie-Brigade;

Welke Advocaat-Fiscaal verzocht en bij beschikking van 2 Mei 1916 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden R. ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, onder 1 en 2, ten aanzien der qualificatie en der straf, en dat de gedaagde alsnog, bij Sententie van den Hove, onder 1 en 2 zal worden schuldig verklaard aan: „als bestuurder van een, van een zoogenaamde freewheelinrichting voorzien, rijwiel, daarmede tusschen een half uur na zonsondergang en een half uur vóór zonsopgang over een weg rijden, zonder dat het rijwiel is voorzien van minstens één rem, waarmede het ieder oogenblik tot stilstand kan worden gebracht en één lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalt”, en deswege veroordeeld tot eene geldboete van twee gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door twee dagen hechtenis, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis;

en

genoemden R. gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor

wien schriftelijk ter rolle is verklaard, dat gedaagde zich ten deze wil gedragen naar het oordeel van het Hof;

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage heeft terechtgestaan ter zake dat hij te 's-Gravenhage op den 26sten December 1915:

1o. des namiddags omstreeks 6¼ uur over den openbaren rij- en kunstweg, den Rijswijkschen weg, als bestuurder van een rijwiel daarmede heeft gereden, zonder dat het rijwiel was voorzien van minstens één lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalde;

2o. als bestuurder van een, van een zoogenaamde freewheelinrichting voorzien rijwiel, daarmede heeft gereden over den openbaren rij- en kunstweg, den Rijswijkschenweg, zonder dat dat rijwiel was voorzien van minstens één rem, waarmede het ieder oogenblik tot stilstand kon worden gebracht;

3o. ter zake van de feiten sub 1o en 2o genoemd, aangehouden door den agent van politie 1e klasse, tevens buitengewoon veldwachter der gemeente 's-Gravenhage, J. F. W. O., en naar zijn naam gevraagd, een valschen naam heeft opgegeven, zeggende te zijn „F. J.”;

Overwegende dat de Krijgsraad bij op 18 Februari 1916 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, deze aan gedaagde te laste gelegde feiten, zoomede zijne schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard; die feiten heeft gequalificeerd als: 1o. als bestuurder van een rijwiel daarmede te rijden over een weg tusschen een half uur na zonsondergang en een half uur voor zonsopgang, zonder dat het rijwiel voorzien was van minstens één lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalde;

2o. het als bestuurder van een, van een zoogenaamde freewheelinrichting voorzien, rijwiel daarmede rijden over een weg, zonder dat het rijwiel was voorzien van minstens één rem, waarmede het ieder oogenblik tot stilstand kon worden gebracht;

3o. het door het bevoegd gezag naar zijn naam gevraagd, een valschen naam opgeven;

en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld wegens het sub 1o. gequalificeerde tot eene geldboete van één gulden; wegens het sub 2o. gequalificeerde tot eene geldboete van één gulden en wegens het sub 3o. gequalificeerde tot eene geldboete van drie gulden, bij wanbetaling te vervangen door hechtenis van respectievelijk één dag, één dag en twee dagen;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring in het vonnis terecht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in

hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid; dat ook de qualificatie in het vonnis aan de bewezen verklaarde feiten gegeven op de Wet is gegrond; dat echter ten onrechte aan gedaagde voor wat in het vonnis wordt genoemd het feit sub 1o. en dat sub 2o. twee straffen zijn opgelegd; dat immers, zooals bij de behandeling van de zaak is gebleken en uit de telastlegging kan worden opgemaakt, hier niet zijn twee feiten, die *als op zich zelve staande handelingen* moeten worden beschouwd en dan, ingevolge de bepalingen van de artikelen 57 en 62 van het Wetboek van Strafrecht, met twee straffen zouden moeten worden gestraft, maar men te doen heeft met één feit, n.l. het te 's-Gravenhage op 26 December 1915 des namiddags omstreeks 6¼ uur als bestuurder van een, van eene zoogenaamde freewheelinrichting voorzien, rijwiel daarmede rijden over den openbaren rij- en kunstweg den Rijswijkschen weg, zonder dat het rijwiel was voorzien van minstens één lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalde, welke feit door gedaagde onder zoodanige, in de te laste legging aangegeven omstandigheden, is gepleegd, dat het tevens valt onder de strafbepaling in de qualificatie onder 2o. omschreven; dat dus niet de bepalingen van de artikelen 57 en 62 van het Wetboek van Strafrecht omtrent samenloop van meerdere feiten, die als op zich zelf staande handelingen moeten worden beschouwd, maar de bepaling van artikel 55, 1e lid, van dat Wetboek omtrent ééndaadschen samenloop hier had moeten zijn toegepast en aan gedaagde te dezer zake slechts ééne straf had moeten zijn opgelegd;

Overwegende dat dus het vonnis in zooverre niet in stand kan blijven, staande overigens de straf aan gedaagde opgelegd ter zake van het feit onder 3o der qualificatie omschreven, in goede verhouding tot den ernst van dit feit;

Gezien, behalve de artikelen van wetten en verordeningen in het vonnis genoemd, artikelen 1, 2e lid, en 55 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 18 Februari 1916 ten laste van gedaagde gewezen voor zooverre betreft de straffen daarbij aan gedaagde opgelegd;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand;

Veroordeelt gedaagde ter zake van het feit, onder 1o. en 2o. der qualificatie in het vonnis omschreven tot eene geldboete van één gulden vijftig cents en ter zake van het feit daar onder 3o. omschreven tot eene geldboete van drie gulden;

Bepaalt, dat deze geldboeten bij gebreke van betaling zullen worden vervangen de geldboete van één gulden vijftig cents door hechtenis van één dag en drie van drie gulden door hechtenis van twee dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde tot grond van zijne conclusie van eisch aan:

dat de feiten onder 1 en 2 aan den beklaagde te last gelegd ééne overtreding opleveren;

dat aan den beklaagde voor die overtreding dan ook slechts eene straf moet worden opgelegd.

Een gelijke beslissing als in deze sententie gaf het H. M. G. bij Sententie van 10 December 1915 W. 9926. Toen betrof het iemand die des avonds omstreeks 11 uur als bestuurder had gereden op een uitsluitend voor voetgangers bestemd deel van den openbaren weg met een tweede persoon op een éénpersoonsrijwiel zonder licht. De krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement veroordeelde den gedaagde tot 3 geldboeten, welk vonnis door het Hof in zoo verre werd vernietigd, waarna de gedaagde ter zake van de 3 overtredingen tot één geldboete werd veroordeeld.

(Prof.) D. S(imons) teekent bij deze Sententie aan, dat twijfel aan de juistheid van deze beslissing niet is uitgesloten en er verschil ligt tusschen het geval bepaaldelijk bij art. 55 1e lid Sr. bedoeld en dat waarvan in de sententie sprake is. Hoewel toegeevende, dat er veel voor de redeneering te zeggen valt, dat drie van elkander te onderscheiden feiten zijn gepleegd, zou hij ten slotte liever meegaan met de leer van het H. M. G., dat slechts één handeling is gepleegd n.l. het rijden met het rijwiel over den weg; dat het rijwiel niet verlicht was en nog een ander persoon droeg dan beklaagde zijn dan omstandigheden waaronder de handeling geschiedde. Hij meent dat deze opvatting ook ten grondslag ligt aan de rechtspraak van den Hoogen Raad en verwijst naar de arresten van 11 October 1915 W. 9853, 24 Juni 1912 W. 9365 en van 14 Juni 1915 W. 9824.

In een ingezonden bijdrage in W. 9932 verdedigt G. D. B. ter Braake, jur. cand. de stelling dat als criterium van eendaadschen samenloop volgens de memorie van toelichting mag worden gesteld: het vallen van één feit onder meer dan één strafbepaling, mits het vallen der handeling onder de eene bepaling een conditio sine qua non is van het vallen onder de andere bepaling.

Ook de Redactie M. R. T. betwijfelt de juistheid van 's Hof's opvatting niet: er is slechts één lichamelijke handeling gepleegd, die, door de omstandigheden waaronder zij voorviel, onder meerdere strafbepalingen viel.

ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD.*Vonnis van 2 December 1915.*

President (plaatsvervangend) Mr. J. Sickenga.

Leden: J. C. Schraever, Kapitein der Mariniers, H. J. Pek en H. B. L. Braam, luitenants ter zee 1e kl., P. A. Snellen van Vollenhoven, officier van administratie 1e kl.

Fiscaal: Mr. G. J. Jutte.

Secretaris: S. N. van den Berg, Officier van Administratie 2e kl.

*De woorden „in dienstzaken” in art. 160 C. W. Z. hebben niet alleen betrekking op gedesobediëerd, maar ook op de daaropvolgende woorden, tegengesproken, gescholden enz.***HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.***Sententie van 6 Juni 1916.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advokaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. J. Hamburger A.Dz.

*De woorden „in dienstzaken” in art. 160 C. W. Z. hebben uitsluitend betrekking op gedesobediëerd, niet op de verder volgende woorden.**Veroordeeling wegens beleedigen van zijn meerdere in rang op de enkele getuigenis van een meerdere, wien niet in dienstzaken de woorden „vuile sodemieter” waren toegevoegd.***VONNIS.**

De Krijgsraad te Willemsoord in de zaak van den fiscaal tegen Z., matroos-torpedomaker, oud 21 jaar, geboren te Gilze Rijen, ge-requireerde in persoon;

Gezien de beschikking van verwijzing naar den krijgsraad, ddo. 20 October 1915;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van den krijgsraad, ddo. 8 No-

vember 1915 en het aan den voet van dat bevel den beklaagde ten laste gelegde:

„dat hij in den voormiddag van 13 October 1915 te omstreeks 8 uur, in het torpedo-atelier te Willemsoord, opzettelijk beleedigend zijn meerdere in rang, den korporaal-torpedomaker V., heeft toegevoegd: „vuile sodemieter”;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding, ddo. 9 November 1915, waarbij bovengemeld bevel tot bijeenkomst en de daarop gestelde telastelegging den beklaagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den krijgsraad op Woensdag, den 24en November 1915, des namiddags ten 1½ uur;

Gelet op beklagde's verdediging, voorgedragen door Mr. Prins, advocaat te Alkmaar;

Gehoord de voorlezing van na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch door den fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot schuldigverklaring en veroordeeling tot een maand militaire gevangenisstraf;

Overwegende dat het extract-stamboek van beklaagde onder meer inhoud:

dat hij zich den 20en Juli 1915 voor den tijd van vijf jaren als matroos-torpedomaker in den Zeedienst heeft verbonden;

Overwegende dat ten processe heeft verklaard de getuige V.:

dat hij is V., oud 32 jaar, korporaal-torpedomaker aan boord Hr. Ms. Koningin Emma; dat hij in den morgen van den 13en October 1915 om acht uur het Torpedo-atelier te Willemsoord binnentrad en den beklaagde op een meter of zes van de deur, waardoor hij was binnengekomen, aan een draaibank zag staan; dat hij, daar de kortste weg achter beklaagde om liep, den loop daar wilde nemen, die ter plaatse waar beklaagde stond ongeveer anderhalve Meter breed is; dat toen hij in de richting van beklaagde loopende zijn draaibank naderde, deze opkeek en naar hem, getuige, keek; dat, toen hij, getuige, vlak achter hem was de beklaagde zich omdraaide, zoodat hij met het gezicht naar hem, getuige, toe stond en, het hoofd een beetje voorover buigende in getuige's richting, op zachten eenigszins fluissterenden toon tegen deze zeide: „vuile sodemieter”; dat beklaagde zich daarna weer omdraaide en stond alsof er niets gebeurd was; dat hij tevoren dien morgen van den beklaagde rapport had gemaakt naar aanleiding van onmilitaire opmerkingen den vorigen avond door dezen tot hem, getuige, gericht;

Overwegende dat de beklaagde ten processe heeft opgegeven:

dat hij is Z., oud 21 jaar, geboren te Gilzen en Rijen, laatst gediend als matroos-torpedomaker aan boord van Hr. Ms. Koningin Emma; dat hij zich den 20en Juli 1915 voor den tijd van vijf jaren als matroos-torpedomaker in den Zeedienst heeft verbonden; dat hij ontkent zich aan het hem ten laste gelegde te hebben schuldig gemaakt en de woorden „vuile sodemieter” niet heeft gesproken; dat hij in den morgen van den 13en October 1915 op zijn gewone plaats in het

Torpedo-atelier te Willemsoord heeft staan werken en de korporaal V. daar herhaaldelijk langs zijn draaibank achter hem om kwam loopen;

Overwegende dat ten deze geen ander bewijsmateriaal is kunnen worden verkregen dan de verklaring van den getuige V. en daarom moet worden onderzocht in hoeverre de beëdigde verklaring van dezen getuige voldoende bewijs oplevert voor hetgeen den beklaagde is ten laste gelegd;

Overwegende dat artikel 160 Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water o. m. bepaalt dat indien een schepeling door een aan hem gesubordineerden in dienstzaken gedesobediëerd, tegengesproken, (waarmede ongetwijfeld bedoeld wordt het zich slechts met woorden tegen de orders van zijn superieur verzetten in artikel 97 C. W. W.) gescholden, bedreigt, geslagen of ander zints mishandeld mogt zijn, dezelve daarin op zijnen eed wordt geloofd, en zijne getuigenis alleen in dat opzicht voor volledig bewijs gehouden wordt;

Overwegende dat ten processe vaststaat dat getuige V. is een schepeling aan wien beklaagde is gesubordineerd, dat beklaagde terechtstaat ter zake dat hij dien getuige heeft gescholden en voorts dat dit schelden niet heeft plaats gehad in dienstzaken;

Overwegende dat thans behoort te worden onderzocht of dit artikel van toepassing is op schelden niet in dienstzaken, m. a. w. of „in dienstzaken” alléén slaat op gedesobediëerd of ook op de woorden „tegengesproken, gescholden, bedreigt, geslagen of ander zints mishandeld”;

Overwegende daaromtrent dat uit eene aandachtige lezing van artikel 160 C. W. W. in den tekst zooals deze voorkomt in het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water van de Vereenigde Nederlanden, uitgegeven in 1913 ter Algemeene Landsdrukkerij en voor welke uitgaaf is gebezigd de tekst van het officieele exemplaar der Wet, berustende bij het Kabinet der Koningin, niet anders valt te lezen dan dat de woorden „in dienstzaken” behooren zoowel bij gedesobediëerd als bij tegengesproken, gescholden, bedreigt, geslagen of ander zints mishandeld;

Overwegende dat deze opvatting steun vindt in de geschiedenis der Wet;

Overwegende toch dat de artikelen 160 Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water en 211 Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, die in woorden niet doch alleen in leestekens verschillen, in de ontwerpen 1814, respectievelijk als artt. 174 en 186, en artikel 211 C. W. L. ook in ontwerp 1815, als artikel 212, beide voorkomen in hunne tegenwoordige redactie;

Overwegende dat daargelaten de vraag, waarom de leestekens in beide artikelen niet op dezelfde plaatsen zijn ingevoegd, daar er geen enkele reden is om te veronderstellen dat de wetgever bedoeld heeft enig verschil in die artikelen te leggen, als toelichting van artikel 212 Ontwerp C. W. L. 1815, door de herzienings-commissie van 1815, deze opmerkt:

„als eene bijzondere dispositie, welke van de algemeene regels afwijkt, doch die door de Commissie noodzakelijk is geoordeeld, wordt bij artikel 212 van dit project voorgesteld, dat de militair wanneer hij door aan hem gesubordineerden in dienstzaken is tegengesproken, gedesobediëerd, gescholden, gedreigd of geslagen, daarin *alleen* op zijnen eed zal worden geloofd en dat zijn getuigenis in dit opzicht een volledig bewijs zal uitmaken”, (zie pag. 234 van der Hoeven, Onze Militaire Strafwetgeving, onder art. 213);

Overwegende dat in deze toelichting het woord „gedesobediëerd” niet onmiddellijk volgt na „in dienstzaken”, doch integendeel het woord „tegengesproken” daarna het eerst genoemd wordt in tegenstelling met den tekst van het artikel 212 Ontwerp 1815 art. 211 C. W. L.), waarin deze woorden in omgekeerde volgorde voorkomen;

Overwegende dat waar dus de Commissie van 1815 duidelijk heeft aangegeven dat „in dienstzaken” ook sloeg op „tegengesproken”, in die gedachtengang logisch volgt dat die woorden dan ook moeten gelden ten opzichte van „gescholden, gedreigt, geslagen of anderzints mishandeld”;

Overwegende dat bij een opvatting dat „in dienstzaken” alleen slaat op gedesobediëerd en niet op tegengesproken, gescholden, gedreigt enz., er strijd bestaat tusschen den tekst van bovengenoemd artikel en de toelichting, welke strijd niet bestaat wanneer men aanneemt dat „in dienstzaken” betrekking heeft zoowel op gedesobediëerd als op tegengesproken, gescholden, gedreigt, geslagen of anderzints mishandeld;

Overwegende ten slotte dat artikel 160 Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water een uitzondering vormende op den algemeenen regel „één getuige, geen getuige”, zoo eng mogelijk behoort te worden uitgelegd al moge het ook wenschelijk zijn in het belang der subordinatie een ruimere opvatting te huldigen;

Overwegende dat mitsdien de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat de beklaagde het hem ten laste gelegde heeft gepleegd en hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen:

185, 189 en 219 Rechtspleging bij de Zeemacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart niet bewezen het feit den beklaagde ten laste gelegd en spreekt hem daarvan vrij.

SENTENTIE.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal van de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 28 Januari 1916 gemachtigd hooger beroep

te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te Willemsoord, op 2 December 1915 gewezen in de zaak tegen Z., oud 22 jaar, geboren te Gilze en Rijen, matroos-torpedomaker;

Welke Advocaat-Fiscaal verzocht en bij beschikking van 25 Februari 1916 verkregen hebbende 's-Hof's lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden Z. ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat de gedaagde alsnog bij Sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: Als minder schepeling zijn meerdere in rang met woorden beleedigen", en, deswege veroordeeld tot ééne maand militaire gevangenisstraf, alzoo eischer in hooger beroep ter eenre

en

genoemden Z., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove moge behagen gedaagde vrij te spreken van het hem te last gelegde;

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige V.;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad te Willemsoord heeft terechtgestaan ter zake (zie vonnis);

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 2 December 1915 gewezen vonnis, het feit, aan gedaagde te laste gelegd niet wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard en gedaagde heeft vrijgesproken;

Overwegende dat deze vrijspraak ten onrechte is geschied;

Overwegende dat immers de getuige W. V., korporaal-torpedomaker aan boord van Hr. Ms. „Koningin Emma", ook bij zijn verhoor voor het Hof, tegenover de ter terechtzitting van het Hof volgehouden ontkenenis van gedaagde, onder eede heeft verklaard: (Zie vonnis);

Overwegende dat hier alzoo door een schepeling, aan wien gedaagde is en destijds was gesubordineerd, eene volledige getuigenis onder eede is afgelegd omtrent het aan gedaagde te laste gelegd feit, dat hij dien meerdere heeft gescholden op tijd, plaats en wijze als in de telastlegging aangegeven;

Overwegende dat, aangezien ingevolge de bepaling van artikel 160 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, in zoodanig geval de meerdere op zijn eed zal worden geloofd en zijne getuigenis alléén in dat opzicht voor een volledig bewijs zal worden gehouden, in dezen, waar noch de persoon van dien meerdere om bijzondere redenen reprochabel is, noch zijne getuigenis door eenige omstandigheden wordt verzwakt of tegengesproken, het feit, aan

gedaagde te laste gelegd, zoomede zijne schuld daaraan, derhalve wettig en ook overtuigend bewezen is;

Overwegende dat wèl in het vonnis wordt betoogd — een betoog, waarop de vrijspraak is gegrond, — dat hier een geval, als bedoeld in artikel 160 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, niet aanwezig is, omdat ten processe zoude zijn komen vast te staan, dat het schelden niet heeft plaats gehad „in dienstzaken”, terwijl artikel 160 enkel ziet op strafbare feiten van de daar omschreven soorten, die plaats vinden „in dienstzaken”, maar deze opvatting geen steun vindt in genoemd wets-artikel;

Overwegende dat — anders dan bij artikel 211 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande — niet reeds de enkele lezing van het artikel uitwijst, of de woorden „in dienstzaken” behooren te worden verbonden alleen aan „gedesobediëerd”, waaraan die woorden onmiddellijk voorafgaan, dan ook aan de op „gedesobediëerd” volgende woorden: „tegensproken, gescholden, gedreigt, geslagen of ander zints mishandeld”; dat dus, voor de uitlegging van het artikel, zal moeten worden nagegaan, in hoeverre de eene opvatting dan wel de andere bij de overige bepalingen van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water zich aansluit;

Overwegende dat in de soorten van strafbare feiten, in artikel 160 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water omschreven, de onderscheidene misdaden „tegen den dienst en tegen de subordinatie” van den vijfden titel van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water gemakkelijk vallen te herkennen; dat immers met het „schelden en dreigen” niet anders kan zijn bedoeld dan het „met woorden of gebaarden beleedigen of dreigen” van de artikelen 99 en 100; met het „slaan óf ander zints mishandelen” bezwaarlijk anders kan zijn gemeend dan het „zich met de daad verzetten, aangrijpen, slaan, kwetsen of eenige andere daden van geweld plegen” van diezelfde artikelen; dat eindelijk met het „desobediëeren” moet zijn bedoeld op de misdrijven van dienstweigering — enkel met woorden of ook met daden — in de artikelen 97 en 98 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water omschreven; dat alleen niet geheel duidelijk is op welk misdrijf de wetgever bij het „tegenspreken” het oog heeft gehad en het den schijn heeft, dat naast het „desobediëeren” het noemen van „tegenspreken” overbodig was;

Overwegende dat „in dienstzaken” behoort tot het wezen van het misdrijf dienstweigering, zooals moet worden aangenomen niet enkel op geschiedkundige gronden — in de ontwerpen 1807 en 1808 van een Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande kwam „de ordres in dienstzaken” of „de hem bevolen dienst” in de omschrijving van het misdrijf „dienstweigering” nog voor — maar ook op grond van het algemeen voorschrift van artikel 84 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water omtrent de verplichting, in den dienst de door een meerdere gegeven orders terstond te gehoorzamen; dat het dus alleszins verklaarbaar is, dat de wetgever, dit soort van misdrijven met een enkel woord willende aanduiden, zulks heeft gedaan door te spreken van „in dienstzaken desobediëeren”;

Overwegende dat „in dienstzaken” geenszins behoort tot het wezen van de overige misdrijven van insubordinatie — het „in den dienst” van artikel 100 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water kan bezwaarlijk anders dan aan achteloosheid bij de redactie van het artikel worden toegeschreven, waar het noch in artikel 99 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water noch in eenige bepaling omtrent soortgelijke insubordinatie in het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande voorkomt — immers een mindere, die daaraan zich schuldig maakt, strafbaar is ook wanneer het feit met den dienst niets te maken heeft; dat het daarom niet aannemelijk is dat de Wetgever, eene korte aanduiding willende geven van deze overige misdrijven, in die aanduiding „in dienstzaken” heeft opgenomen;

Overwegende dat men dus heeft te kiezen tusschen deze twee opvattingen: de wetgever heeft in zijn bewijsvoorschrift eene korte, in het wezen juiste aanduiding gegeven van de misdrijven „tegen den dienst en tegen de subordinatie”, waarvoor hij enkel zijn voorschrift wilde laten gelden en: de wetgever heeft aan zijn bewijsvoorschrift eene dubbele beperking aangelegd, immers het willen laten gelden vooreerst van geene andere dan de door hem bepaaldelijk aangeduide soorten van misdrijven maar dan nog slechts voor een deel van de onder deze soorten vallende misdrijven n.l. „in dienstzaken” gepleegde;

Overwegende dat het in het oog springt, bij laatstbedoelde opvatting, dat het aanleggen van deze tweede beperking: „in dienstzaken” voor zooverre „desobediëren” betreft volmaakt overbodig was, vermits enkel desobediëren in dienstzaken een misdrijf oplevert en voor zooverre „schelden, dreigen, slaan of ander zints mishandelen” betreft, lag buiten het wezen van deze strafbare feiten, wier karakter hetzelfde blijft of zij al dan niet in of ter zake van dienst zijn gepleegd; dat waar nu daarentegen eerstbedoelde opvatting niets vreemds heeft en eene ongedwongen verklaring geeft van het bezigen van de woorden „in dienstzaken”, zij, als zich aansluitende bij de overige bepalingen van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, als de juiste moet worden aanvaard;

Overwegende dat de toevoeging der woorden „vuile sodemieter” voor den toegevoegde zijn beledigend en gedaagdes oogmerk om te beledigen, blijkt uit de omstandigheden, waaronder gedaagde de woorden uitte;

Overwegende dat het aldus bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd als: „als mindere schepeling zijn meerdere in rang met woorden beledigen”;

Overwegende dat, zooals uit het voorgaande blijkt, het vonnis van den Krijgsraad, waarbij gedaagde van het hem te last gelegde is vrijgesproken, niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 99, 100 en 160 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water; 7, 20 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad nr. 193); 91 van het Wetboek van Strafrecht, 9 der Wet

van 15 April 1886 (Staatsblad nr. 64) benevens artikel 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis in deze zaak door den Krijgsraad te Willemsoord op 2 December 1915 in de zaak tegen gedaagde gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde is te last gelegd;

Qualificeert het bewezen verklaarde als: „als mindere schepeling zijn meerdere in rang met woorden beleedigen”;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van acht dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

Door den Raadsman van den beklagde werd aangevoerd:

dat hij volhardt bij zijne ontkenning de woorden niet tot V. te hebben gezegd;

dat al ware 't anders, dan nog ontbreekt hier elk opzet om te beleedigen, daar zij gesproken zijn op zachten fluisterenden toon en niet bestemd waren om door iemand wien ook te worden gehoord;

dat V. menigmaal met beklagde kaart speelde en V. steeds verloor, op een middag heeft hij wel f 2.50 verloren;

dat hij den indruk heeft dat V. antipathie gevoelde tegen beklagde;

dat de korporaal-torpedomakers S. en H. en de matroos-torpedomaker K. kunnen verklaren dat V. wel 5 malen op dien 13n October in 't atelier is geweest, dat zij op V. toen hebben gelet, doch dat zij niet hebben gemerkt dat beklagde iets tegen hem gezegd heeft;

dat S. kan verklaren, dat V. toen geruimen tijd naast hem stond en deze 't oog op beklagde gericht hield;

dat V. aan A. en G. gezegd heeft, dat hij spijt had de klacht te hebben ingediend;

dat beklagde veel financieel en moreel nadeel door deze rechtszaak ondervonden heeft daar zijne bevordering tot korporaal daardoor wordt tegengehouden en over 't algemeen zijne bevordering in den dienst van den afloop afhankelijk is; dat hij hoopt op eene spoedige gunstige beslissing.

Het Hof heeft onder hernieuwde motiveering door deze uitspraak aan art. 160 C. W. Z. dezelfde ruime uitlegging gegeven als het aan art. 211 C. W. L. bij sententie van 13 October 1914 had toegekend; zie M. R. T. X blz. 406. De daartegen door den Heer de Wijs aangevoerde argumenten (M. R. T. X blz. 314) gaven het Hof dus geen aanleiding op die opvatting terug te komen.

Wij erkennen, dat doorslaande bewijzen voor de juistheid van een der twee verdedigde meeningen niet bij te brengen zijn; het Hof heeft zich op het standpunt gesteld, dat in het belang van de krijgstuicht o. i. het beste is.

Het is echter wel merkwaardig dat Prof. Pols, die de wordings-geschiedenis der Wetgeving grootendeels kende, in zijn commentaar op art. 211 C. W. L. het ook door den Heer de Wijs ingenomen enge standpunt geheel zonder eenige toelichting, als van zelf sprekend vermeldt. Zelfs geen uitspraak van het Hof wordt ter ondersteuning van die meening aangehaald.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 9 Juni 1916.

Voorzitter: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Bij de uitoefening van de bevoegdheid, toegekend in de artt. 10 en 22 van de zgn. „Oorlogswet”, is het militair gezag gebonden aan dezelfde grenzen als o.a. door de Gemeentewet aan de uitoefening van wetgevende bevoegdheid door de burgerlijke overheid zijn gesteld; deze grenzen zijn, dat de verordeningen moeten worden vereischt in het belang der openbare orde, zedelijkheid en gezondheid of in elk geval de huishouding der gemeente moeten betreffen en dat zij niet mogen treden in hetgeen is van algemeen Rijk- of provinciaal belang; met betrekking tot de verordeningen van het militair gezag, die in tegenstelling met gemeenteverordeningen niet door de Koningin kunnen worden geschorst of vernietigd, kan niet gelden de bepaling van art. 150, 2e lid der Gemeentewet; hier heeft dus de rechter wèl na te gaan of de grens, in lid 1 van dit artikel gesteld, is in acht genomen.

(Men vgl. de Sententie van het H. M. G. van 10 Maart 1916 W. 9911. Het H. M. G. heeft zijn in deze Sententie aangenomen opvatting gehandhaafd en nader verdedigd tegen die, welke is neergelegd in arrest H. R. van 3 April 1916 W. 9923). 1)

De Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appellant,

tegen

R. M., oud 26 jaar, geboren te Hengelo (Gelderland), miliciens-soldaat bij het 19e Regiment Infanterie; sedert 3 Nov. 1915 uit den militairen dienst ontslagen, gedaagde.

1) Zie M. R. T. XI blz. 528 en 554.

Het Hoog Militair Gerechtshof;

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende, dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terecht gestaan ter zake dat hij:

1o. in den namiddag van 25 Sept. 1915 te Kilder, gemeente Berch, gepoogd heeft benzine, waarvan de uitvoer uit Nederland is verboden, naar Duitschland uit te voeren, terwijl de uitvoering van het misdrijf alleen niet is voltooid tengevolge van omstandigheden van zijnen wil onafhankelijk, dat hij is aangehouden door de grenswacht;

2o. dat hij op tijd en plaats voormeld ongeveer 20 Liter benzine, waarvan de uitvoer uit Nederland toentertijd was verboden, binnen de gemeente Berch te Kilder, waar de staat van beleg was afgekondigd, heeft vervoerd, terwijl dit vervoer niet gedekt was door een gelei-biljet;

O. dat de Krijgsraad, bij op 17 Dec. 1915 gewezen vonnis, het aan gedaagde onder 1o te laste gelegde niet wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard en gedaagde daarvan heeft vrijgesproken; op grond van de bewijsmidelen, in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met zijne schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde onder 2o is te laste gelegd; het aldus bewezen verklaarde feit heeft gequalificeerd als: „binnen de gemeente Berch eenig goed vervoeren, waarvan de uitvoer uit Nederland is verboden, zonder dat dit vervoer gedekt is door een gelei-biljet”; en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot acht dagen hechtenis met last tot de teruggave van de in beslag genomen twee bussen met benzine (20 L.) aan beklagde na verloop van acht dagen nadat het geaprobeerde vonnis zal zijn gepronuntieerd;

O. dat zowel de vrijspraak als de bewezen- en schuldigverklaring in het vonnis terecht zijn geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

O. dat echter de qualificatie, in het vonnis aan het bewezen verklaarde feit gegeven, is onjuist; dat wèl de Krijgsraad terecht heeft geoordeeld, dat dit feit valt onder de verbodsbepalingen van art. 1 der Verordening van den Territorialen Bevelhebber in Overijssel enz. van 5 Nov. 1914 — Algemeene bekendmaking no. 6 — maar ten onrechte heeft beslist, dat deze verordening zoude zijn te begripen onder de politieverordeningen, welke, ingevolge art. 22 van de Wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128), door het militair gezag, zoo noodig, kunnen worden vastgesteld en dat dus het bewezen feit zoude opleveren ingevolge art. 43 van genoemde wet strafbare overtreding van zoodanige verordening;

O. dat immers de wetgever met de in art. 22 bedoelde politieverordeningen het oog heeft gehad enkel op die verordeningen, waarvan in streken, die niet in staat van oorlog of in staat van beleg verkeerden, de vaststelling ingevolge Provinciale- en Gemeentewet

behoort tot de taak van Staten of Gemeenteraad en hij niet anders heeft willen voorschrijven dan dat in de buitengewone omstandigheden, die leiden tot het verklaren van gedeelten van het grondgebied in staat van oorlog of in staat van beleg, deze wetgevende bevoegdheid zal behooren aan, althans mede zal behooren aan het militair gezag, hetwelk, zoo het den staat van oorlog betreft, haar uitoefent niet dan na overleg met het betrokken burgerlijk bestuur; dat hieruit volgt, dat het militair gezag bij de uitoefening van deze bevoegdheid is gebonden aan dezelfde grenzen als o.a. door de Gemeentewet aan de uitoefening van wetgevende bevoegdheid door de burgerlijke overheid zijn gesteld; dat deze grenzen zijn: de verordeningen moeten worden vereischt in het belang der openbare orde, zedelijkheid en gezondheid of in elk geval de huishouding der gemeente betreffen en zij mogen niet treden in hetgeen is van algemeen Rijks- of provinciaal belang; dat nu, al aangenomen, dat de bovenbedoelde verordening van den genoemden Territorialen Bevelhebber de openbare orde in de gemeente Berch kan betreffen, zij dan nog niet kan vallen onder de in art. 22 der Wet van 1899 bedoelde verordeningen, omdat zij treedt in hetgeen is van algemeen Rijksbelang; dat immers, blijkens den inhoud van art. 1, haar onderwerp ten nauwste verband houdt met, als het ware is gekoppeld aan en staat en valt met den verboden uitvoer van goederen uit Nederland, bij wet en algemeene maatregelen van bestuur geregeld en daarom als onderwerp niet van gemeentelijke zorg maar van algemeen Rijksbelang aan te merken; dat, met betrekking tot de verordeningen van het militair gezag, die in tegenstelling met gemeenteverordeningen niet door de Koningin kunnen worden geschorst of vernietigd, nu ook niet kan gelden de bepaling van het tweede lid van art. 150 der Gemeentewet, zoodat hier de rechter wél heeft na te gaan of de grens, in het eerste lid van dat artikel gesteld, is in acht genomen en hij, bij bevinding, dat zulks niet is geschied, de verordening niet mag toepassen als viel zij onder art. 22 van de Wet van 1899;

O. dat de bovenbedoelde verordening ook niet kan berusten op de bevoegdheid, in art. 23 van de genoemde wet aan het militair gezag toegekend, om den toegang tot, het verkeer binnen en het verlaten van het in staat van beleg verklaarde grondgebied te regelen overeenkomstig de eischen der algemeene veiligheid; dat immers blijkens de bewoordingen van deze wetsbepaling de wetgever hier heeft gedacht aan regelingen, die het militair gezag in staat moeten stellen om het personenverkeer in het in staat van beleg verklaarde grondgebied te controleeren en te beheerschen, terwijl de hier bedoelde verordening, blijkens het nauw verband van hare hoofdbepaling met de telkenmale bestaande uitvoerverboden van goederen, regeling beoogt van een onderwerp van anderen aard;

O. dat echter bij art. 35 van de meergenoemde Wet het militair gezag bevoegd is verklaard om het wegvoeren van paarden, vee, wagens, voertuigen, levensmiddelen en andere voorwerpen van het in staat van beleg verklaard grondgebied te bevelen, te bewerkstel-

ligen of te beletten, terwijl het duidelijk is uit den inhoud van de meergenoemde verordening, dat het zoo noodig beletten van het wegvoeren van ten uitvoer verboden goederen en voorwerpen uit het in staat van beleg verklaard gebied over de Rijksgrens het doel is van hare bepalingen en dat het voorschrift omtrent het gelei-biljet, hetwelk elk vervoer moet dekken, enkel gegeven is om dit doel te kunnen bereiken;

O. dat in art. 35 voornoemd niet nader is aangeduid op welke wijze het militair gezag zal moeten te werk gaan om tot het noodig geoordeelde beletten van het wegvoeren van goederen en voorwerpen te kunnen geraken; dat daarom dit gezag vrijheid heeft daartoe hetzij algemeen geldende regelen uit te vaardigen, hetzij voor elk bijzonder geval zijne bevelen te geven m.a.w. daaromtrent verordeningen uit te vaardigen en te doen afkondigen op de wijze, die doeltreffend voorkomt, dan wel, zonder algemeen geldende regelen te stellen, voor ieder geval afzonderlijk de noodige bevelen te geven;

O. dat, waar onder „het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, krachtens de bij de Wet bedoelde verordeningen gegeven” in art. 49 van de meergenoemde wet ook is te verstaan: het niet naleven van de voorschriften, die in de bepalingen der verordeningen liggen opgesloten — dit wetsartikel sanctie stelt op overtreding van verordeningen, zooals het hier eene geldt;

O. dat de bedoelde verordening is afgekondigd op de wijze, in art. 16 aangegeven — n.l. door opneming in locale nieuwsbladen en aanplakking en afkondiging op de in de betrokken gemeenten gebruikelijke wijze; dat daarom in de te lastelegging van het bestaan van deze verordening geene melding behoefde te worden gemaakt, zijnde dit een en ander als van niet feitelyken aard aan te merken;

O. dat dus het ten laste van gedaagde bewezen verklaarde feit, als vallende onder de bepalingen van de artt. 1 van de meergenoemde verordening en 49 van de Wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128), moet worden gequalificeerd als: „het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, krachtens de bij de Wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128) bedoelde verordeningen gegeven, door in de in staat van beleg verklaarde gemeente Berch benzine te vervoeren, waarvan de uitvoer uit Nederland verboden is, zonder dat dit vervoer gedekt is door een gelei-biljet”; dat mitsdien het vonnis, wat betreft de aan het bewezen feit gegeven qualificatie, niet in stand kan blijven;

O. dat de straf, bij het vonnis aan gedaagde opgelegd, staat in goede verhouding tot den ernst van het door gedaagde gepleegde feit, zijnde hechtenis eene strafsoort, ook in art. 49 der wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128) bedreigd;

Gezien, behalve de wetsartikelen in het vonnis genoemd, de artt. 35 en 49 der Wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128) en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep:

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het tweede Mili-

taire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 17 Dec. 1915 ten laste van gedaagde gewezen, voor zooverre betreft de qualificatie aan het bewezen verklaarde feit gegeven;

Qualificeert dit feit als: „het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, krachtens de bij de Wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128) bedoelde verordeningen gegeven, door in de in staat van beleg verklaarde gemeente Berch benzine te vervoeren, waarvan de uitvoer uit Nederland verboden is, zonder dat dit vervoer gedekt is door een gelei-biljet”;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, met dien verstande, dat de in beslag genomen twee bussen met benzine (20 L.) aan gedaagde zullen worden teruggegeven dadelijk na de uitspraak van deze sententie;

Ontzegt allen anderen eisch.

W. v. h. R. No. 9972).

**Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement,
Standplaats 's-Hertogenbosch.**

Beschikking van 19 Augustus 1915.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den 1sten October 1915.

President: Mr. R. de Menton Bake, pres.-plv.

Leden: Gep. Luitenant-Kolonel F. M. Lambert, Gep. Kapitein L. C. Grotendorst, Gep. Kapitein F. M. Tissot van Patot, Eerste Luitenant J. W. de Koff.

Auditeur-Militair: Mr. J. W. v. d. Grinten plv.

Wanneer klager alvorens zich te beklagen bij den krijgsraad, heeft gereclameerd bij de hoogere militaire autoriteit (in casu een Generaal-Majoor) en deze de straf heeft gehandhaafd met wijziging van de strafreden, is deze ingevolge art. 189 van den Inwendigen dienst bij de Infanterie strafoplegger geworden en de krijgsraad mitsdien onbevoegd van de klacht kennis te nemen.

De Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, ter standplaats 's-Hertogenbosch,

Gezien de schriftelijke verklaring d.d. 25 Mei 1915 van den landweerplichtigen korporaal M., van de 4e compagnie, 35e Bataljon Landweer Infanterie, in garnizoen te Leerdam, dat hij verzoekt, dat de straf van acht dagen kwartierarrest hem op 22 April 1915 opgelegd, door een Krijgsraad worde onderzocht;

Gezien de stukken op deze zaak betrekking hebbende;
 Gehoord de nader in 's Krijgsraads zitting van 19 Augustus 1915 door den klager afgelegde verklaring, dat zijne klacht zoowel betreft de straf als de strafreden;

Gelet op hetgeen door den klager en den strafoplegger bij hunne verhooren voor den Krijgsraad is in het midden gebracht;

Gelet op het advies van den Auditeur-Militair;

Overwegende, dat klager alvorens te klagen bij den Krijgsraad over de hem opgelegde straf heeft gereclameerd bij zijn militairen chef, welke reclame behandeld is door den Generaal-Majoor Commandant der Nieuwe Hollandse Waterlinie;

Overwegende, dat voornoemde Generaal-Majoor heeft beslist, dat de straf is gehandhaafd, doch de strafreden gewijzigd zooals op de straflijst is aangegeven;

Overwegende, dat ingevolge artikel 189 van den Inwendigen dienst der Infanterie genoemde Generaal-Majoor dus is geworden strafoplegger en de vraag, wie de nieuwe strafreden heeft vervaardigd als irrelevant is te beschouwen;

Overwegende dat het uittreksel uit de straflijst van klager ten onrechte bij de straf waarover geklaagd wordt, den oorspronkelijken straffer als strafoplegger vermeldt;

Overwegende, derhalve dat klager zich beklagt over een straf hem door een opperofficier opgelegd, welke klacht behoort tot de competentie van het Hoog Militair Gerechtshof;

Beschikkende op de ingediende klacht,

Verklaart zich onbevoegd daarvan kennis te nemen en verwijst de zaak naar het Hoog Militair Gerechtshof.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 24 September 1915.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
 Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Tenietdoening van eene krijgstuchtelijke straf, omdat klager ontoerekenbaar was verklaard, zoodat op hem geene straf had mogen worden toegepast.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de verklaringen, gedagteekend 6 en 8 Juni 1915, van den landweerplichtigen soldaat J. O., laatst dienende bij het ziekendepôt te Leiden, over de hem op 4 Juni 1915 door den Reserve-Majoor M., Commandant van het Depôt-Bataljon der IVe Infante-

rie-Brigade, opgelegde straf van plaatsing in de tuchtclassse te Hoorn, met de strafreden: „Herhaald mankeeren; ditmaal op 22 Mei 1915 zich van zijn Korps verwijderd en zonder eenige kennisgeving weggebleven tot den 24sten Mei d.a.v., op dien datum geneeskundige hulp ingeroepen van een Officier van Gezondheid in zijn garnizoensplaats, die hem vrij van dienst gaf”;

Gelezen de bij deze klacht behoorende bescheiden;

Gehoord klager,

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat, blijkens mededeeling van den Majoor H., Commandant van de Tuchtclassse te Hoorn, klager door den Militairen Geneeskundigen dienst ontoerekenbaar is verklaard en klager voor den Militairen dienst is afgekeurd;

Overwegende dat dientengevolge op klager geene straf had mogen worden toegepast;

Overwegende dat derhalve klagers klacht wettig is en de straf, waartegen het beklag is gericht, moet worden te niet gedaan;

Krachtens artikel 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie en de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht;

Beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart die klacht wettig;

Doet te niet de straf, waartegen het beklag is gericht;

Gelast dat die met de strafreden uit klagers straflijst zal worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan straffer en aan den Advocaat-Fiscaal en een uittreksel aan klager.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 12 November 1915.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Minder behoorlijk optreden van een luitenant tegenover een kapitein.

De kapitein, die dit optreden volkomen heeft uitgelokt, heeft de volle verantwoordelijkheid voor het gebeurde te dragen.

Klacht wettig verklaard; straf te niet gedaan; aan klager een afschrift der beschikking uitgereikt.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de verklaring van 28 Juli 1915 van den Reserve-Tweede-

Luitenant G. van het 7e Regiment Infanterie, gedetacheerd bij het Reserve-Bataljon B., waarbij hij zich beklagt over de hem op 27 Juli te voren door den Commandant van gemeld Bataljon, Majoor B. opgelegde straf van drie dagen kamerarrest met accés met de strafreden: „Minder behoorlijk optreden tegenover een kapitein, „die zulks echter volkomen uitgelokt had”;

Overwegende dat klager wel is waar in vorenvermelde verklaring spreekt van de straf van drie dagen „kwartierarrest” welke strafsoort het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande voor den Officier niet kent (vergelijk artikel 28 van het Reglement) en niet van drie dagen „kamerarrest met acces”;

Overwegende wijders, dat die verschrijving voor klager geen na-deelige gevolgen heeft gehad, en zij alzoo hier verder buiten beschouwing kan worden gelaten;

Gelezen de bij de zaak behorende bescheiden;

Gehoord den klager, benevens als getuigen, onder eede, den kapitein-plaatselijk-adjudant W. V., toenmaals Commandant van het Interneeringsdepôt te Harderwijk, benevens den reserve-kapitein van het Regiment Jagers J. H., gedetacheerd bij evenvermeld depôt;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat in de nacht van Zaterdag 24 Juli 1915 op Zondag 25 Juli 1915 in de leeszaal van de Officiers-cantine in het Interneeringskamp te Harderwijk zich bevonden eenige officieren, onder wie de kapitein plaatselijk-adjudant V., toenmaals commandant van het Interneeringsdepôt, en klager, dienstdoende bij het Reserve-Bataljon B, welk bataljon was belast met het verrichten van den bewakingsdienst met betrekking tot genoemd kamp;

dat het in den nacht tusschen 1 en 2 uur voormiddag 25 Juli, kwam tot eene vrij heftige gedachtenwisseling tusschen de in vorenbedoelde leeszaal aanwezige officieren;

dat de kapitein V. op een gegeven oogenblik tot klager zeide, eerst: „En jullie officieren van het Bewakings-bataljon, jullie slapen als je op wacht bent in je eigen kamer in de officiersbarakken, jij ook”, en daarna: „Ja, ja jullie slapen op je bed als je op wacht bent, jij ook”, althans tot klager zeide woorden van overeenkomstige strekking;

dat klager, die zich door die uitlatingen beleedigd gevoelde, tegenover den kapitein V. volhield niet te hebben geslapen als hij op wacht was;

dat de kapitein V. echter geen acht wenschte te slaan op hetgeen klager tot zijn verweer in het midden bracht, tenzij deze daarbij hem, kapitein V., toesprak zonder rang te noemen en voorts met „jij”;

dat klager daartoe volstrekt niet bereid was, doch dat de kapitein V. desniettegenstaande bij zijn wensch bleef volharden, klager herhaalde malen en uitdrukkelijk toevoegende ongeveer de woorden:

„Spreek nu heelemaal vrij uit als collega, als luitenant tot luitenant, ik ben V. en ik wil, dat je „je” en „jij” zegt;

dat klager, zich dan toch willende zuiveren van de op hem geworpen blaam, is geëindigd met toe te geven aan het verlangen van zijn meerdere in rang, den kapitein V.;

dat de kapitein V. klager toen inderdaad liet uitspreken, en daarna tegenover dezen, onder aanbidding van verontschuldiging, volmondig erkende hem, klager valschelijk te hebben beticht van onkrijgstuchtelijke handelingen als boven vermeld;

Overwegende dat klager voor het Hof heeft aangevoerd:

dat hij erkent onverstandig te hebben gehandeld met de veronderstelling van den kapitein V. te aanvaarden; dat hij evenwel meent geen krijgstuchtelijke straf te hebben verdiend wegens minder behoorlijk optreden tegenover genoemden kapitein, waar hij eerst niet en daarna schoorvoetend, en zulks uitsluitend om zich te kunnen verweren, heeft toegegeven aan den op hem door zijn meerdere in rang, kapitein V uitgeoefenden drang;

Overwegende dat de kapitein V., door zich in de nacht van 24 op 25 Juli 1915 te gedragen als hiervoren uiteengezet, de waardigheid van zijn rang uit het oog heeft verloren, en inderdaad het minder behoorlijk optreden van klager, een jeugdig reserve-tweede-luitenant, „volkomen”, zooals het in de strafreden terecht is uitgedrukt, heeft uitgeloekt;

Overwegende dat, gelet op een en ander, kapitein V. de volle verantwoordelijkheid heeft te dragen met betrekking tot het gebeurde in den bewusten nacht tusschen hem en klager, en dezen — klager — mitsdien deswege dan ook geen krijgstuchtelijke straf had behooren te zijn opgelegd;

Gezien de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht en artikel 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Beschikkende op voormelde klacht;

Verklaart haar wettig;

Doet te niet de straf, waarover beklag;

Gelast dat die straf met bijbehorende strafreden uit de straflijst zal worden verwijderd;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, aan strafoplegger en aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 28 December 1915.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Betoonen van onvergenoegdheid over van hoogerhand bevolen

werkzaamheden door middel van een ingezonden stuk in een dagblad.

Klacht ongegrond verklaard.

Klager niet ter zake van het lichtvaardig indienen der klacht wegens verregaande oneerbiedigheid gestraft op grond van zijn uitstekende straflijst en beoordeelingsstaat.

Gezien de verklaring, gedagteekend 22 October 1915 van den matroos-schrijver J., dienende aan boord van Hr. Ms. mijnenlegger „Hydra”, houdende dat hij zich wenscht te beklagen over de straf van acht dagen strafdienst, hem dienzelfden dag opgelegd door den waarnemend-Commandant van dien bodem, den luitenant-ter-zee der 2e klasse V. en over de bijbehorende strafreden luidende: „Zich onvergenoegd betoond over van hoogerhand bevolen werkzaamheden op Zondag, door middel van een ingezonden stuk in „De Standaard” en het daarin beoordeelen van hoogereren in rang”;

Gezien de bij deze klacht behorende bescheiden;

Gehoord den klager en den straffer;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat in het dagblad „De Standaard” van 20 October 1915 onder het hoofd „Ingezonden stukken” een artikel voorkomt van den volgende inhoud:

„Geachte Heer Redacteur.

Beleefd verzoek ik U de volgende regelen te willen opnemen in de Standaard. Bij voorbaat mijn dank.

Bij de bespreking van de Marine-begrooting in November 1912 zeide de gewezen Minister van Marine, dat er bij de Marine plaats moet zijn voor Christen jongelingen.

Nu stem ik dat van harte toe, doch stel de vraag: Is er voor hen plaats?

Reeds enkele malen gebeurde het, dat er van hoogerhand order werd gegeven, dat Hr. Ms. Mijnenlegger Hydra des Zondags uit moest stoomen, om een aanvang te maken met werkzaamheden, die geregeld in de week volvoerd werden.

Zoo ook nu verschenen Zondag. Waarom of daar nu op Zondag een begin mede gemaakt moet worden is mij een raadsel. Ware het, dat er reeds in de voorgaande week aan gewerkt was geworden en er mede moest worden voortgegaan — omdat het dan wel eens gevaarlijk kon worden — dan was dat nog wel te plaatsen. Nu dat niet zoo is, wordt er op den dag des Heeren, met een werk aangevangen, wat best tot Maandag uitgesteld kon worden.

Aan boord van dien bodem zijn drie jongelingen, wiens lust en begeerte het is, om op den Rustdag met Gods volk op te gaan naar het huis des gebeds. Het wordt hun onmogelijk gemaakt — op één na — doordat ook zij bij het uitstoomen van het schip mede moesten.

Er wordt van de militairen geëischt dat zij trouw zullen blijven aan het Koninklijk Huis en Vaderland in de ure des gevaars, wordt dat nu in de hand gewerkt?

Onze geliefde Vorstinne schaart zich met haar volk op den dag — die den Heere gewijd en geheiligd moet worden — rondom de verkondiging van Gods woord. Hoe moet het dan niet de soldaten of matrozen smarten, die, wetende dat onze Landsvrouw daarin voorgaat, van den openbaren eeredienst verstoken worden en dat op zoo'n wijze als boven omschreven.

Kan daar nu niet tegen geprotesteerd worden? Willen onze Christelijke Kamerleden daar niet eens tegen opkomen? Is het onze geliefde Koningin bekend, dat er op den dag — die ook haar lief is — een aanvang wordt gemaakt met werkzaamheden? Worden er nu weer geene bewijzen voor gegeven, hoe een Christen niet op zijn plaats is bij de Marine?

Hopende, mijnheer de Redacteur, dat er eens verandering mocht komen in het onnoodig werken op Zondag, teeken ik mij, dankend voor de verleende plaatsruimte,

Hoogachtend,

Uw dw.dn.

J.....

Matroos-schrijver.

Vlissingen, 13 October 1915."

Overwegende dat uit den geheelen inhoud van dit stuk — waarvan klager erkent de schrijver en inzender te zijn — duidelijk onvergenoegdheid blijkt over de van hoogerhand gegeven bevelen en dit wel in het bijzonder uit de zindeelen: „Kan daar nu niet tegen geprotesteerd worden?” en: „Wordt dat (nl. het trouw blijven der militairen) nu in de hand gewerkt? Is er niet veeleer tegenwerking?”

Overwegende dat eveneens de aan klager in het slot der strafreden te laste gelegde beoordeeling van de door zijn meerderen genomen maatregelen — zooals de aldaar gebezigde woorden blijkbaar moeten worden opgevat — uit het ingezonden stuk naar voren treedt, o.a. uit de woorden: „een werk, wat best tot Maandag uitgesteld kon worden” en „het onnoodig werken op Zondag”;

Overwegende dat klager te zijner ontlasting heeft opgegeven, dat hij reden had voor zijn betoon van onvergenoegdheid, welke reden dan daarin zou bestaan, dat een werkzaamheid als mijnen lichten niet op een Zondag behoefde aan te vangen en voorts dat hij van een langs den voorgeschreven weg in te dienen klacht niet veel heil verwachtte en meer resultaat hoopte van het voorleggen van zijn bezwaren aan het „christen publiek” in Nederland en van de „christelijke” kamerleden door middel van het stuk in „de Standaard”;

Overwegende hieromtrent, dat — al ware het juist, dat klager reden had tot onvergenoegdheid — het toch zou zijn af te keuren dit te toonen in den door klager gekozen vorm, in stede van den in den „algemeenen baksorder” aangewezen weg te volgen, welke klager,

als matroos-schrijver, zeer wel bekend moet zijn, terwijl het uiten van de bewering van dien weg weinig heil te verwachten, evenals van die omtrent het overbodige van het op Zondag aanvangen der werkzaamheden voor het lichten der mijnen, niet anders is dan een volharding in zijn ongepaste houding tegenover het boven hem gesteld gezag;

Overwegende dat klager alzoo — krachtens artikel 21 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water en artikel 5 van den „Algemeenen Baksorder”, in verband met artikel 28 van genoemd Reglement — terecht door zijn Commandant is gestraft en dat de opgelegde straf niet te zwaar is in verhouding tot zijn onkrijgstuchtelijk gedrag, te minder als daarbij wordt in aanmerking genomen, dat klager dienzelfden Zondag vrij van dienst heeft gekregen om ter kerke te gaan;

Overwegende dat klager — die bij het onderzoek heeft blijk gegeven te beseffen, dat hij de genoemde voorschriften heeft overtreden — zich zijn correctie had ten nutte behooren te maken en zich had moeten neerleggen bij deze gerechte straf, zoodat er alle reden ware hem, ingevolge artikel 15 der Rechtspleging bij de Zeemacht, te straffen voor zijn ingediende klacht, doch dat het Hof hiertoe niet overgaat wegens klagers uitstekende straflijst en beoordeelingsstaat;

Krachtens de artikelen 12—14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, in verband met artikel 50 van 's Hof's Provisioneele Instructie, beschikkende op voormelde klacht:

Verklaart deze ongegrond;

Handhaaft de straf met de strafreden, waarover beklag;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, aan straffer en aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 11 Februari 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Klager was gestraft wegens het niet met voldoende zorg bereiden van het middagmaal voor de equipage en voor het geven van eene onjuist gebleken voorstelling omtrent het voorgevallene.

Bovendien was hij door den Vlootvoogd gestraft wegens het in de ingediende memorie van verdediging buiten de zaak om geven van een valsche voorstelling van handelingen van meerderen, welke — indien zij juist ware — dezen van plichtsverzuim had kunnen doen verdenken.

Beslist dat de Vlootvoogd behoort onder de commandeerende officieren, aan wien de bevoegdheid toekomt krijgstuuchtelijke straffen op te leggen aan militairen, dienende op een der onder zijn bevel staande bodems.

Klacht ongegrond verklaard; de strafreden eenigszins gewijzigd.

Gelezen de verklaring, gedagteekend 18 Augustus 1914 van den matroos-kok A., destijds dienende aan boord van Hr. Ms. Torpedobootjager „Lynx” in Oost-Indië, houdende dat hij zich wenscht te beklagen 1o. over de reden der straf van 14 dagen strafdienst met inhouding der halve soldij, hem 2 Juni t. v. opgelegd door zijn Commandant, den Luitenant ter Zee der 1e klasse P. wegens: Een leugenachtige voorstelling gegeven van het door eigen grove zorgeloosheid bederven van het sloopseten en niet onmiddellijk gezwegen toen hem voor ongepaste bedekte zinspeling het zwijgen werd opgelegd; 2o. over de straf van 14 dagen provoost-arrest met vermindering van kost (om den derden dag gewone voeding), hem 7 Juli d.a.v. opgelegd door den Commandant van het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië, kapitein ter Zee Q. wegens: Het misbruik maken van zijn recht om een memorie in te dienen bij een klachtzaak, door daarin geheel buiten de zaak om bij de hogere militaire autoriteit eene voorstelling te geven van handelingen van superieuren, die, ware zij juist gebleken, tot verdenking van ernstig plichtsverzuim of misdrijf had kunnen leiden, terwijl uit een uitgebreid onderzoek niets van de juistheid dezer voorstelling is gebleken, zij integendeel op menig punt onwaar is, en over deze strafreden.

Gelezen de bij deze klachten behorende bescheiden, waaronder de door het Hof gevraagde schriftelijke uiteenzetting — door den tweeden strafoplegger — van de redenen, waarop hij zijn strafbevoegdheid heeft gegrond, kunnende het feit, waarvoor de tweede straf werd opgelegd, — hoewel verband houdende met een door klager bij den Eskader-Commandant ingediende klacht over de eerste straf — toch niet geacht worden te vallen onder het bereik van de bepalingen omtrent het straffen wegens lichtvaardig klagen, vervat in den eersten titel van de Rechtspleging bij de Zeemacht;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal van 27 Januari 1916:

Overwegende met betrekking tot het eerste deel der eerstgenoemde strafreden, dat uit het onderzoek is gebleken:

dat klager op 1 Juni 1914 belast was met de bereiding van het middageten der equipage van de „Lynx”, dat dien dag uit erwtensoep zou bestaan;

dat deze kost als regel te 4 uur v.m. met kokend water werd opgezot, na den geheelen nacht te week gestaan te hebben, welk uur desnoods uiterlijk tot 5 uur v.m. verlaat kan worden, wil men de soep tijdig voor het middageten gaar hebben; dat klager, die dien nacht aan den wal had doorgebracht, wat den kok van de wacht vergund was, echter onder gehoudenheid te zorgen dat de dienst in de kombuis er niet onder leed, des morgens omstreeks 5 uur 30 min.

aan boord terugkeerde en toen, na zich verkleed te hebben, de erwten al of niet met heet water opzette, voorloopig in een blik, dat wel als hulpketel gebruikt werd, zulks wijl hij de eigenlijk voor snertbereiding bestemde ketel eerst nog noodig had voor rijstkoken voor het ontbijt, wat anders reeds vóór 4 uur plaats vond;

dat klager, nadat de rijst gaar was, tegen 7 uur — dat is dus na ruim een uur — het blik met erwten en water van het fornuis nam en daarbuiten op dek neerzette, alwaar het is gezien door verschillende getuigen, wier verklaringen hierin overeenstemmen, dat het zich boven de erwten bevindende water nog helder was, zonder eenige damp of schuim, welke wijzen konden op gekookt hebben;

dat klager — na het vuur in de kombuis verzorgd te hebben, wat naar zijne verklaring „eene kleine verpoozing” veroorzaakte — eindelijk eerst tusschen 7 uur en 7 uur 30 min. de erwten in de daartoe bestemde ketel opzette, met het gevolg dat de erwtensoep niet te bestemder tijd gereed was en klager haar tegen den middag van het vuur nam; dat, nadat op last van den Commandant de nog vrij harde erwten dien namiddag nog eenige uren te kook gestaan hadden, deze kost als ondeugdelijk voor gebruik moest worden afgekeurd;

dat klager bij het door den Commandant gehouden onderzoek, met stelligheid verklaarde de snert van 's morgens ongeveer 5 uur tot kwart voor 12 uur onafgebroken te hebben doen koken en zijn werk, als altijd, „geheel model” te hebben verricht;

Overwegende dat klager te zijner ontlasting heeft opgegeven: dat de snert best op tijd klaar kon zijn, hoewel hij eerst na aanboordkomst van passagieren te 5 uur 30 minuten aan de bereiding begonnen was; dat hij dadelijk de erwten met kokend water heeft opgezet en dit mengsel onmiddellijk daarop doorkookte en zoo een uur op fel vuur heeft gestaan; dat hij het toen wel van het vuur moest nemen, om dit wat op te stoken wegens de wenschelijkheid de erwten over te gieten in de toen pas vrijgekomen ketel; dat de korporaal-kok hem, op zijn tegen 12 uur gedane vraag of hij de snert kon weggooien, wijl het volk geen snert wilde eten, antwoordde: „zet het maar af”, zoodat hij door dit alles zoo aan den Commandant te vertellen geen leugenachtige voorstelling van het voorgevallene gegeven heeft en dan ook geen schuld heeft aan het bederven van het sloopseten;

Overwegende dat dit verweer klager niet kan baten;

1o. daar hij, ook volgens zijn eigen verklaring, eerst na half zes uur met de bereiding van de erwtensoep is begonnen, in tegenstelling met de vaste gewoonte en dus niet „geheel model”; uit klagers memorie van verdediging blijkt, dat hij (met verwondering) bemerkte dat er op genoemd uur nog niets aan de snert was gedaan;

2o. daar het blijkbaar onwaar is dat de erwten van 5 uur 30 min. af gedurende een uur volop aan de kook geweest zijn, hetgeen behalve uit de bovenaangehaalde getuigenverklaringen, nog duidelijk geworden is uit een door de commissie van onderzoek genomen

proef, welke de onmogelijkheid van klagers opgave aan den dag bracht;

3o. daar het verwisselen van ketels aan klagers eigen zorgeloosheid met betrekking tot de tijdige bereiding van de rijst te wijten was;

ten slotte: daar klagers bewering omtrent het antwoord van den korporaal-kok, door dezen ten stelligste onder eede is tegengesproken, verklarende deze: dat klager op eigen gezag te 11 $\frac{3}{4}$ uur de snert heeft afgezet;

Overwegende dat alzoo gebleken is:

1o. dat klager eerstens door te laat met de bereiding te beginnen en voorts door kort daarop de reeds warme erwten eenigen tijd buiten de kombuis te laten staan, — een schadelijke onderbreking in het kookproces, die vermeden geweest was als klager, overeenkomstig zijn plicht, vroeger in den morgen de rijst bereid had, of althans aan een vervanger gevraagd had dit te doen zoolang hij zelf nog niet aan boord teruggekeerd zou zijn — en eindelijk door tegen den middag alweder de toen nog ongare erwten af te zetten grove schuld had aan het bederven van het sloopeten:

2o. dat hij aan zijn Commandant een leugenachtige voorstelling van het gebeurde heeft gegeven;

Overwegende ten aanzien van het tweede deel derzelfde strafreden, dat bij het onderzoek is komen vast te staan:

dat, toen den korporaal-bottelier omstreeks den middag van dien eersten Juni ter oore kwam, dat er geen erwtensoep gegeten kon worden, deze naar de kombuis ging, en de soep afgezet vindende, den klager een aanmerking hierover maakte en hem verweet niet vroeger van de mislukking der bereiding gewaarschuwd te hebben, er bij voegend dat hij er rapport van zou maken;

dat niet lang daarna, in het volkslogies, klager in tegenwoordigheid van den korporaal-bottelier, o.m. de woorden uitte: „Ik word hier de dupe van verschillende schijnheiligheden”, waarop deze hem beduidde, dat hij die praatjes voor zich moest houden;

dat klager beweerde in zijn eigen logies te mogen praten waarop de korporaal hem nogmaals zeide niet van die praatjes gediend te zijn;

dat — toen klager alweder doorging daarover te mopperen — hem ten derden male beduid werd zijn mond te houden;

Overwegende dat klager te dezen aanzien tot zijn verweer heeft opgegeven: dat hij met zijn bedekte zinspeling bedoeld heeft, niet op den korporaal-bottelier, van wiens rapport maken hij onkundig was, maar op de matrozen, van wie hij vermoedde, dat zij hem hadden aangeklaagd en voorts: dat hij meent het recht te hebben op ten onrechte gemaakte opmerkingen van een korporaal te antwoorden;

Overwegende dat klagers opgave omtrent de bedoeling zijner zinspeling blijkbaar een gezochte uitvlucht is wijl hij kon weten dat de matrozen, die de erwtensoep nog niet gezien konden hebben, hem niet hadden aangeklaagd over de gebrekkige bereiding daarvan en wijl hij zeker ook bekend was met de omstandigheid, dat de korpo-

raal-bottelier en niemand anders rapport van hem gemaakt had, nu deze zelf het hem gezegd had, en voorts: dat klager zeer wel begrepen heeft, dat deze korporaal bij de genoemde gelegenheid van hem eischte onmiddellijk te zwijgen en dat hij hieraan zonder tegenredeneeren had moeten voldoen, blijvende toch onverkort zijn recht om daarna, over een door hem vermeende onbillijke bejegening door zijn meerdere, zijn beklag in te brengen;

Overwegende dat uit al het bovenstaande blijkt dat klager zich schuldig gemaakt heeft aan hetgeen hem in de eerste strafreden is te laste gelegd, zoodat hij terecht door zijn Commandant voor zijn gedragingen is gestraft, zijnde deze onbestaanbaar met de instandhouding eener goede krijgstucht in den dienst ter zee;

Overweende dat de straf in goede verhouding staat tot de gepleegde overtredingen, doch dat deze laatste niet geheel duidelijk in de strafreden zijn omschreven, zoodat deze eenige wijziging behoeft;

Overwegende ten aanzien van de klacht over de den klager door den Commandant van het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië opgelegde straf met bijbehorende strafreden:

dat vooraf onderzocht dient te worden, of de Commandant van het eskader, waarvan de bodem, waarop klager diende, deel uitmaakte, bevoegd was aan klager eene krijgstuchtelijke straf op te leggen;

Overwegende hieromtrent:

dat ingevolge artikel 11 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water — waarheen artikel 30 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water verwijst — de correctie van fouten en overtredingen der militaire discipline wordt overgelaten aan de Commandeerende Officieren, strekkende het Crimineele Wetboek voor het Krijgsvolk te Water tot deze fouten en overtredingen zich geenszins uit;

dat uit genoemde wetsbepalingen blijkt dat tot het opleggen van krijgstuchtelijke straffen niet bevoegd zijn wie tot de Commandeerende Officieren niet behooren; dat de vraag wie tot de Commandeerende Officieren wél behooren en mitsdien tot de correctie van fouten en overtredingen der militaire discipline wél bevoegd zijn, in de verdere wetgeving haar beantwoording moet vinden;

dat dan blijkt dat de Wet — Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water, Rechtspleging bij de Zeemacht — met den titel „Commandeerende Officier” bestempelt zoowel de autoriteit, die bevelvoert over een oorlogsbodem als de autoriteit, die is belast met de leiding van een Directie, een Vloot, een Eskader of minder smaldeel;

dat nu vroeger wel is aangenomen, dat de artikelen 11 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water en 30 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water, schoon zij algemeen spreken van „Commandeerende Officieren”, daarmede enkel bedoelen de Commandeerende Officieren van schepen en geens-

zins die van Directiën, Vloten, Eskaders of mindere Smaldeelen, maar ten onrechte;

dat immers zulks zoude moeten volgen uit andere wetsbepalingen, waarbij aan de Vlootvoogden de bevoegdheid om te straffen uitdrukkelijk wordt ontzegd of die althans zijn van zoodanigen inhoud, dat daarmede de strafbevoegdheid van deze Commandeerende Officieren niet te rijmen valt; dat echter tot dusverre dergelijke wetsbepalingen niet zijn aangewezen en zij, zooals trouwens voor de hand ligt, ook niet bestaan; dat immers de handhaving van de goede krijgstucht is een voorname plicht, uitteraard rustend niet enkel op de lagere Commandeerende Officieren, maar evenzeer op de hogere, dragende niet enkel de lagere maar evenzeer de hogere verantwoordelijkheid voor het aankweken en onderhouden van een goede discipline en krijgstucht in den dienst ter zee; dat dan echter de hogere Commandeerende Officieren ook niet verstoken behooren te zijn van het meest werkzame middel tot handhaving van de Krijgstucht, de bevoegdheid n.l. tot het opleggen van straffen, zoodat het niet aannemelijk is, dat de Wetgever hen daarvan zoude hebben willen versteken; 1)

Overwegende thans ten aanzien van de klacht over de in hoofde dezes in de tweede plaats genoemde straf met bijbehorende strafreden; dat uit het onderzoek is gebleken:

dat klager over de hem op 2 Juni 1915 opgelegde straf zijn beklag heeft ingediend bij den Eskader-Commandant, daarbij overlegend een memorie — naar luid van het opschrift: ingevolge de 15e alinea van artikel 23 der verordening omtrent „Justitieele zaken” — welke niets inhield, wat betrekking had op de straf waarover beklag, of op de beide feiten, waarvoor die straf werd opgelegd, doch die handelde over allerlei wat vóór het tijdstip zijner overtreding zou zijn voorgevallen;

dat het in deze memorie voorgesteld wordt alsof:

1o. de korporaal-kok aan boord van de „Lynx” de beenderen van het rantsoen vleesch der bemanning gebruikte ten behoeve der gamelles;

2o. deze korporaal het vetste deel van den rotmok der equipage afschepte en ook dit aan de gamelles schonk;

3o. deze zijn „fraude-plegingen” heeft bekend aan de overige korporaals, en

4o. hem, klager, door de manschappen een grief ervan gemaakt werd, dat zij als regel te weinig groente kregen en ook geen nagerechten zooals op andere schepen, waarbij dan in de memorie te verstaan gegeven werd, dat dit te wijten zou zijn aan oneerlijke handelingen van den korporaal-bottelier, die immers van de z.g. specerij-gelden de grondstoffen voor nagerechten had in te koop en ook de zorg had voor de uitgifte van het rantsoen groente;

dat naar een en ander op last van den Eskader-Commandant een diepgaand onderzoek is ingesteld, waarvan de uitslag was, dat niets

1). Zie M. R. T. IV blz. 447, 528 en 568.

aan het licht kwam ter staving van de juistheid der door klager gegeven voorstellingen, maar daarentegen wel: dat deze op meenig punt onwaar waren;

Overwegende dat klager te zijner verdediging heeft aangevoerd: dat hij zijn memorie heeft ingediend om te doen uitkomen, dat de korporaalkok belang had bij het afleggen van een leugenachtige verklaring in klagers toen aanhangige klachtzaak en — wat de in die memorie vervatte voorstelling van de handelingen zijner meerderen betreft — dat hij deze blijft handhaven, ondanks de beëdigde getuigenverklaringen hieromtrent nog opgevende, dat al de getuigen, als saamgezworenen, in strijd met de waarheid hebben verklaard;

Overwegende dat dit verweer den klager niet kan baten, wijl de aangehaalde alinea van het artikel der „Justitieele Zaken” aan klager wel de bevoegdheid toekent om een memorie in te leveren, „inhoudende alle zoodanige beschouwingen als hij in zijn belang geraden acht”, doch hierbij toch niet bedoeld kan zijn aan klagers een vrijbrief te geven tot het uitbrengen van allerlei bedekte of openlijke aantijgingen tegen hun meerderen, omtrent zaken, die met de klachtzaak niet in het minst of slechts zeer verwijderd verband houden, terwijl ook het doel dat klager voorgeeft met de indiening zijner memorie beoogd te hebben, niet duidelijk daarin is vooropgesteld en — wat het tweede deel van het verweer betreft — dat dit als onaannemelijk wordt verworpen;

Overwegende dat alzoo uit het voorgaande blijkt: dat klager zijn recht, om bij zijn destijds aanhangige klachtzaak een memorie in te dienen, schromelijk heeft misbruikt en dat de daarbij gegeven voorstelling van handelingen zijner meerderen — ware zij juist — inderdaad had kunnen leiden tot verdenking van ernstig plichtsverzuim of misdrijf te hunnen laste, zoodat klager terecht ook voor deze gedraging, als zijnde onbestaanbaar met de instandhouding eener goede krijgstuicht in den dienst ter zee is gestraft;

Overwegende dat de hiervoor opgelegde straf wel zwaar, doch niet te zwaar is in verhouding tot den ernst der gepleegde overtreding, welke door de strafreden juist gekenschetst wordt;

Krachtens de artikelen 12—14 der Rechtspleging bij de Zeemacht in verband met artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie beschikkende op voormelde klacht;

Verklaart deze in haar geheel ongegrond;

Handhaaft de beide straffen met de strafreden waarover beklag, met dien verstande dat vóór de eerste strafreden worden toegevoegd de woorden: „Aan zijn Commandant” en aan het slot: „door den korporaalkok”;

Gelast dat deze toevoeging in klagers conduite-boekje en in het strafregister van de „Lynx” zullen worden aangebracht;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan straffer en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 7 Juni 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Wanneer iemand bij het onderzoek van een door hem gepleegd feit, zelf soortgelijke door hem gepleegde feiten aan het licht brengt en hij alleen voor het eerste feit gestraft wordt, behoort hij later niet meer gestraft te worden voor laatstbedoelde feiten.

Het innen van abonnementsgelden van schepelingen voor een aan boord verboden blad van anti-militaire strekking is handelen in belang van dat blad en strafbaar ingevolge art. 28 R. K. W. ook al geschiedt dat innen aan den wal en al zijn die abonnementen niet genomen voor de schepelingen zelven, doch voor andere buiten de Marine staande personen. Nonchalance is geen verontschuldiging voor overtreding van het verbod om aan boord papieren en bescheiden betreffende den Bond voor minder marinepersoneel in zijn bezit te hebben.

De klacht ten deele ongegrond, ten deele wettig verklaard; een uittreksel uit de beschikking aan klager uitgereikt.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de verklaring van den matroos-schrijver K., dienende in de Marine-kazerne te Soerabaia, van 28 Januari 1916, houdende dat hij zich bij het Hoog Militair Gerechtshof wenscht te beklagen over de straf van 14 dagen provoost-arrest hem 10 Januari 1916 opgelegd door zijn Commandant, den kapitein ter zee K., wegens: „Het plegen van onbetrouwbare handelingen en grof plichtsverzuim, door: 1o. als tusschenpersoon het handeldrijven ten behoeve van het Soerabaiasch Marinegebouw met schepelingen in de Marinekazerne, veelvuldig gepleegd, en naar eigen verklaring o.a. bij drie verschillende gelegenheden binnen gebracht 60 pakjes tabak, nog eens 60 pakjes tabak en 50 pakjes; 2o. Door het innen van contributiën voor het blad „het Anker” o.m. in een notitieboekje aangegeven: Kedong Tjowek abb. Anker 6.50 behulpzaam bij de administratie van een periodiek van anti-militaire strekking. 3o. In het bezit bevonden van een schriftuur den Bond van minder Marine-personeel betreffende afkomstig van een Bestuurslid aan boord van H. M. „Serdang”, en, het volgens de aantekeningen in een aan hem toebehoorend notitieboekje aangetroffen, en in beslag genomen in de Marine-kazerne, voortdurend handelingen gepleegd in die kazerne welke betrekking hadden op het vereenigingsleven van genoemden Bond. Volgens aantekeningen in het boekje op de H. H. vergadering te behandelen 8 punten waarbij punt 2. Bij reclame algemeen reclamee-

ren indien het betreft de kwaliteit van het eten. In deze wijze van reclameeren ziet o.g. niet anders, dan het bezigen van voorgeschreven dwang voor alle aanwezige Bondsleden. Punt 7: Een algemeen verzoek te doen om bij vendu van Eur. manschappen geen Inl. schepelingen toe te laten, daar deze altijd de boel opjagen en de meeste gekochte plunjes niet mogen dragen. Hierbij zullen de erven worden benadeeld of het Rijk", en over de strafreden;

Gelezen de bij deze klacht behorende bescheiden;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat bij het gehouden onderzoek is gebleken:

dat klager bij drie verschillende gelegenheden van den wal in de Marine-kazerne te Soerabaia heeft medegebracht 60, 60 en 50 pakjes tabak, terwijl hem bekend was dat er een order bestond dat er geen groote hoeveelheden van die artikelen door één schepeling tegelijk mochten worden binnengebracht;

dat klager meermalen van andere schepelingen gelden heeft geïnd, bestemd tot betaling van abonnementsgelden voor het blad „het Anker" en dit ook wel in de Marine-kazerne deed;

dat klager in de Marine-kazerne te Soerabaia eveneens in het bezit is bevonden van een notitieboekje waarin aantekeningen voorkwamen door klager gemaakt, welke betrekking hadden op het verenigingsleven van bovengenoemden bond;

Overwegende dat bij het onderzoek niet is gebleken dat klager het medebrengen van de tabak heeft gedaan als tusschenpersoon om handel te drijven ten behoeve van het Soerabaiasch Marine-gebouw;

Overwegende dat klager den 4en Januari 1916 (zes dagen voor dat werd opgelegd de straf waarover dit beklag) was gestraft voor het medebrengen van den wal van 40 pakjes tabak en 100 sigaren in de Marine-kazerne te Soerabaia en dat bij het onderzoek van deze zaak door klager was medegedeeld dat hij bij drie vorige gelegenheden (ongeveer vier en een halve maand tevoren) 60, 60 en 50 pakjes tabak had binnengebracht zonder dat hij daarmee was aangehouden;

Overwegende dat waar dus het feit genoemd in het tweede gedeelte van de onder 1o. in de strafreden omschreven overtreding door klager zelf is aan het licht gebracht bij het onderzoek betreffende een soortgelijk door hem begaan feit en hem toen alleen ter zake van dit laatste feit straf werd opgelegd, straf daarvoor nu achterwege behoort te blijven;

Overwegende dat op grond van het vorenstaande het in de strafreden onder 1o vermeldde behoort te vervallen;

Overwegende dat het innen van abonnementsgelden van schepelingen voor een in de Marine-kazerne verboden blad van anti-militaire strekking, is handelen in het belang van dat blad, zelfs al geschiedt dat innen aan den wal en al zijn die abonnementen niet genomen voor de schepelingen zelve, doch voor anderen buiten de Marine stonden, en dat zulks derhalve is een handeling in strijd

met de handhaving eener goede krijgstucht en dus strafbaar ingevolge artikel 28 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water;

Overwegende dat door klager is verklaard, dat aan hem bekend is, dat bij circulaire van Zijne Excellentie den Minister van Marine verboden is aan boord of in de kazerne papieren en bescheiden van den Bond voor minder marinepersoneel te hebben; dat hij den hierboven genoemden brief en notitieboekje uit nonchalance bij zich in de kazerne had behouden of genomen;

Overwegende dat dit verweer klager niet kan baten daar nonchalance geen verontschuldiging is voor het overtreden van dergelijk verbod en dat dit insgelijks strafbaar is ingevolge artikel 28 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water;

Overwegende dat uit al het bovenstaande blijkt dat klager den 10den Januari 1916 terecht is gestraft en dat de opgelegde straf niet te zwaar is voor de gepleegde overtredingen, maar dat de strafreden dient te worden gewijzigd;

Gezien de artikelen 12—14 der Rechtspleging bij de Zeemacht en 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Beschikkende op voormelde klacht;

Verklaart die te zijn ongegrond wat betreft de straf, doch wettig wat betreft de strafreden;

Handhaaft de opgelegde straf;

Bepaalt dat de strafreden zal worden veranderd in: „Handelingen „gepleegd onbestaanbaar met de instandhouding eener goede krijgstucht, door 1o. het innen van abonnementsgelden, ook in de Marine-kazerne, voor een aan boord en in de Marine-kazerne verboden blad; 2o. het in de Marine-kazerne te Soerabaia in zijn bezit hebben van bescheiden betrekking hebbende op den bond voor minder marinepersoneel, terwijl hij wist dat zulks verboden was.”

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan straffer en een aan den Advocaat-Fiscaal en een uittreksel aan klager.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 9 Juni 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Het verzenden aan den Minister van Oorlog van een door klager in hoofdzaak opgesteld en als „De Secretaris” ondertekend geschrift waarin een sociaal-democratische mobilisatieclub, waarvan de gewone leden alle militairen zijn, „protesteeren tegen” het intrekken

van de gewone periodieke verloven is onbestaanbaar met de instandhouding eener goede discipline en krijgstuclit in den militairen dienst.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de verklaring van 5 Mei 1916 van den landstorplichtige soldaat B. van het 1e Depôt-Bataljon, waarin hij zich beklagt over de hem op 1 Mei t.v. door den Garnizoens-Commandant te Assen, opgelegde straf van acht dagen provoost met de strafreden:

1. Wegens het in een tot den Minister van Oorlog gericht geschrift protesteeren tegen een op last der Regeering door den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht gegeven bevel.

2. Het onderteekenen uit naam van anderen van bedoeld geschrift zonder overlegging van schriftelijke volmacht (2e zin 2e alinea Art. 4 Reglement Inwendige Dienst Inf.t.)”;

Gelezen de bij de klacht behoorende bescheiden;

Gehoord op 31 Mei 1916 klager en strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiskaal voor de Zee- en Landmacht van 2 Juni 1916;

Overwegende dat bij het onderzoek is komen vast te staan:

dat op Donderdag 20 April 1916 te Assen heeft plaats gehad eene huishoudelijke vergadering van de Sociaal-Democratische Mobilisatie-Club „Assen”;

dat de gewone leden van die club allen zijn militairen;

dat op de vergadering, vorenbedoeld, door de leden is besloten aan den Minister van Oorlog te zenden, een geschrift van den navolgenden inhoud:

„Assen, 20 April 1916.

„Aan Zijne Excellentie den Minister van Oorlog,

„Excellentie,

„De Sociaal-Democratische Mobilisatie-Club „Assen”, bijeen in „huishoudelijke vergadering op Donderdag 20 April 1916;

„Overwegende: de verklaring der Regeering gedaan in de Tweede „Kamer der Staten-Generaal op 4 April 1916;

„Overwegende: het blijven doorgaan der Ministerieele verloven;

„het met klein verlof zenden van de landweerlichting 1912”;

„het niet oproepen van het tweede gedeelte van de militielichting „1916;

„konkludeert dat de toestand van ons land niet van dien ernstigen aard is als uit het intrekken van de gewone periodieke verloven zou moeten blijken;

„protesteert tegen die intrekking en dringt er bij de regeering op „aan, onverwijld de periodieke verloven weer te verleenen”;

dat klager, Secretaris van de club dit geschrift in hoofdzaak heeft opgesteld, en voorts heeft onderteekend met:

„Namens de S.-D. M.-C.

„B.

„De Secretaris”;

dat klager het aldus onderteekende geschrift heeft verzonden aan den Minister van Oorlog;

dat het geschrift dan ook door den Minister van Oorlog is ontvangen;

Overwegende dat klager tot zijn verweer heeft aangevoerd;

dat hij eigenlijk niet heeft willen zeggen „protesteeren”, dat daarenboven z.i. „protesteeren” beteekent „zich ernstig bezwaard gevoelen”; dat hij het geschrift heeft onderteekend in zijne hoedanigheid van Secretaris van de club, en dat hij heeft gemeend in die hoedanigheid uit naam van de clubleden te mogen onderteekenen zonder overlegging van eene schriftelijke volmacht; dat hij des tijds niet bekend is geweest met het voorschrift van artikel 4 van het Reglement op den Inwendigen Dienst der Infanterie; dat hij thans van oordeel is, dat het voorschrift van artikel 4 van evengenoemd reglement niet van toepassing is te achten op een geval als het onderwerpelijke; dat de hoofdbedoeling is geweest de ontevredenheid af te leiden;

Overwegende dat „protesteert tegen”, beschouwd in het kader van het geschrift, klaarblijkelijk is gebezigd in de gewone taalkundige beteekenis, en dat dus daarmee is gezegd „teekent verzet aan tegen”, „komt op tegen”;

Overwegende dat het opstellen, althans in hoofdzaak, en het den Minister van Oorlog doen geworden van het protestgeschrift uiteraard geenszins is te verontschuldigen met de bewering, dat „de hoofdbedoeling is geweest de ontevredenheid af te leiden”;

Overwegende dat klager, die als hoofdonderwijzer een ontwikkeld man is, door te handelen, als in den aanhef dezer beschikking uiteengezet, zich heeft schuldig gemaakt aan „gedragingen, welke met de instandhouding eener goede discipline en krijgstucht in den militairen dienst onbestaanbaar zijn” (artikel 27 Reglement van Krijgstucht), en dat hij mitsdien straf heeft verdiend;

Overwegende dat wel is waar de omschrijving van de strafreden, naar het wezen der zaak, klagers onkrijgstuchtelijke gedragingen juist kenschetst, doch dat zij desniettemin wijziging behoeft, vóóral opdat duidelijk blijke in hoeverre klager werkzaam is geweest met betrekking tot het opstellen van het gewraakte geschrift;

Overwegende dat klager, mede gelet op de tijdsomstandigheden, voorzeker niet te zwaar is getroffen door de straf van acht dagen provoost;

Gezien de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht en artikel 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Beschikkende op voormelde klacht;

Verklaart die ongegrond;

Handhaaft de opgelegde straf van acht dagen provoost;

Bepaalt dat de strafreden zal luiden: „Het verzenden aan den Minister van Oorlog van een door hem in hoofdzaak opgesteld en als „De Secretaris” onderteevend geschrift, waarin de Sociaal-Democratische Mobilisatie-Club „Assen”, waarvan de gewone leden alle militairen zijn, „protesteert tegen” het intrekken van de gewone periodieke verloven”;

Gelast dat deze strafreden, naast de straf van acht dagen provoost, door den Garnizoens-Commandant te Assen op 1 Mei 1916 opgelegd, in klagers straflijst zal worden opgenomen in plaats van de strafreden, thans aldaar ingeschreven;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, aan strafoplegger en aan den Advocaat-Fiscaal.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van den 28 December 1915.

Voorzitter: Mr. A. M. B. Hanlo.

Raadsheeren: Mrs. H. Hesse, H. M. A. Savelberg, Jhr. Rh. Feith en L. E. Visser.

Wetsartikelen, welke noch op de wettelijke omschrijving van het bewezen verklaarde feit betrekking hebben noch op de daartegen bedreigde straf, kunnen niet geacht worden in den zin van art. 221 Sv. te zijn toegepast.

Art. 35 der wet van 23 Mei 1899 Stbl. 128 verbiedt het militair gezag niet, als middel om het wegvoeren van levensmiddelen en andere voorwerpen te beletten, te bezigen het uitvaardigen van een daartoe strekkend verbod.

De bevoegdheid om handelingen te verhinderen brengt vanzelf de bevoegdheid mede om die handelingen te verbieden.

„Uitvoeren” kan ook beteekenen wegvoeren uit een bepaald omschreven gebied, welk ook en waarheen ook, en behoeft niet in den beperkten zin te worden opgevat als alleen betrekking hebbende op uitvoeren over de Rijksgrenzen.

„Bevel” in zijn meest uitgebreide beteekenis omvat eene opdracht zoowel om zekere handelingen te verrichten als om die na te laten, zoodat het verbod om levensmiddelen uit te voeren tevens was een bevel om zich van dien uitvoer te onthouden.

In art. 49 der wet van 23 Mei 1899 moet het woord „bevel” ongetwijfeld in die ruime beteekenis worden opgevat.

P. M. v. W., 43 jaar, schipper, geboren en wonende te Goes, is requirant van cassatie tegen een vonnis van de Arrond.-Rechtbank te Middelburg van 17 Sept. 1915, waarbij hij in hooger beroep, na vernietiging van een vonnis van het Kantongerecht te Middelburg dd. 12 Juni 1915 als schuldig aan het „niet voldoen aan een bevel van het militair gezag, krachtens de wet van 23 Mei 1899 (S. 128) gegeven”, met toepassing van de artt. 35 en 49 dier wet, onder gezien verklaring behalve van die artikelen o.m. van art. 51 dier wet

onder vermelding in de overwegingen van het vonnis van de Kon. Besluiten van 29 Augustus 1914 (S. 435), 8 Sept. 1914 (S. 448) en 11 Febr. 1915 (S. 181) en onder opneming daarin van het voorschrift van den territorialen bevelhebber van Zeeland d.d. 26 Febr. 1915 is veroordeeld tot zeven dagen hechtenis.

Nadat was gehoord het verslag van den raadsheer Visser, en het beroep namens den requirant was toegelicht door Mr. P. Dieleman, advocaat te Middelburg, heeft de adv.-gen. Ledeboer de volgende conclusie genomen:

Edele Hoog Achtbare Heeren!

Als eerste cassatiemiddel is voorgedragen:

„Schennis of verkeerde toepassing van art. 221 Strafv., omdat niet in het vonnis, waarvan cassatie, de verschillende wettelijke bepalingen, die toepassing vonden en den grondslag der veroordeeling vormen zijn aangehaald en eene onjuiste qualificatie is gesteld en in verband met dit laatste wordt ook gesteld schending van art. 211 Strafv.”.

Wat betreft het beweerd verzuim van aanhaling van wettelijke voorschriften, ging de steller van het middel uit van de onjuiste opvatting, dat die op eene bepaalde wijze of plaats in de rechterlijke uitspraak moeten worden aangewezen, wat echter in art. 221 Strafv. niet als eisch wordt gesteld, noch daaruit volgt — (vgl. H. R. 19 Jan. 1914 W. 9612). — Zoo worden, als niet in het vonnis aangehaald, opgenoemd de Kon. besluiten, waarbij, in verschillende deelen, ten slotte de geheele provincie Zeeland in staat van beleg is verklaard, niettegenstaande die besluiten in de zesde overweging van het vonnis uitdrukkelijk zijn vermeld als zoodanige verklaring in te houden. Het verder in deze procedure bedoeld uitvoerverbod van den territorialen bevelhebber in Zeeland is opgenomen in de vijfde overweging en de artt. 35 en 49 van de wet van 23 Mei 1899 S. 128 in de veertiende overweging als toepasselijk vermeld. Aan het slot van het bestreden vonnis, waar de rechtbank nog zegt, dat zij heeft gezien „de vooraangehaalde wetsbepalingen”, benevens eenige andere, lees ik o. a.: de artt. „17, 20, 51” der zooeven genoemde wet. Daar art. 17 in deze procedure in het geheel niet in aanmerking komt, is de eenig redelijke opvatting, dat tusschen 1 en 7 een komma is weggevallen en is dus ook art. 7 deugdelijk in het vonnis opgenomen. Geheel daargelaten of de genoemde wetsvoorschriften krachtens art. 221 in het vonnis moesten worden aangehaald, is dus de grief dat zij niet zijn aangehaald, feitelijk juist.

Met eenig voorbehoud werd door den geachten pleiter bezwaar gemaakt tegen het gemis van aanhaling van art. 4 der bovengenoemde wet. Ten onrechte echter, daar dit niet behoort tot de zoodanige artikelen, die het vonnis op grond van art. 221 Strafv. zou moeten inhouden, evenmin als art. 47 aanhef en 1o. Strafr., waarvoor kenlijk bij vergissing, art. 47, 2o. als „gezien” is genoemd en

op denzelfden grond stuit af de grief betreffende de niet aanhaling van verschillende artikelen van het Wetboek van Strafvordering, als 198, 226, 253 en 257.

Voor zoover het middel is gebaseerd op verzuim van aanhaling van wettelijke voorschriften is het dus ten deele van den feitelijken grondslag ontbloot en is het anderdeels juridisch ongegrond.

Bij het middel wordt voorts de juistheid der qualificatie aangevochten. Uit de toelichting blijkt, dat de strafbaarheid van het als bewezen aangenomen feit wordt bestreden, wat dan zou medebrengen, dat dit niet als een strafbaar feit zou zijn te qualificeeren derhalve ook niet op de wijze, zooals in dit geval is geschied. Als vormmiddel kan deze grief niet in aanmerking komen, zoodat ook dit onderdeel van het middel niet kan opgaan.

Als tweede cassatiemiddel is voorgedragen:

„Schending of verkeerde toepassing van de artt. 35 en 49 der wet van 23 Mei 1899 S. 128.”

Blijkens de toelichting bij pleidooi is requirants raadsman van oordeel, dat onder „uitvoer” alleen kan worden verstaan vervoer van goederen naar buiten de grenzen van het rijk, zoodat de gestelde en bewezen „uitvoer” van uit Zeeland naar Rotterdam niet zou vallen onder een verbod van „uitvoer” door den territorialen bevelhebber uitgevaardigd.

Voorts zou die autoriteit in elk geval onbevoegd zijn geweest een verbod van „uitvoer”, — in welken zin dan ook, — uit te vaardigen, daar art. 35, waarop het verbod wordt gebaseerd, haar slechts vergunde het wegvoeren van levensmiddelen en andere voorwerpen van het in staat van beleg zijnd gebied daadwerkelijk te beletten.

Eindelijk zou een verbod om iets te doen nooit kunnen vallen onder het begrip „bevel”, en dus overtreding van een verbod om goederen uit te voeren niet achterhaald kunnen worden door de strafbepaling van art. 49, gericht tegen het niet voldoen aan de daar bedoelde bevelen van het militair gezag.

Gereedelijk mag worden toegegeven, dat men bij het bezigen van het woord „uitvoer” in gewone omstandigheden meestal in de eerste plaats zal denken aan vervoer naar buiten 's lands, doch ik vereenig mij geheel met het gevoelen der rechtbank, dat de beteekenis veel ruimer is en omvat elk wegvoeren uit een omljnd gebied. Zoo wordt het woord „uitvoer”, in de beteekenis van wegvoeren uit eene provincie naar eene andere provincie van het Rijk, o.a. gebruikt in art. 136 der Grondwet. Dat nu het woord „uitvoer” door den territorialen bevelhebber in zijn hierbedoeld verbod van uitvoer van boonen en erwten, is gebezigd in den zin van wegvoeren van die levensmiddelen uit de provincie Zeeland, onverschillig met welke bestemming, is dunkt mij niet twijfelachtig.

Voor het in de tweede plaats namens requirant betoogde, meent pleiter steun te vinden in de woordkeus van art. 35 der genoemde wet. Krachtens dat artikel is het militair gezag o. a. bevoegd aan niet militairen het verlaten van het in staat van beleg verklaard gebied te verbieden en te verhinderen, alsmede het wegvoeren van paarden

enz., levensmiddelen en andere voorwerpen, van bedoeld grondgebied te bevelen, te bewerkstelligen of te beletten.

Is hier nu eene tegenstelling bedoeld in dien zin, dat bedoelde autoriteit wel bevoegd zou zijn een, door de strafbepaling van art. 49 gesanctionneerd, verbod van vertrek van burgers en gebod tot het wegvoeren van levensmiddelen enz., uit te vaardigen en daarnemens ook feitelijk het beoogd resultaat te verzekeren, doch dat zij ten opzichte van het wegvoeren van levensmiddelen enz. alleen daadwerkelijk den uitvoer zou mogen beletten, zoodat een uitgevaardigd uitvoerverbod, — gesteld dat dit mag worden beschouwd als een bevel, — strafrechtelijke sanctie zou missen? Ik acht dit onaannemelijk. Door art. 35 is het militair gezag toch, zelfs zonder voorafgaande verbod, in staat het vertrek van bepaalde personen te verhinderen, of wegvoeren van levensmiddelen te beletten, maar daarin ligt dunkt mij, in dit geval, ook reeds opgesloten, de bevoegdheid om een daartoe strekkend verbod uit te vaardigen.

Immers dat militair gezag treedt hier niet op als de uitvoerder van anderer bevelen, niet maar als „sterke arm” door anderen in beweging gebracht, doch het handelt krachtens art. 35 op eigene verantwoordelijkheid en als op eigen initiatief bevoegd, tot het nemen van bedoelde feitelijke maatregelen en hier is dus de bevoegdheid tot feitelijk ingrijpen, het meerdere, waarin het mindere, het recht om te kennen te geven van wat men wil dat zal worden nagelaten, besloten is.

Bij mijne opvatting had ook naast de bevoegdverklaring tot verhindering van vertrek van personen, die tot het verbieden van zóodanige verwijdering achterwege kunnen blijven. De uitdrukkelijke vermelding van de bevoegdheid tot het bevelen van wegvoeren van zaken was daarentegen noodig, omdat anders het feitelijk medewerken van particulieren daaraan niet zou kunnen worden afgedwongen.

Het onderhavig uitvoerverbod steunde alzoo m. i. wel deugdelijk op art. 35 der genoemde wet en er blijft nu nog slechts over de vraag, of zoodanig verbod kan worden aangemerkt als een bevel, wat requirant betwist. Ik acht het met de rechtbank niet twijfelachtig, dat een verbod niet anders is, dan een bevel om iets niet te doen en dat het handelen in strijd met het hier bedoeld verbod mitsdien terecht is beschouwd als het niet voldoen aan een bevel van het militair gezag, als in art. 49 bedoeld.

Ook het tweede middel acht ik alzoo ongegrond en ik concludeer tot verwerping van het beroep.

De Hooge Raad enz.;

Gelet op de middelen van cassatie, namens den requirant voorgesteld bij pleidooi, luidende: zie conclusie adv.-gen.;

Overwegende, dat bij het bestreden vonnis ten laste van requirant, met qualificatie en strafoplegging als voorzeggd, bewezen is verklaard:

dat hij op 6 Maart 1915 als inwoner van Goes, terwijl de provincie Zeeland in staat van beleg was verklaard, als schipper van de motor

Wilhelmina met die boot ongeveer 400 zakken met bruine boonen, witte boonen en erwten van uit Middelburg door het Walchersche Kanaal langs Veere, door de Zandkreek, Ooster Schelde, Keeten, Mastgat, Zijpe, Krammer, Volkerak, Hollandsche diep, Dordsche Kil en door de Noord heeft vervoerd naar Rotterdam, zulks terwijl toen de uitvoer van bruine boonen, witte boonen en erwten uit de provincie Zeeland door den Territorialen Bevelhebber van Zeeland verboden was;

O. betreffende het eerste cassatiemiddel:

dat blijkens de toelichting niet in het vonnis zouden zijn aangehaald:

a. de Kon. Besluiten, waarbij de staat van beleg voor Zeeland is afgekondigd en het voorschrift van den territorialen bevelhebber betreffende het uitvoerverbod;

b. verschillende wetsartikelen, als de artt. 1, 4 en 7 der wet van 23 Mei 1899 (S. 128), art. 47, 1o. Strafwetboek en de artt. 198, 226, 253 en 257 Strafv.;

terwijl ten onrechte zouden zijn aangehaald art. 17 der genoemde wet van 1899 en art. 47, 2o Strafr.;

O. hieromtrent:

dat het vonnis de sub *a* genoemde voorschriften wel degelijk inhoudt, gelijk zulks aan het hoofd van dit arrest is aangegeven, zoodat het middel in zoover feitelijken grondslag mist;

dat voorts de sub *b* bedoelde wetsartikelen noch op de wettelijke omschrijving van het bewezen verklaarde feit noch op de daartegen bedreigde straf betrekking hebben, derhalve niet in den zin van art. 221 Strafv. zijn toegepast, zoodat het veroordeelende vonnis ze ook niet op straffe van nietigheid behoefde in te houden;

dat ten slotte overbodige aanhaling van wetsartikelen nietigheid niet medebrengt;

O. dat voorts in dit middel in zijn toelichting is aangevoerd de onjuistheid der gegeven qualificatie, nu niet zou zijn overtreden een *bevel*, doch een — en dat nog wel onbevoegdlijk gegeven — *verbod* van het militair gezag;

O. hieromtrent:

dat, nu de Rechtbank art. 49 der wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128) op de bewezen verklaarde feiten toepasselijk heeft geacht, zij daaraan behoorde te geven, gelijk zij dan ook gedaan heeft, de qualificatie, welke op de in dat artikel omschreven overtreding terug-sloeg, terwijl de vraag, of zij terecht op die feiten dat artikel toepasselijk heeft geoordeeld, bij het tweede cassatiemiddel ter sprake zal komen;

dat derhalve het eerste middel niet tot cassatie kan leiden;

O. dat bij de toelichting van het tweede middel de volgende klachten zijn geformuleerd:

1o. art. 35 der genoemde wet van 1899 geeft het militair gezag alleen de bevoegdheid het wegvoeren van levensmiddelen uit het in staat van beleg verklaarde gebied daadwerkelijk te verhinderen, niet om den uitvoer daarvan te verbieden;

2o. al ware dit anders, dan nog zou, daar uitvoer alleen betrekking heeft op vervoer over de rijksgrenzen, dus naar het buitenland, het bij dagvaarding bedoelde vervoer naar een plaats binnen het Koninkrijk nimmer dóór een verbod van uitvoer kunnen worden getroffen;

3o. ten slotte stelt art. 49 der wet van 1899 alleen strafbaar het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, niet het handelen in strijd met een verbod van dat gezag;

O. ad Ium:

dat genoemd art. 35 het militair gezag bevoegd verklaart het wegtrekken uit het in staat van beleg verklaarde gebied van voor de verdediging noodige niet-militairen te verbieden en te verhinderen en het wegvoeren van levensmiddelen en andere voorwerpen te bevelen te bewerkstelligen, te beletten;

dat dus dit artikel — anders dan ten aanzien van het wegtrekken van personen — aan dat gezag niet *uitdrukkelijk* de bevoegdheid geeft om ten aanzien van een ongewenscht wegvoeren van levensmiddelen verbodsbepalingen uit te vaardigen; dat echter requirant ten onrechte hieraan de gevolgtrekking verbindt dat het militair gezag die bevoegdheid zou missen;

dat toch art. 35 niets bepaalt omtrent de middelen, waardoor het militair gezag dat wegvoeren mag beletten, en het niet verbiedt daartoe als middel te bezigen het uitvaardigen van een daartoe strekkend verbod;

dat bovendien de bevoegdheid om handelingen, welke men ongewenscht acht, daadwerkelijk te verhinderen, noodzakelijkerwijs, als van minder verre strekking, in zich sluit de bevoegdheid om zijn wil, dat die handelingen niet zullen worden verricht, te voren kenbaar te maken, dat wil zeggen: die handelingen te verbieden;

dat dus krachtens art. 35 de militaire commandant in Zeeland bevoegd was den uitvoer van levensmiddelen uit die provincie te verbieden;

O. ad IIum:

dat „uitvoeren” in het algemeen beteekent wegvoeren uit een bepaald omschreven gebied, welk ook en waarheen ook, en er ten deze geen reden bestaat om het bedoelde uitvoerverbod op te vatten in meer beperkten zin als alleen betrekking hebbende op uitvoer over de Rijksgrenzen;

dat toch het onderwerpelijke, op art. 35 der meergenoemde wet van 1899 steunende voorschrift klaarblijkelijk dient om de aanwezigheid van een voldoende hoeveelheid der bedoelde levensmiddelen in de in staat van beleg verklaarde provincie te verzekeren en die aanwezigheid evenzeer kan worden in gevaar gebracht door vervoer naar andere deelen des Rijks als door vervoer naar het buitenland;

O. ad IIIum:

dat „bevel” in zijn meest uitgebreiden zin een tweeledige betekenis heeft, namelijk omvat een opdracht zoowel om zekere handelingen te verrichten als om die na te laten, zoodat het verbod om

die levensmiddelen uit Zeeland uit te voeren tevens was een bevel om zich van dien uitvoer te onthouden;

dat in art. 49 der genoemde wet van 1899 „bevel” ongetwijfeld die ruime beteekenis heeft, omdat anders meerdere door het militaire gezag noodig geachte en binnen den kring zijner bevoegdheid uitgevaardigde voorschriften, onder andere het meerendeel der in art. 35 bedoelde, straffeloos zouden kunnen worden overtreden, wat niet aannemelijk is;

dat derhalve op overtreding van het bedoelde verbod van uitvoer terecht art. 49 voornoemd is toegepast;

dat dus ook het tweede cassatiemiddel ongegrond is;

Verwerpt het beroep.

Men vgl. met dit arrest de Sententie van het H. M. G. van 10 Maart 1916 1) opgenomen in W. 9911. Ook van Wageningen neemt in zijn proefschrift bl. 129 aan dat het niet voldoen aan verordeningen, krachtens art. 35 gegeven valt onder art. 49 der wet. D. S.

(W. v. h. R. No. 9934).

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van den 3 Januari 1916.

Voorzitter, Mr. A. M. B. Hanlo.

Raadsheeren, Mrs. H. Hesse, H. M. A. Savelberg, Jhr. Rh. Feith en L. E. Visser.

Onder „het betrokken burgerlijk gezag” in art. 11 der wet van 23 Mei 1899 Stbl. 128 is zoowel als in art. 10 dier wet te verstaan het orgaan, tot welks bevoegdheid de telkens te nemen maatregelen krachtens hun aard geacht kunnen worden te behooren.

Voor een maatregel van wetgevend aard en de huishouding van het betrokken gebied betreffende moet het militair gezag overleg plegen met het orgaan op dat gebied en ten aanzien van het geregelde onderwerp met het wetgevend gezag belast.

De Commissaris der Koningin is zoodanig gezag niet.

Heeft het door de wet vereischte overleg niet plaats gehad, dan zijn de maatregelen van het militair gezag niet verbindend (Implicite H. R.; uitdrukkelijk concl. O. M.).

De Officier van Justitie bij de Arrond.-Rechtbank te Middelburg is requirant van cassatie tegen een vonnis van die Rechtbank van

1). M. R. T. XI, bl. 528.

den 1en Oct. 1915, houdende bevestiging van een vonnis van het Kantongerecht te Middelburg dd. 10 Juli 1915, waarbij D. R., geboren te Westkapelle 27 Nov. 1852, bakker, wonende te Koudekerke, van alle rechtsvervolging is ontslagen.

Nadat was gehoord het verslag van den raadsheer Visser, heeft de adv.-gen. Besier de volgende conclusie genomen:

Edele Hoog Achtbare Heeren!

Bij het in hooger beroep bevestigde vonnis is met beklagdes schuld daaraan bewezen verklaard het hem te laste gelegde, te weten, dat hij op 28 Oct. 1914, terwijl de gemeente Koudekerke in staat van oorlog was verklaard, aldaar brood heeft gebakken, hetwelk meer dan 20 pct. bloem bevatte, althans brood heeft gebakken, hetwelk van een andere samenstelling was dan van 80 pct. ongebuild tarwe-meel en 20 pct. bloem. Tusschen de twee hierin vervatte afwisselende telasteleggingen werd geen keuze gedaan. Strikt noodig was dit ook niet, daar beklagdes schuld aan het eerste feit, eenmaal aangenomen zijnde, van zelf zijne schuld aan het tweede medebrengt. Hij overtrad hierdoor het besluit van den Territorialen Bevelhebber in Zeeland van 17 Oct. 1914, zooals dit luidde na de daarin bij besluit van dezen Bevelhebber van 27 Oct. 1914 gebrachte wijziging. Beide besluiten zijn in het bevestigde vonnis woordelijk medegedeeld en wel in de daarin opgenomen getuigenverklaring van den Territorialen Bevelhebber, welke tevens inhoudt, dat hij de Burgemeesters in de provincie daarmede telkens telegrafisch in kennis heeft gesteld. Het alzoo gewijzigde besluit — of de reeks van alzoo gewijzigde besluiten, wanneer men aanneemt, dat evenveel besluiten zijn genomen als er in de Provincie gemeenten zijn — kan worden beschouwd en is ook in het bevestigde vonnis opgevat als een krachtens art. 11 der wet van 23 Mei 1899 (Stbl. 128) door het militaire gezag vastgestelde maatregel, welke genomen moest worden om te voorzien in het onderhoud der inwoners en de behoeften der bezetting. Bedoeld wetsvoorschrift verlangt echter, dat zoodanige maatregel niet zal worden genomen dan na overleg met „het betrokken burgerlijk gezag”. De Territoriale Bevelhebber nu heeft, wederom als getuige voor het Kantongerecht, verklaard, dat hij ten aanzien van deze beschikkingen slechts met den Commissaris der Koningin in Zeeland overleg heeft gepleegd. Bij het in hooger beroep bevestigde vonnis is hierin een grond gevonden om de bevelen van 17 en 27 Oct. 1914 niet verbindend te oordeelen en den beklagde van alle rechtsvervolging te ontslaan, zulks op de overweging, dat slechts aan de Provinciale Staten en aan de Gemeenteraden is opgedragen de regeling onderscheidenlijk van het provinciale en gemeentelijke huishouden en het maken van verordeningen daartoe betrekkelijk en dat dus onder „betrokken burgerlijk gezag” niet anders kan worden verstaan dan de Collegiën van Gedep. Staten en B. en W., als vertegen-

woordigende de Prov. Staten en den Gemeenteraad en als belast met de dagelijksche leiding van zaken.

Bij tijdig ingediende memorie voert de Heer Requirant, die zich met de gevallen beslissing wel kan vereenigen, doch een uitspraak van Uwen Raad gewenscht acht, hiertegen als middel van cassatie aan: „Schending door verkeerde toepassing van art. 10 der Wet op den Staat van Oorlog en Beleg van 23 Mei 1899 Stbl. 128 in verband met de telegrammen van den Territoriaal Bevelhebber in Zeeland enz. van 13, 17 en 27 Oct. 1914 aan de Burgemeesters in Zeeland omtrent de samenstelling van brood”. Tot staving hiervan wordt in de memorie dan een beroep gedaan op de opvatting van Z.E. den Minister van Oorlog, medegeedeeld in een schrijven aan zijn Ambtgenoot van Justitie, dat het voldoende zou zijn, wanneer het militaire gezag maar overleg had gepleegd met enig burgerlijk gezagsorgaan in het betrokken gebied.

Deze opvatting heeft eigenlijk betrekking op het overleg, in art. 10 der genoemde wet vereischt voor het vaststellen door het militair gezag onder meer van nieuwe politieverordeningen. Ik ben trouwens met den Minister en den requirant van meening, dat bij *dit* wetsvoorschrift de oplossing gezocht moet worden van dit nieuwe vraagpunt aangaande den juisten zin der door hare schetsmatige vorm zoovele vraagpunten opleverende wet van 1899. Immers wanneer de krachtens art. 11 vastgestelde maatregel, welke genomen moet worden om in het onderhoud der inwoners en de behoeften der bezetting te voorzien, niet is een *handeling* van het militaire gezag zelf — zooals b.v. het samenbrengen der aanwezige voedingsmiddelen op bepaalde plaatsen zijn zou — maar, gelijk in dit geval, een voorschrift voor de inwoners, dan wordt die maatregel niets anders dan een politieverordening voor het betrokken gebied. Dit geldt niet van alle algemeene voorschriften, door het militair gezag krachtens de wet van 1899 gegeven, doch wel voor die, welke als de onderwerpelijke de huishouding van het betrokken gebied betreffen. Zie in verband hiermede het opstel van Mr. Leendertz in W. 9766, hetwelk mij voorkomt in deze verwarde materie een zeer bruikbaren leidraad te geven. De telegrammen van den Territoriaal Bevelhebber aan de Burgemeesters moeten dus worden beschouwd als te zamen eene provinciale, of elk voor zich eene plaatselijke verordening op te leveren. De afkondiging heeft dan ook, bij gebreke van een bepaald voorschrift hieromtrent van het militair gezag, te Koudekerke plaats gehad op de wijze, voor plaatselijke verordeningen bepaald.

Welk burgerlijk gezagsorgaan nu datgene is, waarmede krachtens het voorschrift van art. 10 het militaire gezag overleg moet plegen, wanneer het als plaatselijke wetgever optreedt, komt mij niet twijfelachtig voor. De nieuwe verordening is bestemd om in te grijpen in het provinciale of gemeentelijke huishouden, misschien zelfs om in de bestaande provinciale of gemeentelijke verordeningen wijziging te brengen. Geen ander burgerlijk gezagsorgaan is dus bij de nieuwe verordening „betrokken” dan dat, aan hetwelk de zorg voor dat huis-

houden is opgedragen, en van hetwelk tot nu tot de plaatselijke verordeningen uitgingen: de provinciale of gemeentelijke wetgever, d. i. de Provinciale Staten of de Gemeenteraad. De Commissaris der Koningin, al is hij de hoogste burgerlijke ambtenaar in de provincie, kan even weinig als eenig lager geplaatst beambte in aanmerking komen, waar het de vraag geldt, welk gezag bij het vaststellen van politieverordeningen is betrokken.

Deze uit den aard der zaak voortvloeiende opvatting vindt ook steun in de geschiedenis der wet van 1899. Reeds in de M. v. T. op het oorspronkelijke wetsontwerp (Bijl. Hand. 1889/90 no. 147 3°) werd bij de artt. 22—25 als grond voor het voorschrijven van overleg met het *burgerlijk gezag* opgegeven, dat het niet noodig was, dat de bevoegdheid van het militair gezag om zich vrij te maken van de plaatselijke verordeningen, door het *burgerlijk gezag* vastgesteld, onbeperkt was. Het is niet aannemelijk, dat dezelfde uitdrukking in dezen door mij verkort weergegeven zin telkens voor een ander begrip zou zijn gebezigd. — Nog duidelijker komt de juistheid der verdedigde opvatting uit in het Voorl. Verslag op dit wetsontwerp (Bijl. Hand. 1890/91 no. 31 1°), waar men bij art. 22 den twijfel uitgesproken vindt, of overleg met *den raad eener gemeente* wel gemakkelijk zal kunnen plaats vinden, zonder dat dit aan de Regeering, toen deze dit Voorl. Verslag beantwoordde bij de M. v. T. op het nieuwe ontwerp, dat wet werd, (Bijl. Hand. 1897/8 no. 166 3°) aanleiding gaf om bij art. 10 (overeenkomend met art. 22 oud) op de onjuistheid dezer voorstelling van het vereischte overleg te wijzen. — Welk burgerlijk gezag bedoeld werd, werd overigens bij deze nieuwe M. v. T. niet nader aangewezen, alleen werd hier op een vraag, bij het aangehaalde Voorl. Verslag gedaan, ten antwoord gegeven, dat „burgerlijk gezag” stond tegenover „militair gezag” en dus niet behoorde te worden veranderd in „bevoegd gezag”, hetgeen ons niet veel wijzer maakt.

Ik mag mij niet ontveinzen, dat — gelijk ook in het aangehaalde uit het Voorl. Verslag werd opgemerkt — de door mij verdedigde opvatting aan een snelle totstandkoming van door het militair gezag vast te stellen politieverordeningen groote hinderpalen in den weg legt. Dit kan mij echter geen aanleiding geven om het ingenomen standpunt te verlaten. Bij het in deze zaak door den Kantonrechter gewezen vonnis is blijkbaar naar een uitweg uit deze zich ook bij art. 11 der wet van 1899 voordoende moeilijkheid gezocht en wel door, na eerst den juisten weg te hebben ingeslagen, die ook hier naar de Provinciale Staten en den Gemeenteraad leidt, de Colleges van Gedep. Staten en van B. en W. als hunne vertegenwoordigers voor te stellen, met wie derhalve het overleg moest worden gepleegd. Zulks komt mij echter staatsrechtelijk te eenen male onjuist voor. De bedoelde colleges „vertegenwoordigen” geenszins de Provinciale Staten en den Gemeenteraad, doch zijn slechts belast met de dagelijksche leiding en met de uitvoering der aan deze grootere lichamen

opgedragen zaken; zij zijn slechts administreerende, uitvoerende, toezicht houdende organen.

Niettemin acht ik op de reeds aangegeven gronden de stelling van het bevestigde vonnis des Kantongerechts, dat in deze niet met het juiste burgerlijke gezagsorgaan overleg is gepleegd, gegrond. En terecht zijn dientengevolge de aangehaalde besluiten van den Territorialen Commandant niet verbindend geacht.

Immers het gepleegd zijn van het voorgeschreven overleg moet worden beschouwd als een voorwaarde voor de geldigheid der verordening, evenals het hooren van den Raad van State o. a. op uit te vaardigen algemeene maatregelen van bestuur naar de heerschende opvatting dit ten aanzien van deze maatregelen is. Zulks blijkt ook uit het door mij reeds aangehaalde uit de geschiedenis der wet van 1899, waar het voorgeschreven overleg met het burgerlijke gezag werd voorgesteld als een *beperking* der aan het militaire gezag gegeven bevoegdheid. Van beperking zou geen sprake kunnen zijn, wanneer het voorschrift ongestraft in den wind geslagen kon worden, wèl daarentegen wanneer het nakomen daarvan door op het verzuim gestelde nietigheid is gewaarborgd, daar het voorschrift alsdan belemmerend werkt en zelfs vaak ten gevolge zal kunnen hebben, dat het militaire gezag, hetwelk zich hier op vreemd terrein bevindt, zal worden weerhouden van het uitvaardigen van voorgenomen verordeningen, welke aan dit gezag wellicht onbekende belangen van anderen noodeloos zouden krenken.

Ik concludeer tot verwerping van het beroep.

De Hooge Raad enz.;

Gelet op het middel van cassatie, door den requirant voorgesteld bij memorie, luidende: zie conclusie adv.-gen.;

Overwegende, dat gerequireerde oorspronkelijk was gedagvaard dat hij op 28 Oct. 1914, terwijl de gemeente Koudekerke in staat van oorlog was verklaard, aldaar brood heeft gebakken hetwelk meer dan 20 pct. bloem bevatte, althans brood heeft gebakken hetwelk van eene andere samenstelling was dan van 80 pct. ongebuïld tarwemeel en 20 pct. bloem;

O. dat bij het door het bestreden vonnis bevestigde vonnis dat feit en beklagdes schuld daaraan wettig en overtuigend bewezen zijn verklaard op grond van aanwijzingen, onder meer voortvloeiende uit de verklaring van den getuige B., in het kort hierop neerkomende: dat hij als territoriaal bevelhebber in Zeeland op 13, 17 en 27 Oct. 1914 den burgemeesters in die provincie per telegram heeft doen toekomen voorschriften omtrent de vervaardiging van brood, te zamen inhoudende dat slechts brood mocht worden gebakken van 80 pct. ongebuïld tarwemeel en van hoogstens 20 pct. bloem, en dat hij hieromtrent slechts met den Commissaris der Koningin in Zeeland overleg heeft gepleegd;

O. dat de Kantonrechter voorts het bewezen verklaarde niet straf-

baar heeft geacht en gerequireerde van alle rechtsvervolgving heeft ontslagen op grond der volgende overwegingen:

„dat art. 11 der Wet van 23 Mei 1899 (S. 128) aan het militair gezag de bevoegdheid geeft om, in overleg met het betrokken gezag, zoo noodig de maatregelen vast te stellen, welke genomen moeten worden, om te voorzien in het onderhoud der inwoners en de behoeften der bezetting;

„dat in casu overleg met het *betrokken burgerlijk gezag* niet heeft plaats gehad, daar immers nimmer onder dat gezag de Commissaris der Koningin kan worden verstaan;

„O. toch, dat slechts aan de *Provinciale Staten* behoort de regeling en het bestuur van het provinciaal huishouden en aan hen uitsluitend is opgedragen het maken der reglementen en verordeningen, welke zij voor het provinciaal belang noodig oordeelen;

„dat evenzo aan den *Raad der gemeenten* behoort het maken van de verordeningen welke in het belang der openbare orde, zedelijkheid en gezondheid worden vereischt en van andere, betreffende de huishouding der gemeenten;

„dat dus onder „betrokken burgerlijk gezag” niet anders kan worden verstaan dan de Collegiën van Gedeputeerde Staten en Burge-meester en Wethouders, als vertegenwoordigende de Provinciale Staten en den Gemeenteraad en als belast met de dagelijksche leiding van zaken;

„dat derhalve voormelde Bevelen van den Territorialen Bevelhebber van Zeeland, niet verbindend kunnen worden geoordeeld”;

O. dat hiertegen zich richt het cassatiemiddel, waarin klaarblijkelijk in plaats van art. 10 der Wet van 23 Mei 1899 (S. 128), moet gelezen worden art. 11 dier wet en met de telegrammen van den Territorialen Bevelhebber bedoeld zijn de telegraphisch medegedeelde maatregelen van dien gezaghebber — terwijl in de toelichting als ondersteuning van dit middel wordt aangevoerd, dat onder het betrokken burgerlijk gezag te verstaan is het burgerlijk gezag binnen het gebied, waar de genomen maatregel moet gelden en dat, waar de wet niet bepaalt met welk orgaan van dat gezag de militaire overheid in overleg moet treden, de keuze van dat orgaan aan het militaire gezag is overgelaten;

O. hieromtrent:

dat in de memorie van toelichting, behoorende bij het ontwerp van wet tot uitvoering van art. 187 der Grondwet, ingediend 27 April 1890, naar welke toelichting in het algemeen verwezen is bij het ontwerp van 20 Mei 1898, hetwelk geleid heeft tot de wet van 23 Mei 1899 (S. 128), ten aanzien der bepalingen betreffende den staat van oorlog, als algemeen beginsel is vooropgesteld, dat „de macht van het militaire gezag zich niet zoover behoeft uit te strekken, dat het burgerlijk bestuur in het in staat van oorlog verklaarde grondgebied geheel aan de bevelen der militaire autoriteit is onderworpen”;

dat voorts ter nadere uitwerking van dit beginsel ten aanzien van het voorgestelde artikel, art. 22, hetwelk behoudens hier niet ter

zake doende wijzigingen geworden is art. 10 der bestaande wet in die memorie werd aangevoerd:

„Die bevoegdheid” (namelijk tot wijziging enz. van politieverordeningen) „is noolig, daar het militair gezag ten aanzien van de belangen der defensie niet door plaatselijke verordeningen, welke door het burgerlijk gezag zijn vastgesteld, moet gebonden zijn, maar het is niet noodig dat die bevoegdheid onbeperkt zij, vandaar de bepaling, dat de hier bedoelde maatregelen zullen worden genomen na gehouden overleg met het burgerlijk gezag”;

dat derhalve door het voorgeschreven overleg met het burgerlijk gezag — en uit den aard der zaak geldt voor art. 11 hetzelfde als voor art. 10 — beoogd werd eenerzijds enige beperking der macht van het militair gezag en anderzijds om de bestaande bevoegdheden van het burgerlijk bestuur zooveel mogelijk te eerbiedigen;

dat nu zoowel in verband met dit laatste als op grond van de taalkundige beteekenis van de termen der wet onder het betrokken burgerlijk gezag is te verstaan het orgaan, tot welks bevoegdheid de telkens te nemen maatregelen krachtens hun aard geacht kunnen worden te behooren;

dat dus, waar de ten deze genomen maatregel is van wetgevendend aard en de huishouding van het betrokken gebied betreft, het militair gezag overleg had moeten plegen met het orgaan of de organen, die in de streek of streken, waarvoor de maatregel gelden moest, ten aanzien van het daarin geregelde onderwerp, met het wetgevend gezag zijn belast, zijnde de Commissaris der Koningin zoodanig orgaan niet;

dat dus terecht de bedoelde maatregelen van den territorialen bevelhebber in Zeeland niet verbindend zijn verklaard en het middel is ongegrond;

Verwerpt het beroep.

(W. v. h. R. No. 9939).

ARROND.-RECHTBANK TE UTRECHT.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van den 7den Februari 1916.

Voorzitter: Mr. W. M. H. Boers.

Rechters: Mrs. J. Schuurbeque Boeye en Jhr. T. J. de Marees van Swinderen.

Artt. 1, 28 en 57 der Kringenwet.

Het afvletten van tichelaarde, zijnde eene planmatige afgraving, is het maken van „eenig werk”, strafbaar gesteld bij art. 1 der Wet

van 21 Dec. 1853 (Stbl. 128) houdende bepalingen betreffende het bouwen, planten en het maken van andere werken binnen zekeren afstand van vestingwerken van den Staat (Kringenwet).

Art. 28 dier wet houdt niet in eene definitie van „eenig werk” in art. 1 dier wet.

Krachtens art. 57 dier wet kan „het wegruimen” van het in strijd met de wet gemaakte worden bevolen. Waar het eene afgraving betreft is het „wegruimen” uit den aard der zaak buitengesloten.

De Rechtbank enz.;

Gezien de akte van dagvaarding namens den Officier van Justitie aan beklaagde beteekend, ten einde te recht te staan in hooger beroep ter zake als in het betreffend bevelschrift staat omschreven:

Gezien de oorspronkelijke dagvaarding en de overige stukken van het geding, zoomede het vonnis a quo;

Gehoord het verslag, uitgebracht door den Rechter-Rapporteur Jhr. Mr. J. Schuurbeque Boeye;

Gehoord de voorlezing van:

a. de akte van hooger beroep, ingesteld door den beklaagde d.d. 15 Juni 1915;

b. de akte van hooger beroep, ingesteld door den Ambtenaar van het Openbaar Ministerie bij voormeld Kantongerecht d.d. 16 Juni 1915;

Gehoord de mondelinge verklaringen des getuige ten verzoeke van den gemelden Officier gedagvaard;

Gehoord de vordering van den Officier van Justitie daarna in geschrifte overgelegd;

Gelet op de verdediging door en namens beklaagde in het midden gebracht door Jhr. Mr. K. J. Schorer, advocaat te Utrecht;

Overwegende, dat beklaagde bij oorspronkelijke dagvaarding is gedagvaard ter zake:

dat hij in het tijdvak van 9 Maart 1914 tot en met 28 Dec. 1914 te de Bilt op het perceel kadastraal bekend gemeente de Bilt, Sectie C. no. 1278, welk perceel gelegen was binnen den grooten verboden kring van het vestingwerk der 1ste klasse het fort bij Rijnauwen, over een oppervlakte van ongeveer 150 M². grond heeft doen afgraven tot een gemiddelde diepte van ongeveer 0.50 M. zijnde deze afgraving een planmatige afgraving, althans makende deze afgraving deel uit van een planmatige afgraving, terwijl hij, beklaagde, niet voorzien was van een daarop betrekking hebbende wettelijke toestemming of vergunning, althans dat zonder de daarop betrekking hebbende wettelijke toestemming of vergunning bij hem beklaagde in dienst zijnde personen in gemeld tijdvak, onder gemelde gemeente, op gemeld perceel, hetwelk gelegen was binnen den grooten verboden kring van het vestingwerk der 1ste klasse het fort bij Rijnauwen, over een oppervlakte van ongeveer 150 M². grond hebben afgegraven tot een gemiddelde diepte van ongeveer 0.50 M., zijnde deze afgraving een planmatige afgraving, althans makende deze afgraving deel uit van een planmatige afgraving, welk feit beklaagde door

daartoe aan die personen last te geven alzo door misbruik van gezag, opzettelijk heeft uitgelokt;

O. dat het primair ten laste gelegde feit als bewezen is aangenomen door den Kantonrechter te Utrecht bij zijn vonnis d.d. 4 Juni 1915 met dien verstande evenwel, dat als bewezen wordt aangenomen, dat de ten laste gelegde afgraving deel uitmaakt van eene planmatige afgraving, terwijl tevens is beslist dat alsnu het in de tweede plaats ten laste gelegde feit buiten beschouwing kan worden gelaten;

O. dat de thans appellant te dier zake is veroordeeld, met toepassing der betrekkelijke wetsartikelen, tot betaling eener geldboete van f 1, te vervangen door één dag hechtenis;

met bevel dat het gemaakte werk binnen den tijd van drie maanden worde hersteld;

met verklaring, dat zulks alsdan niet geschied zijnde dit op kosten van den veroordeelde vanwege den Staat zal kunnen geschieden;

O. dat de veroordeelde en de Ambtenaar van het Openbaar Ministerie bij dit Kantongerecht respectievelijk den 15den Juni 1915 en den 16den Juni 1915 mitsdien tijdig van dit vonnis zijn gekomen in hooger beroep;

O. dat de Kantonrechter, blijkens het hiervoren aangehaald vonnis, het evengenoemde feit als bewezen heeft aangenomen o.a. op grond van den inhoud van het in eersten aanleg voorgelezen ambtseedig proces-verbaal van G. Mater, opzichter van fortificatiën der 2de klasse d.d. 28 Dec. 1914;

O. dat de Kantonrechter daaromtrent in zijn vonnis heeft opgenomen o.a. dat G. Mater den 28sten Dec. 1914 heeft bevonden dat op het in de dagvaarding genoemd perceel door arbeiders in dienst of op aanwijzing van beklagde afgravingen zijn verricht ten oppervlakte van 150 M². gemiddel 50 c.M. diep;

O. evenwel dat Mater als getuige in hooger beroep heeft verklaard dat hij niet heeft gezien dat op bedoeld perceel arbeiders met het doen van afgravingen bezig waren op 28 Dec. 1914;

dat de Kantonrechter mitsdien op onwettig bewijs recht heeft gedaan en het vonnis a quo op dien grond moet worden vernietigd;

Gezien de artt. 256, 257 Strafv.;

Vernietigt het vonnis waarvan hooger beroep;

O. dat de beklagde, thans appellant en geappelleerde ter terechtzitting heeft bekend, dat hij in het tijdvak van 9 Maart 1914 tot en met 28 Dec. d.a.v. te de Bilt op het perceel, kadastraal bekend, gemeente de Bilt sectie C. no. 1278, welke perceel gelegen is binnen den grooten verboden kring van het vestingwerk der 1ste klasse het fort Rijnauwen over eene oppervlakte van ongeveer 150 M². grond heeft doen afgraven tot een gemiddelde diepte van 50 c.M.; dat die afgraving was de voortzetting van vroegere afvletting en beoogt de geheele verlagings van het terrein behoudens enkele voor het doel om tichelaarde te verkrijgen waardelooze stukken — dat hij voor die afgraving geen wettelijke toestemming of vergunning had;

O. dat de navolgende getuigen ter terechtzitting hebben verklaard; (lees in eersten aanleg hebben verklaard):

1o. J. H. v. R.: dat hij op last van beklaagde en in diens dienst in de maanden Nov. en Dec. 1914 op een terrein aan de Vossegatschendijk te de Bilt, grond heeft afgegraven ter diepte van ongeveer 50 c.M. en wel over eene oppervlakte van 150 M²;

2o. A. M.: dat hij tusschen 9 Maart 1914 en 28 Dec. 1914 op verschillende tijdstippen in Maart, Nov. en Dec., op een terrein aan de Vossegatschendijk te de Bilt grond heeft afgegraven ter diepte van ongeveer 0.50 c.M., dat hij dit deed op last en in dienst van beklaagde, en beide getuigen, ieder voor zich doch eensluidend dat zij daartoe van geen ander vergunning hadden bekomen en ook niet wisten dat dit noodig was, dat zij gewoon zijn de bevelen van hun patroon, wat hun arbeid betreft, zonder meer op te volgen;

3o. A. V.: dat hij heeft gezien dat in het laatst van 1914 werklieden bezig waren met afgraven op een terrein gelegen aan den Vossegatschendijk onder de gemeente de Bilt, kadastraal bekend gemeente de Bilt, sectie C. no. 1278; — dat hij bij de opmeting door G. M. van het afgegraven stuk tegenwoordig is geweest, en dat hem toen is gebleken, dat afgegraven was een oppervlakte van ongeveer 150 M² bij een gemiddelde diepte van ongeveer 50 c.M.;

4o. G. M. in hooger beroep: dat hij is opzichter van fortificatiën 2e klasse, dat hij weet dat het perceel kadastraal bekend gemeente de Bilt Sectie C. no. 1278, gelegen is binnen den grooten verboden kring van het vestingwerk der 1e klasse het fort bij Rijnauwen; dat hij den 28sten December 1914 heeft geconstateerd dat bedoeld perceel was afgegraven over eene oppervlakte van ongeveer 150 M² en tot eene gemiddelde diepte van ongeveer 50 c.M.; dat dit op 9 Maart 1914 nog niet het geval was; dat het door hem den 28 Dec. 1914 geconstateerde graafwerk was de voortzetting van de afgraving, die hij den 9en Maart 1914 op dat perceel had geconstateerd;

O. dat door de bekentenis van den beklaagde, bevestigd door de aanwijzingen voortvloeiende uit de verklaringen der getuigen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen den beklaagde, thans appellant, in de eerste plaats is ten laste gelegd, alsmede diens schuld daaraan, met dien verstande, dat de afgraving een deel uitmaakt van eene planmatige afgraving;

O. dat hiermede vervalt het onderzoek naar hetgeen den beklaagde, thans appellant, subsidiair is ten laste gelegd;

O. dat ter verdediging van den veroordeelde thans appellant is aangevoerd dat het bewezene niet strafbaar zou zijn;

O. daaromtrent dat bij art. 1 der wet van 21 Dec. 1853 (Stbl. no. 128) houdende bepalingen betrekkelijk het bouwen, planten en het maken van andere werken binnen zekeren afstand van vestingwerken van den Staat (Kringenwet) het niet geoorloofd is in de verboden kringen eenig werk te maken dan voor zoover zulks bij de wet is toegestaan of daartoe overeenkomstig hare bepalingen vergunning is verleend;

O. dat vaststaat dat de bewezen afgraving is geschied zonder dat beklagde daartoe toestemming of vergunning heeft verkregen;

O. dat het afgraven, zooals dit, volgens de verklaring van beklagde ter terechtzitting gedaan, is geschied n.l. gedurende tal van jaren, volgens een te voren gemaakt plan en met het doel tichelklei te bemachtigen, ongetwijfeld is een werk, hetwelk met de gewone verrichtingen van de landbouw op het veld, zooals ploegen, zaaïen, enz. — welke niet begrepen zijn onder de uitdrukking, werken te maken — niets gemeen heeft;

O. dat eene dergelijke afgraving alszoo is het maken van eenig werk;

O. dat volgens het stelsel der Kringenwet het maken van eenig werk in de verboden kringen alleen dan geoorloofd is wanneer zulks bij die wet is toegestaan of daartoe overeenkomstig hare bepalingen vergunning is verleend;

O. dat bij geene bepaling dier wet het maken van eene dergelijke afgraving is geoorloofd, zoodat deze afgraving is een verboden werk;

O. dat in art. 28 dier wet eenige verrichtingen worden opgenoemd in verband met de waterkeering waartoe zonder vergunning des Konings niet mag worden overgegaan;

O. dat daarbij van afgraving niet wordt gesproken, doch dat hieruit, gelet op art. 1 welk artikel niet uitsluitend tot waterstaatwerken is beperkt, niet volgt dat afgravingen volgens een bepaald plan en van eenigen omvang zonder toestemming of vergunning geoorloofd zouden zijn;

O. dat de Kringenwet op het oog heeft het belang van 's Lands verdediging in verband met de bestaande vestingwerken, onverschillig op welke wijze die verdediging geregeld is en alzoo niet uitsluitend in verband met onderwaterzetting van het terrein;

O. dat de bewezen afgraving schadelijk is voor die verdediging, omdat zooals getuige M. ter terechtzitting der Rechtbank heeft verklaard, op het ongeschonden behoud van het meergenoemd terrein, een hoogen rug, uit een defensie-oogpunt prijs wordt gesteld om een voorgelegen eventueele inundatie te beschermen of te versterken en deze rug als een tactisch steunpunt is te beschouwen;

O. dat de door beklagde — thans appellant — gevoerde verdediging alzoo niet opgaat;

O. dat door den Officier van Justitie is gevorderd dat het gemaakte werk worde hersteld;

O. dienaangaande dat volgens art. 57 der Kringenwet de rechter „het wegruimen” van het in strijd met de wet gemaakte beveelt, doch dat in het onderhavige geval dit bevel niet kan worden gegeven waar het eene afgraving betreft waarbij dat „wegruimen” uit den aard der zaak is buitengesloten;

O. dat het bewezen feit daarstelt „het tusschen de buitengrenzen van vestingwerken in de verboden kringen eenig werk maken zonder voorzien te zijn van de daartoe vereischte wettelijke toestemming of vergunning” voorzien en strafbaar gesteld bij de artt. 1, 54, 56, 57 der wet van 21 Dec. 1853 (Stbl. 128);

Gezien gemelde artikelen alsmede de artt. 23 Strafr., 10 en 11 wet van 15 April 1886 (Stbl. 64) zooals die gewijzigd zijn bij het IIde hoofdstuk van de wet van 12 Juni 1915 (Stbl. no. 247), 256, 257 Strafv.;

Verklaart den beklaagde, thans appellant, schuldig aan voormelde overtreding;

Recht doende in hooger beroep;

Veroordeelt L. A. S. tot betaling eener geldboete van f 75, bij niet voldoening te vervangen door twintig dagen hechtenis.

(W. v. h. R. No. 9947)

Tegen dit vonnis is beroep in cassatie ingesteld door den veroordeelde en door den Officier van Justitie. Het desbetreffend arrest van den H. R., opgenomen in W. 9993, zullen wij in de volgende aflevering mededeelen.

Red. M. R. T.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van den 26 Juni 1916.

Voorzitter: Mr. A. M. B. Hanlo.

Raadsheeren: Mrs. C. O. Segers, H. M. A. Savelberg, Jhr. Rh. Feith en L. E. Visser.

Na de feitelijke en dus in cassatie onaantastbare beslissing, dat het dienstweigeringsmanifest strekte om op te wekken tot persoonlijke dienstweigerings, is terecht aangenomen, dat door het manifest tot zoodanige dienstweigerings werd opgeruid.

De eisch, dat bij opruiings gebruik wordt gemaakt van heftige, de hartstochten opwekkende taal wordt niet in de wet gesteld en evenmin door de taalkundige beteekenis der woorden „opruien tot eenig strafbaar feit” geboden.

Het opwekken van in militairen dienst opgeroepen of op te roepen personen om in dien dienst te weigeren en opzettelijk na te laten de orders van degenen, die boven hen zijn gesteld, te gehoorzamen, is opruien tot het misdrijf van art. 95 Crimineel Wetboek.

Een uit eigen opvattingen omtrent de zedelijke en maatschappelijke waarde van wettelijke instellingen en voorschriften voortspuitende drang is terecht niet als overmacht in den zin van art. 40 Swb. aangemerkt.

M. H., oud 40 jaar, predikant, geboren te Harlingen, wonende te Zijpe (Schagerbrug), is requirant van cassatie tegen een te zijnen

laste gewezen arrest van het Gerechtshof te Amsterdam van den 5den April 1916, waarbij hij in hooger beroep, na vernietiging van een vonnis der Arrond.-Rechtbank te Alkmaar d.d. 1 Februari 1916, als schuldig aan: 1o. „in het openbaar bij geschrifte tot eenig strafbaar feit opruien”, en 2o. „een geschrift waarin tot eenig strafbaar feit wordt opgeruid, met het oogmerk om aan den opruienden inhoud ruchtbaarheid te geven, verspreiden”, met toepassing der artt. 131, 132, 57 en 23 Strafr., is veroordeeld tot eene geldboete van f 75 en vijftien dagen vervangende hechtenis, met verwerping van beklagdes beroep op overmacht.

Nadat was gehoord het verslag van den raadsheer Visser, en het beroep namens den requirant was toegelicht door Mr. H. Th. Gerlings, advocaat te Utrecht, heeft de adv.-gen. Ledeboer de volgende conclusie genomen:

Edele Hoog Achtbare Heeren!

Bij pleidooi zijn voorgesteld de navolgende cassatiemiddelen:

„1o. Schending, althans verkeerde toepassing van artt. 131 en 132 Strafr. door als opruiend te beschouwen een manifest dat blijkens zijn inhoud slechts is eene getuigenis.

„2o. Schending, althans verkeerde toepassing van dezelfde artikelen en tevens van art. 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande, door te beslissen dat de in het manifest bedoelde dienstweigering „eenig strafbaar feit” zou wezen en zou vallen onder genoemd artikel van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande.

„3o. Schending, althans verkeerde toepassing van art. 40 Strafr., door te beslissen, dat eene innerlijke drang tot handelen, zonder meer, niet is overmacht in den zin der wet.”

Blijkens de toelichting van het eerste middel bij pleidooi wordt het opruiend karakter van het manifest daarbij betwist op grond dat het kenmerk van opruien zou zijn, dat daarmede steeds getracht wordt haat en verachting bij anderen wakker te roepen en de slechte harts-tochten te ontketenen, in één woord, dat daarvan slechts sprake zou kunnen zijn, bij opwekking tot minderwaardige gevoelens of daden, terwijl in het manifest, waarvan hier sprake is, slechts zou worden getuigd van gevoelens van afkeer van uitoefening van geweld en van liefde tot den evenmensch, ook als men dien als vijand tegenover zich vindt.

De opvatting van den geachten pleiter, dat het manifest blijkens den inhoud slechts zou zijn een „getuigen”, is in strijd met de opvatting die het Hof daarvan heeft.

Het Hof toch leest in de verklaring, dat de onderteekenaars in persoonlijke dienstweigering een middel van groote zedelijke waarde zien ter vernietiging van het militarisme, ook in zoover dat middel kan leiden tot massale dienstweigering, niet alleen een „getuigen” van de gevoelens van de onderteekenaars, doch ziet daarin ook de

opzettelijke opwekking, om dat middel tot dat doel aan te wenden. Nu zegt het Hof weliswaar, dat die opzettelijke opwekking met omschreven strekking *noodwendig* ligt opgesloten in de voorafgaande aanprijzing van persoonlijke dienstweigering, doch voor zoover men zou aannemen, dat de juistheid eener als *noodzakelijk* — en dus onder alle omstandigheden geldend — voorgestelde gevolgtrekking uit vastgestelde feiten zelfstandig door den Hoogen Raad zou mogen worden beoordeeld, zij er op gewezen, dat het Hof in elk geval *bovendien* nog te kennen heeft gegeven, dat de aangegeven strekking van het manifest *bovenal* in een helder licht wordt gesteld door de woorden aan het slot daarvan opgenomen, waarin dienstweigering door zooveel mogelijk als een begeerlijk resultaat wordt voorgesteld. Hierdoor is dus — ook al ware de door het Hof gemaakte gevolgtrekking niet *met noodzakelijkheid* uit het voorafgaand feitenmateriaal af te leiden, — toch zeker voor dit geval, op grond van de bijzondere gekozen bewoordingen waarin dit manifest is vervat, aangegeven hoe het Hof de beteekenis en strekking van den inhoud van het manifest opvat en zoodanige beslissing is eene feitelijke waartegen in cassatie niet met vrucht kan worden opgekomen. Het eerste middel mist dus eigenlijk feitelijken grondslag.

In verband met de toelichting zij hier dan, ten overvloede, nog eene enkele opmerking aan toegevoegd.

Dat „opruien” in het algemeen meestal wordt gebruikt in ongunstigen zin, kan worden toegegeven, al is de eigenlijke beteekenis daarvan: aansporen, sluimerende driften of krachten opwekken en in beweging brengen.

Het woordenboek der Ned. Taal i. v. opruien, zegt dan ook, na onder B, a, deze omschrijving te hebben gegeven, verder onder b. „vandaar: ophitsen, aanzetten tot iets; inzonderheid door boosaardige en op het verwekken van ontevredenheid of het stoken van onrust berekende gezegden of geschriften”. Inzonderheid, niet uitsluitend. Maar wat daarvan zij, men vergete niet, dat in casu geheel in overeenstemming met den inhoud van de artt. 131 en 132 Strafwet, niet sprake is van „opruiging” zonder meer, maar van opruien tot eenig strafbaar feit en in dat verband is de beteekenis geene andere dan aansporen, opwekken tot het plegen van zoodanig feit. En taalkundig is het gebruik van het woord „opruien of opruiging”, in de genoemde artikelen ook volkomen gerechtvaardigd, als men nadruk zou willen leggen op het doorgaand gebruik in ongunstige beteekenis, daar de wetgever zeker het opwekken tot het plegen van een strafbaar feit eene handeling van minder gunstigen aard kon achten. (Men verg. Mr. J. Limburg's diss. Strafb. opruiging bl. 41 vlg.).

Waar het Hof nu aannam. eensdeels dat „opruien” tot eenig strafbaar feit is opzettelijke opwekking daartoe en anderdeels dat aldus was opgewekt tot het plegen van een feit, dat door de wet met straf was bedreigd, heeft het de in het middel genoemde artikelen zeker niet geschonden.

Bij het tweede middel wordt ontkend, dat de dienstweigering,

waartoe dan zou zijn opgeruid, zou zijn strafbaar. Blijkens de toelichting bij pleidooi, zou requirant en zijne medestanders niet hebben willen bevorderen, dat zij die „dienen” dat niet behoorlijk zouden doen, doch dat zij die geroepen worden om te „dienen”, dat zouden weigeren.

Bedoeld zou zijn principieele weigering om deel uit te maken van de weermacht, niet weigering om te gehoorzamen, als men daartoe behoort.

Bij die beschouwing wordt echter uit het oog verloren, dat er geene sprake kan zijn van weigering om deel uit te maken van een verband, waartoe men uit kracht der wet en geheel onafhankelijk van eigen wil of medewerking behoort; wel kan men natuurlijk zich feitelijk onthouden van het voldoen aan de verplichtingen die daaruit voortvloeien.

En waar nu het Hof feitelijk heeft vastgesteld, dat in het manifest opzettelijk werd opgewekt om *elke* persoonlijke, rechtstreeksche deelneming aan gewapende landsverdediging te weigeren, heeft het daaruit terecht de gevolgtrekking gemaakt, dat ook opzettelijk werd opgewekt om als militair in eene affaire tegen den vijand of in andere gelegenheden opzettelijk na te laten de orders na te komen of te gehoorzamen aan superieuren, wat juist bij art. 95 Crim. Wetb. voor het krijgsvolg te lande is verboden en strafbaar gesteld.

Zelfs al zou dan ook het verwijderd oogmerk van requirant op iets anders zijn gericht geweest, zoo zou terecht zijn aangenomen, dat zijn opzet thans blijkens zijn daad was gericht op het uitlokken van eene houding, die krachtens genoemd art. 95 strafbaar is, zoodat ook dit middel niet zal kunnen opgaan.

Aan het derde middel ligt ten grondslag, dat requirants geweten hem zou hebben gedrongen te handelen zooals hij gehandeld heeft, m.a.w. dat requirant zich in geweten verplicht achtte te doen wat hij deed. Dienaangaande overwoog het Hof, het beroep op overmacht — welke requirant diensvolgens voorhanden achtte — verwerpende, dat een innerlijke drang tot handelen, zonder meer, niet is overmacht in den zin der wet.

Het Strafwetboek, overmacht erkennende als grond tot uitsluiting der strafbaarheid, begrijpt daaronder elke kracht, elke drang, elke dwang waaraan men geen weerstand kan bieden, elke lichamelijke (physieke) of zedelijke (psychische) dwang. De wetgever stond ook hier op indeterministisch standpunt en dacht aan zoodanige inwerking op den dader, dat de vrije wilsbepaling van den dader als drijfveer van diens handelen (of nalaten) ontbrak. (Vgl. Smidt ad art. 40). Niet in dien zin echter, dat de vrije keuze om zoo of anders te handelen absoluut zou moeten zijn uitgesloten, doch in dezen zin, dat binnen de grenzen de redelijkheid een verder weerstand bieden aan drijfkrachten in verboden richting niet meer geboden kan worden geacht. Terecht wordt dan ook door Prof. van Hamel (Inl. 2e druk bl. 275, vgl. ook Noyon 3e druk ad art. 40 no. 2) opgemerkt, dat de vraag niet is of de dader (in absoluten zin) nog weerstand bieden konde, maar of hij rechtens nog weerstand bieden moest, (ten

onrechte meent de Hoogleraar dat daarmede op deterministisch standpunt zou zijn overgestapt).

In verband met den eisch, dat onder normale omstandigheden van den normalen mensch een zich gedragen naar de voorschriften der wet wordt gevorderd, omdat hij die naleven kan en in het belang der rechtsorde naleven moet, volgt uit een en ander, dat de psychische drang, die door godsdienstige of zedelijke motieven wordt uitgeoefend, niet van dien aard is, dat men van overmacht kan spreken en dat een beroep op overmacht eerst ter plaatse kan zijn, indien abnormale omstandigheden in zóó hooge mate des daders besluit tot handelen hebben beïnvloed, dat hij in objectieven zin geacht moet worden zedelijk niet onrechtmatig te hebben gehandeld en gezegd kan worden in den normalen zin niet meer vrij te hebben kunnen kiezen.

Bij een beroep op gewetensdrang als in dit geval, kan daarvan echter geene sprake zijn. Integendeel. De requirant geeft daarmede toch te kennen, dat hij naast het wetsvoorschrift, dat hem verbodt te handelen zooals hij deed, in zijn geweten las een voorschrift, dat hem zoodanig handelen gebod. Hij koos de inspraak van zijn geweten te volgen, niet tengevolge van eenige buitengewone in den regel niet voorhanden omstandigheden, maar omdat plicht hem gebod de richting in te slaan, die hem, naar hij meende door een richtig geweten, werd aangegeven. Hij kon wel anders hebben gehandeld, doch naar zijn subjectief gevoelen mocht hij niet anders. Daarmede echter is hij niet gekomen op het punt, dat *rechtens* weerstand bieden verder niet geboden zou zijn te achten.

Immers in een geordende staat als de onze, waar de wetten tot stand komen in gemeen overleg tusschen de vertegenwoordigers des volks en de regering en de constitutioneele machine zoodanig functioneert, dat al te groote verschillen tusschen de erkende beginselen der zedelijke orde en de positieve wet geacht kunnen worden te zijn uitgesloten, of althans, waar die blijken te bestaan, of bij het opkomen van nieuwe behoeften mochten ontstaan, verwacht kan worden, dat deze langs wettelijken weg zullen worden uitgewischt, mag men in het algemeen gehoorzaamheid aan de positieve wet als zedelijke plicht aannemen. Er is dan toch grond voor de overtuiging, dat de inhoud der positieve wet niet zal zijn in absoluten strijd met de ware zedelijkheid. Maar daaruit volgt dan ook, dat een afwijkend oordeel van een concreet persoonlijk zedelijkheidsbewustzijn van den enkeling omtrent het zedelijke van eenig bepaald wetsvoorschrift, in het algemeen niet kan worden erkend als een motief, dat redelijkerwijze van den plicht tot naleving der wet zou kunnen ontbinden. Het concreet persoonlijk zedelijkheidsbewustzijn kan wel de *moreele* schuld bij eene wetsovertreding doen afwezig zijn, t.w. als iemand absoluut in geweten overtuigd is, dat de wet onzedelijk is, hetgeen toch *kan* voorkomen, ook al mag men in het algemeen het tegendeel veronderstellen. Doch ook dan is er geene sprake van „overmacht” in den zin van een onweerstaanbaren drang. De wetsovertreder geeft dan aan het niet opvolgen van de wet de voorkeur na nauwkeurig

wikken en wegen m.a.w. hij is actief en wordt geenszins getrokken; hij overtreedt de wet met volkomen vrijheid.

Overmacht in den zin der wet is onder zoodanige omstandigheden derhalve zeker uitgesloten.

Een beroep op het geweten, als door beklagde gedaan, is dan ook eigenlijk een betoog, dat hij zou hebben gehandeld, niet alleen zonder eenig bewustzijn van onrechtmatigheid, doch in de overtuiging van overeenstemming met zijne zedelijke verplichting. Alleen maar, zooals in W. v. h. R. 9929 terecht wordt betoogd, de bij ons gangbare schuldleer vordert zelfs niet eenig bewustzijn van wederrechtelijkheid, van het verboden zijn der handeling door de positieve wet. Straffeloosheid kan hij dus verwachten, noch verkrijgen.

Vrij van moreele schuld zou hij *kunnen* zijn, niet noodzakelijk zal het zoo wezen. Want wel zal men in het algemeen moeten aannemen, dat de inspraak van het geweten moet worden gevolgd, ook ofschoon het dwaalt, doch alleen indien de dwaling niet bewust of op andere gronden veroordeelenswaardig zij. Nu mogen wij bewust dwalen hier wel uitsluiten. Maar dat hier aan een dwalend geweten gedacht kan worden, mag dunkt mij worden aangenomen op dezen grond, dat het bestaan van de openbare orde in den Staat noodwendig eischt, dat de enkeling zich ondergeschikt wete en bekenne aan de wetten van den Staat, waar, zooals hier, verreweg de overgrootste meerderheid van de staatsburgers het zedelijk juiste, het objectief rechtmatige van de voorschriften der wet erkent.

En dat is niet alleen het geval met de plicht van daadwerkelijke landsverdediging, maar zeker nog veel sterker ten aanzien van het strafbaar feit waar het hier om gaat. Want dat is niet het zelf weigeren om te voldoen aan dienstplicht, maar is het opwekken van anderen om daarbij eventueel gehoorzaamheid te weigeren. Zelfs in Engeland, waar men naar het schijnt aan gewetens- of gemoedsbezwaren om persoonlijk de wapens te voeren op ruime schaal tegemoet komt, door die zoogenaamde „objectors” te bezigen voor andere werkzaamheden in het belang der landsverdediging wordt het tegengaan der recruetering wel met straf bedreigd.

Om de velerlei gevaren van misvatting, waaraan de enkelingen blootstaan, om het onvermijdelijke meeningsverschil juist in het concrete, om het verschil in belangen en persoonlijke toestanden, om de veelheid der wegen, waarlangs de bepaling der gedragsregels naar de beginselen mogelijk is, zou eene geordende samenleving onbestaanbaar zijn, als de inrichting der concrete sociale gedragsregels aan het privaet oordeel bleef overgelaten. De zeer belangrijke vraag, door requirant's beroep op het geweten aan de orde gesteld zou eene veel bredere behandeling eischen dan redelijkerwijze binnen de grenzen eener conclusie mag worden gevorderd, waar praktisch dat beroep voor beklagde toch geen resultaat kan hebben, indien mijne opvatting juist is, dat de wet hem geenerlei steun biedt. Ik veroorloofde mij de enkele opmerkingen, omdat men — en in de eerste plaats de requirant — zich rekenschap geve, dat het hier geldt niet alleen het handhaven eener *lex dura sed lex*, doch dat eensdeels het

gepleegd feit terecht strafwaardig moet worden geacht, anderdeels eene passende straf ook hier door de rede kan worden gevonden, zóó dat de billijkheid daarvan, ten slotte wellicht zelfs door een veroordeelde, moge worden erkend.

(Men verg. behalve het artikel in W. 9929 en de daar aangehaalde schrijvers nog: Prof. Beijens Ethiek (Alg.) Dl. I, 376, 374, 396, 413, 481, 688 en 693; Dr. C. Gutberlet, Die Willensfreiheit und ihre Gegner, 2e druk, kap. I; V. Cathrein, S. J. Recht, Naturrecht und Positives Recht, bl. 61, 286 vlg.; Prof. Dr. K. Böckenhoff, Kath. Kirche und Mod. Staat, bl. 48 vlg.).

Mijne conclusie strekt tot verwerping van het beroep.

De Hooge Raad enz.;

Gelet op de middelen van cassatie, namens den requirant voorgesteld bij pleidooi luidende: zie conclusie adv.-gen.;

Overwegende, dat ten laste van requirant bij het bestreden arrest wettig en overtuigend bewezen is verklaard, dat hij woonachtig in de gemeente Zijpe in de laatste helft van 1915 in Nederland:

1o. in het openbaar bij geschrifte in militairen dienst opgeroepen of op te roepen personen heeft opgeruid om in dien dienst te weigeren en opzettelijk na te laten de orders van degenen, die boven hen zijn gesteld, te gehoorzamen of na te komen, door een manifest, met deszelfs opruienden inhoud, welk manifest hij wist dat bestemd was om op zeer uitgebreide schaal te worden verspreid en onder het publiek openbaar te worden gemaakt en waarvan die verspreiding en openbaarmaking is gevolgd, van zijn naam als mede-onderteekeenaar te laten voorzien;

2o. van dat manifest, waarin tot bovenomschreven strafbaar feit werd opgeruid, met het oogmerk om aan den opruienden inhoud richtbaarheid te geven, een aantal exemplaren heeft verspreid, door deze te overhandigen aan A. Westendorp en A. de Leeuw; luidende het hiervoren sub 1o. en 2o. bedoelde opruiende geschrift als volgt:

Waarde Medeburgers!

Wij allen, wier namen staan onder deze verklaring, richten ons tot het Nederlandsche volk om te getuigen tegen den geest van oorlog en militarisme, die al meer en meer daarover vaardig wordt.

Wij verklaren hier openlijk, dat wij ons met onze gansche ziel keeren tegen alles wat tot het militarisme behoort, ook in den vorm van een dusgenaamd volksleger.

Voor zoover wij ooit tot gewapende landsverdediging verplicht gerekend zouden worden, hopen wij de kracht te bezitten om alle persoonlijke rechtstreeksche deelname te weigeren, de kracht om liever gevangenisstraf te ondergaan, ja zelfs gefusilleerd te worden, dan ontrouw te plegen aan ons geweten, onze overtuiging of wat wij de hoogste wetten van algemeene menscheijkheid achten.

Voor zooveel wij, — hetzij mannen, hetzij vrouwen — om onderscheidene redenen nimmer in de termen van militieplicht zouden val-

len, schenken wij toch door deze onderteekening onzen zedelijken steun aan hen, die op bovengenoemden grond elke persoonlijke geweldsdaad in dienst van het militarisme weigeren, terwijl wij zouden wenschen ten volle in hunne aansprakelijkheid te mogen en te kunnen deelen.

Immers wij beschouwen dienstweigering als een der middelen, welker samenwerking het militarisme zal vernietigen, waarbij de persoonlijke dienstweigering groote zedelijke waarde heeft, mede om tot massale dienstweigering te geraken.

O. dat die feiten zijn gequalificeerd en requirant deswege tot straf is veroordeeld, gelijk aan het hoofd van dit arrest is vermeld;

O. betreffende het eerste cassatiemiddel:

dat het Hof in zijn arrest omtrent den inhoud van het manifest heeft overwogen, dat „de onderteekenaren daarvan — na te hebben verklaard, dat zij zich met hun gansche ziel keeren tegen alles wat tot het militarisme behoort, ook in den vorm van een dusgenaamd volksleger, dat zij hopen de kracht te bezitten om alle persoonlijke rechtstreeksche deelneming aan gewapende landsverdediging te weigeren en dat zij door hunne onderteekening van het manifest hun zedelijken steun schenken aan hen, die uit afkeer van het militarisme elke persoonlijke geweldsdaad in dienst daarvan weigeren — in persoonlijke dienstweigering een middel van groote zedelijke waarde verklaren te zien ter vernietiging van het militarisme, ook in zoover dat middel kan leiden tot massale dienstweigering;

dat in deze aanprijzing in een tot het Nederlandsche volk gericht sloten de opzettelijke opwekking om dat middel daartoe aan te wenden;

dat deze strekking van het manifest bovenal in een helder licht wordt gesteld door de woorden, aan het slot daarvan opgenomen, waarin dienstweigering, door zooveel mogelijk, als een begeerlijk resultaat wordt voorgesteld;

dat daarom te eerder mag worden aangenomen — en door het Hof aangenomen wordt — dat ook de lezers van het manifest de voorgeschreven strekking daarvan hebben begrepen;

dat het Hof, na op deze wijze feitelijk en dus in cassatie onaanastbaar te hebben beslist, dat het manifest strekte om op te wekken tot persoonlijke dienstweigering, terecht heeft beslist, dat door dat manifest tot zoodanige dienstweigering werd opgeruid, terwijl de bij de toelichting tot het middel verdedigde eisch, dat bij opruiing gebruik zij gemaakt van heftige, de hartstochten opwekkende taal, in tegenstelling tot de bezadigde termen, waarin het manifest is gesteld, niet in de wet is gesteld en evenmin door de taalkundige beteekenis der woorden „opruien tot eenig strafbaar feit” wordt geboden;

dat het eerste middel dus is ongegrond;

O. dat bij de toelichting van het tweede middel is betoogd, dat het manifest, blijkens de woorden „*elke* persoonlijke rechtstreeksche deel-

name" en „elke persoonlijke geweldsdaad in dienst van het militarisme" alleen het oog heeft op dienstweigering als beginsel, hetgeen iets anders zou zijn dan de in art. 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande bedoelde weigering om te voldoen aan een bepaalde order van de superieuren;

dat echter — daargelaten nog dat principieele dienstweigering in uitvoering ten slotte moet neerkomen op weigering of opzettelijke nalating der door de hooger geplaatsten gegeven bevelen — in het arrest feitelijk is beslist, dat requirant in militairen dienst opgeroepen of op te roepen personen heeft opgewekt om in dien dienst te weigeren en opzettelijk na te laten de orders van degenen, die boven hen zijn gesteld, te gehoorzamen, en van het manifest, waarin tot bovenomschreven feit werd opgewekt, een aantal exemplaren heeft verspreid;

dat, waar nu art. 95 voornoemd straf bedreigt tegen den militair, die in eene affaire tegen den vijand, of in eene plaats welke dadelijk belegerd of berend is, of in andere gelegenheden opzettelijk nalaat — waartoe het Hof terecht ook brengt het „weigeren" indien het anders dan uitdrukkelijk geschiedt — de orders van degenen die boven hem is gesteld, te gehoorzamen of na te komen, requirant inderdaad tot het in dat artikel bedoelde strafbare feit heeft opgeruid, zoodat ook dit middel niet tot cassatie kan leiden; 1)

O. betreffende het derde middel:

dat blijkens het arrest requirant zich heeft beroepen op overmacht, daarvoor aanvoerende, dat zijn geweten hem heeft gedrongen te handelen, zooals hij gehandeld heeft, welk beroep door het Hof op den in het cassatiemiddel weergegeven grond is verworpen;

dat tegen deze beslissing het cassatiemiddel zich ten onrechte richt;

dat toch de woorden „innerlijke drang tot handelen zonder meer" kennelijk moeten worden verstaan in dien zin, dat die drang niet veroorzaakt werd door rechtstreeks op requirant inwerkende bijzondere uitwendige omstandigheden;

dat derhalve requirants opgave dat zijn geweten hem tot zijn handelingen heeft gedrongen, door het Hof, in verband met den inhoud van het manifest, blijkbaar aldus is opgevat dat requirants innige overtuiging omtrent het zedelijk ongeoorloofde van den krijgsvolk en van hetgeen daarmede samenhangt, hem tot medewerking en van hetgeen daarmede samenhangt, hem tot medewerking aan uitvaardiging en verspreiding van het manifest heeft gedrongen;

dat echter een dergelijke, slechts uit eigen opvattingen omtrent de zedelijke en maatschappelijke waarde van wettelijke instellingen

1) Het heeft onze aandacht getrokken, dat in de verschillende ter zake van het dienstweigerings-manifest gewezen vonnissen en arresten steeds over art. 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande wordt gesproken, doch van de artt. 95, 97 en 98 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water. eveneens dienstweigering strafbaar stellende, geen melding wordt gemaakt.

en voorschriften voortspruitende drang terecht door het Hof niet als overmacht in den zin van art. 40 Strafr. is aangemerkt;

Verwerpt het beroep.

Voor de rechtspraak van den Hoogen Raad met betrekking tot het misdrijf van opruiing mag worden verwezen naar hetgeen daaromtrent is medegedeeld in het hoofdartikel in W. 9900. De H. R. is thans blijven staan voor de in het arrest van het Hof te Amsterdam van 5 April 1916, W. 9924 opgenomen beslissing, dat in de aanprijzing van persoonlijke dienstweigering in een tot het Nederlandsche Volk gericht manifest noodwendig ligt opgesloten de opzettelijke opwekking om dat middel aan te wenden. Deze beslissing is door den Hoogen Raad beschouwd als feitelijk en dus in cassatie onaantastbaar. Is zij dat inderdaad? Mag de H. R. niet als eene rechtsvraag beoordeelen of in de gebezigde woorden opruiing — een rechtskundig begrip — gelegen is? Het manifest was eene *aanprijzing* van persoonlijke dienstweigering als een middel om te komen tot vernietiging van het militarisme. Mag aanprijzing met opzettelijke opwekking en dus met opruiing worden gelijkgesteld? Aanprijzing *kan* opruiing tot gevolg hebben, doch is niet rechtstreeks, onmiddellijk op opruiing gericht. Wanneer de H. R. aan den eisch van het rechtstreeksche der opruiing had willen vasthouden, had hij eene redeneering, eene gevolgtrekking als in het arrest van het Hof opgenomen kunnen afwijzen. Ik betreur, dat dit niet is geschied, omdat met dit arrest de deuren wijd zijn opengezet voor eene ruime, te ruime uitlegging van het begrip opruiing. De H. R. heeft met dit arrest zijne macht uit handen gegeven en die gelegd in de handen van den feitelijken rechter.

Ligt in het veelbesproken manifest strafbare opruiing? Ik kan de gedachte niet van mij afzetten, dat de stellers hunne woorden met zorg hebben gekozen om niet te vallen in de bepaling van art. 131, dat zij niet verder hebben willen gaan dan tot aanprijzing, tot zedelijke aanmoediging van dienstweigering, dat zij dus niet hebben willen opruien. Die zedelijke aanprijzing kan zeker dezen of genen brengen tot het verrichten van de aangeprezen handeling, is misschien voor sommige lezers gevaarlijker dan een in heftige, de harts-tochten opwekkende taal geschreven stuk, doch dit is niet voldoende om het misdrijf van opruiing aan te nemen. Wel mag daaruit worden afgeleid, dat zij die een dergelijk manifest de wereld inzenden, daarmede, moraliter, een dwaze verantwoordelijkheid op zich nemen. Eene redeneering als door het Hof is gevolgd, levert het gevaar op, dat de grenzen der strafbare opruiing te ver worden uitgebreid. Te ver voor dengene, die de vrijheid van gedachtenopenbaring als een kostbaar goed waardeert en bereid is om die reden de met haar noodzakelijk verbonden nadeelen en gevaren te aanvaarden.

D. S.

(W. v. h. R. No. 9955).

OFFICIEEL GEDEELTE.

Gezag van korpscommandant.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 1 September 1916,
IIe Afd., Nr. 32.

(Legerorders 1916 Deel B. Nr. 233).

Bij Koninklijk Besluit van 23 Augustus 1916, No. 23, is aan den Commandant van het Garnizoensdetachement „Rotterdam” voor den verderen duur van het tijdvak, dat het leger nog op voet van oorlog is, het gezag van korpscommandant verleend.

Militaire Rechtspleging gedurende den tijd, dat de troepen gemobiliseerd zijn.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 7 September 1916,
Iste Afd., Nr. 129.

(Legerorders 1916 Deel B. Nr. 237).

Voor wat betreft de militaire rechtspleging worden, voor den verderen tijd, dat de strijdmacht gemobiliseerd zal zijn, als afzonderlijke garnizoenen aangewezen de gebieden, waarin gelegerd zijn onderscheidenlijk:

- a.* de troepen gesteld onder de bevelen van den Commandant der IIIde Divisie;
- b.* de troepen gesteld onder de bevelen van den Commandant der IVde Divisie;
- c.* de troepen gesteld onder de bevelen van den Commandant der Cavalerie Brigade;
- d.* de troepen gesteld onder de bevelen van den Commandant in *Limburg*;
- e.* de troepen gesteld onder de bevelen van den Commandant op *Walcheren*;
- f.* de troepen gesteld onder de bevelen van den Commandant op *Zuid-Beveland*;
- g.* de troepen gesteld onder de bevelen van den Commandant van *West-Zeeuwsch-Vlaanderen*;
- h.* de troepen gesteld onder de bevelen van den Commandant van *Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen*;

i. de troepen behorende tot de *Stelling van de Monden van de Maas* en van *het Haringvliet* (Stelling Hellevoetsluis), voor zoover die stelling zich uitstrekt ten Zuiden van den Nieuwen Waterweg, dezen inbegrepen;

j. de troepen behorende tot de *Stelling van het Hollandsch Diep* en *Volkerak*;

k. de troepen behorende tot de Groep *Woudrichem* van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie;

l. de troepen behorende tot de Groep *Gorinchem* van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie;

m. de troepen behorende tot de Groep *Vreeswijk* van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, voor zoover die groep zich uitstrekt ten Zuiden van de Lek, deze inbegrepen;

n. de troepen gelegerd binnen het *3e Militaire Arrondissement* ten Noorden van het Hollandsch Diep en niet behorende tot de hiervoor sub *a* tot en met *m* genoemde troepen.

Indien de tot deze troepenafdeelingen behorende militairen worden verdacht zich aan een strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt, worden de functiën, welke de artikelen 11 en 12 van de „Regtspleging bij de Landmacht” aan den Garnizoenscommandant opdragen, te hunnen opzichte vervuld door:

	voor de troepen sub <i>a.</i> den	Commandant der IIIe Divisie;
”	”	” <i>b.</i> ” ” IVe ”
”	”	” <i>c.</i> ” ” Cavalerie Brigade;
”	”	” <i>d.</i> ” ” in <i>Limburg</i> ;
”	”	” <i>e.</i> ” ” op <i>Walcheren</i> ;
”	”	” <i>f.</i> ” ” <i>Zuid-Beveland</i> ;
”	”	” <i>g.</i> ” Garnizoenscommandant te <i>Oostburg</i> ;
”	”	” <i>h.</i> ” ” <i>Axel</i> ;
”	”	” <i>i.</i> ” Ondercommandant <i>Stelling Hellevoetsluis</i> ;
”	”	” <i>j.</i> ” Commandant van de <i>Stelling van het Hollandsch Diep en Volkerak</i> ;
”	”	” <i>k.</i> ” Commandant der Groep <i>Woudrichem</i> ;
”	”	” <i>l.</i> ” ” ” <i>Gorinchem</i> ;
”	”	” <i>m.</i> ” ” ” <i>Vreeswijk</i> ;
”	”	” <i>n.</i> ” Garnizoenscommandant te <i>Dordrecht</i> .

De Commandant van het Veldleger en de Commandant in *Zee-land* bepalen — ieder voor zooveel het onder zijne bevelen staande gebied betreft — tot welk der genoemde garnizoenen de buiten het ressort der sub *a* tot en met *n* genoemde commandanten staande onderdeelen of militairen (Hoofdkwartier Veldleger, bewakingsdetachementen, dekkingsdetachementen, hulpcommiezen, enz.), voor wat de militaire rechtspleging betreft, moeten gerekend worden te behooren.

's-Hertogenbosch zal echter steeds als afzonderlijk garnizoen worden beschouwd.

Voorts wordt bepaald, dat voor wat de militaire rechtspleging betreft, *Soesterberg* zal geacht worden te behooren tot het garnizoen

Amersfoort en de Legerplaats bij *Oldebroek* tot het garnizoen *Harderwijk*, zulks in afwijking van het bepaalde in Legerorder 1916, B 57; wijders wordt vastgesteld, dat indien een interneerings-depot of een interneeringsgroep (waaronder eventueel ook is te begrijpen het betrokken bewakingsdetachement) niet gevestigd is in een *garnizoen*, de territoriale chef, binnen wiens ambtsgebied het depot of de groep is gevestigd, zal bepalen tot welk garnizoen de bedoelde afdeeling, ten aanzien van de militaire rechtspleging, zal worden gerekend te behooren.

De legerorders 1915, B 5, 108, 203, 246 en L. O. 1916, B 47 worden hiermede ingetrokken. 1)

Staatsblad No. 328 bevat het Koninklijk Besluit van 21 Juli 1916, houdende wijziging van het Koninklijk besluit van den 15den September 1913 (Staatsblad No. 368) tot vaststelling eener regeling van de aanstelling, de bezoldiging en den dienst van de beambten en bedienden bij de Krijgsraden van de Landmacht, bij den Zee-krijgsraad binnen het Rijk in Europa, bij de Auditeurs-Militair bij de Krijgsraden van de Landmacht en bij den Fiskaal bij den Zee-krijgsraad binnen het Rijk in Europa, gewijzigd bij de Koninklijke besluiten van den 21sten November 1913 (Staatsblad No. 415) en van den 22sten Januari 1915 (Staatsblad No. 23), intrekking van het bepaalde sub IIa van het Koninklijk besluit van den 12den April 1911 (Staatsblad No. 114) en van het bepaalde sub IIa, 2o en 3o., van het Koninklijk besluit van den 13den November 1911 (Staatsblad No. 336) en toepasselijk verklaring van de gewijzigde regeling, voor zoover zij de beambten betreft, op de beambten ter griffie van het Hoog Militair Gerechtshof en ten parkette bij dit College, alsmede nadere regeling van de bezoldiging der bedienden bij voormeld College en Parket.

Staatsblad No. 470 bevat het Koninklijk Besluit van 11 October 1916, tot vaststelling van den tekst der Regeling van de aanstelling, de bezoldiging en den dienst van de beambten en bedienden bij de Krijgsraden van de Landmacht, bij den Zeekrijgsraad binnen het Rijk in Europa, bij de Auditeurs-Militair bij de Krijgsraden van de Landmacht en bij den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad binnen het Rijk in Europa, vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 15 September 1913 (Staatsblad No. 368), laatstelijk gewijzigd bij het Koninklijk besluit van 21 Juli 1916 (Staatsblad No. 328) en toepasselijkverklaring der gewijzigde regeling op de beambten ter griffie en ten parkette bij het Hoog Militair Gerechtshof, alsmede nadere regeling van de bezoldiging der bedienden bij dit College. 2)

1) Zie M. R. T. X blz. 300 en 426, XI blz. 2, 3 en 447.

2) Als bijlage opgenomen in het hoofdstuk „Justitiële Zaken”. (3 V. K. M. XI).

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Statistische gegevens betreffende klachtzaken.

Wij beloofden eenigen tijd geleden (deel XI blz. 489) te zullen trachten betrouwbare gegevens te verkrijgen betreffende de krijgstuchtelijke afdoening van krijgstuchtelijke overtredingen en de door den militairen rechter behandelde klachtzaken over opgelegde krijgstuchtelijke straffen, een en ander naar aanleiding van de door Mr. Dr. J. S. Barbas gemaakte gevolgtrekkingen op grond van de sedert 1908 in dit tijdschrift opgenomen klachtzaken. Wij zijn er in geslaagd een aantal gegevens te verzamelen, die wel niet geheel volledig zijn, maar toch in ieder geval voor het maken van gevolgtrekkingen beter geschikt zijn dan de gegevens van Mr. Barbas.

Allereerst geven wij een staat, aantoonende het aantal door het H. M. G. behandelde klachtzaken gedurende de jaren 1906—1915 onder vermelding van de gevolgen, waartoe de klachten geleid hebben. Het cijfer van de ingediende klachten is meermalen hooger dan dat vermeld in staat X van de Justitieele Statistiek, hetgeen moet worden toegeschreven aan het feit, dat in laatstbedoelden staat slechts het aantal zaken wordt opgegeven onverschillig of daarin één dan wel meer beklagden (voor ons geval klagers) betrokken zijn.

J A A R.	Aantal behandelde klachten.	Straf en strafreden gehandhaafd.	Straf gewijzigd.	Strafreden gewijzigd.	Straf en strafreden gewijzigd.	Straf en strafreden doorgehaald.	Straf opgelegd wegens verregaande oneerbiedigheid.
1906	40	7	3	5	4	11	10
1907	33	16	2	7	1	0	7
1908	41	13	1	2	3	9	13
1909	57	14	0	12	6	6	19
1910	43	15	0	2	4	5	17
1911	46	14	1	7	4	5	15
1912	54	7	1	9	2	3	32
1913	43	13	2	5	4	4	15
1914	37	8	1	10	7	2	9
1915	146	39	11	26	25	20	25
Totaal . .	540	146	22	85	60	65	162

Uit dezen staat blijkt, dat

- in 27 % der gevallen straf en strafreden zijn gehandhaafd,
- in 30 % der gevallen straf is opgelegd omdat de klacht aan verregaande oneerbiedigheid moest worden toegeschreven,
- in 4 % der gevallen de straf is gewijzigd,
- in 16 % der gevallen de strafreden is gewijzigd,
- in 11 % der gevallen straf en strafreden beide zijn gewijzigd,
- in 12 % der gevallen straf en strafreden zijn doorgehaald,

zoodat in 57 % der door het H. M. G. behandelde klachtzaken door den strafoplegger terecht was gestraft en de strafreden juist was omschreven, in 12 % dier zaken ten onrechte was gestraft, terwijl in 31 % dier zaken wel terecht gestraft was, maar of de straf, of de strafreden dan wel beide niet juist waren. Voorts blijkt dat in 27 % der onderzochte zaken de straf is gewijzigd of geroyeerd en eveneens in 27 % der behandelde zaken de strafreden is gewijzigd, welke getallen belangrijk lager zijn dan de door Mr. B. vermelde n.l. 36 % en 60.6 %. 1) Of men nu deze cijfers hoog of laag wil noemen, blijft een zaak van persoonlijke waardeering, maar wij zouden er toch nog wel op willen wijzen, dat de wijziging welke in een strafreden wordt aangebracht niet altijd even belangrijk is. Nog onlangs kregen wij twee beschikkingen van het H. M. G. onder de cogen, beide van 23 Februari 1916, waarin de klacht wel is waar ongegrond werd verklaard, maar toch de strafreden, waarover beide klagers zich beklaagden, werd gewijzigd. De eerste klager was gestraft omdat hij „met permissie aan den wal zijnde geweest, onder „den invloed van sterken drank aan boord (was) teruggekeerd”; de tweede klager had „de wacht hebbende zich heimelijk van boord „verwijderd en (was) ten 12 uur 30 min. H. W. onder den invloed „van sterken drank aan boord teruggekeerd.” Waarin bestonden nu de door het H. M. G. aangebrachte wijzigingen? In beide strafredenen werd „sterken drank” vervangen door „te veel gebruikten drank”, een wijziging dus van zeer weinig beteekenis en waar het den klagers niet om te doen was. Zij wenschten uitgemaakt te zien, dat zij niet onder den invloed van drank aan boord waren gekomen, hetgeen ten gevolge zou hebben gehad, dat de straf van den eerste ware geroyeerd en die van den tweede vermoedelijk ware verminderd. In ons staatje komen onder de rubrieken „strafreden gewijzigd” en „straf en strafreden gewijzigd” natuurlijk ook dergelijke gevallen voor. Hoeveel is ons niet bekend, wij hebben niet alle beschikkingen zelf onder de oogen gehad. Maar ook al ware dit wel zoo, wij zouden met de meerdere of mindere belangrijkheid der wijziging rekening niet hebben kunnen houden, omdat het antwoord op de vraag of de in een strafreden aangebrachte wijziging al dan niet belangrijk is afhangt van persoonlijke waardeering en dus een opgave, die daarmede rekening hield, slechts betrekkelijke waarde zou hebben. Bij de beoordeeling der medegedeelde cijfers zal men echter goed doen met het vorenstaande rekening te houden.

1) M. R. T. XI blz. 488 en 489.

Een zuiver inzicht omtrent de behandeling van klachtzaken geven deze cijfers echter toch niet, omdat de klachten ingediend bij krijgswraden of de hogere militaire autoriteit buiten beschouwing zijn gebleven. Gegevens om een overzicht samen te stellen van alle bij zee- en landmacht behandelde klachtzaken, zoowel door het Hoog Militair Gerechtshof, de krijgswraden als de hogere militaire autoriteit hebben wij evenwel slechts kunnen verkrijgen voor zooveel de zeemacht betreft. Het „Jaarboek van de Koninklijke Marine” bevat steeds een overzicht van bij de zeemacht behandelde klachtzaken. Wij ontleenen daaraan de gegevens voor onderstaand overzicht:

TIJDVAK.	Aantal behandelde klachtzaken, door		Straf en strafreden gehandhaafd.	Straf gewijzigd.	Strafmeden gewijzigd.	Straf en strafreden gewijzigd.	Straf en strafreden doorgehaald.	Straf opgelegd wegens verregaande oneerbiedigheid.
	hogere militaire autoriteit.	Hoog Ml. Ger. of Zeekrijgsraad						
1 Juli 1905— 1 Juli 1906.	40	11	20	0	5	4	6	15
1 Juli 1906— 1 Juli 1907.	38	13	17	0	9	4	5	16
1 Juli 1907— 1 Juli 1908.	46	11	24	1	8	2	5	17
1 Juli 1908— 1 Juli 1909.	30	30	15	1	11	3	7	22
1 Juli 1909— 1 Juli 1910.	57	23	21	0	12	6	13	27
1 Juli 1910— 1 Juli 1911.	41	24	25	0	2	6	15	17
1 Juli 1911— 1 Juli 1912.	33	29	21	0	9	1	9	21
1 Juli 1912— 1 Juli 1913.	32	37	13	2	7	3	12	32
1 Juli 1913— 1 Juli 1914.	50	21	14	1	14	10	8	24
1 Juli 1914— 1 Juli 1915.	43	15	16	5	11	1	7	18
Totaal . . .	410	214	186	10	88	40	87	209

Een van de ingediende reclames werd ingetrokken, terwijl drie andere niet-ontvankelijk werden verklaard.

Uit dezen staat blijkt, dat:

in 30 % der gevallen straf en strafreden zijn gehandhaafd,
 in 33½ % der gevallen straf is opgelegd omdat de klacht aan verregaande oneerbiedigheid moest worden toegeschreven,
 in 1½ % der gevallen de straf is gewijzigd,
 in 14 % der gevallen de strafreden is gewijzigd,
 in 6½ % der gevallen straf en strafreden beide zijn gewijzigd,
 in 14 % der gevallen straf en strafreden zijn doorgehaald,
 zoodat in 63½ % der bij de zeemacht behandelde klachtzaken door den strafoplegger terecht was gestraft en de strafreden juist was omschreven, in 14 % dier gevallen ten onrechte was gestraft, terwijl in 22 % dier zaken wel terecht gestraft was, maar òf de straf, òf de strafreden dan wel beide niet juist waren. Eindelijk blijkt dat in 22 % der onderzochte zaken de straf is gewijzigd of geroyeerd en in 20½ % der behandelde zaken de strafreden is gewijzigd. De cijfers voor deze beide laatste rubrieken zijn weer lager dan die welke wij voor dezelfde rubrieken hadden afgeleid uit den staat der behandelde klachtzaken door het H. M. G. en wij mogen daaruit de gevolgtrekking maken, dat, voor zooveel de Zeemacht betreft, bij het opleggen van disciplinaire straffen belangrijk minder onrecht geschiedt dan met de cijfers van Mr. B. voor oogen zou worden verwacht.

Dit onrecht neemt nog geringer afmetingen aan wanneer men ook rekening houdt met het aantal opgelegde disciplinaire straffen en dus in aanmerking neemt de disciplinaire straffen waarover niet gereclameerd is geworden. Om onze lezers in staat te stellen zich dienaangaande een oordeel te vormen, ontleenen wij aan meerge- noemd jaarboek de gegevens voor het navolgende staatje.

Overzicht van bij de Zeemacht opgelegde straffen.

T I J D V A K.	10 of meer straffen.		5—10 straffen.		2—5 straffen.		1 straf.		Totaal.	
	Aantal gestraften	Aantal straffen	Aantal gestraften	Aantal straffen	Aantal gestraften	Aantal straffen	Aantal gestraften	Aantal straffen	Aantal gestraften	Aantal straffen
1 Juli 1905-1 Juli 1906	108	1443	500	3207	1145	3127	975	975	2728	8752
1 Juli 1906-1 Juli 1907	129	1608	570	3667	1413	3895	1113	1113	3225	10233
1 Juli 1907-1 Juli 1908	118	1484	569	3523	1421	3916	1057	1057	3165	9980
1 Juli 1908-1 Juli 1909	136	1748	519	3287	1430	3841	1097	1097	3182	9973
1 Juli 1909-1 Juli 1910	163	2143	614	4038	1577	4402	1171	1171	3525	11754
1 Juli 1910-1 Juli 1911	192	2596	525	3381	1444	4045	1163	1163	3324	11185
1 Juli 1911-1 Juli 1912	150	1938	503	3360	1546	4376	1134	1134	3333	10808
1 Juli 1912-1 Juli 1913	127	1564	496	3280	1345	3768	983	983	2951	9595
1 Juli 1913-1 Juli 1914	109	1308	452	2860	1202	3407	988	988	2751	8563
1 Juli 1914-1 Juli 1915	80	1005	460	2974	1277	3516	1137	1137	2954	8632
Totaal . . .	1312	16837	5208	33577	13800	38293	10818	10818	31138	99525

Deze staat betreft de bemanning beneden den sergeantsrang zonder de zeemiliciens en zonder de inlandsche schepelingen. De tweede staat daarentegen omvat het geheele marinepersoneel. Wil men dus verband tusschen beide staten brengen dan moeten de totalen van den tweeden verminderd worden met de zaken van die klagers, welke behooren tot de categorieën, die niet in den derden staat zijn opgenomen. Zulks doende verkrijgt men de volgende cijfers:

Klachten ingediend bij de hoogere militaire autoriteit 362) Totaal
 Klachten ingediend bij den militairen rechter 198) 560,
 welke, verdeeld over dezelfde rubrieken als de tweede staat bevat, den navolgenden uitslag hadden:

straf en strafreden gehandhaafd	166
straf gewijzigd	6
strafreden gewijzigd	76
straf en strafreden gewijzigd	39
straf en strafreden doorgehaald	78
straf opgelegd wegens verregaande oneerbiedigheid	192.

Uit een en ander blijkt, dat bij een totaal van 99525 straffen opgelegd aan het marine-personeel beneden den rang van sergeant, met uitzondering van zeemiliciens en inlandsche schepelingen, slechts over 560 straffen of 0,56 % werd gereclameerd en dat het aantal gevallen waarin na beklag of straf of strafreden dan wel beide werden gewijzigd of geroyeerd 0,2 % bedraagt van het aantal opgelegde straffen, welke cijfers zeer zeker laag genoemd mogen worden. Toegegeven mag worden, dat deze cijfers geen juist beeld van den toestand geven, omdat niet ieder die meent onbillijk gestraft te zijn, een klacht indient. Er zijn gestraften, die wegens den daaraan verbonden omslag nalaten een klacht in te dienen. Dit aantal is echter naar onze meening niet zoo groot, dat onze cijfers een belangrijke wijziging zouden ondergaan, wanneer door deze gestraften wel een klacht ware ingediend.

Het is ons tot onzen spijt niet mogen gelukken om voor de Landmacht overeenkomstige gegevens te verkrijgen als wij voor de Zee-macht mededeelden. Alleen kunnen wij aan de Justitieele Statistiek 1) het aantal door de krijgsraden behandelde klachtzaken ontleenen. In de jaren 1906—1913 werden behandeld door den krijgsraad in het

1ste Militaire Arrondissement	44	reclamezaken,
2de id.	41	id.,
3de id.	46	id.,
4de id.	33	id.,
5de id.	9	id.,

1) Wij betuigen hier onzen dank aan Mr. J. R. B. de Roos, die ons van de staten waaruit de Justitieele Statistiek over de jaren 1911—1915 zal worden samengesteld welwillend inzage verstrekke bij het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het zoude naar onze meening aanbeveling verdienen de Justitieele Statistiek weder jaarlijks te doen verschijnen en niet gelijk in het voornemen ligt om de vijf jaren. Niet ieder is in de gelegenheid de gegevens bij het Bureau te raadplegen.

terwijl in de jaren 1914 en 1915 in het 1ste, 2de en 3de Militaire Arrondissement respectievelijk 0, ¹⁾ 64 en 82 reclamezaken werden afgedaan. Slechts van 73 dezer zaken wordt ook de afloop vermeld, zoodat het maken van gevolgtrekkingen, gelijk wij boven voor de Zeemacht deden, is uitgesloten. Wij doen daarom een beroep op hen, die de gegevens verstrekken waaruit staat X der Justitieele Statistiek wordt samengesteld, om ons in den vervolge den afloop van de behandelde reclamezaken mede te deelen. Aangezien gelijkvormigheid in die opgaven gewenscht is, zoude het aanbeveling verdienen daarvoor de door ons in den hierboven in de eerste plaats opgenomen staat gevolgde verdeeling te gebruiken.

Eindelijk vermelden wij nog dat het proefschrift van Mr. G. H. E. Nord Thomson „Militaire Straf- en Tuchtclassen” een bijlage bevat, houdende opgave van het aantal reclames voor den krijgswaad over opgelegde straffen van 1892—1909 ingediend bij het Algemeen Depot van Discipline. Uit die opgave blijkt, dat gedurende dat tijdvak 61 reclames bij den krijgswaad werden ingediend. Van deze klachten werden er 57 ongegrond bevonden, waarbij aan 48 klagers straf werd opgelegd wegens lichtvaardig indienen der klacht; twee klachten werden gegrond bevonden, met gevolg, dat de straf werd gewijzigd, terwijl één klacht door den krijgswaad gegrond maar daarna door het H. M. G. ongegrond verklaard werd. Eén klager werd door den krijgswaad ontoerekenbaar verklaard wegens storting zijner geestvermogens.

Mocht een onzer lezers in staat zijn ons betreffende dit onderwerp nadere gegevens te verstrekken bijv. met betrekking tot een bepaald garnizoen, regiment, wapen of ander onderdeel van het Leger dan houden wij ons daarvoor ten zeerste aanbevolen.

Met geladen geweer op wacht staan door schildwachten
en
Des avonds zonder licht wielrijden door militairen.

Door den heer Mr. J. van Best, lid van de 2de Kamer der Staten-Generaal werden den 29sten Augustus 1916 tot den Minister van Oorlog, overeenkomstig art. 95 van het Reglement van Orde dier Kamer, de navolgende vragen gericht:

I. In den nacht van 16 op 17 Augustus jl. werd onder de gemeente Stratum door een aldaar in de Wilhelminastraat voor het arrestantenlokaal staanden schildwacht een eenzaam burger dier gemeente zonder waarschuwing neergeschoten.

Is aan schildwachten anders dan aan de grens en in de onmiddellijke grenszône opgedragen met geladen geweer op wacht te staan en zoo ja, is er geen reden om ter voorkoming van treurige

1) Wij wagen het de juistheid van dit cijfer te betwijfelen.

gebeurtenissen als bovenvermelde dien wachten een niet geladen geweer te doen houden?

II. Voortdurend ziet men militairen met van geen licht voorziene fietsen bij avond rijden en daardoor ernstig gevaar voor het verkeer veroorzaken.

Is zulks volgens de gegeven instructiën en zoo ja, wordt er de hand aan gehouden, dat zulks alleen voor zoover noodig geschiedt?

Is er geen reden voor behalve bij bewakingsdiensten of manoeuvres, ook in dienst rijdende militairen te gelasten licht bij avond op hunne fietsen te branden?

Het daarop den 29sten September 1916 ingezonden antwoord van den Heer Bosboom, Minister van Oorlog luidde als volgt:

I. Het hier bedoelde geval is onmiddellijk onderzocht. Het proces-verbaal van dit onderzoek is in handen gesteld van den officier van justitie te 's Hertogenbosch.

Aan schildwachten anders dan aan de grens en in de onmiddellijke grenszône is niet opgedragen met geladen geweer op post te staan. Het gerechtelijk onderzoek zal moeten uitwijzen hoe in het hier bedoelde geval het geweer van den schildwacht geladen kwam.

II. Het inderdaad bestaande euvel, dat vele militairen met van geen licht voorziene fietsen bij avond rijden, is een gevolg van de omstandigheid, dat zij meenen, dat gedurende de mobilisatie de Motor- en Rijkswielwet niet op hen van toepassing is.

Reeds in het begin van de mobilisatie werd de aandacht van de militaire autoriteiten op de onjuistheid van die opvatting gevestigd. In Januari 1916 werden daarna door den Opperbevelhebber van land- en zeemacht uitdrukkelijke bevelen gegeven, dat alle militairen buiten dienst nauwgezet de bepalingen van de Motor- en Rijkswielwet hadden in acht te nemen. 1) Thans is een nadere order uitgevaardigd, waarbij wordt bepaald, dat alle militairen, zoowel in als buiten dienst, zulks hebben te doen en dat in dienst alleen zonder licht mag worden gereden, wanneer de aard van den dienst dat bepaaldelijk met zich brengt en de betrokken commandant hier toe machtiging heeft verleend.

(Aanhangsel tot het verslag van de Handelingen der Tweede Kamer 1916—1917 Vel 4).

Ouzekerheid omtrent de identiteit van een beklagde.

Wij ontleenen aan de N. R. Ct. van Zaterdag 14 October 1916. Ochtendblad A, het navolgende bericht voorkomende onder het hoofd „Krijgsraad te 's-Gravenhage.”

Gisteren was gedagvaard, beschuldigd van belediging van een meerdere, de infanterist A.B.

1) Zie M. R. T. XI blz. 441.

Bekl. gaf op geboren te zijn te Purmerend, terwijl zijn stamboek een andere geboorteplaats vermeldde, ook datum van geboorte en de namen van zijn ouders bleken niet te zijn overeenkomstig bekl.'s opgaven.

De krijgsraad weigerde in dit stadium kennis van de zaak te nemen en verwees de zaak terug naar den auditeur-militair tot een nader onderzoek, daar deze bekl. niet is de man, die volgens zijn stamboek bij de militie is ingelijfd.

Het is ons niet duidelijk, op grond waarvan terugwijzing naar den Auditeur-Militair plaats moest hebben. De zaak blijft toch bij den krijgsraad aanhangig. Er wordt slechts een opdracht gegeven als bedoeld in art. 168 R. L.

Een vraag betreffende de tenue der niet-rechtsgeleerde leden van krijgswraden.

Van meer dan eene zijde is onze aandacht gevestigd op het feit, dat verschillende leden van krijgswraden bij de Landmacht in burgerkleding hunne functie uitoefenen; men stelde ons de vraag of zulks wel overeenkomstig de voorschriften is. Ter beantwoording dier vraag diene het volgende.

Bij art. 4 van het K. B. van 26 Augustus 1913 S. 361 (gewijzigd bij K. B. van 21 Augustus 1914 S. 418) tot vaststelling van een algemeen maatregel van bestuur, houdende bepalingen betreffende het costuum van de militair-rechterlijke ambtenaren, van hunne plaatsvervangers alsmede van de officieren-raadsliden in militair-rechterlijke zaken, is bepaald, dat militairen, als lid der militair-rechterlijke macht of als raadsman ter terechtzitting van het Hoog Militair Gerechtshof optredende, zijn gekleed in zoodanig dagelijksch tenue als, naar gelang van het onderdeel der krijgsmacht, waartoe zij behooren, door den Minister van Oorlog dan wel van Marine zal worden bepaald.

Voor zooveel de Zeemacht betreft, is aan dit voorschrift uitvoering gegeven bij de beschikking van den Minister van Marine van 15 December 1913 B Nr. 73 1); voor de Landmacht daarentegen is dit, voor zoover ons bekend, niet geschied, hetgeen evenwel niet wegneemt, dat de actief dienende officieren steeds in uniform gekleed in den krijgsraad verschijnen. Hoewel volgens aanschrijving van den Minister van Oorlog van 28 Maart 1825 (d'Engelbronner Bijv. Stbl. II 329) de functiën als president of lid van den krijgsraad, ofschoon door militairen in de garnizoenen uitgeoefend wordende, echter niet tot den eigenlijken garnizoensdienst behooren doch een op zich zelf staande dienst zijn, welke met de andere dienst niets gemeen heeft, was het vroeger toch gewoonte bij de uitoeffe-

1) 3 V. K. M. XI (Justitieele Zaken) blz. 199.

ning dezer diensten, evenals voor garnizoensdiensten, marsch-tenue te dragen. Na het vervallen van deze tenue, is een nader voorschrift omtrent de tenue voor leden van den krijgsraad niet gegeven, maar dragen zij de gewone dagelijksche tenue.

Wij mogen als bekend veronderstellen, dat onder de tegenwoordige buitengewone tijdsomstandigheden, meerdere gepensioneerde officieren tot lid van de krijgsraden bij de Landmacht zijn benoemd, waartoe art. 131 van de Rechtspleging bij de Landmacht de gelegenheid opent. Moeten nu deze officieren eveneens in uniform in den krijgsraad verschijnen? Voorop worde gesteld, dat zij niet in actieven dienst zijn hersteld en dus zijn en blijven gepensioneerde officieren. Als zoodanig hebben zij wel hunnen rang als officier behouden, maar is hun eervol ontslag uit den dienst verleend. Blijkens de M. v. T. op de ontwerpen van wet tot regeling van de bevordering, het ontslag en het op pensioen stellen der militaire officieren bij de Zeemacht en bij de Landmacht (Bevorderingswet voor de Zeemacht 1902 en Bevorderingswet voor de Landmacht 1902) had het aannemen van het beginsel, dat het op pensioen stellen van officieren gepaard zal gaan met het verleenen van een eervol ontslag uit den dienst, tweeërlei doel. In de eerste plaats moest het strekken om aan allen mogelijken twijfel omtrent de positie van den op pensioen gestelden officier een einde te maken en tevens om duidelijk te doen uitkomen, dat zulk een officier opgehouden heeft militair te zijn. In het voorloopig verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd wel twijfel uitgesproken of het wenschelijk was dit beginsel aan te nemen en werd o.m. gevraagd hoe met het voorgestelde beginsel te rijmen was, dat een gepensionneerd officier zijn rang zal behouden, maar de Regeering handhaafde in hare M. v. A. haar standpunt o.m. betoogende, dat feitelijk tusschen den volgens de vigeerende wet gepensionneerden officier en hem die volgens de nieuwe wet zou worden gepensionneerd geen verschil bestond, omdat volgens art. 3 van de Crimineele Wetboeken de gepensionneerden niet meer onder het krijgsvolk kunnen worden begrepen en dus noodwendig geen militairen meer zijn.

Wanneer men nu aanneemt, dat een gepensionneerd officier, lid van den krijgsraad, geen militair is, al wordt hij dan ook tot eenigen militairen dienst gebruikt, dan kan aan de hand van de bestaande voorschriften niet van hem geëischt worden, dat hij de uniform draagt. Wel is het aan gepensionneerde officieren *vergun*d desgewenscht de voor hen vastgestelde uniform te dragen, *verplicht* zijn zij daartoe niet.

De toestand gelijk zij thans is kan echter geenszins onze instemming wegdragen. Het beroep op art. 3 der Crimineele Wetboeken is gedaan om aan te duiden wat in den regel het geval zal zijn: dat gepensionneerde officieren geen militairen dienst verrichten. Doen zij wel militairen dienst — gelijk in het onderwerpelijk geval — dan vallen zij dus wél onder de militaire strafwetgeving. Met het oog hierop komt het ons noodzakelijk voor, dat de leden van de krijgsraden, ook al zijn zij gepensionneerd officier, bij de uitoefening van

dezen militairen dienst in uniform gekleed zijn. Dit kan er slechts toe bijdragen om bij den militair, die voor den krijgsraad terecht staat, het besef levendig te houden, dat al zijne daden beoordeeld worden door militaire meerderen. Een terechtzitting behoort op den beklaagden eenigen indruk te maken, er behoort eenige stemming van uit te gaan. Evenmin als de burger-rechter ter terechtzitting in colbert-costuum of dergelijke kleding verschijnt, behoort dit bij den militairen rechter het geval te zijn. Bovendien moet worden voorkomen, dat militaire beklaagden met eenigen schijn van juistheid een beroep kunnen doen op de omstandigheid, niet te hebben geweten, dat de krijgsraadsleden hun meerderen in rang zijn. Dit kan van belang zijn bij op de terechtzitting gepleegde misdrijven als bedoeld in art. 99 of 100 C. W. L.

Op welke wijze kan dit bezwaar worden ondervangen? Men zou naar onze meening, deze gepensioneerde officieren in actieven dienst kunnen herstellen, b.v. door hen bij den Landstorm te benoemen (eene benoeming tot officier bij de Reserve of bij de Landweer is uitgesloten, omdat deze officieren geen lid van den krijgsraad mogen zijn volgens art. 120 R. L., al geven wij gaarne toe, dat het laatste gedeelte van genoemd artikel met het oog op andere personen in de wet is opgenomen). Een ander middel ware geweest om voor een eventuele benoeming tot lid van een krijgsraad alleen hen te handhaven, die zich verbinden om ter terechtzitting de uniform te dragen, waartoe zij als gepensionneerd officier gerechtigd zijn.

Wij hopen, dat het Legerbestuur alsnog termen zal vinden om dezen misstand te doen verdwijnen.

Een onjuiste uitlegging van en eene leemte in de artikelen 211 C. W. L. en 160 C. W. Z.

Voor den krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch heeft een beklaagde terecht gestaan onder beschuldiging zijn meerdere in rang opzettelijk met de vuist een slag in het aangezicht te hebben gegeven. De geslagene, ten tijde dat het ten laste gelegde feit zoude zijn gepleegd den rang van sergeant bekleedende, was sedert, vóór hij als getuige werd gehoord, gedegradeerd. Andere getuigen waren er niet, terwijl de beklaagde ontkende.

Bij vonnis van 7 April 1916, geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den 21sten April daaraanvolgende, sprak de krijgsraad den beklaagde vrij, zijnde het wettig en overtuigend bewijs van het ten laste gelegde feit niet geleverd. De krijgsraad overwoog „dat de bepaling van artikel 211 van het Crimineel Wetboek „voor het Krijgsvolk te Lande van exceptioneelen aard is en als „zoodanig strictissimae interpretationis zijnde, niet mag worden „uitgebreid buiten de in dat artikel aangeduide grenzen,

„dat mitsdien dit artikel niet van toepassing is op de onder eede „afgelegde verklaring van den getuige F. B., welke op den in de „telastelegging genoemden datum, waarop het feit zou zijn ge- „pleegd, nog milicien-sergeant was, doch later, vóór hij die verklaring aflegde, is gedegradeerd.”

Bij dit vonnis is dus beslist, dat voor de vraag of art. 211 C. W. L. toepassing mag vinden, de positie van den getuige beoordeeld moet worden naar het oogenblik waarop hij zijne verklaring aflegt, niet naar het oogenblik waarop het feit tegen hem gepleegd zou zijn, gelijk ook voor de vraag of iemand in verband met zijn leeftijd al dan niet als getuige onder eede mag worden gehoord beslissend is de leeftijd dien hij heeft bereikt op het oogenblik dat hij zijne verklaring aflegt en niet de leeftijd dien hij bereikt had op het oogenblik waarop de feiten, waarover zijne getuigenis loopt, plaats vonden.

Wij zijn het geheel met den krijgsraad eens, dat art. 211 C. W. L., evenals art. 160 C. W. Z., als zijnde een uitzonderingsbepaling en een belangrijke afwijking van de in onze strafvordering gehuldigde bewijsleer inhoudende, een strikte toepassing moet vinden. De gegeven uitspraak is evenwel niet zonder bedenking. Wanneer een mindere iets ten nadeele van een superieur weet, waarvoor deze, indien het bekend ware, waarschijnlijk gedegradeerd zou worden, kan de mindere het er op wagen dien superieur onder vier oogen een pak slaag toe te dienen en, indien laatstgenoemde daarvan rapport maakt of wil maken, rapporteeren of dien meerdere dreigen te rapporteeren wat hij van hem weet. Misschien ziet de meerdere dan van rapport maken af en, zoo niet, dan bestaat er groote kans, dat de mindere wegens gebrek aan bewijs moet worden vrijgesproken, tenzij men met de degradatie van eerstgenoemde zou wachten tot na afloop van het proces tegen den ondergeschikte. Afgescheiden nog van het feit, dat een dergelijke wijze van handelen aanbeveling niet verdient, zou het bovendien de vraag zijn of niet het slot van art. 211 (160) toepassing zou vinden en de krijgsraad den getuige reprochabel zou verklaren.

Het feit, dat een ondergeschikte iets ten nadeele van een superieur weet, kan natuurlijk altijd aanleiding tot misbruiken geven, maar het verdient aanbeveling de nadeele daarvan voor de subordination zooveel mogelijk te voorkomen. Door de gegeven uitspraak geschiedt juist het tegendeel, de mindere krijgt daardoor een wapen in de hand om onder bepaalde omstandigheden straffeloos een strafbaar feit te kunnen plegen. Intusschen zal het door ons bedoelde geval zich wel zelden voordoen en zullen dus de nadeelige gevolgen van de aan het artikel gegeven beteekenis ook geen belangrijke afmetingen aannemen.

Het is echter de vraag of de woorden van het artikel tot de interpretatie van den krijgsraad dwingen. Wij meenen dit te mogen betwijfelen.

Wanneer een soldaat beschuldigd wordt een meerdere, laat ons b.v. zeggen, te hebben geslagen en het feit wordt berecht, nadat de betrokken meerdere is gedegradeerd, zal de beklagde toch wegens

insubordinatie veroordeeld worden, indien verschillende getuigen verklaren het strafbaar feit te hebben zien plegen, wanneer er dus voldoende bewijsmateriaal voorhanden is. Voor het strafbaar zijn van insubordinatie is het nl. onverschillig of de meerdere na het plegen van het feit, gedegradeerd is. Nu is art. 211 in de wet opgenomen om het wettig bewijs van de in het artikel genoemde handelingen ook mogelijk te maken, wanneer daarbij getuigen niet aanwezig waren. Het gaat dan echter niet om het bewijs van het feit, dat hij, tegen wien de handeling is gepleegd van den dader de meerdere was en de dader een aan dien militair gesubordineerde, dit is op andere wijze vast te stellen, maar om het bewijs van de handeling zelf, het slaan van een meerdere om bij ons voorbeeld te blijven.

De vraag is nu, welken regel stelt artikel 211 voor dat bewijs? Het artikel luidt: „Indien een Militair door eenen aan hem gesubordineerden, in dienstzaken gedesobedieerd, tegengesproken, gescholden, gedreigd, geslagen of anderszints mishandeld mogt zijn, zal dezelve daarin op zijnen eed geloofd, en zijn getuigenis alleen, in dat opzigt voor een volledig bewijs gehouden worden; enz.” Het punt waar het op aankomt blijkt dus te zijn: wie is bedoeld met de uitdrukking „dezelve”. Dit woord slaat terug op den in den aanhef van het artikel genoemden militair. Welke militair is dat? De krijgsraad zegt *de meerdere* tegen wien het te laste gelegde feit gepleegd is, maar motiveert die beslissing feitelijk niet. Dat een uitzonderingsbepaling niet buiten de daarin aangegeven grenzen mag worden uitgebreid is juist, maar bewijst voor die grenzen zelf niets en waarom nu het door den krijgsraad behandelde geval buiten die grenzen valt wordt niet verklaard. Vermoedelijk legt hij verband tusschen het woord „militair” en de daarop volgende woorden „door een aan hem gesubordineerden”. Natuurlijk bestaat tusschen die woorden ook verband, maar voor de omschrijving van de misdrijven voor welker bewijs artikel 211 mag worden toegepast. Men heeft de afwijking niet toepasselijk willen verklaren, wanneer de opgesomde feiten tegen een burger werden gepleegd, maar alleen wanneer zij tegen een militair door een ondergeschikte gepleegd werden, dus wanneer er sprake was van dienstweigering of insubordinatie. Had men die woorden gebruikt, het artikel zou er anders uitgezien hebben, zonder dat de beteekenis behoefde te veranderen, het zou dan geluid hebben: Indien tegenover een militair dienstweigering of insubordinatie gepleegd mogt zijn (d. w. z. indien een beschuldiging een dier beide bedrijven betreft, want het bewijs dat een dier misdrijven gepleegd is moet juist geleverd worden) zal dezelve daarin op zijnen eed geloofd, en zijn getuigenis alleen, in dat opzigt voor een volledig bewijs gehouden worden; enz. Wij kunnen in artikel 211 niets anders lezen „dezelve” slaat dan terug op *den militair* tegen wien het misdrijf gepleegd zoude zijn, welken rang die militair bekleedt op het oogenblik, waarop hij zijne verklaring aflegt, doet er niet toe, het artikel bepaalt dienaangaande niets.

Wij veroorlooven ons thans nog een verwijzing naar art. 13 van

het door Prof. Van der Hoeven samengestelde ontwerp van wet houdende bepalingen regelende het inwerkingtreden van het Wetboek van Militair Strafrecht enz. Dit artikel, voor zoover hier van belang, luidt: „De bepalingen van het gemeene recht betreffende het bewijs van strafbare feiten zijn toepasselijk in de strafzaken „waarvan de militaire rechter kennis neemt, behoudens dat:

1o. de afzonderlijke getuigenis van een militair betreffende een „in Titel IV van het Tweede Boek van het Wetboek van Militair „Strafrecht omschreven misdrijf, in of ter zake van dienst tegen „hem gepleegd, een volledig bewijs van schuld kan opleveren;” 1) Voor dit voorschrift kan de enge interpretatie van den krijgsgaad toch zeker niet gelden, immers er staat duidelijk en zonder eenige beperking, dat de afzonderlijke getuigenis van een militair een volledig bewijs van schuld kan opleveren. De samensteller van het ontwerp lichtte dit artikel als volgt toe: „Daar door de afschaf- „fing van de Crimineele Wetboeken ook de laatste titels „Van het „bewijs der Misdaden” komen te vervallen, moet in het daarin be- „handelde onderwerp opnieuw worden voorzien. Deze materie be- „hoort echter tot het formeel recht. Daarom dient men zich nu bloo- „telijk te bepalen tot de reproduceering, zij 't ook in eenvoudiger „vorm, van de nu geldende voorschriften, vervat in de artikelen „159, 160 en 161 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk „te water en 210, 211 en 213 van dat voor het krijgsvolk te lande „zonder de innerlijke waarde van die voorschriften thans te beoor- „deelen.” 2) De ontwerper heeft dus bedoeld een bloote reproduceering van de oude voorschriften in eenvoudiger vorm, zonder daarin wijziging te brengen, waarin wij een versterking zien van onze meening, dat het niet noodig is, dat de in art. 211 C. W. L. bedoelde getuige op het oogenblik, waarop hij zijne verklaring aflegt, nog een rang bekleedt; het slot van het artikel geeft voldoende ruimte om indien hij, in verband met het feit waarvoor hij gedegradeerd is, reprochabel geacht wordt, zijne verklaring ter zijde te leggen.

Thans nog deze vraag. Wanneer de gedegradeerde na een of twee jaar weer wordt bevorderd, kan zijn getuigenis dan, ten aanzien van een vóór zijn degradatie plaats gehad hebbend feit, weer wel volledig bewijs opleveren en kan dan de verdachte, indien oorspronkelijk van een strafvervolging is afgezien, omdat een veroordeeling toch wegens gebrek aan bewijs uitgesloten was, alsnog ter zake van het vroeger gepleegde feit naar den krijgsgaad worden verwezen? Het strafbare feit is nog niet verjaard en de getuige is weer een meerdere tegen wien het feit is gepleegd. Het zou mogelijk zijn, de wet verzet er zich niet tegen. Toch zouden wij het bewandelen van dezen weg niet willen aanbevelen; het gaat toch niet aan den verdachte op die wijze het zwaard van Damocles boven het hoofd te laten hangen. En wat gebeurt er wanneer de getuige niet opnieuw

1) Herziening van het Militair Strafrecht. Deel I blz. 318.

2) Alvoren blz. 332.

bevorderd wordt? Liever late men den krijgsraad in ieder geval uitspraak doen, de zaak wordt dan ten minste beëindigd, terwijl de krijgstuicht niet in het gedrang komt.

Ten slotte vragen wij nog de aandacht van onze lezers voor het navolgende. Hoewel wij aan artikel 211 C. W. L. een ruimere strekking toekennen dan de krijgsraad te 's-Hertogenbosch, gaat het artikel ons toch niet ver genoeg. Men denke zich het geval, dat een feit als waarvan hier sprake is, plaats heeft kort voordat de meerdere den dienst verlaat en deze niet tijdig als getuige gehoord kan worden. Na het verlaten van den dienst is hij burger en alsdan getuigenis afleggende, kan zijne verklaring niet meer voor een volledig bewijs gehouden worden, artikel 211 spreekt immers van een militair. Hetzelfde geldt voor het reeds eerder genoemde, door Prof. Van der Hoeven ontworpen, artikel 13. In het belang van de goede handhaving der krijgstuicht ware het wenschelijk bij de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht te voorzien in deze leemte.

BOEK AANKONDIGING.

Wij ontvingen ter aankondiging „Crimineel Wetboek en Reglement van Krijgstuicht of Discipline voor het krijgsvolk te lande der Vereenigde Nederlanden met bijbehorende wetsbepalingen voornamelijk uit het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering” bewerkt door J. W. Wolters, 1ste Luitenant der Infanterie. Kampen, Gebrs. Arentshorst. z. j.

V R A G E N B U S.

Van den Eersten Luitenant der Huzaren D. van Voorst Evekink ontvingen wij het verzoek onderstaande vragen te willen beantwoorden:

I. In mijne omgeving zie ik van tijd tot tijd geven de *straf* van *berisping*, met bijbehorende mutatie. Waar het R. K. de straf van berisping niet noemt, en de Wet op de Krijgstucht nog niet in werking is, veroorloof ik mij UHEG. te vragen, of een man feitelijk wel met een berisping „gestraft” kan worden?

II. Voorts is men veelal de meening toegedaan, dat *strafexerceeren* niet meer opgelegd mag worden, hoewel dit wél als straf in art. 30 R. K. voorkomt; is deze opvatting juist? (Ik merk op, dat ten opzichte der in art. 30 R. K. genoemde strafwachten in art. 227, lid 1, v/d. Inwendigen Dienst der Cav. bepaald wordt, dat deze niet meer mogen worden opgelegd. Van het strafex. spreekt dit art. echter niet).

III. Ten slotte zou ik UHEG. gaarne willen vragen of de *werktoeren* van art. 30 R. K. nog opgelegd mogen worden, en zoo ja, of daarvan dan ook op de gewone wijze aantekening in de straflijsten moet worden gehouden?

Ter voldoening aan het verzoek van den geachten inzender moge het navolgende dienen:

Ad I. Aangezien het R. K. L. de straf van berisping niet kent, kan een tot de landmacht behoorend militair ook niet met een berisping gestraft worden. In een geval waarbij een officier was gestraft met een berisping en deze zich over die hem opgelegde straf beklaagde bij het H. M. G., verklaarde dit college zich onbevoegd van dit gedeelte der klacht kennis te nemen, zijnde een schriftelijke berisping niet een aan klager opgelegde krijgstuhtelijke straf en dus niet een dier zaken, welke krachtens art. 15 der R. L. aan het oordeel van den militairen rechter zijn onderworpen. (Zie M. R. T. II blz. 384).

Ad II en III. Het schijnt dat de strafwachten, het strafexerceeren en de werktoeren over het algemeen als ondoelmatige straffen worden beschouwd, waardoor zij langzamerhand in onbruik zijn geraakt. Volgens de Memorie van Toelichting op de Wet op de Krijgstucht werd het niet wenschelijk geacht de strafwachten in de wet op te nemen, omdat de betrekkelijk weinige vrije nachten, die de man-

schappen hebben, oorzaak zouden zijn, dat de toepassing van de strafwachten dikwerf niet zou kunnen plaats hebben zonder schade voor hunne gezondheid, terwijl van de werktoeren werd gezegd, dat de manschappen in den regel door de gewone corveeën in hunnen vrijen tijd reeds zoodanig worden verkort, dat het wenschelijk noch doelmatig schijnt, hen nog met buitengewone werktoeren als straf te belasten. Uit de geheele behandeling van art. 4 en 5 W. o. d. Kr. blijkt trouwens dat men met den strafdienst als krijgstuuchtelijke straf voor de landmacht niet bijster ingenomen was. (Zie Van der Hoeven Militair Straf- en Tucht recht III blz. 121 vlg.). Dit neemt evenwel niet weg, dat zoo lang in art. 30 R. K. L. strafwachten, strafexerceeren en werktoeren nog als straf voor soldaten enz. worden vermeld, die straffen ook mogen worden opgelegd al zal het aanbeveling verdienen om dit zoo min mogelijk te doen en daartoe alleen over te gaan wanneer er geen gelegenheid bestaat een andere straf op te leggen. In dien geest behoort naar onze meening ook art. 227 Regl. Inw. dienst Cav. (art. 187 Regl. I. D. Inf.) te worden opgevat; het artikel bevat geen uitdrukkelijk verbod, maar zegt alleen dat de strafwachten niet meer worden toegepast. Voor het geval een der hierbedoelde straffen wordt opgelegd, zal daarvan met de bijbehorende strafreden steeds melding behooren te worden gemaakt in de straflijsten (art. 54 R. K. L.).

UIT ANDERE TIJDSCHRIFTEN.

Het Weekblad van het Recht No. 9995 bevat, voorzien van een onderschrift van de Redactie, een bijdrage van de hand van Mr. M. H. de Boer, plv. secretaris bij den Krijgsraad te Arnhem, onder den titel „Militaire rechtspleging tijdens de mobilisatie”. Mrs. J. van der Grinten, plv. Auditeur-militair bij den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch, en F. van Raalte, plv. Secretaris bij den Krijgsraad te 's-Gravenhage, zich met de beschouwingen van Mr. de B. niet kun- nende vereenigen, vonden daarin aanleiding in W. 9997 en 10001 tegen die beschouwingen op te komen, hetgeen voor Mr. de B. weer een reden was om in W. 10007 te verklaren, dat hij van hetgeen hij geschreven had niets kon terug nemen, terwijl hij er de aandacht op vestigde dat Mr. v. R. geruimen tijd als plaatsvervangend secre- taris van den krijgsraad was opgetreden zonder daartoe bevoegd te zijn. In W. 10009 noemt Mr. v. R. de opvatting van Mr. de B. on- juist, naar onze meening evenwel ten onrechte, wij vereenigen ons volkomen met de aanteekening door de Redactie van het Weekblad geplaatst onder het laatste artikel van Mr. v. R.

Met toestemming van de Redactie van het Weekblad en van de schrijvers, waarvoor wij hierbij onzen dank betuigen, nemen wij deze artikelen over.

Militaire rechtspleging tijdens de mobilisatie.

Nu de bijzondere tijdsomstandigheden een meer blijvend karakter dreigen te krijgen en de militaire rechtspleging een belangrijk groot- ter plaats in het volksleven blijft innemen dan in andere tijden, is het misschien niet misplaatst om eens na te gaan in hoeverre de mobilisatie een nadeeligen invloed op den goeden gang van zaken uitoefent. Het is natuurlijk niet mijne bedoeling om in uitvoerige beschouwingen te treden; daartoe leent zich dit blad niet. Echter heeft mijne dubbele werkring van advocaat bij het Hoog Militair Gerechtshof en van plaatsvervangend secretaris bij den Krijgsraad te Arnhem mij de gelegenheid gegeven de behandeling der zaken zoowel in eerste als in tweede instantie van dichtbij te beschouwen en ik geloof goed te doen enkele punten in het kort naar voren te brengen. Vooreerst heb ik het oog op de samenstelling der Krijgs- raden. In de eerste dagen van Aug. 1914 heeft men met moeite en- kele gepensionneerde officieren bereid gevonden om de plotseling ontstane vacatures te vervullen; men had geen keus en moet de hee- ren, die zich voor militair-rechterlijke functies hebben laten mobili-

seeren, dankbaar zijn voor hunne bereidwilligheid. Maar om de vraag, of de benoemden wel het meest aangewezen en bevoegd waren, heeft men zich niet heel erg bekommerd. Neemt men bijvoorbeeld den Krijgsraad te Arnhem, dan treft men daarin twee oud-zeeofficieren, die, hoe bekwaam overigens ook, toch minder eigenaardig zijn aangewezen als specialiteiten op het gebied van leger-toestanden. Bovendien worden niet minder dan vier functies (één plaatsverv. president, de officier-commissaris, de plaatsverv. officier-commissaris en de secretaris) vervuld door personen, die onbevoegd zijn en ten slotte geeft de wijze van benoeming in het algemeen goeden grond om te vermoeden, dat men niet altijd evenzeer heeft gelet op den eisch, die de Memorie van Toelichting der Wet van 31 Oct. 1912 (S. 337) heeft gesteld, dat gepensioneerde officieren-leden van den Krijgsraad reeds vroeger als zoodanig moeten hebben gefungeerd.

Een tweede euvel, dat m.i. niet langer gehandhaafd mag blijven, is, dat de Krijgsraden, die op vredesleest zijn geschoeid, veelal niet in staat zijn alle zaken behoorlijk te verwerken. De temporaire Krijgsraden, die hen hadden kunnen ontlasten, zijn te kwader ure opgeheven. Wanneer men bedenkt, dat voor de kleinste overtreding minstens acht en soms negen ambtenaren in touw moeten komen, behalve eventueel de verbaliseerende ambtenaar, zal men inzien, dat het noodig is, verandering te overwegen. Ik zwijg nu maar over de wijze, waarop de bepalingen van de Rechtspleging worden opgevolgd; de herhaalde afwijkingen daarvan bieden eenerzijds het voordeel, dat door het achterwege laten van veelal overbodige formaliteiten tijd wordt uitgespaard, maar anderzijds het nadeel, dat het zwaartepunt van het onderzoek meer dan goed is wordt verplaatst naar den vaak tot het instrueeren eener strafzaak onbekwamen officier-commissaris of commissie van corpsonderzoek.

Uit den aard der zaak doen deze bezwaren zich bij het Hof in mindere mate gevoelen. Als het niet is, dat geappelleerd wordt in de hoop op strafverlichting, zijn daar bijna alle zaken van meer of min dubieusen aard. De eerstbedoelde soort zaken eischt door de voorbehandeling bij de Krijgsraden geen uitvoerige behandeling meer en aan de laatstbedoelde soort wordt door zulk een behandeling geen onnut werk ten koste gelegd. Ook de bijzondere werkkraft, waarvan het Hof in dezen tijd blijkt geeft en de eminente leiding, waaronder het werkt, zullen veel moeilijkheden, die zich anders zouden voordoen, voorkomen. Maar toch is de invloed van de toegenomen werkzaamheden duidelijk merkbaar. Het Hof heeft zich, waarschijnlijk om tijd uit te sparen, tot stelregel gesteld om niet dan bij hooge uitzondering zijne sententies te motiveeren. Dit heeft ten gevolge, dat zeer dikwijls sententies worden gewezen, die met elkaar in tegenspraak schijnen te zijn of die schijnen af te wijken van de heerschende opvattingen. Om een paar voorbeelden uit mijn praktijk te noemen: iemand, die een rijwiel huurt, het daarna verpandt, maar weer inlost, wordt gestraft wegens verduistering (verg. H. R. 20 Aug. 1914, W. 9679); een infanterist wordt gestraft wegens dienst-

weigering, omdat hij had geweigerd te voldoen aan een order van een sergeant om, in strijd met de beslissing van den officier van gezondheid, naar de ziekenzaal te gaan, welke order dus onbevoegd gegeven was (verg. punt 106 Regl. Inw. Dienst Inf. en 117 Oorl. Voorschr. Gen. Dienst), een en ander dus in strijd met 's Hofs sententie van 27 April 1915 (M. R. T. jg. 11 blz. 346); zonder te beslissen in hoeverre gewapende ambtenaren van hun wapen mogen gebruik maken om hun functie uit te oefenen, waartoe zij volgens heerschende begrippen ook buiten noodweer bevoegd zijn (schieten op smokkelaars, sabelgebruik bij samenscholingen en arrestaties), worden twee grenswachtkorporaals, tevens onbezoldigde rijksveldwachters op grond van art. 285 Str. veroordeeld, die, toen zij op surveillance door twee kommiezen werden gehinderd, omdat deze hen zonder eenigen gebleken grond van smokkelarij verdachten, deze kommiezen hadden gedreigd op hen te schieten, als ze niet heengingen, ten einde de surveillance aan de grens te kunnen voortzetten. Waarschijnlijk heeft het Hof in de verschillende gevallen iets gezien, wat de tegenstrijdige beslissing rechtvaardigt, maar ik meen, dat de beklagden recht hebben te weten, waar het verschil in de schijnbaar gelijksoortige gevallen ligt en dat het ook voor anderen praktisch is van de jurisprudentie te kunnen gebruik maken als richtsnoer voor hunne handelingen.

Een enkele keer ook blijkt het, dat het Hof (en de ervaring van voor den oorlog geeft mij recht te zeggen, dat de groote drukte ook daaraan schuld heeft) niet voldoende aandacht schenkt aan de argumenten der verdediging. En niet altijd zonder schade voor de justiciabelen. Bijna een jaar geleden was ik voor het eerst in de gelegenheid er op te wijzen, dat de regeling der rangverhouding tusschen geïnterneerden en Nederlandsche militairen, zooals het geïnterneerdenwetje die eischt, nog altijd niet bestaat en de artt. 99 en 100 C. W. op geïnterneerden dus niet kunnen worden toegepast; daar het primaire verweer werd aanvaard, bleef dit (subsidiar aangevoerde) verweer zonder beslissing. Maar sindsdien bleven veroordeelingen van geïnterneerden volgen op grond van die artt., totdat het Hof eenige dagen geleden in een andere zaak dat verweer als juist erkende. Al die tusschenliggende veroordeelingen zijn dus naar 's Hofs eigen oordeel onjuist, voor zoover niet van toepassing is de bij diezelfde sententie gemaakte restrictie, dat „de verhouding van meerdere tot mindere ook bestaat tusschen militairen onafhankelijk van hun rang of stand, wanneer en voor zooverre de een krachtens zijne betrekking als bevelvoerend militair den anderen onder zijne bevelen heeft en dat dus op dezen grond eerstgenoemde moet worden aangemerkt als in den zin van artt. 95 en 99 C. W. boven laatstgenoemden te zijn gesteld.” Ik laat hierbij natuurlijk in het midden, dat het niet zeer duidelijk is hoe iemand „onafhankelijk van zijn rang”, „de meerdere in rang” van een ander kan zijn en dat art. 99 C. W. in het geheel niet spreekt over „dengene, die boven hem gesteld is.”

Het komt mij voor, dat aan deze bezwaren kan en moet worden

tegemoet gekomen. Nog meer dan in de burgerlijke samenleving is een rechtsbedeeling, waarin de justiciabelen vertrouwen hebben, voor het leger een dringende eisch, wil men niet aan den goeden geest bij den troep te kort doen. Een toestand als thans, waarbij de militair-rechterlijke colleges overladen met werk blijven, mag ook in het belang van onze weerbaarheid niet bestendig blijven en men mag van die colleges niet vergen, dat zij nu reeds het derde jaar werkzaam blijven op eene wijze, die slechts voor een noodtoestand past. Zij, die in contact met de justiciabelen staan, zullen toegeven, dat mijne bezwaren volstrekt niet denkbeeldig zijn. In dezen tijd van noodwetten zal een tijdelijke wijziging van de P. I. en de R. L. niet op onoverkomelijke bezwaren stuiten; het invoeren van een dubbele kamer voor Hof en misschien ook voor de Krijgsraden zou reeds veel verbeteren. Mocht dit voor de Krijgsraden onmogelijk zijn, dan zal de invoering van, desnoods rondreizende, militaire alleensprekende rechters voor overtredingen en lichte misdrijven de gewenschte uitkomst kunnen geven. Deze wetswijziging zou gepaard moeten gaan met een betere naleving der reeds bestaande bepalingen, maar vooral zou zij moeten worden voorbereid op meer accurate wijze dan met militair-rechtelijke bepalingen pleegt te geschieden; de geïnterneerdenwet en art. 19 der Landstormwet kunnen in dit opzicht tot waarschuwendende voorbeelden dienen!

M. H. DE BOER.

De bezwaren, door den geachten inzender aangewezen, verdienen aandacht en overweging. De militaire rechtspraak staat in de mobilisatiejaren voor een zware taak en waardeering voor de wijze, waarop zij die tracht te vervullen, sluit niet uit, dat men de gebreken aanwijst en beproeft ze weg te nemen. Zal dat kunnen geschieden op de wijze, die de inzender aangeeft? Het samenstellen van dubbele kamers vordert nieuwe en goede krachten. Zijn die beschikbaar? En wat betreft den rondreizenden, alleen rechtsprekenden rechter, wie zal die rechter moeten zijn? Een militair of een rechtsgeleerde? Het eene en het andere heeft zijne bezwaren. Bovendien moet er voor worden gezorgd, dat de belangen van de justiciabelen behoorlijk worden behartigd. De inzender zegt terecht, dat eene rechtsbedeeling, waarin het leger vrouwen kan stellen, een dringende eisch is. Goed en snel recht is niet zoo gemakkelijk vereenigbaar. De inzender verlangt eene noodwet doch wenscht die goed, op zeer accurate wijze voorbereid. Dan verdient die noodwet zorgzame bewerking en zal zij wel niet zoo spoedig komen. Doch het verdient waardeering, dat de inzender op wat z.i. verbetering behoeft, de aandacht heeft gevestigd.

REDACTIE.

Militaire rechtspleging tijdens de mobilisatie.

Wie het ingezonden stuk onder bovenstaanden titel, voorkomend in het Weekblad van j.l. Woensdag no. 9995 gelezen heeft, zal zich over de mededeelingen, betreffende den Krijgsraad te Arnhem zeer zeker verwonderd hebben.

Ik ben van hetgeen te Arnhem geschiedt, niet op de hoogte en ik neem aan, wat schrijver daarover zegt; al ware het wellicht, voor een dergelijke verstrekkende bewering, beter geweest de gronden van de naar zijn oordeel bestaande onbevoegdheid tevens aan te geven. Dat b.v. niet alle gepensioneerde officieren in een Krijgsraad zitting mogen hebben, is een stelling, die nog te betwisten zou zijn; immers art. 131 R. L. maakt geen uitzondering, behalve voor de officieren, genoemd in art. 120 al. 3, al moge het zeker voorkeur verdienen om de aanwijzing van de Memorie van Toelichting te volgen.

Doch mijn doel is niet over de beweerde onbevoegdheid te debatteeren, wat ook bij gemis van kennis van de gronden der onbevoegdheid bezwaarlijk zou gaan.

Ik meen alleen bezwaar te kunnen maken tegen de wijze, waarop schrijver zijne mededeelingen over Arnhem inleidt.

Immers, na zich als deskundige te hebben voorgesteld, oppert schrijver zijn bezwaren *in het algemeen*; hij spreekt dan ook over de samenstelling der *Krijgsraden*. Voor alle *Krijgsraden* geldt, zooals ze daar staat, zijn bewering, dat men zich over de vraag of de benoemden bevoegd waren — en dus nog zijn — niet erg bekommerd heeft.

Ik zou schrijver willen vragen, of hij zich, voor hij een zoo ernstig vonnis over alle *Krijgsraden* neerschreef, van de samenstelling dier colleges heeft vergewist?

Sinds 1 Maart 1915 ben ik, door mijn doorlopende functie als auditeur-militair-plaatsvervanger bij den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op de hoogte van hetgeen daar gebeurt, en uit eigen wetenschap kan ik dan ook tegenspreken, dat schrijver's algemeene bewering op dien Krijgsraad toepasselijk zou zijn.

Wat wijze van benoeming en beëdiging betreft, wat betreft den door ieder der functionarissen voor zijne betrekking te bekleeden militairen rang, wat leeftijd en woonplaats betreft, zijn alle bepalingen der R. L. stiptelijk opgevolgd, zoowel ten aanzien van de leden van den Krijgsraad, als ten opzichte van den Officier-Commissaris, en Secretaris en alle plaatsvervangers; de leden zijn gepensioneerde officieren, maar daardoor zijn zij m.i. — op grond van de woorden van art. 131 R. L. — niet onbevoegd.

Ook de mededeeling, dat herhaaldelijk van de bepalingen der R. L. tot nadeel van het onderzoek der zaak wordt afgeweken, is door schrijver in het algemeen gezegd; doch ook deze beschuldiging kan den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch niet treffen.

Het zou wellicht de moeite loonen te debatteeren over de vraag of de wijze, waarop een Krijgsraad een bepaling der R. L. prac-

tisch interpreteert, juridiek een afwijking kan genoemd worden. De gelegenheid hiertoe heeft schrijver niet gegeven, nu hij de afwijkingen, door hem bedoeld, niet omschreven heeft.

Dat echter, wat schrijver blijkbaar als afwijkingen bedoelt n.l. het eenvoudig gemakshalve terzijdestellen van voor het onderzoek ter terechtzitting voorgeschreven vormen, bij den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch voor zou komen, kan ik eveneens uit eigen wetenschap tegenspreken.

De Krijgsraad te 's-Hertogenbosch werkt met bevoegde leden en bevoegd personeel, met inachtneming van de bepalingen van de Rechtspleging bij de Landmacht.

's-Hertogenbosch, 12 Oct. 1916.

Mr. J. VAN DER GRINTEN,
Aud.-Mil.-plv.

Militaire rechtspleging tijdens de mobilisatie.

De beschouwingen, die Mr. M. H. de Boer in W. 9995 over bovenstaand onderwerp ten beste heeft gegeven, hebben, blijkens het onderschrift van de Redactie, niet nagelaten ook bij deze den indruk te wekken, dat die mededeelingen in en op zich zelve juist waren.

Het is mogelijk, dat de toestand te Arnhem is, zooals Mr. de Boer die ten opzichte van alle Krijgsraden hier te lande heeft geschilderd; wat den Krijgsraad te 's-Gravenhage betreft, gaat het betoog van den heer de Boer in geen deele op.

Het is volkomen waar, dat ook te 's-Gravenhage de leden van den Krijgsraad gepensioneerde officieren zijn; dat deze heeren echter onbevoegd den rechterszetel zouden innemen, wordt wel door den schrijver — zonder opgave zijner redenen — beweerd, doch is, indien ik mij niet vergis, in verband met art. 131 R. L. niet vol te houden.

Het behoeft evenmin betoog, dat elke Krijgsraad — dus ook die te 's-Gravenhage — in deze jaren veel en veel meer werk heeft te verrichten dan in normale tijden het geval is.

Doch ik moet er tegen opkomen — en ik heb ten deze eenig recht van spreken, daar ik reeds geruimen tijd als plaatsvervangend secretaris bij dien Krijgsraad werkzaam ben, dat de wijze van behandeling der zaken te 's-Gravenhage daaronder ten nadeele der beklagden zoude lijden en in afwijking van de daarvoor gegeven wetsbepalingen zou geschieden.

Mr. de Boer had — naar mijne meening — zulk een klacht niet mogen neerschrijven zonder grondige kennis van zaken.

Indien hij deze had gehad, zou hij zulk een boute bewering niet hebben geuit, doch zoude hij hebben moeten constateeren, dat de wijze, waarop de zaken door den Krijgsraad te 's-Gravenhage ge-

durende de mobilisatie worden behandeld, een voorbeeld mag worden genoemd eener — juist tegenover beklagden door niet iederen rechter steeds toegepaste — hooge opvatting van het Recht.

Rotterdam, 18 Oct. 1916.

Mr. F. VAN RAALTE.

Militaire rechtspleging tijdens de mobilisatie.

Mijnheer de Hoofdredacteur,

Wilt u mij vergunnen nog met een paar regels terug te komen op hetgeen de heeren v. d. Grinten en v. Raalte naar aanleiding van mijne opmerkingen in dit blad over de Militaire Rechtspleging tijdens de Mobilisatie hebben gemeend te moeten schrijven? Niet om op hunne artikelen nader in te gaan, want eene bewering als de mijne, die alleen door voorbeelden is te bewijzen, leent zich niet tot eene discussie in uw blad en mijne bedoeling was dan ook alleen op een kwaad te wijzen, niet om over de juistheid der door mij tot staving aangehaalde voorbeelden te debatteeren. Het onderzoek daarnaar behoort aan hen, die het kwaad hebben te verbeteren en aan dat onderzoek zal ik gaarne medewerken. Bovendien is een debat onmogelijk, nu mij stellingen worden in den mond gelegd of als de mijne worden verondersteld, die ik nooit heb geuit: zoo heb ik natuurlijk nimmer beweerd, dat gepensioneerde officieren onbevoegd zijn om als lid in den Krijgsraad zitting te nemen en evenmin, dat de door mij aangewezen fouten alle bij alle Krijgsraden in gelijke mate voorkomen. Ik stel er echter, na hetgeen beide heeren hebben geschreven, prijs op te verklaren, dat ik van hetgeen ik heb geschreven niets kan terugnemen en dat ik, voordat ik u mijne opmerkingen ter plaatsing zond, heb nagegaan of er inderdaad fouten als door mij genoemd bij alle Krijgsraden voorkwamen. Met alle Krijgsraden bedoel ik de Krijgsraden voor de landmacht en dit is inderdaad een fout, die ik gaarne rectificeer, dat ik den Krijgsraad te Willemsoord, die thans onder minder abnormale omstandigheden werkt dan de andere Krijgsraden, niet heb uitgesloten. Ik kan echter niet nalaten om nog één voorbeeld aan te halen voor wat ik met betrekking tot de samenstelling der Krijgsraden schreef: art. 29 jo. 127 en 132 van de Rechtspleging bij de Landmacht schrijft voor, dat de plaatsvervangende secretaris van den Krijgsraad officier moet zijn; Mr. F. van Raalte, die naar eigen verklaring „reeds geruimen tijd als plaatsvervangend secretaris te 's-Gravenhage werkzaam is”, is eerst kortelings (Stert. van 26 Oct. j.l.) tot reserve 2e luitenant voor speciale diensten bij de militaire administratie benoemd en was blijkens het betrekkelijke besluit voordien dienstplichtig sergeant bij het 36ste bataljon landweer infanterie!

M. H. DE BOER.

Militaire rechtspleging tijdens de mobilisatie.

Het antwoord van Mr. de Boer op de beide stukjes, welke zijne opmerkingen over de inrichting en werkwijze der Krijgsraden tijdens de mobilisatie bestreden, voorkomende in W. 10007, heeft op mij niet den indruk gemaakt, dat de Heer de Boer zich zeer sterk in de schoenen gevoelt.

Bewijzen bracht hij niet bij in zijn eerste aanklacht; bewijzen brengt hij evenmin in zijn antwoord.

Immers het eenige voorbeeld, dat Mr. de Boer thans geeft en hetwelk moet dienen tot staving zijner bewering, dat de samenstelling der Krijgsraden in strijd met de daarvoor geschreven bepalingen zoude geschieden, is onjuist.

Art. 132 Rechtspleging Landmacht geeft juist de gelegenheid ook niet-officieren tot plaatsvervangend secretaris bij een Krijgsraad te benoemen, hetgeen duidelijk blijkt uit het in dat artikel voorkomende woord „anderen”.

Door mijne benoeming tot plaatsvervangend secretaris, ook vóór ik officier was, is dus geen wetsartikel geschonken.

Rotterdam, 8 Nov. 1916.

Mr. F. VAN RAALTE.

In den strijd door den heer de Boer uitgelokt stellen wij ons voor het oogenblik geene partij. Alleen mogen wij wel eenigen twijfel uitspreken aan de juistheid van de wetsuitlegging, door mr. van Raalte gegeven. Het tegenwoordige art. 132 is, wat het eerste lid betreft, ontleend aan het vroegere art. 141 van de Regtspleging; de eenige aangebrachte wijziging is, dat nu ook gesproken wordt van den benoemden Secretaris. Ook volgens art. 141 oud moest de Commandant „anderen” benoemen; dat voor die anderen de eischen golden, in de artt. 136 vlgg. voor de benoembaarheid gesteld, kan, dunkt ons, moeilijk worden betwist. Bij de toepassing van art. 132 zal de Commandant wel niet iemand tot lid van den Krijgsraad mogen benoemen, die niet volgens de artt. 120 en 131 benoembaar is. Ook mr. van Raalte zal wel niet willen beweren, dat een niet-officier tot plaatsvervangend lid van den Krijgsraad benoembaar is. Waarom dan tot plaatsvervangend secretaris wel? Het woord „anderen” kan op de aangegeven gronden die conclusie niet wettigen.

REDACTIE.

INGEKOMEN BIJDRAGE.

Over de studie van het Nederlandsch Militair Strafrecht.

OPENBARE LES,

gehouden in het Universiteitsgebouw te Amsterdam, op Dinsdag
17 October 1916,

door

Mr. L. M. Rollin Couquerque,

tot opening van zijne colleges als lector in het
Militair Straf- en Procesrecht.

Ter gelegenheid van den aanvang van mijne lessen in het Nederlandsch militair strafrecht geef ik mij in de eerste plaats rekenschap van het feit, dat zij een onderdeel der rechtswetenschap betreffen, dat nog niet aan een onzer hoogeschole werd behandeld; een afgelegd erf, dat zelden werd betreden en waarvoor de gemiddelde rechtsgelerde weinig belangstelling koesterde.

Dit gemis aan belangstelling is eenigszins verklaarbaar; het is een overblijfsel uit den tijd, die nog niet zoo ver achter ons ligt, toen ons leger grotendeels werd samengebracht door middel van loting en de meer gegoeden zich voor geld aan hunne verplichting tot verdediging van het vaderland konden onttrekken. Sedert is de plaatsvervanging afgeschaft, zoodat jongelieden uit alle kringen hunne verplichting persoonlijk in de weermacht gingen vervullen. Daardoor wijzigden zich de vroegere beschouwingen en nu heeft het oorlogstijdvak eerst recht het bewustzijn gewekt, dat het bezit van een goed georganiseerde weermacht vooralsnog de beste waarborg is voor de voortzetting van ons onafhankelijk volksbestaan.

Het komt mij voor, dat als onderdeel van deze evolutie op eene grooter wordende belangstelling in het militair strafrecht mag worden gewezen en het is niet te verwonderen, dat juist dit onderdeel der krijgswetenschap, dat tevens als een onderdeel der rechtswetenschap mag worden beschouwd, de bijzondere aandacht trekt van jongere juristen, die, wellicht reeds gedurende meer dan twee jaren achtereen, in militaire omgeving hebben moeten verkeeren en zich vertrouwd hebben gemaakt met de eigenaardige eischen en bijzondere verhoudingen, welke in de weermacht gelden.

Het is dus op een gunstig oogenblik, dat men aan de Amsterdam-

sche Universiteit de gelegenheid heeft opengesteld om bij de studie van dit bijzonder leervak eenige leiding te ontvangen.

Bovendien heeft men zich daardoor het voordeel verzekerd, dat die leiding wordt gegeven in nauw verband met die in andere onderdeelen der rechtswetenschap. Er kan dus gestreefd worden naar eenheid van werkwijze en onderzoeksrichting.

Voor heden wil ik mij bepalen tot een poging om U eenig denkbeeld te geven van de plaats, die het militair strafrecht in de rechtswetenschap inneemt, en van den omvang der studie en de richting, waarin deze zich naar mijne meening behoort te bewegen.

Evenals in elk ander onderdeel der rechtswetenschap behoort men ook in het militair strafrecht rekening te houden met omstandigheden van plaats en tijd. Bij het leggen van de grondslagen voor de kennis van eenig onderdeel bepaalt men zich tot de studie van de maatschappelijke verhoudingen, welke binnen het eigen land en in den tegenwoordigen tijd zijn waar te nemen.

Er is een tijd geweest, waarin alle maatschappelijke verhoudingen van privaat-rechtelijken aard waren. De opkomst van het staatsgezag bracht daarin verandering en deed het publiek recht ontstaan. De verdere onderverdeelingen, waarmede wij gewoon zijn ons te behelpen om de groote verscheidenheid dezer verhoudingen in een stelsel saam te brengen, behoeven hier niet te worden aangegeven. Wel mag er aan worden herinnerd, dat het voorwerp van studie één is en blijft en dat het onderling verband van alle in de levende werkelijkheid voorkomende maatschappelijke verschijnselen nimmer uit het oog mag worden verloren.

De verhoudingen van menschen tegenover elkander droegen aanvankelijk in zeer sterke mate het karakter van individueele vrijheid. Afwezig was nog een met gecentraliseerd gezag bekleede overheid, welke leiding gaf aan het gemeenschapsleven. Niettemin stond elk individu niet op zich zelf; men behoorde tot een familie- en tot een volksverband, waarvan de beteekenis bij ondervonden onrecht duidelijk aan het licht kwam. Eigen richting was voor den verongelijkte, die niet door overreding of op andere vredelievende wijze voldoening van zijne tegenpartij kon verkrijgen, de eenige uitweg. Zoo ontstond de strijd om het recht, die niet zelden met den dood van een der strijders eindigde. Het recht van den sterkste gold dan als middel van overtuiging; het gelijk was aan de zijde van den overwinnaar.

De volksgebruiken brachten mede, dat deze eigen richting van den enkeling als geoorloofd werd beschouwd indien de aanvaller in de oogen van de volksgenooten inderdaad de verongelijkte was. Ware het anders, hij zou uit het volksverband zijn gestooten, vogelvrij zijn verklaard. In dezen waarborg tegen lichtvaardig optreden van hen, die zich verongelijkt achtten, lag de kiem van alle rechtspraak; men stelde er prijs op om, alvorens tot daden van eigen richting over te gaan, het oordeel te kennen van de volksgenooten over de rechtmatigheid ervan. Ik zal hier niet nagaan hoe die rechtspraak langzamerhand tot ontwikkeling kwam en hoe daardoor aan

de wettigheid van daden van eigen richting tegenover den enkeling een einde werd gemaakt. 1) Slechts moge hier naar voren worden gebracht, dat de rechtspraak in handen kwam van de overheid, van het gezag dat zich boven de partijen stelt en ten slotte in elk aan haar beslissing onderworpen geschil vonnis velst en ten uitvoer doet leggen. Of wel, zooals men zich in 1804 had voorgesteld dat de wetgever het zou formuleeren: 2)

„Het wettelijk vermogen om te dwingen tot het laten of doen ge-
„nieten van een volkomen recht komt in den staat der natuur aan
„eene iegelijk toe, die zoodanig volkomen recht heeft.

„Maar in den Burgerstaat is dit recht op de burger-overheid over-
„gegaan, en wordt door de ingestelde rechterlijke magten uitge-
„oefend.”

Dergelijke overheid werd onmisbaar in elk bevolkingscentrum; er ontstonden dorpen, steden, gewesten en staten met eigen overheden. Ook tusschen deze staatsrechtelijke eenheden waren geschillen mogelijk en dan kwam het voor, dat de overheden der in geschil zijnde partijen hunne weerbare onderzaten te hulp riepen om, bij gebreke van beslechting op andere wijze, toch weer langs den weg van eigen richting zich recht te verschaffen.

Zoo herhaalt zich de geschiedenis; al mogen in den loop der tijden geschillen — doorgaans van ondergeschikt belang — tusschen soevereine staten door gemeen overleg tot een vreedzame oplossing zijn gebracht, daar waar het ging om ingrijpende belangen, bleek herhaaldelijk arbitrage machteloos en heeft de machthebbende zijn toevlucht genomen tot daden van eigen richting, wetende dat de macht van den sterkste gaat boven alle recht.

Zoolang geen boven de soevereine machten staand gezag bevoegd en in staat is om ook in dergelijke gevallen arbitrage op te leggen en te doen uitvoeren, zal, naar ik vrees, elke staat rekening moeten houden met de mogelijkheid van een oorlog en daarvoor steeds gereed moeten zijn. Inzonderheid aan de levende strijdkrachten worden daartoe zware eischen gesteld, terwijl ook het niet strijdend gedeelte van het volk, de vrouwen inclus, tot oorlogswerkzaamheden worden geroepen, ter bereiking van het doel, dat het aanvangen van den strijd waard zal worden geacht.

In vergelijking met het verleden, mag worden vastgesteld, dat de voorbereiding van een volk ten oorlog een taak van reusachtigen omvang is geworden. Alle takken van dienst, alle hulpmiddelen en hulpbronnen van een volk, welke voor het oorlogsdoel ook maar eenige beteekenis bezitten, moeten in deze voorbereiding worden

1) Zie hierover laatstelijk Prof. Mr. S. J. Fockema Andreae, De afspiegeling en de groei der Staatsmacht in de rechtspleging, Rechtsgeleerd magazijn XXXV (1916) blz. 56.

2) Artt. 11 en 12 van Hoofdstuk I van het Ontwerp eener inleiding van het recht in het algemeen, bij brief van 3 October 1804 door de Commissie tot het ontwerpen van een algemeen burgerlijk en lijfstraffelijk wetboek aan het Staatsbewind der Bataafsche Republiek aangeboden. Ter Staatsdrukkerij in 1804 gedrukt en uitgegeven.

begrepen. Zoo bleek reeds aanstonds bij het uitbreken van den tegenwoordigen Europeeschen oorlog, dat de jarenlange, stelselmatige voorbereiding op allerlei gebied aan Duitschland een belangrijken voorsprong heeft gegeven op de andere Mogendheden, die deze organisatie min of meer hadden verwaarloosd of verzuimd. De sedert geruimen tijd in Duitschland doorgevoerde staatsexploïtatie van spoorwegen heeft er voor doen zorgen, dat dit verkeersmiddel aan het plotseling noodig geworden zeer groote militaire vervoer het hoofd heeft kunnen bieden. Ook heeft de administratie door vóór den oorlog getroffen maatregelen aanstonds kunnen voorzien in de belangrijk toegenomen behoeften aan huisvesting, kleding, voedingsmiddelen, munitie en zooveel meer voor zee- en landmacht. De geheele Duitsche samenleving werd, als met één slag, op oorlogsvoet gebracht; het volk was bereid om, met het oorlogsdoel voor oogen, zijn normale vrijheid van beweging prijs te geven en zich te schikken naar wat de overheid uit oorlogsnoodzaak moest eischen of desnoods zou afdwingen. Dit zelfde geschiedde van lieverlede bij alle bij den oorlog betrokken Mogendheden en zelfs in neutrale Staten moest men zich op allerlei gebeurlijkheden met gebruikmaking van militairen dwang voorbereid houden.

Reeds in tijd van vrede moet de nationale weermacht steeds op den oorlogstoestand zijn voorbereid en een der voornaamste eischen tot deze voorbereiding is, dat in leger en vloot de militaire tucht wordt begrepen en gevoeld. Het doel waarmede steeds een deel der weermacht onder de wapenen wordt gehouden, is voornamelijk om de aan het meer vrije leven buiten de kazerne of het oorlogsschip gewende staatsburgers te doen begrijpen, wat er noodig is om een volksleger samen te brengen, bijeen te houden en tot militaire doeleinden te gebruiken. De eisch van militaire centralisatie, gesteld door de noodzakelijkheid, dat elk min of meer zelfstandig deel der krijgsmacht zich onvoorwaardelijk voegt naar de leiding van den opperbevelhebber, brengt mede, dat de daaruit voortvloeiende trasp-gewijze ondergeschiktheid tot in allerlei onderdeelen van den dienst en van het militaire leven moet worden doorgevoerd. Juist de tegenwoordige oorlog heeft duidelijk aangetoond, dat het alleen op dergelijken grondslag mogelijk is de van den leider der krijgsbedrijven uitgaande bevelen en opdrachten zonder verwijl en zonder tegenspraak ten uitvoer te doen komen, ook al doorgrondt de enkeling niet hetgeen daarmede beoogd wordt. Tot het erlangen van deze opvoeding wordt de telkenjare verjongde krijgsmacht bij gedeelten samengebracht en het is noodig hierbij, evenals bij elke andere opvoeding, de middelen te bezitten om minder gewillige elementen tot hun plicht te brengen. De kennis van militaire opvoedings- of tuchtmiddelen en van hunne aanwending in de militaire samenleving typeert in enkele woorden en in hoofdzaak de studie, welke voor elken militair, in het bijzonder voor elken officier, onmisbaar mag worden geacht.

Ook hierin is men echter met den tijd medegegaan. Toen de krijgsmacht een verzameling was van beroepssoldaten, had de over-

heid daarmede in hoofdzaak geen andere bemoeienis dan de aanstelling van een opperbevelhebber en de indienstneming van sommige lagere aanvoerders, die elk voor zich te zorgen hadden voor het voltallig houden en de verpleging van het tactisch onderdeel, aan het hoofd waarvan zij zich plaatsten. Sedert meer dan een eeuw heeft men dit tot administratieve knoeierijen aanleiding gevend stelsel verlaten en is de verhouding van de overheid tot alle dienende militairen een rechtstreeksche geworden; de invoering van militietroepen gaf daartoe den stoot.

Was dus oudstijds de opleiding tot goede militairen van vrijwilligers, die doorgaans van niet al te best gehalte waren, primitiever, en waren de tuchtmiddelen, ook in verband met de zeden van dien tijd, strenger en ruwer, thans, nu alle groepen van het eigen volk in de weermacht vertegenwoordigd zijn, moet die opleiding met meer overleg en studie tot stand worden gebracht en zijn ook de tuchtmiddelen en de bij de toepassing daarvan geldende beginselen gemoderniseerd; zoo zijn de spitsroeden, het aan den kruiwagen geketend verrichten van arbeid aan openbare werken, het kielhalen, het van de ra vallen en laarzen, alsmede de slagen met de kling en den stok voor goed verdwenen en vervangen door meer moderne vrijheidsstraffen van verschillende soort.

Doch het doel van de militaire opvoeding is gebleven wat het was en er is geen grond meer voor de vroeger wel eens aanbevolen verschillende behandeling van beroepssoldaten en tot den militairen dienst gedwongen burgers. De meening bestond dat men beroepsmilitairen, die vrijwillig dezen loopbaan als levensdoel gekozen hadden, aan een strengere en desnoods wat ruwere tucht met overeenkomstige tuchtmiddelen mocht onderwerpen, dan hen, die door dwang van den wetgever militaire plichten te vervullen hebben. Deze onderscheiding deugt niet. Het handhaven van militaire tucht dient niet alleen om de leden der weermacht aan hun plicht te houden, doch ook om hen zoodanig te organiseeren en op te voeden, dat zij op de beste en voor hen zelve minst gevaarlijke wijze kunnen medewerken tot bereiking van het oorlogsdoel. Militaire opvoeding en tucht kan zelfs, van het standpunt van den eenvoudigen soldaat, eenigszins vergeleken worden met een waarborg, die het aan het oorlogsbedrijf verbonden risico zoo gering mogelijk doet zijn. Dat daarbij niet gelet behoeft te worden op den aard van het dienstverband, behoeft geen verdere toelichting; de daarop steunende onderscheiding, die dateert uit den tijd toen de militielegers in opkomst waren, heeft — zoo zij al eenige waarde heeft gehad — die waarde thans zeker geheel verloren.

De studie, die vooral onder de huidige omstandigheden meer algemeene belangstelling vordert en die zich heeft bezig te houden met de inrichting der menschelijke samenleving op oorlogsvoet, zou men in ruimen zin de militaire rechtswetenschap kunnen noemen. Op eene stelselmatige beoefening hiervan heeft men zich nog niet toegelegd, doch wat men waarneemt in de tegenwoordige oorlogsom-

standigheden levert geschikt materiaal om eene dergelijke studie aan te vangen.

Dit veld is echter veel te ruim voor de taak, welke het mij gegeven moge zijn te volbrengen en die zich meer in het bijzonder bepaalt tot de militaire samenleving in engeren zin, de in militair verband samengebrachte burgers van onzen Staat. En zelfs op dit gebied is beperking geboden, met name tot de militaire opvoeding, de krijgstucht, terwijl van dit onderdeel aan de dwangmiddelen en hunne toepassing de meeste aandacht moet worden besteed.

Wat verstaat men onder „krijgstucht“?

„De krijgstucht“ — zoo zegt § 1 van de Inleiding tot elk van de geldende Reglementen van Krijgstucht of Discipline — „be-
„staat in de hoogst mogelijke orde, de allerspoedigste uitvoering der
„gegevene bevelen, zonder de minste tegenspraak, en in de onver-
„mijdelijke bestraffing der geringste nalatigheden en misslagen, zoo-
„als ook der personen, welke dezelve bedreven hebben, of hunnen
„plicht in het nakomen der voorgeschrevene orders verzuimen; ter-
„wijl eene volstrekt lijdelijke gehoorzaamheid van den mindere aan
„den meerdere er de grondslag van is.”

Of wel: „Regelmaat en orde in alles, zelfs in het schijnbaar nie-
„tigste — stipte nakoming van alle voorschriften — vlugge, con-
„scientieuse en nauwkeurige voldoening aan de ter zake van den
„dienst gegeven bevelen, ook waar deze slechts kleinigheden be-
„treffen, — een voortdurend besef van ondergeschiktheid aan iedere
„hoogere autoriteit, — het nalaten van elk min voegzaam en met
„de waardigheid van den militairen stand strijdig gedrag, ook bui-
„ten dienst — in één woord *onafgebroken plichtsbetrachting*” — 1) ziedaar het omschreven begrip: militaire tucht, waarop, naar het oordeel van de Regeering van 1897, wel altoos de waarde en de kracht van de krijgsmacht gegrondvest zal zijn.

Grondslag is dus de ondergeschiktheid van allen aan het hoogste gezag van den opperbevelhebber en, als noodwendig gevolg daarvan, de plicht om alle gegeven bevelen en uitgevaardigde voorschriften stipt en spoedig in acht te nemen en op te volgen. De opperbevelhebber behoort de als één geheel beschouwde weermacht aan te voeren en te leiden; tot hem komen alle berichten omtrent de zich tegenover hem bevindende strijdmachten en strijdmiddelen; van hem gaan uit alle bevelen, welke tot bereiking van het oorlogsdoel noodig zijn. Op stipte uitvoering van deze bevelen moet hij vast kunnen rekenen, daartoe moet elk deel van de weermacht, dat daarvoor wordt aangewezen, naar zijn beste vermogen medewerken ook al blijft voor de groote massa het hooger doel, dat bereikt moet worden, geheel of ten deele verborgen.

Voor de vervulling van deze taak, die vaak met groot gevaar voor lijf en leven gepaard kan gaan, moet de militair worden opgevoed. Deze opvoeding wordt onder meer verkregen door het gewinnen

1) Zie de Memorie van Toelichting tot het ontwerp van een wet op de krijgstucht, v. d. Hoeven, Mil. Straf- en Tucht recht III blz. 30, v.

van de uit de vrije maatschappij in het militair verband opgenomen burgers overeenkomstig de gegeven begripsomschrijving aan eene trapsgewijze ondergeschiktheid, aan de hoogste orde in alles, aan het vermijden van alle wangedrag, aan een onvoorwaardelijke plichtsbetrachting. Niet alleen in dienstzaken doch ook buiten den dienst. Daarom eischten § 2 en § 3 van de Inleiding tot elk der in 1814 en 1815 vastgestelde Reglementen van Krijgstucht of Discipline, dat de godsdienst, welke aldaar de bron heet van alle geluk, waren moed en troost, in de weermacht vlijtig moet worden beoefend; een zedige levenswijze gevolgd; het vloeken nagelaten en alle buitensporigheden vermeden. In dit alles behooren de meerderen de minderen vóór te gaan. Ook wordt aanbevolen de politiek buiten de weermacht te houden, te trachten bij het nemen van beslissingen steeds rechtvaardig te zijn; zonder morren en met genoegen zijn plicht te doen tot eigen verbetering en ter voorkoming van misstappen ook van anderen. Eindelijk verdrage men blijmoedig ongemakken en verleene zijne medewerking voor de eer van zijn korps en dus voor de eer van de weermacht.

In de meeste van deze door den wetgever vooropgestelde opvoedkundige lessen ontdekt men niet aanstonds iets specifiek militair; ze zouden evengoed voor niet-militairen geschreven kunnen zijn. Doch zij toonen aan, dat het begrip „krijgstucht” in de eerste plaats eischt het gedrag, dat aan alle goede burgers betaamt. Afwijking van de voor goede burgers gangbare gedragsregelen mag derhalve in de weermacht evenmin worden geduld als ongehoorzaamheid aan de met den militairen dienst verband houdende maatregelen en bevelen. Op den duur leiden alle misdragingen tot een minder eervol ontslag uit de weermacht. Doch hiertoe wordt niet dan bij noodzakelijkheid besloten: eerst behoort te worden beproefd (hetgeen in elk stelsel van opvoeding geldt) wat met straffen is te bereiken.

„De krijgstucht” — zoo zeggen de daarnaar genoemde reglementen uit de jaren 1814 en 1815 onder meer — „bestaat in . . . de „onvermijdelijke bestraffing der geringste nalatigheden of misslagen, zooals ook der personen, welke dezelve bedreven hebben, of „hunnen pligt in het nakomen der voorgeschrevene orders verzui„men”. En ook hierin moet gematigdheid worden betracht, het toepassen van straffen is toch te beschouwen als een noodzakelijk kwaad. Op aartsvaderlijke wijze wordt dit den meerderen voorgelouden in artikel 29 van het Reglement van Krijgstucht of Discipline voor het krijgsvolk te water, luidende in den aanhef: „Hoe„zeer het doen straffen van de schepelingen altoos een van de on„aangenaamste pligten is, die de superieur omtrent zijne minderen „moet uitoefenen, zoo leert de ondervinding echter maar al te zeer, „dat, zonder dezelve, het genoegzaam onmogelijk is, aan boord van „'s Lands schepen de goede orde en discipline te bewaren”.

Het is verklaarbaar, dat men deze aanwijzingen en bepalingen aantreft in de reglementen, die bestemd zijn om in toepassing te worden gebracht bij het nemen van maatregelen tegen geringere vergrijpen; juist hierbij is het dikwerf noodig in het oog te houden, hoe

ruim het begrip „krijgstucht” in onze weermacht bedoeld is. Noch in de oude Reglementen, noch in de nieuwe Wet op de krijgstucht is men er in kunnen slagen eene opsomming te geven van alle vergripen, welke met een goede krijgstucht strijdig zijn. Doch in al deze wettelijke voorschriften komt duidelijk uit, dat daartoe ook behooren overtredingen, welke door een ieder kunnen worden begaan zelfs al zijn die bij een algemeen geldende bepaling uit de strafwetgeving strafbaar gesteld.

Hetgeen ten aanzien van geringere vergripen geldt, moet à fortiori voor zwaardere misslagen worden aangenomen.

Op dezen gedachtengang grondt zich dan ook de stelling — die voor mij een axioma is — dat geen vergriep of misslag denkbaar is, waarmede de krijgstucht niet te maken heeft; daarop is verder gebouwd het beginsel, dat in het belang van een juiste waardeering van gepleegde overtredingen van de krijgstucht en in het belang van eene juiste keuze en zwaarte van de op te leggen straffen, de rechtspraak uitsluitend of voornamelijk in handen van militairen moet zijn en dat de militaire rechtspraak zich moet uitstrekken over *alle* strafbare feiten, welke door hare justiciabelen worden gepleegd.

Aldus benadert men meer en meer het terrein, waarop de beoefenaar van het militair strafrecht zich heeft te bewegen. Het spreekt vanzelf, dat daartoe ook behoort de studie van het algemeen strafrecht, doch op dit gebied zal ik niet voorgaan. Ook het militair-administratief en het militair-privaatrecht blijven in beginsel buiten beschouwing; deze onderdeelen zullen toch (evenals het gewone administratief- en privaatrecht bij de studie van het algemeene strafrecht) slechts terloops, min of meer als hulpwetenschap ter sprake komen.

Het eigen gebied der militaire strafrechtswetenschap is spoedig te omschrijven: het omvat de studie van de in de militaire samenleving gangbare, met haar karakter verband houdende beschreven of onbeschreven gedragsregelen, op den overtreder waarvan door of van wege de militaire overheid straf mag worden toegepast, alsmede de wijze waarop en de vormen waarin in dergelijke gevallen straf opgelegd en ten uitvoer gebracht wordt.

Op enkele punten uit deze omschrijving moge eenig nader licht worden geworpen.

Vooreerst onderscheidt men in deze studie het materiele en het formeele militaire strafrecht. Voor hen, die met de studie van het algemeene strafrecht reeds kennis hebben gemaakt is deze onderscheiding begrijpelijk: zij stelt tegenover elkander eenerzijds de studie van de in de militaire samenleving gangbare met haar karakter verband houdende gedragsregelen en anderzijds die van de wijze waarop en de vormen waaronder op overtreders van die gedragsregelen straf mag worden toegepast.

Elk van deze twee hoofdgroepen van het studiemateriaal is weder in twee onderdeelen te splitsen, verband houdende met de vraag, in hoeverre men zich bevindt op het gebied van het militair straf-

recht of wel op dat van het militair tuchtrecht. Hierin ligt eene afwijking van de verdeeling der stof op het terrein van het algemeen strafrecht; het algemeen tuchtrecht vindt men wel hier en daar in de handboeken vermeld doch het staat in de praktijk los van het algemeen strafrecht. In de militaire samenleving daarentegen zijn straffen tuchtrecht zóó nauw verbonden dat de beoefening van beide onderdeelen — waartusschen trouwens geen principieel verschil bestaat — onvermijdelijk is zoowel wat betreft het materieele gedeelte als wat aangaat de wijze waarop en de vormen waarin dat materieele gedeelte toepassing vindt.

Tot zekere hoogte valt deze onderscheiding samen met het criterium, zoeven bij de omschrijving van het gebied der militaire strafrechtswetenschap aldus aangegeven, dat de in de militaire samenleving gangbare gedragsregelen zijn beschreven of onbeschreven. Immers het militair strafrecht in engeren zin is onderworpen aan den in het eerste artikel van ons Wetboek van Strafrecht geformuleerden regel, dat geen feit strafbaar is dan uit kracht van eene daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling. Het militair tuchtrecht daarentegen kent dien regel niet. Slechts enkele vergripen hebben in de Reglementen van Krijgstucht of in de nog niet ingevoerde Wet op de Krijgstucht omschrijving gevonden. De overgrootste meerderheid der overtredingen van de militaire tucht vallen onder de algemeene formule: „De overtredingen tegen alle voorschriften en reglementen van politie en inwendigen dienst, bereids gearresteerd of „nog te arresteren, en, in het algemeen, schoon hier niet bij name „genoemd, alle zoodanige handelingen en gedragingen, welke met „de instandhouding eener goede krijgstucht en discipline in den „militairen dienst onbestaanbaar zijn.”¹⁾ Of wel, meer modern: „alle niet in eene strafwet omschreven feiten, strijdig met eenig „dienstbevel of dienstvoorschrift of onbestaanbaar met de militaire „tucht of orde.”²⁾

Dergelijke bepaling geeft onder meer de macht om — zij het ook met een minder ernstig leed dan volgens het eigenlijke strafrecht geoorloofd is — te doen boeten voor overtredingen van militaire gebruiken of van militaire moraal, waarvan geen wettelijk vastgestelde omschrijving bestaat, doch waarvoor men, als van ouds, aangewezen is op eigen kennis van de samenleving waarin zij gelden. Men ziet hier dus voor zich den oorspronkelijken, in elke samenleving bestaan hebbenden toestand, dat de rechter bij de beslissing over aan zijn oordeel onderworpen feiten geen voorlichting vindt in een geschreven wetsvoorschrift, doch geheel is aangewezen op hetgeen de werkelijkheid, waarin hij verkeert en waarvan hij deel uitmaakt, hem heeft doen waarnemen.

Nog in een ander opzicht valt het onderscheid tusschen beschreven en onbeschreven gedragsregelen der militaire samenleving niet samen met dat tusschen militair straf- en tuchtrecht. Allerlei over-

1) Art. 27 R. K. L. Evenzoo art. 28 R. K. W.

2) Art. 2, 1o. Wet op de Krijgstucht (Stbl. 1903 no. 112).

tredingen en zelfs lichtere vormen van misdrijven uit het algemeene en het militaire strafrecht zijn vatbaar om volgens de regelen van het militaire tuchtrecht met een disciplinaire straf te worden afgedaan. Natuurlijk moet hierover in elk bijzonder geval zoo spoedig mogelijk worden beslist en dan sluit het inslaan van den eenen weg het volgen van den anderen uit. 1)

Ruim genomen omvat dus de studie van de militaire strafrechtswetenschap die van door straf te handhaven recht en moraal der militaire samenleving, waarbij dan als moraal worden beschouwd alle gedragsregelen, welke geen omschrijving hebben gevonden in eenig wetsvoorschrift. Onder deze laatsten zou men dan ook moeten rekenen de bepalingen, grootendeels van huishoudelijken aard, opgenomen in de dienstvoorschriften en dienstreglementen, welke zijn samengesteld om den militair op gemakkelijke wijze in de militaire wereld zijn weg te doen vinden, doch die geen kracht van wet bezitten of ter uitvoering van een wetsvoorschrift zijn tot stand gebracht. In deze materie heerscht groote verscheidenheid; zij is bovendien aan vele veranderingen onderhevig en voor hem, die niet in de militaire samenleving verkeert, bezwaarlijk te overzien en te volgen. Dergelijke voorschriften hangen zeer nauw samen met het levend organisme, dat de weermacht is, en volgen, doordien zij gemakkelijk te veranderen zijn, den groei daarvan op den voet. Zij vallen echter buiten het kader van mijne lessen.

Voor onze studie zal dus in het bijzonder het oog gevestigd worden op het beschreven militair strafrecht, zoowel materieel als formeel, waarbij te letten is op den toestand van overgang, waarin de wetgeving omtrent het materiele deel daarvan sedert 1903 verkeert. Aangezien de invoering van de wetgeving van 1903, waarin de oud-hoogleraar Mr. H. van der Hoeven belangrijk aandeel heeft gehad, nog altijd in een stadium van eerste voorbereiding verkeert, 2) moet — wil men practisch werk verrichten — worden aangevangen met eene volledige behandeling van de nog geldende oude wetgeving uit de jaren 1814 en 1815.

Een laatste punt uit de omschrijving der militaire strafrechtswetenschap, dat nog eenige aandacht verdient is, dat overtreders van de voor militairen geldende gedragsregelen gestraft worden door of van wege de militaire overheid.

De noodzakelijkheid, dat eigen, tot de militaire samenleving behoorende rechters bij uitsluiting, althans in hoofdzaak, tot de beoordeeling en bestraffing van vergripen tegen de militaire tucht zijn aangewezen, heeft eene theoretische en eene praktische reden van bestaan.

Theoretisch is zij te verklaren uit de omstandigheid, dat het stelsel van militaire opvoeding onder centrale leiding, het inzicht van

1) Vgl. artt. 8—12 R. L. artt. 6—9 R. Z. Een uitzondering bevatten de artt. 15 R. L. en 10 R. Z.

2) Een ontwerp-invoeringswet zou, blijkens mededeeling van de Regeering, nog in 1916 kunnen worden voltooid.

der zake kundigen over de beteekenis van vergrijpen tegen de krijgstucht onmisbaar maakt. Zonder zoodanig inzicht is de betrekkelijke zwaarte van dergelijke vergrijpen niet juist te schatten, terwijl alleen door dergelijke deskundigen volkomen rekening kan worden gehouden met de eischen der praktijk en de kennis van in de militaire samenleving gangbare gedragsregelen. Ook hierbij valt eenig verschil te constateeren met hetgeen de burgerlijke rechtspraak beoogt. Veel meer dan de burgerlijke moet de militaire straf- of tuchtrechter in het oog houden, dat zijne beslissingen in de eerste plaats de belangen van de weermacht als zoodanig hebben te dienen, de taak van de landsdefensie hebben te steunen. Men heeft sedert de leer van de trias politica eene scheiding gemaakt tusschen de taak van het bestuur en die van de rechterlijke macht. In beginsel bestaat deze scheiding ook tusschen de taak van het militair bestuur en die van de militair-rechterlijke macht, doch dit neemt niet weg, dat de militaire rechter de hem als zoodanig toegekende onafhankelijkheid van het militair bestuur nimmer zoodanig mag opvatten of uitleggen, dat zijn beslissingen den goeden gang van zaken bij het militair bestuur zouden hinderen. Hij moet medewerken aan de handhaving van dezelfde krijgstucht, welke ook het bestuur der weermacht moet onderhouden en doen onderhouden.

Praktisch is verder de militaire rechtspraak door eigen rechters noodig, omdat de weermacht mobiel moet worden gehouden. Zoowel ter zee als te land moeten de tot de weermacht behoorenden in massa verplaatst kunnen worden ook buiten Nederlandsch grondgebied, zonder dat de rechtspraak over hen daaronder lijdt. Die rechtspraak behoort dan ook niet gebonden te zijn aan territoriale ressorten, doch aan organiek-militaire regelingen, opdat de rechter de aan zijne rechtsmacht onderworpen onderdeelen der weermacht zooveel mogelijk overal kunne volgen.

Het is noodig dat de officieren, aan wie de handhaving van de krijgstucht voornamelijk is toevertrouwd, zich op de studie van het militair strafrecht toeleggen. En, aangezien geen bruikbare weermacht denkbaar is zonder goede krijgstucht, moet wel meer dan tot nu toe het geval is geweest, bij alle officieren het besef worden verlevendigd, dat kennis van het militair strafrecht in den ruimen zin voor hen onmisbaar is en door hen moet worden bijgehouden en ontwikkeld. Want niet alleen hebben die officieren, althans de ouderen onder hen, de afdoening van alle tuchtzaken in de hand, zij moeten ook als leden van bijzondere daarvoor aangewezen rechtscolleges beslissen over de eer en het leven van hunne ondergeschikten of collega's. In het groote zoowel als in het kleine is rechtvaardigheid bij het nemen van die beslissingen ter handhaving van de krijgstucht geboden, hetgeen vooral in de tegenwoordige volkslegers niet altijd zonder door studie en ervaring verkregen kennis mogelijk is.

Hij die zich voorneemt het militair strafrecht te beoefenen, weet nu ongeveer wat, naar mijne meening, in de eerste plaats zijne aandacht verdient: de waarneming, zoo veel en zoo nauwkeurig moge-

lijk, van de militaire maatschappij; hij moet deze wat de militaire opvoeding en de militaire tucht aangaat, in alle onderdeelen, zoowel bij die te land als bij die ter zee, ernstig bestudeeren. Men bepale zich dus niet uitsluitend bij de studie van de landmacht of bij die van de zeemacht. Het is aan een ieder bekend dat beide onderdeelen der weermacht bestemd zijn om gezamenlijk en onder de aanvoering van één opperbevelhebber, de hoogste belangen van den Staat te verdedigen. Bovendien zijn de geldende militaire wetboeken voor de land- en voor de zeemacht naar hetzelfde patroon bewerkt, terwijl de nieuwe wetgeving van 1903 1) dezelfde regeling van het materieel straf- en tuchtrecht bij beide onderdeelen van de weermacht zal invoeren.

In de tweede plaats bedenke de beoefenaar van dit onderdeel der strafrechtswetenschap, dat hij zich blijft bewegen op strafrechtelijk gebied. De studie van het algemeen strafrecht behoort met die van het militair strafrecht voortdurend samen te gaan. Slechts lette men wel op de wetgeving, aan de hand waarvan men zijne studie onderneemt. Voor ons zullen dit, zooals reeds werd medegedeeld, moeten wezen de geldende wetten uit de jaren 1814 en 1815, welke gebouwd zijn op het strafrecht van het laatst der 18e en het begin der 19e eeuw. Om deze wetgeving met juistheid te beoordeelen en te leeren kennen, moet men beginnen met de kennis van den stand der strafrechtswetenschap in die jaren. Wel is er met betrekking tot de algemeene leerstukken uit het materieel gedeelte, veel veranderd, maar die verandering heeft plaats gehad bij massale toepasselijkverklaring zonder dat alle sporen van vroegere opvatting uit de wet verdwenen zijn. Juist voor deze sporen is de kennis van hetgeen vroeger op dit gebied bestond, noodzakelijk; zonder haar is een juiste toepassing van de betrokken bepalingen niet verzekerd.

In 1912 2) werd ook in het formeel gedeelte veel veranderd; hier werden echter de wetsbepalingen voor zooveel noodig met de nieuwe gedachten, welke de wetgever heeft willen verwezenlijken, in overeenstemming gebracht. Hetgeen niet wegneemt, dat de oude bepalingen den ondergrond blijven uitmaken en dat b.v. ten aanzien van belangrijke onderdeelen van de procesorde voor het Hoog Militair Gerechtshof rechtstreeksche kennis van de procedure in strafzaken voor het Hof van Holland van vóór 1810 onmisbaar is.

Men late zich hierdoor echter niet afschrikken, doch bedenke, dat juist gedurende die jaren de strafrechtswetenschap zich in een voor ons zeer belangrijk tijdperk van overgang bevond, waarin de kiemen zijn te vinden van veel, wat thans als wetenschappelijke grondslag wordt aanvaard. Het breken met de in wreede maatregelen uitgewerkte afschrikkingsleer als wijsgeerige grondslag van het strafrecht; het toelaten ook in het strafrecht van de humanitaire beginselen der revolutie; de door de afschaffing van de pijnbank noodzakelijk geworden reconstructie van de bewijsleer, waarbij aan ge-

1) Staatsbladen no. 111 en 112.

2) Staatsblad no. 337.

tuigenverklaringen daadwerkelijk grooter waarde werd toegekend dan tevoren aan de voor een veroordeeling noodzakelijke, doch dan niet zelden afgedwongen bekentenis; de erkenning dat veel meer dan tot nu toe op de persoonlijkheid van elken misdadiger moest worden gelet en dat in de te zijnen aanzien te nemen maatregelen aan het opvoedkundig element een veel grootere plaats toekwam dan daaraan tot dusverre was ingeruimd; het resultaat van dat alles, door reactie tegen onvoldragen denkbeelden beperkt tot een streven om na een zoo onpartijdig en humaan mogelijk onderzoek hunner zaken aan misdadigers straffen op te leggen, welke in goede evenredigheid staan tot de gepleegde vergrijpen, nu niet meer tot vergelding van aangedaan onrecht of tot afschrik van anderen, doch tot beveiliging der samenleving — men ziet hier overal de voorloopers van hetgeen op het gebied van het strafrecht algemeene erkenning geniet en zelfs van denkbeelden, welke door aanhangers van de nieuwere strafrechtsschool worden verkondigd.

Daarenboven levert de beschouwing van eene reeds in 1819 als verouderd gequalificeerde wetgeving, 1) die eerst in 1879 in belangrijke mate gewijzigd werd, haren beoefenaar dit voordeel op, dat duidelijk blijkt, hoe de praktijk weet te ontkomen aan wetsbepalingen, welke uit den tijd zijn geraakt en welker toepassing daardoor onbillijk zou wezen, en hoe aan den anderen kant ondanks verouderde grondslagen nieuwere beginselen in de praktijk doordringen. De wetgeving zelve werd, ook al door geringe belangstelling en tragen gang van wetgevenden arbeid, ongewijzigd gelaten, doch in vele gevallen redde de praktijk zich, om den schijn te bewaren, met aan die wetgeving ontleende, doch voor dergelijke gevallen niet bedoelde hulpmiddelen en achterdeurtjes.

In dit opzicht verschaft de studie van het militair strafrecht, zooals dat is belichaamd in de geldende wetgeving van 1814 en 1815, waardevol materiaal aan hen, die zich aangetrokken gevoelen tot de beoefening van de wijsbegeerte des rechts. Moeilijkheden, waarop men stuit zoowel, bij de uitwerking van de leer van het positieve recht — volgens welke recht en wet identiek zijn — als bij die van de stellingen der historische school — volgens welke iedere geldende wet de uiting is van de rechtsovertuiging des volks — ziet men bij de beoefening van het militair strafrecht, telkens vóór zich, vergezeld van de in de praktijk daaraan gegeven, met de leer strijdige oplossing. De rechtspraak volgde de wet niet, doch de wet de rechtspraak. En wel tot heil van de belangen der justiciabelen.

Ten slotte kan de studie van het militair strafrecht, zelfs in zijn verouderde wetgeving, nut opleveren voor beoefenaars van de nieuwere politiek ter bestrijding van de criminaliteit. Het militair strafrecht toch dankt zijn ontstaan aan de behoefte om kracht bij te zetten aan de militaire opvoeding, welke aan de leden der weermacht moet worden gegeven. Reeds sedert de invoering van de geldende wetgeving is een der straffen geweest de plaatsing in eene

1) Zie Prof. Mr. H. van der Hoeven, *Onze Militaire Strafwetgeving*, blz. 93.

inrichting, waarin op strengere en dus krachtiger wijze dan elders in de weermacht, aan weerbarstige elementen de voor hen noodige dwangopvoeding wordt verschafft en wel, bij krijgstuuchtelijke strafoplegging, voor onbepaalden tijd of, zooals de wet het uitdrukt, „tot„, dat zij voldoende bewijzen van beterschap zullen hebben gegeven.” Helaas heeft men de militaire opvoeding nog nimmer op wetenschappelijke grondslagen doen rusten of zelfs maar getracht daarvan een stelselmatige studie te maken. Doch de in al die jaren opgedane ondervinding, voor zooverre die nog te achterhalen is, zou wellicht voor bestrijding van de algemeene criminaliteit nuttige lessen kunnen opleveren. In elk geval ware daarmede voor de toekomst voordeel te doen.

Nu ik U, naar ik hoop, eenig denkbeeld heb gegeven van mijn inzicht in den omvang en de richting der studie van ons geldend militair strafrecht, mag ik niet nalaten enkele oogenblikken stil te staan bij de geschiedenis van de hoogere militair-rechtelijke opleiding bij onze zee- en landmacht, waarvan mijne lessen tevens deel zullen moeten uitmaken. Sedert vrij langen tijd toch behoort het militair strafrecht tot de vakken, waarin onze beroepsofficieren bij de bestaande inrichtingen van militair onderwijs onderricht ontvangen. Doch daarbij is het niet gebleven en, dank zij vooral den leden van het dienstvak der administratie van de zeemacht, is onder de beroepsofficieren van onze weermacht een meer diepgaande studie van het militair strafrecht aangevangen.

Deze gescheidenis is te meer merkwaardig omdat de Amsterdamsche Universiteit er een belangrijke rol in heeft gespeeld.

Reeds sedert eenige jaren bestaat er bij de Zeemacht gelegenheid voor officieren om zich verder te bekwamen in voor den dienst nuttige en noodige takken van wetenschap en ervaring. Zij die zich op dergelijke studie wilden toelekken, konden het door eigen inspanning zoover brengen dat zij in de vakken hunner keuze een examen aflegden en bij gunstigen uitslag een diploma verwierven ook in den vorm van eene aantekening in het naamboek der officieren, vermeldende hunne bijzondere kennis.

Onder deze vakken behoorde ook de rechtswetenschap. De gestelde exameneischen luidden in hoofdzaak: het strafrecht in zijnen vollen omvang, gewoon en militair, formeel en materieel; de beginselen van het volkenrecht; de beginselen van het Nederlandsche staatsrecht; eenige algemeene rechtskennis ook op het gebied van het privaatrecht.

Aanvankelijk liet men het aan de belanghebbenden over op welke wijze zij hunne studie wilden inrichten. Er werd slechts een examencommissie benoemd om na afloop der studie de hoegrootheid der verworven kennis te onderzoeken en vast te stellen. 1)

1) M. R. T. deel I blz. 387, 400. III blz. 130.

Sedert 1908 kwam daarin verandering. De toenmalige examencommissie, onder voorzitterschap van den U allen welbekenden oud-hoogleraar Mr. G. A. van Hamel, bracht onder de aandacht van den Minister van Marine, dat het voor eene goede vorming van zich op de rechtsstudie toeleggende officieren wenschelijk werd geacht, dat zij aan eene hoogeschool de voor hen noodige colleges zouden bijwonen. Zij zouden dan tevens in de gelegenheid zijn om aan de hoogleraren wier colleges zij volgen, hulp en voorlichting te vragen voor den gang hunner studiën en om die hoogleraren in te lichten omtrent hunne bijzondere studiebelangen in verband met hunne werkzaamheden als officier der zeemacht. De betrokken hoogleraren zouden dan aan het einde van de opleiding optreden als examinatoren.

De Minister van Marine kon zich met dit voorstel vereenigen. Zoo kwam het dat deze Universiteit, waar de meeste officieren der zeemacht, welke zich op de studie der rechtswetenschap toelegden, de voor hen van belang zijnde colleges volgden, meer openlijk werd aangewezen als de instelling, waaraan de leiding voor deze studie zou worden toevertrouwd. Grootendeels zou deze studie dus evenwijdig loopen met die voor het doctoraal examen in de rechtswetenschap; voor het volkenrecht en het militair strafrecht zou zij méér omvatten, voor het privaatrecht minder. De eigenaardige behoeften van den zeedienst geven daarvoor aanstonds de verklaring. 1)

Bij de Landmacht bestond er groote achterstand, die men in 1905 hoopte in te halen door de instelling van een cursus voor officieren van Land- en Zeemacht, onder het bestuur van den Directeur der Hoogere Krijgsschool. Aan dezen cursus zou onderwijs gegeven worden in het staats- en administratief recht, het burgerlijk recht, het volkenrecht en het internationaal oorlogsrecht alsmede het strafrecht in zijn vollen omvang. De opleiding zou 2 jaren duren, één jaar theoretisch en één jaar praktisch door tewerkstelling van de officieren op zoodanige wijze als tot vermeerdering van hunne rechtskennis zou kunnen bijdragen. 2) Reeds waren de leeraren voor dezen cursus benoemd, 3) toen na wisseling van ministerie besloten werd deze opleiding niet te doen doorgaan. 4) Zij zou anders de in 1908 tot stand gekomen opleiding voor officieren der zeemacht overbodig hebben gemaakt.

Alzoo was de Landmacht weer op zich zelve aangewezen. Een nieuwe tweejarige cursus, aan te vangen in het najaar van 1907 werd in overweging genomen, voornamelijk om te voorzien in de behoefte aan meer deskundige officieren voor behandeling van militaire rechtszaken in garnizoenen waar geen krijgswaard gevestigd was. Bedoeld was aanvankelijk vrije studie; ter voorlichting zouden

1) M. R. T. deel III blz. 241, IV blz. 1, V blz. 12, 280, VI blz. 128, VIII blz. 399.

2) M. R. T. deel I blz. 3, 138, 144, II, 141, 267, 284.

3) M. R. T. deel I blz. 59.

4) M. R. T. deel III blz. 131.

de eischen voor een af te leggen examen omschreven en de te raadplegen handboeken aangewezen worden. 1) De Minister van Oorlog achtte deze wijze van studie eenvoudiger dan die van 1905, doch scheen later toch de voorkeur te geven aan een opleiding gedurende de maanden October tot April van elk jaar. De overige maanden zouden de officieren weder troependienst hebben te verrichten, welke gepaard zou kunnen gaan met eigen studie. Er zou dan les gegeven worden in staats- en administratief recht; in burgerlijk recht en in strafrecht in zijn geheelen omvang. Het tweede studiejaar, dat praktische werkzaamstelling zou bevatten, zou niet besloten worden door een eindexamen, doch door een eindbeoordeeling. Daarnaast zou vrije studie gedurende twee jaren mogelijk gemaakt worden voor officieren, die secretaris zouden willen worden van officieren-commissarissen buiten de residentien der krijgswraden; deze officieren zouden na ommekomst van deze twee jaren een examen hebben af te leggen ten einde een oordeel over de verworven kennis te doen vormen. Met dezen opzet wenschte echter de Zeemacht niet mede te doen; van een fusie kon dus geen sprake zijn.

Aangezien de voor deze opleidingen aangevraagde gelden van de begrooting voor 1907 werden geschrapt — een daartoe strekkend amendement van de Heeren van Sasse van IJsselt en van Vlijmen werd aangenomen — verviel dit plan, waartegen inderdaad gegronde bezwaren bestonden. Twee jaren later werd de reeds benoemde examencommissie ontbonden, 2) waarschijnlijk zonder iets te hebben gepraesteerd.

Hoewel in 1908 nog een poging schijnt te zijn gedaan om officieren der landmacht tot de rechtsstudie aan een der universiteiten op te wekken, 3) schijnt daarmee geen resultaat te zijn verkregen en bleef de zaak verder rusten.

Eerst bij de oorlogsbegrooting voor 1913 werd de rechtsgeleerde vorming van officieren der Landmacht opnieuw aangevat. Het was wederom de oud-hoogleraar Mr. G. A. van Hamel, die de eerste lans brak. Op 16 Januari 1913, stelde hij, als gevolg van de inwerkingtreding der gewijzigde Regtspleging bij de Landmagt, de noodzakelijkheid in het licht om ook bij de Landmacht te kunnen beschikken over behoorlijk juridisch geschoolde officieren. Juridische vorming is noodig bij de uitoefening van straf- en tuchtrecht in de weermacht; in het belang van de algemeene staatsrechtelijke opvattingen in het leger en van de verhouding van het leger tot andere staatsmachten moeten bij de officieren staatsrechtelijke begrippen in de goede richting worden levendig gehouden, terwijl vooral in de hogere rangen kennis van het volkenrecht onmisbaar is. Er hing toen samensmelting van de beide militaire Departementen in de lucht en Minister Colijn, die beide beheerde, zou in elk opzicht in de gelegenheid zijn de opleiding van officieren van leger

1) M. R. T. deel II blz. 212.

2) M. R. T. deel IV blz. 452.

3) M. R. T. deel IV blz. 4.

en vloot te combineeren. Universitaire opleiding moest echter op den voorgrond staan, geen speciale cursus. De officieren moesten verkeerden in de universitaire wetenschappelijke stroomingen, omdat daarvan nuttige kracht uitgaat; zij moesten dus het universitaire leven ten volle meelevende, aanraking zoeken met andere studenten ook in wetenschappelijke en dispuutvergaderingen. Zoo ging het steeds bij de officieren der zeemacht.

Juist het bij de zeemacht gevolgde stelsel van juridische opleiding is alleszins aanbevelenswaard en komt ten volle in aanmerking om ook voor de landmacht te worden toegepast. De door deze officieren te beoefenen vakken zijn met zorg gekozen ten einde hen voor te bereiden voor de in de weermacht te verrichten werkzaamheden, voornamelijk gelegen op het gebied van het straf-, staats- en volkenrecht.

De eenige leemte die in dit stelsel bestond was, volgens Mr. van Hamel, dat geen onderricht werd gegeven in het militair strafrecht; daarin zou moeten worden voorzien.

Een examen zou dan de studie, welke twee jaren zou moeten duren, besluiten, af te nemen door hen die in de daarvoor aangewezen vakken onderricht hadden gegeven. 1)

Minister Colijn zegde daarop overweging van deze denkbeelden toe. In het algemeen was Zijne Excellentie van oordeel dat, waar de marine-opleiding goed had voldaan, zij ook wel zou kunnen dienen voor de landmacht. Eerst na ontvangst van eenige nog te vragen adviezen zou ter zake worden beslist. 2)

De door Professor van Hamel aangewezen leemte in de opleiding van marine-officieren was ook reeds eerder gevoeld. Immers bij de behandeling van Hoofdstuk V der Staatsbegroting voor 1908 was er al de aandacht op gevestigd dat aan een der universiteiten het militair recht zou dienen te worden onderwezen. De Regeering had daar toen geen ooren naar; militair recht achtte zij niet een bepaald deel der rechtswetenschap, dat door één man kon worden onderwezen. 3)

De Regeering had daarin inderdaad gelijk. Men had te veel generaliseerd en niet genoeg in het oog gehouden, dat het slechts om het militair strafrecht te doen was.

Professor van Hamel kwam er bij de marinebegroting voor 1914 weder op terug. Hij beval andermaal aan om te bevorderen, dat onderwijs zou worden gegeven in het militair strafrecht, en deed uitkomen dat het gemeentebestuur van Amsterdam natuurlijk bereid zou worden bevonden om daartoe zijne medewerking te verlenen. Minister Rambonnet antwoordde, dat de voorziening in het onderwijs in het militair strafrecht reeds in overweging was. 4)

Het resultaat van die overwegingen 5) ontwaart gij heden. De

1) M. R. T. deel VIII blz. 168.

2) M. R. T. deel VIII blz. 176. Zie ook deel IX blz. 67, 269.

3) M. R. T. deel III blz. 231. Zie verder ook nog deel VI blz. 263.

4) M. R. T. deel IX, blz. 67 v., 257.

5) M. R. T. deel XI, blz. 456.

Amsterdamsche universiteit mag er zich op beroemen de elementen welke noodig zijn geacht voor eene behoorlijke rechtsgeleerde vorming van officieren van leger en vloot binnen haar gebied te hebben vereenigd. In de eerste plaats zal die vorming ten goede moeten komen aan de militaire rechtspraak, welke belangen vooral bij de landmacht al te lang verwaarloosd zijn. Meermalen werden verwijten geuit over de wijze waarop recht gedaan werd; algemeen nam men aan dat de militaire rechtspraak dreef op de openbare aanklagers en, na 1912, op de krijgsraads-voorzitters, en dat de officieren — leden der krijgsraden niet veel meer dan een noodzakelijk ornament dezer rechtspraak vormden, waarvan geen kracht behoefde uit te gaan. De gewijzigde militaire rechtspleging zal wellicht reeds aan vele officieren duidelijk hebben gemaakt, dat die voorstelling der zaak onjuist is. De continuïteit in de vervulling van rechterlijke betrekkingen in of bij de krijgsraden door officieren is bij die herziening in de wetboeken opgenomen om de gelegenheid te openen voor eene betere rechtspraak dan tot nu toe mogelijk was. De ervaring, welke deze officieren verkrijgen, bepaalt zich niet meer tot nu en dan eens deel te nemen aan een strafrechterlijk onderzoek doch aan alle zoodanig onderzoek, in een redelijk lang tijdvak voorvallend. En, hoewel zulks ten slotte in de wet niet werd uitgesproken, is het toch de bedoeling geweest daarvoor geschikte, dat is theoretisch voldoende onderlegde officieren te bestemmen. Laten vooral deze officieren zich dan herinneren, dat reeds bij order van den Commissaris-Generaal van Oorlog d'Aubremé van 21 Februari 1825 in het algemeen werd bepaald, dat ieder officier zich op eigen kosten moest voorzien van een „militair wetboek, zoodanig als hetzelve op last van het gouvernement te 's-Hage bij Allart in 1814 „en 1815 is uitgegeven”. Deze order werd gemotiveerd met de overweging dat de officieren „van hetzelfde zoowel het onderwerp hunner beoefening behooren te maken als van andere dienstreglementen, vermits zij, als geroepen om de militaire krijgsraden te zamen te stellen, van tijd tot tijd in de gewigtige betrekking van regter „optreden”. De voor de aanschaffing van dit wetboek te maken kosten zouden „als inhaerent aan hun beroep en bestemming” zijn te beschouwen. 1) Doch men bedenke dan tevens, dat inzage van dit wetboek alleen niet voldoende is en dat, vooral nu die wetgeving in allerlei opzichten als verouderd is te beschouwen en de nieuwe wetgeving, ten halve voltooid doch nog niet ingevoerd, reeds bezig is te verouderen, gezette studie van het onderwerp onontbeerlijk is te achten.

Doch niet alleen officieren zullen de gelegenheid erlangen zich onder leiding met de studie van het militair strafrecht meer vertrouwd te maken; ook aanstaande rechtsgeleerden en zij, die de academische loopbaan reeds achter den rug hebben en zich den

1) Deze order is te vinden bij d'Engelbronner, Bijv. Staatsblad deel II blz. 323. Zie over de wenschelijkheid van wetskennis voor onderofficieren, M. R. T. deel VIII blz. 409.

meester-titel hebben verworven, kunnen zich daarvoor aanmelden. En ook onder hen bestaat, indien ik wèl zie, belangstelling hiervoor, hetgeen trouwens zeer verklaarbaar is. Velen van hen toch hebben tengevolge van de tijdsomstandigheden geruimen tijd in een militaire omgeving moeten doorbrengen en hebben aldus de noodzakelijkheid van de grondslagen en beginselen van het militair strafrecht leeren kennen. Wat wonder dat zij daaraan op meer stelselmatige wijze aandacht begeren te schenken?

Wellicht heeft deze of gene zich wel eens afgevraagd in hoeverre de weermacht zich van hunne diensten als rechtsgeleerde zou kunnen bedienen, gelijk die weermacht zich ook de bijzondere kennis en ervaring van vele andere deskundigen en vaklieden ten nutte weet te maken. Dan kan hun goede wil reeds aanstonds gedoofd worden door het wetsvoorschrift volgens hetwelk geen reserve- of militie-officieren dan wel officieren bij de landweer — de landstorm bestond toen nog niet — leden van krijgswapens mogen zijn, welk voorschrift praktisch onmogelijk maakt, dat onder de wapenen zijnde rechtsgeleerden, die den officiersrang hebben verworven en van wie dus mag worden ondersteld dat zij voldoende inzicht in zaken van krijgstuuchtelijken aard hebben erlangd om met zeker gezag te worden bekleed, aan de rechtspraak van en over militairen deel nemen.

De wetgever heeft hiervoor ongetwijfeld een goede, zij het misschien ook ietwat behoudende reden gehad. Doch men heeft zich de mogelijkheid niet gedacht, dat verlofs-officieren die van huis uit reeds een rechtsgeleerde studie hadden volbracht en bovendien nog in de gelegenheid zijn geweest om ook het militair strafrecht te beoefenen, bij uitstek geschikt konden worden om met rechterlijke functiën te worden belast in de samenleving waarin zij toch reeds geruimen tijd hadden doorgebracht en welker grondslagen zij juist door die bijzondere studie zooveel beter hebben leeren begrijpen en beoordeelen.

In het bijzonder tot deze rechtsgeleerde militairen zou ik een woord van opwekking willen richten om zich tot militaire rechtsgeleerden te vormen. 1) Het zou niet te verwonderen zijn als zij weldra konden toonen, dat de slagboom, welke hun tot nu toe den toegang tot de krijgswapens verspert, behoort te worden opgeheven. Doch in afwachting hiervan zou men reeds kunnen aanvragen te beproeven elders — b.v. op ieder regiments-bureau — van hunne bijzondere kennis voordeel te trekken. Zelfs zou men zich kunnen voorstellen, dat in eene te maken organisatie van dit onderdeel van den militairen dienst ook voor deze militaire rechtsgeleerden een meer vaste toekomst zou kunnen worden geopend, waarin zij een levenstaak zouden vinden. Aldus zou op gelukkige wijze een nieuwe band zijn gelegd tusschen het volk en zijn weermacht, tot blijvend voordeel van beide partijen.

1) Herinnerd moge worden aan de opwekking van de Redactie van het M. R. T. in deel X blz. 176.

Ik mag deze voordracht niet eindigen zonder een woord van dank en erkentelijkheid.

Dank aan hen, die er toe hebben medegewerkt om mij in aanmerking te doen komen voor de vervulling van het lectoraat, dat ik heden heb aanvaard, het Gemeentebestuur van Amsterdam, Curatoren van deze Universiteit, de Ministers van Marine, van Oorlog en van Koloniën, de Amsterdamsche Universiteitsvereniging, de Commissie tot het instellen van een onderzoek naar de bijzondere rechtskennis van officieren der Zeemacht, Prof. Mr. J. A. van Hamel en voorts enkele vrienden van deze Hoogeschool omtrent wier bemoeiingen ik, zeer tot mijn leedwezen, eerst hedenochtend ben ingelicht. Het is voor iemand wiens plaats nog nimmer aan deze zijde van de collegezaal was, geen gemakkelijke taak om aan een nog niet tot die zaal doorgedrongen studievak passenden vorm en inhoud te geven. Ik hoop dat ik mijne krachten niet heb overschat door die taak te aanvaarden.

Erkentelijkheid moge ik uitspreken aan de vele belangstellenden, die mij de eer hebben aangedaan deze eerste les eenig aanzien en wijding te geven. In het bijzonder denk ik hierbij aan hen, die in eenige officieele hoedanigheid hierbij tegenwoordig zijn of zich hebben doen vertegenwoordigen. Ik kan U allen de verzekering geven, dat ik die belangstelling op zeer hoogen prijs stel.

En tot hen, die voornemens mochten zijn mijne lessen geregeld te volgen, zou ik de verklaring willen richten, dat ik dat voornemen ten zeerste waardeer en dat ik volgaarne bereid ben hun, in en buiten die lessen, hulp en voorlichting bij deze studie te verschaffen.

W E T G E V I N G .

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1916—1917. — 132.

*Aanvulling van het Crimineel Wetboek voor het
krijgsvolk te water, ter voorziening in eene
gebleken leemte ten opzichte van samen-
rottingen van schepelingen.*

VERSLAG.

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder
no. 450 der Zitting 1915—1916.)

Terwijl vele leden hunne voldoening uitspraken over de indiening van dit wetsontwerp tot aanvulling van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, als door de noodzakelijkheid geboden, gaven anderen te kennen daarmede weinig ingenomen te zijn, omdat dit voorstel duidelijk het karakter draagt van een gelegenheidsmaatregel en zij in het algemeen voor maatregelen van dien aard weinig sympathie gevoelden. Zij meenden, dat met disciplinaire straffen voldoende kan worden opgetreden tegen feiten als die, welke de aanleiding tot de indiening van dit ontwerp zijn geweest, een bewering, die de eerst aan het woord zijnde leden verklaarden kwalijk te kunnen begrijpen, aangezien zoo ernstige feiten als zich te Soerabaja hebben voorgedaan, toch wel naar ieders meening strengere straf verdienen dan een disciplinaire.

Eenige leden maakten de opmerking, dat het voorgestelde artikel, strafbaar stellende „samenrotting om in vereeniging hun plicht te verzaken” zonder meer, veel verder gaat dan art. 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht, hetwelk zoodanige samenrotting alleen strafbaar stelt „indien het tot eenige feitelijkheid of bedreiging daarmede gekomen is.” Wel is waar staat naast art. 108 voornoemd art. 110, dat deelnemers aan samenrotting tot militair oproer ook strafbaar stelt „indien zij tot de orde terugkeeren, vóórdat het tot eenige feitelijkheid of bedreiging daarmede gekomen is”, maar voor deze strafbaarheid moet toch steeds samenrotting tot militair oproer aanwezig zijn. Een zoo algemeene strafbaarheid als thans voorgesteld, nl. van elke samenrotting om in vereeniging hun plicht te verzaken, komt in het Wetboek van Militair Strafrecht niet voor en deze leden hadden bezwaar zulk een bepaling, als het ware incidenteel, in ons militair recht in te voeren. Zij koesterden de vrees, dat die bepaling wel eens zou kunnen worden gehanteerd als een wapen

om het recht der schepelingen tot vergadering, vereeniging en samenspreking aan te tasten, zelfs wanneer dat recht aan den wal wordt uitgeoefend.

Andere leden voerden hiertegen aan, dat juist art. 110 voornoemd feitelijk dezelfde strekking heeft als het voorgestelde artikel. De beteekenis van de uitdrukking „samenrotting tot militair oproer” moet aan de hand van art. 108 worden vastgesteld, alwaar is gedefinieerd wat „militair oproer” is. Onder samenrotting tot militair oproer kan niet anders worden verstaan dan „samenrotting om in vereeniging hun plicht te verzaken”. Stelt dus art. 110 de deelnemers daaraan ook strafbaar ingeval zij terugkeeren van hunne voornemens vóór dat die eenig effect hebben gehad, dan doet het niet anders dan wat het voorgestelde artikel wenscht te doen. Maar wat daarvan ook zij, zoo betoogden zij nog, — het geldt hier niet een wijziging van het Militair Wetboek van Strafrecht, dat nog steeds niet is ingevoerd, doch een aanvulling van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, hetwelk in artikel 88 wel straf bedreigt tegen samenrotting van schepelingen of andere zich *aan boord* van een oorlogsschip bevindende personen, doch niet tegen samenrotting van schepelingen, die zich *aan den wal* bevinden; dit is in genoemd Crimineel Wetboek niet strafbaar gesteld en dit wetsontwerp strekt er alleen toe om in die leemte te voorzien. Deze leden vreesden hiervan ook niet een beperking van het recht der schepelingen om zich te vereenigen en om te vergaderen, daar toch dat recht aan de schepelingen niet is gegeven om samen te rotten tot het verzaken van een plicht, dien zij als zoodanig hebben te vervullen.

De vraag werd gesteld of in de afgelopen maanden niet is gebleken, dat ook een strengere bepaling noodig is voor samenrotting tot plichtsverzaking van personen, bij de landmacht dienende. Enkele leden meenden te weten, dat de onvoldoendheid der geldende bepalingen is gebleken.

Ten slotte werd naar aanleiding van dit wetsontwerp de vraag gedaan, of de Regeering kan mededeelen hoe het staat met de voorbereiding van de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht.

De Commissie van Rapporteurs, vertrouwend, dat de Regeering bereid zal zijn het vorenstaande alsnog schriftelijk te beantwoorden, is van oordeel, dat daarmede de mondelinge behandeling van het wetsontwerp voldoende zal zijn voorbereid.

Aldus vastgesteld den 1sten November 1916.

BEUMER.
ROODENBURG.
RINK.
VAN SASSE VAN YSSELT.
KETELAAR.

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG.

(Ingezonden bij brief van 4 November 1916).

Gaarne gevolg gevende aan den wensch, door de Commissie van Rapporteurs aan het slot van het Verslag betreffende het onderzoek van dit wetsontwerp in de afdelingen kenbaar gemaakt, hebben de ondergeteekenden bij deze de eer de in dat Verslag voorkomende opmerkingen en vragen alsnog schriftelijk te beantwoorden.

Het was den ondergeteekenden uiteraard aangenaam uit het Verslag te ontwaren, dat de indiening van dit wetsontwerp, als door de noodzakelijkheid geboden, bij vele leden instemming heeft mogen vinden. Inderdaad dient de herhaling van ernstige ongeregeldheden, als welke de onmiddellijke aanleiding tot de indiening vormden, door eene strafbepaling op het voetspoor van de artikelen 108 en 110 van het Wetboek van Militair Strafrecht zooveel mogelijk te worden voorkomen. Practisch komt deze wetsvoordracht neder op eene vervroegde invoering van de genoemde artikelen van het door de wetgevende macht vastgestelde Wetboek van Militair Strafrecht. De noodzakelijkheid van zoodanige dadelijke invoering moge tegenover die leden, welke aanvankelijk van weinige ingenomenheid met de indiening van dit wetsvoorstel blijk gaven, nog eenigszins nader worden betoogd. Ten onrechte zijn nl. die leden van oordeel dat tegen ongeregeldheden, als hier bedoeld, met disciplinaire straffen voldoende zou kunnen worden opgetreden. Dit blijkt aanstonds, wanneer men de lijst der disciplinaire straffen, welke aan mindere schepelingen kunnen worden opgelegd, nagaat. Die straffen zijn:

- 1o. scheepsarrest voor hoogstens 14 dagen; of
- 2o. strafdienst voor hoogstens 14 dagen, met of zonder inhouding van de halve soldij; of
- 3o. provoostarrest voor hoogstens 14 dagen, met inhouding van de soldij en met of zonder vermindering van kost; of
- 4o. vermindering in klasse (voor een onbepaalden tijd, niet korter dan eene maand en niet langer dan een jaar); of
- 5o. plaatsing in eene strafklasse voor hoogstens drie maanden (als uiterste maatregel, alleen op te leggen aan niet of niet meer voor vermindering in klasse vatbare schepelingen; de schepelingen in deze klasse geplaatst, bekomen geen verlof om zich van boord te verwijderen, zelfs niet in dienst, genieten slechts de halve soldij en worden bij voorkeur gebezigd tot het verrichten van het vuilste werk aan boord).

Uit dit lijstje blijkt ten duidelijkste, dat de toelaatbare disciplinaire straffen, van welke de langstdurende, de plaatsing in eene strafklasse, nog slechts bij uitzondering kan worden toegepast, ter repressie van samenrottingen als welke deze wetsvoordracht wil

beteugelen, ten eenenmale onvoldoende zijn te achten. Te recht stellen de voorstanders der indiening van dit wetsontwerp, dat ernstige feiten, als zich te Soerabaja hebben voorgedaan, toch wel naar ieders meening eene strengere straf verdienen dan eene der genoemde disciplinaire. Met name, en hierop zouden de ondergeteekenden bijzonderen nadruk willen leggen, onder de tegenwoordige buitengewone omstandigheden, waarin het hooge belang eener krachtige handhaving van militaire tucht en orde met bijzondere kracht naar voren treedt. De tegenwoordige buitengewone omstandigheden spelen ten deze ook nog in ander opzicht eene rol. Zij stellen nl. bijzonder scherp in het licht de nadeelen van een middel, hetwelk door het marinebestuur, bij gebreke van eene alleszins deugdelijke militaire straf- en tuchtwetgeving, meer dan eens op collectief indisciplinaire schepelingen is moeten worden toegepast. De ondergeteekenden doelen hier op ontslag en masse wegens anti-militaire gedragingen. Het ondoelmatige en onbillijke van dat middel — hoezeer het, gelijk gezegd, bij gebreke van bepalingen, als de voorgestelde, wel c.q. moet worden toegepast — springt in het oog. Vooral in tijden als deze. Of moet het niet ondoelmatig worden geacht, wanneer het marinebestuur wordt gedrongen, nog wel in tijd van oorlogsgevaar, om het dienstverband van een zeker aantal schepelingen, die bij eene deugdelijke strafwetgeving voor den dienst hadden kunnen zijn behouden en zich dan zelfs wellicht niet eens zouden hebben misdragen, te verbreken? En is het niet onbillijk, dat de ontslagenen alsdan, in tegenstelling met zoovele anderen, vooral thans, niet langer militaire plichten tegenover den Staat hebben te vervullen? Zonder nog te spreken hiervan, dat de militaire dienst, welke door de ontslagenen had kunnen zijn verricht, als een gevolg van hun wandrag op de eene of andere wijze op anderen zal moeten worden gelegd.

Nu zien de leden, welke aanvankelijk van geringe ingenomenheid met de indiening van dit wetsontwerp blijk geven, in dat voorstel een „gelegenheidsmaatregel”, en voor gelegenheidsmaatregelen verklaren zij in het algemeen weinig sympathie te gevoelen. Over die uitdrukking „gelegenheidsmaatregel” een enkel woord. Zeker betreft het hier niet een gelegenheidsmaatregel in den zin van een maatregel, welke enkel in eene buitengewone constellatie van omstandigheden haar oorsprong en rechtvaardiging vindt en met die constellatie weder behoort te verdwijnen. Integendeel, het geldt hier een maatregel, welks noodzakelijkheid reeds in 1903 door den wetgever, geheel los van min of meer toevallige aanleidingen, door de vaststelling der artikelen 108 en 110 van het Wetboek van Militair Strafrecht werd erkend. Wil men ten deze van een „gelegenheidsmaatregel” spreken, dan kan dat alleen zijn in dit opzicht, dat van een maatregel, welks noodzakelijkheid vaststaat, naar aanleiding van eene min of meer toevallige gelegenheid, de dadelijke invoering wordt voorgesteld. De vraag is dus niet, of er voldoende aanleiding bestaat voor het opnemen in onze militaire wetgeving van eene strafbepaling als de ontworpen, doch enkel deze, of met die opne-

ming niet tot de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht kan worden gewacht. Ten aanzien van deze laatste vraag overwegen nu, dat, hoewel, gelijk hieronder nader zal blijken, de indiening van een ontwerp van wet tot invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht binnenkort kan worden verwacht, geenszins vaststaat, dat bedoeld wetsontwerp ook binnen zeer korten tijd tot wet verheven zal worden. Immers bedoeld wetsvoorstel is zeer omvangrijk en ingewikkeld, zoodat de behandeling daarvan zelfs in het gunstigste geval nog vrij wat tijd zal vorderen.

Onder de tegenwoordige buitengewone omstandigheden kan intusschen het risico van eene herhaling van gebeurtenissen als die te Soerabaja, zonder de mogelijkheid van eene afdoende repressie, bezwaarlijk gedurende wellicht geruimen tijd worden bestendigd. De ondergeteekenden vertrouwen, dat ook met de indiening van deze wetsvoordracht aanvankelijk weinig ingenomen leden, dit, na overweging van het bovenstaande, zullen willen toegeven, met name nu hun daaruit zal blijken, dat van disciplinaire bestraffing ten deze eene voldoende repressie niet kan worden verwacht en dat aan het middel van ontslag en masse groote bezwaren kleven. Overigens is de kracht der ontworpen strafbepaling vooral te zoeken in de *preventieve* werking, welke daarvan op de mindere schepelingen zal uitgaan, met name ook op diegenen onder hen, die zich door meer kwaadwilligen tot deelneming aan samenrottingen zouden laten medesleepen.

Thans overgaande tot de bespreking der opmerkingen betreffende het nieuwvoorgestelde artikel 92a van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water moge worden verklaard, dat bedoeld artikel practisch samenvat de bepalingen der artikelen 108 en 110 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Artikel 108 van dat wetboek straft de samenrotting van vijf of meer militairen om in vereeniging hun plicht te verzaken, indien het tot eenige feitelijkheid of bedreiging daarmede gekomen is, als militair oproer. Artikel 110 stelt daarnevens strafbaar de enkele deelneming aan de samenrotting tot militair oproer, hetgeen in dit artikel niet anders kan beteekenen dan: om in vereeniging hun plicht te verzaken; dit artikel bedreigt straf wanneer het voornemen om oproer te plegen, zich nog niet door eenig ander feit dan de samenrotting zelf heeft openbaard, de z.g. „thatlose Zusammenrottung”. 1)

Zeer zeker komt dus, in strijd met de meening dienaangaande van enkele leden, de strafbaarstelling der enkele deelneming van militairen aan samenrotting om in vereeniging hun plicht te verzaken, in het Wetboek van Militair Strafrecht voor. Het nieuwvoorgestelde artikel 92a van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water

1) Men vergelijke Van der Hoeven, Militair Straf- en Tucht recht, II, blad. 276—277.

beweegt zich dus, gelijk door andere leden te recht wordt opgemerkt, geheel binnen de door den wetgever van 1903 bij de vaststelling van het Wetboek van Militair Strafrecht getrokken grenzen. Evenmin als door de artikelen 108 en 110 van laatstgenoemd wetboek wordt dan ook door het ontworpen artikel 92a het recht der schepelingen tot vergadering, vereeniging en samenspreking aangetast, mits slechts die vergadering, vereeniging en samenspreking niet bestaat in samenrotten — d. w. z. met kwade bedoelingen bijeenscholen, zich groepsgewijze vereenigen — om in vereeniging hun plicht te verzaken. „Voor bestraffing van militairen”, aldus Van der Hoeven te aangehaalder plaatse, „die zonder booze bedoelingen bijeengekomen zijn, leveren de voorgestelde artikelen geen gevaar op. Vooreerst geeft het woord *samenrotten* te kennen, dat uit de houding of de gedragingen der verzamelde personen blijkt, dat zij iets kwaads in den zin hebben. Daarenboven zijn deze bepalingen alleen dan toepasselijk, wanneer bewezen is, dat de deelnemers het oogmerk hadden, om hun plicht te verzaken” Bijeenkomsten en besprekingen van schepelingen, zonder dat deze strekken om in vereeniging hun plicht te verzaken, zullen noch door de artikelen 108 en 110 van het Wetboek van Militair Strafrecht, noch door het thans voorgestelde artikel 92a worden getroffen.

Het is juist, dat, naar in de afgelopen maanden ook in de practijk is gebleken, mede in het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande geen straf is gesteld op de enkele deelneming aan een oproer of aan eene samenscholing. De leemte kwam uit, toen de militairen, die in April j.l. te Leiden samenrotting hadden gepleegd, voor den krijgsraad te 's-Gravenhage moesten worden gebracht. Intusschen had de auditeur-militair ook ten laste gelegd, dat de beklagden van de voorgenomen mouterij of samenzwering geen behoorlijke bekendmaking hadden gedaan (artikel 88 C. W. L.) en daarop zijn zij door den krijgsraad veroordeeld, welke veroordeeling door het Hoog Militair Gerechtshof is geaprobeerde. Dientengevolge bestaat bij de landmacht practisch de mogelijkheid, om samenrottingen tot gemeenschappelijke plichtsverzaking repressief te treffen en is er geen noodzakelijkheid om te dezer gelegenheid ook het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande aan te vullen. In het voorbijgaan worde opgemerkt, dat men zich bij de zeemacht niet op de wijze als bij de landmacht plaats vindt, zou kunnen behelpen. Immers wel is waar is het niet behoorlijk bekend maken van eene mouterij of samenzwering ook in het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water (artikel 91) strafbaar gesteld, doch weder alleen van eene mouterij of samenzwering onder eene „Equipage”, d.w.z. aan boord of althans in eene marine-inrichting.

De ministerieele commissie voor de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht is thans bijna met haar arbeid gereed. De indiening van haar rapport kan binnenkort, wellicht nog in dit jaar, worden te gemoet gezien. De Regeering stelt zich voor aan dit rapport de noodige openbaarheid

te geven en aanstonds te overwegen in hoever het daarin opgenomen ontwerp-Invoeringswet door haar kan worden overgenomen.

De Minister van Justitie,

B. ORT.

De Minister van Marine,

J. J. RAMBONNET.

ZITTING 1915—1916. — 391.

*Herziening van de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad n. 128),
houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der
Grondwet, gewijzigd bij de Wet van 31 December
1909 (Staatsblad n°. 469).*

(Staat van oorlog en staat van beleg).

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het afdelingsonderzoek heeft aanleiding gegeven tot de volgende opmerkingen en beschouwingen.

Algemeene beschouwingen.

Met de indiening van dit wetsontwerp, waarmede is voldaan aan een in de Kamer herhaaldelijk geuit verlangen, verklaarden vele leden zich ingenomen. De wet van 1899 is in haar tegenwoordigen vorm niet berekend op een toestand, zooals wij dien nu reeds bijna twee jaren beleven; dat heeft er toe geleid, dat op veel uitgebreider schaal dan noodig was bevoegdheden van het burgerlijk op het militair gezag zijn overgegaan, tot schade, niet zelden, van den goeden gang van zaken. In omstandigheden als waarin ons land verkeert, omstandigheden, die niet kunnen worden gekenschetst als een toestand van onmiddellijk dreigend oorlogsgevaar, maar veeleer van dien aard zijn, dat zij ons nopen ons voor een eventueelen oorlog voor te bereiden, behoort het burgerlijk gezag zooveel mogelijk intact te worden gelaten. Dat dit in vele gevallen door de Regeering en het militair gezag anders is begrepen, heeft tot de reeks van klachten geleid, die allerwege zijn gerezen en die ook in de Kamer bij herhaling hebben weerklonken. Op enkele gevallen van ondoelmatige machtsuitoefening door het militair gezag te Utrecht voorgekomen, werd bij deze gelegenheid door enkele leden nog eens gewezen. Aldaar heeft, volgens deze leden, de militaire autoriteit het

slachthuis onder haar beheer genomen, waardoor beambten aan het over hen staand gezag werden onttrokken, met het gevolg, dat onregelmatigheden plaats vonden en er hevig werd geklaagd. Had men de vleeschvoorziening eenvoudig aan het burgerlijk bestuur gelaten, dan zou waarschijnlijk alles glad zijn geloopt. Iets dergelijks valt op te merken met betrekking tot de sluiting van koffiehuisen en kroegen. Het toezicht was aan den burgemeester ontnomen; de politie stond machteloos; het gevolg was, dat in sommige buurten een ergerlijke losbandigheid heerschte. Bij den bouw van barakken is de gemeentelijke verordening op zijde gezet; de afvoer van faecaliën was dientengevolge ten eenenmale onvoldoende. Voorts is, met afwijking van de Hinderwet, een opslagplaats voor ammunitie ingericht, die het grootste gevaar voor de omgeving opleverde. De leden, die op deze gevallen wezen, voegden daaraan toe, dat zij daarmede niet wilden beweren, dat het militair gezag zich in het algemeen onwillig toonde om een goede regeling te bevorderen; dikwijls werd na minnelijke bespreking in gerezen bezwaren voorzien. Maar het spreekt vanzelf, dat het militair gezag minder goed dan het burgerlijk gezag in staat is te oordeelen over de beste verzorging van de groote openbare belangen der volksgezondheid, der rust en orde op straat en in de koffiehuisen, enz. Daarom behoort het militair gezag zich buiten deze aangelegenheden te houden voor zoover het niet dringend noodig is zich daarin te mengen.

Gevraagd werd, of bij de samenstelling van het wetsontwerp ook burgerlijke ambtenaren, die ten deze over ervaring beschikken, zijn geraadpleegd.

Door de Regeering wordt in de Memorie van Toelichting betoogd, dat de tegenwoordige wet haar wel dwong om het gansche samenstel der bepalingen van den staat van beleg in vele streken toe te passen, waardoor veel scherper in de normale verhoudingen moest worden ingegrepen dan op zich zelf noodzakelijk was. Haar streven is — zoo schrijft zij — juist om de inbreuk op den gewonen gang van zaken tot het strikt noodzakelijke te beperken. Doch, wat zij bij dit wetsvoorstel doet, komt, naar eenige leden opmerkten, grootendeels hierop neder, dat zij de thans voor den staat van beleg geldende voorschriften, dikwerf nog ietwat verscherpt, overbrengt naar den staat van oorlog, zoodat onder de zachtere benaming van „staat van oorlog” dezelfde door de Regeering zelve onnoodig geachte scherpe voorschriften van den tegenwoordigen staat van beleg zullen gelden. Vele leden konden niet inzien, dat men hiermede iets vooruitging. Bovendien heeft, naar de meening dezer leden, de ervaring geleerd, dat waar aan het militair gezag een bevoegdheid wordt toegekend, zij ook pleegt te worden gebruikt.

Andere leden kwamen echter tegen deze voorstelling van zaken op. Naar hunne meening valt niet te ontkennen, dat, komt de voorgestelde wetswijziging tot stand, voor een groot deel des lands, waarvoor dan met den staat van oorlog zal kunnen worden volstaan, de druk van het militair gezag belangrijk zal verminderen. Daar moge tegenover staan, dat voor andere deelen de bevoegdheden van

het militair gezag zullen toenemen, het staat nog te bezien, in hoeverre daar van die bevoegdheden gebruik zal worden gemaakt. Wenscht, onder de geldende bepalingen, het militair gezag voor laatstbedoelde deelen die bevoegdheden, dan aarzelt het niet de afkondiging van den staat van beleg uit te lokken, met al de gevolgen van dien. Dit zal in elk geval in de toekomst niet meer noodig zijn en dan ook niet meer geschieden; om zich de gewenschte bevoegdheden te verzekeren zou een verder strekkende maatregel dan de afkondiging van den staat van oorlog niet gerechtvaardigd zijn en dus door de Wetgevende Macht, die den maatregel heeft te bekrachtigen, zeer waarschijnlijk niet worden gebillijkt. Bovendien werd ten gunste van het wetsontwerp aangevoerd, dat de voorgestelde regeling de positie van het burgerlijk gezag zal versterken. En van die regeling is ook een groot voordeel, dat door betere regeling van de verhouding tusschen burgerlijk gezag en militair gezag conflicten in den vervolge minder zullen voorkomen.

Door sommige leden werd in dit verband de opmerking gemaakt, dat in tijden als de tegenwoordige een, op sommige punten van het normale afwijkend recht eigenlijk voor heel het land noodig is. Dit blijkt het duidelijkst, wanneer men let op een bepaling als die van art. 18 van de wet zooals zij na het tot stand komen der voorgestelde wijzigingen zal luiden. De daarbedoelde verbodsbepaling, betreffende zekere bekendmakingen, kan, wanneer zij slechts voor een deel des lands geldt, uiteraard weinig nut hebben; zij belet niet, dat hetgeen geheim moest blijven, toch bekend wordt, door publicatie in een andere plaats des lands. Ten aanzien van dit punt behoorden daarom algemeene bepalingen te gelden, voor geheel het land. En het is niet moeilijk andere onderwerpen aan te wijzen, met betrekking tot welke hetzelfde valt op te merken. Daarom bestaat er, naar de meening dezer leden, behoefte aan een bepaling, die het mogelijk maakt, voor het geheele land, zonder dat dit in zijn geheel in staat van oorlog of van beleg wordt verklaard, een regeling in het leven te roepen, die een gewijzigden rechtstoestand medebrengt. De hier aan het woord zijnde leden vleiden zich niet, dat dan daarnaast aan den staat van oorlog nimmer behoefte zou worden gevoeld, maar men zoude wellicht toch minder spoedig tot de afkondiging van dien staat overgaan.

Andere leden waren van meening, dat in de leemte, waarop hier wordt gewezen, door een aanvulling van het Wetboek van Strafrecht ware te voorzien.

Sommige leden waren van oordeel, dat het wetsontwerp in het grootste bezwaar, dat de bestaande regeling van den staat van oorlog en beleg aankleeft, niet voorziet. Dat bezwaar bestaat huns inziens namelijk hierin, dat in de wet niet duidelijk is aangegeven, onder welke omstandigheden er aanleiding is voor de afkondiging hier van den staat van oorlog, daar van den staat van beleg.

Dit heeft ten gevolge gehad, dat, terwijl de staat van oorlog of van beleg naar zijn aard moet deinen om de Overheid beter in staat

te stellen gevaar voor de in- en uitwendige veiligheid van den Staat, hetzij een reeds voorhanden, hetzij een dreigend gevaar, af te wenden, het middel in de laatste twee jaren herhaaldelijk is gebruikt voor doeleinden, die met de handhaving van de veiligheid van den Staat slechts in zeer ver verwijderd verband stonden. De staat van beleg is vaak afgekondigd met het enkele doel, de Regeering beter in de gelegenheid te stellen tegen smokkelarij op te treden, de ontvluchting van geïnterneerden tegen te gaan of om andere, op zichzelf staande oogmerken te bereiken. Men oordeelde dit een wijze van wetstoepassing, die niet mag worden bestendigd en verklaarde zich teleurgesteld, dat hierin bij dit wetsontwerp niet wordt voorzien. De wet behoort te bepalen, wanneer de staat van oorlog, wanneer de staat van beleg moet worden afgekondigd, desnoods door de omschrijving, welke in de toelichting tot dit wetsontwerp voorkomt. Op zich zelf staande doeleinden, als het tegengaan van smokkelarij, moeten met afzonderlijke, daartoe geëigende middelen worden nagestreefd, dat wil zeggen: de wet behoort, geheel afgescheiden van de afkondiging van den staat van oorlog of van beleg, de daarvoor onontbeerlijke bevoegdheden aan de Regeering verleenen. Men drong er op aan, dat het wetsontwerp alsnog in beide opzichten, hier aangegeven, zou worden aangevuld.

Van andere zijde sprak men hiertegenover twijfel uit, of zulk een omschrijving wel mogelijk is. Het militair gezag moet op dit punt wel eenige vrijheid van handelen hebben, waarbij ook niet is te vergeten, dat de vereischte bekrachtiging bij de wet aan de Staten-Generaal medezeggenschap geeft. Wat betreft de afkondiging van den staat van oorlog of van beleg om smokkelarij tegen te gaan, werd er op gewezen, dat daarbij wel degelijk de veiligheid van den Staat was betrokken. In de tegenwoordige omstandigheden ware niets voor onze internationale positie noodlottiger geweest dan wanneer de smokkelhandel zich was blijven uitbreiden. De genomen maatregelen waren volstrekt noodig om moeilijkheden te voorkomen, die op den duur een wezenlijk gevaar zouden kunnen opleveren, en de Staten-Generaal hebben goed gedaan door aan de betreffende Koninklijke besluiten hunne bekrachtiging te verleenen.

Eenige leden verklaarden het te betreuren, dat de Regeering zich tot een zóó algemeene wijziging van de bestaande wet heeft gezet en zich niet heeft bepaald tot een voorstel, alleen beoogende te voorzien in de moeilijkheden tusschen het burgerlijk en het militair gezag, welke de geldende bepalingen hebben doen rijzen. Op die wijze zou spoediger en gemakkelijker een bevredigend resultaat zijn te bereiken dan langs den door de Regeering gekozen weg. Voor de op zich zelf staande doeleinden, als bestrijding der smokkelarij, bewaking van geïnterneerden, zouden ook deze leden afzonderlijke wettelijke voorzieningen wenschen, die, in verband met het doel, dat zij zouden dienen, uiteraard slechts een tijdelijk karakter zouden moeten hebben.

Ten slotte verklaarden enkele leden, dat hun aandacht was getrokken door de weinig nauwkeurige afwerking van het wetsont-

werp. Zij wezen er op, dat, terwijl in de bestaande wet het onbepaalde lidwoord steeds met verbuigingsuitgangen wordt geschreven, dit in het wetsontwerp soms wel, soms niet geschiedt. Op enkele andere onnauwkeurigheden wordt in het vervolg van dit verslag gewezen.

Artikel 1.

Tegen de bepaling, in art. 4 van de wet, dat de afkondiging moet plaats hebben op de wijze, door het militair gezag te bepalen, voerden verscheidene leden aan, dat zij niet voldoende waarborg biedt, dat bij de afkondiging steeds de eischen der rechtszekerheid in het oog zullen worden gehouden. Daarom schijnt het beter een bepaalde wijze van afkondiging in de wet voor te schrijven, analoog aan die, voorgeschreven voor wetten en verordeningen. Dit punt is van groot gewicht, wijl de verbindbaarheid van het betrokken besluit afhangt van de afkondiging in overeenstemming met het wettelijk voorschrift. Waar dit zoo is, mag geen twijfel bestaan omtrent den vorm, waarin de afkondiging moet plaats hebben. Thans wordt voorgesteld de keuze van de wijze van afkondiging aan het militair gezag te laten blijven, maar in de wet te spreken van de „meest doeltreffende wijze”. Vrij algemeen was men van oordeel, dat deze wijziging niet van groote beteekenis is. Aan het militair gezag wordt hiermede in werkelijkheid niet meer dan een vingerwijzing gegeven, een aanbeveling om bij zijn keuze van de wijze van afkondiging op de doelmatigheid dier wijze te letten; een bindend voorschrift, waarvan de naleving onder de contrôle van den rechter staat, bevatten de in te voegen woorden niet. En mochten zij te eeniger tijd geacht worden dit laatste wel te bevatten, dan ware misschien te vreezen, dat tal van deugdelijke afkondigingen als onvoldoende zouden worden aangemerkt. In letterlijken zin zal toch wel geen enkele wijze van afkondiging beantwoorden aan den eisch, dat daarmede het toppunt van doelmatigheid is bereikt.

Omtrent de vraag, welke wijze van afkondiging gewoonlijk als de meest aanbevelenswaardige is aan te merken, verschilden overigens de meeningen. Sommige leden achtten aanplakking op de plaatsen, waar openbare aankondigingen plegen te worden aangeplakt, het meest aangewezen; anderen zouden aankondiging in een ter plaatse verschijnend blad verkiezen. Aan aankondigingen, aan het gemeentehuis of elders aangeplakt, wordt, sinds overal couranten verschijnen, welke de aankondigingen ook bevatten, weinig aandacht besteed.

Gelijke opmerkingen werden gemaakt met betrekking tot de andere bepalingen in de wet, waar sprake is van afkondiging op de wijze, door het militair gezag te bepalen, en bij dit wetsontwerp de invoeging der woorden „meest doeltreffende” wordt voorgesteld.

Gevraagd werd wat in art. 4 der wet onder „ter plaatse” moet worden verstaan. Ter plaatse, waar het besluit is genomen? Of waar het moet werken? Elke twijfel behoort hier te zijn uitgesloten.

In het derde lid van art. 5 der wet wordt, in geval van het niet

tot stand komen van een wet tot verlenging van den staat van oorlog of staat van beleg, onverwijlde bekendmaking voorgeschreven van de opheffing van dien staat. Het tijdstip der opheffing wordt door het tijdstip dier bekendmaking bepaald. Enkele leden zouden wenschen, dat de Regeering hierbij aan een zeer korten termijn zou worden gebonden.

Artikel 2.

Volgens de toelichting strekt het voorgestelde eerste lid van art. 7 der wet er toe, den twijfel op te heffen, of delegatie van de door het militair gezag uit te oefenen bevoegdheid door een hoogere aan een lagere militaire autoriteit mogelijk is. Verscheidene leden waren echter van oordeel, dat de nieuwe redactie in dit opzicht aan duidelijkheid te wenschen over laat; voor hen stond niet vast, dat op grond van deze redactie delegatie mogelijk zal zijn. Daaronder moet toch worden verstaan de bevoegdheid van een met militair gezag bekleede autoriteit om dat gezag op een ander, door haar zelve aangewezen, over te dragen. Maar de nieuwe redactie houdt niet anders in, dan dat het bevoegde militair gezag door de Kroon of, ingevolge Koninklijke machtiging, door een ander wordt aangewezen. Het eenige verschil met het geldende recht zal zijn, dat die andere, welke het militair gezag kan aanwijzen, niet per se de Minister van Oorlog behoeft te zijn. Dit kan leiden tot een verruiming van den kring der aangewezenen, maar het beginsel van delegatie wordt op deze wijze niet ingevoerd. Wanneer bijv. de bevoegde autoriteit is afgesneden van de plaats, waar zij haar gezag zou uitoefenen, zal zij in het algemeen niet bevoegd zijn, het gezag over te dragen op een ander, die wel te dier plaatse is. Gevraagd werd, of wellicht in de „middellijke aanwijzing”, die het artikel kent naast de rechtstreekse, het middel moet worden gezien om delegatie in den eigenlijken zin mogelijk te maken. Men zou gaarne vernemen, wat met deze woorden is bedoeld.

Van andere zijde kwam men tegen deze opmerkingen in zooverre op, als men niet gaarne zoude zien, dat iedere militaire autoriteit bevoegd ware, haar gezag over te dragen. De hier aan het woord zijnde leden waren juist van oordeel, dat de aanwijzing steeds moest steunen op een Koninklijk of een ministerieel besluit. Ook werd door eenige leden betoogd, dat het militair gezag nimmer behoort te berusten bij een autoriteit, die een lageren rang dan dien van officier bekleedt.

Enkele leden vroegen inlichtingen, wat met betrekking tot het hier besproken punt zal gelden ten aanzien van de bevelhebbers der afzonderlijke forten. Het Koninklijk besluit van 22 Januari 1904 (art. 2 der 1ste instructie) bepaalt, dat de autoriteiten en haar gebied worden aangewezen voor eenig gedeelte van het Rijk, gelegen buiten de stellingen en afzonderlijke forten. Bij het Koninklijk besluit van 18 November 1912, *Staatsblad* n°. 349, wordt aangewezen de autoriteit voor de deelen des Rijks, niet vallende onder de stellingen. Toch spreekt het Koninklijk besluit van 5 November 1913,

Staatsblad n°. 406, weder van die afzonderlijke forten. Wie is voor deze nu de aangewezen autoriteit?

Wordt, door verandering alsnog van het eerste lid, wezenlijke delegatie mogelijk gemaakt, — en sommige leden achtten dit onvermijdelijk, — dan schijnt er voor een bepaling, als in het tweede lid vervat, geen plaats te zijn. Men zou dan een bekendmaking kunnen voorschrijven, inhoudende, dat het militair gezag mogelijk ook bij andere dan de daarin met name genoemden komt te berusten, maar zulk een bekendmaking zou weinig meer zijn dan een formaliteit.

Sommige leden verklaarden bezwaar te hebben tegen het voorgestelde derde lid. Staatsrechtelijk oordeelden zij deze bepaling onjuist, wijl daaruit spreekt een verdeling van de ministerieele verantwoordelijkheid, welke ons Staatsrecht niet kent. Voorts is de bepaling onnoodig; het spreekt toch vanzelf, dat het militair gezag niet wordt uitgeoefend buiten de ministerieele verantwoordelijkheid om en dat de Regeering verantwoordelijk is ook voor de daden van den door haar benoemden opperbevelhebber. Andere leden gaven toe, dat de bepaling in strikten zin overbodig is, maar zij achten haar toch niet zonder nut. Bij velen, en vooral bij militairen, bestaan zulke averechtsche begrippen omtrent de verhouding van den Minister en den Opperbevelhebber, dat het wel eenig belang heeft, door een uitdrukkelijke bepaling in de wet de juiste verhouding in het licht te stellen.

Enkele leden, die, gelijk uit dit verslag blijkt, van oordeel waren, dat het dikwerf noodig zal zijn, dat het militair gezag zich over het geheele Rijk late gelden, spraken de verwachting uit, dat ook de Minister van Oorlog onder het hier bedoelde militair gezag zou worden gebracht.

Artikel 3.

Dat, gelijk in de toelichting wordt beweerd, aan het plegen van overleg met een college zoo groote practische bezwaren zouden zijn verbonden, dat het daarom aanbeveling verdient, overleg met bepaalde personen in de wet voor te schrijven, meenden eenige leden niet te kunnen toegeven. Zij begrepen, dat overleg met een college als de Provinciale Staten of den gemeenteraad in vele gevallen al te bezwaarlijk kan zijn, maar hetzelfde geldt niet ten aanzien van het dagelijksch bestuur van een provincie, een gemeente of een waterschap. Daarom zouden zij gaarne zien, dat in dit art. 7A der wet in plaats van Commissaris der Koningin, burgemeester en voorzitter van het waterschapsbestuur, het dagelijksch bestuur van provincie, gemeente en waterschap werd aangewezen voor het plegen van overleg, waar overleg met het burgerlijk gezag gevorderd wordt. Op die wijze zou men in overeenstemming blijven met de jurisprudentie van den Hoogen Raad, welke overleg met een college eischt en zou worden vastgehouden aan het beginsel, dat het overleg moet worden gepleegd met de autoriteit, voor welke het militair gezag in de

plaats treedt. Tegen zulk een regeling schijnt te minder bezwaar te bestaan, wanneer door een bepaling, als neergelegd in het voorgestelde laatste lid, tegen het gevaar van ongewenscht oponthoud, als gevolg van het te plegen overleg, wordt gewaakt.

Andere leden meenden, dat de Regeering op goede gronden een bepaling heeft voorgesteld, die verzekert, dat eventueel overleg steeds met een bepaald persoon zal plaats vinden. Daardoor zal een spoedige afdoening van zaken niet weinig worden bevorderd. Intuschen waren er onder deze leden die in het geval, onder *a* van het eerste lid bedoeld — maatregelen betreffende meer dan één gemeente, — liever zouden zien, dat dan overleg werd gepleegd met de verschillende burgemeesters, dan met den Commissaris der Koningin. De bepalingen onder *b* en *c* zouden deze laatste leden wenschen te zien gecombineerd in dezen zin, dat steeds de burgemeester de autoriteit is, met wien overleg is te plegen en dat bovendien met den voorzitter van het waterschap is te overleggen, wanneer de maatregel een waterschapswerk betreft. De uitsluiting, onder *b*, van de gevallen onder *c* bedoeld, oordeelden zij ondoelmatig, waarbij zij wezen op het geval, dat een weg, ten aanzien waarvan de maatregel wordt genomen, te gelijk voor het verkeer en als waterkeering dienst doet.

Onder *c* zouden enkele leden willen lezen, in plaats van „onder gezag”: „onder beheer”.

Artikel 4.

De zeer algemeene bewoordingen, waarin in de voorgestelde nieuwe redactie van art. 10 der wet de verordeningsbevoegdheid van het militair gezag wordt uitgesproken, ontmoetten bij verscheidene leden bedenking. Zij meenden, dat deze bepaling, in verband met de voorgestelde verdere bepalingen omtrent de militaire verordeningen, een eenigermate reactionair karakter draagt; elke beperking van hare verordenende bevoegdheid valt voor het militair gezag weg. Betoogd werd, dat deze bevoegdheid alleen moet bestaan voor wat betreft onderwerpen van militair belang en ten aanzien van de handhaving van orde, rust en veiligheid. Voorts achtten eenige leden het wenschelijk, dat aan de Kroon een vernietigingsrecht ten aanzien van de militaire verordeningen werd toegekend en, in verband daarmee, voor het burgerlijk gezag de mogelijkheid werd geopend tegen zulke verordeningen zijn beklag te richten. Men mag wel is waar aannemen, dat de Kroon, langs hiërarchischen weg, steeds de intrekking van een militaire verordening, die haar ondoelmatig voorkomt, kan uitlokken, maar het verdient aanbeveling een zelfstandige bevoegdheid van de Kroon in het leven te roepen. Het toezicht zal dan strenger zijn en moeilijkheden, die anders zouden kunnen rijzen, kunnen op die manier worden voorkomen.

Andere leden oordeelden daarentegen een vernietigingsrecht van de Kroon hier niet op zijn plaats, wijl daarmee de hiërarchische verhouding van het militaire gezag tot de Kroon zou worden mis-

kend. Waar ambtelijke ondergeschiktheid bestaat, kan de hoogere autoriteit intrekking uitlokken.

In stede van „na overleg” zouden eenige leden in dit artikel willen lezen: „in overleg”. Anders is huns inziens de invloed van het burgerlijk gezag niet voldoende gewaarborgd. Andere leden meenden, dat zulk een wijziging een hoofdbeginsel der wet zou aantasten: dat nl. bij verschil van inzicht tusschen het militair en het burgerlijk gezag de beslissing niet mag worden uitgesteld tot het tijdstip, waarop overeenstemming zal zijn verkregen, doch het militair gezag dan zijn opvatting moet kunnen doorzetten.

Wanneer verordeningen afwijken van een der drie in art. 12 A het eerst genoemde wetten (Arbeidswet, Veiligheidswet en Hinderverwet) zouden enkele leden wenschen, dat steeds voorafgaand overleg met de ambtenaren der arbeidsinspectie zou moeten plaats vinden.

Artikel 5.

Ten aanzien van de afkondiging van verordeningen van het militair gezag, waarover het voorgestelde art. 10A der wet handelt, werd door eenige leden betoogd, dat de wijze, waarop die zal geschieden, zelve bij verordening behoort te worden vastgesteld.

Het voorschrift betreffende mededeeling aan verschillende autoriteiten gaf aan eenige leden aanleiding tot de vraag, of het niet doelmatiger ware alleen mededeeling aan Gedeputeerde Staten voor te schrijven en aan dit college de taak op te leggen, de verordeningen ter kennis te brengen van allen, die daarbij belang hebben. Men moet betwijfelen, of, wanneer de staat van oorlog, zelfs wanneer de staat van beleg is afgekondigd, — want voor den laatsten staat geldt deze bepaling ook, ingevolge art. 19 der wet, — het militair gezag voor al de mededeelingen, die het ingevolge deze bepaling zal hebben te doen, den tijd zal hebben.

De bepaling, dat de mededeeling „zoo spoedig mogelijk” geschiedt, achtten eenige leden voorts te vaag. Zij wenschten een termijnbepaling, bijv. van 4 dagen.

Artikel 6.

In het tweede lid van het voorgestelde artikel 10B der wet ligt, volgens de toelichting, de erkenning opgesloten, dat het burgerlijk gezag onder den staat van oorlog wetgevende bevoegdheid behoudt. Enkele leden meenden, dat het niet zonder belang ware dit met zoovele woorden in het artikel te bepalen.

Ten aanzien van het derde lid merkten enkele leden op, dat het daar geregelde onderwerp beter op zijn plaats schijnt in art. 10C, waar o.a. de verhouding van het militair gezag tot algemeene maatregelen van bestuur wordt geregeld, dan in art. 10B, handelende over wetgeving, die van provinciën, gemeente en waterschappen afkomstig is.

Artikel 7.

Het eerste lid van het voorgestelde artikel 10C der wet gaf aanleiding tot de opmerking, dat in tijden, waarin de staat van oorlog of van beleg noodig wordt geacht, het wel kan voorkomen, dat de naleving van een met een of meer andere Staten gesloten verdrag met 's Lands belang onvereinigbaar zoude zijn. Is het daarom wel wenschelijk, aan het militair gezag elken stap op het terrein, dat door zulk een verdrag wordt bestreken, te verbieden?

Andere leden wezen er naar aanleiding hiervan op, dat voor het militair gezag een internationaal verdrag gelijk moet staan met een wet. Ten aanzien van beide opent art. 22B der wet de mogelijkheid van afwijking, in geval van staat van beleg. Dit schijnt voldoende. Overigens kan juist met het oog op eventueelen strijd van de verordening met een tractaat, de bepaling van het derde lid van art. 10C, welke de militaire verordening in elk geval voorloopig handhaaft, van groot belang zijn.

Naar aanleiding van het verbod aan het militair gezag, zich te begeven op een gebied, waarop de wetgever regelend is opgetreden, is in de Commissie van Rapporteurs de aandacht gevestigd op een artikel in het *Weekblad van het Recht*, n°. 9950, van Mr. A. C. Leendertz, waarin gewezen wordt op de wenschelijkheid dat de verordeningen wel mogen afwijken van het bepaalde in art. 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht. Het kwam aan eenige harer leden voor, dat inderdaad voor zulk een aanvulling der voorgestelde bepaling goede reden bestaat.

Wat het evengenoemde derde lid betreft, — vrij algemeen kon men zich met de strekking dezer bepaling, zooals die in de toelichting is uiteengezet, vereenigen. Zij beoogt voor verordeningen, die strijden met het in het eerste en tweede lid bepaalde, een eenigszins gelijksoortige bepaling in het leven te roepen als in art. 150, tweede lid, der Gemeentewet voor gemeenteverordeningen is neergelegd, zoodat den rechter geen oordeel zal toekomen over de vraag, of strijd met tractaat, wet of algemeenen maatregel van bestuur bestaat. Intusschen meenden de leden, die hierboven voorstanders bleken van een bepaling, welke het vernietigingsrecht der Kroon ten opzichte van verordeningen van het militair gezag zoude vaststellen, dat in de onderhavige bepaling niet van intrekking der verordening, maar van vernietiging moest worden gesproken. De andere groep van leden, boven aan het woord, achtte het daarentegen volkomen begrijpelijk, dat de Regeering het begrip van vernietiging eener militaire verordening door de Kroon niet in de wet wenscht op te nemen. Maar wat in het artikel met intrekking is bedoeld, was niet aan alle deze leden geheel duidelijk. Heeft de Regeering hier het oog op intrekking door het gezag, dat de verordening in het leven riep, een intrekking, die dan meestal zeker wel op hooger bevel zal plaats hebben? Of moet worden aangenomen, dat de hoogere autoriteit, in hoogste instantie de Kroon, uit kracht van de hiërarchische verhoudingen de bevoegdheid heeft zelfstandig in te trekken, wat een la-

gere autoriteit verordende? M.a.w. wie trekt de verordening in? En moet niet, indien van de beide geopperde veronderstellingen de eerste de juiste is, een bepaling worden getroffen voor het geval de militaire autoriteit, ondanks het hem gegeven bevel, de intrekking weigert? Hiërarchische verhoudingen zullen ten slotte tegen zulk een onwil niets vermogen. Men verzocht omtrent den gang van zaken, dien de Regeering zich met betrekking tot deze zaak heeft gedacht, nauwkeurig te mogen worden ingelicht.

Artikel 8.

Ingevolge het voorgestelde art. 11 der wet zullen de bevoegdheden, omschreven in art. 33 der Inkwartieringswet, welke, ingevolge het bestaande art. 34, in geval van staat van beleg, aan het militair gezag toekomen, ook in geval van staat van oorlog bij dit gezag berusten.

Sommige leden verklaarden niet in te zien, waaróm, hetzij voor den staat van beleg, hetzij voor den staat van oorlog, een bepaling, aan het militair gezag de bevoegdheden van art. 33 der Inkwartieringswet toekennende, noodig is. Zij zouden de reden daarvan gaarne op duidelijke wijze zien uiteengezet. Art. 33 voornoemd is een bepaling, die, blijkens hare woorden, alleen betrekking heeft op den toestand van oorlog of oorlogsgevaar. Regelt zij het onderwerp, dat zij bedoelt te regelen, onvoldoende, dan is het rationeel de bepaling aan te vullen of te verbeteren. Maar welke reden bestaat er om deze bepaling in de wet op den staat van oorlog en beleg nog eens toepasselijk te verklaren?

Voorts werd er op gewezen, dat maatregelen, genomen ingevolge art. 33 der Inkwartieringswet en ingevolge art. 16 der wet op den staat van oorlog en beleg dikwijls niet van elkaar te onderscheiden zijn. Art. 33 handelt over machtiging tot het in gebruik of in eigendom doen nemen van hetgeen voor de voorziening in de behoeften van inkwartiering enz. noodig is; art. 16 geeft o.a. de bevoegdheid gebouwen, zoo noodig met de daarin aanwezige werktuigen, in gebruik te nemen. Eenige leden wezen op het belang, dat het verschillend karakter van beiderlei maatregelen steeds scherp in het licht trede, zoodat niemand zich kan vergissen ten aanzien van de vraag, welke wetsbepaling te zijnen opzichte wordt toegepast. Dit is wenschelijk, omdat, wanneer voorwerpen volgens de Inkwartieringswet in gebruik worden genomen, de regeling der schadevergoeding een geheel andere is dan wanneer ingebruikneming ingevolge de wet op den staat van oorlog en van beleg plaats vindt. Daargelaten de vraag, of dit verschil gerechtvaardigd is en gehandhaafd behoort te worden — welke vraag verschillende leden geneigd waren ontkennend te beantwoorden — moet het niet kunnen voorkomen, dat een eigenaar in het onzekere verkeert, welke wetsbepaling de grondslag is voor de hem toekomende schadevergoeding. In dit verband is in de Commissie van Rapporteurs de aandacht gevestigd op het vonnis van de arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage

van 25 April 1916 (*Weekblad van het Recht* n°. 9950) waarbij een vordering ex art. 17 der wet op den staat van oorlog en beleg, wegens in gebruikneming van gebouwen en voorwerpen, is afgewezen, aangezien de Staat der Nederlanden zich verdedigde met de bewering, dat de ingebruikneming krachtens de Inkwartieringswet had plaats gevonden en de eischer niet kon bewijzen, dat de door hem aangehaalde wet was toegepast. De rechtbank overwoog o.a., dat het militair gezag volkomen vrij is bij toepassing van art. 33 der Inkwartieringswet een anderen vorm van inkwartiering te kiezen dan den gebruikelijken. Waar dit voor de belangen der ingezetenen zoo gewichtig punt op zoo losse schroeven blijkt te staan, werd op nauwkeuriger omschrijvingen aangedrongen.

Artikel 9.

In de oogen van sommige leden gaat de voorgestelde bepaling van art. 12 der wet, gelijk trouwens ook het bestaande art. 12, te ver. Deze leden waren van oordeel, dat een bepaling als deze niet op haar plaats is in een wet tot uitvoering van art. 187 der Grondwet, maar veeleer thuis behoort in de wet, in het tweede lid van art. 181 der Grondwet bedoeld. Dat een stuk van de regeling, in dat artikel aan den wetgever opgedragen, door dezen eenvoudig wordt toevertrouwd aan het militair gezag, zonder eenige beperking, achtten zij niet gerechtvaardigd. Zelfs de, overigens vrij onbeteekenende, beperking, in het bestaande artikel neergelegd in de woorden „in de militaire werkzaamheden”, welke de te verstrekken hulp nader bepalen, is in de nieuwe redactie weggefallen; daarin is slechts sprake van hulp in het militair belang. Het militair gezag zal met dit artikel in de hand over de geheele bevolking, vrouwen en kinderen niet uitgezonderd kunnen beschikken en zodoende het geheele burgerlijke leven kunnen stop zetten. Men verklaarde zich met deze vergaande bevoegdheid niet te kunnen vereenigen; alleen in werkelijken oorlogstoestand of in het dringendste gevaar is zij gerechtvaardigd; niet in geval van staat van oorlog, afgekondigd op grond van omstandigheden, die nog belangrijk verschillen van dreigend gevaar. De hier aan het woord zijnde leden, veronderstellende, dat de Regeering met deze bepaling het oog heeft op hetgeen men ook in de ons omringende oorlogslanden ziet, dat o.a. geheele fabrieken worden opgeëischt voor den aanmaak van kriegsbehoeften, meenden, dat dergelijke maatregelen niet mogen kunnen uitgaan van elk militair gezag, maar slechts van de Centrale Regeering en dat het onderwerp een afzonderlijke regeling vereischt.

Artikel 10.

Enkele leden oordeelden de bevoegdheid van het militair gezag, in het voorgestelde art. 12A der wet, om de Arbeidswet e. a. tijdelijk buiten werking te stellen, te ver gaande. In de maanden der mobili-

satie is huns inziens van die bevoegdheid, die ook thans bestaat, een niet voldoende gemotiveerd gebruik gemaakt.

De vraag werd voorts gedaan, of, volledigheidshalve in dit artikel niet ook de Caissonwet, wet van 22 Mei 1905 (*Staatsblad* n°. 143) behoort te worden genoemd.

Enkele leden merkten op, dat het aanbeveling verdient, in stede van in dit artikel te spreken van „wettelijke bepalingen op het dragen van wapenen” en „die (wettelijke bepalingen) op de uitoefening der jacht”, de wetten, waarop men hier het oog heeft, met name te noemen. De Jachtwet dient tot regeling der jacht. Wordt in het artikel nu gesproken van „uitoefening der jacht”, dan zou de vraag kunnen rijzen, of de wet slechts het oog heeft op die bepalingen, welke betreffen de feitelijke uitoefening van de jacht. Heeft de Regering met de afwijkende betiteling inderdaad iets dergelijks bedoeld? De Jachtwet zegt uitdrukkelijk, wat onder jagen wordt verstaan. Wat buiten die omschrijving valt, is dus niet uitoefening van de jacht in wettelijken zin. Stroopers oefenen de jacht dus niet uit en de voorgestelde bepaling, welke bepaaldelijk van de uitoefening der jacht spreekt, zou dus geen bevoegdheid medebrengen in de bestrijding der strooperij op andere wijze dan in de Jachtwet geschiedt, te voorzien.

In het laatste lid van art. 12A, en eveneens in volgende artikelen, is ten onrechte het woord „hoofd” met een hoofdletter gedrukt.

Artikel 11.

De tweede helft van het voorgestelde (en ook van het bestaande) art. 13 der wet werd door verscheidene leden volslagen overbodig geoordeeld, wijl de bevoegdheid van het militair gezag om een geheime politie in te stellen, vanzelfsprekend is. In het algemeen zal wel steeds elk optreden van de politie, gericht op het nagaan van verdachte personen en op het ontdekken van strafbare handelingen, een geheim karakter dragen. Men vroeg naar de bedoeling, die de Regering met dit artikel heeft.

Artikel 12.

Erkende, dat de voorgestelde redactie van het eerste lid van art. 14 der wet in zooverre een verbetering is vergeleken bij de bestaande bepaling, als zij niet aanstonds de bevoegdheden ex artt. 186 en 187 der Gemeentewet van den burgemeester op het militair gezag doet overgaan, meenden eenige leden nochtans, dat de bepaling voor het geval van staat van oorlog te ver gaat. Voor staat van beleg moge zij misschien gerechtvaardigd zijn, — zoolang de omstandigheden niet meer vereischen dan de voorbereiding op een toestand van gevaar, kunnen bedoelde bevoegdheden aan den burgemeester blijven toevertrouwd. Deze is toch het best in staat te beoordeelen,

in hoeverre van die bevoegdheid gebruik behoort te worden gemaakt. Het artikel stelt zelfs het voorschrift omtrent voorafgaand overleg met den burgemeester hier uitdrukkelijk ter zijde.

Artikel 13.

In het voorgestelde art. 15 der wet moet in plaats van „het een of ander” worden gelezen: „het een of het ander”.

Artikel 14.

Uit dit artikel blijkt niet duidelijk, wat in den vervolge zal zijn het eerste, wat het tweede lid, enz. van art. 16 der wet. Het schijnt, dat tot het eerste lid zal behooren alles wat vooraf gaat aan de woorden „Voor het gebruik”, enz., maar dan moet dit in het wetsontwerp typografisch duidelijk blijken. Overigens schijnt het niet aanbevelenswaardig het eerste lid zoo lang te doen zijn. Beter ware, het gedachte eerste lid in vier leden te splitsen, gelijk in het wetsontwerp door de wijze van drukken ook is geschied, terwijl in de bijlage der Memorie van Toelichting een splitsing in drie leden voorkomt.

Ten aanzien van de in art. 16 neergelegde bevoegdheid om o.a. wegen, dijken en wateren in gebruik te nemen, merkten enkele leden op, dat huns inziens wenschelijk ware ook hier steeds voorafgaand overleg te eischen met een deskundige autoriteit. Zij zouden een bepaling van die strekking in de wet wenschen te zien opgenomen.

Voorts werd in overweging gegeven in het derde lid te lezen: „wordt het gebruikte zoo mogelijk weder ter beschikking gesteld”. Niet zelden toch zal de mogelijkheid om het weder ter beschikking te stellen niet bestaan.

De mededeeling betreffende de wederbeschikbaarstelling behoort, naar eenige leden opmerkten, alleen schriftelijk te kunnen worden gedaan.

Artikel 15.

Naar aanleiding van het eerste lid van art. 17 der wet werd in de eerste plaats de vraag gedaan wanneer, indien de staat van oorlog voor een bepaalde streek is opgevolgd door den staat van beleg, de drie maanden, binnen welke de aanvraag om schadeloosstelling is in te dienen, beginnen te loopen. Men veronderstelde, dat dan de opheffing van den staat van beleg kan worden afgewacht, maar dit staat niet met zooveel woorden in het artikel.

Voorts schijnt in dit lid, waar het handelt over het geval van art. 16, ten onrechte te worden gesproken van het „tweede lid van dat artikel”. Bedoeld is blijkbaar de zinsnede „Zoodra het gebruik”, enz., welke volgens art. 14 van het wetsontwerp tot het eerste lid van art. 16 behoort. Wordt aan den boven geuiten wensch naar een

andere verdeeling in art. 16 voldaan, dan zal bedoelde zinsnede het vierde lid moeten worden genoemd.

Eenige leden kwamen op tegen de voorstelling, in de toelichting, dat deze termijn een fatale zoude zijn, zoodat na verloop daarvan het recht van schadeloosstelling vervallen zou zijn. Dat een termijn een fatale is, mag niet stilzwijgend worden aangenomen; het moet òf duidelijk worden uitgesproken òf uit den aard der zaak volgen. Ten aanzien van de onderhavige bepaling is nòch het een nòch het ander het geval. Acht de Regeering een fatalen termijn noodig, dan gaf men haar in overweging de bepaling alsnog in dien zin aan te vullen.

Gevraagd werd, of met het aanbod van een bepaalde som, in het tweede lid, bedoeld is een reëel aanbod, vatbaar voor consignatie, of een zoogenaamd papieren aanbod, d.i. een bereidverklaring om bedoelde som te betalen. Dit punt houdt nauw verband met de bepaling, dat als de belanghebbende het aanbod niet voldoende acht, „hij het geschil op de gewone wijze bij den burgerlijken rechter (kan) aanbrengeu.”

Ten aanzien van die bepaling waren verscheidene leden van oordeel, dat de woorden „op de gewone wijze” door een duidelijker omschrijving behooren te worden vervangen. Geschillen over schadeloosstelling wegens rechtmatige daad komen niet zoo dikwijls voor, dat men hier van „de gewone wijze” zou kunnen spreken. Bij ont-eigening zijn zulke geschillen talrijk, maar de wet kan niet bedoelen, dat de voor die geschillen vastgestelde procedure ook hier zal worden gevolgd. Was nu voorgeschreven, dat de Minister van Oorlog een reëel aanbod doet, dat, bij weigering, geconsigneerd wordt, dan zou men van een gewone wijze kunnen spreken, daar immers ons recht de procedure over de waarde of onwaarde van een gerechtelijk aanbod kent en regelt. De procedure voor vordering uit koop of huur zal hier natuurlijk ook niet kunnen worden gevolgd, aangezien de zaken, waarom het gaat, niet zijn gekocht of gehuurd. Een nadere regeling schijnt onontbeerlijk.

Artikel 16.

Eenige leden waren van meening, dat art. 18 der wet, in zijn oude zoowel als in zijn nieuwe redactie, te ver gaat in de beperking van de vrijheid van drukpers, ja van de vrijheid van geestelijk verkeer in het algemeen. Elke bekendmaking van een bericht of van een opmerking betreffende maatregelen der Overheid kan worden verboden, dus ook van de onschuldigste opmerking daaromtrent, laat staan van deugdelijke en nuttige critiek. Opmerkende, dat de toelichting den indruk maakt, dat de Regeering zelve zoover niet wenscht te gaan, drongen deze leden aan op een redactie, welke de burgers beter tegen willekeur beschermt.

Overigens werd aan het doeltreffende dezer bepaling getwijfeld. Zal een verbod om zekere berichten openbaar te maken, nuttig willen werken, dan moet het gelden voor het geheele land, ook voor die dcelen, waarvoor niet de staat van oorlog of belcg is afgekondigd.

Hierboven werd op dit punt reeds gewezen en gepleit voor een voorziening op anderen grondslag.

Artikel 17.

Dat, volgens letter *b* van art. 18A der wet, zelfs werkplaatsen en winkels zullen kunnen worden gesloten, gaat, naar de meening van eenige leden, te ver. Zij vroegen, waarom het noodig werd geoordeeld.

In geval van uitzetting uit het in staat van oorlog verklaarde gebied — letter *d* — behoort, naar eenige leden opmerkten, aan den uitgezette steeds de reden te worden medegedeeld, waarom tot dien maatregel is overgegaan. Echter waren andere leden van oordeel, dat in sommige gevallen, bijv. in geval van verdenking van buitenlanders van spionnage, zulk een gedragslijn onmogelijk kan worden gevolgd; zij zouden daarom bezwaar hebben tegen de opneming in de wet van een algemeene bepaling van deze strekking.

Dat de bepaling van deze letter het buiten twijfel stelt, dat prostituteés kunnen worden uitgezet, verklaarden eenige leden met voldoening te hebben gezien.

Volgens letter *e* zal ook het vertrek van niet-militairen *over een gedeelte van de grens* van het in staat van oorlog verklaard gebied kunnen worden verhinderd. Gevraagd werd, waarop de Regeering met deze bepaling het oog heeft. Waarom is zij noodig naast die betreffende afsluiting van de geheele grens?

Voorts werd gevraagd of de bepaling van letter *e* ook geldt ten aanzien van vreemdelingen. Zoo ja, kunnen daaruit dan niet gemakkelijk moeilijkheden voortvloeien met vreemde mogendheden?

Ten aanzien van letter *f* werd gewezen op de noodzakelijkheid dat bij de toepassing dezer bepaling steeds nauwkeurig worde onderscheiden tusschen uit- en doorvoer over het in staat van oorlog verklaarde gebied. Doorvoer moet niet kunnen worden verhinderd.

De tweede zin van de tweede alinea van art. 18A was voor enkele leden een aanleiding de vraag te stellen, of deze bepaling deroogeert aan art. 446 van het Wetboek van Strafrecht. Het verband tusschen deze alinea en genoemd artikel zouden zij gaarne nader zien toegevoegd.

Artikel 19.

Opgemerkt werd, dat, evenals in art. 18A der wet, onder *d*, is voorgeschreven, dat aan een bevel tot uitzetting steeds moet vooraf gaan het hooren van den betrokkene, ook de maatregel, bedoeld in het voorgestelde art. 18C, niet moet kunnen worden genomen, dan na een verhoor. Aanvulling der bepaling in dezen zin schijnt wenschelijk.

Artikel 20.

Met de bevoegdheid, welke het nieuwe art. 18D der wet aan het militair gezag verzekert, konden sommige leden zich niet vereenigen. Deze censuur mag huns inziens in een in staat van oorlog verklaard gebied onnoodig worden geacht.

Artikel 21.

Ook de bevoegdheid, bij het nieuwe art. 18*E* der wet aan het militair gezag verleend, om elk stuk, aan de post, aan een andere instelling van vervoer of aan 'de telegraaf toevertrouwd, te openen, scheen verscheidenen leden toe, voor den staat van oorlog ongemotiveerd ver te gaan; deze wijziging in den rechtstoestand van het in staat van oorlog verklaarde gebied behoorde tot die, welke het hen moeilijk maakten, zich met het wetsontwerp te vereenigen. Zij drongen er op aan, dat de bevoegdheid althans eenigermate zou worden beperkt door het voorhanden zijn van bepaalde omstandigheden, die de inbeslagneming en opening rechtvaardigen, tot voorwaarde te stellen.

Van andere zijde werd de vraag gesteld, of — afgezien van de quaestie der wenschelijkheid, aan het militair gezag de hier bedoelde bevoegdheden op te dragen — de bepaling op zich zelve wel voldoende is. Huns inziens moet ook op het brievenvervoer door anderen dan instellingen van vervoer, bijv. vervoer door bijzondere personen, toezicht kunnen worden gehouden en moet voorts het gebruik van vreemde talen of van geheimschrift in correspondenties kunnen worden verhinderd. Daarbij werd gewezen op hetgeen in 1891 in het Voorloopig Verslag over het toen aanhangig wetsontwerp betreffende dit onderwerp is opgemerkt. Uitgaande van de opvatting, dat het militair gezag tegen spionage ten allerstrengste moet kunnen optreden, schijnen noch het bestaande art. 38, noch de ontworpen nieuwe bepalingen in dit opzicht ver genoeg te gaan.

Artikel 22.

Bij de bespreking van het voorgestelde art. 18*F* kwam wederom de vraag aan de orde, of niet een vernietigingsrecht van de Kroon in de wet moet zijn geregeld, ten einde te verzekeren, dat verordeningen, die niet langer behooren te gelden, inderdaad ook verdwijnen. De bepaling van dit artikel, welke niet meer beteekent dan een administratief voorschrift, heeft te dezen opzichte weinig waarde.

Artikel 30.

Enkele leden zouden na dit artikel, betreffende art. 30 der wet, in het wetsontwerp gaarne bepalingen zien opgenomen, hiertoe strekkende: 1o. dat in art. 31 der wet ook een bepaling betreffende huwelijken worde opgenomen en 2o., dat in art. 32 der wet de daar omschreven bevoegdheid niet worde beperkt tot officieren.

Artikel 32.

Dat het voorgestelde art. 36 der wet zou verbieden de op te roepen niet-militairen aan de werkdadige verdediging te laten deelnemen, gelijk de toelichting zegt, konden verschillende leden in de

bewoordingen niet lezen. Zij meenden, dat verduidelijking der bedoeling gewenscht ware.

Artikel 34.

De vraag werd gedaan, waarom in het voorgestelde art. 38 der wet niet ook de beschikking over andere verkeersmiddelen dan de hier genoemde aan het militair gezag wordt toegekend.

Voorts wees men er op, dat ten aanzien van het ingrijpen van het militair gezag op ander gebied, waarvoor wettelijke regelingen bestaan, in de betrekkelijke wetten (of wetsontwerpen) uitdrukkelijke bepalingen voorkomen. Zoo o.a. in het wetsontwerp betreffende aanleg van elektrische werken. Het schijnt beter alle bepalingen van deze strekking in één wet, in de onderhavige, te zamen te vatten.

Dat de bepalingen omtrent de door het militair gezag in buitengewone omstandigheden te nemen maatregelen, voor wat de spoorwegen betreft, een wettelijken grondslag behoeven, in den vorm van een aanvulling der wet van 1899 (*Staatsblad* n°. 128), werd reeds onder de aandacht van de Regeering gebracht door de Commissie van advies over spoorwegexploitatie, in haar in Juni 1901 uitgebracht verslag, aan het slot der Memorie van Toelichting tot het door haar samengestelde wetsontwerp, houdende bepalingen omtrent de uitoefening van het spoorwegbedrijf door den Staat (zie den gedeeltelijken herdruk van 1906, bladz. 75). Enkele leden meenden te weten, dat destijds zulk een aanvulling der wet ook noodig is geoordeeld om aan de Regeering de volledige beschikking te verzekeren, zoowel over het personeel als over het materiaal der spoorwegen.

Artikel 36.

Enkele leden verklaarden zich niet overtuigd van de noodzakelijkheid in art. 41 der wet het strafmaximum hooger te stellen. In hetgeen daaromtrent in de toelichting voorkomt konden zij bezwaarlijk een motief daarvoor erkennen.

Artikel 41.

Ten aanzien van het eerste lid van art. 45 der wet werd opgemerkt, dat deze bepaling uiterst moeilijk is te verstaan. Men drong aan op een betere redactie.

Voorts werd de vraag gesteld of in den laatsten zin van het tweede lid niet ook moet worden gesproken van personen, die zich ingevolge art. 18C in verzekerde bewaring bevinden.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 15den Augustus 1916.

RINK.
BEUMER.
DE JONG.
VAN DOORN.
NOLENS.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 19 September 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. J. H. Rolandus Hagedoorn, te 's-Gravenhage.

Voor de toepasselijkheid van de wet van 31 December 1914 S. 666 (zie M. R. T. X blz. 329) is het alleen de vraag of een beklagde is een hier te lande geïnterneerd militair en niet of hem is medegedeeld dat die wet op hem van toepassing is, noch of hem de inhoud van die wet is medegedeeld.

Rechtskundige begrippen en omschrijvingen behooren in eene te lastelegging niet thuis en behooren bij de bewezen-verklaring met stilzwijgen te worden voorbij gegaan.

Aan den last van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, dat de meerderheid in rang tusschen Nederlandsche en vreemde militairen onderling moet worden erkend, kan eerst worden voldaan, wanneer van te voren die meerderheid in rang door de Koningin of van Harentwege door de Ministers van Marine en van Oorlog ware vastgesteld. (art. 1 laatste lid van voornoemde wet).

Het militair gezag kan wel voor bepaalde gevallen meerderheid van rang vestigen, maar niet in het algemeen gelijk is geschied door genoemden Opperbevelhebber door het uitgeven van de beide lijsten betreffende „Gelijkstelling militaire rangen”.

De verhouding van meerdere tot mindere tusschen militairen bestaat ook onafhankelijk van hunnen rang of stand wanneer en voor zoover de een krachtens zijn betrekking als bevelvoerend militair den ander onder zijne bevelen heeft, hetgeen het geval is met den commandant van een interneeringsdepot ten opzichte van de aldaar geïnterneerde militairen.

De weigering om zich des nachts te begeven naar hunne kamers op het door den Commandant van het Interneeringsdepot met het oog op een ordelijken gang van zaken in dat depot aangewezen tijd-

stip, voor de zich in het depot bevindende geïnterneerde militairen, is strafbaar ingevolge artikel 95 C. W. L.

Het werpen van een lucifersdoosje naar een meerdere in rang waarbij deze tegen de borst wordt getroffen stelt niet daar beledigen met gebaren van een meerdere in rang, maar het plegen van een daad van geweld tegen een meerdere in rang.

Aaneming van verzachtende omstandigheden; toepassing van artt. 53 en 54 C. W. L.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof
tusschen

W., oud 28 jaar, geboren te Bremen, Oberleutnant zur See, A., oud 23 jaar, geboren te Nienburg a. Weser, Leutnant zur See, beiden bij de Deutsche Marine en S., oud 22 jaar, geboren te Fürstenberg a. Oder, Leutnant der Fliegerabtheilung F 7 van het Deutsche leger, en allen geïnterneerd te Wierickerschans, appellanten van een door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 4 Mei 1916 gevezen vonnis, ter eenre — voor wie schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove moge behagen, met tenietdoening van het beroepen vonnis, zich onbevoegd te verklaren te erkennen over den persoon van den derden appellant, subsidiair en voor den eersten en tweeden appellant primair: hen van het hun te laste gelegde vrij te spreken, wordende hierbij tevens akte verzocht, dat de derde appellant afstand doet van de instantie voor zooverre betreft dat gedeelte van het beroep, hetwelk gericht is tegen de vrijspraak en onder reserve van hunne rechten om deze conclusie mondeling te doen toelichten

en

den Advocaat-Fskaal van de Zee- en Landmacht, bij 's Hof's beschikking van 30 Mei 1916 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat de appellanten, bij sententie van den Hove, zullen worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellanten, bij hun verhoor voor het Hof, hebben in het midden gebracht;

Overwegende dat appellanten voor den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, hebben terechtgestaan:

ieder der appellanten W. en A. ter zake dat hij te Wierickerschans, gemeente Bodegraven, in den nacht van 27 op 28 Maart 1916, als hier te lande geïnterneerd militair van eene buitenlandsche mogend-

heid, zich in het fort aldaar bevindende, opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan de herhaalde order van den Majoor-Commandant van het Interneeringsdepôt aldaar, B., zijn meerdere in rang, die hem, gelet op het voor de aldaar geïnterneerde Deutsche officieren geldende diensttableau, gelastte dadelijk naar zijn kamer aldaar te gaan, en zulks uitdrukkelijk heeft geweigerd door op die order te antwoorden: „Neen”;

appellant S. ter zake dat hij te Wierickerschans, gemeente Bodegraven, in den nacht van 27 op 28 Maart 1916, als hier te lande geïnterneerd militair van eene buitenlandsche mogendheid, zich in het fort aldaar bevindende:

1o. opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan de herhaalde order van den Majoor-Commandant van het Interneeringsdepôt aldaar, B., zijn meerdere in rang, die hem, gelet op het voor de aldaar geïnterneerde Deutsche officieren geldende diensttableau, gelastte dadelijk naar zijn kamer aldaar te gaan, en zulks uitdrukkelijk heeft geweigerd door op die order te antwoorden: „Neen”;

2o. een daad van geweld heeft gepleegd tegen den Majoor B., hierboven sub 1o. genoemd, zijn meerdere in rang, althans dien meerdere met gebaren heeft bedreigd of beledigd, door een lucifersdoosje, althans een soortgelijk voorwerp, van een tafel te nemen en dit naar genoemden meerdere te gooien, waardoor deze tegen diens borst werd getroffen, en vervolgens meergenoemden meerdere in rang met gebaren heeft bedreigd door in eene dreigende houding met het kennelijk doel genoemden meerdere daarmede te slaan of te gooien, naar een zich in zijne nabijheid bevindende flesch te grijpen, daarbij met voorovergebogen lichaam en achteruitgestreken rechterarm tegenover dien meerdere staande;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 4 Mei 1916 gewezen vonnis, op grond van de in het vonnis genoemde bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met de schuld van ieder der appellanten aan het te zijnen aanzien bewezen verklaarde, hetgeen aan appellanten W. en A. is te laste gelegd en hetgeen aan appellant S. in aanhef en onder 1o. is te laste gelegd, alsmede van het aan dezen appellant in aanhef en onder 2o. te laste gelegde, dat appellant te Wierickerschans, gemeente Bodegraven, in den nacht van 27 op 28 Maart 1916 als hier te lande geïnterneerd militair van eene buitenlandsche mogendheid, zich in het fort aldaar bevindende, den Majoor-Commandant van het Interneeringsdepôt aldaar B., zijn meerdere in rang, met gebaren heeft beledigd, door een lucifersdoosje van een tafel te nemen en dat naar genoemden meerdere te gooien, waardoor deze tegen diens borst werd getroffen; een en ander met vrij spraak van laatstgenoemden appellant van hetgeen hem in aanhef en onder 2o. meer is te laste gelegd, als zijnde dit niet wettig en overtuigend bewezen en met verwerping ten aanzien van dezen appellant van de voorgestelde onbevoegdheid, hebbende de Krijgsraad zich bevoegd verklaard om te erkennen over den persoon van dezen appellant;

Overwegende dat de Krijgsraad de bewezen verklaarde feiten heeft

gequalificeerd met betrekking tot de appellanten W. en A. als: „het „als officier in eene andere gelegenheid dan in eene affaire tegen den „vijand of in eene plaats, welke dadelijk belegerd of berend is, uit- „drukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten de orders van dengene, „die boven hem gesteld is, te gehoorzamen en na te komen, begaan „door een hier te lande geïnterneerd militair van eene buitenland- „sche mogendheid”, en met betrekking tot den appellant S. als: „1o. „het als officier in eene andere gelegenheid dan in eene affaire tegen „den vijand of in eene plaats, welke dadelijk belegerd of berend is, „uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten de orders van den- „gene, die boven hem gesteld is, te gehoorzamen en na te komen; 2o. „het als officier met gebaren beleedigen van zijn meerdere in rang, beide feiten als ééne voortgezette handeling beschouwd, en beide fei- „ten begaan door een hier te lande geïnterneerd militair van eene „buitenlandsche mogendheid”, en te dier zake ieder der appellanten W. en A. heeft veroordeeld tot een militaire gevangenisstraf van drie weken en den appellant S. tot eene militaire gevangenisstraf van vijf weken, met bepaling, dat de tijd, na de arrestatie van appellanten in de residentie van den Krijgsraad, zijnde 24 April 1916 door de veroordeelden voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hun opgelegde straf;

Overwegende dat ook ter terechtzitting van het Hof namens appellant S. is aangevoerd, dat de militaire rechter niet bevoegd is over den persoon van dezen appellant te erkennen, aangezien ten processe niet zoude zijn gebleken, dat aan hem is bekend gemaakt, dat de Nederlandsche militaire wetten op hem, als geïnterneerde, van toepassing zijn, terwijl in elk geval de inhoud van deze wetten hem niet is medegedeeld;

Overwegende dat, hoe wenschelijk het ook is, dat aan hier te lande geïnterneerde militairen van eene buitenlandse mogendheid worde meegedeeld niet alleen, dat de wettelijke bepalingen, in de artikelen 1 en 3 der Wet van 31 December 1914 (Staatsblad No. 666) opgesomd, op hem, als geïnterneerde, van toepassing zijn, maar ook de geheele inhoud van die bepalingen, het doen van zoodanige mededeelingen noch door de genoemde wet noch elders in onze wetgeving als eisch voor de toepasselijkheid van hare voorschriften is gesteld en dus rechtens enkel ter zake doet of een beklagde is een hier te lande geïnterneerd militair van eene buitenlandse mogendheid, maar niet of hem de bedoelde mededeelingen zijn gedaan;

Overwegende dat dan ook terecht de Krijgsraad zich bevoegd heeft geacht te erkennen ook over den persoon van dezen appellant;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring in het vonnis terecht is geschied, echter met dien verstande, dat het Hof van het te laste gelegde en door den Krijgsraad wettig en overtuigend bewezen verklaarde enkel wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen van feitelijken aard is en dus niet, dat de Majoor-Commandant van het Interneeringsdepôt te Wierickerschans B. was der appellanten meerdere in rang en evenmin, dat appellant S., door een lucifers-

doosje van een tafel te nemen en dit naar genoemden Majoor te gooien, waardoor deze tegen diens borst werd getroffen, dien hoofd-officier met gebaren heeft beleedigd, zijnde dit een en ander rechtskundige begrippen, en omschrijvingen, die in eene telastelegging niet thuis hooren en bij de bewezen-verklaring dan ook met stilzwijgen behooren te worden voorbijgegaan;

Overwegende dat de qualificatie, in het vonnis gegeven aan het feit, aan ieder der appellanten W. en A. en aan den appellant S. in aanhef en onder 1o. te laste gelegd, op de Wet is gegrond;

Overwegende dat wel namens de appellanten ter terechtzitting van het Hof is betoogd, dat dit feit niet valt onder artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande vooreerst, omdat de Majoor-Commandant van het Interneeringsdepôt te Wierickerschans niet zoude zijn de meerdere in rang van de appellanten en de door hem aan appellanten gegeven order dus niet de order van een meerdere in rang en verder, omdat die order in elk geval niet zoude betreffen eene bepaalde dienstverrichting, als gevorderd voor de toepassing van genoemd artikel, maar deze beschouwingen onjuist zijn;

Overwegende, met betrekking tot het eerste punt van dit betoog: dat ongetwijfeld terecht namens appellanten is aangevoerd, dat aan het voorschrift van het laatste lid van artikel 1 der Wet van 31 December 1914 (Staatsblad No. 666) tot dusverre nog geene uitvoering is gegeven, immers noch door de Koningin noch van Harentwege door den Minister van Marine en dien van Oorlog de daar bedoelde onderlinge verhouding van Nederlandsche en vreemde militaire rangen is bepaald; dat ook terecht namens appellanten er op is gewezen, dat de in het vonnis van den Krijgsraad vermelde last van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, dat de meerderheid in rang tusschen Nederlandsche en vreemde militairen onderling moet worden erkend, te dezen van alle beteekenis is ontbloomd, omdat toch, al aangenomen, dat de Opperbevelhebber bij Koninklijk besluit tot het geven van dien last is gemachtigd, zooals in het vonnis te lezen staat maar aan het Hof niet is gebleken, dan nog aan dezen last tot erkenning van meerderheid in rang tusschen Nederlandsche en vreemde officieren onderling eerst uitvoering zou kunnen worden gegeven, wanneer van te voren die meerderheid in rang ware vastgesteld, hetgeen ingevolge het laatste lid van artikel 1 der bovenbedoelde wet door de Koningin of van Harentwege door de beide bedoelde Ministers zoude hebben moeten geschieden, maar, als gezegd, tot dusverre niet heeft plaats gevonden; dat verder aan het Hof bekend is, dat door den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht niet enkel bovenbedoelde last is uitgevaardigd maar nog bovenden twee lijsten, betreffende „Gelijkstelling militaire rangen”, zijn uitgegeven, bevattende de eene lijst gelijkstellingen van militaire rangen in het Belgische, Deutsche, Fransche en Engelsche leger met die in het Nederlandsche leger en de andere lijst zoodanige gelijkstellingen van de militaire rangen bij de Engelsche, Deutsche en Fransche zeemacht met die bij de Nederlandsche Land- en Zeemacht; dat, zoo het uitgeven van deze lijsten mocht zijn geschied in verband met het be-

paalde in het laatste lid van artikel 1 der meergenoemde wet, het duidelijk is, dat dan de Opperbevelhebber een onderwerp heeft ter hand genomen, dat door de wet ter regeling aan de Koningin of van Harentwege aan de Ministers van Marine en van Oorlog is toevertrouwd, kunnende ingevolge die wetsbepaling het militair gezag niet in het algemeen, als hier zou zijn geschied, maar enkel voor bepaalde gevallen, meerderheid van rang vestigen;

Overwegende dat het namens appellanten gevoerde betoog dus in zooverre is juist, dat de meerderheid in rang van den Majoor-Commandant van het Interneeringsdepôt te Wierickerschans boven de appellanten niet gegrond is op eenige bepaling, ingevolge het laatste lid van artikel 1 der meergenoemde wet bevoegdelyk gegeven;

Overwegende dat echter bedoeld betoog in zooverre faalt als daarbij is voorbijgezien, dat de verhouding van meerdere tot mindere tusschen militairen ook bestaat, onafhankelijk van hun rang of stand, wanneer en voor zooverre de een krachtens zijne betrekking als bevelvoerend militair den anderen onder zijne bevelen heeft en dat zulks hier zich voordoet met betrekking tot den Majoor B., commandant van het Interneeringsdepôt te Wierickerschans en als zoodanig daar over allen het bevel voerend, en de appellanten, in dat depôt geïnterneerde militairen van eene buitenlandsche mogendheid, dat dus op dezen grond eerstgenoemde moet worden aangemerkt als in den zin van de artikelen 95 en 99 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande boven laatstgenoemden te zijn gesteld;

Overwegende dat deze opvatting — meerderheidsverhouding gegrond op bevelvoering — ook is neergelegd in het in het vonnis van den Krijgsraad aangehaalde artikel 2 der Wet van 31 December 1914 (Staatsblad No. 666), volgens welk wetsartikel de commandanten van interneeringsdepôts of de door hen aangewezen officieren voor de toepassing van de genoemde wet als de commandeerende officieren van een korps worden aangemerkt, alsmede in de beschikking van den Minister van Oorlog van 6 Januari 1915, 1e afdeling No. 438 (Legerorders 1915, deel B, No. 5), volgens welke de functiën, in de artikelen 11 en 12 van de Rechtspleging bij de Landmacht aan den garnzoens-commandant opgedragen, ten opzichte van geïnterneerde militairen van eene buitenlandsche mogendheid worden vervuld door den Commandant van het Interneeringsdepôt, waartoe zij behooren;

Overwegende, met betrekking tot het tweede punt van het namens appellanten gevoerd betoog: dat de in de telastelegging omschreven order van den Commandant van het Interneeringsdepôt voor appellanten betrof eene bepaalde dienstverrichting, niet echter omdat deze order, zooals in het vonnis van den Krijgsraad wordt aangevoerd, gegrond zoude zijn op het ten processe overgelegde dienst-tableau — zijnde aan het Hof niet duidelijk geworden hoe en wanneer dit stuk is tot stand gekomen en welke daarvan de betekenis is — maar omdat het des nachts zich begeven naar hunne kamers op het door den Commandant van het Interneeringsdepôt met het oog op een ordelijken gang van zaken in dat depôt aangewezen tijdstip, voor de in het depôt zich bevindende geïnterneerde militai-

ren vormt eene bepaaldelijk omschreven verrichting, die zij in en ten behoeve van den dienst in het depôt hebben na te komen;

Overwegende dat de qualificatie, in het vonnis gegeven aan het ten laste van appellant S. bewezen verklaarde feit, hem in aanhef en onder 2o. te laste gelegd, niet op de Wet is gegrond; dat immers, waar bewezen is, niet enkel, dat deze appellant een lucifersdoosje van een tafel heeft genomen en dit naar den Majoor-Commandant van het Interneeringsdepôt te Wierickerschans, B., heeft gegooid, maar ook, dat deze daardoor tegen diens borst werd getroffen, dit een en ander oplevert een daad van geweld plegen tegen dien meerdere, dat daarom de qualificatie van dit feit behoort te luiden: „het „als officier een daad van geweld plegen tegen zijnen meerdere „in rang; in tijd van vrede en niet voor den vijand”;

Overwegende dat de Krijgsraad terecht heeft beslist, dat beide feiten, ten laste van den appellant S. bewezen, als ééne voortgezette handeling zijn te beschouwen;

Overwegende, met betrekking tot de straf, aan appellanten bij het vonnis opgelegd: dat in de artikelen 53 en 54 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande aan den militairen rechter de bevoegdheid is toegekend om, voor zooverre wettige redenen van verschooning of verontschuldiging zulks in goede justitie klaarblijkelijk mochten vereischen, in plaats van de op de feiten gestelde straf zoodanige mindere te kiezen, als met den aard van die feiten het meest overeenkomt en tevens van de soort, bij de Wet bepaald, het minste afwijkt;

Overwegende dat het Hof termen aanwezig acht om hier van deze bevoegdheid gebruik te maken, van oordeel als het is, dat in goede justitie rekening behoort te worden gehouden met de stemming, waarin deze officieren, die alleen aan den oorlog een werkdadig aandeel hadden genomen en van wie twee reeds geruimen tijd en de derde eerst sinds eenige dagen was geïnterneerd, hebben moeten verkeerden in den avond, waarin de feiten zijn voorgevallen, toen hun, terwijl zij zich onledig hielden met elkander hunne oorlogs-wederwaardigheden mede te deelen, en hun eerst door den waarnemenden commandant was vergund om later dan op het gewone uur in de conversatiekamer te blijven, daarna door den inmiddels teruggekeerden commandant werd gelast zich naar hunne slaapvertrekken te begeven, waarbij dan ook niet geheel buiten beschouwing behoort te blijven, dat blijkbaar dien avond het toezicht op het gebruik van dranken door deze geïnterneerden onvoldoende is geweest;

Overwegende dat de straf van militaire detentie hier met den aard van de gepleegde feiten het meest overeenkomt en tevens van de militaire gevangenisstraf — de soort, bij de Wet bepaald — het minste afwijkt;

Gezien, behalve de wetsartikelen in het vonnis van den Krijgsraad bereids genoemd, de artikelen 53, 54, 100 en 101 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 209 en volgende van de Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 4 Mei 1916 ten laste van appellanten gewezen, voor zooverre daarbij ook bestanddeelen van de telastelegging van niet-feitelijken aard zijn bewezen verklaard; voor zooverre betreft de qualificatie, gegeven aan de ten laste van appellant S. bewezen verklaarde feiten en voor zooverre betreft de straffen aan appellanten opgelegd;

Houdt het vonnis voor het overige in stand met verbetering der bewijsvoering als boven aangegeven;

Qualificeert de feiten, ten laste van appellant S. bewezen, als: „1o. het als officier in eene andere gelegenheid dan in eene affaire „tegen den vijand of in eene plaats welke dadelijk belegerd of berend „is, uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten de orders van den „gene, die boven hem gesteld is, te gehoorzamen en na te komen; 2o. „het als officier een daad van geweld plegen tegen zijnen meerdere „in rang in tijd van vrede en niet voor den vijand, beide feiten als „ééne voortgezette handeling beschouwd”;

Veroordeelt ieder der appellanten W. en A. tot eene militaire detentie van drie weken en den appellant S. tot eene militaire detentie van vijf weken;

Bepaalt, dat de tijd, door de veroordeelden vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hun opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van vier en twintig April 1916 af;

Ontzegt allen anderen eisch.

PLEIDOOIEN VOOR HET HOF:

Mr. J. H. Rolandus Hagedoorn, advocaat te 's-Gravenhage, voor beklaagden optredende, betoogde, dat toen indertijd hem het verzoek gedaan werd voor deze beklaagden de verdediging op zich te nemen, hij het groote gewicht hiervan gevoeld heeft, daar de zaak intercommunale en internationale belangstelling heeft gewekt; deze zaak is van het grootste gewicht voor deze drie beklaagden, daar het Hof thans te beslissen heeft over hun geheel verdere leven; pleiter wil eerst een juridisch punt vooropstellen en wel de al of niet-bevoegdheid van den militairen rechter om over den derden beklaagde te vonnissen. De Krijgsraad heeft deze bevoegdheid gevonden in de Wet van 31 December 1914 (Staatsblad no. 666); het vonnis geeft hiervoor eene definitie, die, naar pleiter hoopt, niet door het Hof onderschreven zal worden; volgens den Krijgsraad behooren de beklaagden tot de Nederlandsche Landmacht; maar pleiter komt hier tegen op; die wet deelt de geïnterneerde militairen niet in, doch stelt ze gelijk met de Nederlandsche militairen; en nu rijst de vraag, hoe staat de Nederlandsche militair tot de Nederlandsche militaire wetten; het vonnis zegt de bekendheid daarmede wordt niet vereischt, maar dit is niet juist; artikel 74 der Militiewet vermeldt uitdrukkelijk, dat aan de miliciens moet worden bekend gemaakt, dat zij onder militaire tucht staan; waar nu voor het grootste deel der Nederland-

sche militairen dit wordt vereischt, moet dit dan ook niet gevorderd worden voor geïnterneerde vreemde militairen? Bij het ontwerpen der hierboven genoemde noodwet en later bij het tot stand komen, is het de uitdrukkelijke bedoeling geweest, dat den geïnterneerden militairen bekend zou worden gemaakt, dat zij aan de militaire wetten onderworpen waren; de memorie van toelichting zegt, dat hiervoor tijdig zal worden zorg gedragen; nu is dit wel gebeurd met de beide eerste beklagden bij hunne aankomst te Bergen en hebben zij eene verklaring geteekend, dat zij met deze bepalingen bekend waren, doch niet is dit het geval met beklagde S.; bij zijne aankomst te Wierickerschans is hem door den majoor B. medege-deeld, dat hij stond onder de militaire wetten, maar wat die wetten inhielden daar sprak men niet over; is dit nu voldoende? Eene zoodanige kennisgeving aan een milicien zou uw Hof zeer zeker niet voldoende vinden; nu hingen er wel aan den wand eenige vertaalde artikelen van het Crimineel Wetboek, maar daar stond ook niet bij, dat ze op hem van toepassing waren. Ook heeft majoor B. in het tumult geroepen: denk er aan, dat jelui onder de militaire wetten staan, maar dat ook is niet voldoende; men moet voor de geïnterneerde militairen dezelfde eischen stellen als voor de Nederlandsche militairen en op grond hiervan verzoekt pleiter ten aanzien van beklagde S. onbevoegdverklaring van den militairen rechter.

Het tweede punt is de dienstweigering waaraan alle drie de beklagden zich zouden hebben schuldig gemaakt; levert het door de beklagden gepleegde een strafbaar feit op? De telastlegging spreekt van een order hun door hun meerdere in rang gegeven; pleiter betwist dat majoor B. een wettelijk aangestelde meerdere was. Het slot der Wet van 31 December 1914 spreekt hierover en draagt de regeling op aan de Kroon of de Ministers; nu heeft de Kroon dien last overgedragen aan den Opperbevelhebber; dit is een ongeoorloofde delegatie. Pleiter haalt het bekende arrest aan van den Hoogen Raad betreffende de verordening van den Interneerings-Commandant te Amersfoort.

De president merkt op dat het Hof in het bezit is van een afschrift van dit arrest.

Pleiter is dan van meening dat de majoor B. niet op wettige wijze de meerdere was van de beklagden. Maar pleiter wil ook van het standpunt uitgaan dat het niet opvolgen van het bevel overtreding van artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande daarstelt; wat zijn dan de feiten; de majoor B. was dien dag met verlof en luitenant S. was kersversch uit de lucht komen vallen en in het interneeringsfort aangekomen; nu was er niet het minste toezicht op het gebruik van sterken drank; om half twaalf werd het buffet gesloten, maar de geïnterneerden hebben ieder nog een eigen drankkeldertje; beklagde A. ging toen aan den waarnemenden commandant vragen of zij nog wat mochten opblijven hetgeen hun werd toegestaan; onmiddellijk daarna kwam er echter een ordonnans die de ramen ging sluiten en het licht uit wilde doen; terwijl kwart voor twaalf een sergeant-

majoor kwam zeggen dat zij naar bed moesten; hierdoor werden de beklaagden geprikkeld; terwijl even daarna de waarnemend commandant, kapitein I. hun kwam verzoeken naar bed te gaan; hieraan hebben zij niet voldaan; toen majoor B. thuis kwam heeft kapitein I. gezegd dat hij den beklaagden verlof gegeven had nog wat op te blijven; de majoor vond dit goed maar vond het nu toch tijd om naar bed te gaan; toen beklaagden hier niet aan voldeden is het hun gelast doch beklaagden zijn blijven weigeren; is nu het niet opvolgen van dit bevel te beschouwen als dienstweigering? was het bevel een dienstbevel? De Krijgsraad zegt ja en grondt dit op het bestaande diensttableau; pleiter bespreekt de inrichting van het diensttableau waarop a.o. voorkomt ontbijten, dokter spreken, baden, enz.; dit tableau dient enkel voor orde en regelmaat, dat men b.v.b. niet des avonds zal ontbijten. Pleiter haalt eenige beslissingen aan van den militairen rechter waarbij dusdanige orders werden gegeven en beklaagden werden vrijgesproken op grond dat dit geen orders waren, gegeven in dienstzaken; artikel 95 van het Crimineel Wetboek is voor beklaagden eigenlijk een wassen neus; dit is de schuld van den wetgever der Wet van 31 Dec. 1914 die zich met een Franschen slag door dit wetje heeft heengeslagen; hoe wil men de op de overtreding van dit artikel gestelde straf van cassatie en ontzegging uitspreken, hoe wil men die toepassen? De door beklaagden gepleegde feiten vallen dus niet onder art. 95 van het Crimineel Wetboek, maar onder artikel 27 van het Reglement van Krijgstucht.

Wat betreft het gooien met het lucifersdoosje naar majoor B. door beklaagde S., zegt pleiter dat doordat het buffet gesloten was en men geen glazen had uit de flesch werd gedronken; toen S. de grove fout maakte om dit te doen in bijzijn van majoor B. en majoor B. hem de flesch afnam, is dit werpen een reflexbeweging geweest. Bij het verhoor voor den Krijgsraad heeft majoor B. zelf geantwoord op de vraag van den President of hij zich daardoor beleedigd gevoelde: „neen”.

De *President* interrumpeert pleiter en zegt dat hij thans openbaar maakt wat bij den Krijgsraad met gesloten deuren is behandeld en verzoekt hem zich alleen te bepalen tot datgene wat openbaar is.

Mr. Hagedoorn zegt, dat hij zich hiertoe zal bepalen, en vervolgt dan dat het opzet om te beleedigen niet aanwezig is geweest.

Ten aanzien der op te leggen straf, wanneer het Hof van meening mocht zijn dat er gestraft moet worden, meent pleiter dat men zich moet indenken in den toestand waarin de beklaagde verkeerden; de eerste beklaagde als commandant van een duikboot op het kantje af gered; de tweede beklaagde met een watervliegtuig geland; de derde beklaagde, die als vliegenier den geheelen oorlog had medegemaakt, hebben dien avond gefraudeerd; alles is de schuld van het meer dan slappe optreden van kapitein I. Veroordeeling tot gevangenisstraf brengt voor hen mede verlaten van het Deutsche leger, den dienst die hun eenig ideaal is; pleiter vraagt dan veroordeeling met toepassing der artikelen 54 en 55 van het C. W. L. tot militaire detentie, welke straf niet oneervol is; doch liever nog zag pleiter veroordeeling

tot de straf van cassatie met ontslag uit het dienstverband; welk dienstverband kan pleiter niet zeggen, dan zijn zij morgen al hier het land uit. Resumeerende concludeert pleiter tot onbevoegdverklaring van den militairen rechter ten aanzien van het door beklaagde S. gepleegde, subs. en voor de beide andere beklaagden primair vrij-spraak, dan wel veroordeeling tot eene andere strafssoort.

De *Advocaat-Fisikaal* voor Hr. Ms. Zee- en Landmacht zal op de juridische bezwaren niet diep ingaan, zij bestaan niet en worden in het vonnis voor zooveel noodig weerlegd; het betoog van den verdediger is niet logisch; als de militaire wetten niet op beklaagden van toepassing zijn dan valt ook daar buiten het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande, waarop de verdediger thans een beroep doet; dat beklaagden niet zouden geweten hebben dat zij zich misdroegen geloofst pleiter ook niet; in alle beschaafde landen bestaat de eerbied voor den meerdere; het door beklaagden betoonde leedwezen is door Z.H.Ed. Gest. met genoeg geconstateerd; toch blijven de feiten hoogst ernstig en wordt dan ook geconcludeerd tot bevestiging van het vonnis.

Toen mr. Hagedoorn zijn pleidooi geëindigd had merkte de *president* mr. Schepel op dat uit zijn pleidooi de conclusie zou zijn op te maken dat het toezicht op het drankgebruik te Wierickerschans onvoldoende was; uit de stukken is echter gebleken dat dit wel voldoende was.

Mr. Hagedoorn speet het ten zeerste dat zijn mond gesnoerd werd door de gesloten zitting van den Haagschen Krijgsraad en operde de vraag of het dan misschien niet beter ware geweest om ook de zitting van het Hof met gesloten deuren te houden.

(Algemeen Handelsblad).

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 27 October 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. J. Winkel Jr.

Een beklaagde, die schuldig wordt bevonden aan het niet-voldoen aan de bevelen van het militair gezag, doch zich te zijner verdediging beroept op het feit, dat een in die bevelen bedoelde beschikking van den Minister van Financiën niet te zijner kennis is

gekomen, moet, nu blijkt dat hij die beschikking niet heeft kunnen kennen en dus heeft gehandeld zonder eenige schuld, wegens afwezigheid van schuld van de hem ten laste gelegde overtreding worden vrügesproken, zijnde hij uit dien hoofde niet strafbaar.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve bij 's Hofs beschikking van 14 Juli 1916 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te Arnhem, op 8 Maart 1916 gewezen in de zaak tegen B. J. v. d. B., oud 25 jaar, geboren te Didam, milicien-kanonnier bij het Korps Pantserfort-Artillerie;

Welke Advocaat-Fisikaal verzocht en bij beschikking van 22 Augustus 1916 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden v. d. B., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat de gedaagde alsnog bij Sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „binnen de gemeente Zevenaar margarine vervoeren, zonder dat dit vervoer gedekt is door een geleibiljet van beperkten duur en deswege veroordeeld tot acht dagen hechtenis;

alzoó eischer in hooger beroep, ter eenre

en

genoemden B. J. v. d. B., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot vrijspraak van den gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terecht gestaan ter zake dat hij op 18 December 1915 te Babberich, gemeente Zevenaar, waar de staat van beleg was afgekondigd, ongeveer 7½ K.G. margarine heeft vervoerd, zonder in het bezit te zijn van een geleibiljet, afgegeven door den grenswacht-commandant te Zevenaar, terwijl het vervoer verboden was bij artikel 1 der Algemeene Bekendmaking No. 26 van den Territoriaal Bevelhebber in Overijssel enz., zijnde bij beschikking van den Minister van Financiën van 11 Augustus 1915 (vertrouwelijk) het Koninklijk besluit van 7

Augustus 1915 (Staatsblad No. 370) op margarine toepasselijk verklaard;

Overwegende dat de Krijgsraad gedaagde heeft vrijgesproken uit overweging dat niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging is geput, dat gedaagde schuldig is aan hetgeen hem is te laste gelegd;

Overwegende dat gedaagde ter terechtzitting van het Hof heeft opgegeven, dat hij op 18 December 1915 te Babberich, gemeente Zevenaar, ongeveer 7½ K.G. margarine heeft vervoerd zonder dat hij toen in het bezit was van een geleibiljet, afgegeven door den grenswacht-commandant te Zevenaar;

Overwegende dat het op den ambtseed opgemaakt proces-verbaal d.d. 21 December 1915 van J. S., wachtmeester, en B. K., maréchaussée tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, beiden van de brigade Zevenaar, 3e divisie der Koninklijke Maréchaussée, inhoudt, als door relatanten op 18 December 1915 waargenomen en bevonden: dat te Westervoort een militair van een burger een pak overnam en dit aan zijn rijwiel bevestigde; dat deze militair door eersten relatant is aangehouden te Babberich, gemeente Zevenaar, en toen opgaf te zijn: B. J. v. d. B., geboren te Didam 10 Juni 1891, milicien-soldaat, behoorende tot het 3e Regiment Vesting-Artillerie, in garnizoen op het fort te Westervoort, dat het pak, hetwelk aan het rijwiel van den aangehoudene was bevestigd, bevatte 7½ K.G. margarine; dat de aangehoudene verklaarde niet in het bezit te zijn van een geleibiljet, afgegeven door den grenswacht-commandant te Zevenaar tot dekking van het vervoer van die margarine;

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 25 September 1914 (Staatsblad No. 463) o.a. de gemeente Zevenaar is verklaard in staat van beleg, terwijl bij de Wet van 21 December 1914 (Staatsblad No. 575) de staat van beleg, verklaard bij genoemd Koninklijk besluit, is bestemd;

Overwegende dat, blijkens een schrijven van den Minister van Financiën d.d. 11 Augustus 1915, bij zijne beschikking van dien dag voor de toepassing van het Koninklijk besluit van 7 Augustus 1915 (Staatsblad No. 370) ook margarine is aangewezen;

Overwegende dat alzoo door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de eigen erkenningen van gedaagde en den inhoud van het proces-verbaal van S. en K., een en ander boven weergegeven, wettig en overtuigend is bewezen, met gedaagdes schuld daaraan, dat gedaagde op 18 December 1915 te Babberich, gemeente Zevenaar, waar de staat van beleg was afgekondigd, ongeveer 7½ K.G. margarine heeft vervoerd, zonder in het bezit te zijn van een geleibiljet, afgegeven door den grenswacht-commandant te Zevenaar, zijnde bij beschikking van den Minister van Financiën van 11 Augustus 1915 het Koninklijk besluit van 7 Augustus 1915 (Staatsblad No. 370) op margarine toepasselijk verklaard;

Overwegende dat het aldus bewezen verklaarde feit valt onder de verbodsbepaling van artikel 1 van de Verordening van den Territoriaal Bevelhebber in Overijsel enz. van 11 October 1915 — Al-

gemeene Bekendmaking No. 26 — en moet worden gequalificeerd als: „het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, krachtens de bij de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad No. 128) bedoelde verordeningen gegeven, door in de in staat van beleg verklaarde gemeente Zevenaar datgene te vervoeren, waarop bij beschikking van Zijne Excellentie den Minister van Financiën het Koninklijk besluit van 7 Augustus 1915 (Staatsblad No. 370) van toepassing is verklaard, terwijl dit vervoer niet gedekt is door een geleibiljet van beperkten duur”;

Overwegende dat gedaagde ter terechtzitting van het Hof heeft opgegeven, dat het hem op 18 December 1915, toen hij in de gemeente Zevenaar margarine vervoerde, onbekend was, dat dit vervoer door een geleibiljet gedekt moest zijn, zijnde eene beschikking van den Minister van Financiën, als bedoeld in artikel 1 van de Verordening van den Territoriaal Bevelhebber in Overijssel enz. van 11 October 1915 — Algemeene bekendmaking No. 26 — niet te zijner kennis gekomen;

Overwegende dat aan het Hof niet is gebleken, dat de bovenbedoelde beschikking d.d. 11 Augustus 1915 van den Minister van Financiën op eenigerlei wijze ter kennis van het publiek is gebracht; dat veeleer uit een in afschrift bij de stukken aanwezige schrijven van den Minister van Financiën d.d. 10 Augustus 1915 aan de Inspecteurs der directe belastingen en der invoerrechten en accijnzen moet worden opgemaakt, dat wel de ambtenaren van dezen tak van dienst, met beschikkingen van dezen aard zijn in kennis gesteld, maar meer algemeene bekendheid daaraan niet is gegeven; dat dan ook de bewering van gedaagde, dat hij destijds die beschikking niet heeft gekend en dan ook niet heeft geweten, dat hij voor het vervoer van margarine in de gemeente Zevenaar een geleibiljet behoefde, aan het Hof alleszins aannemelijk is voorgekomen en het Hof dit verweer aldus verstaat, dat gedaagde de bedoelde beschikking ook niet heeft kunnen kennen;

Overwegende dat, zulks aangenomen, dan echter tevens vaststaat, dat gedaagde, op tijd en plaats en wijze als in de telastelegging aangegeven margarine vervoerende, zonder eenige schuld heeft gehandeld en hij mitsdien bij afwezigheid van schuld ter zake van overtreding van het voorschrift van artikel 1 van de bovengenoemde verordening van den Territoriaal Bevelhebber in Overijssel enz. niet strafbaar is en op dezen grond behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat dus het vrijsprekend vonnis van den Krijgsraad, schoon op andere dan de daarin aangevoerde gronden, behoort te worden bevestigd;

Gezien artikel 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie en het in het vonnis bereids aangehaalde artikel 193 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met gedaagdes schuld daaraan datgene van het hem te laste gelegde, waaromtrent boven is overwogen, dat het wettig en overtuigend bewezen is;

Qualificeert het aldus bewezen verklaarde feit als:

„het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, krachtens de bij de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad No. 128) bedoelde verordeningen gegeven, door in de in staat van beleg verklaarde gemeente Zevenaar datgene te vervoeren, waarop bij beschikking van Zijne Excellentie den Minister van Financiën het Koninklijk besluit van 7 Augustus 1915 (Staatsblad No. 370) van toepassing is verklaard, terwijl dit vervoer niet gedekt is door een geleibiljet van beperkten duur”;

Verklaart gedaagde te dezer zake niet strafbaar;

Bevestigt het vonnis, door den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 8 Maart 1916 in deze zaak gewezen, met verbetering der gronden en aanvulling als boven aangegeven;

Ontzegt allen anderen eisch.

De verdediger betoogde:

dat de Krijgsraad terecht beklaagde heeft vrijgesproken van het hem te laste gelegde:

dat immers, wat hem is te laste gelegd niet strafbaar is, omdat niet is gebleken, dat de beschikking van den Minister van Financiën van 11 Augustus 1915, welke het Koninklijk besluit van 7 Augustus 1915 (Staatsblad No. 370) op margarine toepasselijk verklaarde gepubliceerd en ter algemeene kennis is gebracht:

Weshalve hij concludeert tot vrijspraak van beklaagde, tevens het verzoek van dezen overbrengende om zelf door het Hof te worden gehoord.

Deze beslissing, die in overeenstemming is met een in het begin van dit jaar gegeven uitspraak van den Hoogen Raad (arrest van 14 Februari 1916 W. 9958) betreft een zeer belangrijke strijdvraag, waarop wij met een enkel woord de aandacht onzer lezers vestigen. Het betreft hier de vraag in hoeverre voor de strafbaarheid van overtredingen de aanwezigheid van schuld bij den dader vereischte is. Een overzicht van de rechtspraak van den Hoogen Raad ten opzichte van deze vraag is gegeven in het hoofdartikel in W. 9977, waarin tevens op de zeer voorzichtige terminologie van den Hoogen Raad wordt gewezen.

Noch de Hooge Raad, noch het Hoog Militair Gerechtshof geven de positieve uitspraak dat een overtreding niet kan worden gestraft, wanneer niet is aangetoond dat bij den dader schuld aanwezig is, alleen wordt gezegd, dat bij gebleken afwezigheid van schuld de strafbaarheid vervalt.

De Sententie van het H. M. G. geeft (Prof.) D. S(imons) in W. 10010 aanleiding tot de opmerking, dat eerst het feit met gedaagdes schuld daaraan wordt bewezen verklaard, het feit als een strafbaar feit wordt gequalificeerd en daarna gedaagde niet strafbaar wordt

verklaard, omdat hij zonder schuld heeft gehandeld, waarin dus een omstandigheid wordt gezien, die de strafbaarheid opheft. Geheel bevredigen kan hem die oplossing niet. Naar zijne meening moet, indien ook bij overtredingen schuld element der overtreding is, of wanneer die schuld geacht mag worden te zijn te laste gelegd, vrijspraak volgen wegens niet bewezen schuld, of wanneer in de telastlegging schuld niet is opgenomen, worden beslist, dat het te laste gelegde niet strafbaar is, in welk geval dan echter ook het gepleegde feit niet als een strafbaar feit mag worden gequalificeerd. In dit verband vestigen wij de aandacht op het artikel van Mr. A. C. Leendertz in W. 10000, waarin deze de leer, die het gemis aan schuld tot fait d'excuse stempelt, verdedigt. Het wil ons voorkomen, dat voor deze leer zeer veel te zeggen valt. Ook Prof. Mr. M. S. Pols, een der samenstellers van het ontwerp Wetboek van Strafrecht, schijnt die meening te deelen. Immers op blz. 242 deel I T. v. Sr. zegt hij het aanwezig zijn of van opzet, of van schuld noodig te achten voor de strafbaarheid van overtredingen en laat iets verder daarop volgen, dat dit vereischte niet in de wet wordt uitgedrukt en de rechter niet speciaal te onderzoeken of te beslissen heeft of de overtreding aan opzet of aan schuld is toe te schrijven.

Ten slotte vermelden wij nog dat in laatstvermeld nummer van het Weekblad over dit onderwerp een artikel is opgenomen van den advocaat-generaal Mr. L. Ch. Besier, die zich op grond van zijn inzicht in de geschreven wet en in hare geschiedenis met de leer van den Hoogen Raad niet kan vereenigen.

Blijkens een mededeeling in W. 10014 zou, ten gevolge van wijziging der toepasselijke voorschriften, een geval als in deze sententie wordt behandeld, thans niet meer een strafbare handeling opleveren.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 27 October 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadman: Mr. H. A. J. Reumer.

Poging tot verboden uitvoer is een commun delict, waarin zijn betrokken zoowel zij die het plegen als zij die er aan medeplichtig zijn. Nu dit delict is gepleegd door burgers, die voor den burger-

lijken rechter hebben terecht gestaan, had de krijgsraad zich onbevoegd moeten verklaren om te erkennen over de tegen de militairen, wegens medeplichtigheid aan het door de burgers gepleegd strafbaar feit, aanhangig gemaakte strafzaak.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

A. te K., oud 26 jaar, geboren te Ambt-Doetinchem, en
M. V., oud 25 jaar, geboren te Oldenzaal, beiden milicien-soldaat bij het 19e Regiment Infanterie, appellanten van een door den Krijgsraad te Arnhem op 28 Juli 1916 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wie schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove behage appellanten vrij te spreken, subsidiair: indien het Hof van de schuld van appellanten overtuigd mocht zijn, aan appellanten eene lichtere straf op te leggen

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hof's beschikking van 8 September 1916 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat de appellanten, bij Sententie van den Hove, met inachtneming van het genoemde, zullen worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard;

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat appellanten voor den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, hebben terechtgestaan terzake dat zij, zijnde onbezoldigd rijksveldwachters, in het bijzonder belast met het tegengaan van den smokkelhandel aan de Nederlandsch-Duitsche grens, door na te noemen handelingen hun bijzonderen ambtsplicht als zoodanig schendend op 5 Februari 1916 te Broekheurne, gemeente Lonneker te zamen en in vereeniging opzettelijk gelegenheid, middelen en inlichtingen hebben verschaft aan G. J. W. te Lonneker, G. W. te Lonneker, W. G. A. S. te Enschede, J. C. K. te Enschede, M. J. K. te Lonneker en G. G. te Enschede, opdat en zoodat dezen te zamen ongeveer 104 K.G. rundvet en ongeveer 41 K.G. spek, waarvan de uitvoer naar Dutschland destijds verboden was, naar Dutschland zouden kunnen uitvoeren, welke gelegenheid, middelen en inlichtingen hierin bestaan hebben, dat zij met nog een derde, onbekend, gebleven militair, tegen half vier 's morgens eerst het terrein nabij den Buurschenweg, waar zij konden vermoeden, dat gesurveilleerd zou worden, hebben afgezocht, dat zij, meenende dat aldaar alles veilig was, zoodat de

smokkelaars konden passeeren, daarop de smokkelaars zijn tegemoet gegaan, dat zij met dezen of met eenigen hunner hebben gesproken en zich toen als geleiders der groep hebben gesteld en met de smokkelaars zijn geloopt in de richting van de grens, dat zij, nabij een bruggetje gekomen, aan den Buurschenweg, ter plaatse waar zij te voren het terrein hadden verkend, vooruit zijn geloopt in de richting van Duivengoor, dat zij toen stil zijn gaan houden en hebben gefloten, op welk gefluit de zes genoemde smokkelaars zich uit N.W. richting bij de soldaten voegden, dat zij wederom met elkaar hebben gefluisterd, dat de onbekend gebleven soldaat toen is teruggeloopt en zich geposteed heeft op het kruispunt van den Buurschenweg en den weg naar Duivengoor, dat te K. toen tot de smokkelaars heeft gezegd: „kom maar mee, het is in orde” en zich toen achter de smokkelaars plaatste, terwijl V. zich aan het hoofd van den stoet stelde, welke uitvoer echter niet is voltooid alleen tengevolge van de van den wil der genoemde smokkelaars en van dien van de appellanten onafhankelijke omstandigheid, dat genoemde personen en appellanten, vóór zij de Duitsche grens hadden bereikt, nog op Nederlandsch grondgebied zijn aangehouden door de kommiezen P. S. en W. v. d. H.;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 28 Juli 1916 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met der appellanten schuld daaraan, hetgeen aan appellanten is te laste gelegd; het aldus bewezen verklaarde voor ieder van appellanten heeft gequalificeerd als: „Medeplichtigheid aan poging tot het uitvoeren van eenig goed, in strijd met een verbod als bedoeld in de eerste alinea van artikel I der Wet van 3 Augustus 1914 (Staatsblad No. 344), terwijl beklagden door het plegen van het strafbare feit een bijzonderen ambtsplicht hebben geschonden en te dier zake ieder van appellanten heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van zes maanden, met bepaling, dat de tijd, door de veroordeelden vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de aan ieder hunner opgelegde straf geheel in mindering zal worden gebracht van 5 tot 11 Februari 1916;

Overwegende dat het vonnis niet in stand kan blijven, zijnde appellanten daarmede bezwaard; dat, ingevolge artikel 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, de militaire rechter niet zal erkennen over zoodanige militairen, die gemeenschappelijk een commun delict hebben gepleegd met andere personen, welke terecht staan voor den burgerlijken rechter, of in dat delict zijn betrokken, zullende alsdan dusdanige militairen uit hoofde der connexiteit aan den burgerlijken rechter moeten worden overgegeven of ter judicature worden overgelaten; dat nu zoodanig geval hier zich voordoet met betrekking tot deze appellanten-militairen, aan wie is ten laste gelegd medeplichtigheid aan poging tot verboden uitvoer van goederen door personen, die in de te laste legging niet als militairen worden aangeduid en van wie ten processe is gebleken,

dat zij, als burgers, voor den burgerlijken rechter hebben terecht gestaan; dat immers poging tot verboden uitvoer van goederen is een commun delict, waarin zijn betrokken zoowel zij, die het plegen als zij, die er aan medeplichtig zijn; dat, bij de tegenovergestelde opvatting, de mogelijkheid zoude bestaan, dat de medeplichtige aan het feit door den militairen rechter werd veroordeeld maar de dader door den burgerlijken rechter werd vrijgesproken, eene ondragelijke uitkomst, die het voorschrift van artikel 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande bestemd is om te voorkomen;

Overwegende dat dus de Krijgsraad, in plaats van te beraadslagen over het bewezene of niet bewezene der feiten, over derzelver qualificatie en over de toepassing van de straf, bij de Wet bepaald, zich onbevoegd had moeten verklaren om te erkennen over de zaak van appellanten en hen had moeten verwijzen naar den burgerlijken rechter;

Gezien de artikelen 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; 209 en volgende en 240 van de Rechtspleging bij de Landmacht, en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 28 Juli 1916 ten laste van appellanten gewezen;

Verstaat, dat de militaire rechter is onbevoegd om te erkennen over de zaak van appellanten;

Laat appellanten ter judicature over aan den burgerlijken rechter.

De verdediger betoogde:

dat de feiten zooals die door appellanten zijn weergegeven en door de verklaringen van de getuigen W. S., G. J. W. en diens zoon G. W. nader bevestigd, eer als een bewijs van overdreven dienstijver kunnen gelden en eene veroordeeling niet wettigen. Alzoo heeft de procureur in deze de eer te concluderen dat het den Hove behage appellanten vrij te spreken, subsidiair, indien het namelijk van de schuld van appellanten overtuigd mocht zijn, hun eene lichtere straf op te leggen.

De Advocaat-Fiscaal voerde alsnog aan: dat in de qualificatie voor het woord „heeft” in de plaats moet worden gesteld het woord „hebben” en concludeerde tot bevestiging van het vonnis.

Bij deze sententie veroorlooven wij ons eene kantteekening. Het gepleegde strafbaar feit was volgens het Hof een commun delict. Waarom wordt niet nader gemotiveerd. Toch is het gewenscht dit punt wat nader te beschouwen.

Prof. Pols heeft in zijn standaardwerk over het Crim. Wetboek

voor het Krjgsvolk te Lande (1876 blz. 3 en 4), onder opmerking dat dit wetboek geen definitie van militaire en commune delicten geeft, onzes inziens terecht aangetoond, dat het criterium of eenig strafbaar feit een militair of commun delict is, niet moet worden gezocht in de vraag of de strafbepaling voorkomt in de militaire of de burgerlijke strafwetgeving. Dat onderscheid is niet altijd te maken, terwijl bovendien reeds uit art. 17 C. W. L. blijkt dat er ook militaire delicten bestaan, welke in dit wetboek geen omschrijving vinden. Los van de plaats waar de omschrijving van een strafbaar feit voorkomt, noemt prof. P o l s militaire delicten de zoodanige, die in de bijzondere verplichtingen en de bijzondere positie van den militair den grond hunner strafbaarheid of verhoogde strafbaarheid hebben. Men herinnere zich in dit verband ook hetgeen in het verslag der militaire commissie voorkomt omtrent de bepalingen betreffende diefstal, verduistering en heling in het Militair Strafwetboek, waar, ondanks het ontbreken van een strafbepaling voor hetgeen men thans noemt diefstal in de chambrée, het militair karakter van dergelyk misdrijf werd volgehouden en toegegeven. Dergelyke misdrijven moesten aan de kennisneming van den militairen rechter blijven voorbehouden (Mr. H. v a n d e r H o e v e n, Mil. Straf- en Tuchtrect II p. 402).

De vraag is nu bij ons opgekomen of een vergrjpp als het in deze sententie omschrevene, gepleegd door een militair in zijne hoedanigheid als ambtenaar — waarschijnlijk dus met aanhaling van de artt. 44 en 84 derde lid van het Wetboek van Strafrecht — niet valt onder de omschrijving van hetgeen Prof. P o l s als militair delict beschouwt: het vergrjpp ontleent toch in dit geval zijne verhoogde strafbaarheid aan de bijzondere verplichtingen en de bijzondere positie van de bij de zaak betrokken militairen. Evenzoo zou diefstal in de chambrée, onder vigueur van het Wetboek van Militair Strafrecht, beschouwd moeten worden als militair delict wegens hetzelfde motief en toch gestraft worden uit kracht van de bepalingen omtrent diefstal uit het gemeene strafrecht. In dezen gedachtengang heeft Prof. v a n d e r H o e v e n, in zijn ontwerp van een wet tot voorloopige regeling der rechtsmacht van den militairen rechter in art. 10 als criterium aangenomen voor de berechting van militaire en burgerlijke beklagden gezamenlijk door den militairen rechter de omstandigheid dat het gepleegde vergrjpp ten aanzien van de militaire beklagden hetzij strafbaar is gesteld in het Wetboek van Militair Strafrecht, hetzij oplevert met zijne betrekking tot de land- of zeemacht verband houdend ambtsmisdrijf, hetzij begaan is onder een der in art. 44 van het Wetboek van Strafrecht omschreven verzwarende omstandigheden.

Wij zouden ons beter kunnen vereenigen met deze opvatting van hetgeen onder militaire delicten moet worden verstaan en dus liever een andere beslissing dan de bovenstaande hebben gezien. Wel is waar zou nog de tegenwerping kunnen worden gemaakt dat de militaire beklagden in deze zaak de toepassing van art. 44 van het Wetboek van Strafrecht hebben mogelijk gemaakt door hunne (bur-

gerlijke) bevoegdheid van onbezoldigd Rijksveldwachter, in het bijzonder belast met het tegengaan van smokkelhandel aan de Nederlandsch-Duitsche grens, doch dan moge daartegenover worden gesteld, dat zij die bevoegdheid niet zouden hebben verkregen indien zij geen militairen waren geweest en de verplichtingen van aan de grens geplaatste militairen ook het tegengaan van smokkelhandel omvatten. De aanstelling als onbezoldigd Rijksveldwachter had natuurlijk alleen plaats met het oog op art. 401 van het Wetboek van Strafvordering.

Wij zijn benieuwd naar hetgeen de burgerlijke rechter met deze beklagden zal doen.

Te allen overvloede zij er nog aan herinnerd dat art. 14 C. W. L. niet voorkomt in het C. W. W. doch dat het beginsel bij de zeemacht wordt toegepast op grond van art. 54 der Prov. Instr. van het H. M. G.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 28 Januari 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

*Vertrouwelijke gesprekken betreffende dienstaangelegenheden.
Klacht gegrond verklaard, straf te niet gedaan.*

Gelezen het verzoek, gedagteekend 16 Februari 1915 van den Eersten Luitenant M., van een Regt. Huzaren, houdende, dat hij zich bij het H. M. G. beklagt over de straf van zes dagen kamerarrest zonder accès, hem op 15 Februari 1915 door den Kolonel X, Commandant van genoemd Regt. opgelegd en over de omschrijving van de strafreden, luidende:

„In een gesprek met zijn esk.comdt., dat hij volgens zijne opgave meende vertrouwelijk te voeren, doch dat zuiver dienstaan-
„gelegenheden betrof, eenige, het besproken geval betreffende, bepaalde woorden gebruikt, die van zeer veel belang konden zijn;
„later voor den Regiments-Commandant geroepen, beslist ontkend
„die woorden gebruikt te hebben, en wederom later, zelfs bij confrontatie met den ritmeester, na het besliste volhouden door dezen,
„dat hij, (luitenant M.), die woorden wel gebruikt had, dit wederom
„aan den Regiments-Commandant ontkend, — terwijl het gewicht
„van de zaak, voor den ritmeester van groot belang was, zoodat het
„alleszins begrijpelijk is, dat deze zeer nauwkeurig in zich heeft op-

„genomen, hetgeen de luitenant hem mededeelde, en dus als geheel „geloofwaardig moet beschouwd worden;

„bovendien door draaien en het zoeken van uitvluchten het onderzoek zeer bemoeilijkt.”

Gezien de schriftelijke toelichtingen der klacht van klager, het bericht van den straffer omtrent de redenen, welke tot het opleggen der straf aanleiding hebben gegeven, zoomede de bij deze klacht behoorende bescheiden;

Gehoord op 16 November 1915 klager, straffer en als getuigen onder eede, P., Ritmeester van het Regt. Huzaren, Q., Ritmeester-Adjutant van het Regt. Huzaren; R., Kapitein van den Generaal Staf en S., Ritmeester van het Regt. Huzaren;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht van 17 Januari 1916;

Overwegende dat door klager o.m. is opgegeven:

dat hij in den morgen van den 5en Februari 1915 een gesprek heeft gevoerd met zijnen toenmaligen Esk.-Commandant, den ritmeester P., en deze hem toen o.m. heeft medegedeeld: 1o. dat de Regiments-Commandant tijdens zijn ziekteverlof van \pm 5 weken aan de vier luitenanten van zijn onderhebbend escadron per nota inlichtingen had gevraagd omtrent grieven, welke zij tegen hem, hunnen Esk.-Commandant hadden; 2o. dat deze vier onderteekende nota's hem den dag na terugkomst van verlof door den Regt.-Commandant plotseling waren voorgelegd; en 3o. dat hij tegen deze handelwijze onmiddellijk had geprotesteerd en den Regt.-Commandant had medegedeeld, zich hierover te zullen beklagen; dat hij (klager), omdat hij diep medelijden had met zijnen Esk.-Commandant over zulk eene behandeling, daarover zijne verontwaardiging heeft uitgesproken; dat hij, onder invloed van die gevoelens, tot den ritmeester heeft gezegd: „er valt mij plotseling iets te binnen, waarschijnlijk voor U van belang, „doch daar ik van de zaak zelf niets weet en ook liever buiten alle „kwesties blijf, wil ik het U wel mededeelen, mits dat geschieden „mag in volle vertrouwen en het tusschen ons blijft”; dat hij, nadat de ritmeester toestemmend geknikt had, ongeveer het volgende heeft gezegd: „mij is eenigen tijd geleden een gerucht ter oore gekomen, „dat er eene lijst zou bestaan met opgave van namen van onderofficieren, die in den tijd, dat U het eskadron gecommandeerd heeft, dit „eskadron verlaten hadden, tengevolge van behandeling van den ritmeester”;

dat hij er onmiddellijk aan heeft toegevoegd, dat hij niet wist of er iets van waar was en tevens, dat het een zeer los gerucht was, toevallig ergens opgevangen;

dat hij, toen de ritmeester verdere inlichtingen vroeg, gezegd heeft van het feit zelf niets af te weten, doch dat dit gerucht tot hem was doorgedrongen; dat hij ten slotte nog tot den ritmeester heeft gezegd: „ik zeg U dit alleen, omdat „un homme averti en vaut deux”; dat hij dit gerucht eenigen tijd vroeger alvorens hij zelfs maar eenigszins kon vermoeden ooit met den ritmeester P. in dienstaanraking te kunnen komen, gehoord had; dat dit gerucht hem feitelijk niets

interesseerde en hij zich ook niet meer herinnert van wien hem dit bereikt heeft; dat hij ontkent „gezegd te hebben de woorden of uitdrukkingen: „actie”, „grievens neergeschreven”, „van handteekeningen voorzien” en zich niet herinnert het woord „bron” gezegd te hebben;

Overwegende dat straffer heeft verklaard:

dat de Ritmeester P. hem heeft gezegd met klager een gesprek te hebben gehad over een loopend gerucht, dat er eene actie gaande was onder de onderofficieren en er eene lijst circuleerde met handteekeningen en de ritmeester aan klager gevraagd had de bron van het gerucht te noemen; dat het mogelijk is, dat de ritmeester heeft medegedeeld, dat klager hem alles in vertrouwen heeft gezegd; dat hij den ritmeester heeft gezegd, dat het geen vertrouwenszaak was doch zuiver dienstaangelegenheden betrof; zoodat de zaak onderzocht moest worden; dat hij gemeend heeft in deze zaak meer vertrouwen te moeten schenken aan hetgeen de ritmeester tot hem heeft gezegd, dan hetgeen klager hem heeft medegedeeld, omdat de actie en de grieven der onderofficieren tegen den ritmeester en niet tegen den luitenant waren gericht; dat de ritmeester hem heeft medegedeeld, dat hij met klager, zijn nieuwen luitenant over zijne, des straffers nota's aan zijne luitnants gesproken had; dat hij niet weet hoe het gerucht ontstaan is en ook niet gehoord heeft, dat er eene actie onder de onderofficieren heeft plaats gehad; dat de houding van klager, tijdens een onderhoud met hem, weifelend en aarzelend was, en de antwoorden op door hem gestelde vragen niet altijd vlot gegeven werden;

Overwegende, dat getuige P. o.m. heeft verklaard:

dat hij op Vrijdag 5 Februari 1915, des morgens van klager heeft vernomen, dat er eene actie gaande was onder de onderofficieren, die het eskadron tijdens zijn, getuige's commando hadden verlaten, zulks met het doel, grievens te verzamelen aangaande de wijze waarop hij, getuige, tegen hem zoude zijn opgetreden; dat klager daaraan toevoegde: „U begrijpt, dat het voor de tegenpartij van belang zou kunnen zijn aan te toonen, dat U niet alleen moeielijkheden met de officieren, maar ook met de onderofficieren zoudt gehad hebben”; dat klager hem heeft verzekerd eene vertrouwelijke mededeeling te doen; dat hij in den namiddag van dien dag, klager te paard ontmoetende, nadrukkelijk tot klager gezegd heeft, de kwestie niet onder zich te zullen houden, hem verzoekende de bron te noemen, waaruit hem het gerucht had bereikt, waartoe klager niet bereid was, omdat het gerucht hem in vertrouwen was medegedeeld; dat hij den 9den Febr. 1915 aan klager heeft kennis gegeven, deze zaak aan den Regiments-Commandant te hebben medegedeeld; dat klager op 5 Februari 1915 hem vooraf geene toestemming heeft gevraagd om de kwestie onder hem te houden en klager deze toestemming dan ook niet gekregen heeft, ook niet door toestemmend knikken;

Overwegende dat getuige Q. heeft medegedeeld:

dat hij een onderhoud, loopende over eene actie onder de onderofficieren, tusschen den Regiments-Commandant en klager heeft bijge-

woond, waarbij de houding van laatstgenoemde weifelend en aarzelend was, hetgeen door hem werd vastgesteld uit de antwoorden, welke door klager niet altijd even vlot en vlug werden gegeven;

Overwegende dat uit het voor het Hof gehouden onderzoek niet is komen vast te staan, dat klager bij het verhoor voor den Regiments-Comandant door draaien en het zoeken van uitvluchten het door dezen gehouden onderzoek heeft bemoeilijkt;

Overwegende dat klager dan echter ook ten onrechte is gestraft; dat immers, goed beschouwd, de strafreden in haar geheel, ook datgene wat daarin aan de laatste zinsnede voorafgaat, enkel daarop neerkomt, dat klager door draaien en het zoeken van uitvluchten het onderzoek naar den inhoud van het gesprek met zijn eskadrons-commandant heeft bemoeilijkt;

Krachtens de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht jo. artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, beschikkende op voormelde klacht;

Verklaart die te zijn wettig;

Doet te niet de straf, waarover beklag;

Gelast dat straf en strafreden, waarover beklag, uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, aan straffer en aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 3 November 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Het gebied van art. 28 R. K. W. strekt zich niet uit tot de overtredingen in de vorige artikelen van het reglement opgenoemd; daarin wordt geen verandering gebracht door de strafreden zoodanig te omschrijven, dat het den indruk maakt als of gestraft wordt voor handelingen en gedragingen bedoeld in het slot van art. 28, terwijl de kern van de strafreden feitelijk een andere handeling betreft.

Het opzettelijk niet-nakomen van de order van een superieur is niet vatbaar voor krijgstuuchtelijke bestraffing evenmin als de militaire rechter bevoegd is tot strafoplegging, wegens het uit losheid of onachtzaamheid niet-nakomen van zoodanige order.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een tot het Hof gericht, ongedagteekend maar door den

Commandant van Hr. Ms. „Siboga” op 13 Mei 1916 voor „gezien” geteekend schrijven van den officier van gezondheid der 1ste klasse bij de Koninklijke Marine A., dienende aan boord van genoemden bodem, houdende klacht over de straf van zes dagen hutarrest met waarneming van dienst, hem op 1 Mei 1916 opgelegd door den commandeerenden Officier van Hr. Ms. „Siboga”, den Luitenant ter Zee 1ste klasse B., met als strafreden: „Gedragingen, onbestaanbaar met de handhaving der krijgstucht; i.e. als officier te kort geschoten in zijn plicht om de belangen van den dienst te behartigen, door te weigeren, om volgens de voorschriften aan zijn Commandant inlichtingen te verstrekken omtrent den aard der ziekte zijner patiënten, welke weigering door hem gegrond is op zijn eed als geneeskundige, terwijl hij weet, dat door een sententie van het Hoog Militair Gerechtshof 1) is beslist, dat hij uit hoofde van het door hem bekleede ambt in het onderhavige geval niet tot geheimhouding verplicht is en hem dus de gelegenheid is gegeven aan zijn militaire plichten te voldoen.

Hierbij in aanmerking genomen:

1o. dat hij zijn handeling grondt op een andere sententie van het Hof, 2) waarbij die weigering niet als strafbare dienstweigering wordt opgevat, hetgeen echter in verband met het voorgaande hem niet ontheft van zijn plichten als officier en zijne onderwerping aan de krijgstucht;

2o. dat hij zich bereid verklaarde de verlangde inlichtingen te verstrekken betreffende eenige zijner patiënten, doch weigerde zulks te doen wat betreft anderen, terwijl toch de ambtseed hem dezelfde gedragslijn voorschrijft ten opzichte van al zijn patiënten, zoodat dit door hem ingenomen standpunt een eigenaardig licht werpt op het gewicht, dat hij werkelijk aan dien eed hecht”;

Gezien de stukken, op deze zaak betrekking hebbende, en daaronder eene memorie van klager, aangevende de gronden van zijn beklag, en eene memorie van den strafoplegger met drie bijlagen;

Gelet op hetgeen door klager bij zijn verhoor voor het Hof nog is in het midden gebracht;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat klager onder dagteekening van 4 Maart 1916 tot den Commandant van Hr. Ms. „Siboga”, aan boord van welken bodem hij destijds diende, een schrijven heeft gericht, waarin hij met aanvoering van gronden en onder verwijzing naar de sententies door het Hoog Militair Gerechtshof gewezen in een tweetal strafzaken respectievelijk tegen de Officiëren van Gezondheid de V. en B. heeft te kennen gegeven dat hij, voortaan optredende als behandelend geneesheer van militaire patiënten, zich zoude houden aan het in de volgende bevoordingen in den ambtseed gestelde: „en dat ik aan niemand zal openbaren, wat in die uitoefening als geheim mij is toevertrouwd of

1) Zie M. R. T. XI blz. 371.

2) M. R. T. XI blz. 383.

ter mijner kennis is gekomen, tenzij mijne verklaring als getuige of deskundige in regten gevorderd of ik anderszins tot het geven van mededeeling door de wet verplicht worde”;

dat onder dagteekening van 9 Maart 1916 genoemde Commandant aan klager, naar aanleiding van diens schrijven van 4 Maart, heeft medegedeeld, dat hij, commandant, dit schrijven aldus opvatte, dat klager, zij het dan ook onder andere bewoordingen, daarin zijn voornemen had kenbaar gemaakt om een eventueel door hem, commandant, aan klager, op grond van de in het schrijven van klager aangehaalde voorschriften der V. K. M., gegeven order niet op te volgen; dat hij, commandant, het daarom wenschelijk achtte klager in te lichten betreffende de gedragslijn, die hij, commandant, zich voorstelde ten aanzien van deze aangelegenheid te volgen en die gebaseerd zoude zijn op zijne verplichting om van zijne ondergeschikten te eischen een stipte naleving zijner bevelen, te meer wanneer die bevelen berustten op duidelijk in de V. K. M. omschreven voorschriften; dat eene weigering van klager om zoodanige bevelen na te komen, door hem, commandant, dan ook zoude worden aangemerkt als: „het opzettelijk nalaten of uitdrukkelijk weigeren een gegeven order op te volgen” en als zoodanig ter kennis van den vlootvoogd zoude worden gebracht;

dat daarop op 3 April 1916 voornoemde commandant klager eerst heeft uitgenoodigd om hem, commandant, de gegevens te verstrekken, noodig voor de samenstelling der opgave, bedoeld bij 2 V. K. M. IV 300a (2) en de overeenkomstige opgave betreffende de Inlandsche schepelingen en vervolgens, toen klager verklaarde enkel bereid te zijn de verlangde gegevens te verstrekken betreffende een paar Inlanders, die bij gezondheids-inspectie ziek bevonden waren, hem de order heeft gegeven om de door hem, commandant, verlangde gegevens te bezorgen en hem 24 uur den tijd heeft gelaten om die gegevens te verzamelen en over de zaak na te denken;

dat in den morgen van 4 April 1916 de commandant klager in de kajuit heeft laten komen en hem heeft gevraagd of hij aan de hem den vorigen dag gegeven order had voldaan, waarop klager antwoordde, dat hij, na rijpelijk over de zaak te hebben nagedacht, gemeend had op zijn eens ingenomen standpunt te moeten blijven staan;

dat daarna de commandant tegenover klager nog verschillende opmerkingen, de — naar zijn inzicht — onjuistheid van diens standpunt betreffende, heeft gemaakt, die door klager zijn beantwoord, terwijl aan het slot van dit gesprek klager heeft verklaard te moeten blijven volharden bij zijne weigering om de door den commandant gewenschte gegevens volledig te verstrekken;

dat de commandant nog dienzelfden dag van dit een en ander schriftelijk rapport heeft gedaan, aan den Commandant der Zeemacht en chef van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië, waarin aan het slot wordt geconstateerd, dat klager is blijven volharden bij zijne weigering om de door hem, commandant, gewenschte gegevens volledig te verstrekken en als des commandants gevoelen wordt te kennen gegeven, dat klager zich heeft schuldig gemaakt

aan het „opzettelijk nalaten en uitdrukkelijk weigeren een hem gegeven order na te komen”;

dat daarna onder dagteekening van 1 Mei 1916 de commandant aan klager heeft medegedeeld, dat klager door hem was gestraft met de straf en strafreden als door klager in zijn bij het Hof gedane klacht aangegeven;

Overwegende dat de kern van de straf reden is, dat klager heeft geweigerd om volgens de voorschriften aan zijn Commandant inlichtingen te verstrekken omtrent den aard der ziekte zijner patiënten; dat nu wel deze kern zoodanig is omkleed, dat het den indruk maakt als gold het hier handelingen en gedragingen; als bedoeld aan het slot van artikel 28 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water, maar het desniettemin duidelijk is, dat niet dit artikel van het Reglement van deze krijgstuchtelijke bestraffing de grondslag heeft kunnen zijn; dat immers blijkens den aanhef zijn gebied zich niet uitstrekt tot de overtredingen in de vorige artikelen van het reglement opgenoemd, terwijl ingevolge artikel 12 het verzuimen om uit te voeren hetgene, waartoe men gecommandeerd is of om te volbrengen de orders, welke door iemand in hoogerem rang gesteld gegeven zijn, eene overtreding tegen de krijgstucht oplevert;

Overwegende dat dus voor deze krijgstuchtelijke bestraffing, wil zij in het Reglement van Krijgstucht haren grondslag kunnen vinden, slechts op de bepaling van laatstgenoemd artikel een beroep zal kunnen worden gedaan;

Overwegende dat echter dit artikel enkel van toepassing is op hem, die de daar omschreven verzuimen heeft begaan uit losheid of onachtzaamheid, maar niet op hem, die uitdrukkelijk heeft geweigerd of opzettelijk heeft nagelaten de hem gegeven orders van zijnen superieur na te komen, zijnde diens vergrijp uitdrukkelijk strafbaar gesteld bij de artikelen 97 en 98 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water;

Overwegende dat, waar de wetgever de gevallen van het niet nakomen van orders van een superieur zoo scherp mogelijk tegenover elkander heeft gesteld door die, waaraan losheid of onachtzaamheid ten grondslag ligt, aan de krijgstucht over te laten en die, waarbij opzet in het spel is, ter berechting op te dragen aan den militairen rechter — nu ook zal moeten worden aangenomen, niet enkel, dat de militaire rechter is onbevoegd om de gevallen van losheid of onachtzaamheid te berechten, maar evenzeer, dat de militaire autoriteit zich heeft te onthouden van bestraffing van de gevallen van opzet, welke gevallen die autoriteit, des geraden oordeelende, ter berechting heeft te brengen bij den militairen rechter;

Overwegende dat het dan echter duidelijk is, dat aan klager eene krijgstuchtelijke straf niet behoorde te zijn opgelegd, omdat voorzeker hij het feit, waarover het hier gaat, niet heeft begaan uit losheid of onachtzaamheid, maar, zooals de boven geschetste loop van zaken leert, met opzet, ja met voorbedachten rade;

Overwegende dat dus de gedane klacht is wettig en de aan klager opgelegde straf moet worden te niet gedaan;

Gezien de artikelen 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie; 12 en volgende der Rechtspleging bij de Zeemacht;

Beschikkende op de gedane klacht;

Verklaart haar wettig;

Doet te niet de straf, waarover beklag;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden utigereikt een afschrift aan klager, een aan straffer en een aan den Advocaat-Fiscaal.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van den 30sten October 1916.

Voorzitter: Mr. A. M. B. Hanlo.

Raadsheeren: Mrs. S. Gratama, A. J. L. Nypels, H. M. A. Savelberg
en Jhr. Rh. Feith.

Wanneer de burgers, die met een militair te zamen in een commun delict zijn betrokken, deswege niet vervolgd kunnen worden en zij alzoo niet voor den burgerlijken rechter „terechtstaan” behoort de militair naar den gewonen regel voor zijn eigen rechter terecht te staan.

Conclusie van den Adv.-Gen. Tak:

Edele Hoog Achtbare Heeren,

Dit cassatieberoep onderwerpt aan Uw oordeel de vraag, naar de beteekenis van artikel 14 van het Crimineel Wetboek van het Krijgsvolk te lande.

Het Gerechtshof te Arnhem is van meening dat, wanneer een commun delict door militairen gemeenschappelijk met burgers gepleegd is en van vervolging der laatsten niet blijkt, de burgerlijke rechter onbevoegd is over de militairen te oordeelen, waarom het betrekkelijk vonnis der Arrondissements-Rechtbank aldaar en het voorafgaand verstekarrest vernietigd werd en de zaak naar den bevoegden rechter verwezen.

De heer Procureur-Generaal daarentegen beweert het tegendeel en stelt bij tijdig ingediende Memorie ter ondersteuning zijner voorziening: „Schending van de artikelen 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande en 218 en 267 van het Wetboek van Strafvordering”.

Ik houd het met het Hof. Regel is volgens artikel 13, dat „personen, behoorende tot het krijgsvolk te lande” door den militairen rechter zullen worden gevonnist en op dien regel bevat het slot dier be-

paling en artikel 14 telkens eene uitzondering, die strenge interpretatie vereischt.

Let men nu op de beteekenis van artikel 14 en op de bewoordingen, waarin het is vervat, dan is het duidelijk, dat voor het daarin besproken geval de burgerlijke boven den militairen rechter is verkozen, ten einde de afdoening der geheele zaak in één hand te laten. Ik zoek de beteekenis en de innerlijke waarde van het artikel dus in de woorden „uit hoofde der connexiteit”.

Worden echter de betrokken burgers niet vervolgd, of is hunne vervolging uitgesloten zooals hier, doordien ze, gelijk feitelijk is vastgesteld, gedood zijn, dan vervalt de connexiteit en is er geen reden den militair langer zijnen natuurlijken rechter te onthouden, daar alsdan de regel van artikel 13 weder intreedt.

Ik concludeer mitsdien tot verwerping van het beroep.

ARREST.

DE HOOGHE RAAD DER NEDERLANDEN.

Op het beroep van den Proc.-Gen. bij het Gerechtshof te Arnhem requirant van cassatie tegen een na verzet van den beklaagde gewezen arrest van dat Gerechtshof van den twee en twintigsten Juni 1916, 1) waarbij, met vernietiging van een bij verstek gewezen arrest van datzelfde Gerechtshof en een daarbij bevestigd vonnis der Arr.-Rechtb. te Arnhem van den 21sten Maart 1916, waarbij H. H. J., 22 jaar, metselaar, geboren en wonende te Venray, thans milicien-soldaat in garnizoen te Ede, wegens medeplichtigheid aan poging tot verboden uitvoer, gepleegd door een ambtenaar die door het begaan van dat strafbaar feit een bijzonderen ambtsplicht schendt, met toepassing van de artikelen 1 en 2 der Wet van 3 Augustus 1914 (Staatsblad 344) de K. B. van 30 Juli 1914 no. 72 en van 3 Augustus 1914 (Staatsblad 369) en der artt. 48, 49, 45, 44 en 84 strafrecht, was veroordeeld tot eene gevangenisstraf van zes maanden, de burgerlijke rechter onbevoegd is verklaard van de zaak kennis te nemen en de beklaagde naar den bevoegden rechter is verwezen;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Jhr. Feith.

Gelet op het middel van cassatie, door den requirant voorgesteld bij memorie:

Schending van de artt. 14 van het Crim. Wetb. voor het Krijgsvolk te Lande en 218 en 267 Wetb. v. Strafvordering.

Gehoord den raadsman van den gerequireerde in zijne bestrijding van het beroep.

Gehoord den Adv.-Gen. Tak, namens den Proc.-Gen., in zijne conclusie, strekkende tot verwerping van het ingestelde beroep.

Overwegende dat de gerequireerde in eersten aanleg voor de Arr.-Rechtbank te Arnhem en in hooger beroep voor het Gerechtshof aldaar is gedagvaard, ter zake dat hij in den nacht van 16 op 17 Januari 1916 te Berg en Dal in de gemeente Ubbergen, toen aldaar

1) Opgenomen in W 10005.

door eenige burgers met het voornemen rijst naar Duitschland uit te voeren, eene hoeveelheid rijst in de richting naar de Deutsche grens werd vervoerd, zijnde de verdere uitvoering van het door die burgers voorgenomen misdrijf niet voltooid alleen tengevolge van de van hun wil onafhankelijke omstandigheid dat zij aldaar op heeterdaad zijn betrapt, opzettelijk bij het plegen van gemeld misdrijf behulpzaam is geweest door daarbij voor die burgers uit te loopen om voor onraad te waarschuwen, door het begaan van welk bovengenoemd feit, hij, beklaagde, zijn bijzonderen ambtsplicht als milicien-soldaat der grenswacht op patrouille zijnde om te waken tegen den verboden uitvoer van goederen, heeft geschonden;

Overwegende dat bij het bestreden arrest de onbevoegdheid van den burgerlijken rechter om van dit feit kennis te nemen op de navolgende gronden is aangenomen:

„dat de regel is, dat militairen, zooals beklaagde is, voor den militair rechte rechter terechtstaan, terwijl hierop eene uitzondering wordt gemaakt in art. 14 van het Crimineel Wetboek voor het „Krijgsvolk te Lande, dat bepaalt dat de militaire rechter niet zal „rechtspreken over zoodanige militairen, die gemeenschappelijk een „commun delict hebben gepleegd met andere personen, welke terechtstaan voor den burgerlijken rechter, of in dat delict zijn betrokken, „terwijl zij alsdan, uithoofde der connexiteit, aan de jurisdictie van „den burgerlijken rechter zullen worden onderworpen;

„dat volgens 's Hofs oordeel dit artikel aldus moet worden uitgelegd, dat, wanneer militairen en burgerlijke personen beide vervolgd worden wegens de genoemde feiten, deze vervolging niet zal geschieden voor twee verschillende colleges, doch de vervolgte personen te zamen zullen moeten terechtstaan voor denzelfden rechter (waartoe „dan de burgerlijke rechter wordt aangewezen) en dit juist ter wille „van de connexiteit, opdat de zaken niet worden gescheiden, waar „door een juist oordeel over het geheel der feiten zoude worden benadeeld;

„dat hieruit volgt dat, wanneer de burgerlijke personen, om welke „redenen dan ook, niet worden vervolgd, en de militair alleen zal „moeten terechtstaan, de reden is vervalLEN, die aanleiding zoude „moeten geven den militair voor den burgerlijken rechter te doen „terechtstaan;

„dat nu uit de dagvaarding van den beklaagde blijkt, dat hij alleen „terzake van de bovengemelde feiten is vervolgd geworden, en van „vervolging der hoofddaders niet is gebleken, hetgeen ook moelijk „zoude gaan, nu van de zijde van beklaagde beweerd wordt (en ook „uit het dossier in deze zaak blijkt), dat de hoofddaders bij de „trapping op heeterdaad zijn omgekomen, zoodat de reden is vervalLEN die den beklaagde van zijnen gewonen (militairen) rechter zoude „aftrekken”;

Overwegende dat hiertegen bij memorie, ter ondersteuning van het voorgestelde middel van cassatie, is aangevoerd: dat, waar is te lastegelegd dat ook burgers in het delict waren betrokken, de burgerlijke rechter bevoegd was van de zaak kennis te nemen, doende het

niet ter zake of de „andere personen”, om de eene of andere reden niet kunnen terechtstaan, wijl het slechts hierop aankomt dat zij, gesteld dat zij wel konden terechtstaan, voor den burgerlijken rechter zouden moeten terechtstaan;

Overwegende daaromtrent:

dat blijkens de bewoordingen van art. 14 voorzgd militairen, in afwijking van het bij de artt. 1 en 13 bepaalde, door den burgerlijken in stede van door den militairen rechter worden berecht, indien de „andere personen”, met wie zij gemeenschappelijk een commun delict hebben gepleegd of met wie zij in dat delict zijn betrokken, voor den burgerlijken rechter terechtstaan;

dat, mede blijkens voorzgd artikel, deze uitzondering op den gewonen regel is toegelaten uithoofde der dan bestaande connexiteit en alzoo ter voorkoming dat door verschillende rechters ten aanzien van hetzelfde feit tegenstrijdige beslissingen zouden worden gegeven;

dat mitsdien, wanneer de burgers, die met den militair te zamen in een commun delict zijn betrokken, deswege niet vervolgd kunnen worden en zij alzoo niet voor den burgerlijken rechter „terechtstaan” de uitzondering van art. 14 toepassing mist en de militair naar den gewonen regel voor zijn eigen rechter terecht behoort te staan;

Overwegende dat derhalve het middel is ongegrond.

Verwerpt het beroep.

HOOG E RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van 8 Mei 1916.

Voorzitter, Mr. A. M. B. Hanlo.

Raadsheeren: Mrs. H. Hesse, H. M. A. Savelberg, Jhr. Rh. Feith en L. E. Visser.

Art. 28 van de wet van 21 Dec. 1853 Stbl. 128 heeft niet de strekking het verbod van art. 1 der wet te beperken tot de uitdrukkelijk genoemde werken of werken van geheel gelijksoortigen aard.

De uitdrukking „dergelijke werken” in art. 28 moet worden opgevat in ruimen zin als omvattende alle werken, welke tengevolge hebben dat de plaatselijke gesteldheid van het binnen den kring gelegen terrein wordt veranderd.

Afgraven, geschiedende gedurende tal van jaren volgens een te voren opgemaakt plan, moet in den zin der wet als een werk worden beschouwd.

„Wegruimen” in art. 57 der wet, moet worden opgevat in den ruimen zin van het gemaakte weer doen verdwijnen, het herstellen der zaak in den tegenwoordigen 1) toestand.

1) Lees „vorigen”.

De gewijzigde bepaling van art. 23 Swb. volgens de wet van 12 Juni 1915 Stbl. 247 is minder gunstig voor den veroordeelde dan de bepaling van dit artikel naar haar oorspronkelijken inhoud.

L. A. S., geboren 8 Oct. 1873, fabrikant, wonende te Utrecht en de Officier van Justitie bij de Arrond.-Rechtbank te Utrecht zijn requiranten van cassatie tegen een vonnis van de Arrond.-Rechtbank te Utrecht van den 7en Febr. 1916 1), waarbij S. voornoemd in hooger beroep, na vernietiging van een vonnis van het Kantongerecht te Utrecht dd. 4 Juni 1915, als schuldig aan: „het tusschen de buitengrenzen van vestingwerken in de verboden kringen eenig werk maken zonder voorzien te zijn van de daartoe vereischte wettelijke toestemming of vergunning”, met toepassing der artt. 1, 57 der Wet van 21 Dec. 1853 (Stbl. no. 128), art. 23 Strafr., de artt. 10 en 11 der Wet van 15 April 1886 (Stbl. no. 64), zooals die zijn gewijzigd bij het Tweede Hoofdstuk der wet van 12 Juni 1915 (Stbl. no. 247), is veroordeeld tot eene geldboete van f 75 of twintig dagen vervangende hechtenis.

Nadat was gehoord het verslag van den raadsheer Visser, en het beroep namens de requiranten was toegelicht door Jhr. Mr. K. J. Schorer, advocaat te Utrecht, heeft de adv.-gen. Ledeboer de volgende conclusie genomen:

Edele Hoog Achtbare Heeren!

Namens den veroordeelde zijn voorgesteld twee cassatiemiddelen:

1o. Schending of verkeerde toepassing van artt. 1, 28 en 57 der wet van 21 Dec. 1853 (Stbl. no. 128) door op het bewezen verklaarde feit — het afvletten van een stuk grond — toe te passen het verbod van art. 1 dier wet.

2o. Schending of verkeerde toepassing van art. 221 Strafv., door het bewezene te qualificeeren als „het tusschen de buitengrenzen van vestingwerken in de verboden kringen eenig werk maken zonder voorzien te zijn van de daartoe vereischte wettelijke toestemming of vergunning, voorzien en strafbaar gesteld bij de artt. 1, 54, 56, 57 der wet van 21 Dec. 1853 (Stbl. 128)”, terwijl art. 57 dier wet onderscheidt tusschen „maken” en „doen maken”.

Volgens art. 1 van de aangehaalde wet, de zoogenaamde Kringenwet, is het niet geoorloofd in de verboden kringen te bouwen, houtgewassen te planten of eenig werk te maken, dan voor zooverre zulks bij deze wet is toegestaan, of daartoe overeenkomstig hare bepalingen vergunning is verleend, terwijl krachtens art. 57 strafbaar is hij, die in strijd met de bepalingen der wet eenig werk heeft gemaakt of doen maken. Nu staat vast, dat de wet niet met zooveel woorden heeft toegestaan te verrichten, wat in dit geval gedaan is, nl. dat beklaagde

1) Zie hiervoor blz. 177.

op tijd en plaats en onder de omstandigheden in de dagvaarding vermeld, grond heeft doen afgraven tot een gemiddelde diepte van ongeveer een halven meter, welke afgraving deel uitmaakte van eene planmatige afgraving en evenzeer dat daartoe geene vergunning was verleend. De eenige vraag die nu aan de orde is, is deze, of die afgraving, al dan niet moet worden aangemerkt als te zijn, een „werk”.

De Kringenwet strekte ter vervanging van de wet van 16 Nov. 1814 S. 106 en in de memorie van toelichting (Bijl. Hdlg. 2e K. 1850/51 bl. 74), geeft de regeering te kennen, dat er reden is tot wijziging, om aan het administratief gezag macht te geven, verzoeken in te willigen tot opbouw, of tot het verrichten van eenig werk. Men spreekt hier van verrichten van een werk; eensdeels is dus niet het verrichten van elke handeling verboden, anderdeels denkt men niet alleen aan het daarstellen van eenige niet bestaande, doch op zich zelf bestaande zaak. In het voorloopig verslag vreesde men dan ook, dat de uitdrukking te ruim was en te onbegreep, doch bij de memorie van beantwoording gaf de regeering te kennen, dat die vrees ongegrond was, daar de uitdrukking „eenig werk” moest worden beschouwd in verband met en hare uitlegging vond in art. 28. (Bijl. Hdlg. 2e K. 1850/51, bl. 545).

Dat artikel nu heeft de kenlijke strekking, aan te geven voor welke werken binnen de groote kringen, vergunning kan worden gegeven; het doet dat in dezen vorm, dat daarbij nogmaals wordt verboden, aldaar dijken, kaden, wegen, bruggen, sluizen, duikers en dergelijke werken te maken, slooten en kanalen te graven, bestaande werken van dezen aard te veranderen of weg te nemen en den grond te verhoogen, zonder daartoe Koninklijke vergunning te hebben verkregen, behoudens hier niet ter zake zijnde uitzonderingen. De redactie is, — zooals trouwens van meerdere bepalingen dezer wet — niet zuiver en scherp, men zal echter ook in verband met art. 1 m. i. niet kunnen betwisten, dat het graven van slooten en kanalen en het veranderen daaraan, alsmede het verhoogen van grond, als het maken of veranderen van werken is beschouwd. Immers het verbod van bestaande werken van „dezen” aard te veranderen, volgt na het verbod om die kanalen en slooten te graven en omvat dus ook deze. Het maken daarvan is dus het maken van een werk. Nu wordt wel daarna geheel apart gesproken, van grond verhoogen doch kenlijk niet omdat dit geen werk is van eenigszins anderen aard. Want als het ophoogen van grond geen werk zou zijn in den zin der wet, dan zou dit in verband met art. 1 en dus in het stelsel der wet, in het geheel niet aan eene vergunning moeten zijn gebonden, doch volkomen moeten zijn vrijgelaten. Bij de memorie van toelichting op art. 1 wordt trouwens verhoogen van grond als voorbeeld van een „werk” genoemd. Indien nu dat ophoogen alzoo een „werk” is, dan zal men afgraven op planmatige wijze ook als zoodanig moeten beschouwen; het is toch eene verrichting van geheel gelijken aard.

Nu wordt afgraven in art. 28 niet met name genoemd; wil men aannemen, dat dit met opzet is geschied, dan heeft men de consequentie te aanvaarden, dat het of wel absoluut verboden is, zonder

dat er ooit vergunning toe zou kunnen worden verleend, of dat het als geen „werk” zijnde, geheel is vrijgelaten. Het een is even onaannemelijk als het ander.

Het vrijlaten toch is onaannemelijk, met het oog op het belang der inundatie, waarvoor juist de groote kringen zijn aangenomen. (Verg. mem. van toel. t. a. p. op art. 28). Want wèl zal afgraving niet, als ophooging, onderwaterzetting kunnen tegenhouden, doch ook bij het verrichten van de andere in art. 28 bedoelde werken, behoeft niet noodwendig een nadeel voor de inundatie te worden gevreesd. Integendeel, maar toch is het maken van die werken steeds afhankelijk gesteld van eene vergunning. Men heeft gewild, dat de regeering den toestand daar kon blijven beheerschen, de beslissing over de defensiebelangen steeds in handen zou hebben. Aan algeheel vrijlaten van afgravingen kan dus niet worden gedacht; er is evenwel ook geen reden denkbaar voor een absoluut verbod daarvan. Ik zou daarom art. 28, dat, ik herhaal het, evenals de geheele wet, niet zuiver is gedacht en dus eenigszins ruim mag worden geïnterpreteerd, aldus willen uitleggen, dat daarbij wordt verboden, zonder vergunning, te maken dijken enz. slooten enz. den grond te verhoogen en dergelijke werken te maken, of bestaande van dien aard te veranderen, of weg te nemen.

Ook eene afgraving als de in deze procedure bedoelde is dan zonder vergunning verboden, met vergunning toegelaten. Het vonnis is dan juist geweest en het eerste middel ongegrond.

Het tweede middel acht ik daarentegen wel gegrond, op den daarbij aangegeven grond.

Door den Officier van Justitie is nog als cassatiemiddel voorgesteld:

„Schending der wet, door niet toepassing van art. 57 derde lid van de wet van 21 Dec. 1853 S. 128”. De rechtbank heeft nl. geweigerd te bevelen, dat het werk binnen een door haar te bepalen tijd moet worden weggeruimd, omdat dit volgens hare meening, bij een werk als het onderhavige, uit den aard der zaak is buitengesloten.

Met den heer requirant zou ik meenen, dat het woord wegruimen in art. 57 der Kringenwet de beteekenis heeft van een herstel der zaak in den vorigen toestand, en dat de mogelijkheid van zoodanig herstel ook hier niet is uitgesloten. De toelichting van het artikel maakt ook gewag van het te keer gaan van „handelingen”, in strijd met de wet verricht. Ik houd het middel alzoo voor gegrond.

Ik concludeer tot vernietiging van het bestreden vonnis, voor zoover de qualificatie betreft en dat de Hooge Raad het bewezene zal qualificeeren als: het tusschen de buitengrenzen van vestingwerken, in de verboden kringen, eenig werk doen maken, zonder voorzien te zijn van de daartoe vereischte wettelijke toestemming of vergunning en voorts zal bevelen, dat het gemaakte binnen een jaar worde weggeruimd, en dat zulks, alsdan niet geschied zijnde, op kosten van den veroordeelde, vanwege den Staat zal kunnen geschieden.

De Hooge Raad enz.;

Gelet op de middelen van cassatie, namens den requirant voorgedragen bij pleidooi, luidende: zie conclusie adv.-gen.;

Overwegende, wat het beroep van den eersten requirant betreft:

dat bij het bestreden vonnis te zijnen aanzien — met qualificatie en strafoplegging als boven vermeld — als bewezen is aangenomen, dat hij in het tijdvak van 9 Maart 1914 tot en met 28 Dec. 1914 te de Bilt op het perceel kadastraal bekend gemeente de Bilt, sectie C. no. 1278, welk perceel gelegen was binnen den grooten verboden kring van het vestingwerk der 1ste klasse het fort bij Rijnauwen, over eene oppervlakte van ongeveer 150 M². grond heeft doen afgraven tot een gemiddelde diepte van ongeveer 0.50 M., makende deze afgraving deel uit van een planmatige afgraving, terwijl hij niet voorzien was van eene daarop betrekking hebbende wettelijke toestemming of vergunning;

O. dat in de toelichting van het eerste cassatiemiddel van requirant S. is betoogd, dat, hoewel art. 1 der Wet van 21 Dec. 1852 (Stbl. no. 128) naast het verbod van bouwen en planten van houtgewassen binnen de verboden kringen ook bevat een algemeen verbod om zonder wettelijke vergunning aldaar „eenig werk” te maken, doch dat art. 28 der wet dit verbod beperkt door nader aan te geven welke werken inderdaad verboden zijn, waarbij het afgraven van den bodem niet genoemd is, terwijl bovendien een „planmatige afgraving” als ten aanzien van requirant bewezen is verklaard, niet een werk is in den zin der wet, daar deze — hetgeen blijkt uit de in art. 28 genoemde werken, — slechts het oog heeft op zoodanige werken, welke een vroeger niet bestaande, uiterlijk zichtbare constructie, achterlaten, hetgeen met de door requirant geschiedde afgraving niet het geval is;

O. hieromtrent:

dat, nadat art. 1 der genoemde wet van 1853 in de verboden kringen onder meer verbiedt het zonder vergunning maken van „eenig werk”, art. 28 het verbod bevat om zonder Koninklijke vergunning in de groote kringen van vestingwerken van alle klassen „dijken, kaden, wegen, bruggen, sluizen, duikers en dergelijke werken te maken, slooten en kanalen te graven, bestaande werken van dezen aard te veranderen of weg te nemen en den grond te verhoogen”;

dat nu inderdaad blijkt de herhaalde uitlatingen der Regeering bij het schriftelijk debat over de ontwerpen, welke ten slotte tot de wet van 1853 hebben geleid, art. 28 het begrip „eenig werk” nader uitwerkt, doch dat hieruit echter niet mag worden afgeleid, dat dit artikel de strekking heeft het verbod van art. 1 te beperken tot de uitdrukkelijk genoemde werken, of werken van geheel gelijksoortigen aard;

dat zulks reeds blijkt hieruit, dat de Regeering beslist heeft geweigerd te voldoen aan het verlangen van enkele kamerleden, geuit in het Voorloopig Verslag van 30 Juni 1853, om het ontwerp te wijzigen in dier voege, dat niet meer verboden zou zijn wat niet uitdrukkelijk was toegestaan, doch dat alles, wat niet uitdrukkelijk verboden

was, geoorloofd zou wezen, terwijl ook bij de behandeling in de Tweede Kamer een amendement om art. 1 in dien geest te veranderen verworpen is;

dat derhalve volgens het stelsel der Wet de opsomming van art. 28 beheerscht wordt door en hare uitlegging moet vinden in het algemeene verbod van art. 1 — behalve dan wat betreft de gewone werkzaamheden van land- en tuinbouw, welke door geen der beide artikelen werden getroffen —, waaruit volgt dat de uitdrukking „dergelijke werken” in art. 28 moet opgevat worden in ruimen zin als omvattende alle werken welke, evenals de uitdrukkelijk genoemde, ten gevolge hebben dat de plaatselijke gesteldheid van het binnen den kring gelegen terrein wordt veranderd;

dat dit te meer klemt, waar de groote kringen getrokken zijn in het belang der inundatie, en de Regeering dan ook blijkens het vermelde in het verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer d.d. 9 Febr. 1852 — hoewel het ontwerp, waarop dit verslag betrekking heeft, is verworpen, zijn echter de latere ontwerpen te dien aanzien niet gewijzigd — die kringen omschreef als betrekking te hebben op „het uitgraven, verhoogen of het op andere wijze veranderen van terrein”;

dat dus, indien het ten laste van requirant bewezen verklaarde afgraven als een werk kan worden beschouwd, het zonder verlof maken daarvan door art. 28 verboden wordt;

O. dat de Rechtbank nu te dien aanzien heeft overwogen, dat het afgraven, zooals dit, volgens de verklaring van beklagde ter terechtzitting gedaan, is geschied, namelijk gedurende tal van jaren, volgens een te voren gemaakt plan en met het doel tichelklei te bemachtigen, ongetwijfeld is een werk, hetwelk met de gewone verrichtingen van den landbouw op het veld niets gemeen heeft”;

dat nu de Rechtbank een deel van een dergelijke stelselmatige afgraving te recht als een werk in den zin der wet heeft beschouwd, daar het door requirant gestelde vereischte — zelfs al stond vast dat dit ten deze ontbrak — noch volgt uit de taalkundige beteekenis van het woord „werk”, noch door de wet als eisch wordt gesteld;

dat dus het eerste middel niet tot cassatie kan leiden;

O. betreffende het tweede cassatiemiddel van dienzelfden requirant dat, waar art. 57 der genoemde wet het „doen maken” van enig werk in strijd met de wet als zelfstandige overtreding strafbaar stelt, hiermede bij de qualificatie van het bewezen verklaarde feit, nu „doen afgraven” bewezen is verklaard, had moeten worden rekening gehouden:

O. wat het beroep van den tweeden requirant betreft:

dat het cassatiemiddel, voorgesteld door den Officier van Justitie, bedoelt te klagen hierover, dat de Rechtbank niettegenstaande het voorschrift van art. 57 den beklagde niet heeft veroordeeld om het gemaakte werk in zijn oorspronkelijken toestand te herstellen;

O. dat in het bestreden vonnis hieromtrent is overwogen:

„dat volgens art. 57 der Kringenwet de rechter „het wegruimen” van het in strijd met de wet gemaakte beveelt, doch dat in het onder-

havige geval dit bevel niet kan worden gegeven waar het een afgraving betreft waarbij dat „wegruimen” uit den aard der zaak is buitengesloten”;

O. dat ook dit middel is gegrond;

dat toch „wegruimen” in art. 57 kennelijk moet worden opgevat in den ruimen zin van het gemaakte weder doen verdwijnen, het herstellen der zaak in den vorigen toestand;

dat zulks, terwijl de taalkundige beteekenis van den term zich hier tegen niet verzet, volgt zoowel uit de toelichting op de artt. 56 en 57, volgens welke de verplichting tot wegruiming een noodzakelijke aanvulling is der strafbepaling, welke op haar zelve bij eventueel belang van een grondeigenaar om een verboden werk te behouden, onvoldoende zoude zijn om het kwaad te keeren, als uit het stelsel der wet, waar toch bij een beperkter opvatting van „wegruimen” ook uitdrukkelijk in art. 28 genoemde werken als slooten en kanalen niet zouden kunnen worden ongedaan gemaakt, wat onaannemelijk ware;

O. voorts ambtshalve:

dat de Rechtbank heeft toegepast art. 23 Strafr., zooals dit is gewijzigd bij het Tweede Hoofdstuk der wet van 12 Juni 1915 (Stbl. no. 247);

dat echter deze wetstoepassing in strijd is met art. 1 al. 2 Strafr., daar deze gewijzigde bepaling minder gunstig voor den veroordeelde is dan art. 23, zooals het luidde vóór die wijziging, hetgeen reeds blijkt hieruit dat daarbij niet had mogen worden opgelegd een vervangende hechtenisstraf van twintig dagen, maar slechts geldboete van hoogstens *f* 75 tegen het feit was bedreigd, zoodat ook te dien aanzien het bestreden vonnis moet worden vernietigd;

Vernietigt het bestreden vonnis, doch alleen voor zoover betreft de qualificatie, de toepassing van art. 23 Strafr., zooals het is gewijzigd bij de wet van 12 Juni 1915 (Stbl. no. 247), en de opgelegde straf;

En te dien aanzien recht doende ten principale:

Qualificeert het bewezen verklaarde feit als:

„het tusschen de buitengrenzen van vestingwerken in de verboden kringen, eenig werk doen maken zonder voorzien te zijn van de daartoe vereischte toestemming of vergunning”;

Met toepassing van art. 23 (oud) Strafr.;

Veroordeelt requirant S. tot eene geldboete van *f* 1 of een dag vervangende hechtenis;

Beveelt dat het gemaakte werk binnen een jaar worde weggeruimd;

Verklaart dat zulks, alsdan niet geschied zijnde, op kosten van den veroordeelde van wege den Staat zal kunnen geschieden;

Verwerpt het beroep van den eersten requirant voor het overige.

OFFICIEEL GEDEELTE.

KONINKLIJK BESLUIT van den 3den Januari 1914 (*St.bl. No. 2*), houdende regeling der toelagen aan de advocaten-raadslieden van beklaagden, die naar den zee krijgsraad binnen het Rijk in Europa zijn verwezen. 1)

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Justitie van den 31 December 1913, 2de Afdeeling A, 640;

Hebben goedgevonden en verstaan:

de navolgende regeling te treffen met betrekking tot toelagen aan advocaten-raadslieden van beklaagden, die naar den zee krijgsraad binnen het Rijk in Europa zijn verwezen.

Artikel 1.

Aan de advocaten in het arrondissement Alkmaar, die door den president van den zee krijgsraad binnen het Rijk in Europa op of na 20 December 1913 als raadslieden zijn toegevoegd aan beklaagden, die naar dien krijgsraad zijn verwezen, worden ter zake van hunne verrichtingen als zoodanig toelagen toegekend en wel:

1o. wegens de eigenlijke verdediging voor elke zaak eene toelage ten bedrage van vijf en twintig gulden (*f* 25.—);

2o. ter zake van reis- en verblijfkosten, voor elken dag, waarop zij zich naar Helder hebben begeven, eene toelage ten bedrage van vijf gulden (*f* 5.—);

3o. wegens tijdverlies, voor elken dag, waarop zij zich naar Helder hebben begeven — den dag of de dagen van de behandeling der zaak ter terechtzitting uitgezonderd — eene toelage ten bedrage van tien gulden (*f* 10.—).

1) In verband met het voorkomende op blz. 319 hierna, komt het ons gewenscht voor den inhoud van dit besluit alsnog mede te deelen. Op blz. 6 van deel IX is alleen de opneming in het Staatsblad vermeld. (Red. M. R. T.)

Nochtans mag het gezamenlijk bedrag der toelagen voor verrichtingen in eene en dezelfde zaak de som van vijf en veertig gulden (f 45.—) niet overschrijden.

Artikel 2.

Ter zake van de ingevolge het voorgaand artikel aan hen verschuldigde toelagen kunnen de advocaten op of na 1 April 1914 over het met ingang van dien datum afgelopen tijdvak en vervolgens telkens op of na 1 Juli, 1 October, 1 Januari en 1 April over het aan elk dier data voorafgegane kwartaal declaratiën indienen aan het Departement van Justitie en wel door tusschenkomst van den president van den zee-krijgsraad binnen het Rijk in Europa.

Het model dier declaratiën en de verklaring daarop door dien president te stellen, wordt door Onzen Minister van Justitie bepaald.

Artikel 3.

De toelagen zijn over elk der in het voorgaande artikel bedoelde tijdvakken enkel verschuldigd, indien de advocaat zich in dat tijdvak niet aan eenige toevoeging heeft onttrokken dan om redenen, door den president van den zee-krijgsraad binnen het Rijk in Europa goedgekeurd.

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

's-Gravenhage, den 3den Januari 1914.

W I L H E L M I N A.

De Minister van Justitie,

B. ORT.

Uitgegeven den *veertienden* Januari 1914.

De Minister van Justitie,

B. ORT.

Aanwijzing van de autoriteiten door welke het militair gezag (bedoeld in art. 7 van de Oorlogswet) kan worden uitgeoefend en van de gebieden waarin zij dat gezag zullen uitoefenen.

I. KONINKLIJK BESLUIT van den 2den November 1916 (St.bl. No. 488), houdende nadere vaststelling van voorschriften ter uitvoering van de, sedert gewijzigde, wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad No. 128).

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onze Ministers van Oorlog en van Marine van 28 October 1916, Kabinet, Litt. F¹⁴⁸, en van 31 October 1916, Bureau S No. 24;

Gezien de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad No. 128), gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (Staatsblad No. 469);

Gelet op de Koninklijke besluiten van 22 Januari 1904 (Staatsblad No. 10), van 8 September 1909 (Staatsblad No. 305) en van 14 Augustus 1911 (Staatsblad No. 277), zooals deze besluiten sedert zijn gewijzigd;

Overwegende, dat het noodig is de, ter uitvoering van vorengenoemde wet, bij eerstvermeld Koninklijk besluit gegeven voorschriften te herzien;

Hebben goedgevonden en verstaan:

A. In te trekken voormeld Koninklijk besluit van 22 Januari 1904 (Staatsblad No. 10) met de bij dat besluit gevoegde instructiën;

B. te bepalen:

Artikel 1.

Voor de uitoefening van het militair gezag, bedoeld in de, sedert gewijzigde, wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad No. 128) worden door Ons aangewezen:

a. de *Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht* — zoo deze is benoemd —:

in elk in staat van oorlog of in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks;

b. de Commandanten der Stellingen, de Commandanten der onderdeelen en forten van Stellingen en de Commandanten der Afzonderlijke forten:

onderscheidenlijk in het gebied van de Stelling, van het onderdeel of het fort der Stelling, en van het Afzonderlijk fort, waarover zij het bevel voeren;

c. de Territoriale-bevelhebbers:

in de gedeelten van het grondgebied des Rijks, niet behoorende tot het gebied van de Stellingen en de Afzonderlijke forten, zooals die gedeelten aan ieder hunner door Ons worden toegewezen;

d. de rechtstreeks onder de bevelen van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht gestelde Commandanten van onderdeelen van de Zee- of Landmacht, optredende buiten het gebied der Stellingen en der Afzonderlijke forten — voor zooveel voor deze forten commandanten zijn aangewezen —:

in het operatiegebied van het onder hun bevel staande onderdeel van de Zee- of Landmacht.

Artikel 2.

Naar gelang zulks noodzakelijk wordt geacht, zullen door Ons of door Onzen Minister van Oorlog ook andere, dan de in artikel 1 vermelde, autoriteiten voor de uitoefening van het militair gezag, bedoeld in de, sedert gewijzigde, wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* No. 128) worden aangewezen.

Het gedeelte van het grondgebied des Rijks, waarin door deze autoriteiten dat militair gezag zal worden uitgeoefend, wordt door Ons of door Onzen voornoemden Minister aangewezen.

Artikel 3.

Ook voor zooveel de in artikel 1 en artikel 2 bedoelde aanwijzing van de autoriteiten, door wie, en van het gebied, waarin het militair gezag, bedoeld in de, sedert gewijzigde, wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* No. 128), zal worden uitgeoefend door Ons is geschied, kan daarvan door Onzen Minister van Oorlog bij nadere aanwijzing worden afgeweken.

Zoolang Wij of Onze voornoemde Minister niet anders bepalen, geldt als *operatiegebied*, bedoeld in artikel 1, sub *d*, hetgeen de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht als zoodanig aanwijst.

Artikel 4.

Wanneer ten gevolge van een vijandelijken inval, of ten gevolge

van binnenlandsche onlusten, als bedoeld in artikel 1, sub 2o., van de, sedert gewijzigde, wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* No. 128), de gemeenschap tusschen een gedeelte van het grondgebied des Rijks en den zetel der Regeering is afgesneden, kan de hoogste bevelvoerende militaire autoriteit, in dat gedeelte aanwezig, dit — hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk — in staat van beleg verklaren, en oefent die autoriteit alsdan het militair gezag uit.

Artikel 5.

Bij ontstentenis van eene militaire autoriteit, voor de uitoefening van het militair gezag aangewezen, wordt zij, in afwachting dat in hare vervanging door Ons of door Orzen Minister van Oorlog zal zijn voorzien, vervangen door den hoogsten, of — bij gelijkheid in rang — door den oudsten in rang van de commandanten, die bij aanwezigheid van bedoelde autoriteit onder hare bevelen zouden staan.

Artikel 6.

Voor de autoriteiten, aangewezen voor de uitoefening van het militair gezag, gelden de bepalingen van de bij dit besluit gevoegde instructie.

Voor de autoriteiten, aangewezen bij artikel 1, sub *b*, van dit besluit, gelden bovendien — voor ieder, voor zooveel haar betreft — de op de uitoefening van het militair gezag betrekking hebbende bepalingen van de „Oorlogsinstructie stellingcommandanten” (vastgesteld bij Koninklijk besluit van 8 September 1909 — *Staatsblad* No. 305 — en sedert gewijzigd) en van de „Oorlogsinstructie ondercommandanten van stellingen” (vastgesteld bij Koninklijk besluit van 14 Augustus 1911 — *Staatsblad* No. 277 — en sedert gewijzigd), nochtans met uitzondering van art. 7, eerste alinea, van eerstgenoemde, en art. 2 van laatstvermelde instructie.

Onze Ministers van Oorlog en van Marine zijn, ieder voor zooveel hem betreft, belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan, evenals van de daarbij behorende instructie, afschrift zal worden gezonden aan Onze Ministers van Justitie, van Binnenlandsche Zaken, van Waterstaat en van Landbouw, Nijverheid en Handel, en dat, met de instructie, in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

's-Gravenhage, den 2den November 1916.

WILHELMINA.

De Minister van Oorlog,
BOSBOOM.

De Minister van Marine,
J. J. RAMBONNET.

Uitgegeven den *derden* November 1916.

De Minister van Justitie,
B. ORT.

INSTRUCTIE

voor de Autoriteiten, overeenkomstig artikel 7 van de, sedert gewijzigde, wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad No. 128), aangewezen voor de uitoefening van het militair gezag.

Artikel 1.

In deze instructie worden verstaan:

onder „*de wet*”, de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* No. 128), gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (*Staatsblad* No. 469);

onder „*militair gezag*”, het militair gezag, bedoeld in evengenoemde wet;

onder „*bevelhebber*”, de autoriteit, die in eenig gedeelte van het grondgebied des Rijks het militair gezag uitoefent.

Artikel 2.

Het militair gezag wordt uitgeoefend onder verantwoordelijkheid van Onzen Minister van Oorlog of van Onzen Minister van Marine.

Artikel 3.

Wanneer voor de uitoefening van het militair gezag in eenig in staat van oorlog of in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks meer dan één autoriteit zijn aangewezen, is elk dier autoriteiten gehouden, bij de uitoefening van dit gezag de eventueel te geven bevelen en aanwijzingen te volgen van de in het betrokken gebied mede voor de uitoefening van het militair gezag aangewezen autoriteiten voor zooverre deze hiërarchie boven haar zijn gesteld.

Artikel 4.

De bevelhebber kan de uitvoering der maatregelen tot uitoefening van het militair gezag opdragen aan door hem aan te wijzen autoriteiten of personen, die alzoo handelen ingevolge zijne bevelen.

Artikel 5.

Wanneer eenig gedeelte van het grondgebied des Rijks in staat van oorlog of in staat van beleg wordt verklaard, dan wel de staat van oorlog of de staat van beleg voor dat gedeelte wordt opgeheven, brengt de bevelhebber zulks onverwijld ter kennis van de troepen en e.q. van de bemanningen der oorlogsvaartuigen, die onder zijne bevelen zijn gesteld, en draagt hij zorg, dat de afkondiging, bedoeld in

de eerste alinea van artikel 4 der wet, onverwijld en op de meest doeltreffende wijze plaats heeft.

Artikel 6.

Zoodra eenig gedeelte van het grondgebied des Rijks in staat van oorlog of in staat van beleg is verklaard, waarschuwt de bevelhebber, bij algemeene bekendmaking, de bevolking, dat zij, die het aanroepen van schildwachten of patrouilles onbeantwoord laten, die niet voldoen aan bevelen, welke door schildwachten en commandanten van patrouilles ingevolge de hun verstrekte consignes worden gegeven, die geen gehoor geven aan de sommatiën, door de bevoegde autoriteiten gedaan, of die tegenwoordig zijn bij samenscholingen, waarbij een aanval op de militaire macht geschiedt, zich aan lijfsgevaar blootstellen.

Hij doet de bevolking herinneren aan de wettelijke verplichtingen in den staat van oorlog dan wel in den staat van beleg op het burgerlijk gezag en de inwoners rustende, alsmede — voor zooveel daartoe de ingetreden rechtstoestand en de omstandigheden, bedoeld in artikel 1, sub 1o., dan wel in artikel 1, sub 2o. van de wet, aanleiding geven — aan de bepalingen van de artikelen 41 tot en met 49 der wet, van de artikelen 98, 100 tot en met 105, 107, 186, 187, 191, 203 en 204 van het wetboek van strafrecht, en van de artikelen 6 en 7, eerste titel, en 65, 70, 71, 74, 75 en 78 van het crimineel wetboek voor het krijgsvolk te lande.

Voorts brengt hij ter algemeene kennis aan welke autoriteiten of personen, bedoeld in art. 4, door hem de uitvoering der te nemen maatregelen is opgedragen.

Artikel 7.

De bevelen, bedoeld in artikel 21 der wet, worden slechts gegeven in geval van noodzakelijkheid.

De wijze van uitvoering der bevelen wordt zooveel mogelijk aan de burgerlijke autoriteit overgelaten.

Zoo mogelijk worden geen bevelen gegeven dan na overleg met het hoofd van het betrokken burgerlijk bestuur of met den daaronder ressorteerenden betrokken chef van dienst.

Behoort bij Koninklijk besluit van 2 November 1916 (*Staatsblad* No. 488).

Ons bekend,

De Minister van Oorlog,
BOSBOOM.

De Minister van Marine,
J. J. RAMBONNET.

II. KONINKLIJK BESLUIT van den 8sten November 1916
(*St.bl. No. 495*), houdende aanwijzing van de gezagsgebieden van de Territoriale-bevelhebbers.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 4 November 1916, Kabinet, Litt. M¹⁵¹;

Gezien het rapport van Onzen Minister van Marine van 7 November 1916 Bureau S. No. 3;

Gezien de Koninklijke besluiten van 22 Juli 1916 (*Staatsblad* No. 332) en van 2 November 1916 (*Staatsblad* No. 488);

Overwegende, dat het wenschelijk is om — gelet op het gestelde onder *c* van Artikel 1 van laatstvermeld Koninklijk besluit — het gebied, waarin door de Territoriale-bevelhebbers militair gezag zal worden uitgeoefend, opnieuw aan te wijzen;

Hebben goedgevonden en, verstaan:

1o. in te trekken het Koninklijk besluit van 22 Juli 1916 (*Staatsblad* No. 332);

2o. te bepalen:

a. Het gezagsgebied van den „*Territoriale-bevelhebber in Friesland, enz.*” omvat de provinciën Friesland, Groningen en Drenthe.

b. Het gezagsgebied van den „*Territoriale-bevelhebber in Overijssel, enz.*” omvat de provincie Overijssel, alsmede de provincie Gelderland, ten noorden van de zuidelijke oevers van den Bovenrijn (voor een deel ook wel „Bylandsche Kanaal” geheeten) en van de Waal, voor zooveel betreft het gebied, niet behoorende tot de Nieuwe Hollandsche Waterlinie of tot Afzonderlijke forten (indien voor deze forten commandanten zijn aangewezen).

c. Het gezagsgebied van den „*Territoriale-bevelhebber in Noordbrabant, enz.*” omvat de provincie Gelderland ten zuiden van den Bovenrijn (voor een deel ook wel „Bylandsche Kanaal” geheeten) en van de Waal, alsmede de provinciën Noordbrabant en Limburg, en wel ten opzichte van de provinciën Gelderland en Noordbrabant, voor zooveel betreft het gebied, niet behoorende tot de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, tot de Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak, of tot Afzonderlijke forten (indien voor deze forten commandanten zijn aangewezen).

d. Het gezagsgebied van den „*Territoriale-bevelhebber in Holland, enz.*” omvat de provinciën Noordholland, Zuidholland en Utrecht, met uitzondering van het gebied, behoorende tot de Stelling van den Helder, tot de Stelling van Amsterdam, tot de Nieuwe Hollandische Waterlinie, tot de Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak of tot de Stelling van de Monden der Maas en van het Haringvliet.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onze Ministers van Marine, van Justitie, van Binnenlandsche Zaken, van Waterstaat en van Landbouw, Nijverheid en Handel en aan de Algemeene Rekenkamer.

's-Gravenhage, den 8sten November 1916.

W I L H E L M I N A.

De Minister van Oorlog,
BOSBOOM.

Uitgegeven den *negen*den November 1916.

De Minister van Justitie,
B. ORT.

III. Beschikking van den Minister van Oorlog van 9 November 1916.

De Minister van Oorlog,

Gezien het Koninklijk besluit van 2 November 1916 (*Staatsblad* No. 488);

Overwegende, dat het noodig is geworden, de aanwijzing van de autoriteiten, door welke het militair gezag kan worden uitgeoefend, te herzien;

Brengt, met intrekking van alle vroegere in de *Nederlandsche Staatscourant* ter zake gedane mededeelingen, het volgende ter algemeene kennis:

Voor de uitoefening van het militair gezag, bedoeld in artikel 7 van de, sedert gewijzigde, wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* No. 128) zijn, of worden bij deze, aangewezen:

- a. de **Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht:**
in elk in staat van oorlog of van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks;
- b. 1o. de **Commandant van eene verdedigingsstelling of van een afzonderlijk fort:**
in het gebied van de Stelling of van het Afzonderlijk fort;
- 2o. de **Commandanten der onderdeelen van Stellingen:**
in het gebied van het betrokken onderdeel der Stelling;
- 3o. de **Commandanten van forten:**
in het gebied van het Fort;
- c. 1o. de **Territoriale-bevelhebbers:**
in de aan ieder hunner, bij Koninklijk besluit van 8 November 1916 (*Staatsblad* No. 495); toegewezen gedeelten van het grondgebied des Rijks;
- 2o. de rechtstreeks onder de bevelen van een Territoriale-bevelhebber gestelde **Commandanten van onderdeelen der landmacht**, zoolang die Territoriale-bevelhebber rechtstreeks onder de bevelen van den Opperbevelhebber gesteld blijft, en voorzover genoemde Commandanten minstens de functie van commandant van een bataljon vervullen:
in het aan dien Territoriale-bevelhebber toegewezen gedeelte van het grondgebied des Rijks;
- 3o. de **Commandant van het Veldleger**, alsmede de rechtstreeks onder de bevelen van den Commandant van het Veldleger gestelde **Commandanten van onderdeelen der landmacht:**
in het gedeelte der gemeente *Rilland-Bath*, gelegen op den Noordbrabantschen wal van de Ooster- en Wester-Schelde en in de gemeenten *Standdaarbuiten* en *Zevenbergen*;
- 4o. de **Commandant der Stelling van den Helder:**
in de gemeenten *Vlieland*, *Terschelling*, *Ameland*, *Schiermonnikoog* en in het onderdeel *Rottumeroog* der gemeente *Warffum*, alsmede in de deelen van het grondgebied des Rijks, in staat van beleg verklaard bij de Koninklijke besluiten van 20 Augustus 1915 (*Staatsblad* No. 375) en van 16 November 1915 (*Staatsblad* No. 473);
- 5o. de onder de bevelen van den Commandant van de Stelling van den Helder gestelde **Commandanten der**, in de hieronder genoemde gemeenten aanwezige, **troepen:**
in elk der gemeenten *Vlieland*, *Terschelling*, *Ameland*, *Schiermonnikoog* en in het onderdeel *Rottumeroog* der gemeente *Warffum*;

- 6o. de **Commandant van het fort aan den Hoek van Holland:**
in het onderdeel *Hoek van Holland* der gemeente *Rotterdam*;
- 7o. de **Commandant van het interneeringsdepot Groningen:**
in de gemeente *Groningen*;
- 8o. de **Commandant van het interneeringsdepot Gaasterland:**
in de gemeenten *Gaasterland*, *Hemelumer Oldephaert en Noordwolde*, *Lemsterland*, *Sloten* en *Stavoren*;
- 9o. de **Commandant van het interneeringsdepot Harderwijk:**
in de gemeenten *Doornspijk*, *Elburg*, *Ermelo*, *Harderwijk* en *Oldebroek*;
- 10o. de **Commandant van het interneeringsdepot Amersfoort-legerplaats bij Zeist:**
in de gemeenten *Amersfoort*, *Leusden*, *Soest* en *Zeist*;
- 11o. de **Commandant van het interneeringsdepot Bergen:**
in de gemeente *Bergen* (N.-H.);
- 12o. de **Commandant van het interneeringsdepot Urk:**
in de gemeente *Urk*;
- 13o. de **Commandant van het interneeringsdepot Wierickerschans:**
in de gemeente *Bodegraven*;
- d. 1o. de **Commandant van een onderdeel van de zee- of landmacht**, optredende buiten het gebied der Stellingen of Afzonderlijke forten (indien voor deze forten commandanten zijn aangewezen), zoo die Commandant rechtstreeks onder de bevelen van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht is gesteld:
in de landstreek, welke het operatiegebied van evenbedoeld onderdeel van de zee- of landmacht uitmaakt, zooals dit operatiegebied wordt aangeduid door den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht;
- 2o. de rechtstreeks onder de bevelen van den Commandant van het Veldleger gestelde **Commandanten van onderdeelen der landmacht:**
in de landstreek, welke het operatiegebied van het onder den Commandant van het Veldleger gestelde onderdeel van de landmacht uitmaakt.

's-Gravenhage, 9 November 1916.

De Minister voornoemd,
BOSBOOM.

(*Staatscourant* van 9 November 1916, No. 264).

IV. Beschikking van den Minister van Oorlog van 14 December 1916.

De Minister van Oorlog:

Gezien het Koninklijk besluit van 13 December 1916 (*Staatsblad* No. 527), waarbij onder meer het territoriaal zeegebied (voor zoover niet reeds in dien rechtstoestand verkeerende) is verklaard in staat van beleg;

Brengt in aansluiting aan het bepaalde in de dezerzijdsche kennisgeving van 9 November 1916, opgenomen in de Nederlandsche Staatscourant van Donderdag 9 November 1916, No. 264, het volgende ter algemeene kennis:

Voor de uitoefening van het militair gezag, bedoeld in artikel 7 van de, sedert gewijzigde, wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* No. 128), worden mede aangewezen:

- a. **de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht:**
in het territoriaal zeegebied;
- b. **de Commandant der Stelling van de Monden der Maas en der Schelde, de Onder-Commandant der Stelling van Hellevoetsluis en de Commandant van het Fort aan den Hoek van Holland:**
in het gedeelte van het territoriaal zeegebied, gelegen tusschen de zuidgrens daarvan en de lijn, die van het punt, waar de grens tusschen de gemeenten 's *Gravenzande* en *Monster* de kust ontmoet, in recht westelijke richting kan worden getrokken;
- c. **de Commandant der Stelling van den Helder:**
in het territoriaal zeegebied, met uitzondering van het gedeelte, hiervoren onder *b* aangegeven;
- d. **de Commandant der Stelling van Amsterdam en de Commandant der Positie van IJmuiden:**
in het gedeelte van het territoriaal zeegebied, gelegen tusschen de lijnen, die van de punten, onderscheidenlijk waar de grens tusschen de gemeenten *Castricum* en *Egmond-Binnen*, en die tusschen de gemeenten *Bloemendaal* en *Zandvoort* de kust ontmoet, in recht westelijke richting kunnen worden getrokken.

's-Gravenhage, 14 December 1916.

De Minister voornoemd
BOSBOOM.

(*Staatscourant* van 15 December 1916, No. 295).

Adresseering van voor een krijgsraad bestemde stukken.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 28 November 1916,
Ie Afd., Nr. 17.

(Legerorders 1916 Deel A. Nr. 122).

Het is gebleken, dat het nog herhaaldelijk voorkomt, dat brieven b.v. van Garnizoens-Commandanten, blijkens den inhoud bestemd voor den Krijgsraad of voor den secretaris, soms zelfs in antwoord op van dien secretaris ontvangen missives, toch geadresseerd en daarbij al of niet gericht worden aan den Auditeur-Militair.

Mitsdien wordt Legerorder 1915, A 63 1) hierbij uitdrukkelijk in herinnering gebracht.

**Beëdiging van officieren, die den Mohammedaanschen
godsdienst belijden.**

Koninklijk Besluit van 20 October 1916, Nr. 30.

(Legerorders 1916 Deel A. Nr. 130).

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER
NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de gemeenschappelijke voordracht van Onze Ministers van Oorlog en van Koloniën van 12 October 1916, IIIe Afd., No. 132, en van 17 October 1916, Afdeeling C¹, No. 25;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te bepalen, dat officieren, die den Mohammedaanschen godsdienst belijden, op dezelfde wijze zullen zijn te beëdigden als de overige officieren van de landmacht, met dit onderscheid evenwel, dat zij niet de twee voorste vingers van de rechterhand zullen opsteken, en dat de woorden: „Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig”, voor hen zullen worden vervangen door de woorden: „wAllahi, dat zweer ik bij Allah, den Almachtige”.

Onze Ministers van Oorlog en van Koloniën zijn, ieder voor zoo-veel hem betreft, belast met de uitvoering van dit Besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Justitie.

's-Gravenhage, 20 October 1916.

WILHELMINA.

De Minister van Oorlog,
BOSBOOM.

De Minister van Koloniën,
Th. B. PLEYTE.

1) Zie M. R. T. XI blz. 1.

**Rechtspleging bij de Landmacht.
Ontslaan uit arrest van militaire beklaagden.**

Beschikking van den Minister van Oorlog van 14 December 1916,
Ie Afd., Nr. 97.

(Legerorders 1916 Deel A. Nr. 135).

Enkele malen is het voorgekomen, dat zich wegens een strafbaar feit in arrest bevindende militairen, die voor den Krijgsraad moesten terechtstaan, te zelfder tijd, op grond van het imperatieve voorschrift van art. 36 der Militiewet, van art. 37, vierde lid, punt *c* der Landweerwet of wel van art. 16, eerste lid, punt 3 der Landstormwet terstond uit den militairen dienst moesten worden ontslagen.

In sommige gevallen werden zij dan, op grond van bovenbedoeld ontslag uit den dienst, ook uit het arrest ontslagen en huiswaarts gezonden.

Naar aanleiding daarvan wordt er hierbij de aandacht op gevestigd, dat een ontslag uit den militairen dienst geenszins te kort doet aan het recht om een persoon voor den militairen rechter te vervolgen ter zake van een feit, gepleegd vóór den datum van zijn ontslag, toen hij nog militair was.

Dit recht tot strafvervolging brengt de toepasselijkheid mede, van de bepalingen van de Regtspleging bij de Landmacht omtrent het arrest van militaire beklaagden in de bovenbedoelde gevallen evenzeer als in alle andere gevallen. Ontslag uit het arrest van een persoon, die zich in voorloopig arrest bevindt, ter zake van een tegen hem voor den militairen rechter ingestelde strafvervolging kan derhalve krachtens art. 52 van de Regtspleging bij de Landmacht slechts door den Krijgsraad geschieden. Men vergelijkte ook art. 219 Regtspleging bij de Landmacht.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Militaire rechtspleging.

In het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer op de begrooting van Justitie voor het dienstjaar 1917 (gedrukte stukken 1916—1917. — 2. IV. 12) komt o. m. het navolgende voor:

Gevraagd werd, hoe ver thans de voorbereiding is gevorderd van de invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht. Kan reeds een tijdstip worden genoemd, waarop vermoedelijk die invoering zal kunnen plaats vinden? Op zoo groot mogelijken spoed werd aangedrongen.

Verscheidene leden verklaarden het te betreuren, dat, — naar is beslist door het Hoog Militair Gerechtshof — tal van overtredingen van militairen niet voor disciplinaire afdoening vatbaar zijn en dus, om te worden gestraft, bij den militairen rechter aanhangig moeten worden gemaakt, die daardoor met werkzaamheden wordt overladen. In vele gevallen zou, volgens hen, disciplinaire afdoening veel doelmatiger zijn, wijl de militaire chef beter dan de militaire rechter in staat is, de beteekenis van kleine vergrijpen, als het hier geldt, naar hunne juiste waarde te schatten. Voorts zouden dan niet de bezwaren van algemeenen aard worden ondervonden, waartoe de berechting van al deze overtredingen door de krijgswraden aanleiding geeft: de verdachten, geleiders en getuigen moeten betrekkelijk verre reizen maken, wat groote kosten voor het Rijk medebrengt. De getuigen zijn natuurlijk in de eerste plaats de politieambtenaren, die de verbalen opmaakten; men had vernomen, dat in sommige deelen des lands op den dag der zitting van den krijgsraad — éénmaal in de twee weken — aldaar 50 à 60 veldwachters als getuigen aanwezig plegen te zijn, d. w. z. aan hun eigenlijk werk worden onttrokken. Het denkbeeld werd daarom geopperd bij de wet een bepaling tot stand te brengen — en men meende, dat dit niet veel tijd zoude behoeven te kosten — krachtens welke de berechting van overtredingen, door militairen gepleegd, voortaan zoude staan ter competentie van den burgerlijken strafrechter, en wel den kantonrechter. Voor de toekomst zouden sommige der hier aan het woord zijnde leden zulk een bepaling in elk geval gaarne zien opgenomen in de toekomstige wet tot invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht.

Wederom werd de vraag gedaan of spoedig de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende het wetsontwerp tot afschaffing der approbatie kan worden verwacht.

Naar aanleiding van het vorenstaande, deelde de Minister van Justitie in zijne Memorie van Antwoord, ingezonden bij brief van 9 December 1916, (gedrukte stukken 1916—1917 — 2. IV. 13) het navolgende mede:

Gelijk in de nota naar aanleiding van het Verslag der Kamer betreffende het ontwerp van wet tot aanvulling van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, ter voorziening in eene gebleken leemte ten opzichte van samenrottingen van schepelingen, werd medegedeeld, is de ministerieele commissie voor de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht thans bijna met haar arbeid gereed. De indiening van haar rapport kan binnenkort, wellicht nog in dit jaar, worden tegemoet gezien. De Regeering stelt zich voor aan dat rapport de noodige openbaarheid te geven en aanstonds te overwegen, in hoever het daarin opgenomen ontwerp-Invoeringswet door haar kan worden overgenomen. Bedoeld wetsvoorstel is intusschen zeer omvangrijk en ingewikkeld, zoodat de behandeling daarvan zelfs in het gunstigste geval nog vrij wat tijd zal vorderen. In verband daarmee meent de ondergeteekende zich van het noemen van een tijdstip, waarop vermoedelijk de invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht zal kunnen plaats vinden, te moeten onthouden. Zijnerzijds zal hij eene spoedige indiening en behandeling van het ontwerp-Invoeringswet gaarne bevorderen.

De beslissing van het Hoog Militair Gerechtshof, volgens welke de meest veelvuldige overtreding — het wielrijden zonder voorgeschreven licht — voor disciplinaire afdoening niet vatbaar is, heeft inderdaad de hoeveelheid arbeid van de krijgswraden zeer vergroot. Het ten deze door verscheidene leden aanbevolen expediënt, om n.l. voor de berechting van overtredingen, door militairen gepleegd, den kantonrechter aan te wijzen, kan intusschen den ondergeteekende niet zeer aanlokken. Allereerst zouden daardoor de in het Voorloopig Verslag genoemde bezwaren, waartoe de berechting der overtredingen door de krijgswraden zou aanleiding geven, niet dan zeer ten deele worden ondervangen. Disciplinaire afdoening door den militairen chef zou immers uitgesloten blijven, verdachten, geleiders en getuigen zouden toch moeten blijven reizen, zij het dan ook naar den kantonrechter, in plaats van naar den krijgswraad. Doch bovendien zou het expediënt geheel in strijd zijn met den geest der eerst kortelings herziene Regtsplegingen bij Zee- en Landmacht, waarin uit overweging, dat bij de berechting van strafbare feiten, door militairen gepleegd, steeds ook het militair belang moet kunnen wegen, de instelling van eene afzonderlijke militaire rechtspraak in haren vollen omvang gehandhaafd is. Bij elk strafbaar feit — zelfs bij de lichtste overtreding —, door een militair begaan, kan, althans onder be-

paalde omstandigheden, het belang der militaire tucht betrokken zijn, een belang, voor welks waardeering de militaire rechter is aangewezen en, naar het oordeel van den wetgever van 1912, dient te worden behouden. En ten slotte zou zeker dit oogenblik minder geschikt zijn om incidenteel de overbrenging van de berechting van overtredingen, door militairen begaan, naar den kantonrechter voor te stellen, nu het ontwerp-Invoeringswet, hierboven bedoeld, eene nieuwe algemeene regeling van de rechtsmacht van den militairen rechter zal inhouden en het bezwaarlijk zou aangaan, thans op die algemeene regeling vooruit te loopen. Bij de behandeling van het ontwerp-Invoeringswet zal er alle gelegenheid zijn om de quaestie der berechting van overtredingen, door militairen begaan, nader onder de oogen te zien. Opgemerkt worde nog, dat het den krijgswaarden bij de landmacht tot dusver gelukt is, met behulp van het instituut van plaatsvervangende presidenten en auditeurs-militair, om ook de talrijke overtredingen, welke te hunner berechting staan, regelmatig af te doen.

In zake de afschaffing der approbatie is de samenstelling van een gewijzigd ontwerp van wet mede in verband met de gebleken noodzakelijkheid een grooter gebied van wetgeving in de wijziging te betrekken, opgedragen aan de hierboven genoemde ministerieele commissie, welke zich van die opdracht zal kwijten, zoodra zij haar rapport zal hebben ingediend.

Toevoeging van advocaten-raadslieden aan militaire beklagden.

In het Verslag der Algemeene Rekenkamer nopens hare werkzaamheden over het jaar 1915 (gedrukte stukken 1915—1916. — 455, No. 2) komt o. m. het navolgende voor:

Krachtens artikel 116 respectievelijk artikel 114 der Rechtsplegingen bij de Landmacht en bij de Zeemacht (Tekst Staatsblad No. 365 van 1913) wordt aan den beschuldigde die voor den krijgsraad moet verschijnen, op zijn verzoek een raadsman toegevoegd, die kan zijn advocaat of officier. Toevoeging van een officier heeft alleen plaats, indien de beklagde den wensch daartoe te kennen geeft of een advocaat niet beschikbaar is. In gelijken zin wordt blijkbaar op grond van artikel 218, respectievelijk 217 van voormelde regelingen, ook gehandeld ten aanzien van procedures voor het Hoog Militair Gerechtshof.

De toelagen der advocaten-raadslieden werden vastgesteld bij de Koninklijke besluiten van 3 Januari 1914 (Staatsblad No. 2) 1) en 10 Juni 1915 (Staatsblad No. 239). 2)

1) Zie hiervoor blz. 303.
2) Zie M. R. T. X. blz. 606.

Red. M. R. T.
Red. M. R. T.

Door deze regelingen ontstond een niet onbelangrijke bron van uitgaven voor het Rijk. Voor zoover kon worden nagegaan, werd voor de gedurende het 1ste halfjaar 1915 bij het Hoog Militair Gerechtshof en den krijgsraad te Arnhem en in het 1ste kwartaal 1915 voor de bij den zeekrijgsraad behandelde zaken respectievelijk *f* 1090, *f* 520 en *f* 1340 aan toelagen gedeclareerd.

Het kwam der Kamer voor, dat die hooge kosten in hoofdzaak het gevolg waren van de omstandigheid, dat de toevoeging van advocaten niet, gelijk in burgerlijke zaken, tot bijzondere gevallen is beperkt (artt. 121, 132 en 236 Wetboek van Strafrecht), doch dat iedere beschuldigde op 's Rijks kosten rechtskundigen bijstand kan verkrijgen, ongeacht den aard van het vergriep, waarvoor hij moet terechtstaan. Uiteraard wordt van dit voorrecht door de meeste beschuldigten gebruik gemaakt, daar de belooning van een door een beklagde gekozen advocaat door hem zelf moet worden betaald.

Daar de Kamer niet kon inzien, dat het noodig was aan alle beklagden die het verlangen daartoe te kennen gaven, ongeacht den aard van het vergriep, op 's Rijks kosten rechtskundigen bijstand te verleenen, zelfs indien het slechts eene overtreding (geen misdrijf) betrof, verzocht zij den Minister van Justitie haar mede te deelen of het, bij het ontwerpen der betrokken voorschriften in de bedoeling had gelegen, in zoo ruime mate gelegenheid te geven tot het verkrijgen van rechtskundigen bijstand op 's Rijks kosten en zoo ja, welke overwegingen daarbij hadden gegolden. Voorts stelde zij de vraag of, met het oog op 's lands financieel belang, de gevallen, waarin toevoeging van advocaten plaats vond, niet moest worden beperkt. Mochten daartegen overwegende bezwaren bestaan, dan ware wellicht op de proceskosten besparing te verkrijgen door toekenning van vaste jaarlijksche vergoedingen aan advocaten-raadslieden, gelijk aanvankelijk, althans voor zooveel het arrondissement Alkmaar betrof, het voornemen van den Minister scheen te zijn geweest. 1) Ten slotte verzocht het college nog inlichting omtrent de redenen die er toe hadden geleid de toelagen van advocaten-raadslieden bij den zeekrijgsraad op een aanmerkelijk hooger bedrag te bepalen dan de advocaten bij de krijgsraden en het Hoog Militair Gerechtshof genoten. Deze genieten voor elke zaak *f* 15 (gedurende de mobilisatie *f* 10), terwijl eerstbedoelde advocaten *f* 25 genieten voor de eigenlijke verdediging, benevens reis- en verblijfkosten ad *f* 5 en vergoeding wegens tijdverzuim ad *f* 10 voor elke reis naar Helder, tot een maximum van *f* 45 voor dezelfde zaak.

De Minister antwoordde, dat de regelingen, getroffen bij de aangehaalde Koninklijke besluiten van 1914 en 1915, noodig waren om een voldoende medewerking van de balie te verkrijgen ter uitvoering van de artikelen 116, der Rechtspleging bij de Landmacht en 114 der Rechtspleging bij de Zeemacht. Het bedrag ad *f* 15 per

1) Confer toelichting op het wetsontwerp tot aanvulling en verhooging van het IVde hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1913. Gedrukte stukken 1913—1914. — 95, No. 1. (Zie M. R. T. IX blz. 30 vlg. Red. M. R. T.)

zaak kwam ongeveer overeen met het minimum — hier en daar was dit minimum zelfs hooger — dat aan betalende cliënten zelfs in eenvoudige strafzaken, in rekening werd gebracht. Dat de toelagen van advocaten-raadslieden, verwezen naar den zee krijgsraad binnen het Rijk in Europa, op een hooger bedrag waren bepaald, was een gevolg van de betrekkelijk hoogere eischen door de orde van advocaten te Alkmaar gesteld.

Voorts gaf de Minister te kennen, dat, waar de wetgevende macht slechts drie jaar geleden (wet van 31 October 1912, Staatsblad No. 337) de toevoeging van advocaten op de meest ruime schaal had gewild, er geen aanleiding was reeds thans daarvan terug te komen. Zijns inziens was de getroffen regeling de goedkoopst mogelijke, ook al vloeiden daaruit gedurende den mobilisatietijd niet onbelangrijke uitgaven voort. Met voordacht was daarom het bedrag der toelagen tijdens de mobilisatie tot f 10 teruggebracht, terwijl ook nog andere maatregelen waren genomen om zooveel mogelijk besparing van kosten te verkrijgen. Het denkbeeld om aan de zich voor eene toevoeging beschikbaar stellende advocaten-raadslieden vaste jaarlijkse toelagen toe te kennen, had men na overleg met de balie moeten opgeven. Het was bovendien twijfelachtig of langs dien weg besparing van uitgaven zou zijn verkregen.

De Kamer heeft in dit antwoord berust.

Later werd haar nog medegedeeld — zulks naar aanleiding van een gevraagde inlichting — dat er door het Hoog Militair Gerechts-hof op zou worden gelet, dat in zaken, die geheel gelijksoortig waren en daarom slechts ééne verdediging eischten, ook al waren daarbij meerdere beklaagden betrokken, slechts ééne toevoeging zou worden gedaan. Dergelijke zaken zouden worden beschouwd als eene zaak betreffende een door onderscheidene personen gezamenlijk bedreven strafbaar feit. De bij het hof geadmitteerde advocaten, die tegen deze opvatting eerst bezwaar hadden gemaakt en naar de letter van het Koninklijk besluit van 10 Juni 1915 (Staatsblad No. 239) te recht, hadden de billijkheid van den maatregel beaamd en zich daarbij nedergelegd.

Militair-rechtelijke statistiek betreffende de krijgsraden bij de landmacht.

1 Augustus 1914—1 Augustus 1916.

Van wege Z.Ex. den Minister van Oorlog ontvingen wij ter plaatsing het op de beide volgende bladzijden afgedrukte overzicht betreffende door de krijgsraden bij de landmacht gedurende de mobilisatie behandelde zaken.

OVERZICHT van het aantal behandelde zaken (strafzaken en klachtzaken) door de drie krijgsraden bij de landmacht gedurende het tijdvak van 1 Augustus 1914 tot 1 Augustus 1916.

FEITEN.	Ie Militaire Arrondissement. (s-Gravenhage.)				IIe Militaire Arrondissement. (Arnhem.)				IIIe Militaire Arrondissement. (s-Hertogenbosch.)				Totaal Generaal, door de 3 Krijgsraden tesamen behandeld.
	1 Augustus 1914 tot 1 Januari 1915.	1915.	1 Januari 1916 tot 1 Augustus 1916.	TOTAAL.	1 Augustus 1914 tot 1 Januari 1915.	1915.	1 Januari 1916 tot 1 Augustus 1916.	TOTAAL.	1 Augustus 1914 tot 1 Januari 1915.	1915.	1 Januari 1916 tot 1 Augustus 1916.	TOTAAL.	
	Insubordinatie	32	99	98	229	27	113	95	295	39	218	151	
Dienstweigerig	13	51	53	117	1	29	46	76	33	133	92	258	451
Desertie	61	273	265	599	19	160	177	356	24	254	217	495	1450
Diefstal in de chambree	1	24	20	45	1	8	6	15	4	16	4	24	84
o. art. 193 Crim. Wetboek	—	—	4	4	—	—	1	1	—	—	1	1	6
o. art. 103 "	—	—	2	2	—	—	1	1	—	—	—	—	3
o. art. 104 "	—	8	3	11	2	9	2	13	1	42	7	50	74
Diefstal	9	66	73	148	13	79	67	159	27	139	65	231	538
Verduistering	6	28	32	69	—	15	14	29	3	6	11	20	118
Oplichting	—	3	8	11	3	5	2	10	—	10	1	11	32
Begunstiging	—	1	4	5	—	2	1	3	—	—	—	—	8
Heling	—	5	1	6	—	1	7	8	—	8	2	10	24
Hulpweigerig	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Wederpannigheid	2	10	14	26	10	32	28	70	10	49	26	85	181
Wederpannigheid, enz. 1)	6	8	14	36	4	25	8	37	4	36	14	54	105
Belediging	—	—	—	—	2	4	4	10	—	16	1	17	27
id. van een ambtenaar	1	2	1	4	1	3	1	5	—	17	7	24	33
Bedreiging	—	1	—	1	—	2	—	2	—	6	3	9	12
Opruiging	—	—	5	5	—	—	—	1	—	—	4	4	10
Mishandeling	4	18	13	35	5	66	58	129	19	98	63	180	344
Zware mishandeling	1	—	—	1	—	4	2	6	—	1	—	1	8

Huisvredebreuk	—	—	2	—	—	—	7	—	—	2	—	7	—	1	—	10	21
Vernieling	—	4	—	4	—	—	12	—	—	11	—	—	—	21	—	33	64
Misdrijf tegen het openbaar gezag .	—	—	1	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	4
Brandstichting	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Misdrijf tegen de zeden	2	5	—	7	—	—	8	—	—	6	—	—	—	4	—	14	36
Verboden uitvoer	—	—	3	3	—	—	11	—	—	19	—	—	—	32	—	39	73
o. art. 350 Wetboek van Strafrecht.	—	—	3	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	4
o. art. 363 " " "	—	—	4	4	—	—	—	—	—	12	—	—	—	5	—	—	21
o. art. 367 " " "	—	—	4	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	5
Terugkeer binnen in staat van beleg verklaard gebied	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	4
Totaal misdrijven (Nederlandsche militairen)	145	617	615	1377	98	649	591	1338	173	1217	747	2137	4852 ^{a)}				
Insubordinatie	—	—	1	1	—	6	7	13	—	—	—	—	—	—	—	—	14
Dienstweigering	—	—	3	3	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	5
o. wet 31 Dec. '14, Stsbl. 666 3)	—	1	19	20	—	15	14	29	—	—	—	—	—	—	—	—	49
Diefstal	—	1	1	2	—	10	7	17	—	—	—	—	—	—	—	—	19
Oplichting	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Heling	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Wederpensnigheit	—	—	—	—	—	—	3	5	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Wederpensnigheit, enz. 1)	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Mishandeling	—	—	—	—	—	6	6	12	—	—	—	—	—	—	—	—	12
Valschheid in geschrifte	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Misdrijf tegen de zeden	—	—	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Totaal misdrijven (geïnterneerden)	—	2	25	27	98	43	44	87	—	1217	747	2137	4852				
" " (Nederl. militairen)	145	617	615	1377	98	649	591	1338	173	1217	747	2137	4852				
TOTAAL MISDRIJVEN	145	619	640	1404	98	692	635	1425	173	1217	747	2137	4966				
OVERTREDINGEN 4)	5	113	187	305	110	350	432	892	210	359	719	1288	2485				
" " KLACHTEN	4	46	54	104	3	53	37	93	5	87	47	139	336				
TOTAAL GENERAAL	154	778	881	1813	211	1095	1104	2410	388	1663	1513	3564	7787				

1) Bijkomende feiten : dronkenschap, belediging, opgeven valschen naam, enz.
2) Betreft hoofdzakelijk vervalsching van vervoerbewijzen,
3) Schenden der belofte van niet te zullen ontvluchten.
4) Waaronder eenige overtredingen, gepleegd door geïnterneerden.
5) Het gemiddeld aantal misdrijven per mobilisatiejaar bedraagt dus : 2426.

Totaal : 1535

Van de ons gelaten vrijheid om bij plaatsing van dit overzicht, hetwelk bij een van de krijgswraden bij de landmacht werd samengesteld, daaraan e.q. eenige opmerkingen vast te knoopen maken wij gaarne gebruik. Aangezien het overzicht betreft de beide eerste jaren gedurende welke het Nederlandsche leger in verband met den Europeeschen oorlog gemobiliseerd is, in welk tijdvak de gemiddelde sterkte van het leger belangrijk grooter is geweest dan in de daaraan voorafgaande jaren, zal het wel geen verwondering baren wanneer dit overzicht een belangrijke stijging van het aantal behandelde zaken doet zien. Een andere vraag, welke van meer belang is, ligt echter voor de hand n.l. deze: in hoeverre heeft de stijging van het aantal behandelde zaken al dan niet gelijken tred gehouden met de uitbreiding van de sterkte van het leger? De vet gedrukte cijfers aan den voet van het overzicht noodigen als het ware tot het beantwoorden van die vraag uit. Wanneer slechts bekend ware de verhouding tusschen de gemiddelde sterkte van het leger in gewonen tijd en de gemiddelde sterkte tijdens de mobilisatie dan zou, althans voor zoover betreft de misdrijven, de gestelde vraag gemakkelijk te beantwoorden zijn. Ons is het verhoudingscijfer, noodig om deze berekening te maken onbekend, wellicht zijn enkele onzer lezers gelukkiger. Wij geven hen echter in overweging, zich de moeite der berekening te besparen, want de getallen aangevende het gemiddeld aantal misdrijven per mobilisatiejaar en het aantal misdrijven per vredesjaar zijn niet voor vergelijking vatbaar.

Het gemiddeld aantal misdrijven per vredesjaar is berekend aan de hand van cijfers, welke klaarblijkelijk zijn ontleend aan de „Crimineele Statistiek” over het jaar 1914. Daarin toch vinden wij in staat 33 vermeld, dat door den militairen rechter in 1912 en 1913 187 en 187 *veroordeelingen* wegens misdrijven genoemd in burgerlijke strafwetten en in staat 35 dat door dien rechter in dezelfde jaren 602 en 559 *veroordeelingen* wegens misdrijven genoemd in militaire strafwetten werden uitgesproken. Hieronder zijn dus niet begrepen de zaken welke met een vrijspraak zijn geëindigd, wat in het overzicht, dat betreft de *behandelde* zaken, vrij zeker wel het geval is, zoodat de cijfers van beide statistieken niet geheel hetzelfde onderwerp betreffen. Er is echter iets dat van veel meer belang is. Bovenstaand overzicht betreft de zaken behandeld door de drie krijgswraden bij de landmacht, de crimineele statistiek de veroordeelingen door *den militairen rechter* uitgesproken dus niet alleen veroordeelingen uitgesproken door de drie krijgswraden bij de landmacht, maar ook de veroordeelingen uitgesproken door het Hoog Militair Gerechtshof en door de Zeekrijgswraden binnen- en buitengaats. Het cijfer van het gemiddeld aantal misdrijven per vredesjaar vermeld aan den voet van het overzicht is dus voor een berekening als hiervoor bedoeld totaal onbruikbaar, het is daarvoor veel te hoog. Daarentegen is het cijfer van het gemiddeld aantal misdrijven per mobilisatiejaar te laag om gevolgtrekkingen betreffende de stijging of daling van de relatieve criminaliteit bij het leger gedurende de mobi-

lisatie te kunnen maken, omdat de zaken welke door de temporaire krijgsraden zijn behandeld, bij de bepaling van dat cijfer niet in aanmerking zijn genomen.

Bij het maken van gevolgtrekkingen zal er ook rekening mede zijn te houden, dat de zaken, welke in de eerste maand van de mobilisatie, dus in Augustus 1914, door de krijgsraden werden behandeld, in hoofdzaak zullen hebben betroffen strafbare feiten gepleegd vóór de mobilisatie, immers voor het onderzoek van den officier-commissaris is ook tijd noodig, zoodat de zaken betreffende in Augustus 1914 gepleegde feiten voor het overgrootste meerendeel pas in September bij den krijgsraad aanhangig gemaakt zullen zijn. In de eerste maand van de mobilisatie kon dus een mogelijke stijging van de criminaliteit nog niet in het gedurende die maand behandelde aantal zaken tot uitdrukking komen. Hoe langer natuurlijk het tijdvak is, waarover de verzamelde gegevens loopen, hoe geringer de invloed van dezen factor op het gemiddelde cijfer zal zijn.

Voor zooveel de overtredingen betreft herinneren wij aan het feit dat in verband met de circulaire van den Minister van Justitie van 29 April 1915, 2e Afd. A, No. 519 (M. R. T. X blz. 608) en de Legerorder 1915, Deel B, No. 209 (M. R. T. XI blz. 3) vermoedelijk vele overtredingen, althans meer dan in normale tijden, krijgstuuchtelijk zijn afgedaan, hetgeen dan van invloed geweest moet zijn op het aantal door de krijgsraden berechte overtredingen. De desbetreffende cijfers van het overzicht geven dan een te gunstig beeld van den toestand.

Wij zullen ons dan ook onthouden van het maken van gevolgtrekkingen uit de medegedeelde cijfers. Liever knopen wij hier nog een korte mededeeling aan vast, ontleend aan de Crimineele Statistiek over het jaar 1914.

Eigenaardig mag het zeker genoemd worden dat in het jaar 1914, waarin gedurende vijf maanden de weermacht was gemobiliseerd en de sterkte dus zooveel grooter was dan in normale tijden, door den militairen rechter slechts 11 veroordeelingen, wegens misdrijven in burgerlijke strafwetten genoemd, *meer* en 81 veroordeelingen, wegens misdrijven in militaire strafwetten genoemd, *minder* werden uitgesproken dan in het daaraan voorafgaande normale jaar 1913, terwijl het aantal schuldigverklaringen aan overtredingen van 1913 op 1914 is gestegen met 108 (van 1912 op 1913 bedroeg die stijging 200). Mr. J. R. B. de Roos merkt naar aanleiding daarvan op: „Wat nu „van dit alles te zeggen? Op zijn minst dit, dat het goed zal zijn, „de uitkomsten van volgende jaren af te wachten.

„Wij hebben in de vorige Inleiding bij de algemeene veroordeel„dencijfers uiteengezet, hoe het mogelijk kan zijn, dat het aantal „veroordeelingen stationnair blijft en zelfs daalt, niettegenstaande „of juist omdat de criminaliteit is gewassen. Een soortgelijk ver„schijnsel moet zich ook ten aanzien van de militaire strafzaken „hebben voorgedaan. Want in den aanvang der mobilisatie — zoo „lezen wij in onze aantekeningen en knipsels — is het bekend ge-

„worden dat de krijgsraden zoozeer onder werkzaamheden gebukt gingen, dat geregelde afdoening van zaken onmogelijk werd, dat naar een uitweg gezocht werd, en deze gevonden werd in het tijdelijk afdoen langs disciplinairen weg van feiten, welke, schoon tot de lichtere vergrijpen behoorend, in normale tijden toch langs strafrechtelijken weg zouden zijn behandeld. Voorzover deze weg niet werd of kon worden ingeslagen, zullen ook hier wel vele zaken zijn blijven liggen tot 1915. Wij kunnen dan ook nu reeds mededeelen, dat over laatstgenoemd jaar groote aantallen telkaarten betreffende militaire strafzaken zijn binnengekomen.” 1)

Deze woorden schijnen in de door ons medegedeelde cijfers bevestiging te vinden. Immers werden door de drie krijgsraden bij de landmacht gedurende de vijf mobilisatiemaanden van 1914 behandeld 416 zaken betreffende misdrijven (gemiddeld per maand 83), in 1915: 2483 (gemiddeld per maand 207) en in de eerste zeven maanden van 1916: 1953 (gemiddeld 279 per maand). Bij het beoordeelen van deze cijfers houde men echter wel in het oog dat de sterkte van het leger zich gedurende de mobilisatie, naar wij meenen, meer en meer heeft uitgebreid.

1) Crimineele Statistiek 1914 blz. XLVIII.

V R A G E N B U S .

De Reserve-Kapitein M. van Haaften zond ons onderstaande vragen onder mededeeling, dat het door hem op bijzonderen prijs zou worden gesteld dienaangaande inlichtingen te ontvangen.

I. In zeker groot garnizoen straft de Plaatselijke Commandant steeds persoonlijk, en zonder overleg met de Compagniescommandanten, alle onkrijgstuchtelijke handelingen van militairen, gepleegd in garnizoensdienst. Nu deed zich het geval voor, dat een soldaat zich van zijn wacht verwijderde, en niet alleen niet voor het uur van aflossing terugkeerde, maar bovendien nog 24 uur weg bleef. Daar het betrekkelijke wachtrapport alleen het mankeeren in den wachtdienst vermeldde, en de man na zijn terugkeer eerst door den Pl. Cdt. en vervolgens door den Cies. Cdt. werd gehoord, is hij eerst door den Pl. Cdt. en vervolgens door den Cies. Cdt. gestraft. De korpscommandant is echter van meening, dat hier slechts één feit is gepleegd, en heeft de tweede straf geroyeerd. Dientengevolge heeft de man ongestraft 24 uur in zijn dienst gemankeerd. Is dit royement juist? In het algemeen: wanneer een militair één strafbare handeling pleegt, ten aanzien waarvan twee verschillende meerderen elk voor een gedeelte strafbevoegdheid bezitten, en een dier meerderen straft hem voor het gedeelte der handeling, waartoe hij bevoegd is, moet dan het andere gedeelte ongestraft blijven? of is het bestaan van tweeërlei strafbevoegdheid voldoende om de handeling tot twee feiten te stempelen?

II. Zijn er uitspraken van het Hoog Militair Gerechtshof b.v. uit de laatste 10 jaar, waaruit blijkt dat dit College de woorden „evenals de boven hen gestelde autoriteiten” uit Regl. Inw. D. Art. 189 al of niet in strijd acht met het Reglement van Krijgstucht, dat in hoogste instantie van Korpscommandant spreekt?

III. Kan een straf, opgelegd door een detachementscommandant gewijzigd worden door den korpscommandant? De mogelijkheid daartoe zoude weliswaar bestaan ingevolge aanschrijving M. v. O. d.d. 20 Juni 1870 No. 49 P., doch bij M. B. van 5 Febr. 1894 No. 65 R. M. 73 is bepaald, dat de betrekkelijke zinsnede uit eerstgenoemde aanschrijving van kracht zou blijven totdat de reglementen op den Inwendigen Dienst dienovereenkomstig zouden zijn aangevuld. Nu is de I. D. sedert herhaaldelijk gewijzigd, doch de bedoelde aanvulling heeft nooit plaats gehad. Is dit geen aanwijzing, dat er

van juridische zijde tegen de aanschrijving bezwaren zijn geopperd en bestaan deze ook naar Uwe meening? Er zijn mij zoowel chefs bekend, die zich in het wijzigen van straffen van hun onderheb- bende detachementscommandanten onbevoegd achten, als van chefs, die de tegenovergestelde meening zijn toegedaan.

Ter voldoening aan het verzoek van den geachten inzender moge het navolgende dienen:

Ad I. Ook naar onze meening pleegde de door U bedoelde soldaat slechts één strafbare handeling, zij het ook dat deze onder twee verschillende strafbepalingen valt. In dergelijke gevallen behoort dan ook slechts één straf te worden opgelegd, waarbij met het voor- gevallen in zijn vollen omvang rekening wordt gehouden. Zijn twee van elkaar onafhankelijke meerderen bevoegd ter zake straf op te leggen, dan zal, wanneer de een reeds ter zake van het gepleeg- de feit een straf heeft opgelegd, de ander zich daarvan hebben te onthouden. De vraag aan welken van beide meerderen den voorrang moet worden gelaten, zal naar gelang van de omstandigheden moe- ten worden beoordeeld. Zoo zou, in het onderhavige geval, wanneer de belangen van den garnizoensdienst door de overtreding meer geschaad worden dan eenig korpsbelang, de bestraffing aan den garnizoenscommandant zijn over te laten; omgekeerd wanneer een ernstige krijgstuuchtelijke overtreding tevens een geringe overtreding van den garnizoensdienst oplevert, behoort de bestraffing aan den korps- of compagniescommandant te worden overgelaten. Bovendien houde men wel in het oog, dat de garnizoenscommandant slechts bij uitzondering tot straffen bevoegd en verplicht is te achten en deze van die bevoegdheid dus ook alleen bij bepaalde noodzakelijkheid gebruik behoort te maken. Bestaat die noodzake- lijkheid niet, dan late hij de bestraffing over aan den korpscomman- dant, die het in daarvoor in aanmerking komende gevallen weder aan den compagniescommandant kan overlaten; deze zijn daarvoor in het algemeen de meest aangewezen personen en kunnen door hunne meerdere bekendheid met den overtreder ook beter rekening houden met diens algemeen gedrag in den dienst en dergelijke omstandig- heden, welke op de strafmaat van invloed zijn. (Zie art. 54 R. K. L.) De beslissing worde echter in de eerste plaats aan den garnizoenscommandant gelaten, dit brengt de verhouding volgens den eersten titel van de R. L. mede.

Het antwoord op de vraag of de door den compagniescommandant opgelegde straf terecht door den korpscommandant is geroyeerd, zal dus, nu de man reeds door den garnizoenscommandant was gestraft, bevestigend moeten luiden. Bovendien kan een korps- commandant zich beroepen op art. 189 I. D. Inf., dat hem in het algemeen bevoegd verklaart om straffen door een zijner onderge- schikte officieren opgelegd te royeeren. Wij betwijfelen echter de

juistheid van dit voorschrift. De artikelen 36 en 40 R. K. L. bepalen, dat de daar genoemde straffen slechts na autorisatie of toestemming van den korpscommandant mogen worden opgelegd en dragen hem dus bij het opleggen van die straffen zeker toezicht op. Een gelijk voorbehoud werd gemaakt in het vervallen artikel 34 voor het geven van riet- of klingslagen. De reden die tot het maken van dit voorbehoud geleid heeft, het wellicht in drift opleggen van een te zware straf (zie V. d. Hoeven „Onze Militaire Strafwetgeving” blz. 280), verliest uit den aard der zaak voor de lichtere disciplinaire straffen hare kracht. Het wil ons dan ook voorkomen, dat voor zoover de wetgever geen voorbehoud van autorisatie of toestemming van den korpscommandant voor het opleggen van sommige straffen heeft gemaakt, hij dat toezicht, dat medezeggenschap voor laatstbedoelde straffen ook niet gewild heeft. Maar dan behoort zulks ook niet langs een omweg te worden ingevoerd, wat feitelijk door het voorschrift van art. 189 geschiedt, alleen met dit verschil, dat het ingrijpen van den korpscommandant eerst plaats heeft nadat de straf reeds is opgelegd.

Generaal Koolemans Beynen (uitgave 1898 blz. 101) acht het voorschrift in overeenstemming met de wet, wanneer men het in zooverre beperkt opvat, dat het het oog heeft op art. 4 R. K. L. en artt. 15—18 R. L. In dien beperkten zin wordt het artikel echter blijkbaar niet opgevat en wij gelooven ook niet dat dit de bedoeling is. In ieder geval had zulks dan wel duidelijker uitgedrukt mogen worden. Ook betwijfelen wij of het voorschrift steun vindt in art. 4 R. K. L. Het R. K. W. bevat in art. 7 een zelfde bepaling als voormeld art. 4; men heeft daarop echter bij de zeemacht niet een recht van de commandeerende officieren gegrond om wijziging in de opgelegde straffen te brengen. Veel eerder zal men moeten aannemen dat de hoogere commandeerende officieren op grond van artikel 4 R. K. L. verplicht zullen zijn tijdig andere maatregelen te nemen, bijv. voordracht tot overplaatsing of ontheffing van een commando, bestraffing van een ondergeschikt commandant en dergelijke maatregelen. En wat betreft de artt. 15—18 (thans 17—20) R. L. merken wij op, dat die artikelen een geheel andere materie behandelen dan art. 189 I. D. Inf. De onbeperkte werking van laatstgenoemd artikel werd bij resolutie van 24 Januari 1838 (vermeld bij Koolemans Beynen blz. 101) door het Hoog Militair Gerechtshof afgekeurd.

Ten slotte zij nog vermeld, dat in de Wet op de Krijgstucht de autorisatie om bepaalde straffen op te leggen, geheel vervallen is (zie Van der Hoeven „Militair Straf- en Tuchtrecht”, deel III, blz. 296 vlg. en 306 vlg.); daarentegen is een soortgelijk voorschrift als vervat in art. 189 I. D. Inf. in die wet opgenomen (artt. 50 en 51).

Ad II. Als verband houdende met deze kwestie wijzen wij op de disposities van het Hoog Militair Gerechtshof van 18 Mei 1906 (M. R. T. II blz. 384) en van 29 Januari 1909 (M. R. T. V blz.

368). *Neemt men aan dat den boven den korpscommandant gestelden officieren het recht van straffen toekomt en dat art. 189 I. D. Inf. niet in strijd is met de wet, dan bestaat er geen reden om dien hooger officieren niet eveneens het recht toe te kennen opgelegde straffen in te trekken of te wijzigen. De consequentie brengt dit naar onze meening mede. Dit standpunt is niet het onze. Wij zouden juist achten de beginselen welke de redactie van het M. R. T. heeft uitgesproken in deel III blz. 327 vlg. Minder voogdij van meerderen, meerdere zelfstandigheid aan compagniescommandanten.*

Ad III. Koolemans Beynen deelt op blz. 104 van zijn reeds eerder genoemd werk mede, dat, hoewel de hierbedoelde aanschrijving is uitgevaardigd na ingewonnen advies van den Advocaat-Fiscaal, het Hoog Militair Gerechtshof bij resolutie van 24 Januari 1838 een andere — naar het schijnt meer juiste — interpretatie van art. 43 R. K. L. heeft gegeven. Uit de door hem medegedeelde overwegingen van die resolutie blijkt echter, dat het daar niet ging om de thans gestelde vraag, maar om de bevoegdheid van den detachementscommandant om een bepaalde straf op te leggen; echter werd ook overwogen, dat het oude art. 152 I. D. Inf. zoowel betrekking had op den „commandant der afdeeling” als op „de commandanten der onderscheidene detachementen eener afdeeling”, met andere woorden werden de laatsten gelijk gesteld met den commandant eener afdeeling. De detachementscommandanten van art. 43 R. K. L. worden, voor zoover de strafoplegging betreft, beschouwd als „korpscommandanten”, behoudens twee uitzonderingen.

Dat de door den geachten inzender bedoelde aanvulling van het reglement op den inwendigen dienst nimmer heeft plaats gehad, is, meenen wij, onjuist. Art. 189 spreekt van „de commandeerende officier, als in dit reglement bedoeld”, dat is volgens de noot op blz. 12 „de hoogste of oudste in rang zijnde officier van het korps op de plaats aanwezig.” Dit is dus c. q. de detachementscommandant. Verder verklaart het artikel de boven hen gestelde autoriteiten mede bevoegd tot intrekken enz. van opgelegde straffen. Hieruit kan dus worden afgeleid, dat de korpscommandant, die toch boven den detachementscommandant gesteld is, ook het meergenoemde recht tegenover dezen heeft.

W E T G E V I N G .

*Aanvulling van het Crimineel Wetboek voor het
krijgsvolk te water, ter voorziening in eene
gebleken leemte ten opzichte van samen-
rottingen van schepelingen.*

Bovenstaand wetsontwerp is door de Tweede Kamer der Staten-Generaal in openbare behandeling genomen in de vergadering van 30 November 1916 (Handelingen 697—717). Algemeene beraadslagingen werden daarover niet gevoerd. Bij de beraadslaging over artikel 1 werd o.m. het volgende gezegd: 1)

De heer MENDELS: Mijnheer de Voorzitter! Dit wetsontwerp, bevattende een enkel artikel, heeft oogenschijnlijk niet zoo bijzonder groote beteekenis, omdat het gemotiveerd wordt als een kleine aanvulling van het tegenwoordig nog altijd geldende Crimineele Wetboek voor het krijgsvolk te water, een aanvulling die noodig geacht wordt, omdat in het sedert door de Kamer aangenomen nieuwe wetsontwerp voor het militaire strafrecht bepalingen voorkomen die het nu nog vigeerende oude Crimineele Wetboek niet bevat en die voorzien in een nu gebleken behoefte. Omdat het oude bestaande Wetboek nu een leemte heeft, wil men een paar bepalingen uit dat nog niet in kracht zijnde nieuwe wetsontwerp enten op of overplanten in het zeer oude, maar nog altijd bestaande en kracht hebbende Crimineele Wetboek.

Waarop komt de zaak nu neer? Naar mijn oordeel op veel meer dan deze simpele toelichting en uiteenzetting zou kunnen doen vermoeden. In de stukken is gesproken van een gelegenheidswetgeving, en de Regeering is op dien term ingegaan en heeft betoogd, dat de leelijke klank, die in het algemeen aan zoo plotselinge, incidenteele gelegenheidswetgeving met het oog op een bepaald geval verbonden is, hier eigenlijk niet mag worden gehoord, omdat hier alleen van een gelegenheidswetgeving mag worden gesproken, voor zoover, nu ja, er nu een gunstige gelegenheid en een redelijke aanleiding bestaat om voor een klein gedeelte te anticipeeren op de van kracht-wording van het reeds lang aangenomen nieuwe Wetboek

1) Wij hebben die gedeelten van de beraadslagingen, welke meer in het bijzonder betrekking hebben op de gebeurtenissen, welke aanleiding tot het indienen van dit wetsontwerp zijn geweest, weggelaten. Red. M. R. T.

voor militair strafrecht. Eigenlijk doet dus, zoo zegt de Regeering, de Kamer bij aanneming van dit enkele nieuwe artikeltje in dat oude Crimineele Wetboek niets anders dan repeteeren wat zij al voor eenige jaren gedaan heeft toen zij het nieuwe Wetboek voor militair strafrecht heeft aangenomen.

Ik meen dat dit niet in alle opzichten juist kan geacht worden. Ten eerste — en daar kom ik straks nog met een enkel woord nader op terug, hoewel een ander spreker onzerzijds daarover misschien meer breedvoerig het woord zal voeren — hebben wij te onderzoeken of werkelijk de aanleiding, die de Regeering heeft bewogen tot het indienen van dit wetsontwerp, van dien aard is, dat daarmede die indiening voldoende gemotiveerd is.

Men zal mij moeten toegeven dat het plotseling, onder den directen indruk, de directe uitwerking op het gemoed, van zekere gebeurtenissen van eenigszins sensationeelen aard, indienen van een wetswijziging, vooral wegens de psychologische factoren, die tot die indiening hebben medegewerkt, in het algemeen gesproken geen aanbeveling kan verdienen. En er moeten dus wel uitermate zwaarwichtige redenen kunnen worden aangevoerd, wil men tot een dergelijke methode van plotselinge, incidenteele wetswijziging overgaan.

Nu wil ik zeer in het algemeen en voorloopig als mijn indruk weergeven, dat die aanleiding mij geenszins zoo zwaarwichtig voorkomt als de Regeering het in de stukken meent te moeten voorstellen.

.....
 Behalve daarmee, komt nu de Regeering met een wetswijziging om een nieuwe strafbepaling te maken, ten einde met de Strafwet dergelijke gebeurtenissen in het vervolg repressief te kunnen tegengaan. Mijnheer de Voorzitter! Is die wetswijziging nu noodig? De Regeering zegt van ja, en zij stelt voor om achter art. 92 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water in te voegen een nieuw artikel 92a, hierop neerkomende, dat, als vijf of meer schepelingen samenrotten om in vereeniging hun plicht te verzaken, zij dan, behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de bijzondere door hen bedreven feiten, gestraft worden met militaire gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren.

Mijnheer de Voorzitter! De Regeering beweert dat zij niet bij machte is om tegen dergelijke samenrotting om in vereeniging plicht te verzaken, met de wet in de hand strafrechtelijk op te treden en zij meent een wapen te moeten hebben om tegen te kunnen gaan, dat schepelingen zowel aan boord als aan den wal met ongunstige bedoelingen bijeenkomen om te bespreken eventueele handelingen die door de autoriteiten zouden moeten worden beschouwd als het verzaken van plicht. De Regeering motiveert het hiermede, dat wel het Crimineel Wetboek van Strafrecht voldoende macht geeft aan den strafrechter, wanneer samenrotting gepleegd is aan boord, maar niet wanneer dit geschiedt aan den wal. Nu zou men zoo oppervlakkig zeggen: welnu, als nu datgene wat gij strafbaar wilt stellen al reeds strafbaar is naar uw meening, doch slechts wanneer het aan boord geschiedt, wat is dan eenvoudiger dan een kleine wetswijzi-

ging voor te stellen bepalende dat het artikel ook zal gelden wanneer het feit aan den wal plaats heeft. Dit doet de Regeering echter niet. De Regeering laat onveranderd wat in het Crimineel Wetboek staat, maar komt met een heel nieuw artikel. De Regeering zegt: dat nieuwe artikel neem ik eigenlijk over uit het reeds door de Kamers aangenomen nieuwe Wetboek van militair strafrecht, maar dan rijst al weer de vraag: waarom neemt men dan niet den tekst uit de reeds bestaande wet op het militair strafrecht, die wel is aangenomen, maar nog niet is ingevoerd? Waarom neemt men dan niet over de artikelen 108 en 110?

Daarop is in de stukken de aandacht gevestigd, maar de Regeering loopt daarom heen als de kat om de heete brij en heeft geen klaar antwoord gegeven op die vraag. Dit antwoord zou ik nu van de Regeering willen vernemen.

De tekst van het voorgestelde artikel klopt trouwens niet met hetgeen in het aangenomen nieuwe wetboek staat. Art. 108 van het nieuwe wetboek spreekt over het door 5 of meer militairen samenrotten om in vereeniging plicht te verzaken. Dit klopt, doch met een „maar”. Art. 108 stelt dit slechts strafbaar, indien het tot eenige feitelijkheden, of bedreigingen daarmede gekomen is.

Wanneer dus aan die samenrotting geen gevolg is vastgeknoopt, wanneer het werkelijk tot feitelijkheden gekomen is, slaat art. 108 er niet op. Art. 110 van het nieuwe wetboek zegt, dat de deelnemers aan samenrottingen tot militair oproer, die tot de orde terugkeeren, voordat het tot eenige feitelijkheid of bedreiging is gekomen, gestraft worden.

Wij hebben dus 2 artikelen: een over samenrotten om in vereeniging plicht te verzaken, waarbij het tot feitelijkheden komt, en een, samenrotten tot oproer, waarbij het niet tot feitelijkheden komt.

Nu is het maar de vraag, of het samenrotten in de beide artikelen bedoeld, eigenlijk hetzelfde is. De Regeering zegt van ja. Nu wil ik er in parenthesi op wijzen, dat men, als dit zoo is, in het nieuwe wetboek een vrij zonderlinge redactie heeft gekozen. Art. 108 spreekt over het samenrotten om in vereeniging plicht te verzaken, als het tot feitelijkheden komt. Dit wordt gestraft als militair oproer. Het delict, hierin bestaande, dat men samenrot, om in vereeniging zijn plicht te verzaken, heet: „militair oproer”.

Wat zegt art. 110? Dat wordt gestraft samenrotten tot „militair oproer”. Dit zou dus dan moeten beteekenen: samenrotten, om samen te rotten ten einde in vereeniging plicht te verzaken, met het gevolg, dat de plicht wordt verzaakt.

Dit kan natuurlijk niet, en dus wordt in art. 110 iets anders bedoeld. Als ik dit niet aanneem kom ik immers tot de meest onzinnige interpretatie van deze met zeer veel overleg samengestelde artikelen van het nieuwe Militaire Wetboek van Strafrecht, en, juist omdat die interpretatie onzinnig is, meen ik dat het samenrotten tot militair oproer iets anders is dan samenrotten om in vereeniging plicht te verzaken. De Regeering stelt een verscherping van art. 108 voor;

dat kan niet ontkend worden, want het art. 108 van het nieuwe wetboek stelt strafbaar het samenrotten om in vereeniging plicht te verzaken, als dat feitelijkheden ten gevolge heeft. De Regeering stelt nu echter ook strafbaar het samenrotten om in vereeniging plicht te verzaken, ook al heeft het geen feitelijkheden ten gevolge. Van het laatste spreekt het artikel 108 van het nieuwe strafwetboek niet. Ik ben natuurlijk bereid des Besseren beehrt zu werden, maar de verklaring, welke de Regeering in de nadere Nota aan de Kamer heeft gegeven, heeft mij niet kunnen bevredigen. Ik zie nog altijd gevaar, dat wij bij ongewijzigde aanneming van het artikel een verzwaring zullen krijgen van hetgeen in het nieuwe strafwetboek is vastgelegd.

Ik ben huiverig te dien aanzien met de Regeering mede te gaan en ik wil naar aanleiding daarvan nog de volgende vraag stellen. In het nieuwe artikel lees ik, dat strafbaar zijn:

„vijf of meer schepelingen samenrotten om in vereeniging hun plicht te verzaken, worden zij, behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de bijzondere door hem bedreven feiten”.

Diezelfde woorden „behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de bijzondere door hem bedreven feiten” vinden wij ook in artikel 108, maar artikel 108 is het artikel, dat strafbaar stelt het samenrotten om in vereeniging plicht te verzaken als daarvan feitelijkheden het gevolg zijn. En in dat verband kan ik begrijpen, dat men zegt: „behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de bijzondere door hem bedreven feiten”.

Maar men begrijpt, dat die clause „behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de bijzondere door hem bedreven feiten” geen zin heeft, wanneer het artikel ook of uitsluitend toepasselijk zou zijn op een samenrotting als *geen* feitelijkheden het gevolg zijn, n.l. art. 110. Daarentrent heerscht dus volkomen onklarheid, en de redactie van het artikel lijkt mij voor de interpretatie door den strafrechter zoo duister en vaag, dat ik aan een dergelijke strafbepaling mijn stem onmogelijk kan geven. Vooral bij dergelijke dingen moet men uitermate scherp en duidelijk zeggen wat men wil. Ik zal allermint beweren, dat het opzettelijk is geschied, maar de Minister van Justitie zal toegeven, dat bij een dergelijke strafbepaling, waarbij men twee artikelen wil ineen smelten en door elkander halen, n.l. de artikelen 108 en 110, de uiterste voorzichtigheid moet worden betracht en duidelijk moet gezegd worden wat men wil. Is het nu ook de bedoeling, dat dit nieuwe artikel strafbaar zal stellen de samenrotting om in vereeniging plicht te verzaken, als er geen feitelijkheid gevolg van is? Zoo ja, wat beteekent dan: behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de door hem bepaald bedreven feiten?

Hoe staat het nu met een bijeenkomst; waar men, eenmaal bij elkaar, een zaak ter sprake brengt, waarover gediscussieerd wordt, waarover nog geen besluit wordt genomen, maar waarover toch de meeningen gaan in de richting die de voorsteller wenscht, en waarvan dan de autoriteiten meenen, dat dat voorstel, die Anregung,

doelt op een eventueel in vereeniging verzaken van plicht? Zal men dan strafbaar zijn?

De Minister schudt van neen. Hij zal mij misschien tegemoet voeren: in het bijeenkomen moet liggen de bedoeling, de opzet, het oogmerk, de gemoedstoestand als het ware om daar te gaan beraadslagen om in vereeniging plicht te gaan verzaken. Ik kan mij echter voorstellen, dat een vergadering bijeen is, heelemaal niet met een dergelijke bedoeling, maar dat, als zij eenmaal bijeen is, een lid een zaak ter sprake brengt, die de gemoederen in eens warm maakt, bijv. bij de rondvraag, terwijl de agenda niets daaromtrent vermeldt. Een lid brengt bij de rondvraag ter sprake bijv. de hospitaaltoestanden of het eten aan boord. Nu ontspint zich een discussie. Men steekt de hoofden bij elkaar: daar moeten wij toch eens wat aan doen, wij zullen een collectief adres sturen. Neem nu eens aan, dat bij een van de vele ukases van den geachten Minister van Marine dergelijke collectieve adressen aan den kapitein, en alle collectieve klachten, verboden zijn. Zij zullen al wel verboden zijn. Alles is zoowat verboden aan boord. Ik weet het niet uit mijn hoofd. Neem dus aan, dat de menschen dan daarover spreken om te eeniger tijd, als de kans daar goed voor is, eens een dergelijke collectieve klacht in te zenden, hoewel dat niet geoorloofd is krachtens ukase of instructie. Dan zou men wel degelijk kunnen zeggen volgens dat artikel, dat zij, niet bij het begin van de vergadering, maar dan toch tijdens de vergadering, bij het einde, hebben samengerot. Zij hebben wat men noemt de hoofden bijeengestoken en hebben gesproken over iets dat geacht kan worden te zijn een bedoeling om te eeniger tijd in vereeniging hun plicht te verzaken. In het artikel staat niet, dat zij alleen strafbaar zijn als zij hun plicht willen verzaken over vijf minuten, over een kwartier of den volgenden dag.

Dat alles ligt in dat elastieke artikel opgesloten, dus blijf ik wel degelijk mijn bezwaar handhaven dat hier een zeer bedenkelijke mogelijkheid bestaat om de vrijheid van vereeniging en vergadering aan te tasten. Ik zeg nog niet dat dit de bedoeling is geweest van de Regeering, maar ik heb toch het recht om te zeggen dat het zou kunnen gebeuren. Wij hebben hier thans een Minister van Marine, die het personeel een uitermate goed hart toedraagt, een Minister van Marine met breede opvattingen omtrent de rechten en verplichtingen van het personeel, een Minister van Marine die geen enkele enge interpretatie wenscht om het organisatieleven noodeloos te schaden. Laten wij dat allemaal aannemen, maar die Minister van Marine is er niet eeuwig, die welwillende Minister van Marine is er niet altijd, en er kan komen een Minister van Marine, die wel de dingen wil, welke deze Minister — aangenomen de meening, die de Minister wellicht van zich zelf heeft — nu niet wil. En dan bestaat de mogelijkheid wel degelijk met dit artikel in de hand, om gewone bijeenkomsten als samenrotting aan te merken, waar men de genoemde dingen bespreekt. Tot een dergelijk „samenrotten” moet men echter het recht hebben, zelfs indien dat zou leiden tot wat de

autoriteiten misschien zouden willen noemen een in vereeniging plicht verzaken.

Ik wijs er bovendien op dat het woord „plicht” voor een militair het meest rekbare elastiek is. Wat is de plicht van een militair? Wat moet hij doen en wat moet hij laten om dien plicht na te komen en niet te verzaken? Ik zou mij niet graag zetten aan een codex, waarin ik moest opnoemen wat eigenlijk wel valt binnen den plicht van een militair, volgens militaire begrippen, en wat daarbuiten valt.

Alles is plicht voor den militair wat de autoriteit, die boven hem gesteld is, vindt dat zijn plicht is. Hij kan niet van te voren weten wat zijn plicht is. Natuurlijk wel voor groote dingen. Er is een kern van gedragingen en handelingen, waaromtrent ieder redelijk militair weet wat zijn plicht is, maar buiten die kern is een ongelimiteerd veld van gedragingen en onthoudingen, die allemaal kunnen geacht worden te liggen binnen den plicht van den militair, als de autoriteiten maar plezier hebben achteraf te gaan zeggen: ja vriend, dat was wel degelijk je plicht als militair geweest!

.....
Ik wil nu nog even een kleine opmerking maken om aan te toonen waarom mij de motiveering dezer voordracht zoo gewrongen en gezocht voorkomt.

Het geheele Crimineele Wetboek, aldus de Minister, slaat op dingen aan boord. En hij wijst ter adstructie op art. 91, waarin staat dat elk schepeling die van eenige muiterij of samenzwering onder de equipage kennis dragende, geen behoorlijke mededeeling heeft gedaan, gestraft wordt, enz.

Ik ontken echter, dat alleen een schepeling strafbaar is wanneer hij niet heeft geopenbaard een samenrotting of muiterij aan boord. Dit staat er niet. Een equipage houdt niet op equipage te zijn wanneer zij van het schip af is. De equipage van de *Koningin Regentes* heeft toch gewandeld door de straten van Soerabaja. Het artikel spreekt er niet over of die samenzwering of muiterij aan boord is. Een equipage kan net zoo goed muiten aan den wal.

In art. 92 van het oude wetboek is dit nog sterker. Daar staat: indien een medeplichtige aan eenige muiterij of complot dezelve openbaart voor en aleer die op eenigerhande wijze wordt ontdekt, wordt hem een lichte straf opgelegd. Hier is de bepaling dus zoo algemeen mogelijk. De medeplichtigheid, waartegen het gaat in art. 91, slaat op buitenstaanders. Art. 92 slaat op de deelnemers zelf aan het complot.

Welnu, art. 92 zegt: als gij deelneemt aan een samenrotting om in vereeniging uw plicht te verzaken waar dan ook, aan boord of aan wal, en gij openbaart het van te voren, dan wordt gij lichter gestraft. Het is dus onjuist wat de Ministers van Justitie en Marine zeggen, dat het Crimineel Wetboek uitsluitend spreekt van schepe-lingen aan boord en aan de autoriteiten geen enkel wapen in handen geeft tegen samenrotting aan wal.

.....

De heer VAN SASSE VAN IJSSSELT: Mijnheer de Voorzitter! Wanneer een bekwaam advocaat heeft te verdedigen een zwakke zaak, dan pleegt hij aan te vallen op de zwakke punten in het betoog van zijn tegenpartij om zodoende te overbluffen niet alleen de tegenpartij zelf, maar ook en vooral den rechter, die over de zaak te oordeelen heeft. Zoo is het ook in deze gegaan. De geachte afgevaardigde uit Schoterland heeft zeer weinig gezegd over het voorgestelde art. 92a, maar zooveel te meer over de redenen, welke volgens de gewisselde stukken de Regeering hebben bewogen dit wetsontwerp in te dienen, en die niet alle even steekhoudend zijn.

In die gewisselde stukken komt voor dat de aanleiding voor de Regeering om dit artikel in te dienen, zijn geweest de relletjes, welke te Soerabaja zijn opgewekt geworden door schepelingen van een Nederlandsch oorlogsschip. Ik wil niets zeggen over die relletjes zelf. Ik ben er niet bij geweest en ik ben ook niet voldoende op de hoogte van Indische toestanden om met juistheid te kunnen beoordeelen of hetgeen door den geachten afgevaardigde uit Schoterland over die relletjes is gezegd al dan niet juist is. Ik wil gaarne aannemen, dat het juist is, maar al zouden die relletjes dan ook nog zoo gemotiveerd zijn geweest, dat is dan nog geen afdoende grond om te bestrijden het artikel, hetwelk door de Regeering is voorgesteld. En zoo zie ik ook geen grond voor de bestrijding van het voorgestelde artikel, omdat de Regeering in de stukken heeft gezegd, dat zij door dit art. 92a voor te stellen al als het ware thans tracht te doen invoeren een tweetal artikelen uit het nog steeds niet ingevoerde wetboek van militair strafrecht. Maar al is het niet geheel en al juist wat de Regeering dienaangaande heeft gezegd, het wil ook mij voorkomen, dat die twee artikelen niet kunnen motiveeren de indiening van dit wetsartikel, dat doet ook niets ter zake, de vraag is hier toch enkel en alleen: is het artikel, hetwelk thans is voorgesteld, al dan niet een goed artikel.

De geachte afgevaardigde uit Schoterland heeft gezegd: het geldt hier een gelegenheidswet, en een gelegenheidswet is altijd af te keuren. Ik kan niet inzien, dat wij hier te doen hebben met een gelegenheidswet, al is het ook waar, dat de relletjes, welke te Soerabaja hebben plaats gehad, aanleiding hebben gegeven tot de indiening van dit wetsontwerp, want het is niet om die relletjes, dat het wetsontwerp is ingediend, maar omdat ter gelegenheid daarvan gebleken is, dat in het wetboek voor het krijgsvolk te water een lacune bestaat. Het is dan ook juist gezien van de Regeering, nu haar is gebleken, dat er in dat wetboek is een leemte, dat zij tracht door de indiening van dit wetsontwerp in die leemte te voorzien.

Er is ook nog gevraagd door den geachten afgevaardigde uit Schoterland: waarom heeft de Regeering niet voorgesteld in art. 88 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water in te lassen de woorden „aan wal”. Ik vermeen, dat als zulks zoude gebeuren, dat de geachte afgevaardigde dan zeker niet zou bereikt hebben wat hij door zijn rede heeft trachten te verkrijgen.

Want, Mijnheer de Voorzitter, wanneer in dat art. 88 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water werden ingevoegd de woorden „aan wal”, dan ware het artikel voor de schepelingen veel zwaarder geworden dan nu, als het voorstel van de Regeering kracht van wet zal krijgen, strafbaar zal worden. Art. 88 van dat wetboek toch zegt dit:

„Ingeval van zamenrotting van schepelingen of andere zich aan boord van een oorlogsschip bevindende personen, zal elke superieur mogen ordonneren, dat men zich scheidt en ieder zijnen weg ga.

Indien hij niet op staanden voet gehoorzaamd wordt, zal hij eenigen bij name mogen noemen, en wanneer deze niet dadelijk hunnen plicht betrachten, zullen dezelve als aanleggers en hoofden van de zamenrotting of den opstand gerekend en als zoodanig (zooals het artikel aanvankelijk luidde), met den dood gestraft worden.”

Mijnheer de Voorzitter! Het wil mij ook voorkomen, dat het niet juist ware geweest voor te stellen in het bestaande Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water in te lasschen de artikelen 108 en 110 van het nog niet ingevoerde Wetboek van Militair Strafrecht, omdat die artikelen volstrekt niet passen in de redactie van het Crimineel Wetboek, en ik vind het daarom ook juist gezien van de Regeering, dat zij voorstelt daarin een daarvoor speciaal geredigeerd artikel in te lasschen.

De heer MENDELS: Waarom past dat artikel er wel in?

De heer VAN SASSE VAN IJSSELT: Omdat er een leemte is in het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water en in die leemte door dat artikel zal worden voorzien.

De heer MENDELS: Waarom passen die twee andere er dan niet in?

De heer VAN SASSE VAN IJSSELT: Omdat die niet passen in de redactie van het Crimineel Wetboek.

Mijnheer de Voorzitter! Het is toch zeker een leemte, dat schepelingen kunnen samenrotten om hun plicht te verzaken, en wanneer thans ooit iets noodzakelijk is, is het wel dat schepelingen aan boord van een oorlogsschip hun plicht niet verzaken. Waar blijft nog altijd wat de beroemde Engelsche admiraal Nelson zeide voor het begin van den bekenden slag bij Trafalgar: „Every man will do his duty”. Dat was reeds ongeveer 110 jaar geleden waar, en dat is ook nu nog waar, ja thans zelfs nog meer waar, want als er op het oogenblik iets noodig is, is het wel dat aan boord van een oorlogsschip door de schepelingen de plicht wordt betracht. De oorlogsbodems zijn toch thans zoo ingewikkeld samengesteld dat, wanneer de schepelingen aan boord daarvan hun plicht zouden verzaken, men zou moeten vreezen voor het behoud van het schip; en wat men zou moeten

vreezen in vreedestijd, moet men nog veel meer vreezen in geval van oorlogstijd, daargelaten nog, dat er ook bij de marine tucht behoort te bestaan.

Daarom vind ik het zoo juist van de Regeering gezien een strafbepaling voor te stellen, waardoor voorkomen zal worden dat scheepelingen samenrotten om hun plicht te verzaken, althans dat zij dat straffeloos kunnen doen.

De heer MENDELS: Is een optocht houden ook plichtsverzaking?

De heer VAN SASSE VAN IJSSELT: De quaestie van den optocht doet niets ter zake. De vraag is alleen maar deze: is er een leemte in dit Crimineel Wetboek ten aanzien van samenrotting tot plichtsverzaking, ja dan neen? Ik geloof, dat ook de heer Mendels dat niet zal kunnen tegenspreken.

Er is door den geachten afgevaardigde uit Schoterland nog gezegd dat het artikel, zooals het door de Regeering wordt voorgesteld, niet juist is geredigeerd. Hij heeft daartoe in de eerste plaats gewezen op het woord „samenrotting”. Dat woord, Mijnheer de Voorzitter, is echter genomen uit een wet, uitgevaardigd in 1793 door de Fransche republikeinen, waarin in een artikel II 14 voorkomt:

„En cas d'atroupement les superieurs commanderont”

enz.,

juist zooals dat staat in artikel 88 van ons Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water. De Fransche republikeinen, die de geachte afgevaardigde zeker niet verdenken zal van overdrijving in zake de handhaving der orde, hebben gemeend dat „en cas d'atroupement” op de wijze moest worden ingegrepen als in de wet van 1793 voorgeschreven staat en als zij daar niet bang voor waren, dan behoeft men zeker ook niet te vreezen voor de invoering van het voorgestelde artikel.

Dat het woord „samenrotting” niet heeft de elastische betekenis, welke de geachte afgevaardigde uit Schoterland in het voorgestelde artikel er aan wil hebben toegekend, blijkt voldoende uit een commentaar door prof. Pols gegeven op het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, waarin op bladz. 232 staat, dat onder samenrotting is te verstaan elke samenloop of samenscholing van personen, welke trachten tegen den wil van hun superieur zich te verzetten, en die als het ware een begin is van een oproer.

De heer Mendels vraagt, waarom er dan nog in het voorgesteld art. 92a bijstaat om in vereeniging hun plicht te verzaken. Ik antwoord hierop, dat de Regeering ook zeer juist heeft gedaan er die woorden bij te voegen, omdat de strafbepaling van art. 92a daarvoor zachter wordt dan de bepaling van art. 88 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, volgens welke bepaling elke samenrotting, ook zonder dat zij plaats heeft met het doel den plicht te verzaken, strafbaar is, wanneer maar de superieur het uiteengaan van den troep heeft gecommandeerd en de mindere aan dat bevel niet op staanden voet gehoorzaamt.

De geachte afgevaardigde heeft voorts nog gezegd: de woorden: verzaking van den plicht maken het artikel zoo elastisch. Ik had niet verwacht, dit van een zoo bekwaam jurist als de geachte afgevaardigde uit Schoterland te zullen hooren. Hij weet toch, dat men thans algemeen spreekt van plichtverzakende ouders en dat die uitdrukking daardoor in de rechtszaal heeft gekregen een geijkte beteekenis, zoodat thans een ieder weet, wat daaronder is te verstaan.

De heer MENDELS: Een ouder weet beter, wat hij al of niet moet doen dan een militair tegenwoordig.

De heer VAN SASSE VAN IJSSELT: Het is niet de gewone militair, die het art. 92a zal hebben toe te passen, maar de militaire rechter. De geachte afgevaardigde heeft er voortdurend den Minister van Marine bij gehaald, maar de Minister is niet de rechterlijke macht, dat zijn de krijgsraden en het Hoog Militair Gerechtshof, die zullen moeten beslissen, of een militair zich al dan niet heeft schuldig gemaakt aan het misdrijf dat omschreven wordt in het nieuwvoorgestelde artikel.

Ik hoop daarom, dat dit wetsontwerp met overgroote meerderheid zal worden aangenomen. Ik zou het toch ten zeerste betreuren, vooral in de tegenwoordige tijdsomstandigheden, waarin van ieder militair mag worden gevergd, dat hij zijn plicht doet, dat schepelingen straffeloos zouden kunnen samenscholen om hun plicht te verzaken. Dit mag in geen welgeordenden Staat worden geduld.

De heer MENDELS: Dan moeten wandluizen ook niet worden geduld. Die zijn tegen de „goede orde”.

De heer VAN SASSE VAN IJSSELT: Die hebben met deze zaak niets te maken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zie ook niet in, dat het voorgesteld artikel, hetwelk volkomen duidelijk is, zoodat men door uitlegging van de beteekenis daarvan niet mag afwijken, aanleiding zou kunnen geven tot een verkeerde toepassing. De geachte afgevaardigde heeft in dat verband gezegd, dat het zou leiden kunnen tot een beperking van het recht van vereeniging en vergadering, dat elk schepeling als burger heeft. Maar ook dat is niet juist. Het recht van vereeniging en vergadering is immers alleen gegeven aan de menschen, die niet trachten te handelen tegen de openbare orde; zoodra men echter zou willen handelen tegen de openbare orde, heeft men in zooverre dat recht niet. Alzoo, wanneer schepelingen zich willen vereenigen tot een geoorloofd doel, zal geen mensch hen daarover lastig vallen; maar als het hun bij hun samenscholingen er om te doen is verzet te plegen tegen hun superieuren, moeten zij dat niet kunnen doen, zonder met den strafrechter in aanraking te komen. Ik heb bovendien voldoende vertrouwen in den militairen rechter, dat hij het artikel, hetwelk naar mijn meening, het zij nog eens gezegd, niet

elastisch is, met bekwaamheid en tact zal toepassen. Ik hoop daarom, dat de Regeering met dit wetsontwerp moge slagen.

De heer HUGENHOLTZ: Mijnheer de Voorzitter! De heer van Sasse van IJsselt heeft betwijfeld of wij hier te doen hebben met een gelegenheidswetje. Hij meende dat van een gelegenheidswetje geen sprake kon zijn, omdat wij hier eenvoudig aanvullen een leemte die in het oude Crimineele Wetboek voor het krijgsvolk te water is aangetroffen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb van een gelegenheidswetje een gansch ander denkbeeld dan de heer van Sasse van IJsselt. Indien het waar ware, dat men hier slechts aanvulde een leemte die gebleken is, dan was er niet de minste reden om met die aanvulling nu zulk een geweldigen spoed te maken, dan kon men wachten op de invoering van het in 1902 in deze Kamer behandelde en aangenomen Wetboek voor militair strafrecht. De voorbereiding voor de invoering van dit wetboek verkeert in ver gevorderd stadium en als er overigens geen reden was om met dit wetsontwerp te komen, dan kon men op die invoering wachten. Maar wat maakt nu juist dit wetsontwerp tot een gelegenheidswet? Dat men hals over kop, zonder behoorlijk de zaak te laten bezinken, zonder rustig zich een juiste voorstelling van de aanleiding te kunnen vormen, komt met een aanvulling naar aanleiding van ongeregeldheden die plaats hebben gehad te Soerabaja. Dit stempelt dit wetsontwerp tot een gelegenheidswet. En daarom draagt deze gelegenheidswet het slechte kenmerk van elke gelegenheidswet, nl. van overhaaste samenstelling en niet rustige overweging. Ik zal — het is begrijpelijk — op de juridische zijde van deze zaak niet ingaan. Mijn partijgenoot Mendels heeft dat voldoende gedaan, maar waar hij aangetoond heeft hoe gevaarlijk dit elastisch ontwerp is uit juridisch oogpunt, wil ik er op wijzen, ook aan het adres van den heer van Sasse van IJsselt, dat dit artikel niet wordt toegepast door menschen die bevoegd zijn wetsartikelen toe te passen, maar door den juridisch volkomen onbevoegden militairen strafrechter. Wij hebben helaas nog altijd dat onding in onze wetgeving, een militairen strafrechter. De eerste de beste zeeofficier die met een knorrig en norsch gezicht zich laat opdragen de taak van lid van een zee-krijgsraad, wordt gehaald uit zijn gewone werk, overbelast met werk waarvoor hij niet bevoegd is, waartegen hij in opstand komt, doch waaraan hij zich moet onderwerpen. Die heeren zijn de militaire strafrechters, geen juristen, die dat caoutchouc-artikel moeten toepassen. In Indië is geen ander hooger beroep dan op dezelfde juridisch volkomen onbevoegde menschen.

Hier in het land ben ik niet ongerust, daar komt de zaak in hooger beroep bij ons Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht, dat blijk heeft gegeven van een zoodanige juridische samenstelling dat het al wat de heeren militaire autoriteiten graag gestraft zien, niet steeds strafwaardig acht. In Indië — en het gaat over gevallen die zich in Indië

hebben voorgedaan — zijn de minderen overgeleverd aan menschen die geen juridische opleiding hebben gehad. Daarom bestaat het gevaar dat de heer Mendels heeft geschilderd in volle mate.

Ik ga verder en ik zeg dat dit artikel niet alleen juridisch gevaarlijk is, maar volkomen overbodig, omdat de aanleiding waaruit het heet voort te spruiten geheel en al ondeugdelijk is. Het standpunt van de beide heeren Ministers, die het wetsontwerp hebben onderteekend, is dit: wij moeten opruiing tot militair oproer kunnen achterhalen, ook wanneer dit niet geschiedt aan boord van een oorlogsschip, en nu die leemte er eenmaal is hebben wij geen ander middel tot onderdrukking dan het repressief middel, het massaontslag, dat vooral in tijden als deze bijzonder hinderlijk en schadelijk is in 's lands belang.

Er is in de stukken gevraagd of men de zaak niet disciplinair kon berechten, en het antwoord was: „dit is onmogelijk. Ieder zal toestemmen dat een zoo ernstig vergrijp als daar in Soerabaja is gepleegd niet met disciplinaire middelen is goed te maken”. Nu is juist de grond van het heele wetsontwerp, hetgeen in Soerabaja gebeurd is, een zeer ondeugdelijke grond. Ik ontken ten sterkste dat wat daar geschied is rechtmatig aanleiding geeft tot indiening van dit wetsontwerp en van het nemen van zoo krachtige maatregelen als men zich voorstelt.

.....

Nu zeggen ons deze beide bewindslieden, dat wij toch dit strafartikel noodig hebben om de preventieve werking die er van uit zal gaan. Dat lijkt mij nu toch een zeer naïeve wijze van zien. Geloofd de Minister van Marine, dat deze menschen in Soerabaja, voordat zij kwamen tot het samenstellen van hun optocht, eerst eens overwogen hebben of er in dat oudbakken Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water hier of daar misschien een artikel zou zijn te vinden dat hen zou kunnen achterhalen als zij den moed hadden om die demonstratie te houden? Geloofd de Minister dat deze menschen zoo berekend zijn geweest om te denken: neen, wij kunnen dit straffeloos doen, want er is een leemte in dat Crimineel Wetboek, dus wij gaan er maar op los? Meent hij, dat als eenmaal die leemte is aangevuld, die menschen zullen zeggen: nu moeten wij oppassen, nu kan men ons bij de kladden pakken? Neen, dan kent de Minister zijn eigen volk niet, waaronder hij zegt zijn geheele leven verkeerd te hebben. Zoo berekend zijn die jongens niet. Die jongens handelen naar een impuls. Al waren er honderd strafwetartikelen die juist dat verboden wat de Minister nu verbieden wil, dan sta ik u borg, Mijnheer de Minister, dat als de omstandigheden weer dezelfde zijn als zij nu waren, weer diezelfde spontane impuls te voorschijn zal komen, ondanks al uw strafwetartikelen.

Aan boord van het oorlogsschip zijn na den terugkeer van de demonstratie ergerlijke dingen voorgevallen, en daartegen is nu het Crimineel Wetboek wel geschikt om op te treden. Dat is nu juist aan boord gebeurd. Heeft dat preventieve werking gehad? Toen zij

aan boord terugkwamen, hebben zij toen gezegd: laten wij oppassen, nu zijn wij binnen boord en artikel zooveel van het Crimineel Wetboek is op ons van toepassing, dus nu moeten wij ons koest houden? Indien inderdaad dat argument van de preventieve werking betekenis had, dan zou dat hebben moeten blijken uit een zeer ordelijk gedrag aan boord, maar aan boord heeft men, ondanks het bestaan van de bepalingen die daartegen aan te wenden zouden zijn, zich op vrij ergerlijke wijze nu en dan gedragen.

.....

De heer ORT, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ten aanzien van de noodzakelijkheid om in het belang van de militaire tucht een strafbepaling als deze voor te stellen, zal mijn geachte ambtgenoot van Marine aan de Kamer meer uitvoerig de gronden uiteenzetten. Ik voor mij zal mij bepalen tot de mededeeling van de redenen, waarom naar mijn inzien het artikel geheel voldoet aan datgene, dat er mede wordt beoogd. De betooging te Soerabaja, waarvan verschillende sprekers de details hebben geschetst, heeft meer in het bijzonder de aandacht van de Regeering gevestigd op het feit, dat schepelingen aan wal straffeloos niet slechts de orde kunnen verstoren, maar zelfs op ergerlijke wijze kunnen samenscholen, om in vereeniging handelingen te verrichten, die met de militaire orde en tucht geheel in strijd zijn, die met andere woorden, uit een militair standpunt beoordeeld, niet kunnen worden geduld. Bij die gelegenheid is gebleken, dat ten opzichte van dergelijke handelingen, die met recht kunnen worden gequalificeerd als samenrotting van schepelingen, om in vereeniging hun plicht te verzaken, in de wet een leemte aanwezig is, die dringend voorziening vereischt. Een betooging als die te Soerabaja heeft het licht doen vallen op het feit, dat samenrottingen om in vereeniging plicht te verzuimen niet onder het bereik van de Strafwet vallen. Ik zeg: om in vereeniging plicht te verzuimen. Want wat moet onder „plicht” voor den schepeling worden verstaan? Het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te water geeft daarvoor een leidraad. Wanneer men naslaat dat reglement, dan ziet men, dat een schepeling zich te onthouden heeft niet alleen van excessen, baldadigheden of insolentiën op straat (art. 24), maar ook, zooals art. 28 van hetzelfde reglement zegt, van alle zoodanige handelingen en gedragingen, welke met de instandhouding eener goede discipline en krijgstucht in den dienst ter zee onbestaanbaar zijn.

Wanneer wij nu „plicht” interpreteeren uit hetgeen te dien opzichte door bovengenoemd reglement wordt vastgesteld, dan hebben wij een goed houvast en, gevoelen wij goed wat onder „plicht” wordt verstaan, dan kan ook des te beter daaruit worden geconcludeerd, dat na hetgeen te Soerabaja is voorgevallen, er alle aanleiding is tot het voorstellen van deze strafbepaling. Natuurlijk zal, gelijk de heer van Raalte zooeven bij interruptie heeft opgemerkt, deze strafbepaling, als zijnde van geen terugwerkende kracht, niet op de betrokken schepelingen te Soerabaja kunnen worden toegepast.

Wanneer wij ons den „plicht” ten deze van den schepeling voorstellen in den zin, zooals die uit het Reglement van Krijgstucht wordt gekend, dan zien wij, dat inderdaad een strafbepaling niet kan uitblijven, want welke middelen staan tegen de thans bedoelde ernstige inbreuken op de orde en op den plicht van den schepeling nu ten dienste?

De heer MENDELS: Bedoelt u dat die optocht op zich zelf ingaat tegen het reglement?

De heer ORT, Minister van Justitie: Ja. Ik heb mij tot dusver gereferéerd aan hetgeen omtrent den optocht te Soerabaja is medegedeeld, maar het is nu misschien beter, dat ik precies zeg, wat er gebeurd is. Er heeft plaats gehad zonder vergunning een optocht, waarbij liederen werden gezongen, dienende om uiting te geven aan ontevredenheid, en waarbij werden gedragen witte lappen en doeken, waarop opschriften waren aangebracht, uiting gevende aan groote ontevredenheid, en deze optocht is niet uiteengegaan toen daartoe de sommatie was gedaan door den hoofdcommissaris van politie. Toen zijn handtastelijkheden geschied en is een handgemeen ontstaan.

Dergelijke feiten zijn zeker als in strijd met de krijgstucht te beschouwen en druischen in tegen den plicht van den schepeling, zooals de artt. 24 en 28 van het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te water dien omschrijven. Was nu tegen deze als samenrotting aan te merken samenscholing van personen met het oogmerk om hun plicht te verzaken, dat wil zeggen niet in acht te nemen den plicht, hun bij het reglement voorgeschreven, een middel ter beschikking om een dergelijke overtreding te bedwingen, te beteugelen en naar behooren te straffen? Tegen de samenrotting, als waargen hier sprake is, wordt door het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water geen straf bedreigd.

Ik zal hierover aanstonds nader spreken, ook in verband met de strafbepalingen, die betrekking hebben op samenrotting aan boord, maar allereerst komt de vraag naar de krijgstuchtelijke bestraffing aan de orde. Wij hebben in onze Nota de krijgstuchtelijke straffen opgenoemd, die tegen handelingen, als die te Soerabaja, kunnen worden aangewend. Men vindt die onder 10.—50. in de Nota van de Regeering. Het is duidelijk, dat die straffen onvoldoende zijn om zoo ernstige antimilitaire en ergerlijke gedragingen van schepelingen te bedwingen en naar behooren te straffen. Van die straffen gaat noch een voldoende preventieve kracht, noch een afdoende repressieve kracht uit, maar, al ware het anders, wanneer men de straffen nagaat die opgelegd kunnen worden, dan valt reeds dadelijk in het oog, dat de toepassing er van op een groot aantal schepelingen aan boord een onhoudbaren toestand zou scheppen. Wanneer toch een groot gedeelte van de manschappen aan boord disciplinaire straffen moet ondergaan, zou dit de tucht aan boord ernstig aangrijpen en ten overvloede zou alsdan in de meeste gevallen aan de zwaarste disciplinaire straf-

fen geen uitvoering kunnen worden gegeven, vooral niet in Indië. Ik heb het oog op de straf van provoostarrest; deze straf moet, zoo daartoe gelegenheid bestaat, aan wal in eenzame opsluiting worden uitgevoerd en een dergelijke opsluiting is, als het aantal der daarmee gestrafte schepelingen zeer groot is, aan wal in Indië bezwaarlijk door te voeren en aan boord in het geheel niet.

Wat is nu het practische resultaat van het feit, dat de straffen niet voldoende preventief werken en niet in haar vollen omvang kunnen worden uitgevoerd?

Dat men ten slotte moet komen tot ontslag en masse en de nadeelen daarvan zijn door den Minister van Marine en mij in de Nota uitvoerig uiteengezet. Men gevoelt de ondoelmatigheid en de onbillijkheid er van, de ondoelmatigheid, omdat de persoon, die misdaan heeft, ten slotte van den dienst vrij komt, wat niet zelden zijn wensch is, en de onbillijkheid, omdat nu menschen een militairen plicht op zich gelegd zien, die door anderen had moeten worden gedragen. Men komt dus òf tot een ontslag en masse òf tot de omzetting van het schip in een tuchtklasse, want de disciplinair gestraften zouden veelal aan boord moeten blijven. En dit zou zeer ongewenscht zijn en strekken tot het aanwakkeren van een oproerigen geest. Uit een en ander blijkt, dat door disciplinaire straffen tegen handelingen als thans bedoeld, niet voldoende kan worden opgetreden. Welnu, Mijnheer de Voorzitter, de wetgever van het jaar 1903 heeft dan ook begrepen, dat een strafrechtelijke bepaling onmisbaar zou zijn. Volgens het Wetboek van Militair Strafrecht is samenrotting van vijf of meer militairen om in vereeniging hun plicht te verzaken, met een gevangenisstraf van 12 jaren strafbaar (art. 108), indien het tot eenige feitelijkheid of bedreiging daarmede gekomen is — het feit heet dan militair oproer —, terwijl volgens art. 110 een gevangenisstraf van vijf jaren wordt bedreigd, indien de deelnemer tot de orde terugkeert, voordat het tot eenige feitelijkheid of bedreiging daarmede gekomen is. Dan heet het feit samenrotting tot militair oproer. Deze artikelen hebben gestrekt tot richtsnoer voor de thans voorgestelde bepaling, met dien verstande, dat het nu voorgestelde art. 92a toepasselijk is in alle gevallen waarin de samenrotting strekt om gemeenschappelijk indisciplinaire handelingen te begaan — dat is de taalkundige beteekenis van de uitdrukking „om in vereeniging hunnen plicht te verzaken” —, ook dus wanneer er niets op volgt, met kwade bedoelingen bijeenkomen om gemeenschappelijk indisciplinaire handelingen te doen.

Naar mijn oordeel is reeds een zoodanige beteekenis te hechten aan art. 110 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Maar al ware dit niet zoo, dan zijn in elk geval strekking en beteekenis van artikel 92a duidelijk, en deze zijn, zooals ik reeds zeide, om samenrotting met het doel tot plichtsverzaking op zich zelf strafbaar te stellen.

De geachte afgevaardigde de heer Mendels zegt: dan is het een verscherping van art. 110. Dit hangt samen met de vraag naar de beteekenis van dat artikel. Nu moet art. 110 — het is in de Nota

gezegd — geïnterpreteerd worden geheel in den zin van het voorgestelde artikel 92a, en de scherpzinnigheid van den geachten afgevaardigde bevestigt dit. Ik meen uit den mond van den geachten afgevaardigde te hebben kunnen opschrijven, dat het artikel, wanneer men het naar de letter neemt, eigenlijk onzinnig is. Er staat „samenrotting tot militair oproer”, d. i. dus „samenrotting tot samenrotting om in vereeniging hun plicht te verzaken, indien het tot eenige feitelijkheid of bedreiging daarmede gekomen is”. Welnu, dat kan niet de bedoeling zijn; naar de bedoeling moet artikel 110, behoudens wellicht op een aanstonds te bespreken punt, geheel worden geïnterpreteerd in den zin van het thans voorgestelde artikel.

De geachte afgevaardigde is verder gegaan en heeft gevraagd: wanneer de artt. 108 en 110 reeds door den wetgever zijn aangenomen, waarom stelt gij dan niet voor de overneming van de beide artikelen? Dan hebt gij de geheele materie, door den wetgever als goed geijkt, bij elkaar.

Daar zag de Regeering ook tegen op. En waarom? Omdat een klakkeloos overnemen haar gevaren kon hebben. In die artikelen wordt als qualificatie gebruikt het woord: militair oproer. Nu vreesden wij, dat met het oog op de uitdrukking „militair oproer” de neiging zou ontstaan — en het is mij bekend, dat bij menig jurist en bij menig militair, ter zake kundig, reeds deze neiging bestaat — om alleen aan samenrotting om in vereeniging plicht te verzaken, te denken, wanneer verzet tegen superieuren plaats had. Dit kon in de uitdrukking „militair oproer” worden gezocht en daarom hebben wij de artikelen 108 en 110 niet overgenomen, daar het samenrotten om in vereeniging plicht te verzaken, onverschillig waarin de plichtsverzaking bestaat, onzes inziens strafbaar moet zijn en bij art. 92a is strafbaar gesteld.

Ik hoop, dat het den geachten afgevaardigde nu duidelijk is, wat wij met het artikel bedoelen, daargelaten, of het artikel nu zoo, naar zijn meening, moet worden aangenomen. Nu heeft de geachte afgevaardigde echter nog een andere opmerking gemaakt, namelijk, dat het artikel volkomen duister is. Voor een gedeelte heb ik dit reeds opgehelderd. Maar het is voor hem voornamelijk duister, omdat er in staat: behoudens ieders verantwoordelijkheid voor hetgeen hij afzonderlijk heeft bedreven.

Welnu, deze woorden zijn in het artikel opgenomen met het oog op het bepaalde in art. 55, 2de lid, van het Wetboek van Strafrecht, om namelijk te zorgen, dat naderhand niet kan gezegd worden: het misdrijf van samenrotten absorbeert als een speciaal delict elke andere daarbij begane daad. Ziedaar de explicatie van deze schijnbaar duistere woorden.

Samenrotten is een bekend begrip, zoowel in het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, als dat voor het krijgsvolk te land. Ik zal zeer in het kort het stelsel van het Crimineel Wetboek in zake samenrotten en oproer bespreken.

In art. 85 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water

is strafbaar gesteld het geval van oproer en algemeene opstand. Dit zijn synonyma. Opstand onderstelt een daad van verzet tegen de superieuren. Maar het begrip samenrotten, waaronder moet worden verstaan, wat de beteekenis van het woord betreft, hetzelfde als in het thans voorgestelde artikel, wil zeggen: oloop, émeute, attroupement.

Ik zeg dit met het oog op het bezwaar van den geachten afgevaardigde, dat het hier zou betreffen inbreuk op het recht van verenigen en vergaderen.

Wanneer volgens het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water een samenrotting op het daartoe gegeven bevel onmiddellijk uiteengaet, dan is geen van de deelnemers strafbaar. Daaruit volgt dus in het algemeen, dat samenrotting op zich zelf niet strafbaar is; dat wordt zij eerst, wanneer bevel is gegeven uiteen te gaan, wanneer door een superieur gezegd is om te scheiden, en het bevel niet wordt gehoorzaamd. En bovendien is dan de samenrotting nog alleen strafbaar, indien zij aan boord plaats heeft.

De geachte afgevaardigde heeft dit, meen ik, eenigszins in twijfel getrokken, maar de vaste leer omtrent de beteekenis van samenrotting ook in de artikelen, waarin het woord „equipage” niet genoemd wordt, doch welke artikelen in logisch verband staan met andere, waarin uitdrukkingen als „equipage” en „aan boord” voorkomen, is dat er alleen sprake is van samenrotting aan boord. Al die artikelen hebben geen betrekking op samenrotting aan den wal.

Waar het nu bij de Regeering vaststond, dat onregelmatigheden, als ik zoeven noemde, anders dan disciplinair strafbaar gesteld moesten worden, waren er voor haar twee mogelijkheden.

Vooreerst had men kunnen volgen het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, zooals de lijnen daarvan getrokken zijn in art. 88 en art. 89. Men had dan op gelijke wijze samenrotting kunnen strafbaar stellen aan wal. Maar zoeven wees ik er reeds op: de samenrotting als zoodanig is nog niet strafbaar. Deze zou ook aan wal weder, op dienzelfden grondslag, eerst strafbaar worden na het bevel van den superieur om te scheiden.

De heer Mendels voegt mij toe: Maar dat blijft nu toch aan boord bestaan; art. 88 wordt toch niet afgeschaft.

Wij hebben alleen te voorzien in gebleken leemten. En in de omstandigheid, dat de enkele samenrotting aan boord nog niet strafbaar is, wordt voldoende voorzien door art. 91 betreffende de aangifte, zooals men dat ook bij het krijgsvolk te lande heeft toegepast.

Zooals gezegd, men had de bepaling betreffende samenrotting aan boord toepasselijk kunnen verklaren op handelingen, welke aan wal gepleegd zijn, maar dan zou men altijd hiervoor staan, dat er eerst een waarschuwing moet gegeven worden, en aan wal heeft men niet altijd een superieur ter plaatse. Het geval van Soerabaja heeft zich dan ook voorgedaan, zonder dat een superieur aanwezig was. Het misdrijf zou dus nooit tot wording kunnen komen en het is er juist om te doen, dat er gestraft kan worden.

In de tweede plaats kon men aanvaarden het stelsel van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Nu is de tweede weg ingeslagen. Vooreerst omdat het logisch voorkomt liever een artikel te volgen, dat door den wetgever van 1903 is vastgesteld, dan een artikel, dat dateert uit 1814, dus dat reeds meer dan een eeuw oud is.

Maar bovendien, gelijk ik zeide, het was noodig om samenrotting als zoodanig, zonder voorafgaande waarschuwing door een superieur, onder het bereik van de Strafwet te brengen.

Ik moet ten slotte nog dit opmerken. Het artikel gebruikt het woord „samenrotting”. Dit woord heeft een veel engere beteekenis dan het woord „bijkomen”. Het duidt, en blijkens de beteekenis van het woord „samenrotting” in het Crimineele Wetboek en blijkens de geschiedenis van het Wetboek van Militair Strafrecht, aan een bijzondere wijze van bijkomen, n.l. een bijkomen met kwade bedoelingen, in dier voege dat uit handelingen en gedragingen der bijkomegen blijkt, dat zij iets kwaads in den zin hebben, een troepsgewijze samenscholen. Dat kan zoowel binnenshuis als buitenshuis geschieden. Er moet zijn een met kwade bedoelingen bijkomen, en dan nog, in verband met den verderen inhoud van het artikel, om in vereeniging plicht te verzaken. Er moet dus zijn bij het bijkomen de wil, de bedoeling om den plicht te verzaken.

Wat is nu het gevolg van een dergelijke bepaling? Dat een geregelde bijkomst, een geregelde vergadering, waarin een bepaald onderwerp wordt besproken, waarin het vóór en het tegen onder aanvoering van gegronde redenen in bespreking komen, zeker niet kan worden beschouwd als een samenrotting. Ik zou durven zeggen — de geachte afgevaardigde de heer Mendels vestigt daar mijn aandacht op — dat de vergadering, een tijd te voren gehouden om den optocht te Soerabaja te organiseeren, niet is een samenrotting. Dat is het bijkomen van personen om een zeker onderwerp te bespreken, dat wel zou kunnen leiden tot samenrotting, maar dat als zoodanig zeker niet een samenrotting is. Het zou kunnen zijn samenspanning, wanneer samenspanning strafbaar was gesteld, omdat samenspanning, zooals de Kamer weet, reeds wordt aanwezig geacht zoodra twee of meer personen zijn overeengekomen om een zeker misdrijf te plegen, zonder dat nog uitvoering aan het misdrijf behoeft te zijn gegeven. Welnu, Mijnheer de Voorzitter, samenspanning is in het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water niet strafbaar gesteld, wèl daarentegen in het Wetboek van 1903. Dit is een groot verschil in vergelijking met wat het Wetboek van 1903 bepaalt.

Ik meen in het algemeen, wat het juridisch gedeelte betreft, de verschillende bezwaren onder de oogen te hebben gezien. Het komt ons voor — ik heb mij daarin geheel vereenigd met de meening van den Minister van Marine — dat wanneer in den zin zooals ik heb besproken, met kwade bedoelingen, een bijkomst van schepelingen plaats heeft, om daarbij hun plicht te verzaken, niet alleen door den wetgever van 1903 een ernstig strafbaar feit wordt aanwezig geacht,

ik mag zeggen ernstiger, wat de strafpositie betreft, dan thans het geval is, maar dat ook nu door de Regeering op deugdelijke gronden de invoering van een reeds in principe door den wetgever van 1903 goedgekeurde en op diens leest geschoeide bepaling wordt voorgesteld.

De heer RAMBONNET, Minister van Marine: Mijnheer de Voorzitter! Wie gedurende hun redevoeringen de klimmende gemoedsbeweging heeft waargenomen van de geachte afgevaardigden uit Schoterland en Weststellingwerf, zal inzien, dat men bij hen te doen heeft met een bijzondere mentaliteit, een mentaliteit, welke die geachte afgevaardigden doet voorbijzien, dat men tot onmogelijke verhoudingen en toestanden komt, wanneer het spreken en zich uiten in het verenigingsleven van ambtenaren en militairen niet zijn grenzen vindt in den plicht om het gezag van den Staat, dien zij dienen, te eerbiedigen; en in de tweede plaats, die staatsdienaren doet voorhouden als natuurlijk en logisch: wanneer de autoriteiten de een of andere tekortkoming begaan, dan past het u daartegenover uwerzijds tekortkomingen te stellen; dan past het u om tegen het staatsgezag actie te gaan voeren, ten einde tot betere toestanden te geraken en die autoriteiten tot haar plicht terug te brengen.

.....
De heer VAN HAMEL:

Nu heeft men deze wetsvoordracht veroordeeld op grond dat het zou zijn een gelegenheidswet, alsof met dit woord een maatregel altijd veroordeeld is. Gelegenheid kan zijn dat de wetgever een aanleiding vindt in iets dat gebeurd is, dat daarmee op een leemte in de wetgeving wordt gewezen en dat op dien grond een nieuwe algemeene regel noodig blijkt te zijn. Gelegenheidswetten, in den slechten zin, zijn wetten die moeten voorzien in zeer speciale gevallen, maar daartoe behoort niet een wet die haar aanleiding vindt in een gebeurtenis, waardoor gewezen wordt op een leemte van veel ruimer strekking. Het is wel vreemd, dat die leemte nu ontdekt is, wanneer men van het jaar 1814 af, een eeuw dus, onder die leemte heeft geleefd. Dit kan ik niet ontkennen, maar daarom is het toch niet een gelegenheidswet, die wordt voorgesteld, immers een bepaling die wordt ontleend aan een militair strafwetboek, dat een tiental jaren geleden zonder bezwaar werd vastgesteld en reeds lang bestemd is om zoo spoedig mogelijk te worden ingevoerd. Toen de heer Aalberse, op grond van gebleken behoefte, een wetsvoorstel indiende tegen de oneerlijke concurrentie, had men dat ook wel een gelegenheidswet kunnen noemen. Het gebeurt heel dikwijls, op het gebied van privaats- en publiek recht beide, dat wetten worden aangevuld omdat door omstandigheden de aandacht is gevestigd op behoeften waaraan men niet gedacht had. De Kinderwetten bijv. zijn aangevuld en gewijzigd op grond van leemten die na het in werking treden der wetten gebleken zijn te bestaan. Nu geloof ik ook niet dat het gebeurde in Soerabaja mag worden beschouwd als datgene waartegen men in wil gaan door

deze bepaling. Dit is al opgemerkt. De vraag of het daar gebeurde zou zijn bestreken door deze bepaling, laat ik ter zijde. Daarvoor zou ik de omstandigheden meer moeten kennen dan ik dit doe, ook na de lezing van het rapport. Maar men kan in het gebeurde aanleiding vinden om een nieuwe bepaling in de wetgeving op te nemen uit vrees voor ernstiger dingen, die zouden kunnen gebeuren en die niet binnen de grenzen vallen van het bestaande recht. Degenen die de wetgeving leiden, moeten hierop bedacht zijn. Dit is volstrekt geen verwijt. Al zou deze bepaling, indien zij gegolden had in den tijd toen dit in Soerabaja is gebeurd, op dat gebeurde niet toepasselijk zijn geweest, kan het, om erger te voorkomen, wenschelijk zijn dat men van nu af dergelijke bepaling opneemt.

Nu de inhoud der bepaling. De hoofdvraag is: wordt hier in gevaar gebracht het recht van vereeniging en vergadering? Dit is de legislatieve quaestie die voor ons ligt.

Nu kan men wel zeggen tot den Minister: gij hadt of wel art. 85 moeten aanvullen, of wel de artt. 108 en 110 woordelijk uit het Militaire naar het Crimineele Wetboek moeten overbrengen, maar de Minister heeft aangetoond dat juist door het verschillend systeem van de beide wetboeken, een dergelijke handelwijze niet mogelijk is geweest.

Nu heeft de Bond van minder marinepersoneel een adres ingediend en tot de Kamer gezegd: indien gij dit artikel niet wilt verwerpen, zoudt gij het moeten aanvullen zóó, dat de samenrotting alleen strafbaar wordt gesteld, indien het werkelijk tot feitelijkheden of bedreigingen gekomen is. Gij zoudt art. 108 van het Militair Wetboek van Strafrecht naar het Crimineel Wetboek kunnen overbrengen. De heer Mendels zegt „110”, maar dat bedoelen adressanten juist niet. Volgens art. 108 is er militair oproer, strafbaar met gevangenisstraf tot 12 jaren, wanneer men samenrot om gemeenschappelijk den plicht te verzaken en dit tot bedreiging of feitelijkheden heeft geleid. Wanneer het zoover nog niet is gekomen, dan is art. 110 toepasselijk ten aanzien van hen „die tot de orde terugkeeren” en stelt het artikel een gevangenisstraf van ten hoogste 5 jaren. Bedoeld is om juist deze laatste bepaling over te nemen in eenigszins anderen vorm.

Ik weet wel, dat men voorzichtig moet zijn met zoo ver terug te gaan als dit artikel gaat. Zoo heeft ook ons Algemeen Strafwetboek wel dienstweigering door meerderen, na samenspanning, zwaarder strafbaar gesteld dan enkele dienstweigering, maar dan eischt het, dat er feitelijk dienstweigering is geweest. In ons Wetboek van Strafrecht komen onder de titels „ambtsmisdrijven” en „scheepvaartmisdrijven” dergelijke bepalingen voor, maar daar treedt de strafverzwaring eerst in, wanneer feitelijkheden zijn begaan. Men moet intusschen niet vergeten, dat de bepaling der grenzen van wat strafbaar is, op het gebied van het geheele strafrecht mede beheerscht wordt door het leerstuk van de strafbaarheid der poging, al wordt dan ook bij het begrip poging geëischt, dat er zij geweest een begin

van uitvoering. Ook zijn er bepalingen in het wetboek, die nog verder teruggaan tot samenspanning, tot complot. In dien zin komen echter slechts zeer enkele bepalingen voor. Maar in het militair strafrecht kan dit alles strenger worden opgevat en in het Militair Wetboek van 1903 wordt het strenger opgevat.

Zoo is het ook waar, waar de Minister van Justitie zeer te recht de aandacht op gevestigd heeft, dat in het nieuwe wetboek voor militair strafrecht ook reeds samenspanning tot militair oproer, iets anders als samenrotting, strafbaar wordt gesteld en wat de strafwet aangaat, gelijk gesteld wordt met poging.

Dit is te vinden in de artikelen 111 en 112, naar ik meen.

Zoover gaat het voorgestelde artikel nu nog niet terug. De Minister heeft het verschil tusschen samenrotting en samenspanning duidelijk uiteengezet en aan de bepaling gegeven het karakter, dat hij er van den aanvang af aan heeft willen geven en dat misschien door den geachten afgevaardigde uit Schoterland een weinig voorbij gezien is. Het is niet de samenspanning, een overeenkomst, die gesloten wordt om een dergelijk vergrijp te plegen, welke nu reeds strafbaar zal zijn — dit zal later geschieden, wanneer het nieuwe wetboek van militair strafrecht geldt — maar het is de samenrotting. Samenrotten nu, zegt de Memorie van Antwoord op het Militair Wetboek van 1903, is gebezigd in de gewone beteekenis van met kwade bedoelingen bijeenscholen, zich daarna troepsgewijze vereenigen en welk het doel van het samenrotten moet zijn is in het artikel zelf reeds uitgedrukt. Het doel moet zijn, om in vereeniging zijn plicht te verzaken. Hoever het begrip plichtverzaking reikt, moet in concreto worden beoordeeld. Men heeft daarvoor in casu een handleiding in de krijgstuuchtelijke regelen, gelijk de Minister van Justitie heeft opgemerkt. Men kan het niet anders uitdrukken. Er zijn van die bepalingen, welke niet anders dan in algemeene bewoordingen kunnen worden aangegeven. Wij lezen deze zelfs in de Grondwet: „De Staten-Generaal beloven bij de huldiging van den Koning te zullen doen, wat een goede Staten-Generaal schuldig zijn te doen”. Dergelijke algemeene uitdrukkingen vindt men ook in de gewone wetten. Het is nu niet het oogenblik dit uit te werken: ik heb bij een andere gelegenheid daar al meer voorbeelden van gegeven. Dit geldt ook voor het Strafwetboek. Als de geachte afgevaardigde uit Schoterland dit jaar de vergadering van de Juristenvereeniging te Leiden had bijgewoond, zou hij daarover een betoog hebben kunnen hooren houden.

Wat is dus het begrip van het nieuwe misdrijf, zooals het voorgestelde artikel het formuleert?

Er moet zijn een samenscholing; men moet te hoop loopen om de plichtverzaking samen uit te voeren, en komt het niet tot de uitvoering, omdat aan de uitvoering de kop ingedrukt wordt, dan zijn de deelnemers reeds strafbaar; maar van samenspanning is in dit artikel nog geen sprake.

Zoo dient het artikel te worden opgevat en geïnterpreteerd; het

kan ook niet anders worden geïnterpreteerd en het is niet bijzonder moeilijk het te interpreteren; men heeft daarvoor geen woordenboeken voor den dag te halen; het woord „samenrotting” is uit de vertaling van den Code Pénal genoeg bekend en ook in de Crimineele Wetboeken is het duidelijk genoeg uitgedrukt.

Men behoeft dan ook geen oogenblik bang te zijn, dat daaronder zullen vallen menschen, die eens in een vergadering bijeenkomen en daar misstanden en het optreden daartegen bespreken. Hieronder behoort volstrekt niet het geval, genoemd door den heer Mendels en ook in het adres van den bond, dat in een vergadering, bij de rondvraag, iemand de aandacht vestigt op een misstand en dat daarover wordt gesproken. Geen rechter zal zoo iets er onder brengen.

Ik geloof dus, dat de grenzen, die het artikel stelt, geheel in navolging van wat in 1903 verder is bepaald, en die het moet stellen, door de rechtspraak in acht genomen zullen worden, ook door de rechtspraak in Indië.

De president van het Hoog Militair Gerechtshof is een jurist, evenzoo de fiscaal, en ook de officieren van administratie, die grooten invloed hebben in den krijgsraad, zijn, gelijk ik bij meer dan één gelegenheid heb ontwikkeld, inderdaad juridisch ontwikkeld. Van hun juridische opleiding wordt zeer veel werk gemaakt.

Het wil mij dus voorkomen, dat er mijnerzijds geen bezwaar kan bestaan mijn stem uit te brengen voor het artikel.

De heer MENDELS: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal in mijn repliek uitermate de korthed betrachten.

Ik wil er alleen op wijzen, dat wij na de interpretatie, welke wij van den Minister van Justitie omtrent de bedoeling van dit artikel hebben vernomen, en waarin de heer van Hamel hem is bijgevallen, een allerfraaiste strafwetgeving — natuurlijk bedoeld in den meest ironischen zin van het woord — voor de zeemilitairen zullen krijgen.

Wat zal nu rechtens zijn? Wat zal nu in den codex van strafbepalingen voor de zeemilitairen geschreven staan, wanneer dit artikel zal tot stand gekomen zijn?

Vooreerst aan boord het delict samenrotting zonder meer, zonder eenige aanduiding, waarvoor die samenrotting eigenlijk plaats heeft (art. 88). Daar is de samenrotting van schepelingen, op zich zelf een delict, op zich zelf ongeoorloofd, wanneer een bevel van een superieur om met die samenrotting op te houden niet wordt opgevolgd. Het doel der samenrotting wordt er niet bij genoemd.

Daarnaast zal „aan wal” gelden het artikel waar wij nu aan bezig zijn, behelzende een speciale soort van samenrotting, n.l. om in vereeniging zijn plicht te verzaken. Dat wordt nu strafbaar gesteld, zonder of met een bevel van een superieur om daarmee uit te scheiden.

Nu rijst al dadelijk de vraag: als hier naast art. 88, waar niet aan geraakt wordt, dat nieuwe art. 92a wordt ingevoegd, wat is dan het verband wanneer het aan boord geschiedt? Geldt nu het oude art. 88, van samenrotting alleen aan boord, dat men strafschuldig

is als men niet uiteengaat als de autoriteit het zegt, of dat nieuwe artikel, waarin van een bevel geen sprake is? Is dat nieuwe artikel een derogatie aan den algemeenen regel van art. 88 of staat het gelijkgerechtigd naast art. 88? Daar is nog niet uit wijs te worden, *n'en déplaise* de groote autoriteit die ik hecht aan de woorden van mijn geachten buurman.

Maar daarnaast behouden wij nu de wet van 1903. Dan wordt het nog fraaier. Als die wet wordt ingevoerd — de Minister van Justitie heeft niet gezegd, dat hij die wet vóór de invoering wil wijzigen — wat krijgen wij dan? Dan krijgen wij art. 108, het delict van samenrotting, om in vereeniging zijn plicht te verzaken, als het komt tot eenige feitelijkheid — dat is dus weer een nieuw ding —; dan krijgen wij art. 110, het deelnemen aan samenrotting tot militair oproer, als het nog niet tot een feitelijkheid gekomen is, en men bijtijds er van terugkomt.

Mijnheer de Voorzitter. Daar neem ik mijn petje voor af!

Ik zie voorloopig geen kans in die vier artikelen naast elkaar den weg te vinden, en kan alleen waarschuwen voor de duisternis. Als er ooit van een obscuur libel sprake mag zijn, dan hier.

Ik weet niet of de Minister van Justitie alsnog aanleiding zal vinden te antwoorden; wat tusschen die vier delicten, dat van art. 88 dat blijft bestaan, dat van het nieuwe, dat wij bezig zijn te maken, en dat van de artt. 108 en 110, het verband en de verhouding zal zijn.

En dan zwijg ik er nog van, dat wij daarnaast de aparte samenspanning hebben, die gelijk wordt gesteld met de poging.

Ik ben, voor zoover ik het heb kunnen begrijpen, tot deze conclusie moeten komen, dat de Minister van Justitie heeft moeten toegeven, dat de voorgestelde redactie is een verscherping van wat in 1903 is aangenomen. Daar kan men niet tusschen uit. Men neemt niet over wat men in 1903 heet aangenomen, men neemt niet over art. 108 of 110, men neemt ze ook niet allebei over in onderling verband; men laat die artikelen kalm staan en ik heb den Minister pertinent gevraagd: Heeft uw voorgesteld artikel de bedoeling dat, wanneer vijf of meer schepelingen samenrotten om gezamenlijk hun plicht te verzaken en er gebeurt niets, het heeft geen gevolg, — het is slechts een luchtbel, die ontstaat en uiteenspat — zijn zij dan toch strafbaar? Ja, zegt de Minister, volgens het nieuwe artikel. Maar dan is het immers een verscherping, want artikel 110 zegt, dat een maximumstraf van vijf jaren zal worden opgelegd — de Minister stelt nu weer vijf jaren — wanneer vijf of meer schepelingen tot militair oproer samenrotten — volgens den Minister is dat hetzelfde als samenrotten om in vereeniging plicht te verzaken — en zij tot de orde terugkomen vóórdát een feitelijkheid is gebeurd. Maar, zegt de Minister, in het artikel, dat ik nu ga stellen, begrijp ik èn de strafbaarheid, wanneer geen feitelijkheid gebeurt, èn de strafbaarheid wanneer wel een feitelijkheid gebeurt. En dat, terwijl wij daarvoor twee aparte bepalingen hebben in de wet van 1903. Nu vraag

ik aan den Minister hoe het mogelijk is naast die artikelen 108 en 110 ook dit nieuwe artikel te hebben. Dat is een legislatieve enormiteit, welke ik onmogelijk kan goedvinden.

Er is na de verklaring van den Minister alle aanleiding een amendement, dat ik oorspronkelijk niet wenschte in te dienen, wel voor te stellen. Het strekt om in het artikel de woorden in te voegen: „indien het tot eenige feitelijkheid of bedreiging daarmede is gekomen.” Dat wil niet zeggen, dat ik bij aanneming van dit amendement voor het artikel zal stemmen, want dan blijft voor mij nog de historia morbi bestaan, welke voor mij een reden is tegen te stemmen.

Ik zal dus op dien grond het amendement indienen, mij uiteraard mijn stem over het artikel voorbehoudende. Ik wil daaraan alleen nog dit toevoegen: wat de zaak zelf betreft, welke aanleiding is geweest tot de indiening van dit wetsontwerp, heeft de Minister van Justitie verklaard, dat de huishoudelijke vergadering, waarin men besloten had tot het houden van een protest-optocht tegen de wantoestanden in het hospitaal, de vergadering met dat doel beledigd en met dat resultaat, z.i. niet onder dit artikel valt. Dat zou hoogstens, zeide de Minister, samenspanning kunnen zijn, maar de optocht zelf valt wel degelijk onder het artikel. Dien optocht acht de Minister te zijn een samenrotting om in gemeenschap plicht te verzaken.

De heer TROELSTRA: Welke plicht?

De heer MENDELS: Juist welke plicht? Dat heb ik gevraagd, en toen heeft de Minister van Justitie geantwoord, dat een algemeen reglement op de krijgstucht zegt, dat het de plicht van den militair is om zich te onthouden van alles wat schade kan doen aan de discipline. Als die menschen in optocht naar een hospitaal gaan en demonstreeën tegen de wantoestanden in dat hospitaal met bordjes, waarop staat: „wij protesteeren tegen de wandluizen”, dan acht de Minister van Justitie dat reeds een vergriep tegen de discipline en een plichtverzaking.

Ik vind dat een zeer ernstige verklaring, welke — daarop leg ik den nadruk — voor mij een reden te meer is tegen het artikel te stemmen, want het beteekent, dat men aan het marinepersoneel ontnemt de bevoegdheid om publiekelijk en ordelijk — er wordt in het rapport toegegeven dat er volkomen ordelijk werd opgemarcheerd — een demonstratie, een optocht te houden. Als de marinematrozen hier een kiesrechtbetoging hadden gehouden, bijv. ten gunste van de door de heeren Hugenholtz en Sannes voorgestelde bepaling om het kiesrecht voor militairen niet te schorsen, in dit geval de Regeering zich daar scherp tegen had verzet, dan zou dat plichtverzaking zijn en met vijf jaar kunnen worden gestraft? Ik acht dit zoo enorm en zoo gevaarlijk, dat het zeer zeker voor ons elken twijfel wegneemt, of dit artikel met deze gelegenheidstendenz kan worden aanvaard.

De VOORZITTER: Door den heer Mendels, met mede-ondertekening van de heeren Schaper, Sannes, Helsdingen, Hugenholtz, ter Laan

(den Haag), Troelstra, Kleerekoper, Albarda en Duys, is voorgesteld een amendement om tusschen de woorden „worden zij” en „behoudens” in te voegen „indien het tot eenige feitelijkheid of bedreiging daarmede is gekomen”.

Voorgesteld door tien leden, maakt het amendement van rechtswege een onderwerp van beraadslaging uit.

De heer ORT, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Een zeer kort woord naar aanleiding van hetgeen de heer Mendels heeft opgemerkt. Er zou volgens hem een grenzenlooze verwarring gaan heerschen, omdat in het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water bepalingen voorkomen, die hetzelfde onderwerp zouden beheerschen en in strijd zouden zijn met het nieuwvoorgestelde artikel, terwijl weer andere bepalingen op dit onderwerp toepasselijk zijn krachtens de artt. 108 en 110 in het Wetboek van militair strafrecht. Nu moet ik er mij werkelijk over verwonderen dat de geachte afgevaardigde deze opmerking gemaakt heeft. Het thans voorgestelde artikel zegt: wanneer *buiten de gevallen in de voorafgaande artikelen van dezen titel bedoeld* ... Welnu, die gevallen worden dus niet beheerscht door dit artikel en er kan dus onmogelijk zijn een strijd.

Wat betreft den strijd tusschen dit artikel van het Crimineel Wetboek en de artikelen 108 en 110, moet ik vragen: hoe heb ik het met dien geachten afgevaardigde? Die artikelen 108 en 110 werken nog niet, het Wetboek van militair strafrecht is nog niet ingevoerd, dus men kan niet zeggen dat er strijd is tusschen een bestaand artikel en de artikelen van dat Wetboek, waarvoor een invoeringswet noodzakelijk zal zijn, waarbij noodwendig de verschillen geregeld worden.

De opmerking van den geachten afgevaardigde omtrent de tegenspraak zal hij dus, geloof ik, moeten terugnemen.

De geachte afgevaardigde zegt ook: er is een groote verscherping. Neen, er is, met alle bescheidenheid gezegd, een betere editie van art. 110 gegeven. Ik meende den geachten afgevaardigde er van overtuigd te hebben, toen ik straks aantoonde dat art. 110 in bedoeling geheel hetzelfde voorziet. Men behoeft slechts de Memorie van Toelichting op de artt. 108 en 110 op te slaan, om te zien dat art. 110 strafbaar stelt de deelname aan samenrotting, „thatlose Zusammenrottung”, dat wil dus daar zeggen: wanneer men in vereeniging om zijn plicht te verzaken te zamen rot met een aantal van vijf of meer schepelingen. Dat is hetzelfde als wat hier wordt voorgesteld.

De heer MENDELS: Maar art. 108 valt ook onder het nieuw door u voorgestelde artikel.

De heer ORT, Minister van Justitie: Art. 108 valt in dien zin onder het voorgestelde artikel, dat wanneer bij gelegenheid van die samenrotting nog bijzondere feiten worden gepleegd, de dader daarvoor bovendien verantwoordelijk is, maar dat overigens de samenrotting, ook indien het tot eenige feitelijkheid is gekomen, naar het voorge-

stelde artikel strafbaar zal zijn. Anders zoude deze absurditeit hebben bestaan dat, wanneer geen feitelijkheden en bedreigingen hebben plaats gehad, er volgens het voorgestelde artikel een strafbaar feit zou zijn begaan en, wanneer er wel feitelijkheden voorvallen, de strafbaarheid der samenrotting als zoodanig zou zijn uitgesloten.

Ik heb straks reeds gezegd, dat in ieder geval art. 92a een minder gestrengte bepaling bevat dan naar de bepalingen van het wetboek van 1903 het geval zou zijn, want voor samenrotting, ook dan als het tot eenige feitelijkheden is gekomen, is, behoudens ieders persoonlijke verantwoordelijkheid voor bijzondere feiten, gesteld op vijf jaren; en de wetgever van 1903 achtte daarvoor een maximum van twaalf jaar noodzakelijk.

Ten slotte nog dit. De aanleiding tot het indienen van het voorstel is o. a. geweest de betooging als in Soerabaja en inderdaad zouden de toen gepleegde, als samenrotting aan te merken feiten vallen onder het bereik van het nieuwe artikel. De onwenselijkheid hiervan trachtte de geachte afgevaardigde hiermede aan te dringen, dat dan evenzeer, wanneer er b.v. een kiesrechtbetooging zou worden gehouden, die onder bereik van het artikel zou vallen. Neen, er is altijd voor noodig samenrotten, d. w. z. met boosaardige, kwade bedoelingen bijeenkomen met een zeker doel, nl. verzaking van zijn plicht.

De heer MENDELS: Is dan betoogen tegen wandluizen zooveel boosaardiger dan betoogen voor het kiesrecht?

De heer ORT, Minister van Justitie: Men zal toch niet beweren dat, wanneer personen bijeenkomen om een kiesrechtbetooging te houden, dit zou zijn een samenrotten met booze, kwade bedoelingen.

Ik weet niet, Mijnheer de Voorzitter, of ik reeds de gelegenheid heb over het amendement te spreken. Wanneer dat zoo is, komt het mij voor, dat waar wij beoogen anti-militaire handelingen te bedwingen, bestaande in samenrottingen van schepelingen om in vereeniging hun plicht te verzaken, het niet voldoende zou zijn het feit alleen dan strafbaar te stellen, wanneer ten gevolge van de samenrotting feitelijkheden hebben plaats gehad; zoodat ik niet anders dan de Kamer ernstig kan ontraden aan het amendement haar stem te verleenen.

De VOORZITTER: Mag ik de Commissie van Rapporteurs verzoeken haar oordeel te willen uitspreken over het voorgestelde amendement.

De heer KETELAAR, voorzitter van de Commissie van Rapporteurs: Mijnheer de Voorzitter! Voor zoover de Commissie van Rapporteurs aanwezig is, verklaren zich twee leden tegen het amendement en een er voor.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het amendement wordt in hoofdelijke stemming gebracht en met 37 tegen 15 stemmen verworpen.

Tegen hebben gestemd de heeren Schimmelpenninck, Ruys de Beerenbrouck, Jansen (den Haag), de Jong, Bongaerts, van Groenendael, Janssen, Loeff, Patijn, Beckers, Fock, van Sasse van Ysselt, Engels, de Meester, de Geer, van Nispen tot Sevenaer, Duymaer van Twist, van Best, Arts, de Monté ver Loren, Marchant, van Raalte, Duynstee, de Beaufort, Boissevain, Oosterbaan, Hubrecht, Otto, Knobel, Fruytier, van Hamel, van de Velde, Bichon van IJsselmonde, Eland, Jannink, Beumer en de Voorzitter.

Vóór hebben gestemd de heeren Hugenholtz, Schaper, Troelstra, van Beresteyn, van den Tempel, Kleerekoper, Albarda, Duys, ter Laan (den Haag), Koster, Sannes, Teenstra, Ketelaar, Mendels en Helsdingen.

Artikel 1 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De beweegreden wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het wetsontwerp, op verzoek van den heer Duys in hoofdelijke stemming gebracht, wordt aangenomen met 40 tegen 11 stemmen.

De leden die tegen het amendement hadden gestemd, met uitzondering van den heer van Best, die aan de laatste stemming geen deel nam, stemden met de heeren van Beresteyn, Koster, Teenstra en Ketelaar vóór het wetsontwerp.

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.
Zitting 1916—1917.

EINDVERSLAG der COMMISSIE van RAPPORTEURS
over het ontwerp van wet tot aanvulling van het Crimineel
Wetboek voor het krijgsvolk te water, ter voorziening in eene
gebleken leemte ten opzichte van samenrottingen van
schepelingen.

Instemming werd betuigd met de indiening van dit wetsontwerp.

Vastgesteld den 14den December 1916.

DE BOER.
DE VOS VAN STEENWIJK.
VAN DER MAESEN DE SOMBREFF,
VAN HOLTHE TOT ECHTEN.
VAN DER HOEVEN.

In de openbare vergadering van de Eerste Kamer van 15 December 1916 (Handelingen 1916—1917 I blz. 134) is het wetsontwerp zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 16 December 1916 opgenomen in Staatsblad No. 539 (uitgegeven 20 December 1916).

BOEK AANKONDIGING.

Crimineel Wetboek en Reglement van Krijgstucht of Discipline voor het krijgsvolk te lande der Vereenigde Nederlanden

met

bijbehorende wetsbepalingen voornamelijk uit het Wetboek
van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering,

bewerkt door

J. W. Wolters, 1ste Luitenant der Infanterie.

Uitgegeven te Kampen door Gebr^s. Arendhorst.

Het vertrouwen in een spoedig in werking treden van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht schijnt niet bijster groot te zijn. Wij meenen dit althans te mogen opmaken uit het feit, dat telkens weer een nieuwe uitgave van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande het licht ziet. Nadat betrekkelijk kort na elkander de uitgaven van Mr. P. R. Blok 1) en van Mr. Dr. G. L. van Oosten Slingeland 2) het licht hebben gezien, is spoedig daarna het werkje verschenen, waarvan de titel hierboven is afgedrukt. Blijkens het voorwoord en het prospectus is het feit, dat de verschillende uitgaven van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande met de bijbehorende wetsbepalingen, achtereenvolgens samengesteld door officieren van het Nederlandsche leger, zijn uitverkocht, de eigenlijke aanleiding tot de uitgave van dit werkje.

Alvorens den tekst der wet (C. W. L.) op te nemen, scheen het den samensteller van het boekje gewenscht een beknopt overzicht te geven, hoe deze wet tot stand is gekomen (blz. 7). Over de eigenlijke totstandkoming van de wet vindt men echter in dat overzicht niets. Daarentegen worden zeer beknopt aangegeven de wijzigingen, die na het tot stand komen der wet, daarin zijn aangebracht, terwijl ook omtrent andere wetten een en ander wordt medegedeeld. Onder de daar vermelde wetten missen wij de wet van 7 Januari 1911 S. 11, waarbij het personeel van eene erkende Nederlandsche vereeniging

1) Zie M. R. T. XI blz. 266.

2) Zie hiervoor blz. 20.

tot het verleenen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden onder bepaalde omstandigheden aan de militaire wetten en reglementen onderworpen wordt (art. 3) en de wet houdende straf- en tuchtrechtelijke voorzieningen betreffende hier te lande geïnterneerde militairen van een buitenlandsche mogendheid (wet van 31 December 1914 S. 666), welke wetten evenmin ergens anders in het boekje vermeld worden. De op dit overzicht volgende tekst van het C. W. L. is, blijkens het voorwoord, ontleend aan de authentieke uitgave van 1815, Tweede deel van het Militair Wetboek der Vereenigde Nederlanden en tevens vergeleken met den tekst zooals deze is vermeld in het bekende werk van Mr. H. van der Hoeven „Onze Militaire Strafwetgeving”. Toch vindt men in het boekje niet den oorspronkelijken tekst, aangezien de gewijzigde strafposities in den tekst zijn ingelascht. Deze methode werd reeds in 1884 door Prof. v. d. Hoeven (Onze Militaire Strafwetgeving blz. 237) als gevaarlijk afgekeurd. De gebruiker zal moeten vertrouwen, dat de aangebrachte wijzigingen juist zijn, daar hem elk middel van controle wordt onthouden; de oorspronkelijke straffen worden in het geheel niet vermeld. Wij hadden niet de gelegenheid alle gewijzigde strafposities te controleren, doch hebben dit slechts voor een aantal artikelen gedaan, waarbij wij behoudens het navolgende geen onjuiste wijzigingen zijn tegengekomen.

Op blz. 24 lezen wij, dat de straf van cassatie zonder eerloosheid of inhabiliteit is vervangen door militaire gevangenisstraf van ten hoogste twee en een half jaar of door cassatie zonder de in art. 8 vermelde ontzetting, waarbij in een noot wordt aangeteekend dat krachtens art. 21 W. v. Sr. jo. art. 7, laatste lid, II titel C. W. L. en art. 10, 2e lid, II titel C. W. L. 1) door den rechter moet worden uitgesproken 2 jaar en 6 maanden of 2 jaar en 182 dagen (militaire gevangenisstraf). De bedoeling hiervan zal wel zijn te doen uitkomen, dat de rechter bij zijn vonnis, indien hij tot het maximum gaan wil, de straf niet mag bepalen op twee en een half jaar, maar dat halve jaar moet omzetten of in 6 maanden of in 182 dagen. Naar deze noot wordt herhaaldelijk bij andere artikelen (bijv. 123, 144, 167, 201) verwezen, terwijl in die artikelen nergens sprake is van een straf van ten hoogste anderhalf of twee en een half jaar, maar wel van een straf van ten hoogste één jaar en zes maanden of twee jaar en zes maanden. Waarom dan deze verwijzing?

Het maximum van de bedreigde militaire gevangenisstraf in de bedoelde artikelen is, voor zoover hier van belang, in werkelijkheid niet één jaar en zes maanden of twee jaar en zes maanden, maar de helft van 3 en 5 of anderhalf en twee en een half jaar. Heeft de samensteller van het boekje nu door zijne verwijzing een verklaring

1) Bedoeld zijn artt. 7 en 10 van de wet van 14 November 1879, St bl. 191. (De aanhaling van art. 10, dat betrekking heeft op de militaire detentie is hier overbodig). Deze fout komt veelvuldig voor. Zie bijv. blz. 16, 17, 18, 19, 20, 83, 84, 93, enz.

willen geven hoe hij tot zijn maximum gekomen is of heeft hij te kennen willen geven, dat waar hij schrijft zes maanden, daarmee bedoeld wordt een half jaar? In het eerste geval heeft hij naar onze meening een verkeerde keus gedaan, in het tweede geval ware het toch beter en duidelijker geweest niet te spreken van zes maanden maar van een half jaar.

Ter loops merken wij op, dat door de bij verbeterblad in art. 172 aangebrachte wijziging, de redactie van het artikel er niet duidelijker op geworden is, deze had korter gekund.

Onder tal van artikelen vindt men een verwijzing naar daarmede verband houdende artikelen uit het C. W. L., het R. K. L. en andere wetten als het wetboek van strafrecht, militiewet, landweermw, landstormw, wet voor het reserve-personeel der landmacht enz., zoodat naar reglementen, legerorders en dergelijke voorschriften, welke den gebruikers van het boekje veel gemak kunnen opleveren; in hoeverre die verwijzingen al dan niet juist zijn laten wij hen ter beoordeling over. Liever staan wij nog een oogenblik stil bij de aantekeningen die wij onder verschillende artikelen aantreffen. Slechts stellen wij de vraag, waarom hier niet, later bij het R. K. L. wel, verwijzingen naar de nieuwe militaire strafwetgeving zijn opgenomen.

Bij artikel 16 van de wet van 14 November 1879 S. 191 (blz. 21) vinden wij een aantekening ontleend aan „Onze Militaire Strafwetgeving” van Mr. Van der Hoeven. Zoodat het aangehaalde gedeelte luidt, is het evenwel bij Mr. v. d. H. niet te vinden. De bewerker van het door ons besproken boekje heeft het door Mr. v. d. H. geschrevene, aangevuld met zijne eigene opvatting omtrent de strafbaarheid van poging tot militaire misdrijven. Een dergelijke wijze van citeeren komt ons ten eenenmale ongeoorloofd voor. Bovendien is de gehuldigde opvatting omtrent de strafbaarheid van poging onjuist, zoodat het gevolg is, dat aan Mr. v. d. H. een meening wordt toegedicht die hij niet gaarne voor zijn rekening zal willen nemen. Poging tot een militair misdrijf is, behalve in de bijzondere gevallen, waarin zij bij het crimineel wetboek strafbaar wordt gesteld, alleen strafbaar, wanneer op het voltooide misdrijf door dat wetboek de doodstraf met den strop *werd* gesteld. De heer Wolters meent nu voor de woorden „de doodstraf met den strop werd gesteld” te mogen lezen „doodstraf met vervallenverklaring is gesteld” en komt tot de gevolgtrekking, dat bijv. poging tot het misdrijf van art. 183 2e lid C. W. L. in tijd van oorlog wel, in tijd van vrede daarentegen niet strafbaar is, omdat in het laatste geval de bedreigde straf tegen het voltooide misdrijf militaire gevangenisstraf van ten hoogste twintig jaar is. Deze opvatting is onjuist. De vervanging van de straf met den strop door andere straffen, heeft met art. 16 niet te maken. Stelt het C. W. L. in den oorspronkelijken tekst op het voltooide misdrijf de straf met den strop, dan is zoowel in tijd van oorlog als in tijd van vrede, poging tot dat misdrijf strafbaar. Dit en geen ander is het criterium om de strafbaarheid van poging tot militaire mis-

drijven te beoordeelen, afgescheiden natuurlijk van die gevallen, waarin de poging als zelfstandig delikt strafbaar gesteld is. Hieruit moge weer het verkeerde blijken van de methode om den oorspronkelijken tekst van de artikelen in het geheel niet te vermelden.

In de aantekening onder art. 18 van de wet van 1879 (blz. 23) lezen wij, dat naar analogie van art. 71 W. v. Sr. de termijn van verjaring bij desertie aanvangt met den dag volgende op dien, waarop de onwettige afwezigheid is aangevangen. Analogische toepassing van art. 71 is niet noodig, het artikel is hier ingevolge de bepaling van art. 91 W. v. Sr. toepasselijk. De aantekening lijkt ons overigens ook niet juist. Onderscheid dient te worden gemaakt tusschen de eigenlijke desertie (art. 132a) en de ongeoorloofde afwezigheid van art. 159. In het eerste geval bestaat er o. i. geen bezwaar tegen den verjaringstermijn te doen aanvangen met den dag volgende op dien van de ongeoorloofde verwijdering, voor het tweede geval hebben wij daartegen wel bezwaar. Ook naar onze meening is het misdrijf van art. 159 een voortdurend delict en kan dus de verjaringstermijn eerst aanvangen nadat de verboden afwezigheid heeft opgehouden. Mogelijk is de geachte schrijver het niet met ons eens, het had hem echter bekend kunnen zijn, dat de meeningen op dit punt verdeeld zijn. Het had daarom naar ons oordeel wel aanbeveling verdiend, op die van de zijne afwijkende meening de aandacht te vestigen. (Men vergelijkte M. R. T. IV blz. 563 en 641). Bij art. 18 sub 2 treffen wij weder een noot aan dat de doodstraf met den strop is vervangen door de doodstraf met de in artikel 11 (van de wet van 1879) vermelde vervallenverklaring. 1) Echter zal, ter bepaling of eenig misdrijf al dan niet eerst na achttien jaar verjaart, alleen het feit in aanmerking komen of in den oorspronkelijken tekst van het C. W. L. op dat misdrijf al dan niet de doodstraf met den strop was gesteld, in welke andere straf eerstgenoemde is gewijzigd doet niet ter zake.

Dat door de, bij de wet van 14 Februari 1887 Stbl. 35 in art. 159 aangebrachte wijziging een nieuw kenmerk van desertie werd ingevoerd, gelijk wij in aant. 5 op art. 135 lezen, is niet juist uitgedrukt; door die wijziging werd een feit dat eigenlijk geen desertie is, met desertie gelijk gesteld, terwijl in art. 132a, dat door diezelfde wet in het C. W. L. werd ingevoegd, een omschrijving van de eigenlijke desertie werd gegeven. Bij art. 159 wordt een en ander vermeld over de opvatting, wat onder den termijn van twee dagen in dat artikel moet worden verstaan. Vermelding van de laatste gepubliceerde uitspraak van het H. M. G. op dit punt (Sententie van 23 Maart 1915, M. R. T. XI blz. 119) had daarbij naar onze meening aanbeveling verdiend.

De vraag of de in art. 175 bedoelde strafbare feiten al dan niet bij nacht zijn gepleegd zal moeten worden beoordeeld in verband met het feit of ter plaatse, waar die feiten gepleegd werden, de nacht

1) Evenzoo bij art. 7 (blz. 18) waar de noot geen belang heeft.

reeds was aangebroken. De mededeeling, dat in het militaire leven de tijd tusschen het avondappel en de reveille als de voor den nachtrust bestemden tijd moet worden beschouwd, zou tot een andere opvatting aanleiding kunnen geven.

De noot bij art. 200 is niet recht duidelijk.

Op het C. W. L. volgt in de eerste plaats het Eerste Boek van het W. v. Sr. (voorafgegaan door art. 91 van dat wetboek), waarvan op blz. 9 gezegd wordt, dat het met uitzondering van den 9den Titel een deel is geworden van het C. W. L., een bewering die wij niet gaarne zouden onderschrijven. Hoewel titel IX van het W. v. Sr. niet op het C. W. L. toepasselijk is, hetgeen de Heer Wolters een leemte noemt (blz. 119), heeft hij dien titel toch opgenomen, omdat daarin voorkomen eenige artikelen van belang voor de militaire justitiabelen. Dat hier van een leemte sprake zou zijn, kunnen wij niet toegeven. Het sprak toch van zelf, dat men de beteekenis aan sommige in het Wetboek van Strafrecht voorkomende uitdrukkingen toegekend niet zonder meer toepasselijk kon verklaren op wetten van veel ouderen datum, waarbij met die later vastgestelde beteekenis in het minst niet rekening was gehouden. Bij de vaststelling van het Wetboek van Militair Strafrecht heeft men dat wel kunnen doen, van daar dat tegen toepasselijkverklaring van den 9den titel W. v. Sr. op het W. v. M. Sr. niet alleen bezwaar niet bestond, maar die toepasselijkverklaring zelfs aanbeveling verdiende, omdat beide wetboeken nauw bij elkaar aansluiten.

Onder de wijzigingswetten van het W. v. Sr. opgesomd in de noot op blz. 80 missen wij de wetten van 7 Januari 1911 S. 5, 23 September 1912 S. 308, 27 Augustus 1914 S. 426 en 2 Augustus 1915 S. 365.

Na het W. v. Sr. zijn opgenomen een groot aantal artikelen van het W. v. Sv. o. m. de geheele 21ste titel van dat wetboek „Van het bewijs der strafbare feiten”. Dit heeft naar de samensteller van het boekje zeg het voordeel, dat de tuchtrechter kan nagaan, op welke wijze het bewijs van de krijgstuchtelijke overtredingen, geleverd wordt, indien eene reclame over de door hem opgelegde krijgstuchtelijke straf wordt behandeld door een krijgsraad of het Hoog Militair Gerechtshof. Deze uitspraak heeft echter het nadeel, dat zij dien tuchtrechter op een dwaalspoor kan brengen, want al zal ook in een reclameprocedure zooveel mogelijk rekening worden gehouden met de voorschriften van dezen titel, aan de daar gegeven regelen is de krijgsraad in een reclameprocedure niet gebonden. Om een voorbeeld te noemen, mag in afwijking van het voorschrift van art. 397 1e lid een krijgstuchtelijke overtreding zeer goed bewezen geacht worden op grond van de beëdigde verklaring van één getuige.

Alsnu volgen de wet houdende voorziening in de bestaande onzekerheid ten aanzien van den vorm, waarin eeden, beloften en bevestigingen moeten worden afgelegd, de wet tot nadere voorziening betreffende het eedsvraagstuk en een aantal artikelen uit het burgerlijk wetboek. De artikelen uit den derden, vierden, vijften en zesden

titel van het vierde boek van dat wetboek, handelende over bewijs door getuigen, vermoedens, bekentenis en gerechtelijken eed waren o. i. beter achterwege gebleven; zij zijn voor het militaire straf- en tuchtrecht niet van belang en kunnen den onervaren gebruiker van het boekje licht op een verkeerden weg brengen.

Bij artikel 29 van het nu volgende R. K. L. treffen wij een ministerieële aanschrijving aan van 30 December 1823, waarvan het slot ons voorkomt in strijd te zijn met de wet. Wanneer de militaire rechter het niet noodig geoordeeld heeft een veroordeelde tevens te degraderen, gaat het niet aan dat zulks daarna alsnog door den commandeerenden officier geschiedt. (Vergelijk Res. H. M. G. van 15 October 1897 medegedeeld door Koolemans Beijnen 1898 blz. 371). De tweede aantekening op dit artikel is hier niet op haar plaats. Onwillekeurig zal men verband tusschen beide aantekeningen zoeken. De terugstelling bij administratieve maatregel heeft echter met het militaire tuchtrecht niets te maken.

Eindelijk volgen in een 4-tal bijlagen nog art. 150 G. W., verschillende artikelen uit de Militiewet 1912, 1) Landweerwet 1901, Landstormwet 1913, Wet voor het Reserve-personeel der landmacht 1905, het voorschrift betreffende het aanhouden van straflijsten, modellen van den Signalementstaat en den Deserteurstaat, eenige koninklijke besluiten, waarbij aan verschillende autoriteiten het gezag van korps- of compagniescommandant wordt toegekend, hetzij voor altijd, hetzij alleen gedurende de mobilisatie en eenige voorschriften betreffende strafbevoegdheid, waarna het boekje met een inhoud en een alphabetisch register sluit.

Wij zijn hiermede aan het eind van onze bespreking gekomen. De heer Wolters heeft voor officieren in verschillende functies optredend bij de toepassing van het militair straf- en tuchtrecht een boekje willen samenstellen, dat hen zonder het zelfstandig raadplegen van allerlei wetten, als een gemakkelijk te raadplegen gids kon dienen. Wij gelooven dat hij dit doel bereikt heeft ook al missen wij het Tweede en Derde Boek van het W. v. Sr. en de Regtspleging bij de Landmagt; de opname daarvan zou het boekje bruikbaar gemaakt hebben. Wij kunnen het boekje als gids wel aanbevelen, maar mogen niet nalaten den gebruikers den raad te geven het boekje ook alleen voor het naslaan van wetsartikelen en de zeer weinige rechterlijke uitspraken te gebruiken, doch omtrent andere punten liever elders voorlichting te zoeken.

P. A. KEMPEN.

Den Haag, December 1916.

1) In aant. 2 op art. 98 moet worden gelezen L. O. 1915, niet 1913.

MILITAIRE RECHTSpraak.

Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 26 November 1915.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den
21n December 1915.

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Gep. Kolonel H. B. Moll, gep. Luitenant-Kolonel F. H. Lambert, de gep. Kapiteins L. C. Grotendorst en F. H. Tissot van Patot.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Vrijspraak omdat niet bewezen is het opzet om wederrechtelijk te handelen door een beklagde die iemand naar of over de grenzen brengt of doet brengen om hem over te leveren aan eene vreemde militaire macht en hem daartoe van de vrijheid heeft beroofd.

Het schieten door een patrouille op een (van smokkelarij verdacht) persoon die aan het bevel van „halt” geen gevolg geeft, waardoor die persoon is verwond, is niet strafbaar waar dit feit begaan is ter uitvoering van een gegeven ambtelijk bevel, hetwelk door beklagde te goeder trouw als bevoegd gegeven werd beschouwd en welks nakoming lag binnen den kring zijner ondergeschiktheid. 1)

VONNIS

in de zaak van den Auditeur-Militair in het Derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch r. o. eischer, op en jegens B., oud 23 jaar, geboren te Vreeland en F., oud 22 jaar, geboren te Middelburg, beiden reserve 2e Luitenant bij het 14e Regiment Infanterie, beklagden en gerequireerden in persoon.

De Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement standplaats 's-Hertogenbosch;

1) Volgt uit deze beslissing nu dat het bevel onbevoegd is gegeven?

Gezien de processale stukken, door den eischer r. o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat de beklaagden hebben erkend, dat zij het Rijk in bovengemelde hoedanigheid dienen;

Overwegende dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklaagde B. bij Koninklijk Besluit dd. 27 November 1912 Nr. 33 met ingang van 1 December 1912 is benoemd tot reserve-tweede-luitenant bij het 7e Regiment Infanterie;

Overwegende dat blijkens proces-verbaal den 14n December 1912 opgemaakt door M. W. de V., Kolonel, Commandant van het 7e Regiment Infanterie, deze beklaagde op dien dag den eed heeft afgelegd als officier;

Overwegende dat blijkens genoemd extract-stamboek deze beklaagde op 1 Augustus 1914 is teruggekeerd van groot verlof;

Overwegende dat blijkens overgelegd extract-stamboek van beklaagde F. deze bij Koninklijk Besluit van 1 December 1913 Nr. 50 is benoemd tot reserve-tweede-luitenant bij het 14e Regiment Infanterie en op 1 Augustus 1914 is teruggekeerd van groot verlof.

Overwegende dat uit een door den Luitenant-Kolonel Regiments-Commandant te Kruintingen overgelegd afschrift van het proces-verbaal van beëdiging als Officier dd. 20 December 1913 blijkt, dat deze beklaagde op dien dag heeft afgelegd den eed als Officier;

Overwegende dat den beklaagde B. aan den voet van het hem op 17 October 1915 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te last gelegd:

dat hij tijdens hij Commandant was van het grensbewakings-detachement te Kapellebrug:

1o. op 7 Mei 1915 te Kapellebrug L. de M., F. de M., A. van V., F. de W., C. L. de B., A. V., en J. R., althans zeven personen, althans ieder hunner, over de grens van het Rijk in Europa heeft gevoerd, althans heeft doen vervoeren door een aan hem ondergeschikte militaire patrouille, althans door aan hem ondergeschikte militairen, op Belgisch grondgebied van de Belgische gemeente Kemseke, met het oogmerk hen, althans ieder hunner, wederrechtelijk onder de macht te brengen van de Deutsche militaire macht, althans van aldaar aanwezige Deutsche militairen, althans dat hij destijds aldaar opzettelijk genoemde personen, althans ieder hunner, wederrechtelijk van de vrijheid heeft beroofd en beroofd heeft gehouden, althans wederrechtelijk van de vrijheid heeft doen berooven en beroofd heeft doen houden door aan een aan hem ondergeschikte militaire patrouille, althans door aan hem ondergeschikte militairen, door hen wederrechtelijk en tegen hun wil te vervoeren, althans door bovenbedoelde militairen te doen vervoeren van de militaire wacht te Kapellebrug over, althans tot aan de Nederlandsch-Belgische grens aldaar;

2o. op 17 Mei 1915 te St. Janssteen F. de S. over de grens van het Rijk in Europa heeft gevoerd op Belgisch grondgebied, van de Belgische gemeente Kemseke, met het oogmerk om hem wederrechtelijk

onder de macht te brengen van de Duitsche militaire macht, althans van Duitsche militairen, die op Belgisch grondgebied op wacht althans aanwezig waren, op het punt aan de grens waar F. de S. door hem, beklagde, over de grens van het Rijk werd gevoerd;

3o. op 20 Mei 1915 te Clinge, met het oogmerk hem zwaar lichamelijk letsel toe te brengen, althans hem te mishandelen, opzettelijk op korten afstand een schot heeft gelost uit zijn met scherp geladen dienstrevolver, althans uit een met scherp geladen revolver, op de R. en dezen met den uit dien revolver afgeschoten kogel bloedend heeft verwond aan het rechterbeen;

4o. op 20 Mei 1915 te Clinge den sub 3 genoemden de R. over de grenzen van het Rijk in Europa heeft gevoerd, althans door den aan hem ondergeschikten milicien-soldaat H. heeft doen vervoeren naar Belgisch grondgebied, de Belgische gemeente Kemseke, met het oogmerk om hem wederrechtelijk onder de macht te brengen van de Duitsche militaire macht, althans van aldaar op Belgisch grondgebied op wacht zijnde althans aanwezige Duitsche militairen;

althans dat hij destijds aldaar opzettelijk genoemden de R. wederrechtelijk van de vrijheid heeft beroofd, althans beroofd heeft gehouden, althans beroofd heeft doen houden, door hem, nadat hij de R. op de sub 3o omschreven wijze had verwond, te doen opnemen door den aan hem ondergeschikten milicien-soldaat H. en hem tegen zijn de R.'s, uitdrukkelijk tegenover hem, beklagde, geuiten wil, van Nederlandsch op Belgisch grondgebied te brengen, althans te doen brengen en aldaar tegen zijn uitdrukkelijken geuiten wil over te geven, althans te doen overgeven aan de Duitsche militairen;

Overwegende dat den beklagde F. aan den voet van het hem op 18 October 1915 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomst van den Krijgsraad te last gelegd:

dat hij in den nacht van 6 op 7 Mei 1915 en op 7 Mei 1915 te Clinge, althans te Clinge en Kapellebrug, opzettelijk L. de M., F. de M., A. van V., F. de W., C. L. de B., A. V. en J. R., althans ieder hunner wederrechtelijk van de vrijheid heeft beroofd en beroofd gehouden, althans heeft doen berooven en beroofd heeft doen houden door hen, althans ieder hunner, in genoemden nacht in de militaire wacht onder bewaking te stellen en te houden van het aan hem, beklagde, ondergeschikte personeel dier wacht, en hen op 7 Mei onder geleide van aan hem beklagde ondergeschikte militairen wederrechtelijk en tegen hun wil over te doen brengen van Clinge naar de Nederlandsch-Belgische grens onder de gemeente Kapellebrug, althans naar de gemeente Kapellebrug;

Overwegende dat het onderzoek ter terechtzitting niet het overtuigend bewijs heeft opgeleverd dat beklagde B. zich aan het hem aanhef en sub 1, 2 en 4 der telastlegging te last gelegde heeft schuldig gemaakt, meer in het bijzonder niet, dat bij hem het opzet bestond om wederrechtelijk te handelen;

Overwegende dat het onderzoek ter terechtzitting niet het overtuigend bewijs heeft opgeleverd, dat beklagde F. zich aan het hem

te last gelegde heeft schuldig gemaakt, meer in het bijzonder niet, dat bij hem het opzet bestond om wederrechtelijk te handelen;

Overwegende ten aanzien van het den beklaagde B. sub 3o. te last gelegde: dat beklaagde heeft opgegeven dat hij op 20 Mei 1915 te Clinge opzettelijk op korten afstand uit zijn met scherp geladen dienstrevolver een schot heeft gelost op de R. met het oogmerk hem letsel toe te brengen; dat hij hem in het rechterbeen raakte; dat hij aan kapitein M. de J. vóór 20 Mei 1915 had gevraagd of ook patrouilles het recht hadden om te schieten waarop deze bevestigend heeft geantwoord; dat de R. aan zijn, beklaagdes, order om te blijven staan niet had voldaan;

Overwegende dat de navolgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1o. H. G. M. M. de J., Kapitein bij het 14e Regiment Infanterie, tevens als deskundige gehoord:

dat het hem ten processe vertoonde telegram door hem aan den beklaagde is medegedeeld; dat hij beklaagde reeds te voren het consigne had gegeven, dat schildwachten en patrouilles moesten schieten indien aan hun bevel van halt geen gevolg werd gegeven; dat beklaagde belast was met het voortdurend toezicht op de smokkelarij en naar zijne (deskundige's) meening patrouille was;

2o. M. H., 24 jaar, milicien-soldaat bij het 14e Regiment Infanterie: dat hij op 20 Mei omstreeks half twaalf des ochtends met nog andere soldaten en burgers met den Luitenant B. op den straatweg liep van Kapellebrug in de richting van de grens; dat hij toen zag dat een man vluchtte over de grens en hoorde dat deze man door den schildwacht bij de grens werd aangeropen en zag dat de man zeer vlug doorliep; dat de Luitenant B. op de fiets op dien man toereed en zijn revolver greep onder het rijden en dien man daarmede dreigde; dat die man toen op de fiets aanliep op zij sprong en den luitenant passeerde; dat hij getuige toen zelf ook nog riep „blijf staan”, doch dat de man door bleef loopen; dat daarna de luitenant op den man schoot toen hij op een afstand van ongeveer 5 à 6 Meter van hem verwijderd was en na hem herhaaldelijk „Halt” toegeropen te hebben; dat de man daarop dadelijk neerviel; dat hij ter plaatse aanwezig was onder bevel van den luitenant met twee anderen als patrouille om 4 Belgen over de grens te zetten;

3o. J. Ph. F. 53 jaar, geneesheer te Kemseke:

dat hij op 20 Mei 1915 de wonde van de R. heeft verbonden; dat een kogeltje bij de bil achter in en voor uit was gegaan;

Overwegende dat het ten processe overgelegde en aan beklaagde voorgehouden telegram inhoudt:

T.B. seint: wil Commandant Hulst mededeelen dat waar noodig door patrouille geschoten mag worden ook op smokkelaars. Officier van Justitie alhier kent die bezwaren niet

de Majoor

R.

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de eigen erkentnissen van beklagde en de beëdigde getuigenverklaringen, wettig en overtuigend is bewezen zoomede beklagdes schuld daaraan:

dat hij op 20 Mei 1915 te Clinge met het oogmerk hem te mishandelen opzettelijk op korten afstand een schot heeft gelost uit zijn met scherp geladen dienstrevolver op de R. en dezen met den uit dien revolver afgeschoten kogel heeft verwond aan het rechterbeen;

Overwegende dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde in den aanhef en sub 3 der telastlegging meer of anders is te last gelegd dan hierboven als bewezen is aangenomen, zoodat beklagde hiervan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende echter dat beklagde die aan het hoofd van eene patrouille stond, welke vier Belgen over de grens bracht, het hierboven bewezen verklaarde feit heeft begaan ter uitvoering van een hem gegeven ambtelijk bevel van kapitein M. de J., „dat patrouilles mochten schieten indien aan hun bevel van halt geen gevolg werd gegeven”, — welk bevel door beklagde te goeder trouw als bevoegd gegeven werd beschouwd en welks nakoming lag binnen den kring zijner ondergeschiktheid.

Overwegende dat beklagde mitsdien ter zake van het hem sub 3o te last gelegde niet strafbaar is, zoodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken.

Gezien de artikelen 7, 8 der Wet van 6 Juni 1905 (Staatsblad nr. 177), 2 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad nr. 64), 10, 44, 84, 300 van het Wetboek van Strafrecht, 196 en 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen van beklagde B. als zoodanig is aangenomen zoomede diens schuld daaraan.

Qualificeert het als: Mishandeling, gepleegd door een ambtenaar, die bij het begaan van het strafbare feit heeft gebruik gemaakt van middel hem door zijn ambt geschonken.

Verklaart beklagde hiervoor niet strafbaar en spreekt hem vrij!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklagde B. meer of anders is te last gelegd dan hierboven als bewezen is aangenomen.

Spreekt hem daarvan vrij!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklagde F. is te last gelegd.

Spreekt hem daarvan vrij!

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 3 December 1915.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C Collette.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. H. Th. Gerlings.

*Vrijwillige Landstorm.**Aanvulling van het vonnis met de bewijsvoering, dat beklaagde onderworpen is aan de militaire jurisdictie.*

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

B., oud 24 jaar, geboren te Zeist, vrijwilliger bij de Landstorm-
afdeeling Zeist, appellant

en

den Advocaat-Fiscaal van de Zee- en Landmacht, ambtshalve
gedaagde.**HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,**

Gehoord de pleidooien en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft
in het midden gebracht;Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het Tweede
Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan
ter zake dat hij te zamen en in vereeniging met J. P. F. V., omstreeks
10 September 1914 te Zeist uit een boomgaard bij de boerderij „de
Koebrug” heeft weggenomen drie zakken met peren, aan een ander
toebehoorende, met het oogmerk om die zich wederrechtelijk toe te
eigenen, na gevangenisstraf te hebben ondergaan wegens diefstal
krachtens vonnis van de Arrondissements-Rechtbank te Utrecht van
24 Januari 1910;Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 6 Augustus 1915 gewezen
vonnis, op grond van de in het vonnis genoemde bewijsmiddelen, dit
feit en appellants schuld eraan wettig en overtuigend bewezen heeft
verklaard; dit feit heeft gequalificeerd als: „Diefstal door twee
vereenigde personen, tijdens het plegen waarvan nog geen vijf jaar
zijn verlopen sedert de schuldige eene tegen hem wegens diefstal
uitgesproken gevangenisstraf geheel heeft ondergaan” en hem des-
wege heeft veroordeeld tot twee maanden gevangenisstraf;

Overwegende dat de Krijgsraad verzuimd heeft in het vonnis

melding te maken van de aan appellant vertoonde en voorgehouden akte dd. Zeist 17 Augustus 1914 luidende: „Ik D., kapitein plaatselijk adjudant te Utrecht als bevoegd ingevolgd artikel 54 van het Landstorm besluit, om, ten aanzien van het onderwerp dezer akte, het Rijk te vertegenwoordigen, verklaar te hebben aangenomen den persoon van B. om het Koninkrijk der Nederlanden te dienen als vrijwilliger bij den Landstorm, bestemd tot het verrichten van gewapenden dienst, zulks gedurende den tijd, dien de krachtens artikel 185 der Grondwet buitengewoon opgeroepen dienstplichtigen van milizie of van landweer na de dagteekening dezer akte nog geheel of ten deele onder de wapenen zullen zijn en onder de bepalingen bij de Landstormwet en de tot hare uitvoering gegeven voorschriften vastgesteld, voor zooveel die bepalingen den landstorm of den tot den landstorm behoorende in het algemeen betreffen en zij niet uitsluitend op den tot den landstorm behoorenden dienstplichtige betrekking hebben; en ik B. verklaar, mij door D., kapitein-plaatselijk adjudant te Utrecht, te hebben doen aannemen tot gezegd einde. Zijnde wijders de contractanten nopens de volgende bijzondere voorwaarden overeengekomen:

„dat het aan den Minister van Oorlog zal vrijstaan de tegenwoordige verbintenis zonder formaliteit te ontbinden, ingeval hij dit om eenige reden in het belang van den dienst of van den aangenomene noodig of wenschelijk zal oordeelen. En is hiervan te Zeist den zeventienden Augustus negentienhonderd en veertien deze akte in tweevoud opgemaakt en door beide contractanten ondertekend; zijnde voorts door elk dezer één exemplaar daarvan behouden.

„B.

D.”;

Overwegende dat uit deze akte, in verband met de uitdrukkelijke bepaling van de artikelen 13 eerste en derde lid 2o der Landstormwet en 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, volgt, dat appellant, ten tijde in de telastlegging aangewezen, onderworpen was aan de militaire jurisdictie;

Overwegende dat, wordt de bewijsvoering hiermede aangevuld, alsdan terecht het te laste gelegde en appellants schuld eraan, wetig en overtuigend is bewezen verklaard, hebbende de behandeling in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid; terwijl de qualificatie juist is en de opgelegde straf in goede verhouding staat tot den ernst van het gepleegde misdrijf;

Gezien behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Verklaart appellant niet bezwaard door het vonnis, waarvan beroep;

Bevestigt dit vonnis met verbetering der bewijsvoering zooals boven aangegeven.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 28 December 1915.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. H. Th. Gerlings.

Wanneer bij belediging van een surveilleerenden veldwachter niet is te laste gelegd belediging van een ambtenaar gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening, is voor de vervolging het indienen van een klacht vereischt.

Deze klacht wordt aanwezig geacht, wanneer verbalisant in zijn ter zake opgemaakt proces-verbaal verklaart, dat hij zich door de in het verbaal opgenomen woorden in zijn eer en goeden naam aangerand acht, en deswege strafrechtelijke vervolging verzoekt.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal van de Zee- en Landmacht, appellant

en

H., oud 31 jaar, geboren te Rotterdam, landweerplichtig soldaat bij het 17e Bataljon Landweer Infanterie, gedaagde;

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige H. van E., burgemeester van de gemeenten Tienhoven en Ameide, wonende te Ameide;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft toegestaan ter zake dat hij op 3 Juli 1915 des namiddags te omstreeks 11 $\frac{1}{4}$ uur te Ameide op den openbaren weg, de Dam, den gemeenteveldwachter van Ameide en Tienhoven J. N., tevens onbezoldigd rijksveldwachter, opzettelijk heeft beledigd door hem op luiden

toon, ten aanhoore van verscheidene personen, opzettelijk mondeling beledigend toe te voegen: „leelijke schoften, je bent een schoft, ik durf gerust in het publiek te zeggen, dat je een schoft bent, een groote schoft ben je”;

Overwegende dat de Krijgsraad heeft overwogen, dat ten deze geen klacht bestaat, als bedoeld in artikel 13 van het Wetboek van Strafvordering, daar toch de vermelding in het ten processe aanwezige proces-verbaal, dat relatant zich beledigd acht en strafrechtelijke vervolging verzoekt — ook al is dit proces-verbaal door den burgemeester van Ameide voor „gezien” geteekend —, niet als zoodanig kan worden beschouwd en dat uit dien hoofde ter zake van het feit geen recht tot strafvordering aanwezig is en gedaagde mitsdien behoort te worden vrijgesproken, hetgeen de Krijgsraad in zijn vonnis van 27 Augustus 1915 ook heeft gedaan;

Overwegende dat de Krijgsraad ten onrechte vermeldt, dat het proces-verbaal door den Burgemeester van Ameide voor „gezien” is geteekend, daar dit proces-verbaal, op ambtsead opgemaakt door J. N. veldwachter der gemeente Ameide en Tienhoven en onbezoldigd rijksveldwachter, wonende te Ameide, wel de verklaring bevat: „Gezien, de Burgemeester van Ameide”, doch deze verklaring niet is onderteekend;

Overwegende dat in dit proces-verbaal, zooals de Krijgsraad te recht overweegt, wordt vermeld, dat de verbalisant zich door de in het verbaal opgenomen woorden in zijn eer en goeden naam aangerand acht en strafrechtelijke vervolging voor de hem aangedane belediging verzoekt;

Overwegende dat de burgemeester der gemeenten Ameide en Tienhoven H. van E. ter terechtzitting van het Hof op 21 December 1915 onder eede heeft verklaard, dat voormeld proces-verbaal, die klacht inhoudende, door hem, als hulp-officier van Justitie is ontvangen en op 8 Juli 1915 aan den Auditeur-Militair in het betrokken militaire Arrondissement is toegezonden;

Overwegende, dat derhalve eene klachte, in deze vereischt nu eene belediging aan een ambtenaar aangedaan gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening niet is te laste gelegd, binnen den wettelijken termijn van drie maanden bij een daartoe bevoegd ambtenaar is ingediend en de beslissing des Krijgsraads hieromtrent diensvolgens onjuist is, zoodat het vonnis niet in stand kan blijven;

Overwegende dat voormeld proces-verbaal inhoudt, dat de verbalisant zich den 3n Juli 1915 des namiddags te omstreeks 11 $\frac{1}{4}$ uur in dienst en in uniform gekleed op surveillance bevond in de Benedendamsche straat te Ameide en toen aldaar een persoon per rijwiel zag rijden, zonder dat dit voorzien was van een lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalde; dat hij dezen persoon aanhield, die bleek te zijn de hem bekende H., geboren te Rotterdam, 10 September 1884, wonende te Tienhoven (Z.-H.), soldaat, volgens zijne opgave behorende tot het 17e Bataljon Landweer Infanterie, 4e

compagnie te Ede, wien hij de door hem begane overtreding aanzegde, waarop deze hem, ten aanhoore van vele omstanders op luiden toon toevoegde: „leelijke schoft” en daarna: „ja, je bent een schoft, ik durf gerust in het publiek te zeggen, dat je een schoft bent; een groote schoft ben je”;

Overwegende dat door voormelden inhoud van vorengenoemd proces-verbaal wettig en overtuigend is bewezen, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen hem is te last gelegd, zijnde de door gedaagde gebezigde woorden en uitdrukkingen op zich zelf beledigend en blijvende het opzet om te beledigen uit de omstandigheden, waaronder die woorden en uitdrukkingen zijn geuit;

Gezien de artikelen 21 der Landweeerwet, 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1 en 3 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 191), 23, 266 en 269 van het Wetboek van Strafrecht; 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64); 55, 62 en 64 van 's Hof's Provisioneele Instructie en 193 der Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin;

Doet te niet het vonnis waarvan beroep;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan gedaagde is te last gelegd, zoomede zijne schuld daaraan;

Qualificeert dit feit als: „Eenvoudige belediging”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene geldboete van tien gulden;

Bepaalt dat deze geldboete, bij gebreke van betaling binnen twee maanden na den dag waarop deze Sententie kan worden tenuitvoergelegd, zal worden vervangen door hechtenis van tien dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 14 Januari 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Advocaat-Fiskaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. H. Th. Gerlings.

Valschelijk opmaken van een z.g. „vrij-vervoerbewijs” en opzettelijk gebruik maken van het valsche geschrift als ware het echt en onvervalscht, gestraft krachtens artikel 225 Swb. ondanks de onlees-

baarheid van een (valsche) handteekening, welke de schuldigverklarde niet noemde een handteekening doch slechts een „krabbel”.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

A., oud 28 jaar, geboren te Ede, milicien-korporaal bij het 5e Regiment Infanterie, appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal van de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtgestaan ter zake dat hij:

I, op 24 Mei 1915 te Veenendaal-de Klomp een strook behorende bij een formulier volgens artikel 20/16 van de Regeling voor het militair vervoer over de spoor- en tramwegen, welke strook, mits behoorlijk ingevuld en door een daartoe bevoegd officier ondertekend, recht geeft aan den wettigen houder op vervoer voor Rijksrekening op een daarin genoemden datum per spoor of tram over een daarin genoemd traject, opzettelijk, aldus valschelijk, heeft ingevuld alsof een „kapitein Ct. I-II-5 R. I. te Moergestel” voor een (1) militair vervoer aanvraag op 24 Mei 1915 in een rijtuig 3e klasse van de Klomp naar Tilburg en die aanvraag heeft onderteekend met een onleesbare handteekening, met het oogmerk om dit valsche geschrift, als ware het echt en onvervalscht, te gebruiken, uit welk gebruik nadeel kon ontstaan voor den vervoerder, althans voor het Rijk;

II, op 24 Mei 1915 opzettelijk van het sub I genoemde valsche geschrift heeft gebruik gemaakt, als ware het echt en onvervalscht, door het tot het verkrijgen van vervoer voor Rijksrekening van Veenendaal-de Klomp tot Tilburg, ter afstempeling aan te bieden aan het station Veenendaal-de Klomp, uit welk gebruik nadeel kon ontstaan voor den vervoerder, althans voor het Rijk;

Zulks terwijl nog geen vijf jaren waren verlopen sedert appellant een gevangenisstraf van zes maanden, waartoe hij door het Hoog Militair Gerechtshof bij Sententie van 23 December 1913 wegens verduistering was veroordeeld, geheel had ondergaan;

Overwegende dat de Krijgsraad — op grond van de bewijsmidde-

len in het vonnis weergegeven — dit te laste gelegde, met appellants schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, het heeft gequalificeerd als: 1e valsheid in geschrift, en 2e opzettelijk gebruik maken van het valsche geschrift als ware het echt en onvervalscht, uit welk gebruik eenig nadeel kon ontstaan, terwijl tijdens het plegen van deze feiten nog geen vijf jaren zijn verlopen sedert de schuldige eene tegen hem, wegens verduistering uitgesproken gevangenisstraf geheel heeft ondergaan”, en den appellant heeft veroordeeld tot twee weken gevangenisstraf en tot degradatie en hem mitsdien heeft teruggebracht tot den stand van soldaat;

Overwegende dat het onderzoek in hooger beroep het Hof niet tot een ander inzicht dan dat des eersten rechters heeft geleid ten aanzien van de beslissingen omtrent bewezen- en schuldigverklaring, qualificatie en straf, zoodat appellant met het vonnis niet bezwaard is;

Overwegende dat wel appellant bij conclusie in hooger beroep heeft gesteld, „dat hier, niet van een handteekening — zij het een „onleesbare — kan worden gesproken — evenmin als het zetten van „eenige letters als handteekening geldt — nu appellant slechts, wat „hij noemt, een „krabbel” onder de strook heeft gezet”, doch dat deze stelling door het Hof niet wordt aanvaard;

dat toch, niet alleen, nergens is voorgeschreven, dat een handteekening leesbaar moet zijn, maar ook aan het Hof uit eigen wetenschap bekend is, dat in de praktijk van het dagelijksche — ook het ambtelijke leven een groot aantal handteekeningen volkomen onleesbaar worden gesteld en vaak uit niet meer dan een „krabbel” bestaan, terwijl leesbaarheid er van niet wordt gevorderd, zoodat appellant, toen hij het van een „krabbel” voorziene stuk aan den spoorwegambtenaar vertoonde, op goede gronden mocht verwachten, dat, gelijk ook geschied is, deze ambtenaar dien „krabbel” als een handteekening zou beschouwen en dientengevolge het stuk als echt en onvervalscht zou aannemen, zooals, naar appellant erkent, het doel van het plaatsen van den „krabbel” was;

Gezien, behalve de in het vonnis aangehaalde wetsartikelen, artikel 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Verklaart appellant niet te zijn bezwaard met het vonnis den 8n October 1915 door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch ten zijnen laste gewezen, den 15n d.a.v. geresumeerd en gearresteerd;

Bevestigt dat vonnis.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 28 Januari 1916.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quaack en P. P. C. Collette.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. C. de Wilde Jr.

*Oplichting en poging tot oplichting.**Aanvulling der bewijsvoering met het bewijs, dat de hoedanigheid, door beklagde aangenomen, een valsche was, en zijne verschillende opgaven samenweefsels van verdichtsels vormden.**Waar de feiten zijn gepleegd met een tusschenruimte van meer dan twee maanden heeft de krijgsraad ze ten onrechte beschouwd als eene voortgezette handeling.**Herstelling van een schrijffout in de telastlegging. (Onjuiste vermelding van een naam).*

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

B., oud 28 jaar, geboren te Barradeel, milicien-kanonnier bij het 2e Regiment Vesting Artillerie, appellant

en

den Advocaat-Fisikaal van de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtstaan ter zake dat hij:

1o. omstreeks 2 Maart 1915 te Herbaijum, gemeente Franekeradeel met het oogmerk zich wederrechtelijk te bevoordeelen, heeft bewogen D. H. om hem een bedrag van twintig gulden af te geven, althans door een ander te doen afgeven, door zich valschelijk voor te doen als commissie-koopman in aardappelen, wonende te Min-

nertsge naast den veehandelaar M., en leugenachtig op te geven, dat hij commissie-koopman was in aardappelen, aardappelen had gekocht van den landbouwer d. C. te Herbaijum, die nog in de verte familie van hem was; dat hij deze had ontvangen, doch de partij hem was tegengevallen, dat hij maar eens zou gaan zien bij den landbouwer S. B. te Midlum, dat hij zijn portefeuille had vergeten, dat hij een klein boertje aan den weg aardappelen schuldig was, dat het den man niet paste om a.s. Vrijdag te Leeuwarden bij hem te komen, dat hij daarom 15 à 20 gulden wilde leenen tot den volgenden dag, dat hij deze den volgenden dag zou terugbrengen;

20. omstreeks 4 Mei 1915 te Ried, gemeente Franekeradeel met het oogmerk zich wederrechtelijk te bevoordeelen, heeft gepoogd J. v. d. V. te bewegen tot afgifte van een bedrag van 15 gulden door zich valschelijk voor te doen als koopman in aardappelen en leugenachtig op te geven dat hij 400 korven aardappelen had gekocht van den landbouwer S. te Boer; dat hij een vrachtrijder zocht om de ledige zakken mede te geven; dat hij naar een arbeider in het dorp wilde, om deze aardappelen te betalen, die hij van hem gekocht had; dat hij tot de ontdekking was gekomen dat hij zijn portefeuille had vergeten; dat hij, opgevende genaamd te zijn H. Nieuwenhuis te Franeker, Dijkstraat No. 30, 15 gulden wilde leenen; dat hij bereid was eene kwitantie te teekenen; in de uitvoering waarvan appelland niet is geslaagd alleen ten gevolge van den van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat genoemde J. v. d. V., die zich tot het geven van het geld bereid had verklaard en dit reeds uit een kast had gehaald, gedurende het schrijven der kwitantie door appelland wantrouwen jegens hem begon te koesteren en hem het geld niet heeft gegeven;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 23 Augustus 1915 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan appelland te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gekwalificeerd als: I. oplichting; II. poging tot oplichting, een en ander beschouwd als eene voortgezette handeling, en deswege appelland heeft veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf;

Overwegende dat in het vonnis en ten deele ook in de telastelegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad de daarin voorkomende naam van *de V.* onjuist is, daar die naam, blijkens de verklaring van dien getuige, moet luiden van *der V.*, zooals ook vermeld wordt in de beschikking van verwijzing naar den Krijgsraad;

Overwegende dat dit abuis echter als een schrijffout is aan te merken, waardoor de appelland in zijne verdediging niet is benadeeld en welke fout bij deze wordt hersteld;

Overwegende verder dat de bewijsvoering in het vonnis onvolledig is en moet worden aangevuld, terwijl voorts de Krijgsraad verzuimd heeft eene beslissing te nemen omtrent de alternatieve telastelegging, onder I voorkomende, en te overwegen, waarom de bewezen ver-

klaarde feiten kunnen worden gequalificeerd onderscheidenlijk als „oplichting” en „poging tot oplichting”;

Overwegende dienaangaande dat de bewijsvoering moet worden aangevuld met de aanwijzingen voortvloeiende uit de volgende opgaven van den appellant, gedaan ter terechtzitting van het Hof: „dat hij omstreeks 2 Maart en 4 Mei 1915 met verlof te Franeker vertoefde en hij toen niet was commissie-koopman in aardappelen, maar boerenknecht en niet woonde te Minnertsgea, maar te Franeker, dat de landbouwer d. C. te Herbaijum geen familie van hem is en hij van dezen geene aardappelen heeft gekocht en ontvangen, dat hij omstreeks 2 Maart 1915 zijne portefeuille niet heeft vergeten en toen aan een klein boertje aan den weg aldaar geen geld voor aardappelen schuldig was, dat hij omstreeks 4 Mei 1915 van den landbouwer S. te Boer niet 400 korven aardappelen heeft gekocht en evenmin aardappelen van een arbeider in het dorp Ried, en dat hij toen zijn portefeuille niet had vergeten;

Overwegende dat, worden de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, aangevuld met de aanwijzingen voortvloeiende uit voormelde opgaven van appellant, alsdan wettig en overtuigend is bewezen met appellants schuld er aan hetgeen hem is te laste gelegd, wat het onder I te laste gelegde betreft met dien verstande, dat hij D. H. heeft bewogen hem door een ander een bedrag van twintig gulden te doen afgeven;

Overwegende dat door diezelfde bewijsmiddelen is bewezen dat appellant onderscheidenlijk heeft bewogen tot het doen afgeven en heeft gepoogd te bewegen tot afgifte van voormelde bedragen door het aannemen van de valsche hoedanigheid van onderscheidenlijk commissie-koopman en koopman in aardappelen en door een samenweefsel van verdichtsels, vormende toch het geheel verdichte verhaal van appellant aan de getuigen H. en v. d. V. ieder op zich zelf zoodanig samenweefsel;

Overwegende ten slotte dat, waar de feiten zijn gepleegd omstreeks 2 Maart en 4 Mei 1915, dus met een tusschenruimte van meer dan twee maanden, de Krijgsraad ze ten onrechte heeft beschouwd als uitingen van één en dezelfde ongeoorloofde wilsbepaling en diensvolgens als ééne voortgezette handeling, zoodat het vonnis te dien opzichte niet in stand kan blijven, doch de opgelegde straf, ook bij dit gewijzigd inzicht, geene wijziging behoeft te ondergaan, daar zij in juiste verhouding staat tot den ernst der gepleegde feiten;

Gezien, in plaats van artikel 56, artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht, en de artikelen 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, waarvan beroep, voor zooverre de bewezen verklaarde feiten zijn beschouwd als ééne voortgezette handeling;

Houdt het vonnis met verbetering der bewijsvoering voor het overige in stand met dien verstande als boven is aangegeven.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 7 April 1916.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel,

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. R. van Woelderen.

De order om het badlokaal van de militaire badinrichting binnen te gaan betreft dienstzaken. Daartoe behooren alle verrichtingen betreffende de lichamelijke verzorging. Niet-opvolging van deze order stelt dienstweigerig daar.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appellant

en

H., oud 20 jaar, geboren te Veenendaal, milicien-soldaat bij het 5e Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch heeft terechgestaan ter zake dat hij op 29 October 1915 te Tilburg toen de tweede-luitenant U. A. J. hem gelastte het badlokaal van de militaire badinrichting binnen te gaan, uitdrukkelijk heeft geweigerd en opzettelijk nagelaten die order, hem door dien meerdere in rang gegeven, te gehoorzamen en na te komen, zeggende: „Nee ik ga er niet in”, althans woorden gebruikende van deze strekking;

Overwegende dat de Krijgsraad dit te laste gelegde, met dien verstande, dat gedaagde de woorden bezigde: „Nee ik ga er niet in”, met des gedaagdes schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen

heeft verklaard, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis weergegeven;

Overwegende dat — vermits het onderzoek in hooger beroep het Hof niet tot een ander inzicht dan dat des eersten rechters heeft geleid —, deze bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied;

Overwegende dat de Krijgsraad intusschen ten onrechte, op grond dat de in de te laste legging vermelde order van den tweede-luitenant U. A. J. om het badlokaal van de militaire badinrichting te Tilburg binnen te gaan, geen militaire dienstverrichting betreft, en derhalve het feit niet valt onder artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande en bij geen andere wet of wettelijke verordening strafbaar is gesteld, den gedaagde heeft vrijgesproken en aan den Commandeerenden Officier de beoordeeling heeft gelaten of de gedaagde ter zake van het door hem gepleegde, disciplinair behoort te worden gestraft;

Overwegende dat immers de hierbedoelde order werd gegeven in den dienst door een daartoe bevoegde meerdere, en betrof dienstzaken — waartoe alle verrichtingen betreffende de lichamelijke verzorging behooren —, en dat gedaagde opzettelijk deze order niet opvolgde en weigerde daaraan te voldoen;

Overwegende dat dus het vonnis van den Krijgsraad, voor zoover de vrijspraak en de verwijzing naar den Commandeerenden Officier betreft, niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 74 der Militiewet, 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 7, 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64) en 62—64 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet het vonnis, waarvan beroep, te niet, voor zoover daarbij het te laste gelegde en bewezen verklaarde feit niet strafbaar is verklaard en gedaagde daarvan is vrijgesproken met overlating aan den Commandeerenden Officier ter beoordeeling of gedaagde, ter zake van het door hem gepleegde disciplinair behoort te worden gestraft;

Qualificeert het bewezen verklaarde als: „als minder militair uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten een order van dengenen, die boven hem gesteld is, te gehoorzamen en na te komen in eene andere gelegenheid dan in eene afaire tegen den vijand of in eene plaats welke dadelijk belegerd of berend is;

Veroordeelt H. te dezer zake tot ééne week militaire gevangenisstraf;

Houdt overigens het vonnis in stand.

De order om het badlokaal binnen te gaan voldoet naar onze meening niet aan de eischen, die in den regel verlangd worden, om in geval van niet-opvolging van de order een strafvervolgning wegens dienstweigering te kunnen instellen. Op zich zelf betreft het binnengaan van een badlokaal geen dienstzaak. Men kan een dergelijk lokaal

om allerlei redenen binnegaan, zelfs met de bedoeling om ongeoorloofde handelingen te plegen. Uit de motiveering van het Hof, dat de gegeven order dienstzaken betrof als zijnde een verrichting betreffende de lichamelijke verzorging, mag worden afgeleid, dat de bedoeling van de gegeven order was, dat de milicien-soldaat H. zich zou baden, maar dit volgt niet uit de bewoordingen, waarin de order is gegeven. Op zijn minst genomen had dus moeten blijken, dat de verdachte de bedoeling van de order had begrepen, althans had moeten en kunnen begrijpen.

Ook komt ons de uitspraak, dat tot de dienstzaken behooren alle orders betreffende de lichamelijke verzorging, te algemeen voor. Het Hof is trouwens niet altijd deze meening toegedaan geweest, want bij sententie van 9 Maart 1915 (zie hierna) verklaarde het iemand, die geweigerd had zijn haren te laten knippen, niet strafbaar volgens het C. W. L. Toch zal men moeielijk kunnen volhouden dat haarknippen niet tot de lichamelijke verzorging behoort. Men zal naar onze meening ieder geval op zich zelf moeten beschouwen. In zeer ernstige gevallen, wanneer iemand door zijn lichaam niet behoorlijk te verzorgen hinderlijk wordt of gevaar oplevert voor zijn omgeving, zal men er bovendien toe kunnen overgaan hem door anderen te doen reinigen, zoo mogelijk onder medisch toezicht.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 9 Maart 1915.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collete.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. J. A. Rosenveldt.

Het laten knippen van het haar kan niet als een dienstverrichting worden beschouwd. Weigering om de daartoe gegeven order op te volgen, valt niet onder art. 95 C. W. L.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve bij 's Hof's beschikking van 19 Januari 1915 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te

's Hertogenbosch op 24 December 1914 gewezen in de zaak tegen C. J. J., oud 22 jaar, geboren te Zwolle, soldaat bij het 7e Regiment Infanterie, die bij gemeld vonnis, met aanhaling der artikelen 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 7 en 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64), 27 en 91 van het Wetboek van Strafrecht en 197 der Rechtspleging bij de Landmacht, is schuldig verklaard aan: het door een minder militair uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten een order van dengene die boven hem gesteld is te gehoorzamen en na te komen, in eene andere gelegenheid dan in een affaire tegen den vijand of in eene plaats welke dadelijk belegerd of berend is;

en deswege veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van twee maanden, met bepaling dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde militaire gevangenisstraf van den 4en December 1914 af in mindering zal worden gebracht.

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 5 Februari 1915 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den exploitateur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden J. ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat de gedaagde alsnog met aanhaling van artikel 193 der Rechtspleging bij de Landmacht, zal worden vrijgesproken; voorts het recht van den Commandant van het Korps, waartoe beklagde behoort, onverkort zal worden gelaten, om den beklagde, wegens het niet opvolgen van een maatregel van uiterlijke netheid, krijgstuuchtelijk te straffen, — alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden C. J. J., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is verklaard, dat gedaagde zich ten deze volkomen kan vereenigen met den door den Advocaat-Fiscaal gedanen eisch;

HET HOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi;

Gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad heeft terecht gestaan beschuldigd, dat hij op 16 November 1914 te Tilburg, toen zijn sectie-commandant, de eerste-luitenant B., hem gelaste zijn haar te laten knippen, uitdrukkelijk heeft geweigerd en opzettelijk heeft nagelaten die order hem door dien meerdere in rang gegeven, te gehoorzamen en na te komen, zeggende: „Hoe eerder ik in Haarlem ben, hoe beter”;

Overwegende dat de Krijgsraad te recht dit te laste gelegde met

gedaagdes schuld daaraan heeft bewezen verklaard op grond van de in het vonnis weergegeven bewijsmiddelen;

Overwegende dat de Krijgsraad ten onrechte op het bewezen verklaarde heeft toegepast artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande en den gedaagde ten onrechte te dezer zake heeft veroordeeld tot een militaire gevangenisstraf van twee maanden, met bepaling, dat de tijd, door gedaagde van den 4en December 1914 af voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der opgelegde militaire gevangenisstraf in mindering zal worden gebracht;

Overwegende dat immers behoort te worden aangenomen dat artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande met zijn zoo zware strafbepaling, alleen het oog heeft op zoodanige orders, als betrekking hebben op eenige dienstverrichting; op het „in dienstzaken desobedieeren” zooals het heet in artikel 211 van het Crimineel Wetboek van het Krijgsvolk te Lande, terwijl het laten knippen van het haar, niet als eene dienstverrichting kan worden beschouwd;

Overwegende dat derhalve de qualificatie en de veroordeeling van gedaagde tot militaire gevangenisstraf niet kan worden gehandhaafd, maar het aan den commandeerenden officier zal moeten worden overgelaten te beslissen in hoeverre gedaagde, door te handelen gelijk hij deed, zich aan eene overtreding der Krijgstucht heeft schuldig gemaakt;

Gezien de artikelen 62 en 64 van 's Hof's Provisioneele Instructie en artikel 193 der Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis den 24en December 1914 door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch ten laste van Chr. J. J. gewezen, den 31n December d. a. v. geresumeerd en gearresteerd voor zooverre betreft de qualificatie en voor zooverre gedaagde daarbij, met aanhaling van artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, werd veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van twee maanden, met bepaling, dat de tijd, door gedaagde van den 4en December 1914 af, voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der opgelegde militaire gevangenisstraf in mindering zal worden gebracht;

Verklaart het feit niet strafbaar volgens het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande of eenige andere wet of wettelijke verordening;

Spreekt hem daarvan vrij;

Laat aan den Commandeerenden Officier over te beslissen of C. J. J. zich door te weigeren zijn haar te laten knippen aan strafbare overtreding der krijgstucht heeft schuldig gemaakt, en hem deswege te straffen, waarbij dan in aanmerking zal kunnen worden genomen dat de gedaagde van 30 November 1914 tot 22 Januari 1915 in arrest heeft doorgebracht;

Heft op het verband waaronder gedaagde zich door zijn ontslag onder handtasting bevindt.

Ook in deze sententie heeft het Hof o. i. te veel gegeneraliseerd. Er kunnen zich omstandigheden voordoen dat een order om het haar te laten knippen evengoed een dienstverrichting betreft als een order om zich het lichaam te reinigen. Het ware gewenscht geweest dat de omstandigheden welke tot de gevallen beslissing aanleiding gaven, duidelijker in de sententie tot uitdrukking waren gekomen.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 24 Augustus 1915.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, S. F. Nolst Trenité, Mr. H. W. van Sandick en P. P. C. Collette.

Verplichtingen van het wachtsvolk, ook buiten den tijd, waarin zij „op post staan”, om te zorgen, dat de voor de wacht geldende consignes worden nagekomen.

Tot strafoplegging aan boord van een oorlogsvaartuig is de eerste officier alleen bevoegd wanneer hij waarnemend-commandant is.

Klacht aan verregaande oneerbiedigheid toegeschreven.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de verklaring van 28 Mei 1915 van den marinier 1e klasse K. dienende in de Marine-kazerne te Soerabaia, houdende, dat hij zich wenscht te beklagen over de reden van de straf van drie dagen provoostarrest met vermindering van kost, hem 26 Mei 1915 opgelegd, wegens: „Op de P. W.-wacht gehandeld in strijd met de consignes door toe te laten dat een kadraaister in de nabijheid van de wacht op nieuw vuur had, terwijl hij op order van den Commandant der wacht het vuur van die kadraaister te voren gedoofd had”.

Gelezen de bij deze klacht behorende bescheiden;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal van de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat volgens het extract conduite-boekje de bedoelde straf aan klager is opgelegd door den Kapitein der Mariniers, Eerste-officier B., derhalve door een tot straffen niet bevoegden officier; dat echter uit de stukken blijkt dat de Kapitein der Mariniers B. klager heeft gestraft als Eerste-officier bij afwezigheid van den Commandeerenden Officier, dus als waarnemend Commandant en dat daarom deze onnauwkeurigheid in het extract conduite-boekje bij de behandeling der klacht kan worden voorbijgegaan;

Overwegende dat de genoemde straf aan klager is opgelegd naar

aanleiding van een over hem uitgebracht rapport door den korporaal der Mariniers H. P. betreffende klagers gedrag op 21 Mei 1915;

Overwegende dat uit het gehouden onderzoek is gebleken, dat klager op 21 Mei 1915 deel uitmaakte van de wacht bij de pyrotechnische werkplaatsen op het Marine Etablissement te Soerabaia, welke wacht bestaat uit een onderofficier, een dd. onderofficier en zes man en dient ter voorkoming van brand, diefstal enz., dat er van die wacht twee man op schildwacht staan en de overigen verblijf houden in of nabij het wachtlokaaltje, nabij de poort buiten het omheinde gedeelte; dat de algemeene order voor hen, die in of nabij het wachtlokaal zijn, o. m. luidt, dat vóór 's middags 3 uur geen vuur of licht mag worden aangestoken, zijnde dit het uur van eindigen der werkzaamheden met ontplofbare stoffen; dat klager met die order bekend was; dat des morgens van den 21n Mei 1915 ongeveer ten 10½ ure eenige inlanders voor den regen kwamen schuilen onder het afdak van het wachtlokaal, waarbij een kadraaister welke een houtvuur in een ijzeren pot bij zich had; dat de Commandant van de wacht, korporaal P. hierop door den vice-korporaal opmerkzaam gemaakt, aan klager die dicht bij die kadraaister was, gelastte om het vuur uit te maken; dat klager die order opvolgde door water over het vuur te sprenkelen, hetgeen door den korporaal niet voldoende werd geoordeeld, waarom deze er meer water over uitwierp uit een waschblik; dat ongeveer een kwartier later het vuur van dezelfde kadraaister weder brandde, terwijl klager in de nabijheid was; dat de korporaal der Mariniers P. aan klager hierover eene bemerking maakte en het den volgenden dag heeft gerapporteerd;

Overwegende dat klagers bezwaar tegen de strafreden is, dat daarin voorkomt, dat hij zoude hebben toegelaten, dat de kadraaister weder een vuurtje maakte, d. w. z. dit niet zoude verhinderd hebben, terwijl hij het zag, en dat hij bij het onderzoek heeft verklaard, dat hij geen bijzondere order van den korporaal omtrent het vuurtje had gekregen, zoodat hij niet meer dan anderen daarvoor verantwoordelijk was; dat hij, van post zijnde, eigenlijk vrij is en dat de Commandant van de wacht en de dd. korporaal meer in 't bijzonder toezicht hebben, ook over 't wachtlokaal; dat hij na de eerste order van den korporaal niet meer op de inlanders had gelet en niet had gemerkt dat er weder vuur was; dat hij bij het voorgevallene verder van de vrouw was dan de andere menschen in het lokaal en toen niet bij de inlanders zat, doch bij de tafel een paar pas daarvandaan;

Overwegende dat bij het onderzoek door Officieren-Commissarissen door den korporaal P. onder eede is verklaard, dat klager de tweede keer tusschen de inlanders stond en door den door klager opgegeven getuige, matroos 3e klasse V. eveneens onder eede, dat klager toen weer bij de kadraaister zat, terwijl omtrent dit punt geen andere getuigen iets hebben verklaard;

Overwegende dat, al moge niet zijn uitgemaakt of klager tusschen de inlanders (waarbij kadraaister) stond, of bij de kadraaister zat, toch uit bovenstaande verklaringen blijkt, dat klager niet zóó ver

van de laatste af was, dat hij niet heeft moeten zien, dat haar vuur weder brandde;

Overwegende dat, betreffende klagers verweer, dat hij geen bijzondere order van den korporaal omtrent het vuurtje had gekregen, uit straffers memorie blijkt, dat klager meermalen als dd. korporaal aan dezelfde wacht was opgetreden; dat klager dus doordrongen had moeten zijn van zijn verplichting om, zelfs als hij niet op post stond, te zorgen, dat de, vooral in dit geval hoogst noodige consignes, die betreffen brandgevaar in de nabijheid eener pyrotechnische werkplaats, worden nagekomen en dat eindelijk klager, die kort te voren het vuurtje had moeten uitmaken, bijzonder had moeten blijven opletten, terwijl hij daarentegen niet heeft verhinderd, d. w. z. heeft toegelaten, dat het in zijn onmiddellijke nabijheid weder brandde, zooals uit het bovenstaande is gebleken;

Overwegende dat derhalve klager schuldig is aan hetgeen hem in de strafreden is te laste gelegd; dat hij daarvoor terecht, ingevolge artikel 28 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water is gestraft; dat de opgelegde straf niet te zwaar is en de strafreden juist;

Overwegende dat klager in stede van te berusten in deze wel verdiende en niet te zware straf, zich daarover heeft beklaagd, hetgeen niet anders dan aan verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven;

Gezien de artikelen 12—15 van de Rechtspleging bij de Zeemacht, 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie en artikel 2 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 194);

Beschikkende op voormelde klacht;

Verklaart die te zijn zóódanig ongegrond en lichtvaardig, dat zij niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven;

Straft klager wegens het indienen daarvan met twee dagen provoostarrest.

Gelast dat afschriften dezer beschikking zullen worden uitgereikt aan klager, aan straffer en aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 21 September 1915.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

In een verzoekschrift onware redenen voor het verzoek aangevoerd,

en, door deze ironisch in te kleeden, wrevel gelucht over niet-bevordering.

Klacht aan verregaande oneerbiedigheid toegeschreven.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de verklaring gedagteekend 15 Juni 1915, van den milicien-korporaal J. van de 2e compagnie van het depôt-bataljon der IXe Infanterie-brigade, houdende, dat hij zich wenscht te beklagen over de hem op 10 Juni te voren door zijn Bataljons-Commandant, den reserve-majoor S. opgelegde straf van acht dagen kamerarrest, met verwijdering van de opleiding voor milicien-sergeant, en over de strafreden: „Een verzoekschrift ingediend, waarin ongepaste beoordeeling van zijn meerderen voorkomt”;

Gelezen de bij de klacht behorende bescheiden;

Gehoord den klager en den straffer;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat in bovenaangehaalde verklaring: I. onder de straf ten onrechte begrepen wordt klagers verwijdering van de opleiding, zijnde dit geen straf in den zin van het Reglement van Krijgstucht, en wordende hieromtrent in het overgelegde uittreksel uit klagers straflijst dan ook niets vermeld, zoodat klager in zijn beklag over dezen op hem toegepaste maatregel niet ontvankelijk is; II. — blijkens dit uittreksel straflijst — aan de strafreden nog moet worden toegevoegd: „(tijdens de mobilisatie)”;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat klager, die deel uitmaakte van de opleidingscompagnie, onder dagteekening: Amersfoort 6 Juni '15 een verzoekschrift heeft ingediend van den volgenden inhoud:

„Verzoek”.

„De milicien-korporaal J. verzoekt niet meer te worden opgeleid tot milicien-sergeant en te worden overgeplaatst naar het veldleger.

Redenen: zijne blijkbare ongeschiktheid voor den rang van sergeant. In de circulaire immers van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht van Februari 1915 heet het, dat de opleiding tot sergeant (en zoo mogelijk verder) van de intellectueelen onder de oudere lichten miliciens zooveel mogelijk dient te worden bevorderd. Verzoeker mag niet veronderstellen, dat de officieren in dezen van hun plicht zich niet ten volle hebben gekweten en moet dus de oorzaak van het feit, dat hij thans (Juni 1915) nog geen sergeant is, zoeken in eigen ongeschiktheid voor dien rang. Het is voor verzoeker van belang, dat hij zal kunnen bewijzen, dat ongeschiktheid hem verhinderd heeft eenigen rang van beteekenis in het leger te bekleden, daar hij later waarschijnlijk Rijksambtenaar wordt (Indisch rechterlijk ambtenaar) en het verwijt van laksheid in de verdediging des vaderlands hem dan in zijn carrière zou kunnen schaden”;

dat de hier opgegeven redenen voor het verzoek niet de ware zijn, hebbende klager als zoodanig bij zijn verhoor voor het Hof opgegeven: eensdeels zijn teleurstelling, dat hij, als gestudeerd persoon, nog niet tot sergeant was bevorderd op een tijdstip, waarop onderscheidene zijner medeleerlingen dien verworven hadden, anderdeels: zijn wensch om meer tijd beschikbaar te krijgen voor zijn rechtsgeleerde studie;

Overwegende dat reeds bij de eerste lezing van het geschrift twijfel gewekt wordt aan de ernstige meening van den steller: dat hij ongeschikt zou zijn voor den sergeantsrang; dat de officieren der opleiding te zijnen opzichte ten volle hun plicht gedaan zouden hebben; dat het in het slot vermeldde hem in zijn loopbaan als Indisch rechterlijk ambtenaar zou kunnen schaden; alle welke stellingen, bij een letterlijke opvatting van het neergeschrevene, daaruit te lezen zijn; tot welken twijfel niet weinig bijdraagt de vermelding — na al die bevestigingen van ongeschiktheid voor sergeant — van zijn positie in de burgermaatschappij (a.s. rechterlijk ambtenaar);

Overwegende dat bij nadere beschouwing — zoo door lezing van klagers uitvoerige schriftelijke toelichting van zijn klacht, als door zijn erkenning voor het Hof, dat hij vindt, dat hem onrecht is aangedaan door zijn niet-bevordering — de opgekomen twijfel aan klagers ernst plaats maakt voor de overtuiging, dat de zoogenaamde redenen voor zijn verzoek alle ironisch bedoeld zijn; dat hij zich zeer wel geschikt acht voor bevordering; dat hij van oordeel is, dat de officieren zich niet ten volle van hun plicht te zijnen opzichte hebben gekweten en dat van werkelijke beduchtheid zijnerzijds voor schade in zijn latere loopbaan geen sprake is; zoodat bij de indiening van het verzoekschrift blijkbaar de bedoeling heeft voorgezeten, vooreerst om meer tijd te krijgen voor eigen studie, maar tevens om uiting te geven aan zijn wrevel tegenover zijn officieren over zijn niet-bevordering op het door hem gewenschte tijdstip;

Overwegende dat deze in het oog springende ongepastheid terecht door klagers commandant is gestraft, als zijnde strijdig met de handhaving eener goede krijgstucht in den militairen dienst; dat de opgelegde straf zeker niet te zwaar is in verhouding tot de gepleegde overtreding, welke laatste echter in de strafreden niet voldoende tot uiting komt;

Overwegende dat iemand van klagers ontwikkeling zich van het ongepaste zijner handelingen zeer goed bewust moet zijn geweest en hij dan ook — door zich niet neer te leggen bij zijn welverdiende straf, doch zich er bij het Hof over te beklagen — zich schuldig heeft gemaakt aan verregaande oneerbiedigheid;

Krachtens de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht, in verband met artikel 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie, beschikkende op voormelde klacht;

Handhaaft de straf, waarover beklag;

Bepaalt, dat de bijbehorende strafreden in klagers straflijst zal worden vervangen door deze:

„In een verzoekschrift om van de opleidingscompagnie te worden overgeplaatst, onware redenen voor zijn verzoek aangevoerd en, deze ironisch inkleedende, zijn wrevel gelucht over zijn niet-bevordering tot sergeant”;

Verklaart de gedane klacht zóódanig ongegrond en lichtvaardig, dat zij niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven;

Legt klager deswege een straf op van vier dagen kamerarrest;

Bepaalt dat afschriften van deze beschikking zullen worden uitgereikt aan klager, aan straffer en aan den Advocaat-Fiscaal.

ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD.

Dispositie dd. 24 November 1915.

Geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof, 7 December 1915.

President: Mr. J. Sickenga (pl.v.).

Leden: J. C. Schraver, Kapitein der Mariniers; H. J. Pek en H. B. L. Braam, luitenants ter zee 1e kl.; P. A. Snellen van Vollenhoven, officier van administratie 1e kl.

Fiscaal: Mr. G. J. Jutte.

Secretaris: S. N. van den Berg, officier van administratie 2e kl.

Klager, die zich alleen had beklaagd over de strafredenen van eene hem opgelegde disciplinaire straf, verklaarde bij zijn verhoor ter terechtzitting van den krijgsraad, dat hij toch ook bedoeld had zich te beklagen over de straf, maar dit uit onwetendheid had nagelaten.

De krijgsraad, dit aannemelijk oordeelende, acht klagers klacht mitsdien ook te zijn gedaan ten opzichte van de straf.

DE KRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD,

Gezien de verklaring van den matroos 3e klasse, dienende bij het Bewakings-Detachement te Terschelling, houdende dat hij zich bij den Militairen Rechter wenscht te beklagen over de strafredenen van de straf van 3 dagen provoost-arrest, om den anderen dag gewone voeding, hem opgelegd door den kapitein der Mariniers J., Commandant van het Bewakings-Detachement te Terschelling, op den 13en October 1915, en welke strafredenen luidt: „onmilitair gedrag”;

Gelezen de bij deze klacht behorende bescheiden;

Overwegende dat klager bij zijn verhoor ter terechtzitting heeft opgegeven dat hij, hoewel hij zich alléén beklaagd heeft over de strafreden, toch ook bedoeld heeft zich te beklagen over de straf en dit uit onwetendheid heeft nagelaten;

Overwegende dat dit den krijgsraad aannemelijk voorkomt en mitsdien klagers klacht moet worden geacht ook te zijn gedaan ten opzichte van de straf;

Gelet op het advies van den fiscaal, strekkende tot ongegrondverklaring der klacht en tot verklaring dat de indiening er van zoodanig ongegrond en lichtvaardig is dat dezelve niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven en tot bestraffing deswege van klager met één dag provoostarrest met vermindering van kost;

Overwegende dat klager ter terechtzitting heeft verklaard dat hij op den 12en October 1915 te Terschelling met den lichtmatroos O. praatte, terwijl hij op de punt van de tafel zat, waarbij O. op de bank zat, en toen zeide: „Ik snap er niets van O., L. sloft steeds”; dat op hetzelfde oogenblik de sergeant B., dien hij niet had zien aankomen, hoewel zijn, klager's, gezicht naar hem toegekeerd was, voorbij kwam; dat hij niet meer weet of hij op het rapport bij den kapitein, toen hij ontkende die woorden tegen den sergeant te hebben gezegd, heeft opgegeven ze tegen O. te hebben gezegd;

Overwegende dat de straffer in zijne schriftelijke opgave van de gronden voor het opleggen van de straf en in zijn verhoor ter terechtzitting heeft opgegeven:

dat hem den 11en October 1915 door den sergeant der mariniers B. over beklaagde een rapport werd ingebracht, hetwelk hij onderzocht, doch naar aanleiding waarvan hij, in verband met eene opgemerkte verbetering in klager's gedrag, deze niet strafte; dat den anderen dag klager op een tafel nabij het onderofficiers-logies zat, toen de sergeant B. daar passeerde en klager toen, zijn gezicht in de richting van den sergeant duwende, zeide: „En L. sloft toch”; dat klager daarna op het rapport aan hem, straffer, heeft verklaard de woorden „En L. sloft toch” wel te hebben gezegd, doch niet den sergeant daarbij te hebben aangekeken en evenmin de woorden tegen dezen te hebben gezegd, en, op zijn, straffer's, vraag tegen wien hij het dan zeide, verklaarde: „Ik zeide dat zoo maar”; dat klager op het rapport geen naam heeft genoemd van eenigen persoon tegen wien hij het zou gezegd hebben;

Overwegende dat voor de commissie van voorloopig onderzoek is verklaard en ter terechtzitting daarbij volhard, door den getuige: B., oud 38 jaar, sergeant der mariniers bij het Marine-Detachement te Terschelling:

dat hij den klager voor het niet opvolgen van een order op den 11en October 1915 op het rapport heeft gebracht, waarvoor klager niet werd gestraft; dat hij op den 12en October 1915 rakelings langs klager kwam, die op een tafel zat en die toen zijn gezicht naar

voren stekende en hem, getuige, aanzierende, op honende wijze tegen hem zeide: „En L. sloft toch”; dat achter klager een ander persoon zat, naar wien klager onder het spreken der woorden met den rug was toegekeerd; dat bij het onderzoek van het rapport dat hij, getuige, van dit voorval maakte, klager ontkende de woorden tegen hem, getuige, te hebben gezegd, doch geen getuigen aanvoerde;

Overwegende dat de krijgsraad op grond van de opgemelde verklaringen tot de overtuiging is gekomen dat klager zich heeft schuldig gemaakt aan het feit waarvoor hij is gestraft;

Overwegende dat klager's verdediging dat hij de woorden niet tegen den sergeant doch tegen O. zou hebben gesproken, o. m. wordt tegengesproken door het feit dat hij bij het onderzoek van het rapport naar aanleiding van het gebeurde, aan den straffer niet heeft opgegeven dat hij de woorden tegen O. had gebruikt, maar het „zoo maar” te hebben gezegd;

Overwegende dat de strafreden juist is gequalificeerd en de aan klager opgelegde straf in goede verhouding staat tot den ernst van het feit;

Overwegende dat op grond van een en ander de krijgsraad de klacht tegen straf en strafreden ongegrond acht;

Overwegende dat de krijgsraad de gedane klacht zoodanig ongegrond en lichtvaardig oordeelt, dat dezelve niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven;

Gezien de artikelen:

12, 13, 14 en 15 Rechtspleging bij de Zeemacht;

Beschikkende op voormelde klacht!

Verklaart de omschrijving der strafreden juist en de opgelegde straf niet te zwaar en handhaaft straf en strafreden;

Verklaart de klacht ongegrond en wel zoodanig ongegrond en lichtvaardig dat dezelve niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven en straft klager deswege met drie dagen provoost-arrest.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Beschikking van 3 December 1915.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandiek, J. C. H. A. Qauck en P. P. C. Collette.

Klager is wegens dronkenschap door zijn compagniescommandant, met autorisatie van den commandeerenden officier, gestraft met 4

dagen cachot en wegens hetzelfde feit door laatstgenoemde in de tuchtclassse geplaatst.

Ingeval van beklag bij den rechter is nu het H. M. G., niet de krijgsraad, bevoegd daarvan kennis te nemen.

Eene dubbele bestraffing wegens één en dezelfde overtreding is uiteraard niet toelaatbaar.

De straf van plaatsing in de tuchtclassse gehandhaafd, met bijvoeging van de strafreden en wie de strafoplegger is, maar de straf van 4 dagen cachot met de bijbehoorende strafreden uit klagers straflijst verwijderd. 1)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de verklaring van 17 Mei 1915 van den landweerplichtig soldaat V., van de 1e compagnie van het 40e Bataljon Landweer Infanterie, toenmaals geplaatst in de Tuchtclassse te Hoorn, houdende dat hij zich bij den Krijgsraad beklaagt over de hem op 12 Mei 1915 door zijnen compagnies-commandant, Kapitein O. met autorisatie van den Commandeerenden Officier, Majoor K., Commandant der Positie op Overflakkee, opgelegde straf van vier dagen cachot te water en te brood, met de strafreden: „Wederom in beschonken toestand in het kwartier aangekomen (Dronkenschap)”, en voorts over zijne plaatsing in de Tuchtclassse te Hoorn — zonder vermelding van strafoplegger en strafreden — op 15 Mei d.a.v.;

Gelezen de beschikking van den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, van 21 September 1915, waarbij dit College verklaart te zijn onbevoegd van de klacht kennis te nemen en de zaak verwijst naar het Hoog Militair Gerechtshof;

Overwegende dat bij het onderzoek voor het Hof aan het licht is gekomen, dat de beide straffen, warvan boven sprake, zijn opgelegd naar aanleiding van ééne en dezelfde krijgstuchtelijke overtreding, de overtreding omschreven in de naast de cachotstraf gestelde strafreden, en dat de plaatsing in de Tuchtclassse te Hoorn is opgelegd door den Commandeerenden Officier, majoor K., Commandant van de Positie op Overflakkee, zijnde die Commandeerende Officier oorspronkelijk van meening geweest — echter ten onrechte — dat hij bevoegd zoude zijn de plaatsing in de Tuchtclassse, de straf van artikel 31 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande, op te leggen naast de door den Compagniescommandant opgelegde cachotstraf, zulks als bijkomende straf in den zin van artikel 4, B, 4o. der Wet van den 14n November 1879, tot wijziging van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande (Staatsblad No. 191) zooals dit artikel is gewijzigd bij artikel 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64);

Overwegende dat alzoo de straf van plaatsing in de Tuchtclassse

1) Verg. M. R. T. XI blz. 2.

Red. M. R. T.

klager is opgelegd door een officier van hooger rang dan dien van kapitein en dat mitsdien de klacht in eerste instantie moet worden behandeld door het Hof, op grond waarvan de Beschikking van den Krijgsraad van 21 September 1915 dan ook is geaprobeerde geworden;

Gelezen de processen-verbaal van de voor den Krijgsraad gehouden verhooren en de overige op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord den klager en den strafoplegger, den Commandeerenden Officier majoor K., Commandant der Positie op Overflakkee;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat klager op den 10n Mei 1915 bij zijne compagnie, gelegerd te Ooltgensplaat, is teruggekeerd van eene platsing bij de Tuchtklasse te Hoorn;

dat hij op den volgende dag, 's middags, kwartier moest betrekken bij vrouw van D., die evenwel heeft geweigerd klager in hare woning toe te laten;

dat klager zich daarop met vrouw van D. heeft begeven naar den Burgemeester van Ooltgensplaat;

dat de Burgemeester, vergezeld van Kapitein O. in bedoelden namiddag nog heeft getracht klager elders in het dorp kwartier te verschaffen, doch dat voor klager in die gemeente geen onderkomen kon worden gevonden wegens zijn voortdurend slecht gedrag;

dat klager toen den nacht van 11 op 12 Mei 1915 heeft doorgebracht in eene lokaliteit van het gebouw, waarin de kantonnementswacht was gevestigd;

Overwegende dat de sergeant J. R., die was ingekwartierd bij den Burgemeester, zoomede de sergeant, commandant van de kantonnementswacht, op den 12n Mei 1915 schriftelijk hebben gerapporteerd, dat klager in den namiddag van 11 Mei 1915 verkeerde in kenlijken staat van dronkenschap, en dat de burgemeester in een schrijven van 12 Mei 1915, gericht aan den Majoor Commandant der Positie op Overflakkee, dezen hoofd-officier heeft bericht o. m.: „dat aan den landweersoldaat de V. gisterenavond kwartier is geweigerd, omdat hij beschonken thuis kwam”;

Overwegende dat, op grond van het vorenstaande, klagers beweren, dat hij in den namiddag van den 11n Mei 1915 niet beschonken is geweest, geheel onaannemelijk is en dan ook niet wordt aanvaard;

Overwegende dat klager alzoo zich heeft schuldig gemaakt aan de overtreding van artikel 24 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande, welke overtreding juist is gekenschetst in de strafreden, gesteld in de straflijst naast de cachotstraf, en dat klager deswege eene zware straf heeft verdiend;

Overwegende dat klager, als in den aanhef dezer beschikking reeds te berde gebracht, naar aanleiding van de *ééne* door hem begane en hier bedoelde krijgstuchtelijke overtreding, *twee* krijgstuchtelijke

straffen zijn opgelegd, namelijk vier dagen cachot te water en te brood door den Commandant van de 1e compagnie van het 40e Bataljon Landweer-Infanterie, en plaatsing in de Tuchtklasse door den Commandeerenden Officier, meergenoemd;

Overwegende dat uiteraard eene dergelijke dubbele bestraffing niet toelaatbaar is, en in verband daarmee in ieder geval slechts ééne der beide straffen kan worden gehandhaafd;

Overwegende dat de straf van plaatsing in de Tuchtklasse klager geenszins te zwaar treft, gelet mede op den inhoud van zijne straflijst en mitsdien deze straf, en deze *alléén* moet worden gehandhaafd;

Gezien de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht en artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart die wettig;

Doet te niet de straf van vier dagen cachot te water en te brood met bijbehorende strafreden, klager op den 12n Mei 1915 opgelegd door den Commandant van de 1e Compagnie van het 40e Bataljon Landweer Infanterie;

Handhaaft de straf van plaatsing in de Tuchtklasse, en bepaalt, dat daarnaast zal worden vermeld als strafoplegger Majoor K., Commandeerende Officier, Commandant der Positie op Overflakkee, en als strafreden: „Wederom in beschonken toestand in het kwartier aangekomen. (Dronkenschap)”;

Gelast dat de straf van vier dagen cachot te water en te brood met bijbehorende strafreden uit klagers straflijst zal worden verwijderd;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan strafoplegger en aan den Advocaat-Fiscaal en een uittreksel aan klager.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 1 Maart 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Strafbevoegdheid over een bij een Regiment van het leger ingedeelden, bij de Landweer dienstdoenden reserve-sergeant-majoor-administrateur.

Gelezen de verklaring, gedagteekend 18 October 1915 van den tot landweerplichtig kanonnier teruggestelden reserve-sergeant-majoor-administrateur H. der Vesting-Artillerie, houdende, dat hij zich bij

het Hoog Militair Gerechtshof beklagt over de bevoegdheid tot zijn bestraffing met de straf van degradatie, hem op 12 October 1915 door den Kolonel F., Commandant van een Regiment Vesting-Artillerie, opgelegd en over de omschrijving van de strafreden, luidende:

Van geld dat hem door den compagnies-commandant voor het doen van betalingen was ter hand gesteld een gedeelte tot een bedrag van *f* 1199.90 aan verschillende personen uit te leenen en weg te geven. Voorts eene rekening betreffende een levering aan het Rijk ten bedrage van \pm *f* 80,— niet te betalen, deze rekening toch voor voldaan te doen teekenen door een landweerplichtig kanonnier, lid der leverende firma, en bij zijne verantwoording over de maand Juli 1915 aan den compagnies-commandant de quitantie over te leggen en te doen gelden alsof het volle bedrag was voldaan, hetgeen op 6 September d.a.v. nog niet het geval was. Ten slotte eene rekening, betreffende een andere levering aan het Rijk, op onregelmatige wijze op te maken en daarna door den landweerplichtigen kanonnier, die de levering had gedaan, voor voldaan te doen teekenen, zonder het door het Rijk verschuldigde bedrag onmiddellijk aan dien kanonnier te voldoen;

Gezien de schriftelijke toelichtingen der klacht van den klager, het bericht van den straffer omtrent de redenen die tot het opleggen der straf aanleiding hebben gegeven, de processen-verhoor van klager en getuigen, zoomede de verdere bij deze klacht behorende bescheiden;

Gehoord den klager en den strafoplegger op den 22n December 1915;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal van de Zee- en Landmacht van 15 Februari 1916;

Overwegende betreffende de bevoegdheid tot straffen van den commandeerenden officier van het korps;

dat klager ingevolge artikel 8 der Wet voor het reserve-personeel der Landmacht 1905, onderworpen is aan het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande;

dat klagers dienstdoen bij de Landweer aan deze omstandigheid niets vermindert, omdat de verklaring — bij zijn verzoek om pensioen, overgelegd ingevolge artikel 2, punt 6 der Pensioenwet 1902 — inhoudt, dat de verbintenis bij de Landweer geschiedt „onverminderd de wettelijke verplichtingen, die op hem krachtens de Wet voor het reserve-personeel der Landmacht 1905 zullen rusten”;

dat klager ingevolge artikel 21 der Landweernet van den 24n Juni 1901 (Staatsblad No. 160) onderworpen is aan het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande, als hij in uniform is gekleed of zoolang hij zich in werkelijken dienst bevindt bij eene afdeling van de Landweer of bij een der Korpsen van het Leger;

Overwegende verder dat, ingevolge artikel 6 jo. artikelen 3 en 5 der genoemde Landweernet, Landweercompagnieën in geval van oor-

log, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden bij de korpsen van het leger kunnen worden ingedeeld;

Overwegende dat in verband hiermede bij Aanschrijving van het Departement van Oorlog dd. 19 September 1914, IIe Afdeeling, No. 126, werd bepaald, dat, op enkele uitzonderingen na, de compagnieën der Landweer-Vesting-Artillerie deel zullen uitmaken van de gelijknamige leger-compagnieën en dat het bevel over een gecombineerde compagnie zal worden gevoerd door den hoogst in rang zijnden officier van Leger of Landweer;

dat dientengevolge, het commando van de compagnie, waartoe de reserve-sergeant-majoor-administrateur H. behoorde, werd opgedragen aan den kapitein P., Commandant eener leger-compagnie van een Regiment Vesting-Artillerie;

dat klager dus, na de vereeniging dezer beide compagnieën, heeft behoord tot dat Regiment Vesting-Artillerie;

dat de Commandeerende Officier van dit korps dus, ingevolge artikel 39 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande, bevoegd is geweest klager de degradatie op te leggen;

Overwegende dat, betreffende de omschrijving der strafreden, uit het onderzoek voor het Hof is gebleken:

dat klager in de eerste dagen van September 1915, van Rijksgeld, dat hem door zijn compagnies-commandant voor het doen van betalingen ter vereffening van rekeningen aan het Rijk was ter hand gesteld, een bedrag van f 1199.90 heeft gebruikt voor particuliere doeleinden, door het aan verschillende personen uit te leenen en weg te geven; dat klager evenwel in staat is gebleken dit ontbrekende bedrag bijna onmiddellijk op te leveren; dat klager van eene rekening, eene levering aan het Rijk betreffende, een bedrag van ± f 80.— niet heeft betaald, doch deze rekening toch voor voldaan heeft doen teekenen door een landweerplichtig kanonnier, lid der leverende firma; dat klager bij zijne verantwoording over de maand Juli 1915 aan den compagnies-commandant eene quitantie van deze rekening heeft overgelegd en doen gelden alsof het volle bedrag voldaan was, hetgeen evenwel op 6 September d.a.v. nog niet het geval was;

dat evenwel niet is komen vast te staan, dat klager, ofschoon hij eene andere rekening, eene levering aan het Rijk betreffende, op onregelmatige wijze heeft opgemaakt, het door het Rijk verschuldigde bedrag dezer rekening, bij quiteering door den leverancier, eenen landweerplichtigen kanonnier, niet onmiddellijk aan dezen heeft betaald;

Overwegende dat dergelijke gedragingen van een onderofficier van hooger rang het gezag aan den rang verbonden doen verloren gaan;

Overwegende ten slotte, dat ofschoon de klacht ten deele wettig is bevonden en dientengevolge wijziging der strafreden noodzakelijk is, klager terecht is gestraft en de straf voor het overige geenszins te zwaar is;

Krachtens de artikelen 17—20 van de Rechtspleging bij de Landmacht jo. 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, beschikkende op voormelde klacht;

Verklaart die ten deele wettig;

Handhaaft de opgelegde straf van „degradatie”;

Wijzig de strafreden, zoodat deze zal luiden: „Van geld dat hem door den compagnies-commandant voor het doen van betalingen was ter hand gesteld een gedeelte tot een bedrag van f 1199.90 aan verschillende personen uit te leenen en weg te geven, terwijl hij echter tot het opleveren van dit bedrag, bijna onmiddellijk in staat is gebleken. Voorts van eene rekening betreffende eene levering aan het Rijk een bedrag van \pm f 80.— niet te betalen, deze rekening toch voor voldaan te doen teekenen door een landweerplichtig kanonnier, lid der leverende firma, en bij zijne verantwoording over de maand Juli 1915 aan den compagnies-commandant de quitantie over te leggen en te doen gelden alsof het volle bedrag was voldaan, hetgeen op 6 September d.a.v. nog niet het geval was”.

Gelast dat deze strafreden, naast de straf van „degradatie”, door den Regiments-Commandant op den 12n October 1915 opgelegd, in klagers straflijst zal worden opgenomen in de plaats van de strafreden, thans aldaar ingeschreven;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, aan straffer en aan den Advocaat-Fiscaal.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Strafbevoegdheid.

*Koninklijk besluit van 2 Januari 1917, n°. 230.
(Legerorders 1917 Deel B n°. 14).*

Bij K. B. van 2 Januari 1917, n°. 230 is bepaald, dat aan de officieren, belast met het bevel over de B. batterijen der Bereden Artillerie, gedurende den tijd, dat het leger gemobiliseerd is, de bevoegdheid van batterij-commandant wordt toegekend, voor wat betreft het opleggen van krijgstuuchtelijke straffen.

Regeling van de Onderlinge verhouding van Nederlandsche en vreemde militaire rangen.

Bij gemeenschappelijke beschikking van de Ministers van Oorlog en van Marine van 18 November 1916, IIIe Afd., n°. 116 en van 22 November 1916, Bureau S. n°. 22 is, ter uitvoering van het bepaalde in artikel 1 onder d van de Wet van 31 December 1914 (*Staatsblad* n°. 666) 1) en ingevolge de Koninklijke machtiging, van wege Hare Majesteit de Koningin verleend, bij Kabinetsrescript van 6 Maart 1915, n°. 32, van wege Hoogstdezelve door de Ministers van Oorlog en van Marine vastgesteld eene Regeling van de onderlinge verhouding van Nederlandsche en vreemde militaire rangen.

Deze regeling is in druk verschenen en aan de verschillende autoriteiten van Zee- en Landmacht toegezonden. Wij hebben daarom gemeend, in verband met de beschikbare plaatsruimte, met deze mededeeling te kunnen volstaan.

Militairen met onbepaald (klein) verlof en met verlof.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 2 October 1916,
IIe Afd., n°. 81.*

(Legerorders 1916 Deel B. n°. 252).

Vermits gebleken is, dat er onzekerheid bestaat ten opzichte van de bevoegdheden, welke de chefs van korpsen en troependeelen, zoodanig commandanten van hoogere staven en de Plaatselijke- en Garnizoenscommandanten bezitten ten opzichte van militairen, die in het genot zijn gesteld van onbepaald (klein) verlof of van een daarmede

1) Zie M. R. T. X blz. 329.

overeenkomend verlof, wordt er de aandacht op gevestigd, dat die militairen, zoolang bedoeld verlof niet is omgezet in groot verlof, geacht moeten worden in werkelijken dienst te zijn bij de weermacht en uit dien hoofde ook tijdens den duur van het onbepaald (klein) verlof of van het daarmede overeenkomend verlof te vallen onder de toepassing van het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht.

Te hunnen aanzien worde het volgende in acht genomen:

Wanneer een militair die in het genot is van onbepaald (klein) verlof, of van een daarmede overeenkomend verlof, verdacht wordt een feit te hebben gepleegd, waarvoor hij voor den militairen rechter zal moeten verschijnen, dan wordt hij onmiddellijk door zijn korpscommandant teruggeroepen, die daarvan onder vermelding van redenen rechtstreeks aan den Minister van Oorlog mededeeling doet.

Die korpscommandant is na onderzoek verplicht naar bevinding van zaken den teruggeroepen militair wederom in het genot van bovenbedoeld verlof te stellen, dan wel hem dat verlof voorloopig verder te onthouden in verband met een tegen hem in te stellen strafvervolging of tot het ondergaan van eene hem eventueel opgelegde krijgstuchtelijke straf.

Wordt een met onbepaald (klein) verlof of daarmede overeenkomend verlof zijnd militair verdacht zich te hebben schuldig gemaakt aan een feit, dat onder het bereik van het Reglement van Krijgstucht valt, dan zal de korpscommandant, onder vermelding van redenen, rechtstreeks aan den Minister van Oorlog machtiging vragen om den betrokken militair van verlof terug te roepen.

Uit den aard der zaak is het vorenstaande ook van toepassing op hen, die met bijzonder-, uitzonderings- of algemeen verlof zijn.

Dienstplichtigen, aan wie is toegestaan tijdens hun verlof burgerkleeding te dragen, zijn gedurende den tijd, dat het leger gemobiliseerd is, niet verplicht in die kleederdracht hunne meerderen te groeten — zulks in afwijking van het terzake gestelde in de Reglementen op den Inwendigen Dienst der Wapens.

Voorts wordt bepaald, in afwijking in zooverre van het gestelde in punt 7o sub *a* van § 1 van L. O. 1915, A 49, dat de in dat punt bedoelde militairen, gedurende den tijd dat het Leger gemobiliseerd is, geen aanspraak kunnen maken op geneeskundige behandeling of verstrekking van geneesmiddelen door de zorg van het Departement van Oorlog, over den tijd, gedurende welken zij in het genot van onbepaald (klein) verlof of daarmede overeenkomend verlof zijn gesteld.

Rechtspleging bij de landmacht. Benoeming van deskundigen.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 25 Januari 1917,
Ie Afd., n°. 106.*

(Legerorders 1917 Deel A. n°. 9).

Het is herhaaldelijk gebleken, dat de officieren-commissarissen van meening schijnen te zijn, dat in gevallen, waarin een onderzoek van deskundigen wenschelijk wordt geacht, zoodanig onderzoek steeds door *twee* personen moet worden ingesteld.

De aandacht zij er mitsdien op gevestigd, dat deze meening niet juist is en geen steun vindt in de Rechtspleging bij de Landmagt. Zonder twijfel kunnen er zich omstandigheden voordoen, waaronder het gewenscht en nuttig moet worden geacht om het onderzoek aan *twee* deskundigen op te dragen, doch als regel zal het onderzoek van één deskundige voldoende zijn.

Elk geval moet op zich zelf worden beoordeeld, maar de benoeming van één deskundige behoort, ter vermijding van onnoodige kosten, regel te zijn; slechts bij uitzondering roepe men de medewerking in van *twee* deskundigen.

Gezag van korpscommandant.

Koninklijk besluit van 25 Januari 1917, n°. 76.

(Legerorders 1917 Deel B. n°. 28).

Bij Koninklijk besluit van 25 Januari 1917, n°. 76 is bepaald: gedurende den tijd, dat het leger gemobiliseerd is, wordt het gezag van korpscommandant verleend aan den kapitein-leider van den vaandrags-cursus te Breda.

Toepassing van de Amnestiewet.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 15 Februari 1917,
Ie Afd., Nr. 155.

(Legerorders 1917 Deel A Nr. 20).

Vermits gebleken is, dat twijfel bestaat omtrent de vraag in hoever de gevolgen van desertie zijn opgeheven door de bij de Wet van 6 Augustus 1914 (Staatsblad Nr. 376) aan deserteurs verleende amnestie, wordt bij deze ter algemeene kennis gebracht, dat door deze amnestie slechts zijn opgeheven de gevolgen van *strafrechtelijke* en *krijgstuchtelijke* aard.

De verplichting tot het alsnog volbrengen van onvervulden militairen dienst, welke uit de wet of de gesloten vrijwillige verbintenis voortvloeit, blijft derhalve onverkort bestaan.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

De werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof — Dienstplichtigen met klein verlof.

In W. 10033 is opgenomen het onderstaande overzicht van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof.

Jaar.	Approbatien.			Strafzaken in			Klachten in			Totaal approbatien. sententiën en beschikkingen.
	Appel- lantien.	hooger beroep.	Totaal.	eer- sten aan- leg.	eer- sten aan- leg.	Totaal.	eer- sten aan- leg.	hooger beroep.	Totaal.	
1912	63	33	107	11	49	107	49	5	54	792 + 107 + 54 = 953
1913	70	46	130	14	35	130	35	5	40	919 + 130 + 40 = 1089
1914	59	94	160	7	36	160	36	3	39	1121 + 160 + 39 = 2320
1915	345	165	513	3	98	513	98	36	134	3189 + 513 + 134 = 3836
1916	586	214	803	3	190	803	190	63	253	4896 + 803 + 253 = 5952

De redactie van het Weekblad brengt in een onderschrift hulde aan de werkzaamheid van onzen hoogsten militairen rechter en vraagt of niet op eenigerlei wijze een andere regeling mogelijk ware, eene regeling vooral vereenvoudiging ten doel hebbende. Naar hare meening konden bij de militaire strafprocedure heel wat formaliteiten gemist worden, voor welke meening zij steun vindt bij Mr. Van Sandick, lid van het H. M. G. die daarop wijst in zijne aankondiging van het proefschrift van Mr. G. H. E. Nord Thomson in het Rechtsgeleerd Magazijn blz. 590.

Het aantal door het Hof behandelde zaken, zou nog veel grooter zijn, indien ook aan de militaire jurisdictie onderworpen bleven de duizenden jonge mannen, die behooren tot de naar huis gezonden landstorm-, landweer- en militie-lichtingen en die toch — op uitzonderingen na — geen van allen met „groot-verlof” zijn gezonden. Aldus N. (lees H.) de Bie in een ingezonden bijdrage in W. 10041. Naar zijne meening behooren, wanneer men de zaak op de punt van de naald beschouwd, al die met onbepaald (klein) verlof gezonden dienstplichtigen, aan de militaire rechtspleging onderworpen te blijven. Immers, zoo betoogt de Heer de Bie, de Militiewet 1912 (art. 74) onderwerpt de miliciens daaraan, zoolang zij niet met *groot-verlof* huiswaarts zijn gezonden”; art. 21 jo. 22 der Landweerwet doet dit, iets meer omslachtig, ook en art. 13 der Landstormwet brengt ook elken landstormplichtige in werkelijken dienst daaronder, „totdat hij weder huiswaarts wordt gezonden”, sc. met groot-verlof, immers ook de met 2 of (meer) dagen verlof vertrekkende keert huiswaarts, maar hier is blijkbaar bedoeld tot een nadere bij de wet bepaalde of te bepalen oproeping. Het eenige verschil tusschen het aan de lichten verleende *klein-verlof* en de gewone verloven welke verleend worden bestaat alleen daarin dat het klein-verlof *onbepaald* de andere verloven *bepaald* van duur zijn. Dat aan de lichten „onbepaald (klein)” en niet „groot”-verlof verleend wordt zou alleen daarin schuilen dat het legerbestuur op die wijze eenvoudiger allen weer, zoo noodig, onder de wapenen kan roepen. Bij het college waarvan de Heer de Bie deel uitmaakt, wordt het „onbepaald (klein) verlof” beschouwd als „groot-verlof” en wordt van de tegen klein-verlofgangers aanhangig gemaakte zaken kennis genomen. Naar de meening van den Heer de Bie heeft deze wijze van handelen heel veel voor, hij vraagt zich echter af of zij geheel in overeenstemming is met onze wetgeving.

Wij merken dienaangaande het volgende op. Noch in art. 21 Landweerwet, noch in art. 13 Landstormwet is sprake van groot- of klein-verlof. Op de in die artikelen bedoelde dienstplichtigen zijn de militaire strafwetten van toepassing, wat betreft het personeel van de Landweer „wanneer het zich onder de wapenen bevindt” en wat betreft het personeel van den Landstorm „zoolang de tot de landstorm behorende in werkelijken dienst is bij de zeemacht of bij de landmacht.” Eerstbedoeld personeel wordt geacht onder de wapenen te zijn „zoolang het zich in werkelijken dienst bij eene

afdeeling van de landweer of bij een der korpsen van het leger bevindt", laatstbedoeld personeel wordt geacht zich in werkelijken dienst te bevinden „van het oogenblik, dat het zich ingevolge de oproeping voor dien dienst heeft aangemeld bij of voor dien dienst overgenomen is door of vanwege de autoriteit, op welke vordering het is opgeroepen, totdat het weder huiswaarts wordt gezonden". 1) Wij meenen dat de tekst van de wet zeer wel toelaat de militaire strafwetten niet van toepassing te achten op deze beide categorieën van dienstplichtigen voor zoover zij met zoogenaamd onbepaald klein-verlof zijn gezonden. In werkelijkheid, toch bevinden die menschen zich niet meer onder de wapenen of in werkelijken dienst. Dat ook de man die met een paar dagen verlof naar huis gaat in dat zelfde geval zou verkeeren, omdat het eenige verschil is dat deze voor een bepaalden tijd, de klein-verlofganger voor onbepaalden tijd naar huis terugkeert, lijkt ons niet juist. Er bestaat wel degelijk een ander verschil. De gewone verlofganger gaat korter of langer tijd weg op eigen verzoek, hij moge al recht hebben op verlof, hij moet er om vragen, wenscht hij van zijn recht geen gebruik te maken dan blijft hij; de z.g. klein-verlofganger echter wordt weggezonden, hij heeft niets te verzoeken, men heeft zijne diensten voor het oogenblik niet meer noodig en moet gaan (tenzij hem als gunst op zijn verzoek wordt toegestaan te blijven), misschien voor goed. Art. 13 Landstormwet zegt dan ook zeer terecht totdat hij weder huiswaarts wordt *gezonden*.

Wat nu de dienstplichtigen bij de militia betreft op hen zijn de militaire strafwetten van toepassing „van het oogenblik, waarop aan de manschappen bij of na hunne inlijving is bekend gemaakt, dat zij onder de militaire tucht staan zoolang zij niet met groot-verlof huiswaarts zijn gezonden. 1) Houdt men dus vast aan het woord groot-verlof dan zouden op de z.g. onbepaald klein-verlofgangers de militaire strafwetten van toepassing zijn. Gevraagd mag echter worden wat verstaat men onder groot-verlof. Eene definitie daarvan vindt men in de militiewet niet, alleen bepaalt art. 85 „de bij de militia ingelijfd worden, wanneer zij niet meer krachtens wettelijke verplichting of krachtens vrijwillige verbintenis in werkelijken dienst behoeven te blijven, met groot-verlof gezonden." Over klein-verlof spreekt de militiewet in het geheel niet. Feitelijk staan de klein-verlofgangers er niet anders voor. Ook hen heeft men voor den werkelijken dienst op het oogenblik niet meer noodig, daarom zendt men hen weg. Misschien moeten zij later terugkomen, maar dat kan ook het geval zijn met een groot-verlofganger; het verschil tusschen beiden bestaat hoofdzakelijk daarin, dat de een op eenvoudiger wijze weer wordt opgeroepen dan de ander. Gaat de rechter nu te ver door zelfstandig te bepalen wat onder groot-verlof in art. 74 Militiewet moet worden verstaan en bij die uitlegging, rekening houdende met de bedoeling van de wet om de miliciens alleen (behoudens eenige

1) Wij laten de niet ter zake dienende gevallen buiten beschouwing.

niet ter zake dienende gevallen) aan de militaire strafwetten te onderwerpen, wanneer zij in werkelijken dienst zijn, het onbepaald klein-verlof te beschouwen als groot-verlof in den zin van art. 74 voornoemd? Wij gelooven dat hij op die wijze handelende de wet overeenkomstig hare bedoeling uitlegt, zonder daarbij bepaald in strijd met de woorden dier wet te handelen.

Het legerbestuur is het met onze opvatting klaarblijkelijk niet eens, gelijk uit de hiervoor op blz. 399 afgedrukte Legerorder 1916 Deel B. n°. 252 blijkt. Uit het slot dier order blijkt echter, dat men de onbepaald klein-verlofgangers niet met gewone verlofgangers gelijk stelt, immers men behandelt hen daar op denzelfden voet als groot-verlofgangers.

Intusschen staat de beslissing wat rechtens is aan den rechter. Mocht iemand onzer lezers bekend zijn met een gemotiveerde beslissing op dit punt, dan houden wij ons voor toezending van een afschrift daarvan aanbevolen.

Ten slotte nog dit. Wie zich nog de uitstekend gemotiveerde „Memorie” herinnert van wijlen Generaal Sabron (Deel I p. 62 v.) wordt bij lezing van het voorafgaande opnieuw getroffen door het onjuiste standpunt dat de wetgever zoowel bij de Landweer- en Landstorm als bij de Militiewet heeft ingenomen ten aanzien van de vraag wat deze wetten moesten bevatten ten opzichte van de onderworpenheid van de dienstplichtigen aan de militaire strafwetgeving. Niet wanneer de dienstplichtigen aan de militaire wetgeving waren onderworpen, moest bij deze wetten worden beslist, — dat staat reeds in art. 2 C. W. L. en in art. 2 C. W. W. — doch wel wanneer de dienstplichtigen aan de toepasselijkheid van de militaire strafwetgeving zijn onttrokken. Mocht dus te eenigen tijde eens eene herziening van deze dienstplichtwetten noodig zijn, dan moge men tevens de noodige overeenstemming met de aangehaalde artt. 2 tot stand brengen. Tenzij inmiddels het nieuwe militaire strafwetboek mocht zijn ingevoerd. Doch wie durft deze mogelijkheid reeds tot waarschijnlijkheid bevorderen?

Nadat het vorenstaande reeds ter perse was, verscheen in W. 10051 nog een bijdrage van Mr. de Bie, waarin deze de Legerorder 1916 Deel B. Nr. 252 mededeelt en tevens vermeldt, dat blijkens door hem ontvangen mededeelingen de praktijk bij verschillende rechtscolleges niet overeenstemt en dat de Krijgsraad te 's-Gravenhage zich bij een uitdrukkelijke beslissing op het standpunt van den Minister van Oorlog heeft gesteld. Op grond van practische bezwaren is hij van meening, dat, indien het niet mogelijk is het klein-verlof om te zetten in groot-verlof, er termen bestaan om door een noodwetje de klein-verlofgangers met betrekking tot hunne berechtiging met groot-verlofgangers gelijk te stellen.

Behandeling van strafrechtelijke overtredingen door de Krijgsraden. — Militaire strafwetgeving.

Bij de openbare behandeling van de begroting van Justitie voor het dienstjaar 1917 in de Tweede Kamer brachten enkele leden de berechting van strafrechtelijke overtredingen door de krijgsraden en de militaire strafwetgeving ter sprake. Hunne opmerkingen zoodanig mede het antwoord van den Minister van Justitie laten wij hier volgen. (Handelingen 1916—1917 blz. 1102—1110, 1169 en 1170).

De Heer MENDELS: Wat betreft de krijgsraden, in de stukken is opgemerkt, dat de krijgsraden op het oogenblik werk doen, waar zij eigenlijk niet voor berekend zijn. Men heeft er niet aan gedacht, dat die zittende krijgsraden zoo een langen mobilisatietijd moesten doormaken. Behalve nu de commune delicten, die door tot het leger behorende personen worden bedreven, krijgen die krijgsraden nu ook blijkens de jurisprudentie van het hoogste rechtscollege alle overtredingen, ook de lichtste overtredingen, door een militair begaan, te berechten. Het is nu uitgemaakt, dat een militair, officier of mindere, wiens lantaarn is uitgewaaid, terwijl hij op de fiets reed, voor den krijgsraad komt, dat de zaak niet disciplinair kan worden afgedaan of heelemaal niet wordt afgedaan, zou ik willen zeggen. Mijnheer de Voorzitter! Dat brengt met zich mee, dat die honderden kleine overtredinkjes van al die duizenden militairen, die langs dijken en wegen moeten fietsen, overtredingen hierin bestaande, dat zij op verkeerde paden rijden of zonder een helder stralende lantaarn fietsen, voor de krijgsraden komen. 1)

Zij worden daardoor overstelpt met werk en te meer kan daardoor de grondige behandeling lijden van serieuze zaken voor den krijgsraad, omdat bij den krijgsraad het systeem geldt, dat elke getuigenverklaring wordt opgeschreven op de zitting. Bij de gewone rechtbanken wordt aantekening gehouden door den griffier, maar hier wordt alles opgeschreven onder dictée van den president. De gedicteerde getuigenverklaring wordt daarna voorgelezen aan den getuige en daarna door dezen geteekend. Ik vind deze methode goed, want de juistheid der verklaring wordt daardoor meer gewaarborgd en ik zou zelfs wel willen, dat die methode kon worden gevolgd bij de strafrechtbanken, zij het dan ook dat men daar een stenograaf als griffier had. Aan het verbaal van den griffier van het verhandelde ter zitting is men gebonden in hooger beroep. Het audiëntieblad dat de griffier opgemaakt heeft geldt als waarheid, terwijl men toch geen waarborg heeft, dat precies is opgeschreven wat de getuige heeft gezegd. Ik ben dus niet tegen dat systeem, maar het maakt, dat de behandeling voor den krijgsraad altijd langer duurt dan die voor een gewone rechtbank. En daar komen nu nog die duizenden kleine overtredingen bij! In het Voorloopig Ver-

1) Dat dit aantal niet gering is blijkt uit het op blz. 434 medegedeelde cijfer.

slag is aan den Minister gevraagd of het niet mogelijk was die overtredingen door den kantonrechter te doen berechten, bijv. door een wetswijziging. De Minister meent echter, dat dit niet gaat, omdat dit zou strijden tegen den geest van de nog niet lang geleden hervormde militaire rechtspraak, want daarbij werd als beginsel aangenomen, dat ook bij de lichtste strafrechtelijke vergripen van een militair, niet alleen de gewone beginselen van het strafrecht moesten worden toegepast, maar dat daarbij ook de militair-hierarchische begrippen van tucht een rol moesten spelen en dat de rechter bij de beoordeeling van de feiten en bij de toemeting der straf met die begrippen moest rekening houden.

De vraag is natuurlijk of dit nu wel zulk een juist beginsel is, en al heeft dit beginsel wel voorgezeten bij de totstandbrenging van de nieuwe wet, ligt het toch ook niet bepaald uitgedrukt in die wet. Die geest staat er wel zoo wat achter, maar of de rechter nu nooit zal mogen afwijken van dat beginsel, ook als het blijkt, dat dit in dezen noodtoestand leidt tot absurditeiten en dat de consequentie daarvan groote nadeelen met zich brengt, is een vraag die wel eens mag worden gesteld. Ik kan mij slecht voorstellen, dat bij zulk een simpele overtreding ook nog de militair-hierarchische begrippen een rol zouden spelen van dien aard, dat daardoor een novelle, die deze overtredingen bij den kantonrechter zou brengen, zou moeten achterwege blijven.

De Minister had nog een tweede argument. Hij zeide: ziet eens, uw bezwaar is dat de militairen een heele reis moeten maken met den rijksveldwachter als getuige, dat deze laatstgenoemde den geheelen dag uit zijn werk wordt gerukt en daar bij den krijgssraad moet wachten. Dit geldt echter ook voor den kantonrechter.

Dit is echter niet juist. De Minister vergeet dat wij maar vier krijgssraden hebben: in Den Haag, Arnhem, den Bosch, en in Willemsoord den zeekrijgssraad, terwijl wij dozijnen kantongerechten hebben, zoodat in het ressort van een krijgssraad zich tien of twintig kantongerechten bevinden. Een kantonrechter krijgt dan $\frac{1}{10}$ of $\frac{1}{15}$ te doen van hetgeen een krijgssraad doet. Het tijdverlies is daarom enorm veel minder en het argument van den Minister snijdt dus geen hout. Ik zou aan den Minister met aandrang willen aanbevelen zijn zorg verder aan dit onderwerp te blijven besteden. Het gaat mij vooral ter harte omdat ik zulk een goede ervaring heb van de wijze van behandeling voor den krijgssraad, van de consciëntieuze wijze waarop daar — ik ken vooral den krijgssraad in den Haag — de ernstige strafzaken behandeld worden. Het zou mij zeer spijten indien die consciëntieuze behandeling schade zou lijden door overwerking en overlading van den krijgssraad met prutzaken, zoodat gejakkerd zou worden met de ernstige zaken. De militair is er door zijn militaire positie al zoo onder, heeft zoo weinig recht en zelfstandigheid, dat ten nauwste gewaakt moet worden dat, als hij voor den rechter staat, zijn taak zoo onbevangen, onpartijdig en consciëntieus mogelijk wordt behandeld.

De Heer VAN SASSE VAN IJSSELT: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb tot nu toe elk jaar gesproken over de militaire rechtspleging. Zoo kom ik ook thans weer tot „mes premiers amours” en tot het terrein, dat reeds door den geachten afgevaardigde uit Schoterland is betreden. Deze heeft zoeven zeer juist betoogd, dat het niet aangaat, dat politieovertredingen, die niets te maken hebben met de militaire tucht, nog altijd moeten worden behandeld door de krijgsraden. Daardoor worden de krijgsraden en ook het Hoog Militair Gerechtshof met veel te veel en te omslachtig werk overladen, dat zeer goed zou kunnen worden opgedragen aan de kantonrechters, te meer, omdat dezen wonen ter plaatse waar de overtredingen zijn gepleegd en ze dus spoediger kunnen berechten dan de militaire krijgsraden en het Hoog Militair Gerechtshof.

De Minister heeft in dezen verwezen naar de commissie, die belast is met het maken van een invoeringswet van het militaire straffen tuchtrecht. De Minister heeft dat vroeger ook reeds gedaan bij de indiening van het wetsontwerp op de samenrottingen der schepelingen. Ik hoop nu maar, dat spoedig zal mogen verwezenlijkt worden hetgeen de Minister bij de indiening van dat wetsontwerp heeft gezegd en nog meer, dat het ontwerp voor die invoeringswet spoedig bij de Kamer zal worden ingediend, althans dat de Kamer spoedig op de hoogte zal worden gesteld van het werk van de speciale daartoe benoemde commissie.

Het heeft toch reeds zeer lang, veel te lang geduurd, dat het militaire straf- en tuchtrecht, dat reeds voor tien jaar door de Staten-Generaal werd aangenomen, nog niet is ingevoerd, en ik zou dan ook zoo gaarne zien, dat het dezen Minister van Justitie zou mogen gegeven worden om die beide wetboeken in te voeren, voordat deze Kamer haar dood sterft. Ik hoop daarbij, dat alsdan ook de gelegenheid zal worden gegeven om te gemoet te komen aan de bezwaren, te recht geopperd door den geachten afgevaardigde uit Schoterland tegen de berechting van de overtredingen door militairen begaan.

De heer LIMBURG: Het tweede punt raakt een wetsontwerp, dat bij de Kamer ligt en waaromtrent wij nog altijd de Memorie van Antwoord wachtende zijn, n.l. de approbatie van de militaire vonnissen.

Mijnheer de Voorzitter! Een Memorie van Antwoord hebben wij van den Minister nog niet gekregen, niettegenstaande het Voorloopig Verslag al zeer geruimen tijd is uitgebracht, en de Minister antwoordt nu in zijn Memorie van Antwoord op deze begroting, dat hij het ontwerp op de approbatie ook eerst wil onderwerpen aan de ministerieele Commissie, die hem helpen zal bij de invoering van de militaire strafrechtspleging. Ik wil constateeren, dat indien dat gebeurt, wij in afzienbaren tijd nog niet kunnen krijgen de Me-

morie van Antwoord op de approbatie en dit wetsontwerp niet kunnen afdoen.

En toch is het gewenscht, dat wij het afdoen, omdat omtrent die approbatie uit het Voorloopig Verslag blijkt van een uitdrukkelijke meening van de groote meerderheid der Kamer op het stuk van de approbatie. Daaruit blijkt, wat de meerderheid van de Kamer op dit punt wenscht. De Regeering heeft daarin een zeer duidelijk richtsnoer, en er is dunkt mij alle aanleiding dit wetsontwerp, voordat het sterfuur der Kamer slaat, tot een goed einde te brengen.

Ten derde een enkel woord over iets, dat ook samenhangt met de militaire strafrechtspleging, en dat naar ik meen ook reeds door een der vorige sprekers ter sprake is gebracht, nl. dat alle overtredingen moeten komen voor den krijgssraad. Ik geloof dat het de heer van Sasse van IJsselt was, dien ik heb hooren zeggen, dat hij die overtredingen zou willen zien gebracht bij den kantonrechter, voor zoover zij niet van krijgstuchtelijken aard zijn.

Ik kan mij voorstellen, dat de Minister daartegen bezwaar heeft, en ik kan mij ook voorstellen, dat de Minister dien geachten afgevaardigde zal voorhouden, dat het zeer moeilijk is te zeggen, waar de grens ligt tusschen overtredingen, waar de krijgstucht wel en die, waarbij deze niet betrokken is. Er zijn natuurlijk overtredingen, die men direct kan noemen als niet te maken hebbende met krijgstuchtelijke regelen, maar natuurlijk zijn er talrijke grensgevallen, zoodat de Minister dien geachten afgevaardigde zou kunnen toevoegen dat hij, het systeem verlatende dat men bij de nieuwe militaire rechtspleging nu eenmaal heeft aanvaard, daarbij zou betreden een weg, waarbij het zeer moeilijk is de juiste richting te houden. Dit was dan ook niet het advies, dat ik den Minister zou willen geven.

Ik zou er op willen wijzen, dat de vraag, zooals deze in het Voorloopig Verslag voorkomt, is: berechting als strafrechtelijke overtreding of disciplinaire berechting, zooals het meen ik door een der krijgssraden al is uitgemaakt in een beslissing, die zeer zeker ter kennis van den Minister zal zijn gekomen. Disciplinaire berechting was de voorkeur van den krijgssraad, strafrechtelijke overtreding was de voorkeur van het Hoog Militair Gerechtshof.

Nu wensch ik hierop te wijzen, dat toch in deze het Hoog Militair Gerechtshof niet heeft de beslissing, maar dat de beslissing: overtreding of disciplinaire berechting, ten slotte ligt bij de Regeering. Ik zeg met opzet bij de Regeering, omdat ik niet bepaald wil zeggen: bij den Minister van Justitie. Maar laat ik dan zeggen: bij de Ministers van Oorlog en van Justitie, want indien de Minister van Justitie om nu bij dezen te blijven, aan zijn auditeurs-militair in overweging geeft de overtredingen niet te vervolgen omdat zij hem voorkomen beter door disciplinaire berechting te worden afgedaan, dan zou natuurlijk de vervolging van overtredingen achterwege blijven, en zou vanzelf disciplinaire berechting volgen. Het komt mij dus voor, dat, wanneer men den stroom van overtredingen zou

willen tegengaan, het dan wel degelijk ligt op den weg van de Regeering, omdat de Regeering het in de hand heeft om de vervolging der overtredingen tot een minimum te beperken en om het daarheen te leiden, dat disciplinaire berechting in plaats van strafrechtelijke berechting zal plaats vinden.

De heer ORT, Minister van Justitie: De achterstand zoude, zoo zeide de heer Mendels, ook bestaan bij de krijgswet en voornamelijk ten gevolge van de omstandigheid dat zij zoovele overtredingen te berechten hebben, waaronder de overtredingen door militairen van de Motor- en Rijwielwet een groote rol spelen. Dat laatste is inderdaad het geval. Zoowel de geachte afgevaardigde als de heer van Sasse van IJsselt meenen, dat als remedie daartegen kan dienen indien de berechting daarvan aan den kantonrechter worde opgedragen.

In de Memorie van Antwoord is reeds uiteengezet op welke gronden, althans nu, niet tot de verlangde wijziging kan worden overgegaan. De krijgswet zijn er — laat ik dat reeds aanstonds op den voorgrond stellen — tot dusver in geslaagd ook de overtredingen af te doen. De bij de herziening der rechtspleging in 1912 geopende mogelijkheid eener vereenvoudigde berechting van overtredingen bewijst thans goede diensten. Een onderzoek door den officier-commissaris kan ten aanzien van overtredingen achterwege blijven; de verdachte wordt aanstonds ter terechtzitting van den krijgswetrad ge-dagvaard en behoeft daar niet te verschijnen. Overtredingen kunnen derhalve ook door de krijgswetraden zonder opoffering van veel tijd worden behandeld.

In 1912 wenschte de wetgever ook overtredingen door den militairen rechter te laten berechten. En op die beslissing kan thans incidenteel niet worden teruggekomen.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde uit Groningen, de heer Limburg, heeft in zake de krijgswetradelijke afdoening van overtredingen door militairen begaan, nog te kennen gegeven, dat de beslissing omtrent berechting of disciplinaire bestraffing zou liggen bij de Regeering, die immers de auditeurs kan opdragen lichte overtredingen niet te vervolgen, omdat het haar voorkomt, dat die disciplinair behooren te worden afgedaan. De geachte afgevaardigde zag hier, naar het mij voorkomt, wel wat veel voorbij dat de beslissing of een overtreding al of niet voor krijgswetradelijke afdoening vatbaar is, thans ligt nòch bij de Regeering nòch bij de militaire autoriteit, doch bij den militairen rechter.

Immers indien een militair disciplinair is bestraft, kan hij beklag doen bij den militairen rechter, die dan, gelijk het Hoog Militair Gerechtshof ten aanzien van rijwielovertredingen heeft gedaan, kan beslissen dat zijn vergrijp voor disciplinaire afdoening niet vatbaar is en dientengevolge zijn straf kan doorhalen. Het helpt dan niet veel, dat de Regeering zich van een andere meening verklaart; immers niet de Regeering, doch de militaire rechter is in laatste

instantie de autoriteit, welke over de vatbaarheid van vergrijpen voor disciplinaire afdoening beslist. Een aanschrijving aan de auditeurs, zooals de geachte afgevaardigde bedoelde, om, n.l. de rijwiel-overtredingen strafrechtelijk buiten vervolging te laten, zou derhalve, nog afgezien hiervan, dat naar het militair recht niet de auditeur, maar de garnizoenscommandant vervolgt, enkel kunnen leiden hiertoe, dat rijwielovertredingen in het geheel niet meer zouden worden bestraft, noch disciplinair, noch strafrechtelijk. En dit zal de geachte afgevaardigde ook zeker niet wenschen.

Mijnheer de Voorzitter! Waar ik nu over het militair recht spreek, heb ik nog op tweeërlei gebied een antwoord te geven.

Vooreerst aan den heer Limburg, naar aanleiding van zijn opmerking betreffende het wetsontwerp tot afschaffing der approbatie. Ook dezerzijds is allengs de geneigdheid sterker geworden om het zoogenaamd geautoriseerd appèl uit dat ontwerp te schrappen. Met de commissie voor de invoering van het nieuwe militaire strafen tuchtrecht zal daaromtrent van gedachten worden gewisseld, zulks ook in verband met veranderingen in de provisioneele instructie. Veel oponthoud behoeft dat niet te geven.

En in de tweede plaats, Mijnheer de Voorzitter, heb ik een woord te zeggen waar de geachte afgevaardigde uit 's-Hertogenbosch, de heer van Sasse van IJsselt, aandrang op de invoering der nieuwe militaire straf- en tuchtwetten. Het rapport der betrokken commissie kan binnenkort worden verwacht en het daarin opgenomen ontwerp van wet zal onverwijld in studie worden genomen. Of het mogelijk zal blijken de nieuwe wetten nog tijdens de mobilisatie in werking te doen treden — gesteld dat de behandeling van het ontwerp-Invoeringswet spoedig zou kunnen plaats vinden — is nog zeer de vraag. De militaire rechtscolleges en disciplinaire autoriteiten zijn alreeds met werk overladen en het is geen kleinigheid om in eens een geheel nieuw straf- en tuchtrecht te moeten toepassen.

Intusschen zal een spoedige behandeling van het ontwerp-Invoeringswet dezerzijds gaarne worden bevorderd. Daarbij kan dan tevens worden overwogen op welk tijdstip de inwerkingtreding van het nieuwe straf- en tuchtrecht ware te bepalen.

Prof. Mr. G. A. van Hamel. †

In den nacht van 28 Februari op 1 Maart 1917 overleed te Amsterdam in den leeftijd van ruim 75 jaar Prof. Mr. G. A. van Hamel, oud-hoogleraar aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Voorshands volstaan wij met dit korte bericht. De beschikbare tijd liet ons niet de gelegenheid reeds thans in uitgebreider vorm de nagedachtenis van den overledene te gedenken.

V R A G E N B U S.

I.

De Luitenant-Kolonel G. C. A. Fabius, Commandant van het 1e Regiment Infanterie schrijft ons:

Een militair wordt van garnizoen A. overgeplaatst naar garnizoen B. De korpscommandant in A. ontvangt na de overplaatsing een rapport omtrent een door dien militair gepleegd feit, toen hij nog tot het garnizoen A. behoorde.

Gevraagd: wie zijn de comm. officier van het korps en de comm. officier van het garnizoen, die de art. 6 tot en met 12 R. L. moeten toepassen; die uit garnizoen A. of die uit garnizoen B.?

Ik ben van meening, dat de bedoelde autoriteiten uit B. moeten handelen.

Omtrent deze vraag verschil ik van meening met een comm. officier, terwijl de Auditeur-Militair in het 2e Mil. Arr. zich niet aan mijne zijde schaart. Deze laatste zegt, dat naar algemeene rechtsbeginselen de competentie zich steeds regelt naar den tijd, waarop het delict gepleegd is. Zijn WelEdelGestrenge voegt er aan toe, dat de krijgsraad dezelfde meening huldigt en dat in de practijk steeds aldus wordt gehandeld.

Ik ben door het advies van den Auditeur-Militair niet overtuigd geworden van de onjuistheid mijner meening. De wetgever heeft zich niet uitdrukkelijk uitgelaten, zoodat in de art. 6 tot en met 12 R. L. zelf de oplossing moet worden gezocht.

Ik kan uit die artikelen niets anders lezen dan een onderzoek, waarbij de verdachte zelf gehoord wordt en voor dit onderzoek zoo noodig voortdurend beschikbaar is. In-arrest- of in-vrijheidstelling moet onmiddellijk kunnen worden uitgevoerd. Hoe kan b.v. art. 8 of art. 12 worden toegepast in garnizoen A., indien noch de comm. officier, noch de garnizoenscommandant aldaar den verdachte onder hunne bevelen hebben. Die artikelen zouden in A. alleen kunnen worden toegepast door de tijdelijke detachering van den verdachte in garnizoen A., waartoe echter alleen dan aanleiding zou bestaan, indien in de wet uitdrukkelijk de autoriteiten in garnizoen A. waren aangewezen.

Ik ben in mijne meening versterkt geworden door de lezing van de Beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 24 Oct. 1911, waaruit op zijn minst blijkt, dat de nieuwe chefs niet à priori zijn uitgesloten.

Gaarne voldoen wij aan het verzoek van den geachten inzender om met betrekking tot het bovenstaande onze zienswijze mede te deelen.

Met de meening van den geachten inzender dat in de onderwer-

pelijke zaak de autoriteiten in garnizoen B., dus die in de plaats waarheen de verdachte werd overgeplaatst, handelend behooren op te treden zijn wij het geheel eens.

De meening van den Auditeur-Militair, dat naar algemeene rechtsbeginselen de competentie zich steeds regelt naar den tijd waarop het delict gepleegd is, moet op eene vergissing berusten. Deze regel geldt wel voor zooveel betreft de absolute competentie, maar niet waar het betreft de relatieve competentie, waarom het in deze gaat. (Zie art. 134 R. L. en art. 24 W. v. Sv.)

Uit de aangehaalde beschikking van het H. M. G. (M. R. T. IX blz. 360) blijkt, dat dit college het met den regel van den Auditeur-Militair niet eens is. Die beschikking betreft wel een krijgstuuchtelijke bestraffing, maar deze bestraffing moet toch hebben plaats gehad na een onderzoek als bedoeld in de artt. 6—10 R. L. Waar nu de in de beschikking bedoelde commandeerende officier bevoegd was te straffen, was hij ook bevoegd vorenbedoeld onderzoek in te stellen en naar bevind van zaken te handelen. Bovendien besliste het H. M. G. bij resolutie van 10 Mei 1904 (Mil. Jur. II blz. 173), dat alle vervolging van gepleegde misdrijven uitgaat van den C. O. van de Vloot, het Eskader of minder Smaldeel na kennisgeving door den C. O. van het schip, tot welks bemanning de verdachte behoort tijdens het plegen van het strafbaar feit, of — indien dat feit eerst ontdekt of de dader eerst gevat wordt, nadat hij tot een ander schip behoort — na kennisgeving door den C. O. van het schip tot welks bemanning de verdachte alsdan behoort. Bij de Zeemacht worden rapporten, die inkomen nadat de betrokkene reeds is overgeplaatst, dan ook steeds behandeld door den commandant van het schip waarheen de verdachte is overgeplaatst en alsdan dient. Wij zien geen enkele reden waarom niet het zelfde voor de Landmacht zou gelden; art. 134 R. L. is daarvoor geen beletsel.

Bij beschikking van 8 November 1916 (zie hierna blz. 491) besliste het H. M. G. nog, dat het onderzoek bedoeld in de artt. 5—7 R. Z. (overeenkomende met de artt. 7—9 R. L.), welke artikelen betrekking hebben op de behandeling van rapporten, zoowel omtrent ernstige krijgstuuchtelijke vergripen als omtrent strafbare feiten, welke zouden zijn begaan, o.m. omvat het hooren van den verdachte. Dit laatste zou door den korpscommandant in A. alleen kunnen geschieden, indien de verdachte weder tijdelijk te zijner beschikking werd gesteld. Hiervoor bestaat echter geen aanleiding. Integendeel; in art. 6 R. L. is uitdrukkelijk bepaald, dat van het gepleegde feit terstond wordt gerapporteerd aan den C. O. onder welken de verdachte ressorteert, dat is in casu de C. O. in B., waaruit wij meenen te mogen afleiden, nu zich evenmin het geval voordoet bedoeld in art. 13 R. L., dat eerstgenoemde autoriteit onbevoegd is in deze zaak het voorloopig onderzoek te houden.

Ten slotte verwijzen wij nog naar de beschouwingen voorkomende op blz. 42 vgl. van deel XII van ons tijdschrift, waarmede wij ons geheel kunnen vereenigen.

II.

Van den Kapitein der Infanterie A. Luitz ontvingen wij eveneens enkele vragen ter beantwoording. Deze luiden als volgt:

a. Hoe moet gehandeld worden met personen, wier provooststraf in verband met de weersgesteldheid volgens art. 71 Inw. d. der Inf. 4e alinea wordt geschorst.

Hieromtrent zijn drieërlei opvattingen.

1o. de straf wordt geschorst en bij verbetering van den toestand 't nog resteerende deel weder in de strafkamer ondergaan. Tijdens de schorsing gaat de man vrij uit en doet gewoon den dienst mee.

2o. de straf wordt voor 't nog resteerende deel als kwartierarrest ondergaan; de man doet alle diensten mee.

3o. de straf wordt voor 't nog resteerende deel in zijn kwartier, als 't ware als huisarrest ondergaan, de man doet in dit geval geen dienst.

b. Heeft een hogere chef het recht om, wanneer bij hem een reclame over een opgelegde krijgstuuchtelijke straf, tijdens den duur der straf, inkomt, de straf te schorsen?

Ter beantwoording van deze vragen moge het navolgende dienen.

Ad a. Voorop worde gesteld, dat de provooststraf zoo mogelijk niet moet worden onderbroken. Het is echter niet noodig, dat die straf wordt ondergaan in het lokaal dat als provoost is aangewezen. Is het voor het ondergaan van provooststraf aangewezen lokaal, om welke reden dan ook, ongeschikt om de opgelegde straf te ondergaan, dan worde dus in de eerste plaats omgezien naar een andere, daartoe wel geschikte lokaliteit, waar de man zijn straf kan ondergaan op dezelfde of nagenoeg dezelfde wijze als in de officieel aangewezen provoost, waarbij hoofdzaak is, dat de straf in afzondering wordt ondergaan. Ontbreekt zoodanige gelegenheid geheel of zou de wijze waarop de straf kan worden ondergaan, naar het oordeel van den strafoplegger, die straf te veel van de eigenlijke provooststraf doen verschillen, dan kan met een beroep op art. 71 Reglt. I. D. Inf. de straf worden geschorst. 1) Bij verbetering van den toestand kan dan het overblijvende gedeelte van de straf worden ondergaan. Tijdens de schorsing van de straf late men den man vrij, behoudens dat eventueële aan de straf verbonden gevolgen, als bijv. het gedurende zekeren termijn verstoken zijn van permissie, reeds tijdens de onderbreking van de straf in werking treden, maar dan ook na het geheel ondergaan van de straf zooveel korter nawerken. Een vraag als de hier gestelde zal zich bij de Zeemacht niet licht voordoen, omdat in art. 7 van de wet van 14 November 1879 S. 194 vrij uitvoerig is aan-

1) Wij laten de vraag of het in dit artikel neergelegde beginsel al dan niet juist is buiten beschouwing.

gegeven hoe de provooststraf moet worden ondergaan, wanneer er geen gelegenheid bestaat om die straf aan den wal in eenzame opsluiting te doen ondergaan. Een dergelijk voorschrift ontbreekt voor de Landmacht; naar onze meening bestaat er evenwel geen bezwaar tegen aldaar op overeenkomstige wijze te handelen als in bedoeld artikel 7 is aangegeven, al zou daartoe eveneens een afzonderlijke wetsbepaling gewenscht zijn geweest.

Ad b. Deze vraag moet ontkennend beantwoord worden. De wet schrijft dienaangaande niets voor. Men kan nu twee wegen bewandelen en aldus redeneeren: de wet verbiedt de schorsing niet, dus is schorsing mogelijk, of wel, de wet geeft niet de bevoegdheid tot schorsing, dus is die schorsing verboden. Nu houde men in de eerste plaats in het oog dat betreffende de reclame feitelijk in het geheel niets is geregeld en een beroep op de omstandigheid of een bepaald punt al dan niet is verboden of toegestaan dus eigenlijk niet veel waarde kan hebben, hetgeen wel het geval zou zijn, wanneer men met een geheel uitgewerkte regeling te doen had, waarvan zou kunnen worden aangenomen dat elk punt behoorlijk was overwogen. Bij de behandeling van de Wet op de Krijgstucht is deze aangelegenheid in den breede besproken. De aanneming van het amendement-De Waal Malefijt, waardoor bij beklag de verdere uitvoering van de straf in den regel werd geschorst, tot dat in eerste instantie op het beklag zou zijn beslist, heeft toen de verdere behandeling van de nieuwe militaire strafwetten in groot gevaar gebracht. Te voren was reeds verworpen een amendement-Schaper, dat de schorsing onbeperkt in de wet vast wilde leggen. Nadat het betrekkelijke artikel op verzoek van de Regeering was verworpen, is zij met nieuwe voorstellen gekomen ten gevolge waarvan thans in art. 62 van de W. o. d. K. den meerdere, die over het ingediende beklag heeft te beslissen, het recht is toegekend, indien en voor zooverre hij daartoe termen aanwezig acht, de verdere uitvoering der straf te schorsen; maakt hij van die bevoegdheid gebruik dan kan hij den gestrafte gedurende den tijd der schorsing voor zoover noodig in arrest doen verblijven. De Regeering is daartoe niet dan nood gedwongen overgegaan. De bezwaren toenmaals tegen schorsing aangevoerd, bestaan ook thans nog en ook wij zijn van meening, dat een dergelijke schorsing nadeelig voor de handhaving van de krijgstucht moet zijn. Wij hopen dat van de bevoegdheid in art. 62 van de W. o. d. K. gegeven slechts bij hooge uitzondering gebruik gemaakt zal worden. (Vgl. Van der Hoeven Militair Straf- en Tucht recht III, blz. 423 vlg.). Als zeker meenen wij te mogen aannemen, dat de gedachte van schorsing eener krijgstuchtelijke straf den samenstellers van onze militaire wetgeving van 1814/15 geheel vreemd is geweest en dat zij zeer zeker de gestelde vraag ontkennend beantwoord zouden hebben. Dit gevoegd bij de aan schorsing verbonden nadeelen voor de krijgstucht leidt er ons toe de gestelde vraag ontkennend te beantwoorden.

BOEK AANKONDIGING.

Gids in Justitiële Zaken

voor zoover betreft het aanhangig maken van eene
zaak bij den krijgsraad en het verhoor van den
officier-commissaris
door

J. A. Maas, Kapitein der Infanterie en W. J. M. Linden,
1e Luitenant der Infanterie.

Uitgegeven door de Militaire Drukkerij C. N. Teulings, 's-Hertogenbosch.

„Hoezeer terecht de Justitiële Voorschriften na de herziening „van de Wet op de Regtspleging bij de Landmagt zijn afgeschaft, „toch heeft die afschaffing eene duidelijk voelbare leemte achtergelaten.” Met dezen volzin beginnen de samenstellers van bovengenoemd boekje hun voorbericht.

Zij kunnen, voor zooveel die afschaffing betreft, daarbij alleen het oog gehad hebben op de omstandigheid, dat ten gevolge van de wijziging van de R. L., de Justitiële Voorschriften daarmede niet meer in overeenstemming waren en dus het ongewijzigd voortbestaan dier voorschriften niet mogelijk was; zoo niet dan zou het begin van hun uitspraak in strijd zijn met het slot, omdat men, wanneer die afschaffing inderdaad een voelbare leemte heeft achtergelaten, niet kan volhouden, dat die afschaffing *terecht* heeft plaats gehad. Het feit echter, dat de Rechtspleging bij de Landmagt en de Justitiële Voorschriften niet meer met elkaar in overeenstemming waren, behoefde nog niet een reden te zijn om zonder meer tot afschaffing dier Voorschriften over te gaan. Naar onze meening ware de aangewezen weg geweest nieuwe Justitiële Voorschriften vast te stellen, welke zich aansloten bij de gewijzigde Rechtspleging. Dien weg heeft men ook bij de Zeemacht gevolgd. Bij beschikking van den Minister van Marine dd. 17 December 1913 B n°. 54 werden de Justitiële Voorschriften voor de Zeemacht met ingang van 20 December d.a.v. ingetrokken, maar reeds bij beschikking van dienzelfden Minister van 12 Januari 1914 B n°. 44 werd onder den titel „Justitiële Zaken” (deel 3 hfdst. XI van de Verordeningen voor de Koninklijke Marine) een nieuwe leiddraad vastgesteld ter bevordering van een gelijke en richtige behandeling van straf- en tuchtzaken. Over het voor en tegen van dergelijke voorschriften zul-

len wij hier niet uitweiden; wij verwijzen daarvoor naar M. R. T. I. blz. 157 en III blz. 1, 116 en 219. Volgens onze ondervinding hebben bedoelde voorschriften bij de Zeemacht altijd goede diensten bewezen en wij twijfelen er dan ook niet aan, dat de intrekking der Justitiële Voorschriften voor de Landmacht een leemte heeft doen ontstaan. In die leemte te voorzien is het doel van de heeren Maas en Linden. Geheel aanvullen doen zij die leemte echter niet, omdat hun arbeid een beperkter terrein bestrijkt dan de vroegere Justitiële Voorschriften. Laatstbedoelde voorschriften bevatten immers toelichtingen en aantekeningen betrekkelijk de geheele behandeling van strafzaken bij de krijgswraden der Landmacht, terwijl de Gids in Justitiële Zaken zich beperkt tot het aanhangig maken van een zaak bij den krijgswraad en het verhoor door den officier-commissaris.

Bij de doorlezing van het boekje maakte het op ons den indruk een betrouwbare gids te zijn, waarvan wij het gebruik kunnen aanbevelen. Wij veroorlooven ons echter enkele opmerkingen, waartoe de tekst ons bij de lezing aanleiding gaf. Op blz. 5 en 6, waar in het kort wordt aangegeven welke zaken door den krijgswraad terecht worden en welke personen voor den krijgswraad terecht staan, had wel mogen worden vermeld dat het krijgsvolk te lande zoolang het zich aan boord van schepen of vaartuigen van oorlog bevindt om aldaar dienst te doen of om daarmede te worden vervoerd, onderworpen is aan de wetten voor het krijgsvolk te water (art. 8 C. W. L.) en dus de commandeerende officieren en krijgswraden met de strafbare feiten gedurende dien tijd door dat krijgsvolk gepleegd geen bemoeienis hebben, tenzij die feiten eerst worden ontdekt nadat het schip reeds is verlaten.

Onder de op blz. 6 genoemde redenen voor het opleggen van voorloopig arrest zouden wij nog willen noemen vrees voor collusie. Hoewel daartegen bezwaren zijn aan te voeren, zouden wij die reden toch niet geheel en al willen verwerpen bijv. wanneer het geldt medebeklaagden. De reden waarom een beklagde in voorloopig arrest wordt gesteld of gehouden behoort uit de beschikking tot verwijzing naar den krijgswraad te blijken, al moge dit niet bepaaldelijk zijn voorgeschreven; daarom kan het model dier beschikking opgenomen op blz. 99 ons niet voldoen. Bovendien lijkt ons de clausule waarin wordt vermeld, dat een afschrift aan den beklagde is uitgereikt minder gelukkig geplaatst; zij behoort, althans in dien vorm, niet een deel uit te maken van de beschikking, maar moet na de beschikking vermeld worden.

Op blz. 13 treffen wij een niet meer bestaanden titel aan n.l. dien van Directeur en Commandant der Marine; de aldaar bedoelde kennisgeving moet worden gezonden aan den Commandant der Marine te Willemsoord of te Hellevoetsluis en betreffende hen die niet onder een dezer beide autoriteiten ressorteeren aan den Minister van Marine.

De termijn voor het indienen van een klacht vermeld op blz. 20 geldt alleen voor het geval de klager binnen Europa verblijf houdt,

vertoeft hij daar buiten dan kan hij zijn klacht indienen gedurende negen maanden nadat hij van het gepleegde feit kennis heeft bekomen. Dit laatste geval zal zich wel zelden voor doen, maar had toch volledigheidshalve vermeld moeten worden.

In de hoofdstukken *Ia* en *Ib* behandelen de schrijvers het onderzoek door den officier-commissaris. Zij laten dat onderzoek beginnen met het verhoor van den getuige, die het rapport heeft gemaakt of de zaak heeft aangebracht, om daardoor een meer volledig inzicht te verkrijgen in de beweegredenen, welke tot de beschuldiging hebben geleid; daarna worden dan gehoord de beklagde en vervolgens de overige getuigen (blz. 25). Ons lijkt het logischer, ook in verband met het voorschrift van art. 48 R. L., in de eerste plaats den beklagde te hooren. Men weet dan welke feiten en omstandigheden deze bekent of ontkent en op welke omstandigheden hij zich te zijner verdediging beroept en kan daarmee bij de getuigenverhooren rekening houden. Hoort men den rapportmaker eerst dan zal men dikwijls genoodzaakt zijn hem na den beklagde nogmaals te hooren. Omtrent de aan den beklagde te stellen vragen merken wij op dat het niet noodzakelijk is hem te vragen of hij redenen van wraking tegen den officier-commissaris of secretaris heeft (blz. 28), al bestaat er natuurlijk geen bezwaar tegen den beklagde door die vraag aan zijn recht tot wraking, waarvan de meeste beklagden wel niet op de hoogte zullen zijn, te herinneren. Wordt de vraag echter niet gesteld dan doet dit aan de geldigheid van het onderzoek niet af. De opgaven van beklagde betreffende vroegere veroordeelingen (blz. 29) behooren te worden gecontroleerd door het opvragen van een uittreksel uit het strafregister. Om dit uittreksel te verkrijgen zal de officier-commissaris de tusschenkomst moeten inroepen van den auditeur-militair of van den voorzitter van den krijgsraad. Aan deze laatsten mogen bedoelde uittreksels worden afgegeven, *niet* aan den officier-commissaris (vergelijk blz. 56). Waarom deze uitgesloten is, terwijl die uittreksels wel mogen worden afgegeven aan den rechter-commissaris belast met de instructie van strafzaken, is ons niet duidelijk, te minder nu ook de functie van officier-commissaris een meer bestendige is geworden. (Circulaire betreffende de strafregisters van den Minister van Justitie d.d. 25 Februari 1896 2e Afd. A. n°. 125 § 7, 23, gewijzigd bij circulaire d.d. 14 October 1915, 2e Afd. A. n°. 500).

Dat de officier-commissaris verplicht zoude zijn alle door den beklagde opgegeven getuigen te hooren, gelijk wij op blz. 30 lezen, kunnen wij niet toegeven; de beklagde zoude op die wijze de instructie tot in het oneindige kunnen rekken. In het algemeen is het natuurlijk wenschelijk om de door den beklagde opgegeven getuigen te hooren, al ware het alleen maar om elken schijn van partijdigheid te vermijden; wanneer echter beklagdes opgaven klaarblijkelijk op tegenwerking van het onderzoek gericht zijn, dan zouden wij als officier-commissaris er niet een bezwaar in zien om met voorbijgang van de door hem opgegeven getuigen de instructie te sluiten,

onder vermelding van een en ander in de stukken op de wijze als in art. 73 R. L. is voorgeschreven voor het geval de beklagde in het geheel niet of op onbetamelijke wijze antwoordt. Oordeelt de beklagde het in zijn belang noodig dat bepaalde getuigen toch gehoord worden dan opent art. 163 R. L. hem daartoe later den weg.

Hoewel het recoleeren van den beklagde alleen is voorgeschreven voor het geval de beklagde in zijn eerste verhoor geheel of ten deele heeft bekend (art. 49 R. L., de gevallen bedoeld in artt. 33 en 159 kunnen hier buiten beschouwing blijven) verdient het toch aanbeveling het recolement ook na de verdere verhooren te doen plaats hebben (anders blz. 56); de mogelijkheid is immers niet uitgesloten dat beklagde eerst bij een later verhoor bekent, zijn gedeeltelijke bekentenis aanvult dan wel andere gewichtige misschien voor zich zelf bezwarende verklaringen aflegt. Men kan over de noodzakelijkheid of wenselijkheid van het recoleeren van meening verschillen; nu dit beginsel eenmaal in de rechtspleging is opgenomen, dient men ook met de bedoeling er van rekening te houden en het niet te beperkt toe te passen. Aangezien het recolement feitelijk niet anders is dan een kort verhoor zal ook de daarvan op het verhoor te stellen verklaring door den beklagde gêteekend moeten worden; uit het op blz. 105 vlg. gegeven model n°. 7 blijkt zulks niet. In dat model missen wij een vraag betreffende beklagdes dienstverband. Ook een vraag naar het bezit van eere- of onderscheidingsteekenen komt ons gewenscht voor in verband met de aan sommige straffen verbonden gevolgen (artt. 9 en 11 van de Wet van 14 November 1879 S. 191).

Wanneer het onderzoek door den officier-commissaris beëindigd is, worden de stukken behoorlijk verzegeld aan den garnizoens-commandant gezonden, welke verzegeling plaats heeft om te voorkomen, dat laatstgenoemde autoriteit van de stukken inzage noemt (blz. 34). Over de positie en de rechten van den garnizoens-commandant in het militaire strafproces valt te twisten, de rechtspleging is op dit punt betrekkelijk vaag, maar met de zoeven vermelde meening kunnen wij ons reeds op grond van de woorden van art. 114 R. L., waarin wordt gesproken van overleg met den auditeur-militair, niet vereenigen. Dit overleg zal weinig vruchtbaar kunnen zijn wanneer de garnizoens-commandant het verzegelde pakket met processtukken alleen aan den buitenkant mag bekijken. Men vergete trouwens niet, dat aanvankelijk niet was bepaald, dat de auditeur-militair de telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den kriegsraad zoude opstellen. Deze wijziging werd pas aangebracht bij de tweede nota van wijzigingen 1) ter tegemoetkoming aan een in het Voorloopig Verslag op het ontwerp van wet tot wijziging van de R. L. enz. 2) uitgesproken wensch, omdat de auditeur-militair als jurist daartoe beter in staat werd geacht. Voordien was die taak opgedragen aan den garnizoens-commandant en was hij dus wel ge-

1) Gedrukte stukken zitting 1909-1910—17—2.

2) Gedrukte stukken zitting 1909-1904—156—6.

noodzaak van de stukken kennis te nemen. Hem nu alleen op grond van bedoelde wijziging, welke met eene geheel andere bedoeling werd aangebracht, dat recht te ontzeggen, gaat naar onze meening te ver. Het argument, dat de officier-commissaris door den garnizoens-commandant in de gelegenheid te stellen van de stukken kennis te nemen, den door hem afgelegden eed zou schenden, vermag die meening niet te wijzigen. De garnizoens-commandant is, al heeft hij niet een bijzonderen eed afgelegd, wel degelijk tot geheimhouding verplicht even goed als dit onder de werking van de ongewijzigde rechtspleging voor de officieren-commissarissen en den secretaris bij de informatiën werd aangenomen, hoewel zij toen als zoodanig evenmin den eed aflegden. Dit volgt uit den aard van het militaire strafproces; alleen is vergeten van dien plicht tot geheimhouding uitdrukkelijk melding te maken. Maar bovendien spreekt de eed van den officier-commissaris over *openbaren* van hetgeen geheim behoort te blijven. Kan reeds het mededeelen aan één bepaald persoon niet met openbaren gelijk worden gesteld 1), noch minder zal daarvan sprake kunnen zijn, wanneer hij, wien het geheim wordt medegedeeld, geacht mag worden krachtens zijne positie, gelijk in het onderhavige geval, met dat geheim bekend te mogen, wij spreken nog niet eens van moeten, zijn. Het is ons uit de praktijk bekend, dat bij de Zee-macht de meening van de schrijvers op dit punt niet gedeeld wordt.

Een andere vraag die wij ter sprake willen brengen is deze. De officier-commissaris mag een beklagde, die op vrije voeten is, in arrest stellen, welke in-arrestelling de krijgsraad na ontvangen bericht al dan niet bekrachtigt, terwijl het arrest van een beklagde op voorstel van den officier-commissaris door den krijgsraad kan worden gewijzigd of opgeheven (blz. 31 en 32). Kan nu de officier-commissaris zich in deze gevallen rechtstreeks tot den krijgsraad wenden of moet hij de tusschenkomst van den garnizoenscommandant inroepen? De schrijvers laten zich over deze vraag niet uit en de artt. 51 en 52 R. L. laten die vraag eveneens in het midden. Wij meenen dat de tusschenkomst van den garnizoenscommandant noodzakelijk is. Wel is waar zijn de krijgswaarden tegenwoordig permanente colleges en worden zij niet meer voor iedere zaak afzonderlijk benoemd, waarin men aanleiding zou kunnen vinden de door ons gestelde vraag in anderen zin te beantwoorden, daar staat tegenover, dat geen enkele zaak door den krijgsraad in behandeling kan worden genomen zonder uitdrukkelijk bevel van den garnizoenscommandant om bijeen te komen. Hetzelfde geldt ook wanneer er sprake is van onbevoegdheid van den officier-commissaris, ook dan zal de garnizoens-commandant den krijgsraad bijeen moeten roepen (vergelijk blz. 61) het geheele systeem van de Rechtspleging bij de Landmacht brengt dit naar onze meening mede. Wel zijn in het elfde hoofdstuk van den tweeden titel R. L. wijzigingen aangebracht, die

1) Vergelijk Noyon Het Wetboek van Strafrecht verklaard. Aant. 5 op art. 272.

misschien steun bieden aan de tegenovergestelde opvatting, maar die wijzigingen aangebracht bij de reeds eerder genoemde tweede nota van wijzigingen, dienden volgens den gemeenschappelijken brief van de Ministers van Justitie, Marine en Oorlog van 20/23/30 Mei 1910, 1) waarbij die nota werd ingezonden, alleen om de betrekkelijke artikelen in overeenstemming te brengen met de in den brief aangegeven beginselen, waaronder niet valt wijziging van de positie welke de garnizoens-commandant in het militaire strafproces inneemt. De wijze trouwens waarop de wijziging van de beide Rechtsplegingen is tot stand gekomen, maakt dat men bij de interpretatie zeer voorzichtig moet zijn met het ontleenen van argumenten aan de wijziging van eenig artikel. Achtereenvolgens zijn verschillende beginselen in die wetten neergelegd, welke wijziging van tal van artikelen noodig maakten. Vele dier wijzigingen zijn zonder eenige nadere toelichting aangebracht, uitsluitend met het doel de betrekkelijke artikelen met het nieuw aangenomen beginsel in overeenstemming te brengen. Het is niet onwaarschijnlijk dat daardoor het verband van die artikelen met andere reeds bestaande beginselen wel eens in het gedrang zal zijn gekomen.

Wij willen hiermede onze aankondiging eindigen. Het boekje bevat nog een overzicht van het reclame-proces, een hoofdstuk over de raden van onderzoek en de raden van appel op grond van art. 42 Bevorderingswet Landmacht 1902, een overzicht van de verdeling van het Rijk in militaire arrondissementen, de beide eedswetjes en voorts de noodige modellen van processen-verbaal, verhooren en andere militair-rechtelijke bescheiden.

Den Haag, Februari 1917.

P. A. KEMPEN.

De redactie ontving ter aankondiging en bespreking: Crimineel Wetboek en Reglement voor Krijgstucht en Discipline voor het Krijgsvolk te Water van de Vereenigde Nederlanden en De artikelen van de Rechtspleging bij de Zeemagt betrekking hebbende op de behandeling van klachtzaken, opgehelderd door de Jurisprudentie door S. N. van den Berg, Officier van Administratie 2e kl. K. M., Secretaris bij den Zeekrijgsraad te Willemsoord.

1) Gedrukte stukken 1909-1910—17—1.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De Militaire Justitie bij het Leger op voet van oorlog.

Toen het Nederlandsche leger in de eerste dagen van Augustus 1914 gemobiliseerd werd, bleek, dat de Generale Staf en het Departement van Oorlog zich op deze gebeurtenis ter dege hadden voorbereid; men kreeg den indruk dat alles vlot van stapel liep, en dit kon alleen omdat ieder onderdeel van de legermachine reeds in vreedstijd op het overgaan tot den mobilisatietoestand was ingericht. *Ieder* onderdeel van de machine — wanneer men althans de militaire rechtspleging niet als deel der legerorganisatie beschouwt.

Met het vooraf organiseren van het rechtswezen bij het leger op voet van oorlog had niemand zich bemoeid. De militaire rechtspleging, stiefkind onzer wetgeving, werd door het Departement van Oorlog steeds beschouwd als een aanhangsel van het krijgswezen waarmede het departement zich zoo weinig mogelijk had in te laten; de collega's van „Justitie” zouden er wel voor zorgen. 1) Nu, „Justitie” deed dit dan ook, maar altijd met eenigen tegenzin, gevolg van de meening van het gros der Nederlandsche juristen, dat afzonderlijke militaire rechtspraak eigenlijk uit den boeze is. In tijd van vrede komt het er niet zooveel op aan, wie zich de zorg voor de militaire rechtspleging aantrekt, al is het onbegrijpelijk, dat het legerbestuur zich niet meer gelegen laat liggen aan een tak van dienst, die van zooveel belang is voor het in stand houden der krijgstucht. Een gevolg van dezen gang van zaken is echter, dat de inrichting van de militaire justitie bij mobilisatie niet was voorbereid. En een zeer natuurlijk gevolg. Van het Departement van Justitie mag men niet verwachten dat het zich bezig houdt met het nemen van maatregelen met het oog op een mogelijk mobiel maken van het leger; dit is het werk van den Generalen Staf, die uit den aard der zaak van de gedachte aan een mogelijken oorlog steeds vervuld is.

Indien dan ook de mobilisatie van het leger onmiddellijk gevolgd was door een veldtocht, en niet uitgelopen was op een op oorlogsterkte houden van het leger, zonder dat in militairen zin tijd van oorlog aanwezig is, dan was een tijdig verzekeren van de militaire rechtspleging bij het veldleger zeer bezwaarlijk geweest.

Men had de bepalingen van den derden titel van de Regtspleging bij de Landmagt, handelende over de Krijgsraden te velde, en het

1) Vgl. Mil. Spectator 1904 blz. 916.

boekwerk „Oorlogsorganisatiën”, dit laatste samengesteld toen de ongewijzigde Regtspleging nog in werking was, en waarin bij iedere divisie en facultatief bij de cavalerie-brigade vermeld werden zeven officieren, leden van den krijgsraad, een auditeur-militair en een provoost-geweldige (burgerpersonen), pro memorie.

Waren wij in den oorlog betrokken, had ons leger, om de woorden van artikel 243 R. L. te gebruiken een veldtogt moeten openen, dan hadden, hetzij door de Koningin, hetzij, krachtens opdracht van Hare Majesteit, door den Opperbevelhebber van de Land- en Zeemacht, vier of vijf krijgsraden van drie officieren, en evenveel officieren-commissarissen en secretarissen, en door de Koningin vier of vijf auditeurs-militair moeten worden benoemd.

De benoeming der krijgsraden, officieren-commissarissen en secretarissen zou wel geen groote moeilijkheden met zich mede gebracht hebben, maar waar hadden de auditeurs-militair zoo plotseling vandaan moeten komen? Was men zeker dat daarvoor vier of vijf rechtsgeleerden beschikbaar waren? En dan liefst juristen die op de hoogte waren van het militair recht! Juist bij de krijgsraden te velde toch behoort de auditeur goed thuis te zijn in de militaire wetboeken; men bedenke dat het Wetboek van Militair Strafrecht nog altijd niet is ingevoerd, dat de krijgsraden te velde dus het gebrekige Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande zullen moeten toepassen, ook op burgers, en nog wel zonder approbatie of hooger beroep, slechts gebonden aan het fiat executie van den commandeerenden generaal. Dat Crimineel Wetboek mist een voorschrift als dat van artikel 9 van het Wetboek van Militair Strafrecht, dat de doodstraf niet mag worden uitgesproken dan indien de rechter oordeelt dat de veiligheid van den Staat haar toepassing eischt, — integendeel, stelt op talloze misdrijven geen andere straf dan de doodstraf. Bovendien is de auditeur te velde geheel op eigen kennis aangewezen, advies van anderen kan hij niet inwinnen, een bibliotheek is niet tot zijn beschikking. Dit brengt ons van zelf op een ander punt: hoe moesten de dan benoemde auditeurs-militair te velde aan wetboeken en handboeken komen, ingeval zij dit niet reeds bezaten? Een goede uitgave van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande, met aanwijzing van de straffen zooals die gewijzigd zijn sedert de Wet van 14 November 1879 (Stbl. 191) en de Invoeringswet van 15 en 19 April 1886 (Stbl. 64 en 92), was moeilijk te krijgen 1), de tweede druk van Pols, Crimineel Wetboek, eveneens; voor de jurisprudentie zijn de twee jaargangen van „Militaire Jurisprudentie” en de jaargangen van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift onmisbaar. Hoe kon de rechtsgeleerde die, tot nog toe zich niet met de studie van het militair recht hebbende ingelaten, deze werken niet bezat, zich die binnen enkele dagen aanschaffen?

1) Sedert zijn verschenen de door jurisprudentie opgehelderde uitgave van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande door Mr. Dr. G. L. van Oosten Slingelandt, en een uitgave, bewerkt door den 1sten Luitenant der Infanterie J. W. Wolters.

Was er gerekend op een voertuig voor de bagage van den auditeur, zijn boeken, zijn papieren, schrijfmiddelen, enz.? Was de auditeur te velde geassimileerd aan een militairen rang, was voor hem een uniform vastgesteld teneinde hem in het leger vrijheid van beweging te geven en — want men moet alles voorzien, ook tegen slagen —, ten einde hem tegenover den vijand als behoorende tot het leger aan te duiden en eventueel recht te geven op behandeling als krijgsgevangen officier, te vrijwaren voor het lot van den krijgsgevangen burger? Niets van dit alles was voorbereid. Een vergelijking met de veldpredikers en aalmoezeniers gaat hier niet op; ook aan hen is pas gedacht toen de mobilisatie een feit was; maar dat zij pas na een maand hun werk konden aanvangen, had niet zulke kwade gevolgen, als het geval zou zijn geweest bij de krijgsraden te velde.

Waren wij in de eerste week van Augustus 1914 in een oorlog gewikkeld, dan zou het lang geduurd hebben voor de krijgsraden te velde hun belangrijke taak hadden kunnen opvatten. Indien Mr. L. M. Rollin Couquerque gelijk heeft, dat er in een oorlog, waarin ons land betrokken is, voor de militaire rechtspraak niet veel te doen zou zijn 1), zou een dergelijke vertraging zoo erg niet geweest zijn. Maar is die verwachting wel gegrond? Zeker, in veel gevallen, bijvoorbeeld lafhartigheid voor den vijand gedurende het gevecht, dienstweigering voor den vijand, verwekken van een paniek, zal de officier met de revolver in de vuist onmiddellijk afdoend ingrijpen, en den dader niet aan de justitie overlaten, die voor zulke gevallen te langzaam werkt. Het is ook mogelijk dat de gewone gevallen van dienstweigering, insubordinatie en, in den eersten tijd, desertie, zooals die in vreedetijd plegen voor te komen, in de nabijheid van den vijand zeldzamer zullen zijn, tengevolge van het besef van de noodzakelijkheid van ernstige plichtsvervulling en van eendrachtige samenwerking, dat dan zelfs in de weerbarstigste gemoederen zal doordringen. Daartegenover staat weer, dat de oorlogstoestand nieuwe delicten met zich medebrengt, zooals spionage, correspondentie met den vijand houden, strooperijen, geweldenarijen tegen ingezetenen, ernstige schendingen van dienstplichten. Natuurlijk zal het in sommige gevallen niet mogelijk blijken het bewijs te leveren van het te last gelegde feit; de getuigen kunnen inmiddels gesneuveld of krijgsgevangen gemaakt zijn, het korps waarbij het feit voorviel kan van de divisie afgeraakt zijn. Maar, uitgezonderd dan in dergelijke gevallen, zal, als er bij iedere divisie een krijgsraad is, bij een doeltreffende behandeling der aangebrachte zaken, snel optreden van auditeur en officier-commissaris, bijgestaan door marechaussee, de berechting door den Krijgsraad in de meeste gevallen doorgezet kunnen worden, althans zoolang de divisie niet gedesorganiseerd is. Was

1) In zijn lezing over „het Nederlandsch militair strafrecht voornamelijk in oorlogstijd”, gehouden op 24 Februari 1915 op uitnodiging van de Juridische Faculteit van het Amsterdamsche Studentenkorps en opgenomen in Deel X van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, blz. 637.

dus in 1914 het mobilisatietelegram onmiddellijk gevolgd door een oorlog, dan zou de militaire rechtspleging bij het veldleger vermoedelijk veel te laat en gebrekkig in werking getreden zijn.

En thans is het leger ruim twee en een half jaar mobiel. Zijn de voorbereidende maatregelen waarvan boven sprake was *nu* getroffen? Het is niet bekend of men zich verzekerd heeft van rechtsgeleerden die belast kunnen worden met de functie van auditeur-militair bij de krijgswraden te velde, of voor die auditeurs een uniform is vastgesteld, of voor hen bibliotheken zijn ingericht, imprimé's in gereedheid zijn gebracht, enz. Wel vindt men in het X^e deel van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift op blz. 1 een Koninklijk besluit van 12 Augustus 1914, n° 50, waarbij aan den Opperbevelhebber van de Land- en Zeemacht is opgedragen, telkens wanneer het noodig mocht zijn en de dienst zulks gedooft, een of meer krijgswraden te velde te benoemen benevens een of meer officieren-commissarissen tot het hooren der beschuldigten en het inwinnen der noodige informatiën, eveneens wanneer dit noodig mocht zijn en de dienst zulks gedooft.

Eenige gepensioneerde hoofdofficieren hebben zich, blijkens een bericht in de dagbladen, 1) bereid verklaard te zijner tijd een benoeming tot president van een krijgswraad te velde aan te nemen.

De aanstelling van auditeurs-militair te velde moet krachtens art. 251 R. L. door den Vorst geschieden; de secretarissen zal de Opperbevelhebber moeten benoemen.

Hiermede is omtrent den staat van voorbereiding waarin zich de rechtspleging bij ons veldleger bevindt, vermoedelijk alles gezegd. 2)

Voldoende voorbereiding is echter slechts mogelijk, wanneer men het beginsel, dat de vredesorganisatie van een leger zoo moet zijn, dat in den kortst mogelijken tijd tot de oorlogsformatie kan worden overgegaan, ook op de militaire rechtspleging toepast.

Zonder wetswijziging zal men dit beginsel hier te lande niet kunnen doorvoeren, en die wetswijziging zal eerst tot stand kunnen komen door invoering van een nieuw Wetboek van Militaire Strafvordering. De voorbereiding van dat nieuwe Wetboek is nog wel niet begonnen, maar het is vermoedelijk niet ondienstig reeds thans te wijzen op de lessen, die men uit de mobilisatie van 1914 kan putten.

Teneinde een snelle inrichting van het rechtswezen bij het veldleger te kunnen verzekeren zal het in de eerste plaats noodig zijn, dat men breekt met het thans geldende systeem om de rechtsmacht der krijgswraden in vredetijd te verbinden aan bepaalde gedeelten van het grondgebied des Rijks. Dit systeem heeft ten gevolge, dat bij het te velde trekken van de hoofdmacht van ons leger, — het

1) Vgl. M. R. T. XI blz. 474 en XII blz. 5

Red. M. R. T.

2) Wij kunnen den geachten inzender gerust stellen. De eigenlijke rege-
ling voor de rechtspleging bij het veldleger voor tijd van oorlog is reeds
geruimen tijd geleden gereed gekomen, doch enkele onderdeelen behoeven
nog nadere uitwerking, waarmede men spoedig hoopt gereed te komen.
Binnen kort hoopen wij in de gelegenheid te zijn omtrent deze aangele-
genheid een en ander te publiceeren.

Red. M. R. T.

veldleger, — de bestaande krijgsraden, die natuurlijk veel beter berekend zijn voor hun taak dan de nieuw op te richten krijgsraden te velde, alle verband met dat veldleger verliezen en hun werkzaamheden beperkt zien tot de behandeling der strafzaken, afkomstig van de troepen die in hun territorium zijn achtergebleven, de vestingtroepen, de depots en de grens- en kustwacht. Deze niet tot het veldleger behorende troepen vertegenwoordigen weliswaar nog een aanzienlijke macht, veel meer dan de vredessterkte van het geheele leger, zoodat de gewone krijgsraden niet zonder werk zullen zijn, doch de presidenten en auditeurs dier krijgsraden behooren hun kennis en ervaring te kunnen gebruiken daar waar die, zooals boven reeds werd aangevoerd, het meest noodig zijn, bij het veldleger, waar een goede militaire justitie tot het in stand houden der krijgstuft, tot het onderdrukken van wat het Crimineel Wetboek noemt „gewelddaden en strooperijen”, en tot het beveiligen van het leger tegen spionage en andere gevaren, die het van de zijde van burgers bedreigen, van het meeste gewicht is.

De rechtsmacht der krijgsraden zal daarom reeds in vredestijd moeten worden verbonden, niet aan stukken grondgebied, maar aan bepaalde onderdeelen van het veldleger. Aangenomen dat de vredesorganisatie van ons leger, in hoofdzaak weer wordt zooals die voor de mobilisatie was, zal er bij iedere divisie een krijgstraad moeten zijn. De bevoegdheid om naar den krijgstraad te verwijzen en dezen bijeen te roepen, thans opgedragen aan den Plaatselijken of Garnizoens-Commandant, wordt dan gegeven aan den Divisie-commandant. Bij mobilisatie gaat de krijgstraad der divisie met de divisie mede als krijgstraad te velde. Daaruit volgt dat ook de president van den krijgstraad te velde een burger-rechtsgeleerde zal zijn, waartegen, nu de burgerpresident in vredestijd eenmaal is aanvaard, geen overwegend bezwaar kan bestaan. 1) De niet tot een divisie behorende korpsen, de vesting-artillerie, genietroepen, torpedisten, pontonniers, luchtvaartafdeeling, administratietroepen, marechaussee, landweerdistricten, worden in vredestijd (zoolang zij niet in divisieverband dienst doen) met inachtneming van de plaats hunner garnizoenen over het rechtsgebied der divisiekrijgsraden verdeeld.

Wanneer het personeel van den divisiekrijgstraad met de divisie te velde trekt, treden in de vredesstandplaats (zoveel mogelijk het garnizoen van den divisiecommandant) een president-plaatsvervanger en een auditeur-militair-plaatsvervanger op, en vormen met daartoe te benoemen officieren een plaatsvervangenden krijgstraad der divisie voor de behandeling der zaken die ten tijde der mobilisatie voor den Krijgstraad aanhangig waren en der strafzaken die zullen voorkomen bij de niet tot het veldleger behorende troepen die aan de rechtsmacht van den divisie-krijgstraad onderworpen zijn, dezen na verwijzing door een daartoe bij Koninklijk Besluit aange-

1) Zoolang het nut van dezen vredesmaatregel nog niet glashelder bezeten is, ware zij niet uit te breiden. Er wordt nog te veel aan dat nut getwijfeld om naar deze uitbreiding te verlangen. Red. M. R. T.

wezen autoriteit 1); deze plaatsvervangende krijgswaarden nemen tevens zooveel mogelijk de plaats in van de temporaire krijgswaarden, die volgens de (op dit punt thans buiten werking gestelde) Wet, regerende den Staat van Oorlog en van Beleg, moeten worden opgericht in gebied dat in staat van beleg is verklaard, en kunnen — als het zoover mocht komen — worden aangewezen als krijgswaarden in de liniën of stellingen.

Reeds in tijd van vrede worde vastgesteld de militaire rang die de presidenten en auditeurs te velde zullen bekleeden en de uniform die zij dan zullen dragen; tevens worde aan de auditeurs opgedragen een beknopte reisbibliotheek klaar te houden om bij mobilisatie mede te nemen.

Was de militair-rechtelijke macht bij ons leger thans zoo georganiseerd, dan zou het langdurig mobiel houden van het leger zonder dat wij oorlogvoeren ook minder bezwaren hebben ten opzichte van de rechtspleging; 2) het nadeel van het verbinden van de rechtsmacht van krijgswaarden aan territorium komt uit nu het veldleger op oorlogsterkte geconcentreerd is in het midden en het zuiden des lands. Had iedere divisie haar eigen krijgswaad dan was niet noodig geweest een ingewikkelde regeling van de militaire rechtspleging bij de troepen in Noordbrabant, Limburg en Gelderland ten zuiden van de Waal zooals die is vastgesteld bij beschikking van den Minister van Oorlog van 25 Maart 1915 1e Afd. n°. 7 (Legerorders 1915, Deel B. n°. 108, Militair-Rechtelijk Tijdschrift Deel X blz. 426), 3) evenmin waren dan noodig geweest de bepalingen, dat Oostelijk en Westelijk Zeeuwsch Vlaanderen ieder als een garnizoen moeten worden beschouwd (Legerorders 1915 Deel B. n°. 203 en n°. 246, Militair-Rechtelijk Tijdschrift Deel XI, blz. 2 en 3), 3) dan was niet de Krijgswaad te 's-Hertogenbosch, in wiens gebied het grootste deel van het veldleger gekantonneerd is, overstelt met arbeid.

Intusschen, dat de mobilisatie van het leger niet gepaard gaat met oorlog zal wel een zeldzaamheid zijn. En in geval van een veldtocht heeft de boven geschetste inrichting der militair-rechtelijke macht het groote voordeel, dat de vredesorganisatie zich volkomen aanpast aan de oorlogsorganisatie, dat overgang van de eene in de andere zonder eenige moeite en onmiddellijk plaats heeft. En, het kan niet genoeg worden gezegd, de militaire rechtspleging is zoo gewichtig

1) B.v. de commandant eener linie of stelling, voor zoover die troepen daartoe behooren, en verder de territoriale bevelhebbers.

2) Men leze de bijdrage van Mr. M. H. de Boer, Militaire Rechtspleging tijdens de Mobilisatie, in Weekblad van het Recht n°. 9995, en de daarop gevolgde gedachtenwisseling, overgenomen uit W. 9995, 9997, 10001, 10007 en 10009 in deel XII van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, blz. 212.

3) Gewijzigd bij Beschikking van den Minister van Oorlog van 25 Febr. 1916 1e Afd. n°. 1. (Legerorders 1916 Deel B. n°. 47, Milit.-Recht. Tijdschrift Deel XI blz. 446). Daarna ingetrokken bij Beschikking van 7 September 1916 1e Afd. n°. 129 (Legerorders 1916 Deel B. n°. 237, Milit.-Recht. Tijdschrift Deel XII blz. 193), waarbij opnieuw bepaald is welke gebieden als afzonderlijke garnizoenen moeten worden beschouwd.

voor de strijdbaarheid van het leger dat het onverantwoordelijk is aan haar minder aandacht te schenken dan aan het leger zelf.

Er is meer. Een van de redenen waarom niet aan den auditeur-militair doch aan den militairen bevelhebber de bevoegdheid om militairen, die van een strafbaar feit verdacht worden, naar den krijgsraad te verwijzen is opgedragen, is de noodzakelijkheid dat de militaire chef, die aansprakelijk is voor de handhaving van de krijgstuicht onder zijn troep, het dan ook zelf in de hand moet hebben om inbreuken op de krijgstuicht te vervolgen. 1) Dit zeer juiste beginsel wordt in onze tegenwoordige rechtspleging bij de landmacht in vreedstijd ook wel toegepast, maar geheel averechts, immers door de verwijzing naar den krijgsraad te doen plaats hebben door den plaatselijken- of garnizoenscommandant, die niet verantwoordelijk is, 2) althans niet in ruimen zin, voor de handhaving van de krijgstuicht bij de korpsen; veel juister is het om de bevoegdheid tot verwijzing naar den krijgsraad op te dragen aan den Commandant der Divisie, die wel verantwoordelijk is voor de goede tuicht onder zijn troepen. Dit nu wordt mogelijk gemaakt door de invoering van divisiekrijgsraden, ook in vreedstijd. Geheel en al door te voeren is het in vreedstijd natuurlijk niet, namelijk niet ten opzichte van de troepen die niet tot een divisie behooren, maar ten aanzien van de geheele infanterie, cavalerie en veld-artillerie zou het beginsel dan toch zuiver worden toegepast.

Ten slotte zij hier nog gewezen op een zaak, die weliswaar slechts zijdelings verband houdt met militaire rechtspleging, maar toch behoort tot het gebied van het militair recht, te weten de rechtsgeleerde voorlichting der militaire autoriteiten op ander gebied dan dat van het strafrecht. Van het oogenblik af dat gedeelten van het grondgebied des Rijks in staat van oorlog of van beleg zijn verklaard, krijgen de militaire bevelhebbers maatregelen te nemen, die

1) Zoo zegt b.v. de memorie van toelichting bij het, sedert wet geworden, ontwerp der „Militär-strafprozessordnung“ in Oostenrijk: „Der militärische Kommandant ist für die Aufrechterhaltung der Rechtsordnung „und der Disziplin in die Armee verantwortlich. Dieser Aufgabe kann er „nur dann gerecht werden, wenn ihm innerhalb seines Kommandobereiches auf die Strafverfolgung ein maßgebender Einfluss eingeräumt und „die Möglichkeit gesichert wird, das Interesse der Erhaltung der Disziplin „vor dem erkennenden Gerichte energisch zu vertreten. Militärische Kommandogewalt und Strafverfolgungsrecht müssen daher in einer Hand „vereinigt sein. Der militärische Befehlshaber ist der berufene Hüter und „Wächter der militärischen Rechtsordnung. Eine von dem Kommandanten unabhängige Staatsanwaltschaft ist mit der Autorität und mit der Verantwortunglichkeit des militärischen Befehlshabers nicht vereinbar.“

(31 der Beilagen zu den stenogr. Protokollen des Abgeordnetenhauses XXI. Session 1911, blz. 189).

Zie ook de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer over het Wetsontwerp tot wijziging van de Rechtspleging bij de Landmagt, (Bijlagen zitting 1904—1905, 25 n°. 1, blz. 4).

2) In 1814, toen de meeste garnizoenen tevens vestingen waren, was dat anders.

zij zonder juridische hulp onmogelijk naar behooren kunnen treffen. Het vaststellen van politieverordeningen en keuren, het uitvaardigen van bevelen, bovenal het beoordeelen hoever de hun bij de wetten betreffende den staat van oorlog en van beleg, de inkwartiering, de militaire inundatiën, de onteigening gegeven bevoegdheid gaat, vereischt rechtsgeleerde voorlichting, — ter voorkoming van vergissingen die niet alleen de burgerij schade kunnen berokkenen maar ook het aanzien, het prestige van het militair gezag ernstig kunnen benadeelen.

Ook deze aangelegenheid behoort in vreedstijd te zijn voorbereid. Zoodra de Koning bepaald heeft dat oorlogsgevaar aanwezig is, worden de commandanten van liniën en stellingen en de territoriale bevelhebbers voor vragen van juridischen aard gesteld. Zonder uitstel moeten die autoriteiten dan rechtsgeleerd advies kunnen inwinnen. Daartoe is het noodig dat *vooraf* zijn aangewezen de rechtsgeleerde reserve-officieren die bij mobilisatie aan hunne staven worden toegevoegd. Met het oog op de kwesties van administratief-rechtelijken aard die zich bij de commandementen der liniën en stellingen kunnen voordoen, behoort de toe te voegen jurist daar zoo mogelijk een ambtenaar van een provinciaal gouvernement te zijn; op die wijze wordt het zoo noodige contact verkregen tusschen stelling-commando en provinciaal bestuur. 1)

Na de mobilisatie van 1914 zijn wel rechtsgeleerde reserve-officieren aan de Territoriale Bevelhebbers toegevoegd, maar eerst na verloop van eenigen tijd, en juist op de eerste dagen komt het aan; de meest ingrijpende maatregelen kunnen dan noodig zijn. Men mag er niet op rekenen dat ook de volgende mobilisatie niet — of eerst na verloop van jaren — door oorlog wordt gevolgd, en dat het legerbestuur dan wéér de gelegenheid krijgt om rustig voort te werken aan de verbetering van het leger en van alles wat daarmee samenhangt! Het moge waar zijn, dat men het in tijd van oorlog niet zoo nauw kan en behoeft te nemen met de bevoegdheden van het militair gezag, maar zelfs dan is het toch beter, zoo het eenigszins kan, op wettelijken grondslag te blijven.

Januari 1917.

C. W. THÖNE.

1) Men denke aan de huisvesting van bewoners van geïnundeerde terreinen, aan de voeding van de bewoners van tot liniën of stellingen behoorend gebied.

**Statistische gegevens betreffende den arbeid van den
Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement
gedurende het jaar 1916.**

Door den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, standplaats *'s-Hertogenbosch*, zijn in het tijdvak van 1 Januari—31 December 1900 zestien gewezen *twee duizend acht honderd drie en negentig* vonnissen, waarvan er *vijftien honderd vijf* betroffen overtredingen, terwijl de overige *dertien honderd acht en tachtig* betroffen misdrijven al of niet in samenloop met overtredingen.

Bovendien werden gegeven *honderd vijf* beschikkingen op klachten over een disciplinaire straf.

De gewezen vonnissen, waarvan een groot aantal, tengevolge van voeging en samenloop meer dan één strafbaar feit behelsden, deden uitspraak over een aantal van *drie duizend vier honderd een en negentig* strafbare feiten, en wel *een duizend zeven honderd acht en zestig* misdrijven en *een duizend zeven honderd drie en twintig* overtredingen.

Van een en ander volgt hier de specificatie.

OMSCHRIJVING.	Artikel Strafwet	Aantal
A. MISDRIJVEN:		
<i>Crim. Wetboek.</i>		
Zich als officier niet met alle voorhanden middelen tegen algemeenen opstand verzetten	83	1
Dienstweigering	95	209
Insubordinatie met woorden en gebaren ..	99	207
Idem met daden	100	130
Idem tegen schildwacht	102	1
Zich van een valschen verlofpas bedienen	104	12
Eerste desertie met arrestatie	134	127
Idem met vrijwillige terugkomst niet binnen 4 weken	17 134	55
Tweede desertie met arrestatie	136	76
Idem met vrijwillige terugkeer niet binnen vier weken ..	17 136	19
Idem met vrijwillige terugkeer binnen vier weken	137	178
Derde desertie	138	31
Desertie met schietgeweer	144	2

OMSCHRIJVING.	Artikel Strafwet	Aantal
Desertie onderofficier commandant van de wacht	148	2
Desertie van de wacht	149	7
Diefstal door schildwacht	188	1
Diefstal bij kwartiergever	189	15
Diefstal in slaapkwartier	191	27
Verkoopen gouvernementsgoed	193	7
Ontvreemding door geëmployeerden	199	1
Ontrouwe administratie	200	1
<i>Wetb. van Strafrecht.</i>		
Opruiing	131	7
Huisvredebreuk	138	1
Geweldpleging tegen goederen	141	2
Brandstichting	157, 10	1
Poging tot omkoopng	177	3
Bedreiging ambtenaar tot nalaten ambts- handeling	179	1
Wederspannigheid	180	67
Idem door 2 vereenigde per- sonen	182	2
Belemmering ambtshandeling	184	1
Onttrekken van eenig goed aan beslag ..	198	1
Valschheid in geschrifte	225	10
Valsche geneeskundige verklaring	229	2
Valsche reispas	231	1
	239	4
	245	2
Zedemisdrijven	246	5
	247	4
	248 bis	1
	251 bis	1
Dierenmishandeling	254	3
Belediging ambtenaar in functie	267	13
Bedreiging met geweld om iets te dulden .	285	3
Poging tot doodslag	45, 287	2
Mishandeling	300 al. 1	92
Idem zwaar lichamelijk letsel ten gevolge hebbende	300 al. 2	1
Idem den dood tengevolge heb- bende	300 al. 3	1
Idem door ambtenaar	44, 300	6
Zware mishandeling	302 al. 1	1

OMSCHRIJVING.	Artikel Strafwet	Aantal
Idem den dood tengevolge hebbende	302 al. 2	3
Mishandeling tegen ambtenaar	304, 2o	15
Dood door schuld	307	1
Zwaar lichamelijk letsel door schuld	308	3
Diefstal	310	75
Idem door ambtenaar	44, 310	6
Medeplichtigheid aan diefstal	48, 310	1
Diefstal door drie vereenigde personen van vee uit weide	311, 1o. 4o	1
Idem gedurende nachtrust	311, 3o.	2
Idem door twee of meer vereenigde personen	311, 4o.	3
Idem idem door ambtenaren	44, 311, 3o	2
Idem met braak	311, 5o.	1
Medeplichtigheid aan diefstal met braak .	48, 311, 5o	1
Diefstal met geweldpleging	312	1
Strooperij	314	1
Idem	314, 315, 2o	2
Verduistering	321	65
Idem door ambtenaar	44, 321	3
Oplichting	326	5
Vernieling	350	43
Als ambtenaar gift aannemen	363	14
Heling	416	6
<i>Andere wetten.</i>		
Verboden uitvoer ... Wet 3 Aug. '14 (S. 344)	1 en 2	3
Poging tot verboden uitvoer ... Wet 3 Aug. '14 (S. 344)	45 W.v.S.	37
Medeplichtigheid aan poging tot verboden uitvoer ... Wet 3 Aug. '14 (S. 344) ..	45, 48 WvS	4
Verboden vervoer ... Wet 31 Dec. '15 (S. 535)	2 en 11	117
Ongeoorloofde verwijdering door geïnter- neerden .. Wet 31 Dec. '14 (S. 666) ..	3	3
Terugkeer in staat van beleg verklaard gebied	3
Totaal misdrijven		1768

OMSCHRIJVING.	Artikel Strafwet	Aantal
B. OVERTREDINGEN.		
<i>Wetb. v. Strafrecht.</i>		
Ordeverstoring	426, 1o.	3
Rijder onbeheerd laten staan	427, 5o	2
Nachtrumoer	431	1
Opgeven valschen naam	435, 3o.	74
Openbare dronkenschap	453	49
Veldpolitie	460	4
Idem	461	15
Wegblijven als getuige	444	1
Motor- & Rijwielreglement		1433
Jachtwet		60
Vogelwet		3
Visscherijwet		8
Drankwet		2
Spoorwegwet		5
Binnenaanvaringsreglement		1
Loterijwet		1
Wapenwet		5
IJKwet		1
Arbeidswet		1
Uitlokking tot overtreding boterwet		1
Provinciaal Wegenreglement		2
Politieverordeningen		24
Verordeningen militair gezag		27
Totaal overtredingen		1723
C. BESCHIKKINGEN.		
<i>in reclamezaken.</i>		
Klacht ongegrond		73
Klacht ongegrond met wijziging strafreden		1
Klacht ongegrond met oplegging straf wegens oneerbiedig klagen		4
Klacht ongegrond; met oplegging straf wegens oneerbiedig klagen; met wijziging strafreden		1
Klacht wettig; verwijdering van straf en strafreden		21
Klacht gedeeltelijk wettig; wijziging strafreden		4
Klacht gedeeltelijk wettig; wijziging straf en strafreden		1
Totaal Beschikkingen in reclamezaken		105

Ter vergelijking wordt hieraan toegevoegd de mededeeling, dat in het jaar 1913 door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch (voormalig Tweede Militaire Arrondissement) werden gewezen 242 vonnissen, waarvan 109 betreffende misdrijven en 133 betreffende overtredingen, terwijl 7 beschikkingen werden genomen op klachten over een disciplinaire straf. Rekent men nu het tegenwoordig arrondissement een derde grooter dan het voormalig, dan levert dit op, een getal van plus minus 325 vonnissen en plus minus 10 beschikkingen, zoodat de arbeid van den Krijgsraad in 1916 ongeveer het negenvoudige bedroeg van hetgeen in normale tijden het geval zou zijn geweest.

's-Hertogenbosch, 6 Februari 1917.

De Samenstellers,

J. v. d. GRINTEN, Aud-Mil. plv.
H. G. DONNER, Secr. plv.

W E T G E V I N G .

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL. ZITTING 1916—1917. — 348.

Wijziging en aanvulling van de wet tot vaststelling van een tarief van geregtskosten in strafzaken, waarvan de militaire regter kennis neemt.

Bij Koninklijke Boodschap van 15 Januari 1917 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende wetsontwerp ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat wijziging en aanvulling van de wet tot vaststelling van een tarief van geregtskosten in strafzaken, waarvan de militaire regter kennis neemt, noodzakelijk is;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

De wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 67) tot vaststelling van een tarief van geregtskosten in strafzaken, waarvan de militaire regter kennis neemt, gewijzigd bij de wet van 7 December 1908 (*Staatsblad* n°. 360), ondergaat de volgende veranderingen.

Artikel I.

In artikel 3 worden de woorden: „, door den fiscaal van den zee-krijgsraad of door den auditeur-militair”, gelezen: of van den krijgsraad, of door den officier-commissaris.

Artikel II.

Artikel 4 wordt gelezen als volgt:

Ten aanzien van extracten, grossen en afschriften die, niet voor den dienst gevorderd, door belanghebbenden ten hunnen koste worden verlangd, vindt de bepaling van artikel 30 van het tarief, bedoeld in artikel 1 overeenkomstige toepassing.

Ongeteekende copieën van vonnissen en sententiën kunnen ver-

kregen worden op de wijze en tegen de kosten door Onzen Minister van Justitie te bepalen.

De opbrengst der in dit artikel bedoelde kosten komt ten bate van 's Rijks kas.

De griffier van het Hoog Militair Gerechtshof en de secretarissen der krijgsraden ontvangen deze gelden en verantwoorden die aan 's Rijks kas.

Artikel III.

Artikel 5 wordt gelezen als volgt:

De verblijfkosten van den advocaat-fiscaal, van den voorzitter, de leden en den griffier van het Hoog Militair Gerechtshof, van officieren-commissarissen en van secretarissen bij de informatiën, van de voorzitters en de leden der krijgsraden, de fiscaals, de auditeurs-militair en de secretarissen bij de krijgsraden, worden berekend naar de bepalingen, welke door Ons, ter regeling van de vergoeding van reis- en verblijfkosten, wegens reizen voor 's Rijks dienst zijn of nader zullen worden vastgesteld, en voor zoover betreft de officieren-commissarissen en de secretarissen bij de informatiën en de leden van en de secretarissen bij de krijgsraden, volgens hun militairen rang.

De verdere bepalingen van het in artikel 1 bedoelde tarief, betrekkelijk de reis- en verblijfkosten van regterlijke ambtenaren, zijn op hen toepasselijk.

Artikel IV.

In het eerste lid van artikel 6 worden de woorden: „Aan den exploitateur van het Hoog Militair Gerechtshof” gelezen:

Aan den exploitateur van het Hoog Militair Gerechtshof en aan den onderofficier bij een zeekrijgsraad met het doen van exploiten belast.

In het tweede lid van dat artikel wordt het woord „hij” gelezen:

De eerstgenoemde exploitateur
en worden achter het woord: „gesteld” gelezen de woorden:
en geschiedt voor laatstbedoelden onderofficier de berekening volgens zijn militairen rang.

Artikel V.

In het eerste lid van artikel 7 wordt het woord „raden-commissarissen” gelezen:

raden-commissarissen bij dat Hof,

en worden de woorden: „de fiscaals bij de zeekrijgsraden of de auditeurs-militair” gelezen:

de voorzitters der krijgsraden en de officieren-commissarissen bij de informatiën.

Het tweede lid van genoemd artikel 7 wordt gelezen als volgt:

Artikel 70 van het in artikel 1 bedoeld tarief is op hen toepasselijk, met dien verstande echter, dat kan worden volstaan met het hooren van den Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof, indien tegen het hooren van den officier-commissaris, die de toeschatting deed, wegens diens verblijf buiten het Rijk in Europa bezwaren bestaan.

Artikel VI.

In het tweede lid van artikel 8 worden de woorden „de fiscaals bij de zeekrijgsraden of de auditeurs-militair” gelezen:

de voorzitters der krijgsraden en de officieren-commissarissen bij de informatiën.

Overgangsbepaling.

De griffier van het Hoog Militair Gerechtshof, de fiscaal, de auditeurs-militair en de secretarissen der krijgsraden genieten geenerlei schadeloosstelling uit hoofde der bij deze wet aangebrachte wijzigingen der bepalingen van het tarief.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

De Minister van Justitie,

MEMORIE VANTOELICHTING.

Bij het hooren van getuigen in strafzaken, van welke de militaire regter kennis neemt, doet zich de moeilijkheid voor, dat de officier-commissaris bij de informatie, als in het Tarief niet genoemd, geen toeschatting van gelden aan door hem gehoorde getuigen kan doen, zoodat die toeschatting moet gescheiden door andere, wél in het Tarief genoemde ambtenaren.

Sedert slechts één zeekrijgsraad in Europa voor het geheele land bestaat, zijn de bezwaren tegen eene dergelijke regeling toegenomen.

Zoo moet de toeschatting van gelden aan te Hellevoetsluis gehoorde getuigen geschieden door den fiscaal bij den zeekrijgsraad te Helder, waarna de getuigen bij den ontvanger in laatstgenoemde plaats over het hun toekomende kunnen beschikken.

Bij de landmacht kunnen dezelfde bezwaren rijzen; nu het aantal militaire arrondissementen van 5 op 3 is teruggebracht, zal dikwijls de afstand tusschen de plaats waar het verhoor door den officier-commissaris wordt afgenomen en die waar de ambtenaar zetelt, die

de toeschatting moet doen, tevens de plaats waar de getuige over de toegeschatte gelden kan beschikken, te groot zijn.

Vandaar dat wordt voorgesteld artikel 7, eerste lid, der onderwerpelijke Tariefwet in dien zin te wijzigen, dat den officier-commissaris tot het doen van toeschattingen aan door hem gehoorde getuigen de bevoegdheid worde verleend.

Bij het verleenen van deze bevoegdheid dient echter een enkel bezwaar, daartegen rijzende, ondervangen te worden.

Het zal kunnen voorkomen, dat een officier-commissaris bij de zeemacht dadelijk na het eindigen van zijne functie als zoodanig scheep gaat naar het buitenland, of dat een officier-commissaris bij de landmacht eene detachering buiten het Rijk in Europa aanvaardt.

Rijzen bedenkingen tegen toeschattingen door deze officieren gedaan, zoo zal het uiterst moeilijk, zoo niet onmogelijk zijn, de voorschriften der wet in zake het maken van bedenkingen tegen toeschattingen op te volgen.

Artikel 7, tweede lid, van het Tarief in militaire strafzaken toch verklaart artikel 70 van het Tarief, vastgesteld bij de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 66) toepasselijk, zoodat de ambtenaar, die de toeschatting, waartegen bedenking is gerezen, deed, zal moeten worden gehoord, alvorens tot verhaal van het te veel of ten onrechte toegeschatte kan worden overgegaan.

Ter bevordering van den in deze gewenschten spoed wordt nu voorgesteld de mogelijkheid te openen om, bij verblijf van de betrokken officieren buiten het Rijk in Europa, in hunne plaats te hooren den advocaat-fiscaal, die dan de belangen van de afwezigen waarneemt.

Naast deze voorstellen tot wijziging van artikel 7 (artikel V van het ontwerp) strekken de wijzigingen, voorgesteld bij de artikelen I, III, IV en VI, om de daarbij aangeduide voorschriften in overeenstemming te brengen met de bij de nieuwe wetten op de rechtspleging gewijzigde titulatuur en bevoegdheid van het aan de militaire rechtspraak deelnemend personeel.

Buiten verband met de gewijzigde rechtspleging staat de voorgestelde wijziging van artikel 4 der Tariefwet (artikel II van het ontwerp). Bij deze wijziging wordt uitgegaan van het beginsel, overal elders in onze wetgeving gehuldigd, dat de griffiers of secretarissen van gerechten naast hunne vaste bezoldiging, of althans vast geregelde bezoldiging, geen emolumenten zullen genieten uit hunnen werkkring als zoodanig, en dat tegenover de voldoening van het salaris van deze ambtenaren en het onder hen werkzame personeel door het Rijk eventueele baten uit hunne werkzaamheid voortvloeiend, ten bate van 's Rijks schatkist zullen komen.

De bepaling in dit artikel bovendien voorgesteld, betreffende ongeteekende kopieën, vindt haar grond in het feit, dat, waar in geen tarief van gerechtskosten deze zoogenaamde simpele kopieën worden genoemd, door den Minister van Justitie speciale voorschriften over

de afgifte en de kosten aan de griffiers der burgerlijke gerechten zijn gegeven.

Wenschelijk is het, dat uniformiteit in deze materie wordt gebracht door voor den griffier en de secretarissen der militaire rechtscolleges dezelfde voorschriften uit te vaardigen.

Eindelijk wordt voorgesteld om aan artikel 5 toe te voegen een tweede lid, dat oorspronkelijk deel van het artikel uitmaakte, doch bij de vorige wijziging der wet abusievelijk is uitgevallen (artikel III van het ontwerp).

In de praktijk zal dit geen verandering brengen, daar, bij gebreke van andere bepalingen, de reiskosten toch steeds volgens het oorspronkelijk bestaan hebbende voorschrift werden berekend.

Eene Overgangsbepaling als de voorgestelde is gewenscht. Gedurende het eerste jaar, dat de wetten van 31 October 1912 (*Staatsblad* n°. 337) en van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n°. 292) in werking waren, werd enkel door den secretaris van den zeerijksraad te Willemsoord uit de afgifte van afschriften bij-inkomsten genoten ten bedrage van ruim zes gulden.

De Minister van Justitie,

B. ORT.

Nota van Wijziging.

(Ingezonden bij brief van 5 Februari 1917).

In den aanhef wordt in plaats van de woorden: „gewijzigd bij de wet van 7 December 1908 (*Staatsblad* n°. 360)”, gelezen: „gewijzigd bij de wetten van 7 December 1908 (*Staatsblad* n°. 360) en van 31 October 1912 (*Staatsblad* n°. 337)”.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 24 Maart 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. F. A. C. Schröder.

De verordening van den Territorialen Bevelhebber in Overijssel, houdende verbod te vervoeren al datgene waarvan de uitvoer uit Nederland is verboden, tenzij dat vervoer gedekt is door een geleidelijet, is niet een politieverordening in den zin van art. 22 der Oorlogswet en berust evenmin op de bevoegdheid in art. 23 dier wet aan het militair gezag toegekend, maar berust op de bevoegdheid in art. 35 dier wet aan bedoeld gezag toegekend.

Onder het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, krachtens de bij de Oorlogswet bedoelde verordeningen gegeven, is in art. 49 dier wet ook te verstaan het niet naleven van de voorschriften, die in de bepalingen der verordeningen liggen opgesloten.

Van het bestaan eener verordening, die op de daarvoor voorgeschreven wijze is afgekondigd, behoeft in de telastlegging geen melding te worden gemaakt.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht appelland

en

G. A. W., oud 26 jaar, geboren te Gendringen, milicien-soldaat bij het 8e Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor van het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige J. de G., marechaussée 2e klasse te 's Heerenberg;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake dat hij op 21 Juli 1915 te Wijnbergen, gemeente Bergh, welke gemeente in staat van beleg verkeert, op den grintweg Braamt-Wijnbergen met kar en paard ongeveer 1000 K.G. steenkolen, geoderen waarvan de uitvoer uit Nederland toen verboden was, heeft vervoerd zonder dat dit vervoer gedekt was door een geleibiljet;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 4 October 1915 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen hem is te laste gelegd; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als:

het in de gemeente Bergh vervoeren van eenig goed waarvan de uitvoer uit Nederland is verboden, zonder dat dit vervoer gedekt is door een geleibiljet", en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene geldboete van drie gulden, met bepaling, dat die boete, bij gebreke van betaling binnen twee maanden na den dag, waarop het vonnis kan worden ten uitvoer gelegd, zal worden vervangen door hechtenis van drie dagen;

Overwegende dat ter terechtzitting van het Hof is verklaard door den getuige J. de G., marechaussée 2e klasse, dat hij op 21 Juli 1915 te Wijnbergen, gemeente Bergh, op den grintweg Braamt-Wijnbergen, gedaagde heeft aangetroffen, terwijl deze steenkolen, volgens zijne verklaring ongeveer 1000 K.G., met kar en paard vervoerde; dat hij toen aan gedaagde heeft gevraagd of deze een geleibiljet voor het vervoer van steenkolen had; dat gedaagde daarop antwoordde, dat hij geen geleibiljet had, dat de Boerenbond daarvoor zoude hebben gezorgd, maar het niet gedaan had;

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 25 September 1914 (Staatsblad nr. 463) o.a. de gemeente Bergh in de provincie Gelderland is verklaard in staat van beleg, terwijl bij de Wet van 21 December 1914 (Staatsblad nr. 575) is bepaald, dat de staat van beleg, verklaard bij genoemd Koninklijk besluit, wordt bestendig;

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 3 Augustus 1914 (Staatsblad nr. 365) de uitvoer van steenkool is verboden;

Overwegende dat alzoo door de bekentenis van gedaagde, zooals die in het vonnis is opgenomen, bevestigd door de boven weergegeven verklaring van den getuige De G., wettig en overtuigend bewezen is, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde is

te last gelegd; dat dus de bewezen- en schuldigverklaring in het vonnis terecht is geschied;

Overwegende dat bij verordening van den Territorialen Bevelhebber in Overijsel enz. van 5 November 1914 — Algemeene Bekendmaking nr. 6 — in artikel 1 is verboden o.a. binnen de gemeente Bergh in de provincie Gelderland, zijnde deze gemeente in staat van beleg verklaard, te vervoeren al datgene, waarvan de uitvoer uit Nederland verboden is, tenzij dit vervoer gedekt is door een geleibiljet, wordende, volgens de bepaling van artikel 15, overtreding of niet-naleving van de bepalingen der verordening gestraft overeenkomstig de strafbepalingen der Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad nr. 128);

Overwegende dat eene verordening als de bovenbedoelde niet valt onder de politie-verordeningen, welke, ingevolge artikel 22 van de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad nr. 128) door het militair gezag, zoo noodig, kunnen worden vastgesteld; dat immers de Wetgever met deze politie-verordeningen het oog heeft gehad enkel op die verordeningen, waarvan in streken, die niet in staat van oorlog of in staat van beleg verkeeren, de vaststelling ingevolge Provinciale en Gemeentewet behoort tot de taak van Staten of Gemeenteraad en de wetgever niet anders heeft willen voorschrijven dan dat in de buitengewone omstandigheden, die leiden tot het verklaren van gedeelten van het grondgebied in staat van oorlog of in staat van beleg, deze wetgevende bevoegdheid zal behooren aan, althans mede zal behooren aan het militair gezag, hetwelk, zoo het den staat van oorlog betreft, die bevoegdheid uitoefent niet dan na overleg met het betrokken burgerlijk bestuur; dat nu het onderwerp van de bovenbedoelde verordening van den Territorialen Bevelhebber in Overijsel enz., hetwelk blijkens den inhoud van artikel 1 ten nauwste verband houdt met den verboden uitvoer van goederen uit Nederland — bij Wet en algemeene maatregelen van bestuur geregeld — is van algemeen Rijksbelang en reeds uit dien hoofde, ingevolge de artikelen 141 der Provinciale- en 150 der Gemeentewet, niet behoort tot het gebied, waarin provinciale en plaatselijke verordeningen — en dan dus ook de in artikel 22 van de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad nr. 128) bedoelde verordeningen van het militair gezag — mogen treden;

Overwegende dat de genoemde verordening ook niet kan berusten op de bevoegdheid, in artikel 23 van de genoemde wet aan het militair gezag toegekend om den toegang tot het verkeer binnen en het verlaten van het in staat van beleg verklaarde grondgebied te regelen overeenkomstig de eischen der algemeene veiligheid; dat immers, blijkens de bewoordingen van deze wetsbepaling, de wetgever hier heeft gedacht aan regelingen, die het militair gezag in staat moeten stellen om het personenverkeer in het in staat van beleg verklaarde grondgebied te controleeren en te beheerschen, terwijl de hier bedoelde verordening, blijkens het nauw verband van hare hoofdbepaling met de telkenmale bestaande uitvoerverboden

van goederen, regeling beoogt van een onderwerp van anderen aard;

Overwegende dat echter bij artikel 35 van de meergenoemde wet het militair gezag bevoegd is verklaard om het wegvoeren van paarden, veewagens, voertuigen, levensmiddelen en andere voorwerpen van het in staat van beleg verklaard grondgebied te bevelen, te bewerkstelligen of te beletten, terwijl het duidelijk is uit den inhoud van de meergenoemde verordening, dat het zoo noodig beletten van het wegvoeren van ten uitvoer verboden goederen en voorwerpen uit het in staat van beleg verklaarde gebied over de Rijksgrens, het doel is van hare bepalingen en dat het voorschrift omtrent het geleibiljet, hetwelk elk vervoer moet dekken, enkel gegeven is om dit doel te kunnen bereiken;

Overwegende dat, waar in artikel 35 voornoemd niet nader is aangeduid op welke wijze het militair gezag zal moeten te werk gaan om tot het noodig geoordeelde beletten van het wegvoeren van goederen en voorwerpen te kunnen geraken, dit gezag vrijheid heeft daartoe hetzij algemeene geldende regelen uit te vaardigen, hetzij voor elk bijzonder geval zijne bevelen te geven, m.a.w. daar omtrent verordeningen uit te vaardigen en te doen afkondigen op de wijze, die doeltreffend voorkomt, dan wel, zonder algemeen geldende regelen te stellen, voor ieder geval afzonderlijk de noodige bevelen te geven;

Overwegende dat laatstbedoelde wijze van doen in artikel 49 van de wet uitdrukkelijk wordt voorzien; dat daar immers met straf wordt bedreigd het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, krachtens de bij „deze” wet bedoelde verordeningen gegeven voor zoover daartegen niet bij het Wetboek van Strafrecht of bij „deze” wet is voorzien; dat de strekking van laatstbedoelde bepaling niet geheel duidelijk is, immers die bepaling de vraag doet rijzen waarom, terwijl toch bij onderscheidene bepalingen van de wet aan het militair gezag bevoegdheid is toegekend om regelingen te treffen zonder dat elders in de wet op overtreding van de aldus gestelde regelen straf is bedreigd, in artikel 49 wel uitdrukkelijk met straf wordt bedreigd het niet voldoen aan de bevelen, krachtens de bedoelde verordeningen gegeven, maar niet het overtreden van de bepalingen zelve van die verordeningen; dat, hoe echter het antwoord op deze vraag ook zal moeten luiden, in geen geval zal mogen worden aangenomen, dat de wetgever, aan het militair gezag bevoegdheid toekennend om in voor den Staat hoogst ernstige omstandigheden regelingen te treffen, die regelingen zonder strafrechtelijke sanctie heeft willen laten; dat daarom, waar hier de sanctie enkel in artikel 49 zoude kunnen zijn gelegen, moet worden aangenomen, dat onder „het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, krachtens de bij de wet bedoelde verordeningen gegeven” ook is te verstaan: het niet naleven van de voorschriften, die in de bepalingen der verordeningen liggen opgesloten;

Overwegende dat, waar het hier geldt eene verordening van den Territorialen Bevelhebber in Overijssel enz., die is afgekondigd op

de wijze, in artikel 16 dier verordening aangegeven — n.l. door opening in locale nieuwsbladen en aanplakking en afkondiging, op de, in de betrokken gemeenten gebruikelijke wijze — in de telastlegging van het bestaan van deze verordening geene melding behoefde te worden gemaakt, zijnde dit een en ander als van niet feitelijken aard aan te merken;

Overwegende dat dus het ten laste van gedaagde bewezen verklaarde feit, als vallende onder de bepalingen van de artikelen 1 van de meergenoemde verordening, en 49 van de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad nr. 128), moet worden gequalificeerd als: „het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, krachtens de bij de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad nr. 128) bedoelde verordeningen gegeven, door in de in staat van beleg verklaarde gemeente Bergh steenkool te vervoeren, waarvan de uitvoer uit Nederland verboden is, zonder dat dit vervoer gedekt is door een geleibiljet;

Overwegende dat uit het voorgaande volgt, dat het vonnis van den Krijgsraad wat de qualificatie en de opgelegde straf betreft — artikel 49 van de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad nr. 128) bedreigt enkel de straf van hechtenis — niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de wettelijke voorschriften in het vonnis bereids genoemd, de artikelen 35 en 49 der Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad nr. 128); 18 van het Wetboek van Strafrecht, en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 4 October 1915 ten laste van gedaagde gewezen, voor zooverre de qualificatie en de strafoplegging betreft;

Houdt het vonnis voor het overige in stand met verbetering der bewijsvoering als boven aangegeven;

Qualificeert het bewezen verklaarde feit als: „het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, krachtens de bij de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad nr. 128) bedoelde verordeningen gegeven, door in de in staat van beleg verklaarde gemeente Bergh steenkool te vervoeren, waarvan de uitvoer uit Nederland verboden is, zonder dat dit vervoer gedekt is door een geleibiljet”;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot hechtenis van één dag;

Ontzegt allen anderen eisch;

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat door de bewijzen zoo in eersten aanleg als in hooger beroep bijgebracht, nu naar eisch van rechten is bewezen hetgeen aan den beklaagde is te last gelegd, met zijne schuld daaraan;

dat de, aan den beklaagde opgelegde straf, niet is overeenkomstig met de wet;

en concludeerde tot verbetering van het vonnis van den Krijgs-

raad te Arnhem van 4 October 1915, alhier in geschil, wat betreft de bewijsgronden, waarop het steunt, én de straf en doende enz., dat de gedaagde alsnog bij Sententie van dezen Hove, met aanhaling tevens van artikel 49 der wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad nr. 128), zal worden veroordeeld tot twee dagen hechtenis met instandhouding overigens van het beroepen vonnis.

terwijl

de verdediger betoogde:

dat gedaagde zich beroepend op artikel 2 sub 5o. van de Algemeene Bekendmaking No. 6 zal behooren te worden vrijgesproken;

dat immers geen geleibiljet vereischt wordt voor vervoer van.... andere waren voor huiselijk gebruik;

dat het niet voor betwisting vatbaar is, dat steenkolen waren voor huiselijk gebruik zijn, en het ook vaststaat, dat een dergelijke kleine hoeveelheid ieder jaar door beklaagde's oom opgedaan werd;

dat ook al zou het de bedoeling zijn dat de sub 5o. genoemde andere waren slechts in kleine hoeveelheden vervoerd mogen worden, dan toch was de vervoerde hoeveelheid steenkolen, die voor huiselijk gebruik bestemd was, niet van dien omvang, dat een geleibiljet noodig was.

dat echter artikel 2 sub 5o. in zijn onduidelijke bewoordingen niet in dien zin (tegen het belang van beklaagde) mag worden uitgelegd, dat er zou staan „voor vervoer van kleine hoeveelheden andere waren voor huiselijk gebruik” enz. omdat „kleine hoeveelheden” alleen ziet op levensmiddelen.

dat derhalve ieder vervoer van waren voor huiselijk gebruik is geoorloofd zonder geleibiljet.

Mitsdien het vonnis waarvan beroep te vernietigen en gedaagde — Incidenteel Appellant — alsnog vrij te spreken.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 2 Juni 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. E. W. H. Duijzings.

Poging tot diefstal van visch uit een vijver.

Hoewel beklaagde reeds een visch bemachtigd en op het drooge

gehaald had is hij schuldig verklaard aan poging tot en niet aan het voltooide misdrijf van diefstal.

Het H. M. G. vult het bewijs aan door het hooren van een getuige nadat de zaak ter rolle was voldongen verklaard en door partijen was geconcludeerd.

*De verklaring van iemand die in de telastlegging wordt aange-
wezen als het feit in vereeniging met den gedaagde te hebben ge-
pleegd behoort, zool wettelijk geoorloofd, niet als bewijs tegen den
gedaagde te worden gebruikt, ook al wordt dit gezamenlijk hande-
len niet bewezen verklaard.*

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fisikaal van de Zee- en Landmacht ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 25 Februari 1916 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te Arnhem op 21 Januari 1916 gewezen in de zaak tegen W., oud 26 jaar, geboren te Haaksbergen, milicien-sergeant bij het 19e Regiment Infanterie;

Welke Advocaat-Fisikaal verzocht en bij beschikking van 26 April 1916 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden W. ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat de gedaagde alsnog bij Sententie van den Hove zal worden vrijgesproken; alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre

en

genoemden W., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove moge behagen het beroepen vonnis van den Krijgsraad te vernietigen en, opnieuw recht doende, den gedaagde vrij te spreken;

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle, gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige G. S.;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtstaan ter zake dat hij te zamen en in vereeniging met den sergeant H. te Deventer in den nacht van 26 op 27 Augustus 1915 gedurende den voor den nachtrust bestemden tijd in het gesticht de Brinkgreve,

terwijl hij zich aldaar buiten weten van den rechthebbende bevond, gepoogd heeft aan een ander toebehoorende visch weg te nemen uit een vijver, met het oogmerk om die zich wederrechtelijk toe te eigenen, door met een langen stok in het water te slaan, met het kenlijk doel om zich in die vijver bevindende visschen dood te slaan, en vervolgens te bemachtigen, terwijl de uitvoering alleen tengevolge van omstandigheden van zijnen wil onafhankelijk niet is voltooid, dat G. S., vast arbeider op dat gesticht nader kwam;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 21 Januari 1916 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd echter met dien verstande, dat niet is bewezen, dat gedaagde het feit heeft gepleegd te zamen en in vereeniging met den sergeant B. L. H. en gedurende den voor den nachtrust bestemden tijd, en dat gedaagde zich in het gesticht de Brinkgreve bevond buiten weten van den rechthebbende; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „poging tot diefstal” en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van veertien dagen, met vrijspraak van hetgeen aan gedaagde meer of anders is te laste gelegd dan in het vonnis bewezen is verklaard en met bevel tot vernietiging der beide in beslag genomen als stukken van overtuiging gediend hebbende stokken, zulks na verloop van acht dagen, nadat het geaprobeerde vonnis zal zijn geprononceerd;

Overwegende dat de Krijgsraad ook als bewezen heeft aangenomen, dat de in de telastlegging bedoelde visch, die zich bevond in den vijver in het gesticht de Brinkgreve, aan een ander dan gedaagde toebehoorde, maar van deze omstandigheid niets blijkt uit eenig bewijsmiddel in het vonnis genoemd;

Overwegende dat met betrekking tot dit punt ter terechtzitting van het Hof is verklaard door den getuige G. S., onbezoldigd gemeente-veldwachter van de gemeenten Deventer en Diepenveen, vaste arbeider op het gesticht de Brinkgreve: „Om van den straatweg naar Deventer bij den bewusten vijver te komen, moet men over draad heenstappen en dan een eindje loopen over terrein van het gesticht: de visch, die in den vijver is kan er niet uit, omdat de vijver enkel in gemeenschap staat met eene sloot door een duiker, die met gaas is afgesloten zóódanig dat de visch er niet door kan; de directeur van het gesticht doet den vijver voorzien van visch en zorgt, dat de visch in den vijver op tijd wordt gevoed; die visch is daar voor sieraad maar wordt ook wel vanwege het gesticht met netten gevangen”;

Overwegende dat ter terechtzitting van het Hof nog is verklaard door dezen getuige:

„In den nacht van 26 op 27 Augustus 1915 te ongeveer 11½ uur hoorde ik smakken in het water van den vijver en liep ik zoover door, dat ik door eene opening tusschen het riet een persoon met een stok in het water kon zien slaan. Ik riep dien persoon aan en zag

toen twee personen vluchten. Een van hen heb ik gegrepen. Ter plaatse, waar ik den persoon had zien slaan vond ik twee stokken, een lichten en een zwaren, en een dooden karper, die in den nek bloed had”;

Overwegende dat gedaagde bij zijn verhoor voor het Hof nog heeft verklaard: „In den bewusten nacht trok ik eerst een stok uit het bij den vijver aanwezige vlechtwerk. Deze was te licht. Daarna sneed ik aan den straatweg een anderen stok. Met dezen sloeg ik in den vijver, raakte een visch en trok dezen aan den kant. Op dat oogenblik kwam de persoon er aan, die ons heeft aangeroeven. Ik liet toen de stokken en den aan den kant gehaalden visch liggen en ben op den loop gegaan”;

Overwegende dat, worden de bewijsmiddelen in het vonnis aangevuld met de bovenstaande, en wordt van de in het vonnis genoemde bewijsmiddelen weggelaten de verklaring van B. L. H. (zijnde het immers zool wettelijk geoorloofd dan toch zeer onbehoorlijk, dat de verklaring van den persoon, die in de telastlegging wordt aangewezen als hebbende het feit te zamen en in vereeniging met gedaagde gepleegd, in het vonnis gebezigd als bewijs tegen gedaagde) alsdan ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen is hetgeen te zijnen laste in het vonnis als wettig en overtuigend bewezen is aangenomen;

Overwegende dat de qualificatie van het dus terecht bewezen verklaarde op de Wet is gegrond, maar de straf, aan gedaagde te dier zake opgelegd, alle omstandigheden in aanmerking genomen, is te zwaar en het feit met geldboete behoorlijk kan worden geboet;

Gezien, behalve de in het vonnis aangehaalde wetsartikelen, artikel 1, 2e lid, van het Wetboek van Strafrecht en artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem op 21 Januari 1916 ten laste van gedaagde gewezen, wat betreft de straf aan gedaagde opgelegd;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, met verbetering van de bewijsvoering als boven aangegeven en met dien verstande, dat de bepaling van den termijn voor de vernietiging der beide in beslag genomen en als stukken van overtuiging gediend hebbende stokken, wordt gewijzigd en bij deze wordt gelast dadelijk na de uitspraak van 's Hofs Sententie;

Veroordeelt gedaagde, ter zake als in het vonnis omschreven tot eene geldboete van twintig gulden;

Bepaalt dat die boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van twaalf dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat Vertooncr ten deze een nader getuigenverhoor voorgesteld heeft, ten einde daardoor, zoo mogelijk tot klaarheid te brengen of de visschen, waarover het hier gaat, al dan niet aan iemand toebehooren;

dat toch die visschen — zoogenaamde siervisschen — zich bevonden in een zoowat drooggeloopten vijver; de vijver geheel afgesloten is van ander vischwater en de vijver zelve zich binnen een besloten erf bevindt;

dat het Hoog Militair Gerechtshof echter niet op dat voorstel is ingegaan;

dat het Hof dus blijkbaar de meening is toegedaan, dat het hier betreft visschen, aan niemand toebehoorende;

dat, dit aangenomen, de telastlegging een beletsel oplevert, om den beklagde wegens poging tot misdrijf van artikel 27 der Vischerijwet te kunnen veroordeelen en, gevolgelijk, de beklagde zal moeten worden vrijgesproken.

De Raadsman betoogde:

dat gedaagde, op den door den Heer Advocaat-Fiscaal aangevoerden grond, behoort te worden vrijgesproken;

dat bovendien bewezen kan worden geacht, dat gedaagde inderdaad visch heeft bemachtigd, zoodat het delict — voor zoover van „delict” gesproken kan worden — voltooid is geworden;

dat aan gedaagde is ten laste gelegd „poging” en gesteld is het „niet voltooid” zijn van het delict;

dat nu, waar „poging” ten laste is gelegd en een „voltooid” feit is bewezen geworden, gedaagde niet wegens „poging” tot misdrijf kan worden veroordeeld, zoodat gedaagde ook op dezen grond behoort te worden vrijgesproken.

(Het in de Sententie bedoeld verhoor is gehouden nadat de zaak reeds ter rolle was voldongen en door partijen was geconcludeerd).

Aangezen het feit, waaraan de beklagde is schuldig verklaard, blijkens de verklaring van den getuige G. S. te ongeveer 11½ uur in den nacht van 26 op 27 Augustus 1915 is gepleegd, rijst de vraag waarom niet bewezen is kunnen worden, dat de poging tot diefstal heeft plaats gehad gedurende den voor de nachtrust bestemden tijd. Het is toch niet waarschijnlijk dat op het gesticht de Brinkgreve en in den omtrek daarvan die tijd om half twaalf 's nachts nog niet zou zijn aangebroken.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 6 Juni 1916.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. C. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadslieden: Mrs. M. H. de Boer en J. R. H. van Schaik.

Beklaagden staan voor den krijgsraad terecht wegens het door bedreiging met geweld een ambtenaar dwingen tot het nalaten eener rechtmatige ambtsverrichting, subsidiair bedreiging met eenig misdrijf tegen het leven gericht althans met zware mishandeling, welke feiten zouden zijn gepleegd tegen twee zich op surveillance bevindende belastingambtenaren, beiden tevens onbezoldigd rijksveldwachter.

De krijgsraad veroordeelt hen wegens het primair ten laste gelegde en spreekt hen vrij van hetgeen meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen.

Het H. M. G. acht het primair ten laste gelegde niet bewezen en overweegt dat de vrijspraak van den krijgsraad niet kan betreffen het subsidiair ten laste gelegde, omdat dit geen punt van onderzoek kan hebben uitgemaakt nu het primair ten laste gelegde bewezen werd verklaard. Het Hof stelt, ondanks het feit dat de Advocaat-Fiscaal geen eisch a minima heeft gedaan, een onderzoek in naar het al dan niet bewezen zijn van het subsidiair ten laste gelegde en verklaart de beklagden daaraan schuldig.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

A., oud 28 jaar, geboren te Zutphen en W., oud 23 jaar, geboren te Borbeck in Duitschland, beiden milicien-korporaal bij het 8e Regiment Infanterie, appellanten van een door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 8 Januari 1916 gewezen vonnis ter eenre, voor wie schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, op nader bij pleidooi te ontwikkelen gronden, dat het den Hove moge behagen, met tenietdoening van het beroepen vonnis, appellanten alsnog vrij te spreken, subsidiair de bij het vonnis opgelegde straffen aanzienlijk te verlichten;

en

den Advocaat-Fiscaal van de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 1 Februari 1916 gemachtigd om dit hooger beroep

voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat de appellanten, bij Sententie van den Hove, met inachtneming van het in de conclusie van antwoord gestelde, zullen worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien,

Gelet op hetgeen appellanten bij hunne verhooren voor het Hof hebben in het midden gebracht en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen J. H. en A. H.;

Overwegende dat appellanten voor den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch hebben terechtgestaan ter zake dat zij den 15den September 1915 te Millingen te zamen en in vereeniging, althans ieder afzonderlijk, toen J. H. en A. H., respectievelijk assistent en kommies 3e klasse bij de Administratie der Directe Belastingen, invoerrechten en accijnzen, beiden tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, zich in de nabijheid der Nederlandsch-Duitsche grens in dienst op surveillance bevonden en zich ter uitvoering dezer ambtsverrichting omstreeks 11½ uur n.m. ter zijde van een naar de grens loopend voetpad in de nabijheid van beide appellanten geposteerd hadden, door geweld, althans bedreiging met geweld, bovengenoemde ambtenaren hebben gedwongen deze rechtmatige ambtsverrichting daar ter plaatse na te laten, door, ten einde hen tot weggaan van die plaats te dwingen, ieder hun met scherpe patronen geladen geweer op zeer korten afstand op deze ambtenaren te richten, althans met den loop in hunne richting te houden en te blijven houden, terwijl appellant W. althans één hunner, den haanpal van zijn geweer omlegde en de voornoemde ambtenaren op dreigenden toon toevoegde „Jelui zullen hier godverdomme van daan en direct of je gaat d'r aan”, althans woorden van deze strekking, tegelijk zijn medebeklaagde toevoegende: „Haal je haanpal over”, althans woorden van deze strekking, en de appellant A., althans één hunner, den haanpal omlegde en de voornoemde ambtenaren op dreigenden toon toevoegde: „Ja vooruit, maak direct dat jelui wegkomen”, althans woorden van deze strekking, zulks zoolang tot voornoemde ambtenaren, door deze handelingen genoodzaakt, de door hen bij hun surveillance ingenomen plaats hebben moeten verlaten en de surveillance daar ter plaatse hebben moeten nalaten;

althans: dat zij op tijd en plaats voornoemd, te zamen en in vereeniging, althans ieder afzonderlijk, J. H. en A. H. respectievelijk assistent en kommies 3e klasse, beide tevens onbezoldigd rijksveldwachter, toen deze zich in dienst op surveillance in hun nabijheid bevonden met den dood althans met zware mishandeling hebben bedreigd door ieder hun met scherpe patronen geladen geweer op zeer korten afstand op deze ambtenaren te richten, althans met den

loop in hunne richting te houden en te blijven houden, terwijl de appellant W. althans één hunner, den haanpal van zijn geweer omlegde en de voornoemde ambtenaren op dreigenden toon toevoegde: „Jelui zullen hier godverdomme vandaan en direct of je gaat d'r aan”, althans woorden van deze strekking en de appellant A. althans één hunner den haanpal omlegde en voornoemde ambtenaren op dreigenden toon toevoegde: „Ja vooruit, maak direct dat jelui wegekomen”, althans woorden van deze strekking;

Overwegende dat de Krijgsraad, op grond van de in het vonnis weergegeven bewijsmiddelen, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard met de schuld der appellanten daaraan, dat zij den 15den September 1915 te Millingen, toen J. H. en A. H., respectievelijk assistent en commies 3e klasse bij de Administratie der Directe Belastingen, invoerrechten en accijnzen, beiden tevens onbezoldigd rijksveldwachter, zich in de nabijheid der Nederlandsch-Duitsche grens in dienst op surveillance bevonden, en zich ter uitvoering dezer ambtsverrichting omstreeks 11½ uur n.m. ter zijde van een naar die grens loopend voetpad in de nabijheid van beide verdachten geposteerd hadden, door bedreiging met geweld, bovengenoemde ambtenaren hebben gedwongen deze rechtmatige ambtsverrichting daar ter plaatse na te laten, door, ten einde hen tot weggaan van die plaats te dwingen, ieder hun met scherpe patronen geladen geweer op zeer korten afstand met den loop in hunne richting te houden en te blijven houden, terwijl appellant W. den haanpal van zijn geweer omlegde en de voornoemde ambtenaren op dreigenden toon toevoegde woorden van gelijke strekking als: „Jelui zullen godverdomme hier vandaan en direct of je gaat er aan”, tegelijk zijn medebeklaagde toevoegende: „Haal je haanpal over”, en de appellant A. den haanpal omlegde en de voornoemde ambtenaren op dreigenden toon toevoegde: „Ja vooruit, maak direct dat jelui wegekomen”, zulks zoolang tot voornoemde ambtenaren, door deze handelingen genoodzaakt, de door hen bij hun surveillance ingenomen plaats hebben moeten verlaten en de surveillance daar ter plaatse hebben moeten nalaten; het voor ieder heeft gequalificeerd als: Het door bedreiging met geweld een ambtenaar dwingen tot het nalaten eener rechtmatige ambtsverrichting, hen elk heeft veroordeeld tot zes maanden militaire gevangenisstraf, hen heeft gedegradeerd en teruggebracht tot den stand van soldaat en met niet bewezen verklaring van hetgeen meer of anders is te laste gelegd dan als bewezen is aangenomen, de appellanten daarvan vrijgesproken heeft;

Overwegende dat het Hof uit de in eersten aanleg en in hooger beroep bijgebrachte bewijsmiddelen niet de overtuiging heeft geput dat de appellanten hebben gepleegd hetgeen bij het vonnis bewezen is verklaard, zoodat het vonnis niet in stand kan blijven;

Overwegende dat de vrijspraak niet kan betreffen hetgeen subsidiair is te laste gelegd, omdat dit, nu het primair te last gelegde, behoudens een klein onderdeel, bewezen werd verklaard, geen punt van onderzoek heeft uitgemaakt, zoodat, óók nu de Advocaat-Fiscaal geen eisch a minima heeft gedaan, in tweeden aanleg nog een

onderzoek naar het al of niet bewezen zijn van het subsidiair te laste gelegde behoort plaats te vinden;

Overwegende dat appellanten hebben erkend, dat zij het Rijk dienen en hun de krijgsartikelen zijn voorgelezen;

Overwegende dat blijkens overgelegd extract-stamboek de appellanten 3 Maart 1908 zijn ingedeeld bij het 8e Regiment Infanterie, 22 Mei 1912

den 5den September 1910 van detachering in Nederlandsch-terrie,

den 1en Augustus 1914 terug van groot verlof Indië terug bij het Korps; den 1en Aug. 1914 terug van groot verlof

4 Maart 1908
en blijkens akten op 22 Mei 1912 in het garnizoen te Arn-

hem opgemaakt en door den tweede luitenant N. J. M. van E. en kapitein G. W. F. E. G. H. B.

den sergeant-majoor J. M. F. C. met de appellanten ondertekend,

de krijgsartikelen voor het Krijgsvolk te Lande vastgesteld, op laatstgenoemden dag aan de appellanten zijn voorgelezen en hun daardoor is bekend gemaakt dat zij staan onder militaire tucht, weshalve op hen het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande van toepassing is, welke stukken aan appellanten zijn voorgehouden;

Overwegende dat de appellant A. heeft opgegeven: dat hij op 15 September 1915 te Millingen met den appellant W. een vrijwillige patrouille heeft geloopt; dat hij zijn geweer geladen had; dat zij toen in de nabijheid van de Nederlandsch-Duitsche grens ontmoet hebben den commies H. en nog een anderen commies, die tegenover hen gingen liggen; dat hij na eenig praten en bij een woordenwisseling driftig is geworden en opstaande tegen de commiezen gezegd heeft: „Vooruit, maak direct dat jelui weg komt”, dat hij daarbij zijn geweer had in de houding van vaardig met den loop van het geweer gericht op den commies H. op ongeveer 3 Meter afstand; dat de commiezen toen die plaats hebben verlaten; dat hij erkent een dreigende houding te hebben aangenomen;

Overwegende dat appellant W. heeft opgegeven: dat hij op 15 September 1915 te Millingen met den appellant A. een vrijwillige patrouille heeft geloopt; dat hij zijn geweer geladen had; dat zij toen de commies H. en nog een commies hebben ontmoet; dat zij eenigen tijd met hen hebben zitten praten; dat hij na een woordenwisseling is opgesprongen en een brutalen toon tegen de commiezen heeft aangenomen; dat hij tegen hen gezegd heeft: „Nu zul je weg”; dat de grootste commies die H. heet, toen op een paar meter afstand van hem stond; dat de commiezen zich daarop hebben verwijderd;

Overwegende dat J. H., oud 36 jaar, assistent en A. H., oud 26 jaar, commies 3e klasse, beiden bij de Administratie der Directe Belastingen, invoerrechten en accijnzen te Millingen, beiden tevens onbezoldigd rijksveldwachter als getuigen onder eede gehoord, ieder voor zich, doch eensluidend, hebben verklaard: dat zij zich op 15 September 1915 bevonden te Millingen in dienst op surveillance in de nabijheid der Nederlandsch-Duitsche grens; dat zij toen omstreeks 11.30 uur des avonds twee militairen hebben aangetroffen, die zij later hebben herkend als te zijn de beklagden; dat zij hen op vermoeden van verboden uitvoer, hebben aangeroepen en, toen beiden op den grond gingen liggen, zich tegenover hen hebben neder gezet ten einde hen in het oog te houden, ter zijde van een naar die grens loopend voetpad; dat na eenigen tijd de appellanten na een woordenwisseling ieder hun geweer op hen gericht hebben gehouden op een afstand van ongeveer twee passen; dat beklagde W. toen tot hen zeide: „Jullie zullen godverdomme hier vandaan en dadelijk ook, anders ga je er aan”, terwijl hij den haanpal van zijn geweer inmiddels overhaalde, het geweer steeds op den getuige H. gericht, en tegen appellant A. riep: „Haal je haanpal over”; dat appellant A. daarop den haanpal overhaalde en, zijn geweer op den getuige H. gericht houdende, zeide: „Ja vooruit, maak direct dat jullie wegkomen”; dat relatanten daarop om erger te voorkomen die plaats hebben verlaten; dat zij zijn weggegaan omdat zij zich bedreigd gevoelden;

Overwegende dat door de aanwijzingen, voortvloeiende uit voormelde opgaven van de appellanten en verklaringen der getuigen, zijnde de verklaring van elken appellant alleen gebezigd als bewijsmiddel voor zooveel hemzelve betreft, wettig en overtuigend bewezen is, dat appellanten op tijd en plaats in de telastlegging omschreven, te zamen en in vereeniging J. H. en A. H., respectievelijk assistent en kommies 3e klasse, beiden tevens onbezoldigd rijksveldwachter, toen deze zich in hun nabijheid bevonden, met den dood hebben bedreigd door ieder hun geladen geweer op zeer korten afstand op deze ambtenaren te richten, terwijl de appellant W. den haanpal van zijn geweer omlegde en de voornoemde ambtenaren op dreigenden toon toevoegde: „Jelui zullen hier godverdomme vandaan en direct of je gaat d'r aan”, tegelijk zijn medeappellant toevoegend: „Haal je haanpal over”, en de appellant A. den haanpal overlegde en voornoemde ambtenaren op dreigenden toon toevoegde: „Ja vooruit maar, maak direct dat jelui wegkomen” — met der appellanten schuld daaraan;

Overwegende dat dit bewezen feit moet worden gequalificeerd voor elk der appellanten als: „Bedreiging met eenig misdrijf tegen het leven gericht, gepleegd door een ambtenaar, die bij het begaan van een strafbaar feit gebruik maakt van middel hem door zijn ambt geschonken”;

Overwegende dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat de appellanten meer of anders hebben gepleegd dan als bewezen is aangenomen;

Gezien de in het vonnis aangehaalde wetsartikelen, behalve artikel 179 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 1 en 13 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad nr. 191) en nog bovendien de artikelen 44, 285 van het Wetboek van Strafrecht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch op 8 Januari 1916 ten laste van appellanten gewezen;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan appellanten primair is te laste gelegd;

Spreekt appellanten daarvan vrij;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen van het aan appellanten subsidiair te laste gelegde hier boven als bewezen is aangenomen met der appellanten schuld daaraan;

Qualificeert het voor ieder der appellanten als:

„Bedreiging met eenig misdrijf tegen het leven gericht, gepleegd door een ambtenaar, die bij het begaan van een strafbaar feit gebruik maakt van middel hem door zijn ambt geschonken”;

Veroordeelt de appellanten A. en W. ieder tot eene maand gevangenisstraf;

Ontzegt allen anderen eisch.

Mr. de Boer heeft namens beklaagde A. betoogd:

dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen hem is te last gelegd;

dat het te laste gelegde feit in de omstandigheden waaronder het zou zijn gepleegd, niet strafbaar is;

en

Mr. van Schaik voor den beklaagde W.:

dat het te last gelegde naar zijne meening niet wettig en overtuigend is bewezen;

dat dit bovendien geen strafbaar feit is;

dat in ieder geval de artikelen der strafwet, waaronder de door hem gepeleegde handelingen zouden zijn te brengen, op hem, als met dezelfde bevoegdheid als de verbalisanten bekleed, niet van toepassing zijn;

dat voor het geval het Hof hierover anders mocht denken, appellant de hem opgelegde straf, alle omstandigheden in aanmerking genomen, te zwaar vindt,

terwijl

de Advocaat-Fiscaal aanvoerde:

dat, met aanhaling tevens der artikelen 44, 84 3o en 182 van het

Wetboek van Strafrecht, de kwalificatie voor ieder der beklaagden behoort te luiden:

„Door bedreiging met geweld ambtenaren dwingen tot het nalaten eener rechtmatige ambtsverrichting, door twee tot de gewapende macht behoorende personen met vereenigde krachten gepleegd, waarbij deze gebruik hebben gemaakt van middelen, hun door hun ambt geschonken.

Dit is waarschijnlijk de Sententie waarop Mr. De Boer doelt in zijn artikel „Militaire Rechtspleging tijdens de mobilisatie” (zie hiervoor blz. 214). Ook naar onze meening ware eenige motiveering, waarom beklaagden niet het recht hadden op te treden gelijk zij deden, wel gewenscht geweest. Omtrent de vraag, wanneer militairen in dienst gebruik mogen maken van hunne wapens, heerscht naar wij meenen weinig zekerheid. Heeft in dit geval wellicht het feit dat de beklaagden een z.g. „vrijwillige” patrouille liepen, den doorslag gegeven?

Red. M. R. T.

KRIJGSRAAD IN HET DERDE MILITAIRE ARRONDISSEMENT, STANDLAATS 's-HERTOGENBOSCH.

Vonnis van 27 October 1916.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof
den 15den November 1916.

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: gep. Kolonel H. B. Moll, gep. Kolonel W. J. A. Colthoff,
gep. Luitenant-Kolonel F. H. Lambert, gep. Kapitein L. C. Grotendorst.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Een landweerplichtig soldaat, tevens onbezoldigd rijksveldwachter, die een door jongens weggeworpen pakje opraapt en mede neemt om het naar de wacht te brengen, handelt ter uitvoering van een wettelijk voorschrift en is mitsdien niet strafbaar wegens verboden vervoer van goederen.

In de zaak van den Auditeur-Militair in het Derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch r. o. eischer,
op en jegens

M. H., oud 29 jaar, geboren te Groesbeek, landweerplichtig soldaat bij de 4e Compagnie 44e Bataljon, Landweer-Infanterie in garnizoen te Groesbeek.

Beklaagde en gerequireerde in persoon.

De Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch;

Gezien de processale stukken door den eischer r. o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient, en hem de Krijgsartikelen zijn voorgelezen;

Overwegende dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklaaide op 1 Augustus 1914 is teruggekeerd van groot verlof;

Overwegende dat den beklaaide aan den voet van het hem op 26 September 1916 betekende schriftelijke bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd;

dat hij op 10 Augustus 1916 onder de gemeente Groesbeek, op den Groesbeekschcn weg, op het terrein gelegen tusschen de naar aanleiding van artikel 177 der Algemeene Wet van 26 Augustus 1822, Stbl. 38 vastgestelde linie eenerzijds en Duitschland anderzijds, in andere dan binnenwaartsche richting heeft vervoerd ongeveer 5 K.G. scheerzeep, zonder dat dit vervoer gedekt was door eenig daarvoor geldig en tot die goederen betrekkelijk document tot uit- of oorvoer of eenig binnenlandsch paspoort;

Overwegende dat de beklaaide te zijner verdediging heeft aangevoerd, dat hij, onbezoldigd rijksveldwachter zijnde, toen hij het pakje onder de omstandigheden als in de telastlegging vermeld vervoerde, handelde ter uitvoering van een wettelijk voorschrift, vermits hij zag dat twee jongens het pakje weg wierpen en hij het heeft medegenomen teneinde het naar de wacht te Groesbeek te brengen;

Overwegende dat uit de ten processe aanwezige, aan beklaaide voorgehouden stukken blijkt, dat beklaaide als onbezoldigd rijksveldwachter is aangesteld en als zoodanig beëdigd;

dat het behoort tot de bevoegdheid dier ambtenaren als belast met de opsporing van strafbare feten om gevonden voorwerpen, meer in het bijzonder zoodanige, waarvan zij redelijkerwijze kunnen vermoeden, dat zij tot het plegen van een strafbaar feit gediend hebben in bezit te nemen, ten einde die te brengen ter plaatse, waar zulks behoort, zoodat beklaaide, handelende ter uitvoering van een wettelijk voorschrift, ter zake van het hem te laste gelegde niet strafbaar is.

Gezien art. 193 en 197 van het Wetboek op de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in Naam der Koningin;

Verklaart beklaaide niet strafbaar ter zake van het door hem gepleegde feit.

Spreekt beklaaide vrij!

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Beschikking van 21 November 1916.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

De beteekenis van de uitdrukking „commandeerende officieren” in art. 50 P. I. kan alleen worden vastgesteld op grond van wetsbepalingen en door het bevoegd gezag gegeven voorschriften.

Als commandeerende officier in dien zin kan alleen worden beschouwd de officier der zeemacht, die met de bevoegdheden en de verplichtingen welke zoo bij de wet als in bij Kon. besluit vastgestelde of goedgekeurde voorschriften en instructiën aan de commandeerende officieren van Hr. Ms. Oorlogsschepen zijn toegekend en opgelegd, bij Kon. besluit of bij beschikking van het bevoegd gezag, steunende op de wet of op eenige bij Kon. besluit vastgestelde of goedgekeurde regeling, belast is met het bevel over een oorlogsvaartuig, dat behoort tot eene directie (commandement) der Marine in Nederland, dan wel tot een eskader, eene divisie of onder eenige andere benaming vereenigde scheepsmacht binnen of buiten het Rijk in Europa, of met het bevel over een oorlogsvaartuig, dat zich buiten het Rijk in Europa alleen bevindt.

Hieronder valt niet de commandant van een bewakingsvaartuig.

Gelezen een verzoekschrift, gedagteekend 4 November 1916, van den Advocaat-Fiscaal voor Hr. Ms. Zee- en Landmacht, daartoe strekkende, dat het Hof zal verleenen mandament van dagvaarding in persoon tegen X., luitenant ter zee der tweede klasse bij de Koninklijke Marine-reserve;

welke Advocaat-Fiscaal daarbij, onder overlegging van de op de zaak betrekking hebbende stukken, te kennen geeft:

dat genoemde officier, toen deze in den namiddag van 30 Augustus 1916, als Commandant en gezagvoerder van Hr. Ms. „.....”, met gemeld oorlogsvaartuig op het Zuiderdiep, nabij de eilanden Goedereede en Overflakkee, of daaromtrent was, nagelaten heeft aan het in de nabijheid zijnde motor-vrachtschip „Adriana Wilhelmina”, den schipper en de opvarenden, ofschoon, zoo als hij opmerkte en wist, in nood, en die met de vlag om hulp, zwaaiden, zódanige hulp te verleenen, als waartoe hij bij machte was, zonder zijn vaartuig, de opvarenden of zich zelve aan ondergang bloot te stellen;

dat genoemde officier zich alzoo aan scheepvaartovertredding heeft schuldig gemaakt;

dat de luitenant, als Commandant van eenig schip of vaartuig van oorlog, ter eerster instantie voor het Hof terecht moet staan.”

Overwegende dat de artikelen 50 en 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie aangeven welke officieren in eerste instantie moeten terecht staan voor het Hoog Militair Gerechtshof, alzoo ten aanzien van die officieren bevatten uitzonderingen op den regel, dat militairen wegens door hen begane strafbare feiten in eerste instantie terecht staan voor een Krijgsraad, met toekenning (behoudens het geval van veroordeeling, bij de zeemacht door een krijgsraad buiten het Rijk in Europa, bij de landmacht door een krijgsraad te velde of in eene dadelijk belegerde of berende stad of plaats) van het rechtsmiddel van hooger beroep op het Hoog Militair Gerechtshof;

dat ingevolge artikel 50, bij de zeemacht onder die uitzondering vallen: „alle officieren, een hooger rang hebbende dan dien van eersten luitenant ter zee (luitenant ter zee der eerste klasse), alsmede alle commandeerende officieren van eenig schip of vaartuig van oorlog.”

Overwegende dat, waar het hier geldt de toepassing van eene wetsbepaling, de beteekenis van de uitdrukking „commandeerende officier” niet kan steunen op het gebruik, officieren in bepaalde gevallen, in verband met den aard van hun opgedragen dienstverrichtingen waarbij zij met eenig bevel zijn belast, aan te duiden als „commandant” of „commandeerende officier”, doch enkel kan worden vastgesteld op grond van wetsbepalingen en door het bevoegd gezag gegeven voorschriften.

Overwegende dat uit de artikelen 4—8—10—17—25—26—112—136—197—201 en 203 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschouwd in onderling verband en in verband met de artikelen van het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water welke op commandeerende officieren van een schip of van eene vloot een eskader of minder smaldeel betrekking hebben, volgt:

dat als „commandeerende officier” van eenig schip of vaartuig van Oorlog moet worden aangemerkt de officier der zeemacht die, onder het rechtstreeksch bevel van den commandant eener directie of van eene vloot, een eskader of minder smaldeel binnen of buiten het Rijk in Europa, het bevel voert over een oorlogsvaartuig, behoorende tot die directie of deel uitmakende van die vloot, dat eskader of minder smaldeel, of die het bevel voert over een oorlogsvaartuig dat zich buiten het Rijk in Europa alleen bevindt.

Overwegende dat in verband met deze aan de Wet ontleende beteekenis van de uitdrukking „commandeerende officier” van eenig schip of vaartuig van oorlog en na raadpleging van de in de Verordeningen voor de Koninklijke Marine opgenomen voorschriften, verband houdende met de benoembaarheid en de wijze van benoeming van officieren der zeemacht tot commandant van een oorlogsvaartuig en betreffende de bevoegdheden en verplichtingen van een zoodanig commandant het Hof als „commandeerende officier in den zin van artikel 50 zijner Provisioneele Instructie enkel kan erkennen:

de officier der zeemacht die, met de bevoegdheden en de verplichtingen welke zoo bij de wet als in bij Koninklijk besluit vastgestelde of goedgekeurde voorschriften en instructiën aan de commandeerende officieren van Hr. Ms. oorlogsschepen zijn toegekend en opgelegd, bij Koninklijk besluit of bij beschikking van het bevoegd gezag, steunende op de wet of op eenige bij Koninklijk besluit vastgestelde of goedgekeurde regeling, belast is met het bevel over een oorlogsvaartuig, dat behoort tot eene directie (commandement) der Marine in Nederland, dan wel tot een eskader, eene divisie of onder eenige andere benaming vereenigde scheepsmacht binnen of buiten het Rijk in Europa, of met het bevel over een oorlogsvaartuig, dat zich buiten het Rijk in Europa alleen bevindt.

Overwegende dat uit een aan het Hof gericht schrijven van 15 November 1916 No. 301/75. Geheim van den commandant der Marine te Hellevoetsluis, ter beantwoording van 's Hof's schrijven van 13 November 1916 No. 340 A. Geheim, strekkende tot het verkrijgen van de vereischte gegevens nopens den aard van het genoemden luitenant ter zee der tweede klasse bij de Koninklijke Marine-reserve X. op 30 Augustus 1916 gevoerde bevel over het vaartuig „.....”, is gebleken: dat het vaartuig „.....” bij den aanvang der mobilisatie in Augustus 1914 door het Departement van Financiën ter beschikking van het Departement van Marine werd gesteld; dat, daarna, genoemd vaartuig, geheel bemand met militairen der zeemacht, bestemd was voor het uitoefenen van bewakingsdiensten te water in het zeevat van Goeree en het kenteeken van een Nederlandsch Oorlogsvaartuig — i.c. een gespleten wimpel — voert;

dat genoemd vaartuig, hetzij aanstonds bij den aanvang der mobilisatie hetzij later, gesteld is ter beschikking van den commandeerenden officier van Hr. Ms. Wachtschip te Hellevoetsluis, commandant der bewakingsdiensten, in elk geval op 30 Augustus 1916 ter beschikking van dien commandeerenden officier was;

dat door den commandeerenden officier van genoemd Wachtschip het bevel over dat vaartuig is opgedragen aan den luitenant ter zee der 2de klasse bij de Koninklijke Marine-reserve X.;

dat genoemde luitenant ter zee, evenals de verdere opvarenden van meergenoemd vaartuig, behoorde en bleef behooren tot de rol van voormeld Wachtschip; dat hij niet in de rol van dat Wachtschip was geplaatst met bestemming om uitsluitend te worden belast met het bevel over het vaartuig „.....”, doch wel, van het tijdstip waarop hem dit bevel werd opgedragen, geheel was onttrokken aan den eigenlijken scheepsdienst aan boord van dat Wachtschip;

dat de leiding der bewakingsdiensten te water is opgedragen aan den commandeerenden officier van voormeld Wachtschip of aan een officier, daartoe tijdelijk ter zijner beschikking gesteld; dat op 30 Augustus 1916 die commandeerende officier zelf met de leiding was belast;

dat de commandanten der bewakingsvaartuigen, nadat de bewakingsdienst is ingesteld, staan onder de directe bevelen van den commandeerenden officier van voormeld Wachtschip of van den officier, voor de leiding van den bewakingsdienst tijdelijk ter zijner beschikking gesteld;

dat alle handelingen en administratieve bemoeiingen ten aanzien der bewakingsvaartuigen, voortvloeiende uit het bepaalde in de 7e, 8e en 9e Afdeling der „Instructie voor de Commandeerende Officieren van Hr. Ms. Oorlogsschepen”, geschieden door den commandeerenden officier van voormeld Wachtschip op rapporten of voordrachten, door de commandanten dier vaartuigen aan dien commandeerenden officier in te dienen met inachtneming van hetgeen voor divisiechefs is bepaald in artikel 163 van het „Reglement op den Inwendigen Dienst aan boord van Hr. Ms. Oorlogsschepen”.

Overwegende dat door de aldus verkregen gegevens wel vaststaat, dat op 30 Augustus 1916 het vaartuig „.....” overeenkomstig de bepalingen van het Koninklijk besluit van 27 Mei 1899 (Staatsblad no. 143) moest worden beschouwd als Nederlandsch oorlogsvaartuig en het onderscheidingsteeken daarvan voerde, doch daar uit nog niet volgt, dat de luitenant ter zee der 2e klasse bij de Koninklijke Marine-reserve X. uit hoofde van zijne aanwijzing tot militair gezaghebber van dat vaartuig, was „commandeerend officier” in den zin der Wet;

dat aan dien officier het bevel over dat vaartuig was opgedragen door den commandeerenden officier van Hr. Ms. Wachtschip te Hellevoetsluis, op welken bodem hij diende als ondergeschikt officier, bestemd voor den eigenlijken scheepsdienst, alzoo in overeenstemming met artikel 5 (2) der bij Koninklijk besluit vastgestelde „Regeling van het Korps Officieren der Koninklijke Marine-Reserve” (1 V. K. M. VI^H), bepalende, dat de luitenants ter zee der tweede klasse steeds ondergeschikt dienen;

dat niettemin de commandeerende officier van dat Wachtschip bevoegd was dien officier te belasten met de diensten waarvoor het vaartuig „.....” was bestemd, aangezien de diensten, door den commandeerenden officier van een Oorlogsschip op te dragen aan de hem ondergeschikte officieren niet zijn beperkt tot den eigenlijken dienst aan boord van dat schip, maar ook omvatten dienstverrichtingen aan den wal, of met sloepen of andere vaartuigen tot dat schip behorende of voor bijzondere doeleinden daaraan toegevoegd of ter beschikking van den commandeerenden officier gesteld;

dat uiteraard zulk een ondergeschikt dienende officier, wanneer en voor zoolang hij ter uitvoering van hem opgedragen diensten zich met zoodanige sloep of zoodanig vaartuig bevindt in of buiten de standplaats van het schip waarop hij dient, feitelijk onttrokken is aan den eigenlijken scheepsdienst aan boord van dat schip en het bevel voert over die sloep of dat vaartuig; dat hij dan ook uit dien hoofde voor de richtige uitvoering van de hem opgedragen diensten en zijne handelingen als bevelvoerend officier aansprakelijk is; dat

hij echter voor door hem begane fouten en strafbare handelingen in de eerste plaats en rechtstreeks aan den commandeerenden officier van het schip waartoe hij behoort verantwoording verschuldigd is, welke commandeerende officier alsdan heeft te handelen overeenkomstig het bepaalde in de artikelen 5—8 der Rechtspleging bij de Zeemacht; dat hij dus uithoofde van deze bevelvoering nog niet is „commandeerend officier” in den zin der wet;

dat, ten overvloede, ook uit de zeer beperkte bevoegdheden, aan den luitenant ter zee der 2e klasse bij de Koninklijke Marine-reserve X. als commandant van het bewakingsvaartuig „.....” toegekend, voldoende blijkt, dat in het onderhavige geval van een eigenlijke bevelvoering over een oorlogsschip geen sprake was.

Overwegende dat, op vorenstaande gronden, de luitenant ter zee der 2e klasse bij de Koninklijke Marine-reserve X. tijdens zijne bevelvoering over het oorlogsvaartuig „.....”, in elk geval ten tijde van het hem door den Advocaat-Fiscaal ten laste gelegde feit — alzo op 30 Augustus 1916 — het bevel over dat vaartuig voerende, niet kon beschouwd worden als „commandeerende officier” in den zin van artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

dat derhalve het Hof niet in eerste instantie kan erkennen of recht spreken over dien officier ter zake van het hem als voormeld door den Advocaat-Fiscaal ten laste gelegde feit.

Beschikkende op het voormelde verzoekschrift van den Advocaat-Fiscaal voor Hr. Ms. Zee- en Landmacht.

Weigert het daarbij gevraagde mandament van dagvaarding in persoon tegen X., luitenant ter zee der tweede klasse bij de Koninklijke Marine-reserve.

Bepaalt dat afschrift van deze beschikking, vergezeld van de bij het verzoekschrift overgelegde stukken, zal worden gezonden aan den Advocaat-Fiscaal voor Hr. Ms. Zee- en Landmacht.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 28 November 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. F. A. C. Schröder.

De krijgsraad heeft het exploit van beteekening van het bevel-

schrift tot zijne bijeenroeping met de telastlegging ten onrechte nietig verklaard omdat niet was gebleken dat de beteekening was geschied aan den beklagde in persoon of aan zijne woonplaats noch aan iemand behoorende tot beklagdes huisgenooten.

De krijgsraad heeft n.l. te onderzoeken of de beteekening van het bevelschrift tot zijne bijeenkomst met de telastlegging is geschied op zoodanige wijze, dat de belangen van den beklagde daardoor niet zijn geschaad.

Schade aan die belangen moet worden geacht te zijn toegebracht, wanneer van eenige beteekening niet blijkt, wanneer bij de beteekening de wettelijke termijn niet is in acht genomen, wanneer niet blijkt of de bij de wet bepaalde wijze van verkorting van dien termijn is gevolgd of wanneer den beklagde niet een door den secretaris van den krijgsraad geteekend afschrift is gelaten. In die gevallen is de krijgsraad verplicht de zaak buiten behandeling te laten tot tijd en wijle hij opnieuw zal zijn bijeengeroepen na behoorlijke beteekening aan den beklagde van het bevelschrift met de telastlegging.

Niet aldus moet worden gehandeld, wanneer de beteekening met inachtneming van alle wettelijke voorschriften heeft plaats gevonden aan den wachtcommandant van de kazerne van het bataljon, waarvan beklagde deel uitmaakt en niet aan zijn persoon, wanneer hij tevens ter terechtzitting is verschenen of verzocht heeft van de terechtzitting afwezig te mogen blijven.

Het Hof acht termen aanwezig de zaak niet naar den krijgsraad terug te wijzen maar om haar aan zich te houden en zelf af te doen.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve bij 's Hofs beschikking van 23 Augustus 1916 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te 's-Gravenhage, op 30 Juni 1916 gewezen in de zaak tegen H. G., oud 26 jaar, geboren te Voorhout, milicien-kanonnier bij het 3e Regiment Vesting-Artillerie;

Welke Advocaat-Fisikaal verzocht en bij beschikking van 17 October 1916 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden G., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat de gedaagde alsnog bij Sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „als bestuurder van een rijwiel, daarmede tusschen een half uur na zonsondergang en een half uur voor zonsopgang over een weg te rijden, zonder dat het rijwiel voorzien was van minstens één lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalt en deswege veroordeeld tot eene geldboete van één gulden, bij gebreke van be-

taling te vervangen door hechtenis van één dag, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre

en

genoemden H. G., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, op gronden en middelen nader bij pleidooi uiteen te zetten, dat het den Hove moge behagen met afwijzing van den eisch van den Advocaat-Fiscaal, het vonnis waarvan beroep, te bevestigen

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien,

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement hoofdplaats 's Gravenhage, heeft terecht gestaan ter zake dat hij te Noordwijkerhout op den 18en Maart 1916 des namiddags omstreeks 8½ uur, over den openbaren rijweg, Kerkweg, als bestuurder van een rijwiel daarmede heeft gereden, zonder dat het rijwiel was voorzien van minstens één lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalde;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 30 Juni 1916 gewezen vonnis, het exploit van beteekening van G. J. K., rijksveldwachter te Halfweg, d.d. 15 Juni 1916 van het bevelschrift van den commandeerenden officier ter hoofdplaats van het Eerste Militaire Arrondissement, inhoudende de vorenbedoelde telastlegging, heeft nietig verklaard uit overweging, dat uit het relaas van die beteekening niet blijkt, dat deze is geschied aan den persoon van beklagde of zijne woonplaats, evenmin dat die is gedaan aan iemand, behoorende tot beklagde's huisgenooten;

Overwegende dat die nietigverklaring ten onrechte is geschied;

Overwegende dat de Krijgsraad, na op grond van het bevelschrift tot zijne bijeenkomst te zijn bijeengekomen, allereerst heeft te onderzoeken, of dit geschrift met de telastlegging aan den voet, op zoodanige wijze aan den beklagde is beteekend, dat daardoor diens belangen niet kunnen zijn geschaad;

Overwegende dat schade aan die belangen moet worden geacht te zijn toegebracht, vooreerst natuurlijk, wanneer van eenige beteekening niet blijkt, en verder ook wanneer bij de beteekening de wettelijke termijn niet is in het oog gehouden, niet blijkt of de bij de wet bepaalde wijze van verkorting van dien termijn, of bij de beteekening niet is overgegeven een door den secretaris van den Krijgsraad geteekend afschrift; dat, doet één van deze gevallen zich voor, de Krijgsraad, wegens de begane informaliteit, verplicht zal zijn, de zaak, ter behandeling waarvan hij is bijeengeroepen, buiten behandeling te laten tot tijd en wijle hij opnieuw zal zijn bijeengeroepen na behoorlijke beteekening aan den beklagde van het daartoe strekkend bevelschrift met telastlegging;

Overwegende dat niet aldus behoort te worden gehandeld, wanneer de beteekening, met inachtneming overigens van alle wettelijke voorschriften heeft plaats gevonden niet aan den beklaagde in persoon maar bijvoorbeeld, als in dit geval, aan den sergeant-wachtcommandant van het bataljon, waarvan beklaagde deel uitmaakt, wanneer maar tevens de beklaagde ter terechtzitting is verschenen of, overeenkomstig artikel 179, 1e van de Rechtspleging bij de Landmacht, schriftelijk heeft verzocht van de terechtzitting afwezig te mogen blijven, — zooals in het onderhavige geval is geschied —; dat dan immers de belangen van den beklaagde niet kunnen gezegd te zijn geschaad en daarom de behandeling van de zaak voortgang zal kunnen hebben;

Overwegende dat, in verband met het bovenstaande, het vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Overwegende dat het Hof termen heeft gevonden om deze zaak niet terug te wijzen naar den Krijgsraad ter verdere afdoening, met inachtneming van het bovenstaande, maar om haar aan zich te houden en zelf af te doen;

Overwegende dat den gedaagde bij of na zijne inlijving de mededeeling is gedaan, dat hij onder de militaire tucht staat, welke mededeeling is vervat in de voorlezing der krijgsartikelen, welke voorlezing ten aanzien van gedaagde is geschied blijkens de desbetreffende, ten processe overgelegde akte, inhoudende, dat hem de krijgsartikelen, voor het Krijgsvolk te Lande vastgesteld, duidelijk zijn voorgelezen; welke akte is opgemaakt te 's-Gravenhage den 16en Maart 1910 en door den eersten luitenant K. E. O. en den fourier J. Ch. B. met gedaagde ondertekend;

Overwegende dat gedaagde, blijkens ten processe overgelegd uittreksel uit het stamboek van de onderofficieren en minderen van het 3e Regiment Vesting-Artillerie, werd ingedeeld als loteling van de lichter 1910 uit de gemeente Voorhout op 15 Maart 1910 bij het 4e Regiment Vesting-Artillerie;

Overwegende dat uit het ambtseedig proces-verbaal, opgemaakt door J. S., gemeente- tevens onbezoldigd rijksveldwachter te Noordwijkerhout, blijkt, dat relatant heeft gezien, dat gedaagde op 18 Maart 1916 des namiddags ongeveer 8½ uur op den openbaren rijweg, den Kerkweg, te Noordwijkerhout als bestuurder van een rijwiel daarmede reed, zonder dat het rijwiel was voorzien van een brandende lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalde;

Overwegende dat aan het Hof uit eigen wetenschap bekend is, dat op 18 Maart 1916 des namiddags te ongeveer 8½ uur de zon hier te lande reeds meer dan een half uur was ondergegaan en er nog meer dan een half uur vóór hare wederopkomst moest verstrijken;

Overwegende dat door den inhoud van genoemd ambtseedig proces-verbaal het aan gedaagde te laste gelegde wettig en overtuigend is bewezen, als mede zijne schuld daaraan;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het

Krijgsvolk te Lande, 1 en 3 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 23 en 91 van het Wetboek van Strafrecht, 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 2 en 17 der Motor- en Rijwielwet, 1, 20, 22 en 29d van het Motor- en Rijwielreglement, 74 der Militiewet 178, 179 en 197 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 30 Juni 1916 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, zoomede zijne schuld daaraan;

Qualificeert het aldus bewezen verklaarde feit als: „het tusschen een half uur na zonsondergang en een half uur vóór zonsopgang als bestuurder rijden over een weg met een rijwiel dat niet is voorzien van minstens één lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalt”;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot eene geldboete van één gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door hechtenis van één dag.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat die beslissing onjuist is;

dat de beteekening van het bevelschrift toch is geschied aan beklagde's gedwongen woonplaats, de kazerne van het 3e Bataljon, 3e Regiment Vesting-Artillerie, en wel aan den wachtcommandant dier kazerne;

terwijl

de verdediger betoogde:

dat uit de toelichting der appèl-akte blijkt, dat ook naar Appellants oordeel, de beteekening van het bevelschrift moet geschieden aan den persoon van den beklagde of diens woonplaats en het exploit nietig is, indien het bevelschrift niet aan dezen eisch voldoet;

dat de vraag is of de Kazerne van het 3e bataljon 3e Regiment Vesting-Artillerie was beklagde's woonplaats en zoo ja. of de wachtcommandant dier kazerne als huisgenoot te beschouwen is;

dat beide vragen ontkennende beantwoording eischen:

dat Appellant, geboren 25 November 1890 tot 1 Augustus 1914 woonde te Voorhout, alwaar hij in het bevolkingsregister aldaar is ingeschreven;

dat Appellant's hoofdverblijf tot 1 Augustus 1914 in ieder geval was Voorhout en hij derhalve aldaar zijn woonplaats had;

dat verandering van woonplaats conform artikel 75 Burgerlijk Wetboek geschiedt facto door een werkelijke woning in een andere plaats en animo door den wil om aldaar zijn hoofdverblijf te vestigen;

dat de kazerne voor iemand, die niet vrijwillig onder de wapenen is, maar hiertoe door de Wet gedwongen wordt, niet als woning kan gelden; R.b. Dordrecht 8 Januari 1913 N. J. '14 bldz. 231; R.b. Amsterdam 28 Maart 1889 P. v. J. 1889, bldz. 75;

dat de heerschende leer is, dat woning is de zetel van zijn fortuin, (Land) de plaats waar men het gezinsleven heeft (codex);

dat, wat hiervan zij, de animus om zijn werkelijk verblijf te veranderen, niet is gebleken;

dat het tegendeel bewezen is, door dat Geintimeerde nog in de gemeente Voorhout als ingezetene is ingeschreven;

(arrest Hof 's-Gravenhage 16 Juni 1916 waartegen cassatie is verworpen W. 10003);

dat bovendien een wachtcommandant als zoodanig niet als huisgenoot kan worden aangemerkt;

dat onder huisgenooten in art. 144, 2e lid van het Wetboek van Strafvordering en zoomede in artikel 2 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering verstaan moeten worden personen die met den beklaagde hetzelfde huis bewonen en tot zijn huisgezin behooren;

dat militairen in een kazerne geen huisgezin vormen en de eene militair ten opzichte van den andere niet als huisgenoot in den zin van bovengenoemde artikels kan worden aangemerkt;

R.b. Amsterdam, 29 Jan. 1913 N. J. 1913 bldz. 1211;

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 19 Januari 1917.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en J. J. Oudemans, toegevoegd Raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Bij het beproeven van de afvuur-inrichting der boventorpedobuis van een onderzeeboot, terwijl zich in die buis een torpedo met opgezet pistool bevond, heeft de torpedo de buis geheel of gedeeltelijk verlaten en is tegen een ponton aangebots en ontploft tengevolge waarvan één persoon is gedood, verschillende personen meer of minder zwaar zijn gewond en verschillende goederen zijn vernield, onbruikbaar gemaakt of beschadigd.

De Adv.-Fisk. eischt schuldigverklaring van de betrokken officieren aan het door schuld veroorzaken van een ontploffing waardoor gemeen gevaar voor goederen en levensgevaar voor een ander

is ontstaan en welk feit iemands dood ten gevolge heeft gehad; het door schuld vernielen, onbruikbaar maken en beschadigen van werken dienende voor het openbaar verkeer, veroorzaken van zwaar lichamelijk letsel en van lichamelijk letsel waaruit tijdelijke ziekte en verhindering in de uitoefening van ambtsbezigheden is ontstaan. Het H. M. G. spreekt de beklaagden vrij.

In de zaak ter eerster instantie, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fisikaal voor Hr. Ms. Zee- en Landmacht, ambtshalve eischer, ter eenre,

en

I. A., oud 31 jaar, geboren te Kralingen, (thans gemeente Rotterdam), luitenant ter zee der tweede klasse (thans eerste klasse), vroeger commandant van Hr. Ms. Onderzeeboot V,

II. B., oud 27 jaar, geboren te Hilversum, luitenant ter zee der tweede klasse, gediend hebbende aan boord van genoemden bodem, gedaagde, ter andere zijde,

ingevolge de artikelen 50 en 53 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, ter eerster instantie voor het Hof terechtstaande.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien een verzoekschrift van den Advocaat-Fisikaal voor Hr. Ms. Zee- en Landmacht d.d. 16 Maart 1916, waarbij aan het Hof wordt verzocht tegen A., destijds luitenant ter zee der tweede klasse, en B. luitenant ter zee der tweede klasse, precedente informatiën te laten inwinnen ter zake als in dat verzoekschrift is omschreven;

Gezien 's Hof's beschikking d.d. 22 Maart 1916, waarbij is besloten precedente informatiën te dier zake in te winnen en tot raadgecommissaris is benoemd het lid Mr. H. W. van Sandick;

Gelet op de te dier zake ingewonnen precedente informatiën.

Gezien een verzoekschrift van den Advocaat-Fisikaal voornoemd d.d. 5 Juni 1916 strekkende tot het verkrijgen van mandament van dagvaarding in persoon tegen A. en B. voornoemd, ter zake: dat eerstgenoemde, luitenant ter zee der 2e klasse, als Commandant van Hr. Ms. Onderzeeboot V, over welk oorlogsvaartuig hij op 20 Augustus 1914 het bevel heeft aanvaard, bij het verstreken en handhaven zijner schriftelijke order aan laatstgenoemde, eveneens luitenant ter zee der 2e klasse, dienende aan boord dier boot, om wekelijks de afvuur-inrichting der boven-torpedobuis der boot te beproeven, niet tevens heeft verordend, dat die beproeving zonder de torpedo in de buis en buiten de haven zou geschieden, zelfs geen bezwaar heeft gemaakt tegen het laten der, óók gevechtsklare, torpedo in de buis en het doen plaats hebben der beproeving in de bui-

tenhaven te Vlissingen, als de onderzeeboot daàr aan na te melden ponton, op de hieronder aan te geven wijze, of daaromtrent, gemeerd lag;

dat laatstgenoemde, ingevolge die order en de hem daarbij, als voorzegd, gelaten vrijheid bij de uitvoering derzelve, in zijne genoemde hoedanigheid, op 9 Februari 1916, in de buitenhaven te Vlissingen, terwijl daàr de onderzeeboot V gemeerd lag aan de Westzijde der ponton van den Provincialen dienst, met den kop, waarin de torpedobuis, naar die ponton, voormelde afvuur-inrichting heeft beproefd, met de torpedo type I nr. 351, voor oorlogsgebruik geheel gereed, in gevechtsklaren toestand en met opgezette pistool, in de boven-torpedobuis, gedurende — en door welk verregaand roekeloos bedrijf, de torpedo vooruit geschoven is, geheel, of gedeeltelijk de bovenbuis verlaten heeft en tegen de groote ponton waarvan, in de buitenhaven, de onderzeeboot V ongeveer anderhalve Meter af lag, met groote kracht en snelheid aangebotst en ontploft is, althans in het algemeen ontploft is;

dat die ontploffing, aan de grove onnadenkendheid en onachtzaamheid, zorgeloosheid, onvoorzichtigheid en roekeloosheid der genoemde officieren, in de uitoefening van hun gezegd ambt, derhalve aan hun schuld, te wijten, verwoesting in de haven en omgeving aangericht — de algemeene veiligheid van personen en goederen in gevaar gebracht —, dood en lichamelijk letsel van anderen, mitsgaders vernieling en beschadiging van, aan anderen toebehoorende, goederen veroorzaakt heeft;

dat, daardoor, met name, in of bij de haven is gedood, korporaalmachinedrijver 2e klasse J. H., zich bevindende op de ponton van den Provincialen dienst, door verbloeding uit twee belangrijke verwondingen aan den hals, waardoor de halsslagaderen werden getroffen;

zwaar lichamelijk letsel heeft bekomen, machinedrijver-majoor M. B., vertoevende op Hr. Ms. Onderzeeboot IV, bestaande in eene belangrijke gescheurde wond aan de buitenvlakte van den linker-voet, met verscheuring van huid en onderhuidsche lagen en versplintering van een deel van het voetwortelskelet, wat afzetting van den voet noodzakelijk heeft gemaakt;

zoodanig lichamelijk letsel, waaruit tijdelijke ziekte of verhindering in de uitoefening hunner ambtsbezigheden is ontstaan, hebben verkregen, korporaaltorpedist J. L. F. D., zich bevindende bij de deur in de schutting der ponton van den Provincialen dienst met luitenant ter zee C. Z., officier-machinist K. J. M., machinist H. v. d. B., korporaals F. J. K. en B. J. van D., bestaande in eene gekneusde huidwond aan de buitenzijde van den rechtersvoet, beschadiging van het skelet van den middenvoet en kneuzing van het rechter trommelvlies;

korporaalmachinedrijver 2e klasse F. J. K. voornoemd, bestaande in een lapwond der huid aan het achterhoofd en eenige ontvelingen aan de rechterhand en onderarm;

pijper 1e klasse H. B., zich bevindende op de grootte ponton, met de geheele landingsdivisie van Hr. Ms. „Heemskerck” (\pm 90 man), bestaande in eene belangrijke bloeduitstorting aan de achterzijde van het linker onderbeen, met ontvellingen aldàar en eene ontvelling aan het achterhoofd; korporaal-monteur D. P. van D. voormeld, bestaande in eene gescheurde wond aan de bovenlip;

machinist H. v. d. B., voornoemd, bestaande in eene lichte kneuzing van het linker onderbeen en eene kneuzing van het rechter trommelvlies en

luitenant ter zee 2e klasse C. Z. voorzgd, bestaande in eene doorboring van het rechter trommelvlies;

dat zijn vernield, onbruikbaar gemaakt of beschadigd:

van de Onderzeeboot IV, de bovenbouw, die licht beschadigd werd;

van Hr. Ms. „Cornelis Drebbel” een vlet met inhoud;

van beide deze schepen eenige inventaris-goederen en de schutting en bergplaats, bij het station voor Onderzeebooten behoorende, die verloren gingen;

van de grootte ponton werden enkele caissons door- en een groot gat in den buitenwand geslagen;

van de kleine ponton, van den Provinciaalen dienst, werden enkele afdeelingen lek geslagen en de verbindingsbrug tusschen beide pontons, alle dienende voor het openbaar verkeer, werd sterk beschadigd;

het vaartuig „Stoomschip Zeeuwsch Vlaanderen”, der Provinciale Stoombootmaatschappij, werd zwaar beschadigd, terwijl de zich daarop bevindende persoonlijke eigendommen eveneens schade liepen;

de vaartuigen „Stoomschip Zuid-Beveland” der zelfde Maatschappij en „Sleepboot Nerva” werden licht beschadigd;

van het station der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen en van het gebouw der Maatschappij „Zeeland” werden vele ruiten vernield;

de misthoorn van het loodswezen werd beschadigd;

meerdere Rijks- en particuliere gebouwen bekwamen glasschade en werd ook aan de goederen van het personeel van den Onderzeedienst schade toegebracht;

dat die officieren alzoó zich hebben schuldig gemaakt aan het veroorzaken van den dood en lichamelijk letsel en het plegen van gemeengevaarlijke misdrijven door schuld;

Gezien 's Hof's beschikking d.d. 16 October 1916, waarbij den exploitateur is gelast om op bekwamen termijn voornoemde luitenant ter zee te dagvaarden om in persoon te verschijnen ter rolle van den Hove, teneinde aan te hooren de vragen, die hun door het Hof zullen worden gedaan en daarop te antwoorden en voorts te procedeeeren, als naar rechten gebruikelijk is.

Gezien het ingevolge deze beschikking op den 24en November 1916 aan de gedaagden beteekende exploit om ter rolle van den Hove te verschijnen op Maandag den 27en November 1916, na aan-

komst van den trein uit Vlissingen van 10 uren 56 minuten voormiddag te Utrecht;

Gezien de conclusie, door den eischer ambtshalve genomen, daartoe strekkende, dat de gedaagden bij sententie van den Hove zullen worden schuldig verklaard, ieder aan: „In de uitoefening van het ambt van militair officier ter zee, door schuld veroorzaken van ontploffing, waardoor gemeen gevaar voor goederen en levensgevaar voor anderen ontstaan is en wat eens anders dood tengevolge heeft gehad;

werken, dienende voor het openbaar verkeer, vernield, onbruikbaar gemaakt en beschadigd zijn;

weer een ander zwaar lichamelijk letsel bekomen heeft;

en verschillende anderen zóódanig lichamelijk letsel bekomen hebben, waaruit tijdelijke ziekte en verhinderings in de uitoefening hunner ambtsbezigheden is ontstaan en, deswege veroordeeld tot hechtenis: de gedaagde A. voor den tijd van eene maand en gedaagde B. voor den tijd van drie weken;

Gezien twee extracten-stamboek, waaruit blijkt, dat de gedaagden onderscheidenlijk op 10 September 1904 en op 24 Augustus 1909 zijn aangesteld tot adelborst eerste klasse;

Gezien twee door den Secretaris-Generaal bij het Departement van Marine voor extract-conform geteekende processen-verbaal betreffende het afleggen van den eed als adelborst eerste klasse door den gedaagde A. op 3 October 1904 aan boord van Hr. Ms. pantser-schip „Evertsen” en door den gedaagde B. op 26 October 1909 aan boord van Hr. Ms. pantserdekschip „Holland”;

Gelet op hetgeen gedaagden bij hunne verhooren voor het Hof hebben in het midden gebracht;

Gelet op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen:

Chr. H. Z., luitenant ter zee tweede klasse, J. ten C., machinist, D. B. D. marinier eerste klasse, E. v. d. W., marinier tweede klasse, J. L. F. D., korporaal-torpedist, F. J. K., korporaal-machinedrijver tweede klasse, H. B., pijper eerste klasse, D. P. v. D., sergeant-monteur, H. K., sergeant-torpedomaker, G. J. C., officier van gezondheid eerste klasse, tevens als deskundige gehoord, G. J. de G., officier-machinist tweede klasse, en M. B., machinedrijver-majoor, en van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen-deskundigen: W. C., gepensionneerd kapitein-luitenant ter zee, D. van N. S., luitenant ter zee eerste klasse, en J. van R., luitenant ter zee tweede klasse;

Gelet op de overige stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagden voor het Hof hebben terecht gestaan ter zake als in bovenvermeld verzoek tot mandament van dagvaarding in persoon is omschreven;

Overwegende dat bij de behandeling van de zaak is gebleken: dat omtrent de wijze van beproefing van de afvuur-inrichting der

torpedo-lanceerbuizen op Hr. Ms. onderzeebooten geenerlei voorschriften van hoogerhand waren gegeven;

dat in de practijk die beproeving plaats vond op tweeërlei wijze n.l. òf door een z.g.n. „blind schot” d.i. door alle samengeperste lucht, die zich in den afvuur-accumulator bevindt, door de verbindingsbuis en ledige lanceerbuis te laten ontsnappen, òf door eerst eene hoeveelheid van de samengeperste lucht uit den afvuur-accumulator toe te laten in de verbindingsbuis tusschen de z.g.n. verbindingssklep en de z.g.n. automatische klep, dan de verbindingssklep weer dicht te draaien en vervolgens deze beperkte hoeveelheid samengeperste lucht door de z.g.n. automatische klep en de lanceerbuis te laten ontsnappen; dat op Hr. Ms. Onderzeeboot V, tijdens de gedaagde A. daarover het bevel voerde, laatstbedoelde wijze van beproeving werd toegepast; dat deze commandant kort na zijn optreden had gelast, dat de afvuur-inrichtingen der lanceerbuizen van de boot eens in de week zouden worden beproefd; dat deze beproeving in den beginne geschiedde zonder torpedo in de buis; dat op zekeren dag, toen de beproeving zoude plaats vinden, in de buis zich eene torpedo bevond; dat daarop de gedaagde B., die met de leiding der beproevingen van de afvuur-inrichtingen was belast, aan het oordeel van zijnen commandant de vraag heeft onderworpen of het noodig moest worden geacht, vóór de beproeving de torpedo uit de buis terug te halen; dat deze vraag door beide officieren is besproken en daarop de commandant heeft goedgevonden om voortaan de beproeving te doen plaats vinden ook met de torpedo in de buis; dat de commandant tot deze beslissing is gekomen uit overweging, dat, waar eene zoo geringe hoeveelheid samengeperste lucht door de buis werd gelaten en daarenboven aan de boot van te voren, door het gedeeltelijk vullen van een tank, eene helling achterover van 4° werd gegeven, de torpedo onmogelijk zoude kunnen verschuiven of in beweging worden gebracht; dat bovendien het terughalen van de torpedo tijd en moeite zoude kosten en daarvoor het op elk oogenblik bijna onmiddellijk actief kunnen optreden met de boot, hetgeen van hoogerhand werd noodig geoordeeld, zoude kunnen worden belet, terwijl tevens, waar de bemanning van andere bezigheden zoude moeten worden afgeroepen, dit terughalen altijd eenigszins desorganiseerend zoude werken; dat daarna de beproeving van de afvuur-inrichting herhaaldelijk, naar schatting een dertigtal malen, is geschied met de torpedo in de buis; dat deze beproevingen plaats vonden, terwijl de boot op hare gewone ligplaats lag op de wijze als in de telastlegging is aangegeven, d.i. gemeerd aan de Westzijde der ponton van den Provinciaal dienstdienst in de haven van Vlissingen met den kop, waarin de torpedobuis, naar de groote of Rijks ponton — in de telastlegging staat verkeerdelijk „naar die ponton” — en met dien kop van de groote ponton slechts enkele meters verwijderd; dat het aan den Commandant bekend was, dat aldaar en aldus de beproeving met de torpedo in de buis geschiedde en hij daartegen nimmer bezwaar heeft gemaakt, integendeel heeft goedgevonden, dat daarmede werd voortgegaan; dat in den middag van 9 Februari

1916, terwijl de boot lag ter plaatse en op de wijze als in de telastlegging is omschreven, eene beproeving van de afvuur-inrichting van de boven-torpedobuis heeft plaats gevonden, terwijl in die buis de torpedo type I No. 351, zich bevond; dat de commandant toen niet aan boord was en de beproeving, als steeds, geschiedde onder leiding van den gedaagde B.; dat, nadat de boot de vereischte heling achterover (4°) was gegeven en het voordeksel van de bovenbuis was geopend, deze gedaagde aan den sergeant-torpedomaker heeft gelast: „verbindingsklep open”; dat deze order de beteeckenis heeft, dat de verbindingsklep een halven slag moet worden open gedraaid en onmiddellijk daarop, als het ware in dezelfde handgreep, weer moet worden dicht gedraaid; dat zulks bekend was aan dezen sergeant-torpedomaker, die een jaar lang, wekelijks, bij alle beproevingen, met het doen van deze handgreep was belast geweest, terwijl, geheel toevallig, juist dezen keer de gang van zaken van te voren door den gedaagde B., met hem nog was besproken; dat daarna de sergeant-torpedomaker de borg van de automatische klep heeft los gedraaid — eene handeling ook nog behoorende bij het commando: „verbindingsklep open” — en op het commando „pen uit” de veiligheidskruk achterover heeft gelegd; dat vervolgens de gedaagde B. aan den machinist, die zich in het centraal station der boot bevond, de order heeft gegeven om de bovenbuis af te vuren, hetgeen geschiedt door het drukken op een knop: dat men in de boot de afvuur-inrichting van de buis heeft hooren werken; geen schok gevoeld heeft als men pleegt te voelen bij het lanceeren van eene torpedo; dadelijk daarop een doffe slag heeft gehoord en een regen van water en stukken hout door het geopende voorluik van de boot naar binnen heeft zien komen; dat vervolgens is geconstateerd, dat de doffe slag afkomstig was van eene ontploffing van het voorste deel van de bovenbedoelde torpedo, hetwelk buiten de buis was geraakt en was aangeboden tegen de ponton, waarheen de kop van de boot gekeerd lag en waarvan die kop ongeveer anderhalve Meter verwijderd was en dat verwoesting in de haven en omgeving was aangericht, de algemeene veiligheid van personen en goederen in gevaar was gebracht, dood en lichamelijk letsel van anderen, mitsgaders vernieling en beschadiging van goederen veroorzaakt was, alles in den omvang en op de wijze als in de telastlegging in bijzonderheden is aangegeven; dat men in de bovenlanceerbuis aanwezig heeft bevonden bijna alle samenstellende deelen van de torpedo achter het achterluchtkamerdeksel, d.i. dus van de achterste helft der torpedo, in zeer beschadigden toestand en heeft geconstateerd, dat het voordeksel van deze buis zwaar was beschadigd en naar boven doorgezet; dat de voorsluitrand van de buis eenige zware deuken had; dat in het achterdeksel van de buis een put aanwezig was en in de achtersluitrand eenige ondiepe groeven waren; dat men ook in en bij de ponton en elders buiten de boot stukken van de torpedo heeft aangetroffen;

Overwegende dat de drie deskundigen, door het Hof gehoord, van

oordeel zijn, dat beproeving van de afvuur-inrichting op de wijze, zooals zij steeds had plaats gevonden op Hr. Ms. Onderzeeboot V, als gevaarloos en veilig moet worden beschouwd, omdat daarbij niet meer dan hoogstens tien liter lucht van 4.5 atmosfeer overdruk worden toegelaten in de lanceerbuis, waar deze hoeveelheid lucht, alvorens druk op de torpedo te kunnen uitoefenen, in eene zoo groote ruimte zich kan uitzetten, dat daarna de overdruk ten eenenmale ontoereikend moet worden geacht om bij eene helling van 4° naar boven van de lanceerbuis de torpedo in beweging te brengen; dat bij eene opzettelijk herhaalde beproeving, gelijk aan de op Hr. Ms. Onderzeeboot V gebruikelijke, geschied onder leiding van den deskundige C., dan ook is gebleken, dat de maximaal-wijzer van de manometer op de lanceerbuis telkens na het afvuren op nul was blijven staan, hetgeen als bevestiging van de juistheid van het gevoelen der deskundigen mag worden aangemerkt;

Overwegende dat, — waar als vaststaande moet worden aangenomen, dat bij eene helling van 4° naar boven van de lanceerbuis en stil liggende boot de torpedo of een deel daarvan de lanceerbuis niet anders kan hebben verlaten dan wanneer zich daarachter eene voldoende hoeveelheid samengeperste lucht heeft bevonden — de deskundigen tweërlei mogelijkheid, waarop dit laatste het geval kan zijn geweest, hebben geopperd n.l. vooreerst, dat de verbindingsklep, na een halven slag te zijn open gedraaid, daarna niet weer gesloten is geworden — in welk geval dus niet eene beperkte hoeveelheid maar al de samengeperste lucht uit den accumulator tot de lanceerbuis is toegelaten, en in de tweede plaats, dat door eenig gebrek in of aan de torpedo samengeperste lucht uit de luchtkamer van de torpedo naar achteren in de torpedo heeft kunnen ontsnappen, met het gevolg, dat deze, even achter de luchtkamer, in tweeën is gebroken en het voorste stuk uit de buis is gelanceerd;

Overwegende dat bij den aanvang van het onderzoek in deze zaak de eerste mogelijkheid meer op den voorgrond is gesteld; dat echter de bedoelde onderstelling, beschouwd in het licht van de bevindingen later door den deskundige C. bij zijn onderzoek ter plaatse en van de gevonden overblijfselen van de torpedo gedaan, zoovele zwakke punten vertoont, dat zij als onjuist moet worden ter zijde gesteld; dat trouwens de betrokken sergeant-torpedomaker heeft beweerd en steeds is blijven volhouden, dat hij de verbindingsklep, na die een halven slag te hebben opengedraaid, dadelijk weer heeft gesloten, terwijl niet alleen uit niets is gebleken, dat deze verklaring in strijd met de waarheid zoude zijn maar hare onjuistheid zelfs niet zoude zijn te rijmen met verschillende bevindingen van bovengenoemden deskundige;

Overwegende dat tijdens den loop van het onderzoek de boven in de tweede plaats bedoelde mogelijkheid krachtige verdediging heeft gevonden van de zijde van meergenoemden deskundige voornamelijk op grond van hetgeen hem het onderzoek heeft geleerd van de in en buiten de lanceerbuis gevonden overblijfselen van de torpedo;

Overwegende dat het Hof het voor zijn doel onnoodig acht en overigens ook minder gewenscht omtrent laatstbedoelde mogelijkheid in nadere bijzonderheden te treden maar zal volstaan met de mededeeling, dat deze onderstelling, de gedane bevindingen in aanmerking genomen, in nagenoeg alle opzichten bevredigt, latende bij die onderstelling de bevindingen op ongedwongen wijze zich verklaren;

Overwegende dat de drie gehoorde deskundigen aan het Hof hebben medegedeeld, dat een gebrek van de torpedo, als bij de bedoelde onderstelling wordt aangenomen, is een gebrek, waarvan hun geen voorbeeld bekend was, ja van het voorkomen waarvan zij nog nimmer hadden gehoord; dat de deskundige C. heeft opgegeven, niet te kunnen verklaren, dat de lichte trilling, die, bij het beproeven van de afvuur-inrichting, aan de in de lanceerbuis zich bevindende torpedo kan zijn gegeven, het laatste stootje is geweest, dat het naar zijn gevoelen reeds ontstane gebrek tot werking heeft gebracht; dat hij dit wel aannemelijk vindt maar toch geenszins uitgesloten acht, dat hier is geweest een toevallig samentreffen van het beproeven van de afvuur-inrichting en het tot werking komen van het reeds ontstane gebrek; dat, hoe dit zij, — en dit was ook het gevoelen van de beide andere deskundigen — de trilling door het beproeven van de afvuur-inrichting aan de torpedo medegedeeld, in elk geval aanmerkelijk minder groot is dan waaraan eene torpedo wordt onderworpen, wanneer hare drijfmachine, zooals van hoogerhand is voorgeschreven, op geregelde tijden wordt beproefd; dat ditzelfde geldt voor het terughalen van de torpedo uit de lanceerbuis; dat daarom mag worden aangenomen, dat, is het de trilling bij het beproeven van de afvuur-inrichting geweest, die het bedoelde gebrek tot werking heeft gebracht, dan dit gebrek eveneens tot uiting zoude zijn gekomen, hadde men, alvorens de afvuur-inrichting te beproeven, de torpedo uit de buis teruggehaald;

Overwegende dat, waar het deskundigen-betoog door het Hof wordt overgenomen, uit het voorgaande reeds volgt, dat de ontploffing, die zoo hoogst ernstige gevolgen heeft gehad, niet kan worden geweten aan de grove onnadenkendheid en onachtzaamheid, zorgeloosheid, onvoorzichtigheid en roekeloosheid derhalve aan de schuld, van de gedaagden;

Overwegende dat immers niet eenmaal is komen vast te staan, dat het beproeven van de afvuur-inrichting bij de ontploffing een factor is geweest in dien zin, dat deze niet zoude zijn geschied, hadde die beproeving niet plaats gevonden (al acht het Hof, met den deskundige C., zulks wel waarschijnlijk); dat enkel als vaststaande mag worden aangenomen, dat de ontploffing heeft plaats gevonden gedurende die beproeving, opgevat dan nog in den ruimen zin, dat met het oog op de beproeving het voordeksel van de lanceerbuis openstaande was; dat overigens, naar het door het Hof overgenomen gevoelen van de deskundigen, beproeving, van de afvuur-inrichting op de wijze als geschiedde op Hr. Ms. Onderzeeboot V als gevaarloos en veilig kon worden beschouwd en de mogelijkheid van

eene ontploffing enkel als gevolg van het beproeven der afvuur-inrichting daarbij niet kon worden voorzien; dat, aangenomen nu met den deskundige C., dat de ontploffing niet zoude zijn voorgevallen, ware er niet een, als door hem aangenomen, gebrek geweest van de torpedo, alsdan met de mogelijkheid daarvan door de beklaagde officieren van te voren niet behoefde te worden gerekend, waar zij, door het beproeven van de afvuur-inrichting op de aangegeven wijze, aan de torpedo nog aanmerkelijk mindere eischen stelden dan bij de van hoogerhand voorgeschreven wekelijksche behandeling aan de torpedo worden gesteld; dat moest met de mogelijkheid dat eene torpedo een tot dusver in de praktijk niet voorgekomen gebrek kan hebben, rekening worden gehouden, alsdan de marine-autoriteiten reeds niet hadden mogen goedvinden dat Hr. Ms. Onderzeebooten in de haven van Vlissingen aan en nabij pontons ligplaats hadden met torpedo's — dat zijn nagenoeg gevechtssklare torpedo's — aan boord en voorzeker niet hadden mogen toelaten, dat de in die, dààr liggende booten aanwezige torpedo's aan boord werden behandeld door ze terug te halen uit de lanceerbuizen en door wekelijks de drijfmaschine op de voorgeschreven wijze te beproeven; dat, zoo hier van schuld dan al sprake zoude kunnen zijn, die schuld zeker niet zoude moeten treffen de beklaagde officieren, die aan de torpedo geene zwaardere eischen hebben gesteld dan zij, aan de hand van de op torpedo-gebied bestaande voorschriften, mochten aannemen, dat dit oorlogswerktuig zoude kunnen doorstaan;

Overwegende dat dus niet wettig en overtuigend bewezen is hetgeen aan de gedaagden is te laste gelegd, meer bijzonderlijk niet, dat door het beproeven van de afvuur-inrichting de torpedo geheel of gedeeltelijk de bovenbuis verlaten heeft en ontploft is en dat de in de telastlegging bedoelde ontploffing aan de grove onnadenkendheid en onachtzaamheid, zorgeloosheid, onvoorzichtigheid en roekeloosheid der gedaagden, derhalve aan hun schuld, te wijten is;

Overwegende dat mitsdien de beide gedaagden moeten worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie en 185 der Rechtspleging bij de Zeemacht;

Recht doende in eersten aanleg en hoogste instantie.

In Naam der Koningin!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan gedaagden is te laste gelegd;

Spreekt gedaagden vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde als grond van zijne conclusie van eisch aan:

dat bij zijn verhoor als beklaagde voor het Hoog Militair Gerechtshof op 4 December 1916, is door mijnheer B. verklaard:

Had de boot niet gelegen als op 9 Februari, dan zou zoo'n ongeluk als nu niet zijn geschied;

dit is een zeer waar gezegde;

nog vollediger zou de heer B. zijn geweest, wanneer hij zich aldus uitgedrukt had:

Had de boot niet gelegen als op 9 Februari en was de torpedo niet in de buis gelaten, dan zouden zulke ongelukken als nu niet zijn geschied;

in aansluiting hiermede wordt nu opgemerkt, dat rechtens is komen vast te staan, dat tegen het voorkomen van ongelukken geen maatregelen waren getroffen;

dat ook, rechtens, nog nader is gebleken, wat eigenlijk geen bewijs meer behoefde en de beklagden dan ook niet weerspreken, er, integendeel, zich zelfs, tot hunne ontlasting, op beroepen, dat de onderzeeboot, met de afvuur-inrichting enz., enz., een gevaarlijk samenstel is, waarbij men afhangt van kleinigheden;

dat daarbij, om een Hollandsch spreekwoord te gebruiken, kleine oorzaken groote gevolgen kunnen hebben;

dat hetzelfde geldt voor de torpedo, een even vernuftig en kunstig samengesteld als gevaarlijk wapen;

dat alles zelfs hoogst gevaarlijk wordt, wanneer er mede gewerkt wordt, b.v.b., de afvuur-inrichting in werking komt en er afgevuurd wordt;

dat de gevaarlijkheid haar toppunt bereikt, als, daarbij, de torpedo in de buis is, wegens de mogelijkheid, in casu werkelijkheid geworden, dat de torpedo, hoewel zulks niet bedoeld, noch gewild is, toch geheel of ten deele uit de buis gedreven wordt;

als men dit, de groote lijn, vóór alles in het oog vat en houdt, daar langs de details groepeerd en dan zijn gezond verstand en onbevangen oordeel daarover laat gaan, dan zal, naar ik meen, de gevolgtrekking: wat aan de beklagden is te laste gelegd, is, met hunne schuld daaraan, naar eisch van rechten bewezen, gereedelijk gemaakt — en als de alléén juiste aanvaard worden;

in dit verband wordt hier nog vermeld, dat in de telastlegging, ten gevolge eener tikfout, een letter te veel staat;

afgetikt is:

terwijl daar de onderzeeboot V gemeerd lag aan de Westzijde der ponton van den Provincialen dienst, met den kop, waarin de torpedobuis, naar *die* ponton;

afgetikt had moeten worden:

terwijl daar de onderzeeboot V gemeerd lag aan de Westzijde der ponton van den Provincialen dienst, met den kop, waar in de torpedobuis, naar *de* ponton;

immers bij het opgeven der ligging, waarover het hier gaat, is gevolgd de teekening en beschrijving, door de beklagden, bij hun verhoor als zoodanig op 4 December 1916, als juist erkend, voorkomende op product 17 van het dossier;

het bezwaar der beklagden, dat in de telastlegging niet had moe-

ten zijn gesteld, dat de torpedo gevechtsklaar was, omdat de militaire marinedienst nog andere voorwaarden stelt, dan waaraan ten deze is voldaan, vóór hij de torpedo als geheel gevechtsklaar ijkt, is m.i. ook zonder beteeckenis;

de feiten hebben helaas toch aangetoond, dat, en hoezeer, de torpedo hier al gevechtsklaar was;

met dat gradueele verschil van gevechtsklaarheid zijn de beklagden dan ook eerst op het laatste oogenblik, toen zij, als zoodanig, voor Uw College werden gehoord, voor den dag gekomen;

ziet men de processtukken, vóór dat moment opgemaakt, na, dan zal men ontwaren, dat daarin gedurig wordt gewaagd van gevechtsklare torpedo, ja dat zelfs de beklagden zich van deze uitdrukking bedienen;

de bewering, dat het in de haven beproeven der afvuur-inrichting met de torpedo in de buis niet roekeloos zou zijn, behoeft, naar mij dunkt, eigenlijk geen weerlegging maar nu men die bewering vol wil houden, zal zij niet geheel onbesproken worden gelaten;

beklaagde A. voert voor staving van dit sustenu, alsof het een afdoend argument ware, slechts aan: ik vind het beproeven der afvuur-inrichting in de haven niet onvoorzichtig; alzoo eene persoonlijke opvatting maar, niet door goede gronden gedragen, noch gesteund;

en om aan deze meening nog meer kracht bij te zetten, verkondigt hij verder nog een persoonlijk gevoelen, dat hij *na* het ongeluk bedacht had, dat hij op dezelfde wijze zou durven voortgaan;

gelukkig, dat de hoogere marine-autoriteiten er anders over gedacht — en dien voortgang gekeerd hebben, door de gevolgde wijze van beproefing voortaan instantelijk te verbieden;

dat beroep op voorzienbare gevolgen zou eigenlijk stilzwijgend voorbij gegaan kunnen worden, of anders uitgeschakeld dienen te worden, nu gebleken is, dat toen de beklagden de noodlottige gevolgen der ontploffing kenden, toen zij alzoo met bekende gevolgen rekening te houden hadden, toch op dezelfde wijze met de beproefing door hadden willen gaan;

uit het feit, dat men de afvuur-inrichting gaat beproeven, volgt reeds dat men het mogelijk acht, dat alles niet in goeden staat verkeert, dat er hier of daar gebreken zijn, dat er iets hapert, of los geraakt is;

in dit proces is b.v.b. gebleken van een los gegane wartel en van een lek;

daarenboven verkeerde men op 9 Februari in bijzondere omstandigheden, ontstaan door het langdurig manoeuvreren met de torpedo (zie getuigenis van luitenant ter zee van R.);

in betrekking hiermede wordt er op gewezen, dat de beklagden erkennen, dat bij de behandeling van oorlogswerktuigen óók rekening moet worden gehouden met mogelijke gebreken dier werktuigen;

een heele staf van bekwame, uitgezochte werklieden is dan ook

steeds bezig aan het herstel en onderhoud der onderzeebooten, met de installaties, torpedo-materiaal, enz.;

wel een bewijs, dat er heel wat moet geschieden, om de boel in het noodige verband te houden;

hier wist men, dat van de Onderzeeboot V, in Augustus 1914 in haast in dienst gesteld, niet alles even mooi werkte en

dat men te doen had met een torpedomaker, op wien toezicht moest worden uitgeoefend, en, aan wien men niet zooveel dan aan een ander kon overlaten, wegens hetgeen vroeger met de afvuur-inrichting was gebeurd, wat de torpedomaker had moeten merken;

toch gaat men niet na, of die torpedomaker de hem gegeven bevelen, en wat daar uit voortvloeit, goed uitvoert, ofschoon het gemakkelijk zou zijn geweest, zich daaromtrent te vergewissen; want al moge de torpedomaker, als hij de verbindingsklep open draait, het gezicht op die klep even benemen, die belemmering houdt op, als open gedraaid is;

die contrôle was daarenboven geraden, omdat bij werkelijk lanceeren, blinde schoten, enz., dezelfde manipulatie van thans wordt verricht, doch de klep, na open gedraaid te zijn, open blijft;

nu is door, de beklagden wel beweerd, dat men elke handeling van den torpedomaker niet kan nagaan, maar de handelingen die de torpedomaker te verrichten had, waren niet talrijk, al waren zij van bijzonder gewicht;

hij had immers enkel de verbindingsklep een halven slag open te draaien, de automatische klep met zorg te openen en dadelijk daarna de verbindingsklep weer te sluiten;

overigens geven de beklagden gewonnen, dat de taak van den officier bij de beproeving is: toezicht houden en dat, om de hierboven aangegeven redenen, in het bijzonder op de onderzeeboot V die taak moest worden volbracht;

bij den Onderzeebootdienst is de verdeling van arbeid zeer ver doorgevoerd, wat ook dit voordeel heeft, dat het de contrôle vergemakkelijkt;

als zeeofficieren, met betrekkelijk groote kennis der mechanica (volgens Overste C.) konden en moesten de beklagden weten, dat een fout, een gebrek van het beproefde, in een ommezien de meest heillooze gevolgen zou kunnen veroorzaken;

alles moet even nauwkeurig en stipt werken en behandeld worden, zoo zeggen de beklagden zelf, zoo niet, dan loopt het spaak;

desalniettemin laten de heeren dat gevaarlijke en ongewisse werk in de haven doen;

een door het afgaan van het schot opgewekte, voortgezette trilling slechts volgens den deskundige, onder omstandigheden als ten processe kenbaar geworden, . . . en binnen eene seconde is naamloos wee en ellende teweeggebracht, ontzaggelijke schade aangericht;

overigens is het zaak, dat de Rechter goed wikke en wege, wat de deskundige heeft gezegd;

een paar voorbeelden ter verduidelijking:

in het deskundig rapport staat: met terughalen en weêr invoeren der torpedo is geruimen tijd gemoeid;

en wat blijkt later die tijdsduur te wezen?: \pm 15 minuten, overeenkomstig de hem verstrekte gegevens;

verder vermeldt het rapport:

bij het terughalen der buis zouden onvermijdelijke schokken voorkomen;

waarom?

ondergeteekende, dat werk aanschouwd hebbende, meent, dat als deskundigen het kalm verrichten, van beteekenis er niets behoeft te schokken, nòch bij het eigenlijk uithalen, nòch bij het vieren en wegbergen der torpedo;

ook had de deskundige geen oordeel moeten uitspreken over zaken, waaromtrent hem geen voorlichting was gevraagd;

de beklagden geven toe dat de beproeving op zee had kunnen gebeuren;

facto wordt zulks bevestigd door den Commandant van het Station voor Onderzeebooten te Vlissingen, mijnheer van N. S., die het altijd in zee doet en met een blind schot, d.w.z. dat men de torpedo uit de buis heeft gehaald;

hij heeft dan ook geen ongelukken te betreuren;

waarom dan de beproeving door de beklagden niet eveneens in zee gedaan?

de beklagden antwoorden: om tijdsbesparing, maar geven tegelijkertijd toe, dat bij de beproeving geen haast behoefde te worden gemaakt en er geen ander spoedwerk te verrichten was;

zij voeren ook nog aan, als naar zee gegaan ware, dan zou iedereen aan boord moeten zijn geweest;

maar dat zoo iets nog, uitdrukkelijk verboden moest worden!

zoo de beklagden er aan gedacht mochten hebben, om de menschen, die de onderwerpelijke werktuigen moesten bedienen, derhalve het personeel in de onderzeeboot, voor gevaar te vrijwaren, al is het overigens een bewezen feit, dat die menschen hun heil hebben moeten zoeken in een wilde vlucht uit de boot, dan blijft het toch waar, dat de beklagden heelemaal niets gedaan hebben, om wie en wat buiten die boot waren en was, voor gevaar te behoeden;

dit te doen is niet bedacht, veel minder nog doordacht;

nu zegt mijnheer A. wel, dat het gemakkelijk is, hij spreekt zelfs van heel gemakkelijk, om na het ongeluk uit te maken, dat met anders te handelen, het ongeluk ware voorkomen, doch op deze redering is na te melden eisch niet gebaseerd;

hier wordt niet toegepast: „post hoc, ergo propter hoc”;

de beklagden willen, dat rekening worde gehouden met voorzienbare gevolgen;

goed, als voorzienbaar en voorzien maar scherp onderscheiden worde;

de betuiging der beklagden, dat zij aan geen gevaar hebben ge-

dacht en daarom gehandeld hebben, alsof de beproeving ongevaarlijk was, kan hen niet helpen;

elk nadenkend man kon en moest in de beproeving der afvuur-inrichting in de haven, met de torpedo in de buis, veel kwaads voorzien en, vroeg of laat, daarvan ook verwachten;

a fortiori de beklaagden: zeeofficieren, leiders van den onderzeebootdienst;

de oud-Vice-Admiraal, gewezen Commandant der Marine-directie te Hellevoetsluis, C heeft niets te veel gezegd, toen hij te kennen gaf, dat, in een haven liggende, zulk een beproeving nimmer had mogen geschieden;

wegens mogelijk gevaar, mogen oefeningen met scherp geladen geweren in de kazerne niet worden gehouden; mag met geladen kanonnen in de bebouwde kom eener gemeente niet worden gemanoevreerd en niets beproefd;

daarvoor zijn aparte, speciale plaatsen aangewezen, voorzien en omgeven van de noodige middelen, om, zoo iets verkeerd mocht loopen of werken, de gevolgen daarvan te neutraliseeren; en die gevolgen zijn dan nog maar kinderspel, vergeleken bij den nasleep van een torpedo-ontploffing;

wat moet al niet bij het vervoer van buskruit in acht genomen worden? opdat niet alleen de vervoerders, maar ook de menschen, gebouwen, enz., langs den weg geen gevaar zullen loopen;

hier was den beklaagden een eenige gelegenheid gegeven om, ook in vredetijd, beleid te toonen;

maar waarvan geven zij blijk?

voor zóó veel en zóó verregaande onvoorzichtigheid, dat de Justitie wél verplicht is er zich mede te gaan bemoeien;

maar wat zou daartegen zijn geweest?

de beproeving zou toch zooveel mogelijk de werkelijkheid nabij moeten komen! dat had mijnheer A. immers gedecreteerd?

dat had mijnheer A. immers gedecreteerd?

de beklaagden erkennen verder, dat de afvuur-inrichting had kunnen zijn geprobeerd, zonder torpedo in de buis;

dat het veel veiliger zou zijn geweest, als telkens vóór de beproeving, de torpedo uit de buis ware gehaald;

maar waarom het dan ook niet laten doen?

al wederom, omdat het wat tijd, \pm 15 minuten, zou hebben gekost, dus eenig oponthoud zou hebben gegeven;

moest daarom alles maar gewaagd worden?

zeer zeker niet;

het doel en streven moest zijn om de beproeving, met vermindering van gevaar, deugdelijk te doen zijn, niet om haar spoedig aan kant te hebben;

dat de hoogere Marine-Overheden van de beproeving, zooals die in de telastlegging is omschreven, geweten zouden hebben, is niet be-
wezen;

integendeel;

de heer A. vermoedt, dat die Autoriteiten niet wisten, hoe zij, beklaagden de afvuur-inrichting beproefden;

hij vroeg daaromtrent nooit aan hoogerhand instructies;

zeker weet hij, dat aan den Commandant der Scheepsmacht op de Schelde en aan luitenant S. niet bekend was, dat en hoe de beproeving geschiedde;

de heer van N. S. bevestigt zulks, door te verklaren: Ik wist niet, dat mijnheer A. de beproeving met een torpedo in de buis deed; mijnheer A. besprak met mij de beproeving niet;

voorts zegt beklaagde A.: Niet was steeds een gevechtsklare torpedo in de buis; indertijd geschiedde de beproeving zonder torpedo in de buis; van lieverlede is de beproeving met de torpedo in de buis gaan geschieden;

ook de beklaagde B. deelt mede:

somtijds ligt de torpedo in de buis, soms niet;

getuige mijnheer van R.: Toen ik met een commando over een onderzeeboot belast was, geschiedde de beproeving zonder torpedo in de buis; 't is voorzichtiger geen torpedo in de buis te hebben;

dat de ligging der Onderzeeboot bij de waardeering dezer zaak van groot gewicht is, werd hier in den aanvang reeds aangestipt;

niet alleen omdat de boot in een in gebruik zijnde verkeershaven lag, maar ook wegens de wijze, waarop zij daar lag gemeerd, n.l. langs de ponton van den Provinciaal dienstdienst, met den kop naar de ponton, op een afstand van slecht 1½ Meter en aan den anderen kant geflankeerd door de Onderzeeboot IV;

het veroorzaakte onheil staat met die ligging dan ook in het nauwste verband;

b.v.b. het personeel van den Onderzeedienst en van de landingsdivisie van Hr. Ms. „Heemskerck”, dat gedood en gewond is, was — en moest ter plaatse wezen voor dienst;

die landingsdivisie was 90 man sterk en stond op de ponton aangetreden;

wel met heel veel recht is in dit proces gezegd: als de uitdrijving der torpedo in volle zee plaats gehad hadde, er dan verder niets geschied was;

ook de beklaagde A. heeft dit beaamd: Had de boot niet gelegen als op 9 Februari, dan zou zoo'n ongeluk als nu niet zijn geschied;

door wettige bewijsmiddelen is ten processe volkomen gestaafd hetgeen den beklaagden is te laste gelegd, en wel met dien verstande, dat de torpedo tegen de ponton aangeboden — en ontploft is. (Zie de getuigenissen van den machinedrijver-majoor M. B. en den marinier 1e klasse D.);

de verontschuldigungen der beklaagden zijn, naar ik meen, hier geheel afdoende weêrlegd;

al is de verantwoordelijkheid van den beklaagde A. grooter dan die van den beklaagde B., gedekt door zijn Commandant is deze beklaagde evenwel niet;

mijnheer A. zag er, het is waar, in het algemeen geen bezwaar in,

als mijnheer B. de torpedo in de buis behield, nadat zij, beklaagden, het aldus overlegd en afgesproken hadden, maar liet, met dat al, aan mijnheer B. toch over, om te beslissen, of het, bij de beproeving, al dan niet noodig was de torpedo uit de buis te halen;

de ernstige gevolgen, waarover het hier gaat, leggen natuurlijk hun gewicht in de schaal bij de afweging;

een korporaal-machinedrijver gedood; een majoor-machinedrijver van een krachtig en gezond man, verminkt tot een wrak voor heel zijn verder leven; verschillende anderen min of meer belangrijk gekwetst; een materiele schade aangericht van rond *f* 57.300, behalve nog de schade aan marine-materiaal en de ten laste van het Departement van Marine komende kosten, in verband met de verwonding van het Marine-personeel, zijn, voorwaar, geen kleinigheden.

Zoo is het dat de eischer, eisch doet en concludeert;

dat de beklaagden bij Sententie van den Hove, met aanhaling der artikelen 50 en 53 van 's Hof's Provisioneele Instructie, 12 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad nr. 193), 10, 84, 158, 163, 307—309 van het Wetboek van Strafrecht, 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad nr. 64), zullen worden schuldig verklaard ieder aan:

„In de uitoefening van het ambt van militair officier ter zee, door schuld veroorzaken van ontploffing, waardoor gemeen gevaar voor goederen en levensgevaar voor anderen ontstaan is en wat eens anders dood tengevolge heeft gehad;

werken, dienende voor het openbaar verkeer, vernield, onbruikbaar gemaakt en beschadigd zijn;

weer een ander zwaar lichamelijk letsel bekomen heeft en verschillende anderen zóódanig lichamelijk letsel bekomen hebben, waaruit tijdelijke ziekte en verhindering in de uitoefening hunner ambtsbezigheden is ontstaan en, deswege, veroordeeld tot hechtenis;

de beklagde A. voor den tijd van eene maand,

en beklagde B. voor den tijd van drie weken.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 2 Februari 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, S. F. Nolst Trenité, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. Collette.

Klager is gestraft wegens het in een dagblad doen opnemen van een ingezonden stuk, waaruit zijne onvergenoegdheid blijkt over

van hooger hand gegeven bevelen en waarin de marine-autoriteiten worden beschuldigd niet voldoende en in sommige opzichten in het geheel niet de belangen van het personeel te behartigen. Daardoor is hij te kort geschoten in zijn plicht als officier om voor te gaan in het goede, inzonderheid in hetgeen kan strekken tot het doen eerbiedigen van het gezag, zooals is voorgeschreven in 2 V.K.M. V 1 (7).

Een verbod om gesprekken te houden, die de strekking hebben om den eerbied voor de meerderen en voor de overheid afbreuk te doen (2 V. K. M. V 1 (8)) moet wat zijn geest en strekking betreft nog in meerdere mate in acht genomen worden bij het inzenden van dagbladartikelen, welke uiteraard een meer blijvenden invloed hebben dan gesprekken. 1)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de verklaring van 24 October 1915 van den luitenant ter zee 2e klasse P., dienende aan boord van H. M. pantserschip „Tromp”, houdende dat hij zich wenscht te beklagen bij den militairen rechter over de straf van 8 dagen hut-arrest zonder waarneming van dienst, hem 22 October 1915 opgelegd door zijn Commandant, den kapitein ter zee U. wegens: „Te kort geschoten in „zijn plicht als officier om voor te gaan in het goede, inzonderheid „in hetgeen kan strekken tot het doen eerbiedigen van het gezag „en zich schuldig gemaakt aan eene handeling, die de strekking „heeft of er toe kan bijdragen om den eerbied voor de meerderen „en voor de overheid afbreuk te doen.”

Gelezen de bij deze klachtzaak behoorende bescheiden;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat de bedoelde straf aan klager is opgelegd naar aanleiding van een in de Nieuwe Soerabaya Courant, Nieuwsblad voor Indië, van 7 October 1915 geplaatst artikel, getiteld: „De geest onder het Marine-personeel”, ondertekend R. P., hetwelk door klager is erkend als door hem te zijn geschreven en ingezonden;

Overwegende dat in bedoeld artikel onder meer voorkomen de volgende zinsneden:

„Het komt herhaaldelijk voor, dat gegeven orders een week later „weer worden ingetrokken of gewijzigd, ja, denzelfden dag, twee- „maal per dag zelfs. „Ordre, contra-ordre, désordre”, deze woorden „moesten de wanden der verblijven van allen, *die ooit orders te geven „hebben* in de marine, versieren. Toch had men nog, geloof ik, de „zeer groote ontevredenheid in de marine — vooral in het officiers- „korps — kunnen voorkomen, als men maar wat meer aandacht had „geschonken aan de belangen van het personeel”.

„Ook op ander gebied worden de belangen van de officieren en „manschappen genegeerd. Men begrippe mij goed, ik wil niet zeg- „gen, dat met opzet en na gezette overweging de belangen met voe-

1) Zie thans 2 V. K. M. V 1 (4) en 2 V. K. M. V. 2. Red. M. R. T.

„ten getreden worden. Dat komt gelukkig zelden of nooit voor. „Maar die gezette overweging blijft juist vrijwel altijd achterwege; „er wordt niet aan de belangen van de ondergeschikten gedacht, en „daarbij komen vooral die der officieren in de verdrukking, zelfs „worden die dikwijls aan de belangen der manschappen geofferd.”

„Vrije tijd voor officieren is trouwens een fictief iets. Zoolang „men aan boord is, loopt men elk oogenblik kans, om den een of „anderen dienst te moeten verrichten, op welken tijd van den dag „ook, terwijl er dikwijls niet de minste haast bij is. Andere keeren „worden de orders zóó laat gegeven, dat de officieren en onderoffi- „cieren nog 's avonds laat of op vrije dagen werkzaamheden hebben „te verrichten, terwijl die orders net zoo goed eenige uren of dagen „eerder gegeven hadden kunnen worden. De officierskamers in de „gebouwen, die door hen bewoond worden — wanneer het schip in „herstelling is en dus onbewoonbaar — hebben meer van stallen „dan van officierswoningen. Ook bij het maken van de bepalingen „wordt maar al te dikwijls vergeten, om zich af te vragen, of niet „het nut, dat zoo'n bepaling heeft, veel en veel geringer is dan het „nadeel, dat ze berokkent aan den geest van het personeel.”

„Slechts zeer enkele voorbeelden gaf ik, die aangeven, hoe weinig „er rekening wordt gehouden met de belangen van het personeel in „het algemeen en met die van de officieren in het bijzonder, maar „die voorbeelden zijn legio.”

Overwegende dat klager in hoofdzaak als gronden voor zijn be-
klag over de straf heeft aangevoerd, dat hij niet de plicht had te
schrijven en dus door het schrijven van het bedoelde artikel niet te
kort is geschoten in zijn plicht;

dat straffer hem mededeelde dat hij hem ingevolge het bepaalde
in 2 V. K. M. V 1 (8) streng moest straffen, omdat in dat artikel
voorkomt dat het daarin bedoelde feit ten strengste verboden is;
dat echter in het bedoelde lid van genoemd artikel alleen van „ge-
sprekken” wordt gewaagd en het derhalve niet slaat op dagblad-
artikelen;

dat de bedoeling van zijn schrijven o.a. is geweest om de marine-
autoriteiten in te lichten en hun te doen weten, dat de geest onder
het personeel slecht is;

dat hij meende de marine hiermede te dienen en dus op deze wijze
voor te gaan in het goede;

dat het niet zijne bedoeling was om afbreuk te doen aan den eer-
bied voor de meerderen, noch om de marine af te tuigen;

dat hij niet den voorgeschreven weg heeft gevolgd om zijne be-
schouwingen over, volgens hem, verkeerde toestanden aan het mari-
nebestuur kenbaar te maken, omdat hij dien weg reeds een drietal
malen had gevolgd; zonder dat hij heeft bemerkt dat er eenige notitie
van zijn schrijven werd genomen;

dat, naar zijne meening, de hem opgelegde straf veel te zwaar is;

Overwegende dat uit den geheelen inhoud van het door klager
ingezonden stuk duidelijk onvergenoegdheid blijkt over van hoo-

gerhand gegeven bevelen en dat inzonderheid in de hierboven aangehaalde zinsneden de marine-autoriteiten worden beschuldigd van niet voldoende en zelfs in sommige opzichten in het geheel niet de belangen van het personeel te behartigen;

Overwegende dat klager door het inzenden van het bedoelde stuk is te kort geschoten in zijn plicht als officier om voor te gaan in het goede, inzonderheid in hetgeen kan strekken tot het doen eerbiedigen van het gezag, zooals is voorgeschreven in 2. V. K. M. V 1 (7), daar toch de inhoud van het stuk een strekking heeft die het tegendeel daarvan beoogt; dat die inhoud eveneens in strijd is met den geest van het bepaalde in 2. V. K. M. V 1 (8), daar toch een verbod om gesprekken te houden, die de strekking hebben om den eerbied voor de meerderen en voor de overheid afbreuk te doen; wat die strekking aangaat, nog in meerdere mate moet worden in acht genomen bij het inzenden van dagblad-artikelen, welke uiteraard een meer blijvenden invloed hebben dan gesprekken;

dat indien klager geen gevolg heeft gezien van door hem gedane geoorloofde pogingen om door hem gewenschte verbeteringen ingevoerd te krijgen, dit hem nog geen recht geeft om het daarna op een wijze te beproeven, zooals nu door hem is geschied;

Overwegende dat uit het bovenstaande blijkt dat klager zich heeft schuldig gemaakt aan hetgeen hem in de strafreden is te laste gelegd;

Overwegende dat hij daarvoor ingevolge artikel 28 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water terecht is gestraft, dat de opgelegde straf niet te zwaar is, doch dat de strafreden eenigszins dient te worden aangevuld;

Overwegende dat klager door, in stede van te berusten in deze welverdiende straf, zich daarover te beklagen, zich aan verregaande oneerbiedigheid heeft schuldig gemaakt;

Gezien de artikelen 12/15 van de Rechtspleging bij de Zeemacht, artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie en artikel 2 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 194);

Beschikkende op voormelde klacht;

Verklaart die te zijn zóódanig ongegrond en lichtvaardig, dat zij niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven;

Straft klager deswege met 4 dagen hut-arrest met waarneming van dienst;

Bepaalt dat de oorspronkelijke strafreden zal worden aangevuld met: „door het plaatsen in een N.-I. dagblad van een artikel, getiteld: „De geest onder het marinepersoneel”, waarin, een en ander, „maal, aan het marinebestuur wordt verweten dat het met de belangen van het personeel weinig of geen rekening houdt”;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, aan strafoplegger en aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 15 Februari 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Onder de commandeerende officieren, die, ingevolge de artikelen 11 van het C. W. W. en 30 R. K. W. de correctie hebben van fouten en overtredingen betreffende de militaire discipline, zijn niet enkel de commandeerende officieren van schepen maar ook de vlootvoogden te verstaan.

Klagers zijn gestraft omdat zij, in de schriftelijke motiveering van een verzoekschrift om den Esk. Comt. te spreken, lichtvaardig en zonder grond onderofficieren hebben beticht van het maken van valsche rapporten en den commandant van begunstiging daarvan. Hunne verdediging dat zij niet in staat zijn gesteld hunne beschuldigingen mondeling te bewijzen gaat niet op, nu de Esk. Comt., omdat het schip waarop klagers dienden geruimen tijd van de vlag afwezig was, aan een officier van dat schip heeft opgedragen hen op door hem, Esk. Comt., opgestelde vraagpunten te hooren.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de verklaringen, gedagteekend 28 September 1915, van de matrozen 3e klasse K. en S., destijds dienende aan boord van Hr. Ms. pantserschip „Hertog Hendrik” in Oost-Indië, eerstgenoemde sedert met dien bodem in het vaderland teruggekeerd, welke verklaringen inhouden, dat zij zich wenschen te beklagen over de reden der straf van 10 dagen provoost-arrest om den derden dag gewone voeding, hun op 15 (lees 18) September t. v. opgelegd door den Commandant van het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië, den Schout-bij-Nacht B., luidende: „Bij de hem opgedragen schriftelijke „motiveering van een verzoekschrift aan den Eskader-Commandant „om dezen te spreken, lichtvaardig en zonder behoorlijke gronden „onderofficieren beticht van het maken van valsche rapporten en „den Commandant van begunstiging daarvan”;

Gelezen de bij deze klachten behorende bescheiden;

Gehoord den klager K. op 9 Februari 1916;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat ten tijde der strafoplegging Hr. Ms. „Hertog Hendrik” deel uitmaakte van een Eskader, waarover de strafoplegger het bevel voerde, zoodat deze, als Eskader-commandant, bevoegd was de genoemde straf aan klager op te leggen, zijnde immers onder Commandeerende Officieren, die, ingevolge de artikelen 11

van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water en 30 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water, de correctie hebben van fouten en overtredingen der militaire discipline, niet enkel de commandanten van schepen maar ook de Vlootvoogden te verstaan;

Overwegende dat omtrent de zaak zelve uit het onderzoek is gebleken:

dat aan de klagers, die in Juni 1915 verzocht hadden den Eskader-commandant te spreken, ingevolge de voor het Eskader gemaakte regeling werd opgedragen hun verzoek schriftelijk toe te lichten, hetgeen zij deden door inlevering van een kort, vrijwel ontoegelicht verzoekschrift, gedagteekend 15 Juni 1915;

dat de eerste officier van de „Hertog Hendrik”, dit geschrift onvoldoende achtend, aan de klagers opdroeg hun grieven meer te omschrijven, hetgeen leidde tot het uitgebreide verzoekschrift, op 25 Juni 1915 door de klagers langs den hiërarchischen weg aan den Eskader-commandant ingezonden, welk laatste geschrift de aanleiding tot de in hoofde genoemde bestraffing is geweest;

dat in dit verzoekschrift o.m. het volgende voorkomt:

„De behandelingen waarover wij U.H.Ed.Gestr. verzoeken te spreken zijn de volgende:

„4o. Verschillende gezegden, die de Commandant te onzen opzichte heeft gebezigd en waarvan wij de noodlottige gevolgen dagelijks ondervinden. Namelijk toen de matroos 1e klasse B. eens op parade was geweest, moest hij bij den Commandant in den kajuit komen waarbij de Commandant hem ongeveer de volgende woorden toevoegde: „Hoor eens aan B., ik geloof niemand van vooruit, om reden dat toen ik mij verleden op de vmengel van de brug bevond, ik een schepeling van vooruit de volgende woorden hoorde bezigen: „Voor een pruimpje tabak doe ik een eed”. Vervolgens zeide de Commandant nog „vertel dat maar aan je maatjes van vooruit”. De gevolgen daarvan ondervonden wij dan ook spoedig, daar eenige onderofficieren, die natuurlijk ook die woorden ter oore waren gekomen, er dan ook een ruim gebruik van maakten en wij er het slachtoffer van werden. Volgens onze meening wordt het onjuist rapport maken hiermede ten zeerste bevestigd.”

Overwegende dat in de laatste twee zinsneden van het aangehaalde deel uit het verzoekschrift de klagers inderdaad onderofficieren beticht hebben valsche rapporten te maken en in de eerste — in verband met de laatste — zinsnede den Commandant begunstiging daarvan aanwrijven;

Overwegende dat, ter beoordeeling van de gronden, die de klagers voor deze beschuldiging zouden hebben aan te voeren, de Eskader-commandant — ut overweging dat de „Hertog Hendrik” voor geruimen tijd van de Vlag afwezig was — aan een officier van dit schip opdroeg de klagers op door hem, Eskader-commandant, opgestelde vraagartikelen te hooren, uit welke verhooren blijkt: dat beiden zich het gezegde van B. persoonlijk hebben aangeetrok-

ken, doch zich van andere gezegden (eerste zinsnede verzoekschrift) niet veel meer konden herinneren; dat zij *vermoedden* dat alle onderofficieren de woorden van B. vernomen hadden; dat zij van oordeel zijn dat eenige onderofficieren met opzet onjuiste rapporten over hen gemaakt hebben, er op rekenende dat hun, klagers' verdediging niet door den Commandant zou worden geloofd (klager K. noemt een geval van een rapport door een sergeant van hem gemaakt, waarvan deze, na gehouden onderzoek, minstens de helft zou hebben moeten intrekken, en zegt, in het algemeen, dat, als hij op het rapport moest komen, de over hem gemaakte rapporten zoo verdraaid werden, dat hij toch wel ergens op bleef hangen; klager S. noemt een geval van een korporaal, die hem ten onrechte een ongepast gezegde in den mond zou hebben gelegd); dat zij zich over geen der door hen ondervonden gevallen op de regelmatige wijze beklaagd hebben, daar zij hierin geen heil zagen;

Overwegende dat hieruit blijkt dat de klagers weinig of niets tot staving van hun betichting van de onderofficieren en van hun Commandant hebben kunnen aanvoeren en dus zeer lichtvaardig hunne aantijgingen hebben op schrift gebracht;

Overwegende dat hun verdediging voornámelijk hierop neerkomt, dat het verzoekschrift uiteraard geen gronden voor de beschuldigingen inhield, wijl het alleen diende om tot den Eskader-commandant te worden toegelaten en zij verwacht hadden dan mondeling die beschuldigingen te mogen bewijzen, waartoe zij nu niet in de gelegenheid zijn gesteld;

Overwegende dat dit verweer hun niet kan baten, daar zij blijkens het bovenstaande wel degelijk die gelegenheid gehad hebben, gevende de gestelde vraagartikelen hun toch alle ruimte om bepaalde, wel omschreven gevallen te berde te brengen en met bewijzen te staven, in welk opzicht zij echter grootelijks in gebreke gebleven zijn; terwijl klager K. schoon ter terechtzitting van het Hof daartoe in de gelegenheid gesteld, al evenmin iets tot staving van zijn betichtingen heeft aangevoerd;

Overwegende dat zij alzoo terecht door den Eskader-commandant zijn gestraft voor hun gedragingen, als zijnde deze strijdig met de instandhouding eener goede krijgstucht in den dienst ter zee, dat de opgelegde straf niet te zwaar is en de strafreden de gepleegde overtreding goed weergeeft;

Krachtens de artikelen 12—15 van de Rechtspleging bij de Zee-macht in verband met artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie beschikkend op voormelde klachten:

Verklaart deze ongegrond;

Handhaaft de straffen met de strafredenen waarover beklag;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klagers, aan straffer en aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Beschikking van 8 November 1916.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Tot het onderzoek bedoeld in de artt. 5—7 R. Z., welke artikelen betrekking hebben op de behandeling van rapporten zoowel omtrent ernstige krijgstuuchtelijke vergrijpen als omtrent strafbare feiten, welke zouden zijn begaan, behoort o.m. het hooren van den verdachte. Dit was ook voorgeschreven in het thans vervallen 6e lid van art. 144 der Instructie voor de Commandeerende Officieren, terwijl bovendien uit het bepaalde in art. 59 van het Reglt. op den Inwendigen dienst uitdrukkelijk volgt, dat aan het opleggen van straf een onderzoek in tegenwoordigheid van den overtreder moet vooraf gaan.

De omstandigheid dat de strafoplegger order heeft gekregen om te straffen brengt daarin geen wijziging, omdat hij de strafschuldigheid en de op te leggen straf naar bevind van zaken zelf heeft te bepalen.

Aangezien vorenstaande regelen niet zijn in acht genomen, kan de opgelegde straf niet worden gehandhaafd; een onderzoek naar de gegrondheid van klagers bezwaren tegen de strafreden is daardoor overbodig.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen:

1o. de verklaring, gedagteekend 18 Juli 1916, van den inland-schen matroos der 3e klasse M. M., stamboeknummer 14942, des-tijds dienende aan boord van Hr. Ms. pantserschip „De Zeven Pro-vinciën”, behoorende tot het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië, inhoudende dat hij zich bij het Hoog Militair Gerechtshof wenscht te beklagen over de straf van plaatsing in de strafklasse voor den tijd van twee maanden, hem op 17 Juli t.v. opgelegd door den com-mandant van dien bodem, den kapitein-luitenant ter zee C. J. J. de N., en over de reden dier straf, luidende: „1o. In een verzoekschrift aan den Commandant der Zeemacht zich op onbetamelijke wijze en be-zijden de waarheid uitgelaten over den Commandant der Marine-Kazerne; 2o. zich op hoogst onbetamelijke wijze uitgelaten in een door hem geschreven en onderteekend ingezonden stuk in het dag-blad „Oetoesan Hindia”, over het bestuur van de Marine in het al-gemeen en over de Commandanten in het bijzonder”;

2o. de bescheiden betreffende het in zake deze klacht op last van den Commandant van het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië in-

gestelde onderzoek, alsmede eene memorie d.d. 6 Augustus 1916 van den strafoplegger, betreffende de gronden waarop de opgelegde straf berust.

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor Hr. Ms. Zee- en Landmacht.

Overwegende dat klager bij het onderzoek als redenen voor zijn beklag heeft opgegeven:

dat hij vermeent ten onrechte gestraft te zijn, althans de straf van twee maanden strafklasse niet verdiend te hebben, welke straf hem is opgelegd zonder dat hij te voren werd gehoord, zoodat hij niet in staat is gesteld zijne verdediging in zijne zaak, eerst bij zijn divisie-chef en later bij zijn Commandant, in te brengen;

dat hij zich in het in de strafreden onder 1o. bedoelde verzoekschrift niet op onbetamelijke wijze heeft uitgelaten over den Commandant der Marine-Kazerne, en dat alles wat hij daarin over dien Commandant geschreven heeft overeenkomstig de waarheid is; dat hij zich in het in de strafreden onder 2o. bedoelde stuk in het dagblad „Oetoesan Hindia” niet op onbehoorlijke wijze heeft uitgelaten over het bestuur van de Marine in het algemeen en over de commandanten in het bijzonder.

Overwegende dat de strafoplegger in zijne memorie aan het Hof heeft medegedeeld:

dat hij klagers zaak destijds niet op de gewone wijze door diens divisiechef heeft doen behandelen, omdat hij, strafoplegger, van den Commandant der Zeemacht in Oost-Indië de order had ontvangen klager streng te straffen en deze order hem gegeven werd zonder dat klager door dien vlootvoogd was gehoord; dat trouwens waar klager moest worden gestraft op door hem zelf geschreven stukken, naar zijne — des strafopleggers — meening in dit geval van niet schuldig zijn geen sprake was.

Overwegende dat, blijkens een aan het Hof overgelegd en bij het onderzoek aan klager voorgehouden gewaarmerkt afschrift van een geheim schrijven d.d. 10 Juli 1916 No. 581 van den Vice-Admiraal, Commandant der Zeemacht en Chef van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië aan den Commandeerenden Officier van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën”, die vlootvoogd aan genoemden Commandant (strafoplegger) heeft toegezonden een afschrift van een brief van den Commandant der Marine-Kazerne te Soerabaia, houdende inlichtingen betreffende een bij de verzoekenlijst van 1 Juni 1916 gevoegd schrijven van klager, alsmede een afschrift eener Nederlandsche vertaling van een door klager geteekend stuk, opgenomen in de „Oetoesan Hindia”, met vermelding dat in eerstbedoelden brief werd in het licht gesteld klagers weinige betrouwbaarheid en groote leugenachtigheid en dat klager zich in laatstbedoeld ingezonden stuk op hoogst ongepaste wijze had uitgelaten, en met opdracht klager ter zake van een en ander streng te straffen.

Overwegende dat ingevolge het bepaalde in de artikelen 5—7

der Rechtspleging bij de Zeemacht, welke artikelen betrekking hebben op de behandeling door den Commandeerenden Officier van rapporten zoowel omtrent ernstige krijgstuchtelijke vergripen als omtrent strafbare feiten welke zouden zijn begaan door schepelingen onder zijn bevel, het opleggen van krijgstuchtelijke straf eerst mag geschieden nadat de Commandeerende Officier de zaak heeft onderzocht en hem uit dat onderzoek is gebleken, dat de verdachte schuldig is; dat uiteraard, om de schuld van den verdachte te kunnen vaststellen en de straf naar recht en billijkheid te kunnen bepalen met inachtneming der omstandigheden die tot verzwaring of vermindering der strafbaarheid zouden kunnen leiden, tot dat onderzoek onder meer behoort, het hooren van den verdachte omtrent het hem te last gelegde vergrijp en hem daarbij in de gelegenheid te stellen zijne middelen van verdediging aan te voeren;

dat voorts ook volgens het bepaalde in het zesde lid van artikel 144 der Instructie voor de Commandeerende Officieren van Hr. Ms. Oorlogsschepen (2 V. K. M. IV), welke bepaling wel is waar kortelings ingevolge Koninklijk besluit van 27 Juni 1916 no. 75 (beschikking Minister van Marine d.d. 10 Juli 1916, Afd. B. no. 70), is vervallen, doch, naar het Hof aanneemt, op 17 Juli 1916 voor de Zeemacht in Oost-Indië nog niet vervallen was, de strafoplegger verplicht was den verdachte te hooren alvorens dezen straf op te leggen; dat echter, ook al was op 17 Juli 1916 de voormelde bepaling voor de Zeemacht in Oost-Indië niet meer van kracht, in elk geval uit het bepaalde in artikel 59 van het Reglement op den Inwendigen Dienst aan boord van Hr. Ms. Oorlogsschepen (2 V. K. M. V) uitdrukkelijk volgt, dat aan het opleggen van straf door den Commandant moet voorafgaan een onderzoek naar den aard der overtreding in tegenwoordigheid van den overtreder;

dat, waar het bovenbedoelde schrijven van den Commandant der Zeemacht aan den Commandant-strafoplegger feitelijk inhield een rapport omtrent een door klager begaan ernstig krijgstuchtelijk vergrijp, een onderzoek, als bij de Wet en in de Verordeningen voor de Koninklijke Marine voorgeschreven, niet achterwege had behooren te blijven; dat daartoe toch geen aanleiding kon geven de omstandigheid, dat de vlootvoogd den commandant order gaf klager streng te straffen, vermits de commandant mede in verband met de regelen ten aanzien van de handhaving der krijgstucht en het vaststellen en opleggen van straffen neergelegd in de artikelen 141 (1) en 144 (1—3) der voormelde Instructie voor de Commandeerende Officieren, klagers strafschuldigheid en de op te leggen straf naar bevind van zaken zelfstandig had te bepalen.

Overwegende dat, waar is komen vast te staan dat de bestraffing van klager niet is geschied met inachtneming der regelen, als waarborgen voor een rechtvaardige en billijke strafoplegging gesteld, zoodat ook de klager in zijn recht om zich te verdedigen tegen het hem te last gelegde is verkort, om deze reden de opgelegde straf niet kan worden gehandhaafd;

dat hierdoor een onderzoek omtrent de al of niet gegrondheid van klagers bezwaren tegen de strafreden overbodig is.

Krachtens artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12 en 14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op voormelde klacht.

Verklaart die wettig.

Doet te niet de aan klager opgelegde straf en de daarbij behorende strafreden, waarover beklag.

Bepaalt, dat die straf en die strafreden uit klagers conduiteboekje en uit het strafregister zullen worden verwijderd.

Bepaalt dat van de beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

Aan de Lezers!

Tengevolge van de tijdsomstandigheden moesten de grondslagen, waarop de uitgave van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift rust, eenigszins gewijzigd worden.

De aangebrachte veranderingen bewegen zich in twee richtingen.

Vooreerst: uitbreiding van den omvang. De stof is in velerlei opzicht overvloediger geworden, dan zij bij de oprichting er van was. Aanvankelijk werd de omvang vastgesteld op zes afleveringen per jaargang, elk van vier à vijf vellen druks, doch reeds spoedig bleek, dat meer ruimte noodig was. De laatste vijf jaargangen bevatten gemiddeld 38 vel druks, terwijl de loopende jaargang ongeveer 36 vel druks beslaat. Dientengevolge is te beginnen met den volgende jaargang 1917—1918 de omvang vastgesteld op zes afleveringen, elk bevattende zes vel druks.

Het ligt in onze bedoeling de bestemming van deze ruimte in beginsel gelijk te laten aan de bestaande, met dien verstande, dat ten hoogste twee vel per aflevering voor ingekomen bijdragen en boekbeoordeelingen zullen worden open gehouden. Deze ruimte is groot in vergelijking met hetgeen daarvoor tot nu toe benodigd is gebleken.

Hiermede komen wij tot de tweede wijziging. Ten einde het aantal ingekomen bijdragen te doen toenemen en daardoor de aantrekkelijkheid van ons Tijdschrift én voor onze lezers én voor de schrijvers te vergrooten, zal aan de schrijvers van opstellen en boekbeoordeelingen een vergoeding voor hun arbeid worden toegekend naar reden van *f* 25.— per vel, of *f* 1.50 per bladzijde, mits deze ten minste 4 bladzijden druks beslaan. Voor vertalingen zal eene telkenmale door de redactie te bepalen vergoeding worden gegeven.

In verband met het voorgaande en met eene vermeerdering der drukkosten moet de abonnementsprijs van ons Tijdschrift verhoogd worden tot *f* 2.50 per jaargang. Wij meenen te mogen verwachten dat deze geringe prijsverhoging voor onze lezers geen onoverkomelijk bezwaar zal zijn.

Getracht zal worden de afleveringen zoo geregeld mogelijk te laten verschijnen.

Redactie M. R. T.

's-Gravenhage, Mei 1917.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Beteugeling van smokkelhandel.

Staatsblad No. 225 bevat de wet van 22 Februari 1917, tot vaststelling in de tegenwoordige buitengewone omstandigheden van bepalingen in het belang van eene meer afdoende beteugeling van smokkelhandel.

Art. 5 van deze wet luidt:

Bij veroordeeling wegens eenige overtreding ingevolge de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* No. 128) kunnen, voor zoover het strafbare feit bestaat in verboden invoer, uitvoer, vervoer of nederlage van goederen, worden verbeurd verklaard:

1o. het goed, waarvan de invoer, de uitvoer, het vervoer of de nederlage verboden was;

2o. de voorwerpen, ten aanzien waarvan de rechter beslist, dat zij, geacht moeten worden voor het onder 1o. bedoelde goed geheel of gedeeltelijk in de plaats te zijn getreden;

3o. de voorwerpen, door middel van de overtreding verkregen of waarmede de overtreding is gepleegd.

Gezag van korpsecommandant.

Koninklijk besluit van 26 Februari 1917, No. 28.

(Legerorders 1917 Deel B. No. 63).

Bij Koninklijk besluit van 26 Februari 1917 No. 28 is bepaald: gedurende den tijd, dat het leger gemobiliseerd is, wordt het gezag van korpsecommandant verleend aan den Kapitein-leider van den vaandriscursus te Bergen op Zoom.

Krijgstuchtelijke afdoening van overtredingen.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 15 Maart 1917,

Kabinet, Litt. L³⁵.

(Legerorders 1917 Deel B. No. 75).

De dezerzijdsche Beschikkingen van 8 Juli 1915, Kabinet, Litt. Q⁸⁵ (L. O. 1915, B 209) en van 19 November 1915, Ie Afd., No. 547 (L. O. 1915, B. 342) worden ingetrokken. 1)

Rechtspleging bij de Landmacht. Verwijzing naar den Krijgsraad.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 24 Maart 1917,

Ie Afd. No. 1.

(Legerorders 1917 Deel A. No. 28).

Nog steeds wordt niet allerwege voldaan aan het dezerzijds uitdrukkelijk gegeven voorschrift, vervat in L. O. 1915, A 78, 2) dat de beschikkingen tot verwijzing naar den Krijgsraad steeds *persoonlijk* door de betrokken Plaatselijke- en Garnizoenscommandanten moeten worden ondertekend en dat deze stukken nimmer „op last” door andere officieren mogen worden geteekend, noch slechts van een handtekeningstempel worden voorzien.

Mitsdien wordt bedoeld voorschrift bij deze met den meesten nadruk in herinnering gebracht.

Betreden van particuliere terreinen door militairen.

De Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht heeft aan de autoriteiten, belast met de uitoefening van militair gezag, het navolgende medegedeeld:

Het geval heeft zich voorgedaan, dat, ten behoeve van een veld-diensttoefening, tegen den wil van den eigenaar diens particulier terrein is betreden, gelegen binnen het in staat van oorlog of van beleg verklaarde deel van het grondgebied des Rijks, en zulks op grond van art. 16 van de Wet van 23 Mei 1899 (St.bl. No. 128).

1) Zie M. R. T. XI blz. 3 en 228.

2) Zie M. R. T. XI blz. 4.

Red. M. R. T.

Red. M. R. T.

Hoewel deze opvatting verdedigbaar is, behoort, ten einde overlast voor eigenaars van of andere rechthebbenden op particulier terrein zoo gering mogelijk te doen zijn, het gebruik maken van de bevoegdheid zich te bepalen tot gevallen van bepaalde noodzakelijkheid; zoodanig gebruik is, voor oefeningsdoeleinden, tegen den wil van den eigenaar of van andere rechthebbenden, alleen gerechtvaardigd, *indien zonder die gebruikmaking de noodzakelijke oorlogsvoorbereiding niet is te verzekeren.*

Alsdan is de vorm, waarin aan de troepencommandanten wordt kennis gegeven, dat toepassing van art. 16 van meergenoemde wet heeft plaats gehad deze, dat de *autoriteit, belast met de uitoefening van het militair gezag*, bepaalt:

„Ten behoeve van eene oefening van (troependeel) van tot (datum) kunnen de terreinen door die troepen worden betreden”.

Daar overdracht van de bevoegdheid tot ingebruikneming in strijd is met de wet, kan het in gebruik nemen door autoriteiten of commandanten, onder de bevelen van de hiervoor genoemde autoriteit gesteld, alleen dan plaats vinden, wanneer toepassing van de bevoegdheid door deze in elk bijzonder geval is voorafgegaan; alsdan is art. 4 van de Instructie behoorende bij het Koninklijk Besluit van 2 November 1916 (St.bl. No. 488) van toepassing.

Voorts draagt de autoriteit, belast met de uitoefening van het militair gezag zorg, aan de eigenaars van- of andere rechthebbenden op de terreinen zoo mogelijk tijdig te voren van de ingebruikneming kennis te geven, opdat die eigenaars of rechthebbenden hunne maatregelen kunnen nemen tot beperking en vaststelling van schade.

Mocht schade worden toegebracht, dan moet deze dadelijk worden geconstateerd en bericht erover worden gezonden aan het Departement van Oorlog onder verwijzing naar de Ministerieele aanschrijving van 21 Maart 1917, 1e Afdeeling No. 134.

Ik heb de eer de autoriteiten, aangewezen voor de uitoefening van het militair gezag, bedoeld in art. 7 der Wet van 23 Mei 1899 (St.bl. No. 128), uit te noodigen in den vervolge in vorenstaanden zin te handelen, terwijl ik er tevens de aandacht op vestig, dat bestaande orders, welke daarmede in strijd zijn behooren te worden ingetrokken.

Getuigengeld aan militairen, beneden den rang van Officier, die zich met klein-verlof bevinden.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 13 April 1917,
1e Afd. N°. 83.*

Legerorders 1917 Deel B. N°. 103).

Het is gebleken, dat er onzekerheid bestaat omtrent de vraag op welke wijze moeten worden schadeloos gesteld militairen beneden

den rang van officier, die zich met klein-verlof bevinden en die gedurende den tijd van dat verlof, als getuigen voor den militairen rechter worden gedagvaard.

Mitsdien wordt er de aandacht op gevestigd, dat aan zoodanige militairen, overeenkomstig art. 83 van de Regtspleging bij de Landmagt, jo. art. 164 van dat wetboek, door den Commandeerende-Officier van het korps waartoe zij behooren zal moeten worden gelast om op den bepaalden dag en het aangegeven uur tot het geven van getuigenis te verschijnen, vermits militairen met klein-verlof geacht worden zich in werkelijken dienst te bevinden. (zie L. O. 1916, B 252.)¹⁾

Daaruit volgt, dat deze militairen als dan schadeloos behooren te worden gesteld overeenkomstig de dezerzijdsche aanschrijving van 27 December 1913, 1e Afd., no. 180 (V. B. U. blz. 3309), en dat zij aanspraak hebben op soldij (jaarwedde) c. q. vergoeding voor levensmiddelen en mobilisatie-toelage voor den dag of de dagen waarop zij ter beschikking van de militaire autoriteiten zijn, een en ander met afwijking in zooverre van het bepaalde bij L. O. 1916, B 98 en B 155.

De hiervoren bedoelde militairen worden door de zorg van den Commandeerende-Officier, die de oproeping doet, van de noodige bewijzen voor het vervoer voorzien.

Hierbij behoort in acht te worden genomen, dat de op te roepen getuige rechtstreeks kan reizen van zijne verblijfplaats naar de plaats waar hij volgens de dagvaarding moet verschijnen.

**Militaire rechtspleging gedurende den tijd, dat de troepen
gemobiliseerd zijn.**

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 3 Mei 1917,
1e Afd. Nr. 8.*

(Legerorders 1917 Deel B. Nr. 125).

Indien in eenig gedeelte des lands, buiten het bepaalde bij L. O. 1916, B. 237 ²⁾, bij eenig detachement te weinig officieren aanwezig zijn om te voorzien in den justitieelen dienst, zal de Territoriale Bevelhebber, binnen wiens ambtsgebied het detachement is geplaatst, bepalen tot welk garnizoen het detachement voor wat de militaire rechtspleging betreft, zal worden gerekend te behooren.

1) Zie blz. 399. Red. M. R. T.

2) Zie blz. 193. Red. M.R.T.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Huwelijken van maréchaussées zonder toestemming.

De zeer merkwaardige sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 9 Maart 1917, welke wij hierna op blz. 575 mededeelen, geeft ons aanleiding tot enkele opmerkingen.

Vooreerst ten aanzien van het huwen van militairen na verkregen toestemming van den daartoe bevoegd verklaarden meerdere. Reeds vroeger vestigden wij de aandacht op de wettelijke voorschriften, welke te dezer zaken gegolden hebben en nog gelden; men zie het onderschrift onder de vraag in M. R. T. deel II blz. 95. Zooals wij daar aantoonde, is het eenige wetsvoorschrift dat bedoeld was te dezer zake algemeen te gelden art. 22 R. K. L., waaraan gederogerd werd voor militieplichtigen door de Militiewet 1901, welke wet een in de Militiewet 1861 voorkomend voorschrift, dat ook voor militieplichtigen huwelijks toestemming van militaire chefs noodig was, opzettelijk deed vervallen. Art. 22 R. K. L. kan dus geacht worden alleen nog maar te gelden ten aanzien van vrijwillig dienende militairen en stempelt het sluiten van een huwelijk door elken militair beneden den rang van officier zonder toestemming van zijn korpscommandant tot een overtreding van de krijgstuicht.

De geschiedenis van dit artikel is te vinden op de bladzijden 261 en 201 van „Onze Militaire Strafwetgeving” door Prof. Mr. H. van der Hoeven. In het ontwerp-1814 van het R. K. L. kwamen twee artikelen voor, welke de gevolgen omschreven van het zonder toestemming van „zijnen capitein” sluiten van een huwelijk. Behalve de op te leggen disciplinaire straf werd aan den korpscommandant de bevoegdheid toegedacht om den militair met paspoort uit den dienst te ontslaan. Werd het paspoort niet uitgereikt, dan was verdere bevordering uitgesloten, evenals voordeelen en eere teekenen of gagement ter zake van langdurigen dienst, terwijl de betrokken persoon, na latere paspoortteering, niet meer voor den militairen dienst mocht worden aangenomen.

De commissie van 1815 zag de zaak ernstiger in: zij stelde in haar ontwerp-C. W. L. eene bepaling voor (art. 105) waarbij op huwelijken van militairen zonder toestemming van den korpscommandant als straf werd gesteld slagen en het weggagen als eerloozen schelm, tenzij voor het misdrijf van bedrog en valsheid bij het algemeen strafwetboek zwaarder straf was bepaald. De Raad van State wenschte echter niet zoo ver te gaan; het college wilde, ten einde dergelijke militairen voor het leger te kunnen behouden, dit art. 105 schrappen en in den geest van de vervallen artikelen uit het ontwerp-R. K. L. een nieuwe bepaling doen opnemen.

Deze nieuwe bepaling is art. 22 R. K. L.; zij beoogt dus mogelijk te maken om militairen, die zonder toestemming van hun korpscommandanten zijn gehuwd, voor de landmacht te behouden.

Naast dezen grondslag van „militaire huwelijks wetgeving” doet

hetgeen in de sententie voorkomt zonderling aan. De bevoegdheid, in het ontwerp-R. K. L. den commandant voorbehouden om, behalve de straf, den „schuldige” met paspoort uit den dienst te verwijderen is met opzet in 1815 niet hersteld. En nu heeft de administratie de aanstaande maréchaussées genoodzaakt een engagementsakte te teekenen, waarin diezelfde bepaling door „partijen” wordt „overeengekomen”. De bedoeling des wetgevers wordt aldus o. i. miskend en de wettigheid, althans de rechtmatigheid van deze voorwaarde der „overeenkomst” is naar onze meening dan ook aan twijfel onderhevig.

Ook de bepaling dat de zonder bedoelde toestemming gehuwde maréchaussée beschouwd zal worden als ongehuwd ten aanzien van militaire aangelegenheden is van twijfelachtige rechtmatigheid: het in het ontwerp-1814 voorkomend voorschrift over het niet toekennen van militaire voordeelen aan zoodanige militairen, die in dienst zouden worden gehouden, is in 1815 verdwenen. Er bleef niet anders over dan de disciplinaire overtreding pur et simple. Doch de gehuwde militair blijft gehuwde militair en behoort dus als zoodanig te worden behandeld totdat de wetgever — zooals die van 1901 — de zaken in een ander spoor heeft gebracht.

Voor het onderwerpelijk geval, waarin een maréchaussée de dramatis persona was, is nog meldenswaard dat in art. 7 van het Reglement op de policie, discipline en dienst der maréchaussée, vastgesteld bij besluit van den Souvereinen Vorst van 30 Januari 1815, no. 107, een huwelijksverbod zonder toestemming van den korpscommandant is opgenomen. Bijzondere sanctie is er hier niet aan verbonden. Het later vastgesteld art. 22 R. K. L. heeft dit verbod o. i. geheel vervangen.

De beteekenis en de rechtskracht van een dienstverbintenis en de voorwaarden in de engagementsakte omschreven, is in beslissingen van den militairen rechter zelden behandeld. Bij sententie van 2 December 1887 (Mil. Jurispr. II no. 25) is uitgemaakt dat hier geen sprake is van een burgerrechtelijke verbintenis; een door een minderjarige geteekende engagementsakte werd rechtsgeldig geacht. Over de voorwaarde dat bij veroordeeling wegens sommige misdrijven de dienstverbintenis verbroken mag worden handelt de aanschrijving van den Minister van Oorlog van 28 December 1911 (overgenomen M. R. T. VIII p. 435 v.), waarbij rekening is gehouden met de mogelijkheid dat de militaire rechter den veroordeelde niet uit de gelederen heeft willen verwijderen. Maar de voorwaarde werd toch wel geldig geacht en toegepast naast de rechterlijke beslissing.

De beslissing die het Hoog Militair Gerechtshof thans genomen heeft, komt hierop neer dat de voorwaarden der engagementsakte in de eerste plaats de rechtspositie van den militair tegenover den Staat beheerschen. Afwijkende bepalingen gelden vóór die eener administratieve regeling. Dit standpunt zou niet het onze zijn. Een dergelijke dienstverbintenis — of liever overeenkomst tot militaire

dienstpraestatie — is geheel in strijd met de beginselen, welke ook ten grondslag hebben gediend en nog dienen voor art. 1637 *z* tweede lid van het Burgerlijk Wetboek. Eene publiekrechtelijke verhouding bestaat er tusschen den Staat en den tot militairen dienst verbonden of verplichten burger; deze behoort niet door eene overeenkomst te worden geregeld. Het openbaar belang brengt mede dat die verhouding eenzijdig, naar het belang van den dienst vordert, wordt geregeld en waar noodig veranderd. Terecht zijn op dergelijke verhoudingen de bepalingen betreffende het arbeidscontract niet van toepassing verklaard. Doch dan springt ook aanstonds in het oog dat de Overheid die verhouding niet geheel of ten deele in een overeenkomst moet vastleggen. Bij de Zeemacht laat men ook „verbintenissen” teekenen, doch deze dragen veel meer dan de „engagementsakten” van de Landmacht het karakter van een eenvoudige verklaring dat men weet bij de militaire macht ter zee te worden ingelijfd. Bijzondere bedingen, gelijk die waarvan hierboven sprake is, treft men daarin terecht niet aan; deze zijn alle in de voor de Zeevaart geldende wettelijke regelingen opgenomen en worden uitsluitend op dezen grond tegenover de aan den Zeedienst verbondenen gehandhaafd.

Hierin ligt „des Pudels Kern”. De rechtspositie van den militair moet naar onze meening uitsluitend beheerscht worden door wettelijke voorschriften, waaraan overeenkomsten niet vermogen te derogeren.

Zoo is voor de landmacht in de wet een bepaling opgenomen betreffende huwelijken van militairen zonder toestemming van den bevoegden militairen chef. Deze regeling mag o. i. niet bij „overeenkomst” worden aangevuld althans niet in een zin, welken de wetgever zelf geweigerd heeft te aanvaarden. Maakt het dienstbelang wijziging van gedragslijn ten aanzien van huwelijken van militairen noodig, dan moet deze geschieden op gelijke wijze als waarop de oorspronkelijke bepaling tot stand kwam, dat wil zeggen: bij de wet. De bepaling uit de engagementsakte der maréchaussée had derhalve onzes inziens als in strijd met art. 14 der Wet houdende Algemeene Bepalingen, ter zijde moeten worden gesteld.

Gschiktheid van Officiëren voor militair-rechterlijke betrekkingen.

In de Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (blz. 1668) vonden wij in een rede, uitgesproken door den Heer Marchant bij de behandeling van de Begroting van Oorlog in de zitting van 21 Februari 1917, een uitspraak die ons van voldoende gewicht voorkomt om haar in dit tijdschrift vast te leggen. Zij kan wellicht, wanneer t. g. t. de vraag van behoud of afschaffing van

de afzonderlijke militaire rechtspraak weder eens aan de orde komt, haar nut hebben.

De Heer Marchant sprak als volgt: „Waarop heeft de „Minister zich nu beroepen? Hij heeft gezegd, dat deze kapitein wel „voor die nieuwe functie is aangewezen, maar dat, toen die aanwij- „zing eenmaal had plaats gehad, bleek niet beschikbaar te zijn een „opvolger voor den officier-commissaris bij den krijgswaad te 's-Her- „togenbosch. Deze verklaring is voor mij niet aannemelijk. *Voor de „functie van officier-commissaris bij een krijgswaad is nagenoeg „ieder officier bekwaam*”;¹⁾ dat in het Nederlandsche leger geen „officier zou zijn te vinden, die dezen kapitein te 's-Hertogenbosch „zou kunnen vervangen is voor mij niet aannemelijk”.

Verbetering.

Tot ons leedwezen is de conclusie van Eisch, genomen door den Heer Advocaat-Fiscaal in de zaak tegen de luitenants ter zee A. en B. voorkomende op blz. 476 en vlg. van dezen jaargang niet geheel in de goede volgorde afgedrukt. Bij het verbeteren van de drukproef is een geheele bladzijde op een verkeerde plaats geraakt, waardoor het logisch verband van de conclusie is verbroken.

Op blz. 478 moet na de clause: „gelukkig, dat de hoogere „marine-autoriteiten er anders over gedacht — en dien voortgang „gekeerd hebben, door de gevolgde wijze van beproeving voortaan „instantelijk te verbieden” volgen het gedeelte dat thans voorkomt op de bladzijden 480 en 481 te beginnen met: „Maar dat zoo iets nog uitdrukkelijk verboden moest worden enz.” en eindigende met: „voor zóó veel en zóó verregaande onvoorzichtigheid, dat de „Justitie wél verplicht is er zich mede te gaan bemoeien”. Daarna volgt dan hetgeen verder op blz. 478 voorkomt: „dat beroep op voor- „zienbare gevolgen enz”.

In den 18den regel v. o. op blz. 481 moeten bovendien vervallen de woorden: „dat had mijnheer A. immers gedeceeteerd?”

Invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht.

Bij gemeenschappelijk besluit van 7 October 1912 benoemden de toenmalige Ministers van Justitie, van Oorlog, ad interim Minister van Marine, en van Oorlog eene ambtelijke commissie ter voorbereiding van de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht.

1) Wij cursiveeren. Red. M. R. T.

In deze commissie werden benoemd:

tot lid en voorzitter:

Mr. H. C. Dresselhuijs, secretaris-generaal bij het Departement van Justitie;

tot lid en secretaris:

Mr. J. V. v. Dijk, referendaris bij het Departement van Justitie;

tot leden:

P. P. C. Collette, kolonel-commandant van het 3e regiment infanterie;

Jhr. Mr. B. de Jong van Beek en Donk, hoofdcommies bij het Departement van Justitie;

Mr. Dr. R. E. Krämer, hoofdcommies bij het Departement van Oorlog;

Mr. W. F. van Meurs, auditeur-militair in het 3e arrondissement;

N. J. J. van Rijn van Alkemade, hoofdinspecteur van administratie bij de zeemacht,

terwijl als adjunct-secretaris aan de commissie werd toegevoegd

Mr. W. C. Wendelaar, werkzaam gesteld bij het Departement van Oorlog; na den aanvang van de mobilisatie trad in diens plaats als

adjunct-secretaris op Mr. W. A. Pannenburg, commies bij het

Departement van Justitie.

De commissie heeft thans haar taak, die door de mobilisatie geruimen tijd werd onderbroken, beëindigd en onder dagteekening van 1 Maart 1917 haar rapport ingediend.

Behalve een ontwerp-wet tot invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht met Memorie van Toelichting bevat het rapport als bijlagen de navolgende ontwerp-besluiten met toelichtingen:

O. B. houdende nadere voorschriften betreffende de wijze van uitvoering van de doodstraf bedoeld in artikel 7 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

O. B. tot uitvoering van de artikelen 10 en 12 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

O. B. tot aanvulling van de Uitvoeringsregeling voorwaardelijke veroordeeling;

O. B. tot vaststelling van den algemeenen maatregel van bestuur bedoeld in artikel 3 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

O. B. tot vaststelling van den algemeenen maatregel van bestuur bedoeld in artikel 14 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

O. B. tot vaststelling van een algemeenen maatregel van bestuur ingevolge artikel 24 van het Wetboek van Militair Strafrecht en artikel 23 van de Wet op de Krijgstucht betreffende de straf- en tuchtklassen voor de zee- en voor de landmacht;

O. B. ter voldoening aan artikel 53 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

O. B. tot vaststelling van de wijze waarop aan een gedeelte der krijgsmacht wordt bekend gemaakt, dat het door het militair gezag is aangewezen, hetzij ter deelneming aan eene militaire expeditie, hetzij ter bestrijding eener vijandelijke macht, hetzij ter handhaving

der onzijdigheid van den Staat, hetzij ter voldoening aan eene vordering van het bevoegd gezag in geval van oproerige beweging;

O. B. tot vaststelling van een algemeenen maatregel van bestuur, houdende bepalingen betreffende de krijgstucht (Reglement betreffende de Krijgstucht);

O. B. tot vaststelling der regelen in acht te nemen bij de aanwijzing der plaatsen aan boord van een oorlogsvaartuig, waar door onderofficieren die geen hut bewonen en door mindere militairen het verzwaard arrest en het streng arrest buiten de cel wordt ondergaan;

O. B. tot vaststelling der regelen voor het, in het belang van den gestrafte, brengen van wijziging in de plaats waar en de wijze waarop het verzwaard of het streng arrest wordt ondergaan;

O. B. houdende vaststelling der regelen, naar welke aan de met licht of met verzwaard arrest gestrafte militairen kan worden toegestaan godsdienstoefeningen bij te wonen, bedoeld bij artikel 14 van de Wet op de Krijgstucht;

O. B. tot vaststelling van een algemeenen maatregel van bestuur involge artikel 25, laatste lid, van de Wet op de Krijgstucht;

O. B. tot vaststelling van den algemeenen maatregel van bestuur, bedoeld in artikel 53 der Wet op de Krijgstucht, betreffende het verlenen van vrijstelling van opgelegde krijgstuchtelijke straffen;

O. B. houdende vaststelling der regelen, naar welke de militair die zich over eene hem gegeven order of over eene uitspraak, waarin hij als strafoplegger is betrokken geweest, bezwaard acht, bevoegd is deswege zijn beklag te doen, bedoeld bij artikel 71 van de Wet op de Krijgstucht.

Voorloopig volstaan wij met deze korte mededeeling. Alleen zij, in verband met het tot den Minister van Justitie gerichte adres van de Vereeniging van Advocaten, geadmitteerd bij het Hoog Militair Gerechtshof, betreffende het toepasselijk verklaren van het instituut der voorwaardelijke veroordeeling op straffen door den militairen rechter opgelegd, (opgenomen in W. 10078), medegedeeld, dat ook dit onderwerp in het ontwerp-invoeringswet van de commissie is behandeld.

V R A G E N B U S.

I.

1. De Reserve-Kapitein der Infanterie M. van Haaften zond ons, met verzoek omtrent de daarin behandelde aangelegenheid eenige inlichtingen te ontvangen, het navolgende schrijven:

Ingevolge de mededeeling, voorkomende op den omslag van het tijdschrift onder Uwe Redactie heb ik de eer U beleefd om eenige inlichtingen te verzoeken betreffende:

„Klachten, die op rekening zijn te stellen van verregaande oneer-, „biedigheid, en waarbij door klager een onderzoek door den Krijgs- „raad is verzocht”.

Volgens artikel 17 van de „Regtspleging bij de Landmagt” kan een krijgstuchtelijk gestrafte, die zich over de hem opgelegde straf of over de omschrijving van de strafroden of wel over beide bezwaard vindt, daarover zijn klachten inbrengen en zelfs mogen verzoeken, dat de zaak door een Krijgsraad worde onderzocht. Volgens art. 20 zal, wanneer de Krijgsraad de gedane klagten zoodanig ongegrond en lichtvaardig heeft bevonden, dat dezelve niet anders dan aan een verregaande oneerbiedigheid kunnen worden toegeschreven, de klager deswegens ingevolge de wet worden gestraft.

Strafoplegger en gestrafte kunnen beide van de uitspraak van den Krijgsraad in hooger beroep gaan bij het Hoog Militair Gerechtshof.

Gesteld dat strafoplegger het geval, bedoeld in artikel 20 R. L. aanwezig acht, en voor den krijgsraad doet uitkomen, dat hij bestrafing daarvan in het belang van de krijgstucht bij zijn onderdeel noodig vindt, kan hij dan in hooger beroep gaan alleen wegens het feit, dat de Krijgsraad zijn meening in dit opzicht niet blijkt te deelen?

Indien een dergelijk beroep inderdaad mogelijk is, vloeit dan uit die mogelijkheid niet van zelf voort, dat intrekking van een eenmaal ingediende klacht niet behoort te geschieden *zonder toestemming* van den strafoplegger?

Ter verduidelijking moge het volgende geval dienen, dat zich in de practijk heeft voorgedaan.

Tusschen twee soldaten, G. en B., ontstaat in het kwartier een hevige vechtpartij. De compagniescommandant aan wie dit naderhand wordt gerapporteerd, bevindt, dat de oorzaak van het vechten bij G. is te zoeken en dat deze in elk geval den eersten klap heeft toegediend. De verklaringen van zijn tegenstander B. en van drie betrouwbare getuigen laten daaromtrent niet den minsten twijfel over.

Niettemin blijft G. zijn schuld en met name het toedienen van den eersten klap ontkennen. G., die ongunstig bekend staat en reeds eerder straf voor onwaarheid spreken heeft ondergaan, wordt thans door den compagniescommandant gestraft wegens vechten in het kwartier en onwaarheid spreken bij het ter zake gehouden onderzoek. Hij dient daarop een stuk in, behelzende, een verklaring, dat hij zich bezwaard gevoelt over het tweede gedeelte van de strafreden, en een verzoek, dat zijn zaak door een krijgsraad zal worden onderzocht.

De strafoplegger laat nu de getuigen van de vechtpartij hunne verklaringen schriftelijk bevestigen, en doet een verslag nopens het verhoor van G., voor zoover dit voor de reclame van belang is onderteekenen door een officier en drie minderen, die daarvan getuige waren geweest.

Vervolgens wijst de compagniescommandant er G. op, dat hij zich bij deze reclame blootstelt aan bestraffing ingevolge art. 20 R. L. Dit brengt G. echter niet tot andere gedachten. De compagniescommandant doet nu in het stuk, waarin hij zijn standpunt schriftelijk uiteenzet, uitdrukkelijk uitkomen, dat hij het geval, bedoeld in art. 20 R. L., aanwezig acht, en dient dit stuk met de zoevengenoemde verklaringen, verslagen en wat verder ter zake dient, in bij den bataljonscommandant.

Door officieren-commissarissen buiten de Residentie van den Krijgsraad worden eerst de strafoplegger, en vervolgens de klager gehoord, de getuigen echter niet.

Naderhand blijkt den strafoplegger, dat klager bij dit verhoor het verzoek heeft gedaan om zijn klacht te mogen intrekken, en dat hij daarbij niet nader onderzochte, maar den strafoplegger als onwaar bekende verklaringen heeft afgelegd, die bij officieren-commissarissen den indruk moesten verwekken, dat zijn klacht op een misverstand berustte.

De krijgsraad heeft daarop ongeacht de in de stukken voorkomende mededeeling van strafoplegger, dat de klacht z. i. niet dan aan verregaande oneerbiedigheid kon worden toegeschreven, aan den Plaatselijken Commandant voorgesteld om de klacht als ingetrokken te beschouwen. Laatstgenoemde stelde de stukken met dit voorstel in handen van den korpscommandant tevens bataljonscommandant, en de bataljonscommandant deed een en ander toekomen aan den compagniescommandant (strafoplegger) ter teekening voor gezien.

In het midden gelaten of de Plaatselijke Commandant op het voorstel van den krijgsraad zou zijn ingegaan, indien de strafoplegger, hoewel ongevraagd, in overweging had gegeven om de behandeling met het oog op art. 20 R. L. te laten doorgaan, zoo blijkt uit een en ander toch duidelijk dat de krijgsraad niet alleen de aanwijzing van den compagniescommandant, dat hier straf wegens uit oneerbiedigheid voortspruitende reclame behoorde te worden opgelegd, zonder onderzoek ter zijde legde, maar ook aan dien commandant den pas afsneed om van de niet bestraffing dezer oneerbiedigheid in hooger beroep te gaan.

Een dergelijk standpunt zou m. i. slechts dan door den krijgsraad kunnen worden ingenomen, indien bij een volledig behandelde reclamezaak de strafoplegger niet in hooger beroep kan gaan uitsluitend wegens het feit, dat de krijgsraad in tegenstelling met den strafoplegger geen termen aanwezig acht om klager ingevolge art. 20 R. L. te straffen.

Of kan de krijgsraad misschien meenen, dat in casu aan het reeht van appèl van den strafoplegger niet is tekort gedaan, omdat het dezen toch altijd zou vrijstaan om de geheele zaak rechtstreeks ter kennis te brengen van den Advocaat-Fisikaal voor Land- en Zeemacht?

Ter voldoening aan voormeld verzoek moge het onderstaande dienen:

Het inzicht in den aard van het z. g. n. reclame-proces van Kapitein van Haaf ten, dat voor een goed deel strookt met de practijk, is niet geheel het onze.

Beklag bij den militairen rechter over opgelegde krijgstuchtelijke straffen is o. i. niet ten volle gelijk te stellen met hooger beroep; het is het uitlokken van de behandeling der krijgstuchtelijke overtreding, welke in beginsel als de normale is te beschouwen, doch om praktische redenen niet dan bij uitzondering wordt toegepast. Wij meenen dat de afdoening van krijgstuchtelijke overtredingen, hoewel zij aan den militairen rechter toekomt, alleen ter voorkoming van eene te groote overlading met werkzaamheden, doorgaans van weinig beteekenis voor de handhaving van de krijgstucht, aan de meerderen is toevertrouwd. Doch dat de gestrafte in beginsel recht heeft op behandeling van zijn zaak door den militairen rechter en dus die behandeling altijd weder mag inroepen is thans door de artt. 17 R. L. en 12 R. Z. duidelijk erkend. Vandaar dat de practijk in dezen gedachtengang volkomen terecht van klachtzaken, die door krijgsraden afgedaan zijn, hooger beroep op het H. M. G. heeft toegelaten; dit is het beroep dat in alle eerste-aanlegzaken aan elken veroordeelde toegestaan is.

Hoewel nu de procesregeling en de bewijsvoering in klachtzaken in tal van opzichten een andere moet zijn dan in gewone strafzaken, moeten onzes inziens de hoofdbeginselen van het strafproces voor den militairen rechter zooveel mogelijk worden gevolgd. Deze brengen nu mede:

1o. dat een eenmaal aangevangen proces door eene rechterlijke beslissing omtrent de voorgebrachte zaak moet worden beëindigd. Van het terugnemen van een klacht mag o. i. evenmin sprake zijn als van het terugnemen van een verwijzing naar den krijgsraad van een verdachte. De klager stelde zich zelf vrijwillig in de positie van beklagde, hij moet die tot het einde zijner zaak behouden. Hetzelfde geldt voor het purge-proces, art. 52 Prov. Instr. H. M. G.

2o. dat beroep van een strafoplegger uitgesloten is te achten. De strafoplegger vervult de rol van een rechter. Hij wordt bij een inge-

steld beklag over de straf niet anders betrokken dan om de motiveering van zijn „vonnis” waarvan het dictum alleen in de straflijsten of strafregisters wordt vermeld, mondeling of schriftelijk te geven. Doch hij mag zich bij die zaak nimmer partij stellen, gelijk zulks terecht ook aan de krijgsraden verboden is (vgl. de wijziging welke art. 232 R. L. (oud) ondergaan heeft, te vinden bij Prof. H. van der Hoeven, *Onze Mil. Strafwetg.* blz. 148 en 149).

Voor de vragen van Kapitein van Haaf ten is vooral dit tweede hoofdpunt van belang. Op enkele onderdeelen van het relaas willen wij in het bijzonder de aandacht vestigen.

Wij achten het onjuist, dat de strafoplegger, toen het beklag was ingediend, getuigen is gaan hooren, ten einde schriftelijk te doen vastleggen wat zij vóór de strafoplegging aan hem hadden verklaard. Dit is de taak van den militairen rechter, aangezien de strafoplegging aan de behandeling der zaak door den strafoplegger een einde heeft gemaakt en het beklag haar in handen van den rechter heeft doen overgaan.

De klager heeft recht op de tweede behandeling zijner zaak door den militairen rechter. Wel is waar wordt misbruik van dat recht thans tegengegaan door de mogelijkheid van oplegging door den rechter van een tweede straf, doch, daargelaten dat wij die mogelijkheid niet juist gezien achten en toejuichen dat zij in de Wet op de Krijgstucht niet is overgenomen, de wijze waarop kapitein van Haaf ten daarop een beroep heeft gedaan heeft geenszins onze instemming. Vooreerst heeft toch de militaire rechter over de toepassing te beslissen en het past den strafoplegger, die immers geen partij in de zaak is, niet om toepassing daarvan aan den krijgstraad te vragen. Doch bovendien, en dat achten wij veel erger, past het den strafoplegger niet den klager op die mogelijkheid te wijzen bij het indienen van zijn klacht; hij laadt daardoor op zich den door zijn verzoek aan den krijgstraad versterkten schijn, als zou hij zijn ondergeschikte willen intimideeren en daardoor afhouden van een handeling, waartoe de wet dezen het recht heeft toegekend.

De rol van den strafoplegger in een reclame-zaak behoort zich o. i. uitsluitend te bepalen tot doorzending van de klacht en van de bescheiden welke vóór de strafoplegging ter zake mochten hebben gediend en voorts om, desgevraagd, uiteen te zetten, welke motieven hem tot strafoplegging hebben geleid.

Voorts is de vraag gerezen of Kapitein van Haaf ten wel juist ingelicht is, waar hij vermeldt dat na het intrekken van de klacht de krijgstraad aan den Plaatselijke-Commandant het voorstel zou hebben gedaan de klacht als ingetrokken te beschouwen, welk voorstel — zonder daarop genomen beslissing? — aan den strafoplegger ter teekening voor „Gezien” werd voorgelegd. Dergelijke handelwijze, ook al stelt men zich niet op ons principieel standpunt, lijkt onverklaarbaar. Waarom deed de krijgstraad een voorstel en nam hij geen beslissing? Op grond waarvan zou de Plaatselijke-Commandant op dit voorstel hebben mogen beslissen?

Eindelijk is in de opmerking in het laatste lid van de vraag nog een ander spoor van min juiste opvatting omtrent beginselen van militair strafprocesrecht besloten. Wij denken hier nu niet aan een o. i. niet bestaand recht van den strafoplegger om in beroep te komen van de beslissing eens krijgsraads in een reclame-zaak. Doch de meening van den schrijver — welke hij niet geheel duidelijk weergeeft — als zou dergelijk beroep worden aangevangen met een, laat ons zeggen klaagschrift aan den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht strookt geenszins met de wijze waarop in militaire strafzaken op andere wijze dan van de zijde des beklaagden hooger beroep wordt aanhangig gemaakt. Art. 62 van de Prov. Instr. H. M. G. wijst ons de richting, welke gevolgd moet worden. De ter approbatie ingezonden beschikking van den Krijgsraad ligt ter beoordeeling van het Hof. Dit college-beschikt na ingewonnen advies van haren openbaren aanklager gelijk het meent te behooren en kan dus den Advocaat-Fisikaal machtigen om in beroep te komen. Doch die beslissing ligt in geen andere handen zoodat een klaagschrift van den strafoplegger — aangenomen dat dit reden van bestaan heeft — aan het Hof en niet aan den Advocaat-Fisikaal behoort te worden gericht.

Red. M. R. T.

II.

*Aan
de Redactie van het Mil. Recht. Tijdschrift
te 's-Gravenhage.*

Beleed verzoek ik U mij wel omtrent het navolgende te willen inlichten:

Als kapitein, Commandant van een compagnie infanterie strafte ik den 21 Maart j. l. een mil. soldaat van die compie. met 14 dagen politiekamer en zei hem persoonlijk, na het onderzoek, die straf aan. Toen men hem in arrest wilde stellen, was hij in zijn kwartier niet aanwezig; mankeerde ook op het avondappèl van dien dag. Hij had zich n. l. naar het nabijgelegen 's Bosch begeven. Den volgenden morgen was hij bij den aanvang van den dienst present.

Van de opgelegde straf was op den 21en aanteekening gehouden, met vermelding van strafreden, op het dagelijksch rapport van de compie. Dit dag. rapport werd den 22en op het Bataljonsbureau bezorgd en op dien middag, ± 2 uur, den Majoor, Bataljonscomm., tevens Comm.: off. in het kantonement, voorgelegd. De door mij gestrafte was ook aanwezig. De man ontkent zich aan het feit, waarvoor hij gestraft is, te hebben schuldig gemaakt.

De Majoor schrijft met potlood op het dag. rapport: „straf aan-

gehouden; C. C., rapportmaker en de 'man morgen (d.i. dus 23/3) bij mij op het rapport."

Na afluop van den dienst op den 22en hield ik rapport (+ 3.30); ik lees, hetgeen de Majoor op mijn dag. rapport heeft geschreven; lees het rapport van den sergeant van den dag (dat hij den mil. in arrest wilde stellen, dat hij niet in zijn kwartier aanwezig was, en ook op het avondappèl mankeerde) en zeg den sergt.-maj.-adm. van de compie., na den man gehoord te hebben, op het dag. rapport autorisatie te vragen voor de straf van 14 dagen provoost, voor denzelfden man, met strafreden: „Met politiekamer gestraft zijnde, niet in zijn kwartier aangetroffen, toen hij door den sergeant" enz.

Is door mij in deze goed gehandeld; of was de straf van politiekamer nog niet ingegaan op den 21en, omdat hij nog niet was goedgekeurd door den Comm. Off.? Heeft de Comm. Off. (i. c. de Bat.-Comm.) het recht een straf, opgelegd door één zijner compies.-commandanten te schorsen? Wat moet er gebeuren op het „straf aangehouden"? Ziedaar eenige vragen waarop ge me, met een antwoord, ten zeerste zult verplichten.

Als antwoord op de gestelde vragen diene het navolgende:

Krachtens art. 37 R. K. L. is de compies.-commandant volkomen bevoegd aan een man wegens een krijgstuchtelijk vergrijp 14 dagen politiekamer op te leggen. Die straf is niet onderhevig aan hooger goedkeuring; zij mag dus aanstonds worden tenuitvoergelegd. De bataljonscommandant heeft de „straf aangehouden". Hiermede zal ZHEG. hebben bedoeld geschorst in afwachting van zijne beslissing, zich daarbij beroepende op art. 189 I. D. Inf. Formeel is de bataljonscommandant dan in zijn recht, doch wij achten, zooals wij reeds in M. R. T. XII p. 328 v. hebben uiteengezet, de juistheid van dit art. 189 twijfelachtig en in elk geval toepassing uit een oogpunt van discipline zeer af te raden.

De tweede vraag, of de tweede bestraffing juist was, beantwoorden wij bevestigend. Afscheiden van de vraag of de eerste straf reeds was ingegaan, was de bewuste militair met politiekamer gestraft. De bataljonscommandant heeft niet meer gedaan dan de uitvoering opschorten, doch de straf bleef bestaan.

De derde vraag: wat er moet gebeuren op het „straf aanhouden" zou o. i. moeten worden beantwoord met het uitlokken van een beslissing van hoogerhand met inachtneming van het beginsel van art. 3 R. K. L.

BOEK AANKONDIGING.

Crimineel Wetboek en Reglement van Krijgstucht en Discipline voor het Krijgsvolk te Water van de Vereenigde Nederlanden.

en

De artikelen van de Regtspleging bij de Zeemagt, betrekking
hebbende op de behandeling van klachtzaken.

Opgehelderd door de Jurisprudentie.

door

S. N. van den Berg, Officier van Administratie 2e kl. K. M.,
Secretaris bij den Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Utgegeven te Helder door C. de Boer Jr., 1917.

De omstandigheid dat het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water niet in den handel verkrijgbaar was, heeft er mede toe bijgedragen den Heer Van den Berg te doen besluiten bovenbedoeld werkje, waarvoor hij de gegevens reeds geruimen tijd geleden verzamelde, het licht te doen zien. Reeds eerder was het gemis aan een behoorlijke tekstuitgave van dit wetboek gevoeld, waarom dan ook het Departement van Marine in 1913 ter Algemeene Landsdrukkerij een boekje deed drukken bevattende den oorspronkelijken tekst van het C. W. W., terwijl naast de artikelen de tekst is aangegeven, zooals die volgens de verschillende wijzigingswetten luidt. Verder zijn daarin opgenomen enkele wijzigingswetten en de oorspronkelijke tekst van het R. K. W. In 1914 verscheen van dit boekje een herdruk. Door deze uitgave werd wel in de behoefte van de Marine voorzien, maar aangezien het boekje niet in den handel was, waren anderen daarmede niet geholpen. Ik moet hier evenwel dadelijk bijvoegen, dat aan verzoeken om een exemplaar te mogen ontvangen door het Departement van Marine steeds is voldaan. Uit deze verzoeken bleek echter duidelijk dat hier een leemte bestond, waarin door den Heer v. d. B. is voorzien. Deze gebruikte voor de bewerking van zijn boekje de uitgave van het Departement van

Marine van 1913 met het gevolg, dat de daarin op blz. 75 en 76 voorkomende fout, nu ook in den hierboven vermelden titel voorkomt. Op eerstgenoemde bladzijde is als titel van het R. K. W. afgedrukt „Reglement van Krijgstucht en Discipline voor het Krijgsvolk te Water der Vereenigde Nederlanden” waarbij als noot is gesteld: „Tekst van de authentieke uitgave van 1814”. Vertrouwende, en met reden, dat de door het Departement uitgegeven tekst inderdaad overeenstemde met den tekst van de authentieke uitgave van 1814, liet de Heer v. d. B. op het titelblad drukken: „Crimineel Wetboek en Reglement van Krijgstucht en Discipline voor het Krijgsvolk te Water van de Vereenigde Nederlanden” (enz.) wat evenwel moet zijn: „Crimineel Wetboek en Reglement van Krijgstucht of Discipline voor het Krijgsvolk te Water van de Vereenigde Nederlanden”. 1) Zoowel in de authentieke uitgave van 1814 als in het origineele exemplaar van het R. K. W., dat op het Kabinet der Koningin berust staat *of Discipline niet en Discipline*. 2) Ik maak van deze gelegenheid gebruik hier te vermelden, dat mij bij het raadplegen van de officieele stukken op het Kabinet der Koningin tevens is gebleken, dat de noot, welke in Staatsblad 1814 No. 85 onder het besluit van den Souvereinen Vorst van 20 July 1814 No. 27 staat afgedrukt en luidt: „N. B. De wetboeken, in den tekst vermeld, zullen afzonderlijk gedrukt en verkrijgbaar gemaakt worden” op het origineele besluit niet voorkomt. Dit stuk eindigt met de onderteekening Willem en is niet geteekend door den Algemeenen Secretaris van Staat A. R. Falck. (Zie bij Van den Berg blz. V en VI waar het besluit bij vergissing het jaartal 1914 draagt). Hetzelfde geldt ook voor het besluit van 15 Maart 1815, No. 107, *Staatsblad* 1815 No. 26, waarbij het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande zijn gearresteerd. Het Staatsblad van 1815 en in aansluiting daaraan somtijds de literatuur spreken hier ten onrechte van *besluit* in plaats van *wet*. Het origineele exemplaar berustende op het Kabinet der Koningin heeft den vorm van een wet; op de eerste bladzijde vermeldt het de formule van art. 68 van de G. W. van 1814: „De Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden betuigen den Souvereinen Vorst hunnen dank voor Deszelfs ijver in het bevorderen van 's Lands belangen en vereenigen zich met het voorstel” onderteekend J. E. N. van Lynden. Op het besluit van 1814 komt deze formule niet voor.

Thans een enkel woord over den inhoud van het boekje. Het bevat naast elkander, evenals de reeds eerder genoemde officieele uitgave, den ouden en den gewijzigden tekst van het C. W. W. en den tekst van het R. K. W. zooals die door de wet van 14 November

1) In den titel van het C. W. W. staat „van de Vereenigde Nederlanden”, in dien van het R. K. W. „der Vereenigde Nederlanden”. Korthedshalve is hier een keuze gedaan.

2) In den herdruk 1914 van de uitgave van het Departement van Marine is de fout hersteld.

1879 S. 194 is gewijzigd. De wijzigingen aangebracht in het C. W. W. betreffen in hoofdzaak de straffen. In hoeverre de vroegere straffen op juiste wijze zijn herleid en omgezet in de nieuwe straffen is voor den gebruiker van het boekje zonder hulp van andere bronnen niet na te gaan, omdat de wijzigingswetten niet zijn opgenomen. Naar mijne meening zoude het opnemen van bedoelde wetten, ook al meen ik het boekje als betrouwbaar te mogen aanbevelen, de waarde daarvan hebben verhoogd. Hoeveel vertrouwen men ook in de geleverde arbeid moge hebben, er zullen steeds gevallen voorkomen, waarin men gaarne contrôle wil uitoefenen.

Bij de artikelen van het C. W. W. vindt men de bestaande jurisprudentie medegedeeld, welke is ontleend aan de Militaire Jurisprudentie, het Militair-Rechtelijk Tijdschrift (t/m deel XI), de bekende Handleiding van Koolemans Beynen, het Weekblad van het Recht en de archieven van den zeekrijgsraad te Willemsoord en den voormaligen zeekrijgsraad te Hellevoetsluis. Voor zoover de rechterlijke uitspraken aan een van de genoemde tijdschriften zijn ontleend heeft de Heer v. d. B. aangegeven waar die uitspraken zijn te vinden, zoodat men ze desverlangd gemakkelijk kan naslaan. Hierdoor zal het boekje aan velen, die met de militaire rechtspraak in aanraking komen en daarbij jurisprudentie moeten naslaan, welkom zijn.

Ook bij artikel 28 van het R. K. W. is eenige jurisprudentie medegedeeld. Met het oog op het gebruik aan boord van de oorlogschepen ware eenige meerdere uitgebreidheid wel gewenscht geweest; de Heer v. d. B. heeft hier volgens het voorbericht een greep gedaan uit die beslissingen, welke er op wezen dat in het onderhavige geval twijfel bestond omtrent het al of niet strijdig zijn met de krijgstuuch van een of andere handeling, die greep had ruimer kunnen zijn.

Vervolgens zijn nog afgedrukt de artt. 12—15 R. Z., betrekking hebbende op de behandeling van klachtzaken, met de daarbij behorende jurisprudentie.

Over de meerdere of mindere volledigheid van de door den Heer v. d. B. medegedeelde jurisprudentie spreek ik geen oordeel uit; de gelegenheid ontbrak mij hieromtrent gegevens te verzamelen.

Gevraagd mag worden waarom na artikel 145 van het C. W. W. alleen art. 98 van de Militiewet 1912 en niet art. 19 van de Landstormwet is opgenomen. Opneming van art. 36 van de Landweerwet was uit den aard der zaak niet noodig; bij de Zeemacht dienen geen dienstplichtigen bij de Landweer, maar wel dienstplichtigen behorende tot den Landstorm.

Ten slotte moge nog worden vermeld, dat het boekje er netjes verzorgd uitziet.

's-Gravenhage, April 1917.

P. A. KEMPEN.

Vernietiging van neutrale prijzen en hoe deze kan worden voorkomen,

door

Mr. K. Jansma, advocaat te Amsterdam, met een inleidend woord
van Z. Exc. Mr. M. W. F. Treub, Minister van Financiën.

In deze brochure heeft Mr. Jansma overeenkomstig zijne reeds in het „Handelsblad” (20 Sept. 1916), in „de Gids” (1 Nov. 1916) geplaatste pleidooien en in de Ned. Vereeniging voor Internationaal Recht (International Law Association) te Amsterdam op 7 April j.l. gehouden voordracht, nogmaals het plan verdedigd om door toepassing van den sequestratie-maatregel aan het vernietigen van neutrale prijzen paal en perk te stellen.

Schr. meent de oplossing te hebben gevonden door de mogelijkheid te scheppen, dat de oorlogvoerende de prijs niet vernietigt, doch met medewerking van den eigenaar en met instemming van de tegenpartij, het schip naar een eigen haven terugzendt, onder belofte zich aldaar te stellen onder vrijwillig beslag in afwachting van de beslissing van den belligerenten prijsrechter. ¹⁾

Mr. Jansma vangt zijn betoog aan met de eenigszins verbazende conclusie dat de Verklaring van Parijs van 1856 de oorzaak is dat de vernietiging van neutrale prijzen is getreden in den voordien gevolgden regel van opbrengen der prijzen naar een prijs-haven. Dit komt echter niet overeen met de feiten. Inderdaad worden in *dezen* oorlog door *Duitschland*, waar deze mogendheid met *duikbooten* optreedt, de neutrale prijzen tot zinken gebracht. Door Engeland en de overige Entente-mogendheden is echter nog geen Nederlandsch schip tot zinken gebracht. Men kan dus volstrekt niet spreken van eenen regel, doch zou veeleer moeten constateeren, dat in *dezen* oorlog, waarin de stem der onzijdigen geen gewicht in den schaal legt, door *Duitschland* een duikbootactie tegen de neutrale scheepvaart wordt gevoerd, die de handelsschepen in zee aan eene vernietiging zonder vorm van proces bloot stelt.

Indien *Duitschland* het meesterschap ter zee had, zou deze vernietigingsmethode geenszins door zijne Marine gevolgd worden.

Wij staan echter thans voor het feit, dat *Duitschland* verbitterd, dat reeds gedurende bijna 3 jaren zijne handelsvlag van de zeeën verjaagd is, en Engeland den invoer van over zee naar *Duitschland*, zelfs over neutrale havens heeft stopgezet, een handelsoorlog tegen Engeland heeft ontketend, waarin het doel ligt Engeland eveneens aan den honger prijs te geven. Om dit doel te bereiken moet elke toevoer naar dit eilanden-rijk stop gezet worden en de onzijdige

¹⁾ Het beginsel is niet nieuw, doch werd reeds ter 2e Vredesconferentie belichaamd in artikel 23 der Conventie (XIII) nopens de rechten en verplichtingen der Onzijdige Mogendheden in geval van Zeeoorlog.

scheepvaart die de vaart op Engeland wil onderhouden, zoodanig vrees aangejaagd worden, dat zij daarvan geheel afziet.

Door einschüchterende methoden, waarbij zelfs menschenlevens bedreigd en opgeofferd worden, hoopt de Duitsche admiraliteit direct den aanvoer onder neutrale vlag te treffen en tevens eene preventieve uitwerking te bereiken.

De geheele duikbootactie, in den verscherpten vorm waarin zij thans wordt toegepast, bedoelt niet anders dan *vrees aanjagen*, niet in het maken van prijzen ligt haar kracht, maar in het zonder voorafgaande waarschuwing door torpedo of geschut tot zinken brengen, waarbij de levens der opvarenden ernstig bedreigd, desnoods opgeofferd worden.

Het doel, de vrede zoo spoedig mogelijk te kunnen afdwingen, heiligt elk middel; bovendien de stem der onzijdigen is zwak, uit zich hoogstens in een papieren protest, en Duitschland, in roerende harmonie met zijn tegenstanders, behoeft zich om wat recht is niet te bekommeren.

Zoo zijn de harde feiten der werkelijkheid.

Onder deze omstandigheden ontwerpt Mr. Jansma zijn plan, voor welks uitvoering de samenwerking vereischt wordt van de beide verbitterde tegenstanders (Engeland en Duitschland) en het evenzeer door een reeks van onrechtmatigheden verbitterde Nederland. Men kan voor eene samenwerking onder zulke ongunstige omstandigheden alleen heil en resultaat verwachten, indien de maatregel voor elk der partijen tastbaar voordeel oplevert.

Doch in stede daarvan meen ik te kunnen aantoonen, dat verre van tastbare voordeelen, de maatregel zoowel materieel als moreel groote nadeelen voor de partijen met zich brengt.

Voor Duitschland beteekent de aanvaarding van het voorstel-Jansma, afzien van de verscherpte duikbootactie, waarvan de Admiraliteit voor eene overwinnende vrede alles verwacht; als voordeel kan zij eenige binnengebrachte prijzen boeken.

Als men nu ziet hoe Duitschland zelfs voor een oorlog met het finantieel machtige Amerika en de overige Amerikaansche republieken niet van hare duikbootactie af heeft gezien, is het duidelijk dat een paar Nederlandsche prijsgemaakte schepen geen gewicht in de schaal kunnen leggen.

Voor Engeland beteekent het voorstel-Jansma, goedkeuren dat een Nederlandsch handelsschip met lading voor Engeland bestemd naar Nederland teruggezonden na ontmoeting met een Duitsche duikboot, door een Britsche kruiser in zee aangetroffen, wordt doorgelaten, met de zekerheid dat deze voor Engeland bestemde lading door den Duitschen prijsrechter goeden prijs wordt verklaard en naar Duitschland wordt vervoerd.

Welke neutrale Regeering, welke Nederlandsche Prijzen Trust zou met zulk een voorstel bij Engeland durven aankomen? Ik geloof dat de op blz. 4 zijner brochure gesignaleerde Britsche naïviteit, den heer Jansma hier parten speelt.

Maar zegt Sch. die toch zelf niet zoo gerust is op de medewerking van Engeland (blz. 9); desnoods kunnen wij die medewerking ontbeeren. Mr. Jansma vergeet dat voortdurend de Britsche convoien van oorlogsschepen voor de Nederlandsche territoriale wateren liggen om de Britsche handelsschepen te beschermen, en dat er dus zonder medewerking van Britsche zijde geen handelsschip in een Nederlandsche haven terug zal keeren.

Hoe staat de Nederlandsche Regeering en de Nederlandsche reeder tegenover het voorstel-Jansma?

De Regeering zou moeten toestemmen, dat een prijsgemaakt Nederlandsch handelsschip, dat „*de plein droit*” in Nederlandsch rechtsgebied vrij is, nu onder beslag blijft in afwachting van de uitspraak van den Duitschen prijsrechter en dit in een oorlog waarin de Deutsche admiraliteit in strijd met alle rechtsbegrippen eenvoudig een neutraal handelsschip vogelvrij verklaart indien het niet de vrije geulen volgt, die zij op de kaart heeft geteekend, en wij weten wat die vrije geulen zelfs beteekenen.

Nu zegt Mr. Jansma wel, de Regeering zal ik er wel buiten laten, wij scheppen een Nederl. Prijzen Trust, en het betreft dus een overeenkomst tusschen de oorlogvoerende en den neutralen eigenaar. Doch daarmede maakt hij zich te gemakkelijk van de zaak af. Wij leven in tijd van gebrek aan scheepsruimte, van requisitie der schepen door de Regeering, van vervoer van regeeringsladingen, van door de Regeering geharterde schepen. Men kan ten slotte de Regeering niet uitschakelen, en zij kan niet berusten in een maatregel die haar scheepsruimte ontnemt, waarover zij meent rechtens de beschikking te behouden.

Prof. J. A. van Hamel heeft, blijkens het verslag in de „Telegraaf”, gevraagd of de inleider bij zijn voordracht in Amsterdam niet te veel de moreele zijde van het vraagstuk miskent, tegenover de materieele. Ik ben het geheel met die vraag eens. Door aanvaarding van het voorstel Jansma, gaat Nederland de onwaardige rol spelen, Duitschland's onrechtmatige actie tegen de Nederlandsche scheepvaart te bevorderen. Hoe onrechtmatig deze actie is, leert ons het optreden der duikbooten tegen onze visschers welke in hun vreedzaam bedrijf in de zoogenaamde vrije geul aangetroffen werden.

Nu zegt Mr. Jansma wel, en terecht, dat de neutralen reeds zooland van links als van rechts in dezen oorlog te verduren hebben, zoodat wij over deze moeilijkheden maar moeten heenstappen, maar hij vergeet, dat Nederland veel moest verduren en daarin *lijdelijk* heeft berust, om grooter kwaad te voorkomen. Hier echter wordt Nederland ongevraagd de aanbieder van het voorstel, is dus actief en biedt feitelijk, zij het dan ook voor een goed doel, de behulpzame hand aan een der oorlogvoerenden om wat wij als onrecht stempen, te bestendigen. Dit is de moreele keerzijde van het voorstel, waarop reeds gewezen werd.

Daarom kan van de Regeering nooit verwacht worden dat zij tot dit plan zal medewerken.

Ten slotte spreekt Mr. Jansma in zijn naschrift er zijn leedwezen over uit, dat de voorstanders van zijn voorstel slechts resultaat verwachten in een *toekomstigen* oorlog. Dit is echter niet te verwonderen, hoe sympathiek men ook voor dit voorstel gestemd kan zijn, ieder zal moeten erkennen, dat gedurende den oorlog geen kans op succes mogelijk is.

Maar wanneer het plan niet uitvoerbaar is gedurende dezen oorlog, is dan daarmee niet het doodvonnis daarover uitgesproken? Mr. Jansma zal zelf toch wel erkennen dat zijn voorstel een lapmiddel blijft, omdat het kwaad van de vernietiging niet in den wortel aangetast wordt. Om dit doel te bereiken, kan men na dezen oorlog slechts medewerken dat de ratificatie van de Conventie tot instelling van een Internationaal Prijzenhof tot stand komt.

Daarmede toch alleen is de waarborg voor de onzijdigen te verkrijgen, dat in prijzaken recht wordt gesproken volgens bestaande tractaten, volgens het Internationaal gewoonte-recht, en wanneer dit ook zwijgt, volgens de algemeene beginselen der rechtvaardigheid.

Dan zal de vernietiging van neutrale prijzen geen regel meer blijven, zelfs niet voor een oorlogvoerende die de uitoefening van het prijsgerecht aan de duikbooten moet toevertrouwen.

H. G. SURIE.

Mei 1917.

Kapitein ter Zee.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Krijgstuchtelijke afdoening van strafrechtelijke overtredingen.

Bij Beschikking van den Minister van Oorlog van 15 Maart 1917, Kab. Litt. L. 35 (Legerorders 1917, Deel B. N°. 75) werd bepaald: „De dezerzijdsche Beschikkingen van 8 Juli 1915, Kab. Litt. Q 85 (L. O. 1915 B 209) en van 19 November 1915, Ie Afd. n°. 547 (L. O. 1915 B 342) worden ingetrokken”.

Wel niemand zal hieruit afleiden, dat het vraagstuk van de krijgstuchtelijke afdoening van strafrechtelijke overtredingen daarmede van de baan is. Het vraagstuk als zoodanig blijft bestaan, en heeft ook nog wel degelijk praktische beteekenis. Vandaar, dat nog voor onderstaande opmerkingen plaats wordt gevraagd, al heeft ter zake in dit Tijdschrift reeds uitvoerige gedachtenwisseling plaats gehad.

Gemakshalve worde vooraf een beknopt overzicht gegeven van de geschiedenis, die voorloopig een eindpunt vond in bovenstaande Beschikking.

De Minister van Justitie — stagnatie voorziende in de afdoening van zaken bij de krijgswaarden — richt zich in eene circulaire tot de auditeurs-militair met uitnoodiging te willen bevorderen, dat de minder ernstige overtredingen, welke tevens opleveren een (oneigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp, zooveel mogelijk krijgstuchtelijk zullen worden afgedaan en dan buiten strafrechtelijke vervolging zullen worden gelaten. De Minister is van oordeel, dat zulks bij „verreweg de meeste overtredingen” het geval zal kunnen zijn en licht dat toe in een schrijven aan den auditeur-militair te 's-Gravenhage, waarin de meening wordt uitgesproken, dat ook eene rijwielovertreding — i. e. wielrijden zonder voorgeschreven licht — vatbaar is voor krijgstuchtelijke afdoening, omdat de overtreding van Nederlandsche wettelijke voorschriften in het algemeen geacht kan worden onbestaanbaar te zijn met de militaire tucht en orde ¹⁾.

De Minister van Oorlog vestigt in eene Legerorder (1915, B. 209) ²⁾ de aandacht op deze circulaire en verzoekt den garnizoens- en korpscommandanten, waar mogelijk, de door de militairen begane overtredingen niet strafrechtelijk te doen vervolgen, doch deze krijgstuchtelijk af te doen nl. „in alle gevallen, waarin de betrok-

1) M. R. T. X blz. 608 en 609.

2) M. R. T. XI blz. 3 en 4.

ken commandant zulks toelaatbaar acht". Waar de overtreding van een hier te lande bestaand wettelijk voorschrift, aldus verder de Legerorder, „zonder twijfel geacht moet worden onbestaanbaar te zijn met de militaire tucht en orde", is die overtreding vatbaar voor krijgstuuchtelijke afdoening krachtens art. 27 Reglement van Krijgstucht.

Reeds zeer spoedig na het uitvaardigen van deze Legerorder krijgt het H.M.G. gelegenheid zich over het vraagpunt uit te spreken ¹⁾. Een officier, krijgstuuchtelijk gestraft ter zake van overtreding van art. 20 van het Motor- en Rijwielreglement, beklaat zich over de hem opgelegde straf bij het hoogste militaire rechtscollege.

Het H.M.G. overweegt, dat de Beschikking van den Minister van Oorlog ten deze verder gaat dan de circulaire van den Minister van Justitie; dat toch in laatstbedoelde circulaire onderscheid wordt gemaakt tusschen de overtredingen, die uitsluitend strafbaar zijn volgens het gewone recht (zijnde de krijgstuuchtelijke bestrafing daarvan naar de bestaande militaire wetten niet geoorloofd) en de overtredingen, die naar de reglementen van krijgstuuchtevens opleveren een (oneigenlijk) krijgstuuchtelijk vergrijp; dat deze onderscheiding, die ook ten grondslag ligt aan de bepaling van art. 2, 6e, van de Wet op de Krijgstucht van 27 April 1903 (Stbl. no. 112) juist is en daaraan ook voor het bestaande recht moet worden vastgehouden; dat dus voor ieder feit, vallende in de bepaling van eene min ernstige overtreding, de vraag zal moeten worden gesteld of het onbestaanbaar is met de instandhouding eener goede discipline en krijgstuuchte in den militairen dienst (art. 27 R. K.), kunnende het slechts bij bevestigende beantwoording als krijgstuuchtelijk vergrijp worden aangemerkt; dat het Hof niet vermag in te zien, dat de begane overtreding — behalve met de algemeene rechtsorde, met welke handhaving is belast de rechter, op wiens stoel de militaire strafoplegger nimmer mag gaan zitten — ook maar iets te maken heeft met de instandhouding eener goede discipline en krijgstuuchte in den militairen dienst; dat derhalve het begane feit ten onrechte als eene overtreding tegen de krijgstuuchte is aangemerkt en klager te dier zake ten onrechte krijgstuuchtelijk is gestraft.

Na deze beslissing van het H. M. G. wordt door den Minister van Justitie eene nieuwe circulaire gericht tot de auditeurs-militair met uitnoodiging bij het uitbrengen van hunne adviezen rekening te houden met de gevallen beslissing. De Beschikking van den Minister van Oorlog kon evenmin ongewijzigd gehandhaafd blijven; eene nieuwe Beschikking (Legerorder 1915 B 342) ²⁾ maakt dan ook een terugtred voor wat betreft de overtreding van het wielrijden zonder voorgeschreven licht. Gehandhaafd bleef dus de formulering, waaruit kon worden afgeleid, dat (overigens) *alle*

(1) M. R. T. XI blz. 184 v. v.

(2) M. R. T. XI blz. 228.

(minder ernstige) overtredingen disciplinair zouden kunnen worden afgedaan. Blijkbaar was het dus de bedoeling slechts voet voor voet terug te gaan naar gelang het H.M.G. ook ten opzichte van andere overtredingen zou verklaren, dat zij met de instandhouding van eene goede krijgstucht niets hebben uit te staan.

In de krijgsmacht was intusschen te dezer zake geen geringe verwarring ontstaan.

Eenerzijds was men van oordeel, dat de aanwijzing, in de Legerorder 1915 B 209 gegeven, zonder bezwaar kon en derhalve ook moest worden gevolgd. In de uitvoering openbaarde zich echter verschil van inzicht met betrekking tot de vraag of de beslissing omtrent krijgstuchtelijke afdoening al dan niet bij den garnizoenscommandant beruiste. De korpscommandant, die de laatste meening was toegedaan, deed eene strafrechtelijke overtreding terstond krijgstuchtelijk af, beschouwde derhalve die overtreding als elk krijgstuchtelijk vergrijp „den dienst van het Regiment of van het Corps” betreffende (art. 8 R. L.); of ook, de compagniescommandant stelde zich reeds op dat standpunt en achtte ook de tusschenkomst van den korpscommandant overbodig. — De korpscommandant, die de tusschenkomst van den garnizoenscommandant op grond van art. 10 R. L. wèl noodzakelijk achtte, bracht het feit ter kennis van die autoriteit; deze won dan het advies in van den auditeur-militair, dat in den regel luidde: „disciplinair af te doen”¹⁾ en stelde de zaak wederom in handen van den korpscommandant ter krijgstuchtelijke afdoening.

Anderzijds was men van oordeel dat de Legerorder geen steun vond in de wet en dat derhalve de korpscommandant zich onbevoegd moest achten de taak van den strafrechter over te nemen. Het gewone verloop was dan als volgt: de korpscommandant gaf kennis van de overtreding aan den garnizoenscommandant; deze stelde, in overeenstemming met het van den auditeur-militair ontvangen advies, de zaak ter krijgstuchtelijke afdoening wederom in handen van den korpscommandant; de korpscommandant weigerde de zaak aldus af te doen. Dit conflict werd dan in het algemeen *niet* opgelost, aangezien den korpscommandant niet kon worden opgelegd tegen zijne overtuiging eene krijgstuchtelijke straf op te leggen, terwijl de garnizoenscommandant den verdachte niet naar den krijgsraad wenschte te verwijzen en ook niet zelf krijgstuchtelijk wenschte te straffen. Het resultaat was dan, dat de overtreder zich dankbaar het conflict ten goede liet komen en ongestraft bleef rondloopen als het levend bewijs, dat men zich niet alleen aan de openbare rechtsorde maar ook aan de krijgstucht straffeloos kon vergrijpen.

1) Hoe ver hierbij soms werd gegaan moge blijken uit het geval, dat bij samenloop van eene jachtovertreding, het opgeven van een valschen naam en het feit van art. 177, No. 1, W. v. S. (het laatste feit dus zelfs een *misdrif*) werd geadviseerd tot krijgstuchtelijke afdoening.

Ongetwijfeld zal de bedoeling van de in den aanhef opgenomen Ministerieele Beschikking zijn de zaak weer in het oude spoor te brengen: niet alleen toch is niet het effect verkregen, dat gehoopt werd nl. ontlasting van de krijgswaarden, maar bovendien is in de krijgsmacht eene onzekerheid ontstaan, die tot tal van moeilijkheden aanleiding heeft gegeven. Zal die bedoeling verwezenlijkt worden?

Uit utiliteitsoverwegingen werd een poging aangewend om het beginsel van het *oneigenlijk* disciplinair recht, zooals dat is neergelegd in art. 2, nos. 2 tot 6, van de nog niet ingevoerde Wet op de Krijgstucht, bij wijze van wetsinterpretatie te enten op de vigeerende wetgeving. Die poging is mislukt en, naar mij voorkomt, is dat van *wettelijk* standpunt gelukkig te achten; ontegenzeggelijk zou het welslagen van de poging van *practisch* standpunt belangrijke voordeelen hebben gegeven (men zie bijv. de statistische gegevens betreffende den arbeid van den Krijgsraad in het 3e mil. arr. gedurende het jaar 1916, voor wat de overtredingen betreft) ¹⁾, maar de vraag dient gesteld of uit hoofde van utiliteitsoverwegingen eene gewrongen wetsinterpretatie mag worden gekozen of, sterker nog, de wet geweld mag worden aangedaan?

In het Reglement van Krijgstucht worden een aantal krijgstuchtelijke vergrijpen genoemd (artt. 10, 11, 15, 16, 17, 18, 21), die in zwaarderden vorm hunne omschrijving vinden in het Crimineel Wetboek en enkele vergrijpen (9, 20, 24) die in zwaarderden of gewijzigden vorm onder het gemeene strafrecht zouden vallen; mutatis mutandis zou ten aanzien van die vergrijpen van oneigenlijk disciplinair recht kunnen worden gesproken, waarbij echter op den voorgrond sta, dat de omschrijving in het R. K. *uitsluitend* het vergrijp tegen de tucht geldt. Bij het opleggen van eene disciplinaire straf dient dan ook alleen het vergrijp tegen de tucht in aanmerking te komen, en een eventueel daarmee samenloopend vergrijp tegen de algemeene rechtsorde dient buiten beschouwing te blijven, aangezien nergens aan den tuchtrechter opdracht is gegeven „te gaan zitten op den stoel van den strafrechter”.

Nu werd in de Beschikking van den Minister van Oorlog van 8 Juli 1915 (Legerorder 1915 B 209) een beroep gedaan op art. 27 R. K. om aannemelijk te maken, dat eene strafrechtelijke overtreding, als zijnde tevens onbestaanbaar met de militaire tucht en orde, zonder bezwaar krijgstuchtelijk zou kunnen worden afgedaan. Daar werd dus als het ware uitgesproken, dat art. 27 R. K. zou omvatten, en wel in den ruimsten zin, het oneigenlijk disciplinair recht. Het komt mij voor, dat met beslistheid een dergelijk beroep op de formuleering van art. 27 R. K. moet worden afgewezen. De opzet van het Tweede Hoofdstuk R. K. wijst toch op geheel iets anders: eerst worden genoemd de feiten, die voor bijzondere vermelding in aanmerking komen en daarna volgt het van algemeene

1) M. R. T. XII blz. 430 v. v.

strekking zijnde art. 27, omvattende „de overtredingen tegen alle *voorschriften* en *reglementen van politie en inwendigen dienst*, bereids gearresteerd of nog te arresteeren” (dus de overtredingen van reglementaire gebods- en verbodsbepalingen) en eindelijk „in het algemeen, schoon hier niet bij name genoemd, alle zoodanige *handelingen* en *gedragingen*, welke met de instandhouding eener goede discipline en krijgstucht in den militairen dienst onbestaanbaar zijn” (dus handelingen en gedragingen, welke niet gebracht zijn onder gebods- en verbodsbepalingen in reglementen en voorschriften). Er is blijkbaar eene afdalende reeks bedoeld: eerst bepaald aangewezen feiten, daarna overtredingen van reglementen en voorschriften en eindelijk die handelingen en gedragingen, welke zelfs niet in reglementen en voorschriften werden omschreven. Wanneer voorts wordt gelet op art. 12 Crimineel Wetboek, bepallende het terrein van het tuchtrecht: „Het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande strekt zich geenszins uit tot kleine fouten en overtredingen der militaire discipline: derzelver correctie wordt overgelaten aan de Chefs der Korpsen en militaire commandanten, achtereenvolgens de Reglementen op de Krijgstucht reeds gearresteerd of nog te arresteeren”; en op art. 13 Crimineel Wetboek, voorschrijvende de toepassing van het gemeene strafrecht „wegens alle zoodanige misdaden en overtredingen, waarop bij het Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande geene bijzondere straffe gesteld is, en welke den militairen dienst niet uitsluitend betreffen”; dan mag worden geconstateerd, dat bij het bovengenoemde beroep op art. 27 R. K. in Legerorder 1915 B 209 de wensch de vader der gedachte is geweest, maar dat de gedachte geen steun vindt in de wet.

Ook de ontwerpers van art. 2 der Wet op de Krijgstucht stelden zich op het standpunt, dat art. 27 R. K. slechts de zuiver krijgstuchtelijke vergrijpen omvat. In de M. v. T. op art. 2 W. K. wordt ter zake gezegd: „De thans geldende reglementen behelzen vooreerst eene min of meer nauwkeurige omschrijving van een groot aantal feiten, en besluiten deze opsomming met een artikel van zeer algemeene strekking, hetwelk de gelegenheid biedt om ter zake van alle in de vorige artikelen niet met name genoemde indisciplinaire gedragingen krijgstuchtelijke straf op te leggen. Het ontwerp, die orde omkeerend, bevat in no. 1 een in algemeene termen vervatte omschrijving van krijgstuchtelijke vergrijpen, en doet die in de latere nummers volgen door eene speciale aanwijzing van eene reeks van feiten, die, onder de daar aangegeven voorwaarden, mede als krijgstuchtelijke vergrijpen te beschouwen zijn.” — Waar nu art. 2, no. 1, W. K. het *eigenlijk* disciplinair recht omschrijft nl.: alle niet in eenige strafwet omschreven feiten, strijdig met eenig dienstbevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde”, daar ligt het voor de hand, dat volgens de stellers der M. v. T. art. 27 R. K. op overeenkomstige wijze dient te worden gelezen.

Maar gesteld, dat het laatste gedeelte van art. 27 R. K. niet zou uitsluiten de vergrijpen tegen de krijgstucht, *gelegen in* strafrechtelijke overtredingen (bij dezen concursus idealis blijft dan art. 27 R. K. uitsluitend op tuchtrechtelijk terrein, heeft dus *uitsluitend* het vergrijp tegen de tucht op het oog, en dat te aanvaarden behoeft geen bezwaar op te leveren), dan is daarmede nog niets gezegd ten aanzien van de krijgstuchtelijke *afdoening* van die strafrechtelijke overtredingen (in het voorbijgaan wijzen we er slechts op, dat beperking tot strafrechtelijke „overtredingen” geheel willekeurig is en dat met evenveel recht de bevoegdheid tot krijgstuchtelijke afdoening van „misdrijven” te verdedigen ware!). En hiermede zijn we de kern van het vraagstuk genaderd.

In de Wet op de Krijgstucht is de onderscheiding vastgelegd tusschen *eigenlijk* en *oneigenlijk* disciplinair recht. Het eerste omvat alle handelingen en verzuimen, welke niet in eenige strafwet zijn omschreven en alzoo geen delict opleveren, doch strijdig zijn met dienstbevel of dienstvoorschrift of overigens de militaire tucht of orde aanranden. Het spreekt van zelf, dat de bestraffing van die vergrijpen slechts aan den militairen meerdere toekomt.

Het *oneigenlijk* disciplinair recht omvat eene reeks van uitdrukkelijk aangewezen feiten, waartegen reeds in de strafwetgeving is voorzien, maar die, wanneer zij van lichten aard zijn en naar het oordeel van den tot straffen bevoegden meerdere onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, krijgstuchtelijk kunnen worden afgedaan (in het midden worde gelaten de formuleering van de nos. 2—6 van art. 2 W. K., waarbij het noemen van een of van beide eischen achterwege is gelaten, naar gelang bij een groep feiten die eischen van nature reeds aanwezig werden geacht). Hier is derhalve *bij de wet* uitdrukkelijk aan den krijgstuchtelijken meerdere de bevoegdheid gegeven om in bepaalde gevallen te treden op het terrein van den strafrechter; weliswaar zal in die gevallen de krijgstucht in het algemeen in sterker mate zijn aangerand dan de algemeene rechtsorde, maar dat neemt niet weg, dat de feiten blijven behooren tot het terrein van het strafrecht, en dat de militaire meerdere bij de beoordeeling en de bestraffing óók rekening zal hebben te houden met de schending der algemeene rechtsorde. Ongetwijfeld ligt daarin eene dubbelslachtigheid, oorzaak vindende in het dubbelslachtig karakter van de door militairen gepleegde strafbare feiten. Hoewel toch de Wet op de Krijgstucht zich niet op het sandpunt stelt, dat *steeds* alle door militairen gepleegde strafbare feiten, naast de aanranding der algemeene rechtsorde, tevens in meerdere of mindere mate bevatten eene aanranding van de militaire tucht of orde, zoo is toch de wetgever van de gedachte uitgegaan, dat bij alle feiten het dubbele karakter aanwezig *kan* zijn. Wordt nu een door een militair gepleegd strafbaar feit strafrechtelijk vervolgd, dan zal de militaire rechter bij de straftoemeting ook de schending der tucht in aan-

merking nemen (art. 59 W. K.) ¹⁾; wordt het in een der aangewezen gevallen krijgstuchtelijk afgedaan, dan zal naast het krijgstuchtelijk ook het strafrechtelijk element in overweging moeten komen. Het leggen van de bestraffing in ééne hand heeft ten doel dubbele bestraffing — cumulatie van straf- en tuchtmiddel — zoo-veel mogelijk te voorkomen, maar dan dient toch ook de eisch te worden gesteld, dat het *geheele* feit worde beoordeeld door dengene, aan wien de afdoening is opgedragen. ²⁾

Terugkeerende tot art. 27 R. K. — stellende, dat het laatste gedeelte van het artikel niet zou uitsluiten de vergripen tegen de krijgstucht, welke gelegen zijn in strafrechtelijke overtredingen —, dient gevraagd, waar dan toch de wetgever den krijgstuchtelijken strafoplegger uitdrukkelijk bevoegd heeft verklaard kennis te nemen van strafrechtelijke vergripen als zoodanig? eerst dan zou die strafoplegger zich op het overigens voor hem verboden terrein mogen bewegen; eerst dan zou van „disciplinaire afdoening” sprake kunnen zijn. En dan is het antwoord: nergens; nergens heeft de wetgever de keuze tusschen strafrechtelijke vervolging en krijgstuchtelijke afdoening gelegd in handen van de militaire autoriteit. Maar dan ook moet aan die militaire autoriteit op grond van de wet de bevoegdheid worden ontzegd zich met strafbare feiten in te laten. Daaraan kan eene Ministerieele Beschikking niets veranderen.

Ongetwijfeld is het juist dat, met toepassing van het opportunitetsbeginsel, strafrechtelijke vervolging achterwege kan worden gelaten (de beslissing dienaangaande berust uitsluitend bij den garnizoenscommandant); krijgstuchtelijke bestraffing zou dan mogelijk zijn, niet van het strafbare feit als zoodanig, maar alleen *voor zoo ver* dat feit tevens is in strijd met de militaire tucht. Dat men daardoor in allerlei subtiele onderscheidingen kan komen, behoeft geen betoog, maar in elk geval is dat iets anders dan met „krijgstuchtelijke afdoening” werd beoogd.

Wat zal nu het gevolg zijn van de intrekking der meergenoemde Ministerieele Beschikking (Legerorders 1915 B 209)? Zij, die van oordeel waren, dat die Beschikking geen steun vond in de wet, zullen hunne gedragslijn blijven volgen en zich met de strafrechtelijke overtredingen niet inlaten. Zij die overeenkomstig die Beschikking hebben gehandeld, zullen in twijfel verkeereren. Indien toch de Beschikking eene wettelijke basis had, wordt daaraan door de intrekking niets veranderd. Zij zullen dus, naar hunne meening, kunnen voortgaan met krijgstuchtelijke afdoening van strafrechtelijke overtredingen, al bestaat er ook niet meer eene uitnodiging zoo-veel mogelijk in dien zin te handelen. Ja, zij zullen zich afvragen, waarom zij in *normale* tijden van die bevoegdheid geen gebruik

1) Dit is een der krachtige argumenten voor het behoud van eene afzonderlijke militaire rechtspraak door militairen.

2) Eene principiële beschouwing over de verhouding van straf- en tuchtrecht wordt, als niet ter zake dienende, achterwege gelaten. Het is slechts de vraag, welk standpunt de wetgever heeft ingenomen.

zullen maken, omdat, indien inderdaad die bevoegdheid op de wet is gegrond, zulks onafhankelijk is van de abnormale tijdsomstandigheden, voor welke het gebruik maken van de bevoegdheid werd aanbevolen.

Gewenscht zou het zijn, dat bij de krijgsmacht alle twijfel werd weggenomen, en tevens dat op onaantastbare wijze de bevoegdheid tot krijgstuchtelijke afdoening werd vastgelegd in een aanvullingswetje op het Reglement van Krijgstucht, waarbij worden aangewezen de strafrechtelijke overtredingen, die voor zoodanige afdoening in aanmerking kunnen komen.

Eene enkele opmerking naar aanleiding van de beslissing van het H.M.G. moge nog volgen. Uit de overwegingen van het Hof kan worden afgeleid, dat, indien de rijwielovertreding wél in strijd ware geacht met de instandhouding eener goede discipline en krijgstucht in den militairen dienst, de uitspraak anders zou zijn geweest en de „krijgstuchtelijke afdoening” van het strafbare feit op grond van art. 27 R. K. zou zijn aanvaard. Het Hof heeft derhalve geen bezwaren ingeworpen tegen de toepassing van het stelsel van het oneigenlijk disciplinair recht onder de vigeerende wetgeving, d. w. z. *zonder uitdrukkelijke opdracht van den wetgever* (in art. 27 R. K. toch is zoodanige opdracht niet te vinden); dat die toepassing niet geslaagd is, is alleen het gevolg van verschil in waardeering of eene bepaalde strafrechtelijke overtreding al dan niet in strijd moet worden geacht met de instandhouding eener goede krijgstucht.

Zooals uit onze opmerkingen moge zijn gebleken, kunnen wij dat standpunt niet deelen; naar gemeend wordt, ligt de zaak juist omgekeerd: de begane overtreding wél in strijd met de militaire tucht of orde, maar het stelsel onder de vigeerende wetgeving niet toelaatbaar.

Dát het Hof in het rijden op een rijwiel zonder voorgeschreven licht door een militair — i. e. een officier — buiten dienst niet heeft kunnen zien eene handeling strijdig met de krijgstucht, mag inderdaad bevreemding wekken. Blijkbaar verschilt het Hof ten deze van meening met den Minister van Justitie, die in zijn schrijven aan den Auditeur-Militair te 's-Gravenhage o. m. stelde: „M. i. is bij de overtreding door een militair van wetten, reglementen, verordeningen enz. de tucht in het algemeen wel degelijk betrokken”. Wij scharen ons in deze geheel aan de zijde van den Minister van Justitie, zouden zelfs eene zoo ruim mogelijke formuleering willen kiezen, n.l.: elk strafbaar feit, door een militair gepleegd, bevat naast de aanranding der algemeene rechtsorde, tevens in meerdere of mindere mate eene aanranding van de militaire tucht of orde, welke laatste kan zijn schending van eene bijzondere dan wel van eene algemeene verplichting. Van den militair toch, die ook geroepen kan worden tot de handhaving van het recht mede te werken, moet en kan meer eerbied voor het recht worden geëischt — en dat

is de hierbedoelde algemeene verplichting — dan van een ander; pleegt hij een strafbaar feit, dan levert hij daardoor het bewijs, dat de beginselen der tucht nog niet voldoende tot hem zijn doorgedrongen, dat in die richting nog op hem moet worden ingewerkt. — Zoo ooit, dan wordt dit in *deze* tijden bewaarheid. Het rijden op een rijwiel zonder voorgeschreven licht? Art. 24 der Motor- en Rijwielwet verklaart „bijaldien . . . een toestand aanwezig is, als bedoeld bij art. 1, sub 1e en 2e, der Wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128)” de Wet (en daarmede het Motor- en Rijwielreglement) niet van toepassing o. m. op rijwielen met militaire bestuurders, voor zooveel deze ten behoeve van 's Rijks dienst worden gebezigd; daar is derhalve scherp onderscheid gemaakt tusschen het rijden „buiten dienst” en „ten behoeve van den dienst”, en uitsluitend van dat onderscheid is afhankelijk gesteld de toepassing der wet. Waar het overtreden van de gebodsbepaling van art. 20 van het Motor- en Rijwielreglement moeilijkheden veroorzaakt ten opzichte van de uitoefening van den dienst door hen, voor wie de gebodsbepaling niet van toepassing is verklaard, vooral als ten gevolge van veelvuldig overtreden een verscherpt toezicht en veelvuldig aanhouden noodzakelijk is; waar „het veelvuldig voorkomen van genoemde overtredingen op eene betreuenswaardige veronachtzaming van wettelijke voorschriften” wijst ¹⁾; daar mag gevraagd of de meening van het Hof, dat geen schending van de militaire tucht of orde aanwezig is, houdbaar mag heeten.

In het algemeen wordt daarover door de militaire commandanten anders gedacht en dat doet de vraag rijzen, hoe de toestand zal worden, wanneer eenmaal de Wet op de Krijgstucht zal zijn ingevoerd, of wel een aanvullingswetje op het Reglement van Krijgstucht zou zijn tot stand gekomen, waarbij de bevoegdheid tot krijgstuchtelijke afdoening van strafrechtelijke overtredingen buiten kijf is gesteld. In de nos. 3 en 6 van art. 2 W. K. wordt als voorwaarde voor krijgstuchtelijke afdoening gesteld, dat de bedoelde feiten *naar het oordeel van den tot straffen bevoegden meerdere* in strijd moeten zijn met de militaire tucht of orde; in de nos. 4 en 5 wordt ondersteld, dat de daar genoemde feiten, evenals die in no. 2 genoemd, *van nature* in strijd zijn met de militaire tucht of orde. Wanneer nu een militair disciplinair is gestraft ter zake van een der tot (oneigenlijke) krijgstuchtelijke vergrijpen gestempelde feiten en hij beklagt zich over de opgelegde straf bij het H. M. G., zal dan dat College, in strijd met het oordeel van den tot straffen bevoegden meerdere, kunnen beslissen, dat het feit *niet* in strijd is met de militaire tucht of orde? M. i. zal het Hof zich op grond van de uitdrukkelijke wetsbepaling hebben neer te leggen bij het oordeel

1) Zie Order voor de Landmacht van den Opperbevelhebber d.d. 11 Januari 1916, waarin het ernstig verlangen kenbaar wordt gemaakt, dat door alle militairen *buiten dienst* nauwgezet de bepalingen van de Motor- en Rijwielwet en van het Motor- en Rijwielreglement zullen worden opgevolgd. (M. R. T. XI blz. 441).

van den militairen meerdere, hoe vreemd het ook moge zijn, dat een beklag zal moeten worden behandeld ter zake van een feit, dat door het College niet in strijd met de militaire tucht zou worden geacht. Temeer moge hieruit blijken, hoezeer het gewenscht is, dat ons hoogste militaire rechtscollege in zijne opvatting van wat al dan niet in strijd met de tucht moet worden geacht, zich niet te ver verwijdere van hetgeen dienaangaande in de krijgsmacht wordt gevoeld.

v. D.

Naschrift der Redactie.

Wij veroorloven ons enkele opmerkingen in het bijzonder betrekking hebbend op het betoog van den schrijver omtrent de bedoeling van art. 27 R. v. K. L.

De schrijver ziet, naar onze meening, voorbij dat de groep strafbare feiten, thans bekend onder den naam overtredingen, in den tijd, waarin de militaire wetgeving tot stand kwam, nog niet als strafbare feiten werden beschouwd. Het bewijs hiervan is te vinden in het rapport van de Gedeputeerden tot de zaken van Justitie, uitgebracht in de vergadering van de Staten-Generaal van 19 Juli 1814 over de vijf ontwerpen van wet, welke zijn vastgesteld bij besluit van den Souvereinen Vorst van 20 Juli 1814 (Stb. n° 85). Dit rapport is te vinden bij Mr. H. van der Hoeven, Onze Militaire Strafwetgeving, blz. 64 v. De rapporteurs misten in art. 12 C.W.Z. en in art. 48 P. I. een bepaling, welke de rechtsmacht over militairen regelde in zaken van wat wij thans overtredingen noemen en waarvan als specimina genoemd werden de overtredingen van 's Lands middelen en impositiën. Zouden nu alle andere dergelijke vergripen aan den militairen rechter ter berechting worden overglaten? Neen, antwoordden de rapporteurs, de uitdrukking commune delicten omvat niet „overtredingen tegen „reglementen en ordonnantiën, die meest in geldboeten bestaan „en civili modo gevorderd worden”. Om deze reden bestond er tegen de bepalingen van genoemde artikelen 12 en 48 geen bezwaar, welk standpunt de wetgever overnam.

In denzelfden gedachtengang is gesteld de opmerking in het rapport van 8 Augustus 1808, door den Staatsraad H u l t m a n onder teekend, waarbij het tweede ontwerp-C. W. L. aan den Koning werd aangeboden (Themis 1866 blz. 821) omtrent het niet uitdrukkelijk vermelden van jachtovertredingen. H u l t m a n rekende deze strafbare feiten blijkbaar evenmin tot de commune delicten en meende dat zij daarom ook ter afdoening aan den daartoe bevoegd verklaarden burgerlijken rechter moesten worden overgelaten.

Aan den burgerlijken rechter inderdaad: raadpleegt men het Wetboek op de Regterlijke instellingen en Regtspleging in het Koninkrijk Holland van 1809, dan vindt men in art. 470 omschreven de werkzaamheden der civiele rechtbanken, waaronder behooren

„de judicature van alle calanges en civiele actiën wegens boeten „en breuken, voortspruitende uit eenige bijzondere wetten, keuren „of ordonnantiën en niet te boven gaande de som van zeshonderd „guldens, voor zooverre die overtredingen niet van dien aard zijn „dat bovendien eene crimineele vervolging zoude behooren plaats „te hebben of dat bij wan-voldoening der boete eene zwaardere „straffe dan een confinement van drie of een bannissement „van zes maanden bepaald is”. En anders dan voor de hoogere rechtscolleges is bepaald (artt. 137, 230 en 376) werd voor deze colleges niet verplicht gesteld (art 477) de naleving van het crimineel wetboek, doch alleen die van het wetboek Napoleon ingericht voor het Koninkrijk Holland. Men mag dus wel aannemen dat de overgang van deze „breuken” tot het gebied van het strafrecht nog niet had plaats gehad en dat het voorgevallene bij de totstandkoming der militaire strafwetgeving omtrent de belastingen jachtovertredingen — die niet op plaatselijke wetgeving steunden — aantoot, dat er in die opvatting eene kentering is ontstaan.

In den gedachtengang van den wetgever van 1814, die over het algemeen neiging tot aansluiting bij de toestanden van vóór 1810 vertoonde en Franschen invloed wilde weeren (ten deze geen rekening houdend met het vierde boek van den Code Pénal) vielen deze zaken dus onder de „civile zaken” waarvan art. 48 Prov. Instr. gewaagt. Met dit alles is in overeenstemming het feit dat in het Crimineel Wetboek van 1809 slechts misdrijven en geen overtredingen strafbaar zijn gesteld.

Hoe stond nu de praktijk tegenover deze door militaire justiciabelen gepleegde „breuken”? Ook op die vraag geeft het rapport van den Staatsraad Hultman antwoord: „dat, indien dusdanige „(jacht) delicten niet in de garnizoenen worden voorgekomen door „eene goede krijgstucht en het voorbeeld der Opperhoofden, de be- „straffing van dien ontegenzeggelijk, overeenkomstig de gronden „van het algemeene regt, aan de Burgerlijke Regtbanken zoude „competeren”. Het behoeft geen uitvoerig betoog dat hierin het krijgstuchtelijk element in dergelijke handelingen en gedragingen wordt erkend en dat men het dus geheel in overeenstemming achtte met den geest van de wetgeving, gelijk die toen was ontworpen en in dit opzicht onveranderd tot stand kwam, wanneer dergelijke handelingen en gedragingen krijgstuchtelijk afgedaan werden. Tal van met name genoemde krijgstuchtelijke overtredingen behoorden tot deze groep der „breuken”, die evenmin volledig te omschrijven viel; men zie het slot van het aangehaalde art. 470 van het Wetboek op de Regterlijke instellingen, volgens hetwelk de Civiele Rechtbanken ook bevoegd zouden zijn kennis te nemen van „geringe excessen en ongeregeld- „heden, waarop bij de wetten geene bepaalde straffen gesteld zijn”, en die zij met geldboete, subsidiair gevangenisstraf mochten afdoen.

Heeft nu de opneming van deze „breuken” als „overtredingen” in de strafwetgeving van thans hierin wijziging gebracht? Wij

zouden meenen van niet en zouden niet kunnen medegaan met de conclusie dat krijgstuuchtelijke afdoening van „overtredingen” in strijd zou zijn met ’s wetgevers bedoeling. Ook zouden wij geen argument willen ontleenen aan den gedachtengang van den wetgever van 1903: de oude strafwetgeving is nagenoeg nooit beschouwd in het licht van haar tijd en wordt daardoor in tal van opzichten door onze tijdgenooten niet juist verstaan. Het is wel verleidelijk om bij de vermelding van misdaden en overtredingen in den eersten zin van art. 12 C. W. Z., in het eerste lid van art. 13 C. W. L. en in het slot van art. 48 Prov. Instr. H. M. G. te denken aan het in onzen tijd gemaakt verschil tusschen strafbare feiten. Doch men is dan op een onjuist spoor voor de oude wetgeving.

Gaat de tuchtrechter zitten op den stoel van den strafrechter, wanneer hij moderne overtredingen disciplinair afdoet? In zekeren zin wel, doch daarin ligt niets vreemds, aangezien het geheele militaire tuchtrecht, blijkens de klachtregeling, nog altijd gedeleerde rechtspraak is.

Heeft de militaire autoriteit de keuze tusschen disciplinaire en strafrechtelijke afdoening van „overtredingen”? Neen, zegt de schrijver, die is hem nergens gegeven. Maar waartoe dienen dan de artt. 8—13 en 15 R.L. en de artt. 7, 8 en 10 R.Z.? Sedert de „breuken” tot „overtredingen” zijn geworden is de hierin omschreven bevoegdheid verruimd en staan de „overtredingen” gelijk met lichtere vormen van misdrijven, welke ook als krijgstuuchtelijke vergrijpen te beschouwen zijn en dan evengoed door den tot straffen bevoegden meerdere, zittende op den stoel van den strafrechter, worden afgedaan, zoowel wat de zonde tegen de tucht als die tegen de openbare orde betreft.

Van dit standpunt bezien is wetswijziging niet noodig en is het zeer wel te verdedigen om met krijgstuuchtelijke afdoening van „overtredingen” voort te gaan.

Iets anders is echter of voor deze handelwijze mag dienen het motief dat bij het uitlokken van eene strafvervolging de strafrechter overladen zou worden met werk van geringe importantie. Dit motief vindt geen steun in de wet, al kan worden toegegeven dat het motief aanleiding mag geven om in voorkomende gevallen nauwkeuriger dan vroeger na te gaan, welk belang bij de afdoening meer is betrokken, dat van de krijgstuucht of dat van de openbare rechtsorde. Heeft de militaire overheid eenmaal gekozen, dan mag het Hoog Militair Gerechtshof alleen in het geval van art. 15 R.L. (art. 10 R. Z.) aan de zaak eene andere richting geven. Deze toestand zal ook o. i. na de inwerkingtreding van de Wet op de Krijgstuucht blijven bestaan.

Red. M. R. T.

Strafbevoegdheid van den garnizoenscommandant.

Herhaaldelijk wordt de vraag gesteld hoever de bevoegdheid van den garnizoenscommandant om krijgstuchtelijke straffen op te leggen zich uitstrekt. Dát de garnizoenscommandant strafbevoegdheid bezit, wordt niet in twijfel getrokken, gelet op het gestelde in art. 12 van de Rechtspleging bij de Landmacht, maar het is de vraag of hij *alle* in het Reglement van Krijgstucht opgesomde straffen mag opleggen, of hij ter zake van *alle* vergrijpen, den garnizoensdienst betreffende, mag straffen, en *wanneer* een feit moet worden geacht den garnizoensdienst te betreffen.

Zou bij de beoordeeling van die vragen uitsluitend te rade moeten worden gegaan met evengenoemd art. 12 R. L., en de opvatting worden gehuldigd, dat in de bepaling van dat artikel moet worden gezien een *opdracht* van strafbevoegdheid, dan zou het antwoord slechts hoogst onvolledig kunnen zijn. Vooreerst heeft dat artikel alleen betrekking op de feiten die langs den weg van de artt. 8—10 R.L. — dus door tusschenkomst van den korpscommandant — den garnizoenscommandant bereiken, zoodat gemeend zou kunnen worden, dat vergrijpen, die langs anderen weg den garnizoenscommandant bereiken en waarvan reeds terstond vaststaat, dat zij in geen geval voor eene strafrechtelijke vervolging in aanmerking komen, niet door dien commandant zouden mogen worden afgedaan. Voorts wordt daarin niet gesproken over de op te leggen straffen, noch wordt daarin vastgesteld of de strafbevoegdheid zal zijn gelijk aan die van den korpscommandant of van den detachementscommandant of van den compagniescommandant. Eindelijk wordt in het artikel geen grens aangewezen tusschen „garnizoensdienst” en „regimentsdienst”, zoodat het ten aanzien van tal van feiten eene open vraag is, waartoe zij moeten worden gerekend.

Het ligt dan ook voor de hand, dat in de bepaling van art. 12 R. L. *niet* mag worden gezien eene opdracht van strafbevoegdheid, eene opdracht die trouwens in eene wet op de *rechtspleging* allerminst op hare plaats zou zijn. Art. 12 R. L. *onderstelt* eene aan den garnizoenscommandant toekomende bevoegdheid tot het opleggen van krijgstuchtelijke straffen en geeft nu voor de daar bedoelde gevallen eene regeling, die meer het karakter draagt van eene *beperking*: wanneer de daad of overtreding den regimentsdienst aangaat, zult gij, garnizoenscommandant, hoewel de zaak in uwe handen is, U van het opleggen eener straf onthouden en de bestraffing overlaten aan den korpscommandant.

De strafbevoegdheid van den garnizoenscommandant dient derhalve elders te worden gezocht; en dan blijkt, dat zij nergens uitdrukkelijk is omschreven, doch moet worden afgeleid uit de positie van den garnizoenscommandant als bevelvoerend officier. Het R. K. noemt als hoogste tot straffen bevoegde autoriteit den *korpscommandant*. Blijkbaar is de wetgever van de gedachte uitgegaan — en de praktijk heeft ook steeds dat standpunt ingenomen

— dat de *hoogere* autoriteiten bv. de divisiecommandanten, krachtens hunne positie van bevelvoerend officier geen mindere bevoegdheid bezitten; eene andere opvatting zou trouwens niet te riimen zijn met de militaire verhoudingen en met de eischen van de militaire hiërarchie. Tot die hoogere autoriteiten behoort ook de garnizoenscommandant te worden gerekend; immers, de wetgever van 1815 kende den Plaatselijken Commandant als voerende „permanent *het bevel* in de vestingen, steden, citadellen en forten aan hunne zorg toevertrouwd” (art. 1 van de „Instructie voor de Plaatselijke Kommandanten en Plaats-Majoor”, gearresteerd bij Besluit van Z. K. H. 11 Januari 1815). Nu moge sedert dien de werkring van den garnizoenscommandant zijn ingekrompen, in al die gevallen, waarin hij nog als bevelvoerend officier moet worden aangemerkt, zal de hem toekomende bevoegdheid dienovereenkomstig te beoordeelen zijn.

Uit het bovenstaande volgt reeds aanstonds, vooreerst dat de strafbevoegdheid van den garnizoenscommandant niet beperkt is tot de gevallen bedoeld in art. 12 R. L., en voorts dat de garnizoenscommandant desnoodig ook de zwaardere krijgstuchtelijke straffen zal kunnen opleggen (uit hoofde van de voorschriften ter zake zal echter van het wegzenden met een briefje van ontslag en van het plaatsn in eene „afzonderlijke of tweede klasse” wel geen sprake kunnen zijn). Ten aanzien van de straf van *degradatie* is wel twijfel geopperd op grond van deze overweging, dat alleen de korpscommandant daartoe bevoegd zou zijn, waar ook de *benoeming* van onderofficieren tot de bevoegdheid van den korpscommandant behoort. Naar gemeend wordt, gaat deze redeneering niet op; de benoeming is een administratieve maatregel, de degradatie is een straf (in tegenstelling van terugstelling bij administratieven maatregel), welke kan worden opgelegd door dengene, die krachtens de wet daartoe bevoegd is. Het spreekt wel van zelf, dat de garnizoenscommandant slechts in een noodzakelijk geval tot het opleggen van deze straf zal mogen overgaan en dat overleg met den korpscommandant, zoo ooit, zeker in dit geval niet mag worden gemist.

De vraag over welke feiten zich de strafbevoegdheid van den garnizoenscommandant uitstrekt, zal beantwoording moeten vinden door na te gaan wat *in dit verband* werd en wordt gerekend te behooren tot het garnizoenscommando. In de eerste plaats komt dan in aanmerking het bevelen van de eigenlijke „garnizoensdiensten” (waartoe ten tijde van het tot stand komen van de militaire wetten heel wat meer behoorde dan in den tegenwoordigen tijd; men zie b.v. Hoofdstuk II van het Reglement voor den Garnizoensdienst). Voorts behoort tot de plichten van den garnizoens- (plaatselijken) commandant het handhaven van de „goede orde en rust binnen de stad” door de daartoe aangewezen organen (zie bijv. artt. 177, 223, 224, 226 enz. van evengenoemd Reglement). Eindelijk schrijft art. 11 van de „Instructie voor Plaatselijke Kommandanten en Plaats-Majoor” voor, dat buiten de kazernes de troepen aan het onmiddell-

lijk gezag van den Plaatselijken Commandant zijn onderworpen, zonder dat deze zich echter zal inlaten met den dienst der korpsen.

Een en ander leidt tot de conclusie dat, waar in *algemeenen* zin wordt gesproken van „garnizoensdienst”, „dienst van het garnizoen” of „plaatselijken dienst”, daaronder niet alleen zijn te verstaan de eigenlijk gezegde „garnizoens-dienstverrichtingen”, maar *al datgene wat onder het toezicht en het gezag van den garnizoenscommandant staat*. Hoezeer ook thans de omstandigheden en de verhoudingen gewijzigd zijn, zoo zal deze formule m. i. ook voor den tegenwoordigen tijd nog goede diensten kunnen bewijzen.

Er zijn reeksen van vergrijpen, welke noch den eigenlijken „garnizoensdienst”, noch den „regimentsdienst” betreffen; tot welke groep moeten die feiten nu worden gebracht, wanneer ter zake daarvan eene krijgstuchtelijke straf moet worden opgelegd? De keuze wordt zeer verschillend gedaan, maar in den regel stelt de garnizoenscommandant, wanneer de zaak bij hem is aangebracht, deze ter afdoening in handen van den korpscommandant. M. i. veelal ten onrechte, nl. wanneer de feiten behooren tot den „dienst van het garnizoen” in den ruimen zin. Wanneer de garnizoenscommandanten zich op laatstbedoeld standpunt hadden geplaatst, waar het ging om krijgstuchtelijke afdoening van strafrechtelijke overtredingen, dan zouden tal van conflicten zijn uitgebleven. Die feiten betroffen immers niet den „regimentsdienst”, maar behoorden in het algemeen wèl tot hetgeen de „goede orde en rust” of het gedrag der militairen buiten de kazernes raakt. Bovendien zou dan een sterker drang aanwezig zijn geweest om nauwgezet te overwegen of inderdaad krijgstuchtelijke afdoening toelaatbaar kon worden geacht, aangezien de garnizoenscommandant dan zelf had moeten straffen en de verantwoordelijkheid voor de opgelegde straf had moeten dragen. Nu droeg hij nauwelijks eenige verantwoordelijkheid, waar hij immers de afdoening eenvoudig overdroeg (of trachtte over te dragen) op den korpscommandant.¹⁾

Het behoeft nauwelijks betoog, dat in het bovenstaande allermint eene poging is gedaan om te schetsen welke regeling aangaande de strafbevoegdheid van den garnizoenscommandant de meest gewenschte zou zijn. Het gaat er niet om wat het meest gewenscht is, maar wat het meest in overeenstemming is met de wettelijke bepalingen. Zou een nieuw stelsel moeten worden aanbevolen, dan zou dat er ongetwijfeld anders uitzien. Immers, in beginsel moet alle tuchttoefening berusten bij den commandant, onder wiens rechtstreeksch bevel de overtreder staat; die commandant is daarvoor reeds aangewezen uit hoofde van die verhouding, maar bovendien is hij degene die den overtreder kent en derhalve bij de straftoemeting zoowel het krijgstuchtelijk als het opvoedkundig

¹⁾ Bij het bovenstaande is uitgegaan van het standpunt van hen, die van oordeel zijn, dat krijgstuchtelijke afdoening van strafrechtelijke overtredingen wettelijk toelaatbaar zou zijn.

element het best tot zijn recht kan doen komen. Aan den garnizoenscommandant zou dan slechts strafbevoegdheid worden toegekend in enkele, limitatief aangewezen gevallen, zooals ook bij art. 42 van de Wet op de Krijgstucht is geschied.

Maar van een nieuw stelsel kan geen sprake zijn, zoolang het Reglement voor den Garnizoensdienst en de Instructie voor Plaatselijke Kommandanten en Plaats-Majoors nog van kracht zijn. Deze dienen te worden toegepast, voor zoover zulks met den feitelijken toestand in overeenstemming is te brengen.

v. D.

W E T G E V I N G .

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1916—1917. — 348.

Wijziging en aanvulling van de wet tot vaststelling van een tarief van gerechtskosten in strafzaken, waarvan de militaire regter kennis neemt.

VERSLAG.

Bij het afdeelingsonderzoek werd de opmerking gemaakt, dat in het wetsontwerp geen rekening schijnt te zijn gehouden met de buiten het Rijk in Europa fungeerende zeekrijgsraden; men had hierbij het oog op de tijdelijke zeekrijgsraden aan boord.

Voorts werden de volgende opmerkingen gemaakt omtrent de artikelen, waaruit blijkt, dat bij de redactie niet de vereischte nauwgezetheid is betracht.

Artikel I. Overeenkomstig het geldend artikel 3 der wet moet voor „fiskaal” worden gelezen „fiscaal”.

Artikel II. Er schijnt geen aanleiding te zijn om de tegenwoordige redactie „grossen of afschriften” te vervangen door „grossen en afschriften”. Evenmin is er eene reden voor aan te geven om in het tweede lid het woord „copieën” (in de Memorie van Toelichting met *k*, in het wetsontwerp met *c* geschreven) in plaats van „afschriften” te bezigen.

Taalkundig verdient het aanbeveling in het eerste lid te lezen „op hunne kosten” voor „ten hunnen koste”. In hetzelfde lid zal na „bedoeld in artikel 1” eene komma zijn te plaatsen.

In het vierde lid zal overeenkomstig de oude spelling der wet, die te recht in de andere artikelen van het wetsontwerp is gevolgd. Gerechtshof met *g* zijn te schrijven.

Artikel III. In het eerste lid van art. 5 zal de komma na „secretarissen bij de krijgswraden” moeten vervallen.

Voorts zal in het tweede lid „verdere” zijn te vervangen door „overige”.

Artikel IV. Voor „eerstgenoemde exploitateur” zal „genoemde exploitateur” of „in het eerste lid genoemde exploitateur” moeten worden gelezen; eveneens verdient het aanbeveling „laatstbedoelden onderofficier” te vervangen door „bedoelden onderofficier” of „den in het eerste lid bedoelden onderofficier”.

Artikel V. Het schijnt juister, overeenkomstig de tegenwoordige redactie, in het eerste lid te lezen „de voorzitters der krijgswraden of de officieren-commissarissen bij de informatiën”. Hetzelfde geldt voor het tweede lid van art. 8, waarvan in artikel VI wijziging wordt voorgesteld.

Ook om wille der eenvormigheid verdient het de voorkeur in het tweede lid „Advocaat-Fiscaal” te vervangen door „advocaat-fiscaal”.

Ten slotte gaf de bij *artikel VI* voorgestelde wijziging van art. 8 der wet eenigen leden aanleiding tot de opmerking, dat de in lid 2 bedoelde begrooting zeer wel geheel aan de voorzitters der krijgswraden kan worden overgelaten. Anderzijds meende men, dat dit bij die ambtenaren op bezwaren zou stuiten.

De Commissie van Rapporteurs, vertrouwend, dat de Regeering bereid zal zijn vorenstaande opmerkingen alsnog schriftelijk te beantwoorden, is van oordeel, dat de openbare beraadslaging over het wetsontwerp genoegzaam is voorbereid.

Aldus vastgesteld den 9den Maart 1917.

DRESSELHUYS.

VAN RAALTE.

SMEENGE.

BICHON VAN IJSSELMONDE.

LIMBURG.

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG.

(Ingezonden bij brief van 20 Maart 1917).

De ondergeteekende heeft de eer hierbij een gewijzigd ontwerp van besluit van wet over te leggen, waarbij enkele nader gebleken verbeteringen zijn aangebracht en waarbij is te gemoet gekomen aan de in het Verslag gemaakte opmerkingen, voor zoover er geen redenen werden bevonden om de voorgestelde redactie te handhaven. Met name geschiedde dit laatste waar de oorspronkelijk voorgestelde redactie meer in overeenstemming bleek met die der wet.

Zeekeijgrsraden aan boord komen volgens de Rechtspleging alleen voor *buiten* het Rijk in Europa. Het tarief zal dan, evenals tot dusver, geen toepassing vinden. In de behoefte aan bepaalde voorschriften voor die keijgrsraden is voorzien bij afzonderlijke regelingen. 1)

Wat de slotopmerking naar aanleiding van de bij artikel VI voorgestelde wijziging betreft, komt het ook den ondergeteekende beter voor, dat de daar bedoelde begrooting aan de officieren-commissarissen, van wie toch de opdracht tot de verrichtingen in die gevallen uitgaat, worde overgelaten. Zoodoende blijft men ook in overeenstemming met de strekking der wijziging, bij artikel V voorgesteld.

De Minister van Justitie,

B. ORT.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat wijziging en aanvulling van de wet tot vaststelling van een tarief van geregtskosten in strafzaken, waarvan de militaire regter kennis neemt, noodzakelijk is;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen

1) Voor de regeling van de vergoedingen of schadeloosstellingen aan getuigen, honoraria aan tolken en deskundigen en verdere kosten van het rechtsgeding, gevoerd buiten het Rijk in Europa, zie art. 112 van het hoofdstuk Justitieele Zaken. (3 V. K. M. XI).

Voor de vergoeding wegens dienststreizen van officieren in militair-rechterlijke betrekkingen gelden de voorschriften vastgesteld voor andere dienststreizen van officieren. Zie o.a. Verzameling van Voorschriften voor de Zeemacht in Nederlandsch-Indië, deel II, hoofdstuk VI.

overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

De wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 67) tot vaststelling van een tarief van geregtskosten in strafzaken, waarvan de militaire regter kennis neemt, gewijzigd bij de wetten van 7 December 1908 (*Staatsblad* n°. 360) en van 31 October 1912 (*Staatsblad* n°. 337), ondergaat de volgende veranderingen.

Artikel I.

In artikel 3 worden de woorden: „, door den fiscaal van den zee-krijgsraad of door den auditeur-militair”, gelezen: of van den krijgsraad, of door den officier-commissaris.

Artikel II.

Artikel 4 wordt gelezen als volgt:

Ten aanzien van extracten, grossen of afschriften die, niet voor den dienst gevorderd, door belanghebbenden ten hunnen koste worden verlangd, vindt de bepaling van artikel 30 van het tarief, bedoeld in artikel 1, overeenkomstige toepassing.

Ongeteekende afschriften van vonnissen en sententiën kunnen verkregen worden op de wijze en tegen de kosten, door Onzen Minister van Justitie te bepalen.

De opbrengst der in dit artikel bedoelde kosten komt ten bate van 's Rijks kas.

De griffier van het Hoog Militair Gerechtshof en de secretarissen der krijgsraden ontvangen deze gelden en verantwoorden die aan 's Rijks kas.

Artikel III.

Artikel 5 wordt gelezen als volgt:

De verblijfkosten van den advocaat-fiscaal, van den voorzitter, de leden en den griffier van het Hoog Militair Gerechtshof, van de officieren-commissarissen, van de secretarissen bij de informatiën, van de voorzitters en de leden der krijgsraden, de fiscaals, de auditeurs-militair en de secretarissen bij de krijgsraden, worden berekend naar de bepalingen, welke door Ons, ter regeling van de vergoeding van reis- en verblijfkosten, wegens reizen voor 's Rijks dienst zijn of nader zullen worden vastgesteld, en voor zoover betreft de officieren-commissarissen, de secretarissen bij de informatiën en de leden van en de secretarissen bij de krijgsraden, volgens hun militairen rang.

De verdere bepalingen van het in artikel 1 bedoelde tarief, betrekkelijk de reis- en verblijfkosten van regterlijke ambtenaren, zijn op hen toepasselijk.

Artikel IV.

In het eerste lid van artikel 6 worden de woorden: „Aan den exploitateur van het Hoog Militair Gerechtshof” gelezen:

Aan den exploitateur van het Hoog Militair Gerechtshof en aan den onderofficier bij een zee krijgsraad met het doen van exploiten belast,.

In het tweede lid van dat artikel wordt het woord „hij” gelezen:

De genoemde exploitateur

en worden achter het woord „gesteld” gelezen de woorden:

en geschiedt voor den bedoelden onderofficier de berekening volgens zijn militairen rang.

Artikel V.

In het eerste lid van artikel 7 wordt het woord „raden-commissarissen” gelezen:

raden-commissarissen bij dat Hof,

en worden de woorden: „de fiscaals bij de zee krijgsraden of de auditeurs-militair” gelezen:

de voorzitters der krijgsraden of de officieren-commissarissen.

Het tweede lid van genoemd artikel 7 wordt gelezen als volgt:

Artikel 70 van het in artikel 1 bedoeld tarief is op hen toepasselijk, met dien verstande echter, dat kan worden volstaan met het hooren van den advocaat-fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof, indien tegen het doen hooren van den officier-commissaris, die de toeschatting deed, wegens diens verblijf buiten het Rijk in Europa bezwaren bestaan.

Artikel VI.

In het tweede lid van artikel 8 worden de woorden „de fiscaals bij de zee krijgsraden of de auditeurs-militair” gelezen:

de voorzitters der krijgsraden of de officieren-commissarissen.

Overgangsbepaling.

De griffier van het Hoog Militair Gerechtshof, de fiscaal, de auditeurs-militair en de secretarissen bij de krijgsraden genieten geenerlei schadeloosstelling uit hoofde der bij deze wet aangebrachte wijzigingen der bepalingen van het tarief.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

De Minister van Justitie,

Het wetsontwerp is door de Tweede Kamer der Staten-Generaal in openbare behandeling genomen in de vergadering van 10 Mei 1917 (Handelingen 2546).

De Voorzitter: In dit wetsontwerp komen eenige drukfouten voor, welke verbetering behoeven.

In artikel II in plaats van „artikel 1”, op den vijfden regel, te lezen: „art. 1”.

In artikel III moet de komma achter het woord „krijgsraden”, op den zevenden regel, vervallen;

het woord „artikel” op den veertienden regel van artikel III, te lezen: „art.”.

In artikel IV moet achter het woord „zeekrijgsraad”, op den vierden regel, een komma staan;

de hoofdletter D, op den achtsten regel, moet vervangen worden door een kleine letter.

In artikel V moet de komma achter het woord „Hof” op den derden regel, vervallen;

in het laatste lid van dat artikel moet voor „artikel 1” worden gelezen: „art. 1”.

Kan de Regeering zich er mede vereenigen, dat die drukfouten worden hersteld?

De heer ORT, Minister van Justitie: Ja, Mijnheer de Voorzitter!

De Voorzitter: Ik meen te mogen onderstellen, dat ook bij de Commissie van Rapporteurs daartegen geen bezwaar bestaat. Verder zijn in de artikelen II en III door de Regeering wijzigingen gebracht na het uitbrengen van het Verslag. Mag ik de Commissie van Rapporteurs verzoeken haar oordeel over die wijzigingen mede te deelen?

De heer VAN RAALTE, Voorzitter van de Commissie van Rapporteurs: Mijnheer de Voorzitter! De wijzigingen, die in dit wetsontwerp door de Regeering na het uitbrengen van het Verslag zijn aangebracht, komen voor een groot deel teemoet aan de opmerkingen die de Kamer bij het onderzoek in de afdeelingen heeft doen gelden. De Commissie van Rapporteurs heeft daartegen dan ook geen bezwaar.

Het wetsontwerp is daarna zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Eerste Kamer had, blijkens het eindverslag van hare Commissie van Rapporteurs d.d. 18 Mei 1917, tegen dit wetsontwerp geen bezwaar en heeft het in hare openbare vergadering van 21 Mei 1917 (Handelingen blz. 707) zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 23 Mei 1917 opgenomen in Staatsblad No. 431 (uitgegeven 1 Juni 1917).

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1916—1917. — 415.

Wijziging van de Landstormwet.

Bij Koninklijke Boodschap van 14 April 1917 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende wetsontwerp ter overweging aangeboden: 1)

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is:

1o. om vrijwilligen dienst bij den landstorm in te voeren ook voor gewone tijden;

2o. om in de Landstormwet de verplichtingen te regelen van hen, die landstormplichtig zijn geworden krachtens de wet van 11 Juni 1915 (*Staatsblad* no. 242) of krachtens de wet van 31 Juli 1915 (*Staatsblad* no. 345), gewijzigd bij de wet van 29 Juli 1916 (*Staatsblad* no. 361);

3o. de in de Landstormwet voorkomende onderscheiding tusschen gewapenden en ongewapenden dienst op te heffen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

De Landstormwet (*Staatsblad* 1913, no. 149; 1915, no. 242; 1916, no. 207) wordt gewijzigd als volgt:

Art. 4 wordt gelezen als volgt:

.....

Art. 13. 2) In het derde lid wordt het bepaalde onder 2° gelezen als volgt:

1) Aangezien de op de Landstormwet betrekking hebbende stukken niet in deze rubriek werden opgenomen, nemen wij uit het wetsontwerp en de memorie van toelichting alleen die gedeelten over, welke meer in het bijzonder voor het militair strafrecht van belang zijn. Red. M. R. T.

2) Dit artikel regelt de gevallen waarin de tot den Landstorm behorende dienstplichtigen en vrijwilligers aan de militaire jurisdictie onderworpen zijn. Red. M. R. T.

„de vrijwilliger:

a. in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden, tijdens den duur van dezen bijzonderen toestand;

b. ingeval deze bijzondere toestand niet aanwezig is:

I. van het oogenblik, waarop hij, tot werkelijken dienst opgeroepen, ter plaatse zijner bestemming is aangekomen, totdat hij weder huiswaarts wordt gezonden;

II. zoolang hij dienst verricht;

III. wanneer hij militair onderricht ontvangt;”

In het derde lid, onder 3o., wordt voor „vrijwillig dienende” gelezen: „vrijwilliger”.

Tusschen het derde en het vierde lid wordt een lid ingevoegd, luidende als volgt:

4. Zoolang de vrijwilliger bij den landstorm zich niet in werkelijken dienst bevindt, is hij, zoo hij behoort tot de zeemacht, aan het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te water en, zoo hij behoort tot de landmacht, aan het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te lande onderworpen, ter zake van:

a. het opzettelijk een meerdere hetzij in het openbaar mondeling of door een geschrift of afbeelding, hetzij in zijne tegenwoordigheid mondeling of door een gebaar of daad, hetzij door een toegezonden of aangeboden geschrift of afbeelding, beledigen of met eenig kwaad bedreigen, hetzij hem uitschelden, beschimpen of in zijne tegenwoordigheid bespotten;

b. het verspreiden, ten toon stellen, aanslaan of ter verspreiding in voorraad hebben van een geschrift of afbeelding, waarin hij weet, dat eene belediging voor een meerdere voorkomt;

c. het opzettelijk een meerdere door eenige feitelijkheid beledigen.

Het bestaande vierde lid wordt vijfde lid. In dit lid wordt voor „behoorende dienstplichtige” gelezen: „behoorende”.

Het bestaande vijfde lid wordt zesde lid.

.....
Art 19. 1) Vóór het lid, dat thans het artikel uitmaakt, wordt geplaatst het cijfer 1.

Aan het artikel wordt een tweede lid toegevoegd, luidende als volgt:

„2. De vrijwilliger bij den landstorm, die niet voldoet aan eene oproeping voor den werkelijken dienst, wordt als deserteur behan-

1) Het bestaande artikel bepaalt wanneer de tot den landstorm behorende dienstplichtige als deserteur wordt behandeld.

deld, zoodra hij, indien Lij behoort tot de zeemacht, ingevolge den last van Onzen Minister van Marine, en indien hij behoort tot de landmacht, ingevolge den last van Onzen Minister van Oorlog, als deserteur is afgevoerd.”

.....

Artikel 2.

De wet van 11 Juni 1915 (*Staatsblad* n°. 242) en de wet van 31 Juli 1915 (*Staatsblad* n°. 345), gewijzigd bij de wet van 29 Juli 1916 (*Staatsblad* n°. 361), vervallen.

Artikel 3.

Deze wet treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering in de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Oorlog,

De Minister van Marine,

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Het wetsvoorstel heeft een drieledig doel:

voor den vrijwilligen landstorm weg te nemen de beperking van zijn bestaan tot den tijd van oorlog, oorlogsgevaar en andere buitengewone omstandigheden;

ten aanzien van de personen, die landstormplichtig zijn geworden krachtens eene andere wet dan de Landstormwet, de toekomstige verplichtingen in laatstbedoelde wet neer te leggen;

te doen vervallen de bepaling, dat een deel van den landstorm uitsluitend voor ongewapenden dienst mag worden gebruikt.

Op het tweede en het derde doel hebben betrekking de wijzigingen, voorgesteld onderscheidenlijk voor de Overgangsbepaling en

voor de artt. 4 en 5 der Landstormwet met uitzondering van het voor art. 4 ontworpen nieuwe tweede lid. De overige wijzigingen betreffen alle het eerstgenoemde doel.

.....

Artikelen.

De hieronder genoemde artikelen zijn niet van het ontwerp, maar van de Landstormwet.

.....

Art. 13. De bepaling, dat de vrijwilliger tijdens den geheelen duur van de verbintenis geacht wordt in werkelijken dienst te zijn, behoort niet voor gewone tijden te gelden. Daarom zijn voor gewone en voor buitengewone omstandigheden afzonderlijke bepalingen ontworpen.

De wijziging van het derde lid onder 3o. wordt voorgesteld enkel ter wille van eenheid van redactie.

De wijziging van het vierde lid (dat ingevoegd is bij de wet van 27 Mei 1916, (*Staatsblad* n°. 207) heeft ten doel het daarin bepaalde van toepassing te doen zijn niet enkel op den dienstplichtige, maar ook op den vrijwilliger.

De in het voorgestelde nieuwe vierde lid genoemde feiten zijn dezelfde als die, welke strafbaar zijn gesteld bij de artt. 92, 93 en 94 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

.....

Art. 19. Bij het ontwerpen van het nieuwe lid is rekening gehouden met de mogelijkheid, dat ook voor de zeemacht de instelling van den vrijwilligen landstorm in gewone tijden van nut zou kunnen blijken. Bij eene regeling dienaangaande voor de marine nu zou alleen de Minister van Marine betrokken zijn, zoodat ook de afvoering als deserteur alsdan eene zaak zou zijn, die buiten den Minister van Oorlog zou dienen om te gaan. Om deze reden wijkt het tweede lid eenigszins af van het eerste.

.....

De Minister van Oorlog,
BOSBOOM.

De Minister van Marine,
J. J. RAMBONNET.

De Minister van Staat,
Minister van Binnenlandsche Zaken,
CORT V. D. LINDEN.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Sententie van 24 Maart 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. J. Winkel Jr.

Beklaagde, dienstplichtig soldaat bij den Landstorm, staat voor den Krijgsraad terecht wegens 1o. met gebaren dreigen, 2o. slaan en 3o aangrijpen van drie onderofficieren. De Krijgsraad spreekt hem vrij van het feit sub 1 en verklaart hem wegens de feiten sub 2 en 3 schuldig aan mishandeling en wederspanning, omdat uit de telastlegging niet zoude blijken dat beklaagde de mindere was van de onderofficieren.

Het H. M. G. is van oordeel dat uit de telastlegging voldoende blijkt dat beklaagde de mindere was van de onderofficieren, omdat onder „dienstplichtige bij den Landstorm” als hoedanig beklaagde in dat stuk wordt aangeduid, blijkbaar wordt verstaan „dienstplichtig soldaat bij den Landstorm”.

Veroordeeling van beklaagde wegens 1o. het met gebaren dreigen, 2o. slaan, en 3o aangrijpen van zijn meerdere in rang beschouwd als één voortgezette handeling.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appellant

en

J. H., oud 20 jaar, geboren te Sappemeer, dienstplichtig soldaat bij den Landstorm, in onderhoud bij het depôt der XIe Infanterie-Brigade, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake dat hij te Leeuwarden omstreeks 12 September 1915 op de kamer der 1e Sectie in de Infanterie-kazerne:

1o. den sergeant-fourier P. Ch. A. B., die hem tot kalmte aanspoorde, op korten afstand van dezen staande, met gebalde vuist en uitgestreken arm heeft dreigen te slaan;

2o. den sergeant van dienst, den milicien-sergeant B. J. T., die het avondappèl hield, opzettelijk een slag met de vuist op de borst heeft toegebracht;

3o. den Commandant der kazernewacht, den milicien-sergeant W. B., die poogde hem mede te krijgen, naardien hij, op last van den officier van den dag, in arrest moest worden gesteld, opzettelijk bij de keel heeft gegrepen en dreigende bewegingen tegen dien meerdere gemaakt heeft;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 19 November 1915 gezezen vonnis, op grond van de in het vonnis genoemde bewijsmiddelen, wettig en overtuigend heeft bewezen verklaard, met gedaagdes schuld daaraan, dat hij te Leeuwarden, omstreeks 2 September 1915, op de kamer der 1e Sectie in de Infanterie-kazerne, den sergeant van dienst, den milicien-sergeant B. J. T., die het avondappèl hield, opzettelijk een slag met de vuist op de borst heeft toegebracht en den Commandant der kazernewacht, den milicien-sergeant W. B., die poogde hem mede te krijgen, naardien hij op last van den officier van den dag in arrest moest worden gesteld, opzettelijk bij de keel heeft gegrepen; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: 1o. „Mishandeling, 2o. Wederspanningheid”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf, onder bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf geheel in mindering zal worden gebracht van 13 September 1915 af; de feiten die overigens zijn te laste gelegd, niet strafbaar oordeelende en gedaagde van het meerder te laste gelegde vrijsprekende;

Overwegende dat de niet-strafbaarheid door den Krijgsraad hierop wordt gesteund dat niet zoude zijn te laste gelegd en evenmin uit het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad zoude blijken, dat gedaagde de mindere was van den sergeant-fourier B.;

Overwegende dat deze beschouwing echter onjuist is, omdat onder „dienstplichtige bij den landstorm” als hoedanig gedaagde in het bevelschrift wordt aangeduid, blijkbaar wordt verstaan dienstplichtig soldaat bij den landstorm en dan uit de telastlegging alles-

zins voldoende volgt, dat gedaagde de mindere was van den sergeant-fourier B., gelijk mede van de sergeanten T. en B.;

Overwegende dat voornoemde sergeant-fourier als getuige onder eede mede heeft verklaard, dat hij op Zondagavond 12 September 1915 als fungeerend adjudant-onderofficier zich naar kamer E der Infanterie-kazerne te Leeuwarden bewoond door de 1e Sectie der 2e Compagnie, begaf en aldaar gedaagde, die rumoerig was, tot kalmte aanspoorde, waarop deze tegen hem uitviel met de woorden: „Ik heb met jou niets te maken, wil je godverdomme van de kamer afgaan”, daarbij, terwijl hij op een kleine meter afstand voor getuige stond, hem met gebalde vuist en uitgestrekte arm dreigende te slaan;

Overwegende dat door voormelde getuigenverklaring wettig en overtuigend is bewezen met gedaagdes schuld er aan hetgeen hem in aanhef en onder 1o. is te laste gelegd, zijnde de persoon van dien getuige niet reprochabel en wordende zijn getuigenis door geene andere omstandigheden verzwakt of tegengesproken;

Overwegende dat dit laatste ook geldt ten opzichte van den persoon en de verklaring van den getuige W. B. in zake het in aanhef en onder 3o. te laste gelegde, berustende de bewezen- en schuldigverklaring te dien aanzien alleen op de getuigenis van sergeant B. voornoemd, welke overweging met de daarbij vereischte aanhaling van artikel 211 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande in het vonnis des Krijgsraads wordt gemist;

Overwegende dat in verband met hetgeen in den aanhef dezes is overwogen, de qualificaties, door den Krijgsraad aan het in aanhef en onder 2o. en 3o. te laste gelegde, voor zoover bewezen verklaard, gegeven, wijziging behoeven en daarvoor straf van een andere soort moet worden opgelegd;

Overwegende dat de bewezen verklaarde feiten, ofschoon elk op zich zelf misdrijf opleverende in zoodanig verband staan dat zij moeten worden beschouwd als ééne voortgezette handeling;

Gezien, behalve de in het vonnis aangehaalde wetsartikelen, de artikelen 99, 100 en 211 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; 7, 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191); 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64); 27, 56, 91 van het Wetboek van Strafrecht; 2, 7 der Wet van 17 September 1870 (Staatsblad Nr. 162); 13 der Landstormwet; 55, 62 en 64 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, waarvan beroep, voor zoover het in aanhef en onder 1o. te laste gelegde niet strafbaar is verklaard en gedaagde daarvan is vrijgesproken en wat betreft de qualificaties aan het in aanhef en onder 2o. en 3o. te laste gelegde en bewezen verklaarde gegeven, alsmede de daarvoor opgelegde straf;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Verklaart mede wettig en overtuigend bewezen hetgeen gedaagde in aanhef en onder 1o. is te laste gelegd, alsmede zijne schuld er aan;

Qualificeert de bewezen verklaarde feiten als:

„als soldaat zijnen meerdere in rang:

1o. met gebaren dreigen;

2o. slaan, in tijd van vrede en niet voor den vijand;

3o. aangrijpen, in tijd van vrede en niet voor den vijand;

„alles gepleegd als ééne voortgezette handeling”;

Veroordeelt gedaagde voor de door hem gepleegde feiten tot eene militaire gevangenisstraf van drie maanden;

Bepaalt dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze Sententie voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde militaire gevangenisstraf geheel zal worden in mindering gebracht van dertien September 1915 tot 12 December d.a.v.;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat het vonnis onjuist is;

dat de man wel aan het dreigen van- en het plegen van daden van geweld tegen zijne meerderen in rang had moeten zijn schuldig verklaard, en deswege, veroordeeld;

dat daarvoor de telastlegging geen beletsel is;

dat immers de beklagde op 12 September 1915 landstormsoldaat was en toen de in de telastlegging genoemde onderofficieren zijn meerderen waren;

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 4 April 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. E. W. H. Duijzings.

Veroorzaken van den dood door schuld tengevolge van het op grovelijk onvoorzichtige wijze sluiten van den grendel van een geladen geweer.

De Krijgsraad veroordeelt, het H. M. G. spreekt vrij, omdat meer in het bijzonder niet is bewezen, dat uit het geweer van gedaagde

een scherp schot is afgegaan ten gevolge van het sluiten van den grendel van het geweer.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appellant

en

L., oud 23 jaar, geboren te Beesd, milicien-soldaat bij het 6e Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde deskundige H. A. de B., sergeant-gewermaker bij het 6e Regiment Infanterie;

Overwegende dat de gedaagde voor den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtgestaan ter zake dat hij op 14 Augustus 1915 te Schijf, gemeente Rucphen in een der lokalen van de grenswacht „Jagersrust”, terwijl in datzelfde lokaal meerdere personen aanwezig waren en hij wist dat de mogelijkheid bestond, dat in een aangrenzend lokaal, dat van het lokaal waarin hij zich bevond was gescheiden door een wand waarin een toen gesloten tusschendeur, ook een of meer personen aanwezig waren, in strijd met de voorschriften zijn geweer heeft schoon gemaakt, daarna het magazijn opnieuw heeft gevuld en op achtelooze wijze dat geweer vasthoudende, den grendel daarvan op grovelijk onvoorzichtige wijze heeft gesloten ten gevolge van welke nalatigheid, achteloosheid en grove onvoorzichtigheid uit dat geweer in dat lokaal een scherp schot is afgegaan en de daaruit afgeschoten kogel na door een der deurposten van bovengenoemde tusschendeur te zijn gedrongen, den milicien M. die zich in het nevenlokaal ter andere zijde van die deurpost bevond, in het hoofd en hersenen heeft getroffen, aan welke verwonding deze kort daarna is overleden;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 3 December 1915 gegeven vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan, dat hij op 14 Augustus 1915 te Schijf gemeente Rucphen in een der lokalen van de grenswacht „Jagersrust”, terwijl in datzelfde lokaal meerdere personen aanwezig waren en hij wist, dat de mogelijkheid bestond, dat in een aangrenzend lokaal,

dat van het lokaal, waarin hij zich bevond, was gescheiden door een wand waarin een toen gesloten tusschendeur, ook een of meer personen aanwezig waren, zijn geweer heeft schoon gemaakt, daarna het magazijn opnieuw heeft gevuld in strijd met de voorschriften dat geweer vast houdende en den grendel daarvan op grovelijk onvoorzichtige wijze heeft gesloten, ten gevolge van welke nalatigheid, achteloosheid en grove onvoorzichtigheid uit dat geweer in dat lokaal een scherp schot is afgegaan en de daaruit afgeschoten kogel, na door een der deurposten van bovengenoemde tusschendeur te zijn gedrongen, den milicien M., die zich in het nevenlokaal ter andere zijde van die deurpost bevond, in het hoofd en hersenen heeft getroffen aan welke verwonding deze kort daarna is overleden; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „het veroorzaken van den dood van een ander door schuld”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene hechtenis van ééne week, met VRIJ spraak van hetgeen den gedaagde meer of anders is te laste gelegd dan als bewezen is aangenomen;

Overwegende dat het Hof, na het gehouden onderzoek in hooger beroep, niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat het te laste gelegde, zoo als het door den Krijgsraad wettig en overtuigend bewezen is verklaard, door gedaagde is gepleegd, dat het Hof meer bijzonderlijk niet bewezen acht, dat uit het geweer van gedaagde een scherp schot is afgegaan, ten gevolge van het sluiten van den grendel; dat gedaagde, derhalve van het hem te laste gelegde moet worden vrijgesproken en het veroordeelend vonnis van den Krijgsraad dus niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 74 der Militiewet en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Hertogenbosch, op 3 December 1915 ten laste van gedaagde gewezen voor zooverre betreft de bewezen- en schuldig-verklaring, qualificatie en strafoplegging;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd en door den Krijgsraad wettig en overtuigend bewezen verklaard;

Spreekt gedaagde vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal betoogde:

dat van de onmiddellijke oorzaak van het gewerschot in de lastlegging niet wordt gewaagd;

dat onder deze omstandigheid het niet tot eene veroordeeling van den beklaagde kan komen;

en is derhalve geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat alsnog bij Sententie van den Hove, met

aanhaling van artikel 193 der Rechtspleging bij de Landmacht, de
beklaagde zal worden vrijgesproken,

terwijl

de Raadsman van den beklagde aanvoerde:

dat het in strijd met de voorschriften schoon maken van het ge-
weeer niet in causaal verband staat met het afgaan van het schot;

dat dit evenmin het geval is met het sluiten van den grendel, al
geschiedde dit ook op onvoorzichtige wijze en onder het vast houden
van het geweer op achtelooze wijze;

dat dit laatste wellicht alleen in aanmerking had kunnen komen,
indien gedaagde den grendel gesloten had terwijl hij op den trekker
drukte, doch deze omstandigheid in dat geval in de telastlegging
had moeten zijn opgenomen en in ieder geval het bewijs van deze
omstandigheid had moeten zijn geleverd;

dat immers noch het schoon maken van het geweer, noch het slui-
ten van den grendel het schot hebben kunnen doen afgaan doch
enkel en alleen het drukken op den trekker, waaromtrent noch in
de telastlegging, noch in de bewijslevering iets te vinden is;

dat het mitsdien den Hove moge behagen het vonnis van den
Krijgsraad te vernietigen en den gedaagde alsnog vrij te spreken.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 26 April 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van
Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van
Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsvrouw: Mejuffrouw Mr. E. C. Simons.

*Het koopen van spoorkaartjes ten behoeve van 2 geïnterneerde
officieren, die daarvan gebruik willen maken bij hunne ontvluchting,
wat zij echter niet doen, omdat beklagde eerst met de kaartjes
terugkeerde nadat zij uit het kamp vertrokken waren, levert niet op
poging tot het opzettelijk behulpzaam zijn d. w. z. tot het daad-
werkelijk hulp verleenen bij de bevrijding of zelfbevrijding dier
officieren.*

*Nu niet uitdrukkelijk is gesteld dat den beklagde een gift of
belofte is gedaan ten einde hem te bewegen in strijd met zijn plicht,
in zijne bediening iets te doen, moet vrijspraak volgen.*

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appellant

en

A. K., oud 21 jaar, geboren te Wierden, milicien-soldaat bij het 7e Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gehoord de pleidooien en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake dat hij te Bergen (N.-H.) op of omstreeks 20 September 1915, behoorende tot het wachtpersoneel in het Interneeringskamp aldaar en belast zijnde met de bewaking van de aldaar op openbaar gezag geïnterneerde, van hunne vrijheid beroofde Deutsche militairen, opzettelijk gepoogd heeft de aldaar geïnterneerde Deutsche officieren luitenant H. en oberleutnant z/See K. behulpzaam te zijn bij hunne bevrijding of zelfbevrijding, door ten behoeve dier Officieren spoorkaartjes naar Amsterdam te gaan koopen aan het station te Alkmaar, voorts met deze kaartjes naar genoemd kamp terug te gaan, ten einde deze aan genoemde officieren te overhandigen, opdat deze er bij hun vlucht gebruik van zouden kunnen maken, zijnde de uitvoering van zijn voornemen en het misdrijf door omstandigheden van zijn wil onafhankelijk niet voltooid, daar bij zijn terugkomst met de kaartjes uit Alkmaar in het kamp, bovengenoemde officieren het kamp reeds hadden verlaten;

althans dat hij als ambtenaar — tot de gewapende macht behoorend persoon — ten tijde en ter plaatse voormeld, van den aldaar geïnterneerden Deutschen militair F., oppasser van de aldaar geïnterneerde Deutsche officieren, althans van een dezer een gift of belofte heeft aangenomen, bestaande in het geld, dat overbleef van de som van tien gulden na aftrek van de kosten van twee spoorkaartjes Alkmaar—Amsterdam, wetende dat die gift of belofte hem gedaan werd, ten einde hem te bewegen om in strijd met zijn plicht de aldaar geïnterneerde Deutsche officieren H. en K. gelegenheid of middelen te verschaffen, ten einde hun vlucht te bevorderen; een en ander terwijl hij, beklaagde behoorde tot het wachtpersoneel van het kamp en belast was met de bewaking der geïnterneerde Deutsche militairen;

Overwegende dat de Krijgsraad bij op 13 December 1915 gewezen vonnis — uit overweging, dat het primair deel der telastlegging betreft, dat door de bijgebrachte bewijsmiddelen niet het wettig en overtuigend bewijs daarvan is geleverd, vermits in het bijzonder

niet is gestaafd, dat beklagde heeft gepoogd opzettelijk *behulpzaam* te zijn d.w.z. daadwerkelijke hulp te verleenen bij de bevrijding of zelfbevrijding der twee Duitsche Officieren, weshalve beklagde van dit deel der telastlegging vrijgesproken zal moeten worden;

wat het subsidiaire deel der telastlegging betreft, dat niet uitdrukkelijk is gesteld dat aan gedaagde die gift of belofte gedaan werd ten einde hem te bewegen om, in strijd met zijn plicht, *in zijne bediening* iets te doen — gedaagde van een en ander heeft vrijgesproken met last, dat na verloop van acht dagen, nadat het geaprobeerde vonnis zal zijn gepronuncieerd, de navolgende voorwerpen, die als stukken van overtuiging hebben gediend, t.w. een sigarettendoosje, een rijksdaalder, een gulden en een zilverbon van f 2.50 aan beklagde teruggegeven zullen worden; terwijl aan den Commandeerenden Officier van gedaagdes corps de beslissing of hij te dezer zake disciplinair gecorrigeerd behoort te worden, wordt overgelaten;

Overwegende dat het Hof, na het gehouden onderzoek in hooger beroep, van oordeel is, dat de vrijspraak van het aan gedaagde primair en subsidiair te laste gelegde door den Krijgsraad terecht is geschied en het vonnis van den Krijgsraad, die vrijspraak inhoudende, behoort te worden bevestigd; dat eveneens de Krijgsraad terecht aan den Commandeerenden Officier heeft overgelaten de beslissing of gedaagde te dezer zake disciplinair zal behooren te worden gecorrigeerd, doch dat het wenschelijk is de aandacht van den Commandeerenden Officier te vestigen op de door gedaagde ondergane voorloopige verzekerde bewaring; terwijl, door het ingestelde hooger beroep, het noodig is geworden den termijn voor de teruggave der overtuigingsstukken te wijzigen;

Gezien artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Bevestigt het vonnis door den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 13 December 1915 in deze zaak gewezen;

Laat aan den Commandeerenden Officier de beslissing of en hoe de gedaagde ter zake van hetgeen ten deze gebleken is krijgstuuchtelijk zal moeten worden gestraft, waarbij in aanmerking ware te nemen, dat gedaagde te dezer zake van 17 November tot 14 December 1915 in voorloopige verzekerde bewaring in het Huis van Bewaring te 's-Gravenhage heeft doorgebracht, en met wijziging van den termijn voor de teruggave der overtuigingsstukken in zooverre, dat die teruggave zal geschieden dadelijk na het uitspreken van deze Sententie.

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal betoogde:

dat die vrijspraak verkeerd is;

wat betreft het primair te last gelegde;

omdat, in de gegeven omstandigheden, het trachten van aan de

Duitsche Officiëren de spoorkaartjes „Alkmaar—Amsterdam” te bezorgen, werkelijk was eene poging om die officieren opzettelijk behulpzaam te zijn bij hunne bevrijding;

ten aanzien van het subsidiair te last gelegde:

omdat de beklagde tijdens de uitoefening zijner bediening de gift of belofte heeft aangenomen, hem gedaan om, in strijd met zijn plicht, in die bediening iets te doen;

dat de bewezen feiten vallen in meer dan eene strafbepaling;

en is geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis, en dat de gedaagde alsnog bij Sententie van den Hove, met aanhaling der artikelen 74 der Militiewet, 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad nr. 64), 27, 55, 84, 30, 363, 10., 367 van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard aan: Als ambtenaar eene gift aannemen, wetende, dat zij hem gedaan wordt, ten einde hem te bewegen om, in strijd met zijn plicht, in zijne bediening iets te doen; en, deswege, veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf, met bepaling, dat de tijd door den beklagde, vóór de tenuitvoerlegging van 's Hofs Sententie, voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering dier straf, van af 27 September 1915—14 December 1915 in mindering zal worden gebracht.

Voorts nader te beschikken omtrent de teruggave der overtuigingsstukken.

terwijl

door de Raadsvrouw van den beklagde was geconcludeerd tot bevestiging van het vonnis van den Krijgsraad.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 26 April 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsmans: Mr. B. van Rossem te 's-Gravenhage.

In de feitelijke omschrijving van de telastlegging ligt, blijkens de woorden „overhalen”, „aan de praat houden” en „de aandacht afleiden”, het opzet om behulpzaam te zijn bij de bevrijding of zelfbevrijding van de geïnterneerde officieren opgesloten.

Het overhalen van een getuige om spoorkaartjes te koopen, kan, nu die kaartjes wel zijn gekocht maar niet aan gedaagde of iemand anders zijn afgegeven, niet geweest zijn een behulpzaam zijn bij de bevrijding of zelfbevrijding. Evenmin komt als zoodanig in aanmerking het aan de praat houden van een schildwacht, die zóó geplaatst was dat hij in geen geval iets van de ontvluchting zou kunnen hebben zien.

Niet bewezen is dat den getuige een gift of belofte is gedaan om hem te bewegen in strijd met zijne bediening iets te doen, omdat niet is gebleken dat zijne functie hem de gelegenheid opende het verlangde te verrichten; veeleer is aannemelijk dat zijne bediening een, zij het niet onoverkomelijk, beletsel daarvoor vormde.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appellant,

en

F., oud 24 jaar, geboren te Aken in Duitschland, reservist bij het 25e Regiment Infanterie van het Deutsche Leger, geïnterneerd te Bergen in Noord-Holland, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtgestaan ter zake dat hij te Bergen (N.-H.) op of omstreeks 20 September 1915, zijnde hij aldaar hier te lande als militair van eene buitenlandse mogendheid geïnterneerd:

1o. de in het kamp geïnterneerde Deutsche officieren, de luitenants H. en K., op openbaar gezag van hunne vrijheid beroofd, behulpzaam is geweest bij hunne bevrijding of zelfbevrijding, door den milicien-soldaat A. K., behoorende tot het wachtpersoneel van genoemd kamp, over te halen, zijn bemiddeling te verleenen, om voor genoemde officieren spoorkaartjes van Alkmaar naar Amsterdam te gaan halen, en door den schildwacht van O., van het Reserve-Bataljon Ve Infanterie Brigade aan den praat te houden en zijn aandacht af te leiden, op het oogenblik dat genoemde officieren het kamp aldaar ontvluchtten;

2o. den milicien-soldaat A. K. van het 7e Regiment Infanterie een gift of belofte heeft gedaan, bestaande daarin, dat genoemde K. het geld mocht behouden, dat zou overblijven van de som van tien

gulden, na aftrek van de kosten van twee spoorkaartjes Alkmaar-Amsterdam, ten behoeve van bovengenoemde Duitsche officieren, met het oogmerk, genoemde K., die behoorde tot het wachtpersoneel van het interneringskamp aldaar en belast was met de bewaking der geïnterneerden, te bewegen in zijn bediening, in strijd met zijn plicht, genoemde spoorkaartjes, bestemd om bedoelde officieren bij hun ontvluchting te dienen, te gaan halen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 13 December 1915 gewezen vonnis, den gedaagde van de beide deelen der telastlegging heeft vrijgesproken, op grond, wat het eerste gedeelte betreft, „dat aan hem niet is te laste gelegd, dat hij *opzettelijk*” behulpzaam is geweest bij de bevrijding of zelfbevrijding, weshalve dit deel der telastlegging niet strafbaar is volgens artikel 191 Strafwetboek, noch volgens eenige andere wettelijke bepaling” en wat het tweede gedeelte betreft „dat door de bijgebrachte bewijsmiddelen niet het wettig en overtuigend bewijs van dit deel der telastlegging is geleverd, in het bijzonder niet daarvan, dat de belofte is gedaan met het oogmerk genoemden K. te bewegen in zijne bediening iets te doen; dat immers niet is gestaafd dat de functie van K. bij het wachtpersoneel van het interneringskamp dezen de gelegenheid opende het verlangde te verrichten, terwijl veeleer aannemelijk is gemaakt, dat deze bediening een, zij het niet onoverkomelijk beletsel vormde om de kaartjes te Alkmaar te gaan halen;”

Overwegende dat de overweging van dien Krijgsraad, ten aanzien van het onder 1o. te laste gelegde, niet juist is;

dat immers, in de feitelijke omschrijving het opzettelijke van het behulpzaam zijn genoegzaam ligt opgesloten, blijkens de woorden „overhalen”, „aan de praat houden” en „de aandacht afleiden”;

dat echter, ook al kon als bewezen worden aangenomen, dat gedaagde een ander heeft overgehaald om spoorwegkaartjes te gaan halen, in geen geval gebleken is, hetgeen trouwens ook niet is te laste gelegd, dat die kaartjes bij de bevrijding of zelfbevrijding hebben gediend, integendeel, nu de getuige K. onder eede heeft verklaard wel de kaartjes te hebben gekocht, doch die niet aan gedaagde of iemand anders te hebben afgegeven, dit overhalen niet kan zijn geweest een behulpzaam zijn bij de bevrijding of zelfbevrijding verleend;

dat voorts niet gebleken is, dat de officieren het kamp hebben verlaten op het oogenblik, dat gedaagde den schildwacht zou hebben aan de praat gehouden en zijn aandacht afgeleid, doch dat — al ware dit anders — ook daaruit niet als bewezen zou volgen, dat gedaagde daarmede behulpzaam is geweest bij de bevrijding of zelfbevrijding, nu is komen vast te staan, dat de schildwacht van O. zóó geplaatst was, dat hij in geen geval iets van de ontvluchting zou hebben kunnen zien;

Overwegende dat dus de gedaagde wel terecht, doch op onjuisten grond, is vrijgesproken;

Overwegende dat de grond voor de vrijspraak van het onder 2o.

te laste gelegde juist is en dus het vonnis, met verbetering der gronden als voorzeggd, kan worden bevestigd;

Overwegende dat de beantwoording der vraag of gedaagde, ter zake van hetgeen in deze gebleken is, krijgstuuchtelijk zal moeten worden gestraft, aan den commandeerenden officier moet worden overgelaten;

Gezien de artikelen 62—64 van 's Hofs Provisioneele Instructie en artikel 1, 1e lid C. der Wet van 31 December 1914 (Staatsblad nr. 666);

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Bevestigt, met verbetering der gronden als gezegd, het vonnis door den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 13 December 1915 in deze zaak gewezen;

Laat aan den Commandeerenden Officier de beslissing of en hoe de gedaagde ter zake van hetgeen ten deze gebleken is krijgstuuchtelijk zal moeten worden gestraft, waarbij in aanmerking ware te nemen dat gedaagde te dezer zake van 17 November tot 10 December 1915 in voorloopige verzekerde bewaring in het Huis van Bewaring te 's-Gravenhage heeft doorgebracht;

Ontzegt allen anderen eisch;

De Advocaat-Fisikaal had betoogd:

dat die vrijspraak verkeerd is;

dat in de telastlegging onder 1o. uit de vermelding waarin de behulpzaamheid heeft bestaan, blijkt, dat hier, metterdaad, gesteld is „opzettelijke behulpzaamheid”;

dat de telastlegging onder 2o. stelt, dat het doen der belofte is geschied, met het oogmerk om iets te verkrijgen dat in strijd is met den plicht des ambtenaars en

dat dit, zoowel als het onder 1o gestelde, naar eisch van rechten bewezen is;

dat de bewezen feiten vallen in meer dan eene strafbepaling;

en is derhalve geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en de beklaagde alsnog bij sententie van den Hove met aanhaling der artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad nr. 64), 1 der Wet van 31 December 1914 (Staatsblad nr. 666), 27, 55, 191 van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard aan: „opzettelijk iemand, op openbaar gezag van de vrijheid beroofd, bij zijne zelfbevrijding behulpzaam zijn” en, deswege, veroordeeld tot vier maanden gevangenisstraf, met bepaling, dat de tijd door den beklaagde, vóór de tenuitvoerlegging van 's Hofs Sententie, voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering dier straf van af 29 September 1915 — 10 December 1915 in mindering zal worden gebracht.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 16 Juni 1916.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette en A. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. J. Winkel Jr.

*De militair, die niet voldoet aan de order om te blijven staan, hem gegeven door een meerdere, nadat hij dezen zonder hem den militairen groet toe te brengen was voorbij geloopt, maakt zich niet schuldig aan dienstwiegering maar aan een krijgstucltelijke overtreding.**Het niet-opvolgen van de order is te beschouwen als een volharden van den mindere bij zijne bedoeling om den meerdere oneerbiedig te behandelen.**De krijgsraad heeft ten onrechte den last om te blijven staan beschouwd als een bevel om de houding aan te nemen.*

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appellant,

en

L. A. S., oud 22 jaar, geboren te Gouda, landstormplichtig soldaat bij het Depôt-Bataljon IV, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechgestaan ter zake dat hij te Gouda op den 26en December 1915 op den openbaren weg Boelekade aldaar, opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan het herhaald bevel van zijn meerdere in rang, den korporaal P. C. M. van de Luchtvaartafdeeling, die hem wegens het niet toebrengen van den militairen groet gelastte te blijven staan, door te blijven doorlopen met de handen in de zakken en daarbij te zeggen: „je kunt stikken”; althans woorden van gelijke strekking;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 8 Maart 1916 gewezen

vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „het opzettelijk nalaten de orders van dengeen, die boven hem gesteld is, na te komen, gepleegd door een minder militair in andere gelegenheid dan in eene affaire tegen den vijand of in eene plaats welke dadelijk belegerd of berend is” en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van ééne maand, met bepaling, dat de tijd, na beklaagdes arrestatie in de residentie van den Krijgsraad, zijnde 8 Maart 1916 in voorloopige verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal strekken van de opgelegde straf;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring in het vonnis terecht is geschied; hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat de Krijgsraad echter ten onrechte het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit heeft gequalificeerd als in het vonnis staat te lezen;

Overwegende dat de Krijgsraad tot deze qualificatie is gekomen door aan de telastlegging deze uitlegging te geven, dat de daar omschreven last om te blijven staan moet worden beschouwd als een bevel om de houding aan te nemen;

Overwegende dat zoodanige uitlegging echter niet is geoorloofd, omdat zij in de woorden van de telastlegging niet den minsten steun vindt; dat immers een bevel door een meerdere aan een mindere gegeven, zulks wegens het niet brengen van den militairen groet, om te blijven staan, blijkbaar niet de strekking heeft om den mindere de houding te doen aannemen, maar om hem tot staan te brengen, opdat de meerdere in de gelegenheid zij, zich de noodige gegevens te verschaffen om de door den mindere begane overtreding van de krijgstucht verder tot klaarheid te brengen en desgeraden te dier zake den mindere het arrest aan te zeggen; dat in dit geval deze strekking van het bevel aan den dag treedt o. a. in de verklaring van den getuige B., dat hij den korporaal M. bij de laatste order heeft hooren zeggen ongeveer: „Als je niet blijft staan, zal ik je in de kazerne laten brengen”;

Overwegende dat het opzettelijk nalaten om onder de in de telastlegging omschreven omstandigheden te voldoen aan bovenbedoeld bevel is te beschouwen als een volharden van den mindere bij zijne uit het opzettelijk niet brengen van den militairen groet reeds aan den dag getreden bedoeling om zijnen meerdere oneerbiedig te behandelen en kwalijk te bejegenen en daarom te zamen met dit niet brengen van den militairen groet oplevert wel overtreding van artikel 16 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande of van eenige andere, door den militairen rechter toe te passen bepaling van wet of verordening;

Overwegende dat mitsdien het vonnis van den Krijgsraad, voor zooverre het te laste gelegde en bewezen feit daarbij is gequalifi-

ceerd en te dier zake aan gedaagde straf is opgelegd, niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 8 Maart 1916 ten laste van gedaagde gewezen voor zooverre betreft de qualificatie aan het ten laste van gedaagde bewezen verklaarde feit gegeven en de strafoplegging;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand;

Verklaart het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit niet strafbaar;

Spreekt gedaagde vrij;

Laat aan den Commandeerenden Officier ter beoordeeling of gedaagde, ter zake van het hem te laste gelegde en bewezen feit nog krijgstuuchtelijk behoort te worden gecorrigeerd, terwijl in geval van oplegging van eene krijgstuuchtelijke straf bij de tenuitvoerlegging daarvan ware in aanmerking te nemen, dat gedaagde ter zake van bedoeld feit bereids van 8 Maart tot 5 April 1916 in voorloopige verzekerde bewaring heeft doorgebracht;

De Advocaat-Fisikaal concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad van 8 Maart 1916, alhier in geschil, en doende enz., dat de gedaagde alsnog, bij Sententie van dezen Hove, met aanhaling van artikel 193 der Rechtspleging bij de Landmacht, zal worden vrijgesproken;

Voorts het recht van den Commandant van het Korps, waartoe de beklagde behoort, onverkort zal worden gelaten, om den beklagde krijgstuuchtelijk te straffen wegens: „uit losheid verzuimd te volbrengen de orders, welke aan hem, door iemand in hoogere rang gesteld, gegeven zijn; ¹⁾ waarbij in aanmerking zou kunnen worden genomen, dat de beklagde te dezer zake reeds van 8 Maart 1916—5 April 1916 in verzekerde bewaring heeft doorgebracht.

¹⁾ *De bewezen verklaarde feiten laten naar onze meening geen ruimte voor een verzuim uit losheid. Men zie voorts de aantekening op blz. 114 van dit deel.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 26 Juli 1916.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. F. A. C. Schröder.

Het wettelijk vermoeden van art. 45 der Jagtwet, dat het schietgeweer, waarvan de overgave ter onderzoeking wordt geweigerd, voor geladen wordt gehouden, mag niet worden uitgebreid tot de overtreding van het in het veld eenige poging doen om wild op te sporen, te bemachtigen of te dooden, waaronder is begrepen het zich met geladen schietgeweer in het veld bevinden (art. 20 der Jagtwet).

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appellant.

en

J. K., dienstplichtig-korporaal bij het 8e bataljon Landweer-Infanterie, oud 30 jaar, geboren te Vries, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terecht gestaan ter zake dat hij zich op Zondag 5 December 1915 des namiddags omstreeks 4 uur te Douderen, gemeente Vries, op een perceel grond toebehoorende aan de gebroeders H. zonder jachtacte met een schietgeweer in het veld heeft bevonden waarvan hij de overgave ter onderzoeking heeft geweigerd toen de rijksveldwachters brigadiers-titulair R. G. en M. N. die overgave vorderden;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 26 Januari 1916 gewezen vonnis, dit aan gedaagde te laste gelegde, zoomede zijne schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „zonder de vereischte

jachtacte in het veld eenige poging doen om wild op te sporen, te bemachtigen of te dooden”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene geldboete van tien gulden, bij gebreke van betaling binnen twee maanden na den dag, waarop het vonnis kan worden ten uitvoer gelegd, te vervangen door hechtenis van vier dagen; met verbeurdverklaring ten behoeve van 's Rijks schatkist — van het niet in beslag genomen geweer; bevel tot de uitlevering daarvan en bepaling dat indien de veroordeelde in gebreke mocht blijven het verbeurd verklaarde geweer uit te leveren, of indien het geldelijk bedrag waarop het verbeurd verklaarde is geschat bij de bekeuring te weten vijf gulden, niet betaald wordt, de bedoelde uitlevering of betaling zal worden vervangen door hechtenis van acht dagen;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring in het vonnis terecht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid; dat echter het aldus bewezen verklaarde feit in het vonnis ten onrechte is gequalificeerd als: „Zonder de vereischte jachtacte in het veld eenige poging doen om wild op te sporen, te bemachtigen of te dooden”; dat wél, ingevolge de bepaling van het 2e lid van artikel 20 der „Jagtwet”, onder het in het veld eenige poging doen om wild op te sporen, te bemachtigen of te dooden, is begrepen het zich met geladen schietgeweer in het veld bevinden, terwijl aan gedaagde is te laste gelegd en te zijnen laste wettig en overtuigend bewezen is, dat hij destijds zich in het veld heeft bevonden met een schietgeweer, waarvan hij de overgave ter onderzoeking heeft geweigerd, maar hiermede niet is te laste gelegd en bewezen, dat bedoeld schietgeweer toen was geladen; dat blijkbaar de Krijgsraad, zulks aannemend, het oog gevestigd heeft gehad op de bepaling van artikel 45 der „Jagtwet” inhoudende met betrekking tot de inbeslagneming en verbeurdverklaring van het geoorloofd jachttuig, in het bezit van iemand met geladen schietgeweer zich in het veld bevindende, dat het schietgeweer waarvan de overgave ter onderzoeking wordt geweigerd, voor geladen wordt gehouden — maar hij dan aan deze bepaling een ongeoorloofde, nl. te ruime toepassing heeft gegeven; dat het immers niet aangaat om, nu de wetgever dit wettelijk vermoeden in artikel 20 der „Jagtwet” niet heeft opgenomen maar het enkel heeft verbonden aan de bepaling omtrent inbeslagneming en verbeurdverklaring, te doen als ware het ook geschreven met betrekking tot de verbodsbepaling zelve van genoemd artikel 20;

Overwegende dat, waar het bewezen verklaarde feit evenmin valt onder eenige andere strafbepaling van wet of verordening, het niet strafbaar is;

Overwegende dat dus gedaagde moet worden vrijgesproken en mitsdien het vonnis van den Krijgsraad, voor zooverre qualificatie en strafoplegging betreft, niet in stand kan blijven,

Gezien de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Houdt het vonnis, door den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 26 Januari 1916 ten laste van gedaagde geweest, in stand voor zooverre betreft de bewezen- en schuldigverklaring;

Doet dit vonnis voor al het overige te niet;

Verklaart niet strafbaar het ten laste van gedaagde bewezen verklaarde feit;

Spreekt gedaagde vrij;

De Advocaat-Fiscaal concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad te Arnhem, van 26 Januari 1916, alhier in geschil, en doende enz., dat de gedaagde alsnog, bij Sententie van dezen Hove, met aanhaling van artikel 193 der Rechtspleging bij de Landmacht, zal worden vrijgesproken.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 15 September 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick en P. P. C. Collette.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. C. de Wilde Jr.

Ingevolge art. 29 der Oorlogswet is het militair gezag wel bevoegd de verbodsbepalingen tegen het dragen van wapenen te wijzigen, maar niet om tevens de strafbepalingen van de Wapenwet te wijzigen, zoodat deze laatste van toepassing blijven bij overtreding van de door het militair gezag gewijzigde normen.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appellant.

en

B. J. D., oud 31 jaar, geboren te Tubbergen, dienstplichtig soldaat bij het 12e bataljon Landweer-Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake dat hij te Albergen, gemeente Tubbergen, die in staat van beleg was verklaard, op 20 December 1915 een enkelloops jachtgeweer en twee scherp geladen patronen in zijn bezit en onder zijn berusting heeft gehad, zonder dat hij bevoegd was krachtens zijn ambt of instructie dat vuurwapen te dragen, zulks in strijd met artikel 13 der Algemeene Bekendmaking No. 6 van den Territorialen Bevelhebber in Overijssel enz.;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 12 April 1916 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd; het aldus bewezen verklaarde feit heeft gequalificeerd als: „te Tubbergen een vuurwapen en ammunitie in bezit en zonder — bedoeld is blijkbaar „onder” — berusting hebben, in strijd met het bevel uitgevaardigd door het militair gezag”, en te dier zake, met toepassing o.a. van artkel 13 van de Verordening d.d. 15 November 1914 van den Territoriaal Bevelhebber in Overijssel enz. — Algemeene Bekendmaking No. 6 — en van de artikelen 29 en 49 der Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad No. 128), gedaagde heeft veroordeeld tot eene hechtenis van veertien dagen;

Overwegende dat, worden de bewijsmiddelen, in het vonnis omschreven, alsnog aangevuld met gedaagdes verklaring, blijkens den inhoud van het in het vonnis bedoelde proces-verbaal aan den relatant S. gedaan, dat hij, gedaagde, niet krachtens zijn ambt of instructie bevoegd was met een jachtgeweer, als toen door hem gedragen, zich te bevinden in het in staat van beleg verklaard gebied, alsmede met de mededeeling, in dit proces-verbaal te vinden, dat relatant toen bij gedaagde twee scherp geladen patronen heeft in beslag genomen — alsdan wettig en overtuigend bewezen is, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen hem is te laste gelegd; dat dus het vonnis, voor zooverre de bewezen- en schuldigverklaring betreft, met aanvulling der bewijsvoering als boven aangegeven, in stand kan blijven;

Overwegende dat echter de Krijgsraad het bewezen feit ten onrechte heeft gequalificeerd als in het vonnis is geschied en met betrekking tot de strafoplegging ten onrechte artikel 49 der Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad No. 128) heeft toegepast;

Overwegende dat immers eene bepaling, als die van artikel 13 van de Verordening d.d. 5 November 1914 van den Territoriaal Bevelhebber in Overijssel enz. — Algemeene Bekendmaking No. 6 — inhoudende het verbod om binnen de in het hoofd der verordening genoemde gemeenten vuurwapenen en ammunitien in bezit en onder

berusting te hebben, tenzij men krachtens ambt of instructie bevoegd zij een vuurwapen te dragen — uitbreiding, tevens wijziging, inhoudt van de wettelijke bepalingen op het dragen van wapenen, tot welke wijziging het militair gezag ingevolge artikel 29 der Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad No. 128) bevoegd was;

Overwegende dat echter bij het genoemde wetsartikel aan het militair gezag wel de bevoegdheid is toegekend om de verbodsbepalingen tegen het dragen van wapenen, maar niet ook om tevens de in de wet — van 9 Mei 1890 (Staatsblad No. 81) — opgenomen strafbepalingen te wijzigen, waaruit volgt, dat die strafbepalingen onveranderd van toepassing blijven op wat, overeenkomstig den door het militair gezag gewijzigden norm, voortaan als overtreding daarvan is te beschouwen;

Overwegende dat daarom de qualificatie van het ten laste van gedaagde bewezen feit zal moeten worden ontleend aan de in artikel 13 van de bovenvermelde verordening gegeven verbodsbepaling zelve — welke verbodsbepaling het Hof aldus verstaat, dat degenen, die krachtens ambt of instructie bevoegd zijn een vuurwapen te dragen, slechts in zooverre daarvan zijn uitgezonderd als betreft het bepaalde soort van vuurwapen, dat zij krachtens ambt of instructie mogen dragen terwijl straf zal moeten worden opgelegd met toepassing van de bepaling der Wet van 9 Mei 1890 (Staatsblad No. 81), waarbij straf is gesteld op overtreding van den, inmiddels door het militair gezag gewijzigden, norm;

Overwegende dat de qualificatie moet luiden: „binnen de in staat van beleg verklaarde gemeente Tubbergen vuurwapenen en ammunitieën in bezit hebben zonder krachtens ambt of instructie bevoegd te zijn een vuurwapen te dragen”;

Overwegende dat dus het vonnis van den Krijgsraad, voor zooverre de qualificatie, aan het bewezen verklaarde feit gegeven, en te dier zake aan gedaagde opgelegde straf betreft, niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de artikelen, in het vonnis bereids aangehaald, de artikelen 1, 2, 3 en 4 der wet van 9 Mei 1890 (Staatsblad No. 81), 33 van het Wetboek van Strafrecht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 12 April 1916 ten laste van gedaagde gegeven, voor zooverre betreft de qualificatie, aan het bewezen verklaarde feit gegeven, en de straf te dier zake aan gedaagde opgelegd;

Houdt het vonnis voor het overige in stand met aanvulling der bewijsvoering als boven aangegeven;

Qualificeert het bewezen verklaarde feit als: „binnen de in staat van beleg verklaarde gemeente Tubbergen vuurwapenen en ammunitieën in bezit hebben zonder krachtens ambt of instructie bevoegd te zijn een vuurwapen te dragen”;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot eene geldboete van vijf gulden;

Bepaalt, dat die boete bij gebreke van betaling zal worden vervangen door hechtenis van tien dagen;

Verklaart verbeurd het in beslag genomen jachtgeweer;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad van 12 April 1916, alhier in geschil, en doende enz., dat de gedaagde alsnog, bij Sententie van dezen Hove, met aanhaling der artikelen 21 der Landweewet en 193 der Rechtspleging bij de Landmacht, zal worden vrijgesproken.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 10 October 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadvrouw: Mej. Mr. E. C. Simons.

De krijgsraad spreekt een beklagde vrij omdat over het hem te laste gelegde reeds eerder bij gewijsde van den Nederlandschen rechter is beslist. Beide telastleggingen, hoewel van verschillende juridische structuur (verduistering respectievelijk heling) betreffen hetzelfde materiele feit.

Naar het oordeel van het H. M. G. vindt de conclusie, dat beide telastleggingen betreffen hetzelfde materiele feit, in die telastleggingen geen steun. Bovendien wordt de handeling in de tegenwoordige telastlegging ten eenenmale uitgesloten door die waarop de vroegere telastlegging is gegrond, omdat beide handelingen met betrekking tot denzelfden persoon en dezelfde goederen ter zelfder tijd niet kunnen voorkomen.

Het vonnis van den krijgsraad door het H. M. G. bevestigd, met verbetering en aanvulling der gronden, daar het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat het te laste gelegde feit door gedaagde is gepleegd.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 21 April 1916 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 15 Maart 1916, gewezen in de zaak tegen K. T., oud 24 jaar, geboren te Emmen, milicien-soldaat bij het Dépôt-Bataljon der Ve Infanterie-Brigade.

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 30 Juni 1916 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden T., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „opzettelijk uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen voorwerp voordeel trekken”, en deswege veroordeeld tot vier maanden gevangenisstraf, met bepaling, dat de tijd, door den gedaagde vóór de tenuitvoerlegging van 's Hofs uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering dier gevangenisstraf van 27 Januari 1916 tot 15 Maart 1916 in mindering zal worden gebracht, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden K. T., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove moge behagen aan eischer in hooger beroep zijn door niets gefundeerden eisch te ontzeggen en te bevestigen het vonnis waarvan beroep, terwijl voor het geval, dat het Hof er toe mocht overgaan, ondanks het aangevoerde, eene veroordeeling uit te spreken, er met nadruk op wordt gewezen, dat gedaagde zoowel voor de vorige zaak als voor deze, reeds geruimen tijd in arrest heeft doorgebracht, welke tijd zeer zeker in mindering van de eventueel op te leggen straf gebracht zal mogen worden;

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement hoofdplaats 's-Gravenhage heeft terechtgestaan ter zake dat hij te Alkmaar op of omstreeks 7 November 1915 opzettelijk uit de opbrengst van een of meer nachtlegerdekens, toebehoorende aan het Rijk, althans aan een ander dan hem, ge-

daagde, welke deken of dekens door diefstal of verduistering, althans door eenig misdrijf verkregen waren door de miliciens-soldaten P. D. en W. W., althans door een hunner, voordeel heeft getrokken, door van genoemde soldaten, althans van een hunner, van die opbrengst een som gelds van omstreeks twee gulden aan te nemen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 15 Maart 1916 gewezen vonnis, heeft overwogen, dat de Auditeur-Militair niet ontvankelijk is in zijne ingestelde vordering en op dien grond gedaagde heeft vrijgesproken;

Overwegende dat de Krijgsraad tot deze beslissing is gekomen op grond dat op dit geval van toepassing is de rechtsregel „non bis in idem”, vervat in artikel 68 van het Wetboek van Strafrecht; dat n.l. gedaagde blijkens ten processe overgelegd vonnis van den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, gewezen op 24 December 1915 en na approbatie door het Hoog Militair Gerechtshof gepronuntieerd in den Krijgsraad 19 Januari 1916, van het hem te laste gelegde is vrijgesproken; dat het aan gedaagde thans te laste gelegde betreft hetzelfde feit, waarover te zijnen aanzien bij voormeld gewijsde van den Nederlandschen rechter onherroepelijk is beslist, vermits wel is waar de juridische structuur van het thans aan gedaagde te laste gelegde eene andere is dan die betreffende de in de vorige alinea bedoelde telastlegging, doch beide telastleggingen betreffen hetzelfde materiele feit; dat immers aanvankelijk aan dezen gedaagde subsidiair was te laste gelegd, dat hij een of meer nachtlegerdekens wederrechtelijk zich heeft toegeëigend n.l. door verkoop van deze dekens bij den opkoper D. te Alkmaar, terwijl thans de telastlegging inhoudt, dat gedaagde uit dienzelfden verkoop voordeel heeft getrokken door van de opbrengst daarvan een som gelds aan te nemen; dat beide vervolgingen ten doel hebben om vast te stellen het aandeel, hetwelk gedaagde in den verkoop van deze dekens gehad heeft, en daarom betreffen hetzelfde materiele feit;

Overwegende dat dit betoog faalt; dat vooreerst is niet juist, dat in de aan gedaagde aanvankelijk subsidiair gedane telastlegging zoude voorkomen, dat gedaagde een of meer nachtlegerdekens wederrechtelijk zich zoude hebben toegeëigend door verkoop van deze dekens bij den opkoper D. te Alkmaar; dat deze opkoper n.l. in die telastlegging niet wordt genoemd, wordende de wijze, waarop gedaagde de bedoelde dekens zich zoude hebben toegeëigend, daar niet nader feitelijk omschreven; dat al verder is niet juist, hetgeen in het vonnis wordt betoogd, dat de telastlegging thans zoude inhouden, dat gedaagde uit dien zelfden verkoop voordeel zoude hebben getrokken door van de opbrengst daarvan eene som gelds aan te nemen, vermits ook deze telastlegging van een verkoop aan genoemden opkoper niets inhoudt, maar in het midden laat aan wien de daar bedoelde dekens zijn verkocht; dat dan ook de conclusie in het vonnis getrokken, dat beide vervolgingen ten doel hebben om vast te stellen het aandeel, hetwelk gedaagde in den verkoop van

deze dekens gehad heeft en daarom hetzelfde materiele feit betreffen, in den inhoud van de beide telastleggingen geen steun vindt; dat integendeel uit deze telastleggingen duidelijk blijkt, dat de materiele handeling, welke aan gedaagde aanvankelijk subsidiair werd te laste gelegd, niet dezelfde kan zijn als die, welke hem thans is te laste gelegd; dat immers gedaagde aanvankelijk had terecht te staan, omdat hij opzettelijk een of meer nachtlegerdekens, welke hij anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich zoude hebben toegeëigend, terwijl gedaagde thans had terecht te staan ter zake dat hij opzettelijk een som gelds van omstreeks twee gulden zoude hebben aangenomen van twee met name genoemde soldaten uit de opbrengst van een of meer nachtlegerdekens, door die soldaten door diefstal, verduistering of eenig ander misdrijf verkregen; dat het thans dus loopt over eene handeling, die in elk geval in tijdsorde had moeten volgen op de handeling, aan gedaagde aanvankelijk te laste gelegd, ware het niet dat de handeling, in de telastlegging van thans genoemd, door die, waarop de aanvankelijke telastlegging is gegrond, zelfs ten eenenmale werd uitgesloten, omdat beide materiele handelingen met betrekking tot denzelfden persoon en dezelfde goederen terzelfder tijd niet kunnen voorkomen; dat dus, in tegenstelling met wat in het vonnis wordt betoogd, kan worden gezegd, dat de beide vervolgingen niet kunnen betreffen hetzelfde materiele feit, dat beide telastleggingen enkel in zoverre samen loopen, dat in beide sprake is van een of meer nachtlegerdekens, die op of omstreeks 7 November 1915 te Alkmaar door misdrijf zijn verkregen, en waarbij gedaagde op eenigerlei wijze zoude zijn betrokken geweest; dat echter ook dit nog is zonder beteekening met betrekking tot de vraag, of hier zoude zijn: „bis in idem”, waar de processtukken leeren, dat de instructie heeft geloopt over meerdere misdadige voorvallen n.l. niet enkel over het aandeel, dat gedaagde zoude hebben gehad in de ontvreemding, verduistering, het te gelde maken of het deelen in de opbrengst van een of meer dekens, feiten voorgevallen voor de eerste maal in den middag en daarna nog weer eens in den laten middag van 7 November 1915 te Alkmaar, bij welke feiten de in de laatste telastlegging bij name genoemde soldaten betrokken zouden zijn geweest, maar niet minder over wat zoude zijn geschied met een of meer nachtlegerdekens, waaromtrent getuigen hebben verklaard, dat zij ze den toen beschonken gedaagde in den avond van denzelfden dag te Alkmaar op eene der chambrées van de hulpkazerne Nieuwe Doelen hadden zien inpakken en uit die chambrée naar buiten hadden zien dragen; dat het uit de telastleggingen zelve vrij duidelijk is, dat de aanvankelijke, waarop het vrij-sprekend vonnis slaat, doelde op het feit, dat in den avond door gedaagde alleen zoude zijn gepleegd, en de latere op de feiten, die in den middag en den namiddag zouden zijn voorgevallen en waarbij ook de beide andere soldaten zouden zijn betrokken geweest;

Overwegende dat uit dit alles volgt, dat voor toepassing van den

in artikel 68 van het Wetboek van Strafrecht neergelegden rechtsregel hier geen grond aanwezig was en de Auditeur-Militair ten onrechte niet-ontvankelijk is geoordeeld in zijne ingestelde vordering;

Overwegende dat echter de beslissing in het vonnis, gedaagdes vrijspraak, is juist en in stand kan blijven, nu gedaagde het hem te laste gelegde feit heeft ontkend en het Hof bij de behandeling van de zaak niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat het te laste gelegde feit door gedaagde is gepleegd;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Verklaart den Auditeur-Militair ontvankelijk in de door hem ingestelde vordering;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd;

Bevestigt het vonnis des Krijgsraads met verbetering en aanvulling der gronden als boven aangegeven;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal concludeerde tot tenuitdoening van het vonnis van den Krijgsraad te 's-Gravenhage van 15 Maart 1916, alhier in geschil, en doende enz., dat de gedaagde alsnog, bij Sententie van dezen Hove, met aanhaling der artikelen 13 van het Crimineel wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1 der wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 191), 9 der wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64) 27, 91 van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard aan: „Opzettelijk uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen voorwerp voordeel trekken” en, deswege, veroordeeld tot vier maanden gevangenisstraf, met bepaling, dat de tijd door den beklaagde, vóór de tenuitvoerlegging van 's Hofs uitspraak, voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering dier gevangenisstraf van af 27 Januari 1916 tot 15 Maart 1916 in mindering zal worden gebracht,

terwijl

de verdedigster betoogde:

dat de Advocaat-Fiscaal bij zijn verzoek aan den Hove om mandement van appèl zich bepaalt tot de bewering, dat de door den Krijgsraad gewezen vrijspraak is onjuist en ook bij zijn conclusie van eisch geen nadere motiveering geeft, waarom in strijd met de motiveering van den Krijgsraad eene veroordeeling zou moeten worden uitgesproken;

dat dus aan de verdediging niet bekend is tegen welke overweging van het aangevallen vonnis bij den Advocaat-Fiscaal bezwaren bestaan en welk standpunt door hem, afwijkend van dat van den Krijgsraad wordt ingenomen;

dat dit ontbreken van iedere motiveering het voeren eener behoorlijke verdediging zeer bemoeilijkt;

dat de door den Krijgsraad gevolgde leer volgens welke voor de toepassing van artikel 68 Swb. voldoende is, dat de tweede telastlegging betreft hetzelfde materiele feit, al is ook de juridische constructie er van een ander, in overeenstemming is met de leer der schrijvers en met de rechtspraak (van Hamel blz. 650; Noyon I blz. 380; Simons I blz. 248; H. R. 13 April 1891, W. 6022);

dat dus de eenige vraag is of hier inderdaad van hetzelfde materiele feit kan worden gesproken;

dat nu, al kan worden toegegeven dat wegneming of toeëigening van aan een ander toebehoorend goed en het voordeel trekken uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen goed geheel verschillende handelingen kunnen zijn, in dit geval en bij de eerste en bij de tweede vervolging hetzelfde feitelijk gebeuren aan het oordeel van den rechter is onderworpen;

dat toch inderdaad naar in het vonnis van den Krijgsraad werd opgemerkt, het aandeel dat de gedaagde zou hebben gehad aan het verkoopen der weggenomen dekens, het onderwerp van het rechterlijk onderzoek heeft uitgemaakt en dat onderzoek en de vorige maal en thans heeft geloopen over dezelfde handelingen van den gedaagde;

dat de eerste maal werd aangenomen dat die handelingen konden opleveren diefstal subsidiair verduistering, terwijl thans daarin wordt gezien het misdrijf van art. 416 Swb.;

dat dus de gedaagde ten tweede male wordt vervolgd voor hetzelfde feit in den zin van art. 68 Swb. en het vonnis van den Krijgsraad met juistheid is geweest;

dat mocht Uw Hof daaromtrent anders oordeelen, alsnog mag worden opgemerkt, dat de telastlegging in haar feitelijke omschrijving geen strafbaar feit inhoudt;

dat immers aan den gedaagde feitelijk niet anders wordt te laste gelegd, dan dat hij van de opbrengst van door misdrijf verkregen goed een som gelds heeft aangenomen, zonder vermelding dat de gedaagde met de misdadige herkomst van die opbrengst bekend was;

dat wel aan die feitelijke omschrijving een aan art. 416 Swb. ontleende qualificatie voorafgaat, waarin het woord opzettelijk voorkomt, doch voor de vraag wat is geschied, het aankomt op wat in het slot wordt gezegd omtrent de handeling van gedaagde waardoor hij zich aan het misdrijf van art. 416 zou hebben schuldig gemaakt;

dat in de derde plaats er op moet worden gewezen, dat tegenover de ontkenenis van gedaagde het hem te laste gelegde niet overtuigend is bewezen, daar toch de verklaringen van de twee rechtstreeks bij het misdrijf betrokkenen in dit geding door geen enkele andere verklaring worden bevestigd;

op alle welke gronden zij derhalve concludeert dat het den Hove moge behagen aan eischer in hooger beroep zijn door niets gefun-

deerde eisch te ontzeggen en te bevestigen het vonnis waarvan beroep terwijl zij voor het geval dat Uw Hof ondanks het hierboven aangevoerde er toe mocht overgaan een veroordeeling uit te spreken er met nadruk op wil wijzen dat gedaagde zoowel voor de vorige zaak als voor deze reeds geruimen tijd in arrest heeft doorgebracht, welke tijd zeer zeker in mindering van de eventueel op te leggen straf gebracht zal mogen worden.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 2 Januari 1917.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. A. Ph. W. Alta.

Beklaagde wordt vervolgd wegens ongeoorloofde afwezigheid van zijn korps van af het avond-appel van 10 Juni 1916 tot 12 Juni 1916 des nachts 12 uur, op welk tijdstip hij zich vrijwillig zou hebben aangemeld. De krijgsraad verklaart de dagvaarding nietig, omdat de telastlegging niet inhoudt een bepaald feit, immers daaruit kan worden gelezen zoowel dat de afwezigheid van beklagde is geëindigd in den nacht van 12 op 13 Juni 1916 te middernacht, als in den nacht van 11 op 12 Juni 1916 te middernacht.

Het H. M. G., van oordeel dat onder de uitdrukking „12 Juni 1916 des nachts om 12 uur” naar het gewone spraakgebruik is te verstaan „te 12 uur in den nacht van 12 op 13 Juni 1916, vernietigt het vonnis en acht termen aanwezig de zaak niet naar den krijgsraad terug te wijzen.

Veroordeeling van beklagde wegens tweede desertie.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve bij 's Hof's beschikking van 10 October 1916 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te 's-Gravenhage, op 18 Augustus 1916 gewezen in de zaak tegen

H. V., oud 24 jaar, geboren te Huizen, landstormplichtig soldaat bij het depot-bataljon der Xe Infanterie-brigade,

Welke Advocaat-Fiscaal verzocht en bij beschikking van 21 November 1916 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden V., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad;

en dat de gedaagde alsnog bij Sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „tweede desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door, na krijgstuuchtelijke bestraffing wegens eerste desertie in tijd van vrede, zonder verlof, langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door vrijwillige terugkomst, zonder achterhaald te wezen, binnen vier weken”, en deswege veroordeeld tot zes weken militaire detentie, met bepaling, dat de tijd, door den gedaagde vóór de tenuitvoerlegging van 's Hofs uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering dier detentie van 13 Juni 1916—18 Augustus 1916 geheel zal worden in mindering gebracht,

alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre

en

genoemden H. V., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove moge behagen den gedaagde vrij te spreken,

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake dat hij te Haarlem op het avond-appèl van den 10en Juni 1916 bij zijn korps heeft gemankeerd en daarvan sindsdien voortdurend zonder verlof afwezig is gebleven, hebbende hij zich op 12 Juni 1916 des nachts om 12 uur weder bij zijn korps gemeld; een en ander na bereids wegens eerste desertie in tijd van vrede disciplinair te zijn gestraft;

Overwegende dat gedaagde, blijkens uittreksel uit het stamboek van de Landstormplichtigen in onderhoud bij het depot-bataljon der Xe Infanterie-brigade, op 10 Maart 1916 in werkelijken dienst is gesteld;

Overwegende dat de Krijgsraad — van oordeel dat de telastlegging niet inhoudt een bepaald feit, immers daaruit zowel gelezen kan worden dat de den gedaagde geïmputeerde afwezigheid van zijn korps, welke 10 Juni 1916 met het avond-appèl is aangevangen, eerst is geëindigd in den nacht van 12 op 13 Juni 1916 te middernacht, als dat die afwezigheid zou hebben geduurd, tot dat zelfde

tijdstip in den nacht van 11 op 12 Juni 1916 en dat deze onduidelijkheid in dit geval van groot belang is, aangezien, indien laatstgemelde lezing de juiste is, gedaagde niet als deserteur door den rechter kan worden gestraft — op grond van artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht de telastlegging nietig heeft verklaard, en aan den Commandeerenden Officier van gedaagde's korps heeft gelaten de beslissing, of gedaagde te dezer zake disciplinair behoort te worden gestraft, met inachtneming van de omstandigheid, dat gedaagde van 13 Juni tot en met 28 Juli 1916 in voorarrest en van 29 Juli tot 18 Augustus 1916 in het Huis van Bewaring te 's-Gravenhage heeft doorgebracht;

Overwegende dat het Hof zich met deze uitspraak niet kan vereenigen, omdat onder de uitdrukking „op 12 Juni 1916 des nachts om 12 uur” naar het gewone spraakgebruik te verstaan is „te twaalf uur in den nacht van 12 op 13 Juni 1916”;

Overwegende dat dus de telastlegging ten onrechte nietig is verklaard en het vonnis niet in stand kan blijven;

Overwegende dat het Hof termen aanwezig acht om de zaak niet naar den Krijgsraad terug te wijzen, maar die zelf te berechten en af te doen;

Overwegende dat gedaagde, zoo in eersten aanleg als in hooger beroep het hem te laste gelegde heeft bekend, daarbij opgevende, dat hij den 10en Juni 1916 des avonds omstreeks half negen het barakkenkamp op het cavallerie-terrein te Haarlem zonder verlof heeft verlaten en van daar zonder verlof is weggebleven tot hij zich te 12 uur in den nacht van 12 op 13 Juni 1916 bij den sergeant van de week V. heeft gemeld; dat hij den 10en Juni 1916 naar Huizen gegaan is en daar tot den 12en Juni 1916 des avonds ongeveer half negen is gebleven en toen van daar naar Haarlem is gegaan;

Overwegende dat de sergeant J. V. als getuige onder eede heeft verklaard, dat hij, als sergeant van de week, in den namiddag van 10 Juni 1916 appèl heeft gehouden en de gedaagde H. V. toen mankeerde; dat V. dien dag geen verlof had en zonder verlof eveneens mankeerde op het 1e of morgen- en het 2e of avond-appèl op 11 Juni 1916; dat V. zich op 12 Juni 1916 des nachts om 12 uur vrijwillig bij hem, getuige, heeft gemeld;

Overwegende dat het, aan gedaagde vertoonde en voorgehouden uittreksel uit zijn straflijst, afgegeven te Haarlem door den commandant zijner compagnie, o.a. inhoudt, dat de gedaagde op 26 April 1916 is gestraft met 21 dagen politie-kamer met de strafreden „eerste desertie in tijd van vrede door drie etmalen afwezig te blijven van zijn korps met vrijwilligen terugkeer”;

Overwegende dat door de bekentenis van gedaagde, bevestigd door de aanwijzingen voortvloeiende uit de verklaringen van den getuige en het uittreksel straflijst, wettig en overtuigend bewezen is hetgeen gedaagde te laste gelegd is met zijn schuld daaraan;

Overwegende dat dit oplevert „tweede desertie in tijd van vrede gepleegd door een soldaat, door na krijgstuuchtelijke bestraffing wegens eerste desertie in tijd van vrede, zonder verlof, langer dan

twee dagen van zijn korps afwezig te zijn zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door vrijwillige terugkomst, zonder achterhaald te zijn binnen vier weken”;

Gezien artikelen 13 der Landstormwet, 137 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 159 van dat Wetboek, zooals het is gewijzigd bij de Wet van 14 Februari 1887 (Staatsblad no. 35), 10, 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad no. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad no. 64), 27, 91 van het Wetboek van Strafrecht en 62—64 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin,

Doet te niet het vonnis waarvan beroep;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen gedaagde is te laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Qualificeert dit als voorzegd;

Veroordeelt H. V., te dezer zake tot twee maanden militaire detentie;

Bepaalt dat de tijd, door gedaagde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, van dertien Juni 1916 tot achttien Augustus d.a.v. geheel in mindering zal worden gebracht;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan dat:

in verband met het bepaalde in de Rechtspleging bij de Landmacht, hier de beklagde vrijgesproken is, al is het aldus in het vonnis niet uitgedrukt;

dat die vrijspraak verkeerd is;

dat met te stellen 12 Juni, des nachts om 12 uur, genoegzaam aangegeven wordt, dat bedoeld wordt de nacht van 12 op 13 Juni;

dat het zelfs regel is, dat zulk eene bedoeling aldus weergegeven wordt.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 9 Maart 1917.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. R. van Woelderen.

De rechtspositie van een maréchaussée wordt in de eerste plaats beheerscht door den inhoud van de voorwaarden in de akte omtrent

zijne dienstverbintenis vervat; voor zoover deze voorwaarden afwijken van de bepalingen van het „Voorschrift omtrent de dienstverbintenissen bij het Wapen der Koninklijke Maréchaussée, komt aan die voorwaarden de voorrang toe.

Appellant is ten onrechte, wegens het zonder de vereischte toestemming aangaan van een huwelijk bij administratieven maatregel teruggebracht tot de positie van maréchaussée 3e kl. en overgeplaatst naar een van de andere korpsen van het leger.

Een maatregel, in strijd met het recht genomen, mag niet worden erkend, wanneer op de onrechtmatigheid in een strafzaak beroep wordt gedaan.

Nu het Hof de terugstelling en overplaatsing niet erkent, moet het den appellant, aangezien zijne verbintenis niet is ontbonden, noch zijn diensttijd is verstreken, beschouwen als vrijwilliger bij het Wapen der Koninklijke Maréchaussée en is hij mitsdien aan de rechtsmacht van den militairen rechter onderworpen.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

J. B., oud 26 jaar, geboren te Deventer, kanonnier bij het Korps Rijdende Artillerie,

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat appellant, die bij beschikking van den Garnizoens-commandant te Arnhem van 19 September 1916 naar den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement te Arnhem was verwezen, ter zake dat hij te Velp, gemeente Rheden, op den 15den Augustus 1916 des namiddags omstreeks 9½ uur, over den openbaren weg, Hoofdstraat, als bestuurder van een rijwiel daarmede heeft gereden, zonder dat het rijwiel voorzien was van minstens één lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalde, bij zijn eerste verhoor voor den Officier-commissaris heeft staande gehouden, op de gronden door hem nader bij schriftuur aangevoerd, dat de officier-commissaris onbevoegd is, hem te verhooren en heeft geconcludeerd, dat de krijgsraad „ratione personae” zich onbevoegd zoude verklaren van de opgemelde zaak kennis te nemen en voorts zoodanige uitspraak zoude doen als deze zoude vermeenen met de Wet overeenkomstig te zijn;

Overwegende dat de Krijgsraad, deze conclusie te recht aldus opvattend, dat appellant wenschte eene uitspraak in den zin, dat de Officier-commissaris te Arnhem „ratione personae” onbevoegd is

hem te verhooren, omdat bij de Wet over zijn persoon een ander rechter is gesteld, bij op 19 October 1916 gewezen vonnis, op de daarin aangevoerde gronden, de door appellant voorgestelde onbevoegdheid van den Officier-commissaris heeft verworpen;

Overwegende dat de Krijgsraad heeft overwogen: dat appellant het aangaan van zijn huwelijk zonder toestemming van den Divisie-commandant beschouwt als de reden van zijne overplaatsing op 26 Juli 1916 bij het korps Rijdende Artillerie na op dienzelfden dag bij administratieven maatregel te zijn teruggesteld van maréchaussée 2e klasse tot maréchaussée 3e klasse, maar dat uit niets is gebleken van de juistheid van deze meening; dat veeleer blijkt uit het extract-stamboek van appellant, in verband met een in het vonnis bedoeld schrijven van den commandant 4e Divisie Koninklijke Maréchaussée, dat appellant met toepassing van artikel 9b van het voorschrift omtrent het wapen der Koninklijke Maréchaussée — bedoeld is het Voorschrift omtrent de dienstverbintenissen bij het wapen der Koninklijke Maréchaussée — van het wapen is verwijderd en teruggeplaatst bij het korps Rijdende Artillerie, om dáár de bij de Maréchaussée aangegane verbintenis uit te dienen; dat de redenen van dergelijke overplaatsingen geheel staan ter beoordeeling van den Minister van Oorlog en appellant derhalve moet worden beschouwd als kanonnier 2e klasse;

Overwegende dat het Hof heeft gedaan, hetgeen de Krijgsraad had behooren te doen, n.l. zich zekerheid heeft verschaft met betrekking tot de vraag of appellant al dan niet te recht het aangaan van zijn huwelijk zonder toestemming van den Divisie-commandant aanmerkt, als de reden van zijne verwijdering van het wapen der Koninklijke Maréchaussée en overplaatsing op 26 Juli 1916 bij het korps Rijdende Artillerie;

Overwegende dat de Minister van Oorlog op eene desbetreffende vraag van het Hof bij schrijven van 24 Februari 1917, Ie Afd. Nr. 16, heeft medegedeeld, dat de verwijdering van het wapen der Koninklijke Maréchaussée van appellant indertijd is geschied op grond van verregaande nalatigheid in de vervulling van dienstplichten, zijnde als zoodanig van de zijde van den Minister aangemerkt het aangaan van een huwelijk zonder toestemming van den betrokken chef of zelfs na weigering van die toestemming, waarbij de gedachting is geweest, dat de maréchaussée, die zich aan deze handeling schuldig maakt, toont geen zin te hebben voor gehoorzaamheid en tucht, aangezien hij, wetende dat voor het aangaan van een huwelijk voor hem de toestemming van zijn chef wordt vereischt, niettemin, zonder die toestemming verkregen te hebben, huwt, of, zooals mede meermalen voorkomt, ondanks de bepaalde weigering van die toestemming, nochtans een huwelijk aangaat;

Overwegende dat uit dit schrijven blijkt, dat appellant volkomen te recht het aangaan van zijn huwelijk zonder toestemming van den Divisie-commandant — een huwelijk na weigering van toestemming moet worden beschouwd als „zonder toestemming te zijn aangegaan” — aanmerkt als de reden van zijne verwijdering van het

wapen der Koninklijke Maréchaussée en overplaatsing bij het korps Rijdende Artillerie;

Overwegende dat bij Koninklijk Besluit van 28 Januari 1911 Nr. 52 is vastgesteld een „Voorschrift omtrent de dienstverbintenissen bij het wapen der Koninklijke Maréchaussée”, terwijl bij beschikking van den Minister van Oorlog van 7 April 1911, IIIe Afd. Nr. 229 — R. M. 1911, bladz. 267 — is vastgesteld Model A. van eene dienstverbintenis om het Koninkrijk der Nederlanden als vrijwilliger bij het wapen der Koninklijke Maréchaussée te dienen voor den tijd van zes jaren;

Overwegende dat eene overeenkomst omtrent eene dienstverbintenis blijkens acte van 16 Maart 1912 geheel overeenkomstig dit Model A. is aangegaan tusschen den Commandant van de 4e Divisie van het wapen der Koninklijke Maréchaussée eener — en appellant anderzijds; dat daarbij appellant is aangenomen en zich heeft doen aannemen om het Koninkrijk der Nederlanden, als vrijwilliger bij het wapen der Koninklijke Maréchaussée overeenkomstig de bepalingen van het Voorschrift, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 28 Januari 1911, Nr. 52, en toegelicht bij Beschikking van den Minister van Oorlog van 7 April 1911, IIIe Afd. Nr. 229, te dienen voor den tijd van zes jaren, „zijnde de contractanten wijders overeengekomen” omtrent de voorwaarden als onder de punten 1e tot en met 6e in de dienstverbintenis staan vermeld;

Overwegende dat moet worden aangenomen, dat de rechtspositie van den maréchaussée tegenover zijnen „mede-contractant” in de eerste plaats wordt beheerscht door den inhoud van de voorwaarden, in de akte omtrent zijne dienstverbintenis vervat en dat, voor zoverre deze voorwaarden mochten zijn afwijkend van de bepalingen van het Voorschrift, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 28 Januari 1911, aan deze voorwaarden boven die bepalingen de voorrang toekomt; dat afwijkingen in de voorwaarden der bijzondere dienstverbintenissen van de bepalingen van het algemeene Voorschrift omtrent die dienstverbintenissen blijven voor de verantwoording van den Minister van Oorlog maar aan de kracht van de bijzondere dienstverbintenissen niet te kort kunnen doen; dat, ware het anders, het geen zin zoude hebben om in de akten omtrent de bijzondere dienstverbintenissen voorwaarden, waaromtrent de contractanten „wijders” zijn overeengekomen, op te nemen, waar dan immers had kunnen zijn volstaan met verwijzing enkel naar de bepalingen van het algemeene Voorschrift omtrent de dienstverbintenissen; dat de verwijzing naar die bepalingen in den aanhef van de akten omtrent bijzondere dienstverbintenissen daarom niet anders kan beteekenen dan dat die bepalingen op de bijzondere dienstverbintenissen van toepassing zullen zijn met betrekking tot punten die in de voorwaarden niet of niet anders zijn geregeld;

Overwegende dat in de voorwaarde onder 1e het geval wordt voorzien en in zijne gevolgen geregeld, dat blijkt, dat de aangenomene, „die bij deze verklaart ongehuwd te zijn”, gedurende zijn verbintenis, zonder de toestemming van zijn chef en in strijd met de ter zake be-

staande bepalingen, een huwelijk heeft aangegaan; dat het dan aan den Minister van Oorlog zal vrijstaan, hetzij de aangenomene onmiddellijk uit den dienst te verwijderen met of zonder paspoort, en alzoo de verbintenis zonder eenige formaliteit te ontbinden, hetzij het loopend engagement te doen voortduren maar den aangenomene, voor zooveel militaire aangelegenheden betreft, als niet gehuwd te beschouwen;

Overwegende dat nu wel in de voorwaarde onder 4o. tusschen contractanten is overeengekomen — zulks in overeenstemming met het bepaalde in artikel 9, 1e lid, *b* en 3e lid, van het meergenoemde „Voorschrift” —, dat de aangenomene, wanneer hij naar het oordeel van den Minister van Oorlog wegens onzedelijk gedrag geacht wordt onwaardig te zijn om bij het wapen te blijven dienen, of zich uit anderen hoofde te hebben schuldig gemaakt aan wangedrag of aan verregaande nalatigheid in de vervulling zijner dienstplichten, na bij administratieven maatregel te zijn teruggebracht tot de positie van maréchaussée 3e klasse, wegens berispelijk gedrag zal worden ontslagen, dan wel zal worden overgeplaatst naar een der korpsen van het leger, om daarbij den tijd zijner bij de Maréchaussée aangegane verbintenis uit te dienen — maar het duidelijk is, dat onder deze gevallen niet kan zijn begrepen het gedurende de verbintenis aangaan van een huwelijk zonder de vereischte toestemming; dat immers deze voorwaarde onder 4o. — in overeenstemming met de bepaling van art. 9 van het Voorschrift — geenszins vrijheid laat om al dan niet den aangenomene van het wapen te verwijderen maar inhoudt, dat hij òf wegens berispelijk gedrag zal worden ontslagen òf naar een der korpsen van het leger zal worden overgeplaatst; dat dus, ware het geval van huwen zonder toestemming onder de voorwaarde onder 4o te begrijpen, het den Minister geenszins zoude kunnen vrijstaan op dat geval de voorwaarde onder 1o — al dan niet ontbinding van de verbintenis zonder eenige formaliteit — toe te passen, nog daargelaten trouwens, dat het weinig zin zoude hebben een geval afzonderlijk te regelen en in zijne gevolgen te voorzien, dat reeds viel onder een ander punt van de regeling en daar in zijne gevolgen was voorzien;

Overwegende dat dus als der „contractanten” bedoeling moet worden aangenomen, dat in geval van een huwelijk zonder de vereischte toestemming door den aangenomene gedurende zijne verbintenis, het den Minister van Oorlog enkel zal vrijstaan, hetzij den aangenomene onmiddellijk uit den dienst te verwijderen met of zonder paspoort, hetzij, zoo de Minister van deze bevoegdheid geen gebruik wenscht te maken, den aangenomene gedurende zijn loopend engagement, voor zooveel militaire aangelegenheden betreft, als niet gehuwd te beschouwen;

Overwegende dat derhalve op den appellant ten onrechte ter zake van zijn huwelijk zonder de vereischte toestemming een van de in de voorwaarde onder 4o. der akte omtrent zijne dienstverbintenis omschreven maatregelen is toegepast;

Overwegende dat het niet behoort tot de bevoegdheid van den militairen rechter om te zorgen, dat aan appellant het geleden ongelijk behoorlijk worde gebeterd, maar anderzijds door dien rechter een maatregel, in strijd met het recht genomen, niet mag worden erkend, wanneer op de onrechtmatigheid van dien maatregel in eene strafzaak beroep wordt gedaan;

Overwegende dat dus, voor zoover het deze strafzaak betreft, de terugbrenging van appellant bij administratieven maatregel tot de positie van maréchaussée 3e klasse en zijne overplaatsing naar het korps Rijdende Artillerie niet kan worden erkend en appellant niet kan worden aangemerkt als kanonnier bij het korps Rijdende Artillerie;

Overwegende dat hieruit nu echter niet voortvloeit, dat appellant niet meer zoude behooren tot het krijgsvolk te Lande en niet aan artikel 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande zoude zijn onderworpen, maar recht zoude hebben, dat zijne zaak door den bij artikel 44 der Wet op de Rechterlijke Organisatie genoemden rechter worde behandeld; dat immers, nu de maatregel van terugbrenging tot de positie van maréchaussée 3e klasse en overplaatsing naar het korps Rijdende Artillerie, als met het recht in strijd, door den rechter ten deze niet wordt erkend, appellant door dien rechter nog steeds moet worden beschouwd als aangenomen vrijwilliger bij het wapen der Koninklijke Maréchaussée, zijnde immers zijne dienstverbintenis door den Minister van Oorlog tot dusverre niet ontbonden en de tijd van zes jaren, waarvoor hij zich heeft verbonden, nog niet „verschenen”;

Overwegende dat, waar appellant derhalve op 15 Augustus 1916, den datum in de verwijzing genoemd als dien, waarop het daar omschreven feit zoude hebben plaats gevonden, als aangenomen vrijwilliger bij het wapen der Koninklijke Maréchaussée was te beschouwen, hij destijds behoorde tot het krijgsvolk te Lande en aan de rechtsmacht van den militairen rechter was onderworpen;

Overwegende dat dus de door hem gevoerde bewering, dat de Officier-Commissaris onbevoegd zoude zijn hem te verhooren, is ongegrond en deze door hem voorgestelde onbevoegdheid door den Krijgsraad, zij het dan op onjuiste gronden, te recht is verworpen;

Overwegende dat mitsdien het vonnis van den Krijgsraad in stand kan blijven, zijnde appellant daarmede niet bezwaard;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 235 der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Bevestigt het vonnis, waarvan hooger beroep, met verbetering der gronden als boven aangegeven;

Ontzegt allen anderen eisch.

De raadsman betoogde:

dat appellant zich door het vonnis van den Krijgsraad bezwaard acht, omdat die Krijgsraad in strijd met de gronden en motieven, aangevoerd in de door appellant overgelegde memorie van 14 October 1916 de voorgestelde onbevoegdheid van den Officier-Commissaris heeft verworpen;

dat de Krijgsraad de quaestie, waar het hier om gaat, heeft ontweken, door te overwegen, dat de appellant door den Minister van Oorlog wegens berispelijk gedrag is overgeplaatst naar een der korpsen van het Leger, en niet wegens zijn verboden huwelijk;

dat in casu echter had behooren te worden nagegaan of dit zoonnaamde berispelijk gedrag waarvan uit appellant's straflijst niets blijkt, uitsluitend bestond, zooals appellant beweert, in het aangaan van een verboden huwelijk, dan wel in andere misdragingen;

dat toch in het eerste geval wel degelijk ter beoordeeling van den militairen rechter staat de vraag, of het aangaan van een huwelijk is te beschouwen als berispelijk gedrag en bij ontkennende beantwoording van deze vraag de desbetreffende administratieve maatregel door den militairen rechter kan worden verklaard nietig en van onwaarde;

en is op deze, bij pleidooi nader te ontwikkelen gronden geconcludeerd, dat het den Hove moge behagen, het in deze door den Krijgsraad te Arnhem gewezen vonnis te vernietigen en opnieuw recht doende, alsnog den Officier-Commissaris en tevens den militairen rechter onbevoegd te verklaren, om van deze zaak kennis te nemen met zoodanige verdere uitspraak als het Hof zal vermeenen te behooren.

Zie voor deze Sententie hiervóór blz. 500 Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 2 Februari 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, S. F. Nolst Trenité, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Bestrafing van een schepeling, die uit angst voor haaien weigerde om op een te water liggende schijf te gaan. Het daaraan verbonden gevaar kan niet te zijner verontschuldiging in aanmerking komen.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de verklaring, gedagteekend 29 November 1915 van den matroos E., stamboeknummer 2555, dienende aan boord van Hr. Ms. pantserschip „Tromp” in Oost-Indië, houdende dat hij zich wenscht te beklagen over de redenen der straffen van drie dagen strafdienst en van 14 dagen strafdienst met inhouding van halve soldij, hem onderscheidenlijk op 18 en 23 November te voren opgelegd door zijn Commandant, den kapitein ter zee U., wegens: „Geen gevolg gegeven „aan de order om op het schijfvlot te gaan, voorgevende bang te „zijn voor haaien”, en „Geweigerd op de schijf te gaan, voorgevende „bang te zijn voor haaien”;

Gelezen de bij deze klacht behoorende bescheiden;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat klager op 17 November 1915 van den sergeant-konstabel order kreeg om zich op het te water liggende vlot der geschuttschijf te begeven, teneinde deze gereed te maken, welke order, ondanks klagers bewering: niet op de schijf te durven gaan uit angst voor zich mogelijk daaronder bevindende haaien, door dien onderofficier gehandhaafd werd;

dat klager desondanks aan die order geen gevolg gaf;

dat hij hiervoor den volgenden morgen gestraft werd zooals boven vermeld;

dat klager op den avond van dezen zelfden dag wederom last kreeg zich op de te water liggende schijf te begeven en wederom naliel aan dezen last gevolg te geven, om dezelfde reden als den vorigen dag;

dat de commandant van de „Tromp” toen door een commissie het voorgevallene deed onderzoeken, ten einde goed te kunnen overwegen of hij den klager voor zijn gedraging voordragen zou bij den Eskader-commandant ter verwijzing naar den Krijgsraad, of wel hemzelf zou straffen;

dat hij klager op 23 November gestraft heeft als boven vermeld;

Overwegende dat klager te zijner ontlasting heeft opgegeven, de bij herhaling gegeven order, om zich op het in diep water drijvende schijfvlot te begeven, niet te hebben durven opvolgen, daar hij wel eens van kameraden gehoord had, dat zij haaien onder de schijf hadden zien zwemmen en dat — nu het werk op de schijf eischt, dat men soms met de beenen onder water komt, ja zelfs een enkel maal zich te water begeeft — zijn angst om door een haai gegrepen te worden zoo groot is, dat hij liever gestraft wordt dan zich aan dat gevaar bloot te stellen;

Overwegende dat het zeker waar is, dat aan het werken op een bamboevlot in zee eenig gevaar verbonden is, maar dat, — nu dit gevaar niet grooter, ja blijkens de ondervinding eer kleiner is dan dat aan zooveel ander matrozenwerk eigen — een opzien daar-

tegen den matroos als militair niet kan verontschuldigen voor het nalaten om de hem door zijn meerdere bevoegdelyk gegeven orders uit te voeren, zoodat klagers verweer in deze hem niet kan baten en hij terecht is gestraft;

Overwegende dat nu niet gebleken is dat klagers angst slechts voorgewend is — de officier van de artillerie zoowel als de sergeant-konstabel verklaren den indruk van het tegendeel gekregen te hebben — in de beide strafredenen het woord „voorgevende” behoort te worden vervangen door „opgevende”, terwijl overigens de gepleegde overtredingen goed weergegeven zijn;

Overwegende dat de beide opgelegde straffen in goede verhouding staan tot den ernst der feiten;

Krachtens de artikelen 12—14 der Rechtspleging bij de Zee-macht in verband met artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie beschikkend op voormelde klacht;

Verklaart die te zijn ongegrond;

Handhaaft de beide straffen met de bij elke straf behoorende reden waarover beklag, met dien verstande dat de woorden „voorgevende” telkenmale vervangen zullen worden door „opgevende”.

Gelast dat deze wijzigingen zullen worden aangebracht in klagers conduite-boekje en in het strafregister van Hr. Ms. „Tromp”;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, aan strafoplegger en aan den Advocaat-Fiscaal;

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 1 December 1916.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Klager, die niet in persoon voor het Hof kan verschijnen, verzoekt zijn klacht schriftelyk te mogen toelichten. Voor het inzenden dier toelichting wordt hem een termijn van veertien dagen toegeestaan, waarvan hij echter geen gebruik maakt.

Wanneer een schepeling is gestraft wegens te laat terugkeeren van passagieren en bij een daarna ingesteld onderzoek blijkt, dat hij te laat is teruggekeerd om te kunnen deelnemen aan een betooging, behoort, indien hij voor het deelnemen aan de betooging disciplinair wordt gestraft, in de betrekkelyke strafredenen het achterblijven van passagieren niet meer te worden vermeld, zynde hij voor dit feit reeds gestraft.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de verklaring, gedagteekend 18 Mei 1916 van P. S., destijds matroos der 2e klasse, sedert 22 Juli 1916 uit den zeedienst ontslagen, inhoudende dat hij zich bij het Hoog Militair Gerechtshof wenscht te beklagen over de reden der hem op 15 Mei t. v., op welken datum hij diende in de Marinekazerne te Soerabaia, door den toenmaligen Commandant dier kazerne, den kapitein ter zee J. S. A. K., opgelegde straf van veertien dagen provoost-arrest, welke reden luidt: „Achtergebleven van passagieren ten einde te kunnen deelnemen aan een ongeoorloofde en onmilitaire betooging, gericht tegen het militair hospitaal te Soerabaja”; alsmede de bescheiden betreffende het, na klagers terugkeer in Nederland, ingevolge beschikking van 18 Juli 1916 van den Commandant der Marine te Hellevoetsluis in zake deze klacht ingestelde onderzoek en het bericht van 24 October 1916 van den strafoplegger betreffende de gronden waarop de opgelegde straf en de omschrijving der strafreden berusten.

Gelet op de omstandigheid, dat op 's Hofs beschikking van 1 November 1916, waarbij aan klager, naar aanleiding van diens verzoek om, niet in persoon kunnende verschijnen, zijne klacht aan het Hof schriftelijk te mogen toelichten, een termijn van veertien dagen werd toegestaan tot het inzenden van zoodanige toelichting, een bericht van klager niet is ingekomen.

Gelet op het advies van 21 November 1916 van den Advocaat-Fiscaal voor Hr. Ms. Zee- en Landmacht.

Overwegende dat klager bij het onderzoek heeft verklaard: dat hij, dienende aan boord van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën”, op Zaterdag 6 Mei 1916 vergunning had aan den wal te Soerabaia te passagieren tot 12 uur des nachts; dat hij toen niet aan boord teruggekeerd is; dat hij Zondag 7 Mei d.a.v. te Soerabaia heeft deelgenomen aan eene demonstratie tegen het militair hospitaal aldaar; dat hij zich Maandag 8 Mei d.a.v. heeft gemeld aan boord van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën” en op dien datum door den Commandant van genoemden bodem is gestraft met tien dagen strafdienst wegens het als minderjarige 31 uur te laat van passagieren terugkeeren; dat hij een paar dagen later is overgeplaatst naar de Marinekazerne te Soerabaia; dat zijn bezwaar tegen de reden der hem aldaar op 15 Mei d.a.v. opgelegde straf daarop berust, dat hij nu voor zijn achterblijven van passagieren tweemaal is gestraft; dat hij tegen het in die strafreden vermelden van: „deelnemen aan eene ongeoorloofde en onmilitaire betooging tegen het militair hospitaal te Soerabaia” geen bezwaar heeft.

Overwegende dat, blijkens het bericht van den strafoplegger, de aan klager op 15 Mei 1916 opgelegde straf en de daarbij behoorende strafreden berusten op de resultaten van een door den vice-admiraal, Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië, te Soerabaia ge-

houden onderzoek in zake de aldaar plaats gehad hebbende onregelheden.

Overwegende dat klager, blijkens het overgelegde extract uit zijn conduiteboekje, op 8 Mei 1916 aan boord van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën” gestraft is met tien dagen strafdienst wegens: „als minderjarige 31 uur te laat van passagieren teruggekeerd”;

dat, aangezien aan strafdienst steeds scheepsarrest verbonden is en bovendien, zooals aan het Hof uit anderen hoofde bekend is, de bovenbedoelde ongeregelheden, bestaande in het houden door marine-schepelingen van eene ongeoorloofde en onmilitaire betooging, gericht tegen het militair hospitaal te Soerabaia, zijn voorgevallen op 7 Mei 1916, klager tusschen 8 en 15 d.a.v. niet kan zijn achtergebleven van passagieren ten einde te kunnen deelnemen aan eene betooging als bovenbedoeld;

dat, aannemende dat uit een tusschen 8 en 15 Mei 1916 gehouden onderzoek is komen vast te staan, dat klager in den nacht van 6 op 7 Mei t.v. van passagieren is achtergebleven ten einde te kunnen deelnemen aan de op laatstgenoemden datum gehouden betooging, klager dan toch inmiddels reeds voor dat achterblijven, strafbaar ingevolge artikel 14 van het Reglement van Krijgstucht gestraft was, zoo dat niet meer deze overtreding, doch enkel het feit, dat hij deelgenomen had aan de bedoelde betooging, grond kon opleveren van zijne disciplinaire bestraffing op 15 Mei 1916.

Overwegende dat derhalve in de strafreden, behoorende bij de aan klager op 15 Mei 1916 opgelegde straf, ten onrechte is vermeld klagers achterblijven van passagieren;

dat klager overigens op dien datum terecht is gestraft, aangezien zijne deelneming aan de bovenbedoelde betooging was eene gedraging onbestaanbaar met de instandhouding van eene goede krijgstucht, strafbaar ingevolge artikel 28 van het Reglement van Krijgstucht, en dit vergriep tegen de discipline op zichzelf is van zóó ernstigen aard, dat eene straf van veertien dagen provoost-arrest daarvoor niet is te zwaar;

Krachtens artikel 50 van 's Hof's Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12 en 14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op voormelde klacht;

Verklaart die wettig;

Wijzigt de strafreden en verstaat dat deze zal luiden: „Deelgenomen aan eene ongeoorloofde en onmilitaire betooging, gericht tegen het militair hospitaal te Soerabaia”;

Handhaaft de opgelegde straf;

Bepaalt dat van deze Beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan strafoplegger, een afschrift aan den Advocaat-Fiscaal, en een uittreksel aan klager.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Beschikking van 4 Januari 1916.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, S. F. Nolst Trenité,
Mr. H. W. van Sandick en J. C. H. A. Quack.*Ongeoorloofde afwezigheid.**Reden der afwezigheid voor een gedeelte ten genoegen des rechters bewezen. Straf verminderd; strafreden gewijzigd.***HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,**

Gelezen de verklaring van den milicien-korporaal H. B. van het Korps Pontonniers, behorende tot het versperringsdetachement van het bruggen-depôt te Scheveningen, onder bevel van den sergeant-majoor K. welke verklaring gedagteekend 23 September 1915, inhoudt, dat hij zich wenschte te beklagen over de straf van acht dagen politiekamer, hem 21 September tevoren opgelegd door den Korps-Commandant, den Luitenant-Kolonel C., met de strafreden: „Wegens ziekte van zijne vrouw eigendunkelijk achtergebleven van verlof, zoodoende gemankeerd op het avondappèl van den 2en September en eerst in het kwartier teruggekeerd op den 13en September d.a.v. om 6 uur n.m. Verzachtende omstandigheden in aanmerking genomen (1e desertie)”;

Gelezen de bij deze klacht behorende bescheiden;

Gehoord den klager, en gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat klager op 31 Augustus j.l. van zijn detachementscommandant verlof kreeg naar Amsterdam, met het oog op een operatie, die zijn vrouw in het Binnengasthuis aldaar zou ondergaan en om te trachten verzorging voor zijn nu plotseling geheel onverzorgd achterblijvende kleine kinderen te verkrijgen;

dat dit verlof inging des avonds te 5 u. 30 (vertrek van den trein uit den Haag) en eindigde per éérsten trein uit Amsterdam den volgenden morgen;

dat klager, dien avond in het gasthuis vernemende, dat de operatie in den loop van den volgenden morgen zou plaats vinden en van den behandelenden geneesheer een schriftelijke verklaring ontvangende, dat zijn tegenwoordigheid te Amsterdam alsdan noodzakelijk was, zich dien morgen van 1 September vervoegde bij den chef van het Militair Hospitaal ter plaatse om hulp en raad, terwijl hij tevens per post aan zijn detachements-commandant verlenging van verlof vroeg;

dat de chef van het hospitaal — de noodzakelijkheid van klagers

aanwezigheid beamende — dezen één dag verlofsverlenging toestond en hierover nog dienzelfden morgen aan klagers detachements-commandant telegrafeerde;

dat klager in den loop van dien 1en September nog uitvoeriger aan zijn Commandant schreef met dringend verzoek om verdere verlofsverlenging, onder insluiting van twee doktersattesten;

dat klager — steeds in afwachting van eenig antwoord op deze verzoeken en zoekende naar verzorging voor zijn kroost — zich op 6 September weder bij den chef van het hospitaal vervoegde met de vraag of dàar soms eenig antwoord was ingekomen en hoe nu verder te handelen;

dat deze autoriteit — die op 3 September een telegram van klagers detachements-commandant had ontvangen met het bloote bericht: mil. korpl. B. wegens ziekte echtgenoot van verlof achtergebleven — dien dag wederom een telegram verzond, waarin o.m. voorkwam: „hulp bij achterblijvende kinderen noodig, in hoeverre hij (d.i. klager) daarvoor alleen in aanmerking komt kan ik niet beslissen”, terwijl omtrent diens raad aan klager op dien dag gegeven, ten processe niets positiefs is komen vast te staan;

dat klager ook hierna geenerlei bericht ontving, totdat eindelijk op 13 September een telegrafische terugroeping kwam, waaraan hij onmiddellijk gevolg gaf;

Overwegende dat uit een en ander blijkt, dat klager — na een dag verlenging van verlof te hebben gekregen van den chef van het Militair Hospitaal — ook verder, althans tot 6 September, met diens voorkennis te Amsterdam verbleef om redenen van dringenden aard, zoodat aangenomen wordt, dat klager — dien men in moeilijke huiselijke omstandigheden eerst niet meer dan een enkelen nacht verlof toestond en daarna steeds op antwoord liet wachten en die zeh in dien tusschentijd ook nog gewend heeft tot den Plaatselijken Commandant te Amsterdam — tot dien 6en September de reden zijner afwezigheid ten genoegen des rechters heeft bewezen;

Overwegende dat echter — nu klager na het telegram op dien dag door den chef van het Hospitaal verzonden, weder niets hoorde en nu zeker niet gezegd kan worden, dat deze autoriteit hem uitdrukkelijk vergund heeft om langer van zijn garnizoen afwezig te blijven — het zijn plicht geweest was dadelijk daarheen terug te keeren, zoodat er reden is hem, wijl hij dit naliet, straf op te leggen;

Overwegende dat — nu volgens het bovenstaande klagers ongeoorloofde afwezigheid teruggebracht is tot den tijd, verloopen tusschen 6 en 13 September — de strafreden niet in stand kan blijven, terwijl ook, in verband hiermede, de straf behoort te worden verlicht; waarbij nog als verzachtende omstandigheid mag gelden, dat klager het uitblijven van de toestemming, waarop hij vast meende te mogen rekenen, toeschreef aan vertraging door correspondentie over zijn zaak tusschen den onderofficier-detachements-commandant te Scheveningen en diens chef te Dordrecht, straffer, naar klagers zeer aannemelijke opgave;

Krachtens de artikelen 17—19 der Rechtspleging bij de Landmacht, in verband met artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie beschikkende op voormelde klacht:

Verklaart deze wettig;

Bepaalt dat de door den Korpscommandant opgelegde straf wordt verminderd tot vier dagen politiekamer en dat de strafreden wordt gewijzigd in: „Niet op tijd teruggekeerd van een hem wegens ziekte zijner vrouw en moeilijke huiselijke omstandigheden verleend verlof, onder verzachtende omstandigheden”;

Gelast dat deze straf en strafreden in klagers straflijst zullen worden ingeschreven in plaats die waarover beklag;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een uittreksel aan klager en een afschrift aan straffer en aan den Advocaat-Fiscaal.

I N H O U D.

	Blz.
Aan de lezers	495
Aangrijpen van zijn meerdere in rang	545
Aanhouding. Opsporing en — van vermiste militairen	5
Adresseering van voor een krijgsraad bestemde stukken	315
Advocaten. Regeling der toelagen aan de advocaten-raadslieden	303
— . Kosten van de toevoeging van advocaten-raadslieden aan	
militaire beklaagden. (Uit Verslag Alg. Rekenkamer 1915).	319
Ambtelijk bevel. Vrijspraak van zware mishandeling van een	
beklaagde, die heeft geschoten op een smokkelaar	365
Amnestiewet. Toepassing van de —	401
Angst voor haaien is geen reden om een ontvangen order om	
zich op een te water liggende schijf te begeven niet op te	
volgen	581
Approbatie. Afschaffing der —	318, 319, 408
Arrest. Ontslaan uit — van militaire beklaagden	316
Beambten. Bedienden. Regeling van de aanstelling, de bezol-	
diging en den dienst van de — en — bij de Krijgsraden enz.	195
Bedreiging met geweld van een ambtenaar tot het nalaten	
eener rechtmatige ambtsverrichting subsidiair — met een	
misdrijf tegen het leven gericht althans met zware mishan-	
deling	450
Beëdiging van Mohammedaansche officieren	315
Begunstiging. Opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst	
van eenig door misdrijf verkregen goed	566
Beklaagden. Ontslaan uit arrest van militaire —	316
Beleedigen met woorden van zijn meerdere in rang. Veroor-	
deeling op de enkele getuigenis van den meerdere	133
— met gebaren. Niet aangenomen in een geval van het wer-	
pen met een lucifersdoosje	254
— van een surveilleerdenden veldwachter. Voor de vervolging	
indiening van een klacht vereischt nu niet is ten laste ge-	
legd beleediging van een ambtenaar enz.	372
Belofte. Zie gift.	
Berg. S. N. van den —. Crimineel Wetboek en Reglement van	
Krijgstucht en Discipline voor het Krijgsvolk te Water 421,	512
Berisping is geen bestaande straf voor militairen behorende	
tot de Landmacht	210
Bevel. Beteekenis van — in ruimen zin en in art. 49 Oorlogs-	
wet	165

Bevelschrift tot bijeenroeping van den Krijgsraad. Beteekening van een — door een officier is in strijd met art. 114 R. L. Het verzuim van informeele beteekening wordt gedeckt door de vrijwillige verschijning van den beklaagde ..	115
— Wijze van beteekening van het —. Al of niet schaden van de belangen van den beklaagde en gevolgen daarvan. Vrijwillige verschijning van den beklaagde	462
Bevoegdheid. Zie ook Commandeerende Officier.	
— De krijgsraad is onbevoegd kennis te nemen van de zaak van een militair, die vervolgd wordt wegens medeplichtigheid aan poging tot verboden uitvoer, gepleegd door burgers.	279
— Wanneer in geval van connexiteit de burgers niet vervolgd kunnen worden, behoort de militair voor zijn eigen rechter terecht te staan	292
— van den militairen of burgerlijken rechter met betrekking tot dienstplichtigen met onbepaald (klein) verlof	391, 402
— tot behandeling van rapporten betreffende feiten gepleegd vóór doch ontdekt na overplaatsing van den overtreder ..	412
Bevrijding. Behulpzaam zijn bij de — van geïnterneerde officieren. (Vrijspraak)	554
— Poging tot het voorgaande (Vrijspraak)	551
Bewijs. Beteekenis van de woorden „in dienstzaken” in art. 160 C. W. Z.	133
— Een onjuiste uitlegging van en eene leemte in de artikelen 211 C. W. L. en 160 C. W. Z.	205
— Aanvulling van het vonnis met het — dat beklaagde, die tot den vrijwilligen Landstorm behoort aan de militaire jurisdictie onderworpen is	370
— De verklaring van iemand die in de telastlegging wordt aangewezen als het feit in vereeniging met den gedaagde te hebben gepleegd niet als bewijs tegen den gedaagde te gebruiken	445
Boer. M. H. de — Nog eens: krijgstuhtelijke afdoening van strafrechtelijke overtredingen	23
Brood. Bakken van — van verboden samenstelling	171
Commandeerende Officier. Beteekenis van de uitdrukking — in art. 50 Prov. Instr. H. M. G.	458
Commissie tot voorbereiding van de invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht, samenstelling en rapport .	503
Connexiteit. Zie bevoegdheid.	
Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande door Mr. Dr. G. L. van Oosten Slingeland	20
— en Reglement van Krijgstucht of Discipline voor het Krijgsvolk te lande door J. W. Wolters	209, 359
— en Reglement van Krijgstucht of Discipline voor het Krijgsvolk te Water door S. N. van den Berg	421, 512

Crimineel Wetboek. Aanvulling van het — voor het Krijgsvolk te Water. Zie Wetgeving.	
D. v. — Krijgstuchtelijke afdoening van strafrechtelijke overtredingen	519
— v. —. Strafbevoegdheid van den garnizoenscommandant ..	531
Dagblad. Plaatsen van een ingezonden stuk in een dagblad. Zie klachtzaken (Behandelde).	
Deserteurs. Opleggen van bescheiden betreffende — van den Landstorm	1
Desertie. Oproeping onder de wapenen met spoed. Verplichting om aan die oproeping te voldoen van een dienstplichtige, die op het tijdstip der oproeping in Oost-Indië vertoeft ..	126
— Reden van afwezigheid gedeeltelijk ten genoegen des rechters bewezen. (Krijgstuchtelijke bestraffing)	586
— Nietigverklaring van de telastlegging door den krijgsraad wegens onduidelijke aanwijzing van het tijdvak van de ongeoorloofde afwezigheid. Veroordeeling wegens tweede desertie door het H. M. G.	572
Deskundigen. Benoeming van —	401
Diefstal. Poging tot — van visch uit een vijver	445
Dienstplichtigen. Verplichting van — om te voldoen aan een oproeping onder de wapenen met spoed	126
— Bevoegdheid van den militairen of burgerlijken rechter over — met onbepaald (klein) verlof	399, 402
Dienstverbintenis. Zie Rechtspositie.	
Dienstweigerings-manifest. Het dienstweigerings-manifest	15
— Onder de orders bedoeld in art. 95 C. W. L. kunnen niet vallen die, welker verzuim reeds bij andere wetsbepalingen bijzonderlijk is voorzien	113
— Het dienstweigerings-manifest is een opruiend geschrift ..	182
— Het <i>opzettelijk</i> niet-nakomen van de order van een superieur is niet vatbaar voor krijgstuchtelijke bestraffing	287
— Als — beschouwd:	
Weigering om zich op het daarvoor vastgestelde tijdstip naar hunne kamers te begeven door geïnterneerde officieren	264
Weigering om het badlokaal van de militaire badinrichting binnen te gaan	380
— Niet als — beschouwd:	
Weigering om zich het haar te laten knippen	382
Niet voldoen aan de order om te blijven staan na den meerdere zonder groeten te zijn voorbijgelopen	558
Donner. H. G. —. Zie Van der Grinten.	
Dood. Veroorzaken van den — door schuld	548
Dreigen met woorden van zijn meerdere in rang	118
— met gebaren van zijn meerdere in rang	545

Dronkenschap op den openbaren weg en het zich in staat van — bevinden op een stoomtramstation zijn feiten van ver- schillenden aard	109
Eisch à minima. Onderzoek van een subsidiair ten laste gelegd feit hoewel de Adv.-Fiskaal geen — heeft gedaan	450
Garnizoenen. Aanwijzing van gebieden als afzonderlijke — voor zooveel betreft de militaire rechtspleging gedurende de mobilisatie	193, 499
Garnizoenscommandant. Strafbevoegdheid van den — (v. D.)	531
Geldboeten. Betaling van — opgelegd door zee krijgsraden buiten het Rijk in Europa of door het H. M. G. van Ned.- Indië	6
Getuige. Zie ook bewijs. — Hooren van een — nadat de zaak ter rolle was voldongen verklaard en door partijen was geconcludeerd	446
Getuigengeld aan militairen	2
— aan militairen beneden den rang van officier, die zich met klein-verlof bevinden	498
Gevaar. Het —, verbonden aan het zich begeven op een te water liggende schijf, is geen verontschuldiging voor weige- ring om de daartoe ontvangen order op te volgen	581
Geweer. Met geladen — op wacht staan door schildwachten	201
Geweld. Plegen van daden van — tegen zijn meerdere in rang — Werpen van een lucifersdoosje naar een meerdere in rang die daardoor tegen de borst wordt getroffen, is het plegen van een daad van — niet beledigen met gebaren	118
Gezag. Grenzen waaraan het militair — is gebonden bij de uit- oefening van de bevoegdheid toegekend in de artt. 10 en 22 van de orlogswet	264
— Beteekenis van de uitdrukking „het betrokken burgerlijk —” in de artt. 10 en 11 van de Oorlogswet	141
— Aanwijzing van de autoriteiten door welke het militair — (art. 7 van de Oorlogswet) kan worden uitgeoefend en van de gebieden waarin zij dat — zullen uitoefenen	171
Gift. Doen van een — om een ambtenaar te bewegen in zijn bediening in strijd met zijn plicht iets te doen. (Vrijspraak)	305
— Aannemen van een — als voren. (Vrijspraak)	554
Grinten. J. v. d. — en H. G. Donner. Statistische gegevens betreffende den arbeid van den Krijgsraad in het 3e Mil. Arr ^t . gedurende het jaar 1916	551
Hamel. Prof. Mr. G. A. van — †	430
Handteekening. Ook een onleesbare — is een —	411
Huwelijken van Maréchaussées	374
Identiteit. Onzekerheid omtrent de — van een beklagde	500, 575
Identiteit. Onzekerheid omtrent de — van een beklagde	202

Ingezonden stukken. Plaatsen van — in dagbladen. Zie klachtzaken (Behandelde).	
Insubordinatie. Zie Aangrijpen, Beledigen, Dreigen, Geweld, enz.	
Interneering. Toepasselijkheid van de wet van 31 XII 1914 S. 666	264
Jagtwet. Het wettelijk vermoeden van art. 45 — niet uit te breiden tot de overtreding van art. 20 dier wet	561
Jansma. Mr. K. — Vernietiging van neutrale prijzen en hoe deze kan worden voorkomen	515
Justitiële Zaken. Gids in — door J. A. Maas en W. J. M. Linden	416
Kempen. P. A. — Uit de praktijk van de Rechtspleging bij de Zeemacht in Oost-Indië	37
Klacht bij belediging aanwezig geacht zijnde deze vervat in het door den beledigde ter zake opgemaakte proces-verbaal	372
Klacht (Reclame). Termijn voor het indienen bij de hogere militaire autoriteit van een — over een opgelegde krijgstuchtelijke straf	2
— De krijgsraad is onbevoegd kennis te nemen van een — over een opgelegde straf, wanneer klager eerst heeft gereclameerd bij de hogere militaire autoriteit, een generaal-majoor, die de straf heeft gehandhaafd met wijziging van de strafreden	145
— Tenietdoening van een krijgstuchtelijke straf, omdat klager ontoerekenbaar is verklaard	146
— Wanneer klager bij het onderzoek van een door hem gepleegd feit zelf soortgelijke door hem gepleegde feiten aan het licht heeft gebracht en hij alléén voor het eerste feit is gestraft, behoort hij later niet meer voor de andere feiten gestraft te worden	159
— Klager bedoelde te klagen over straf en strafreden. Uit onwetendheid diende hij alleen een — in over de strafreden. De krijgsraad acht deze bewering aannemelijk	390
— Wanneer klager voor hetzelfde feit is gestraft en door den compagniescommandant en door den commandeerenden officier is in geval van beklag het H. M. G., niet de Krijgsraad, bevoegd van de — kennis te nemen. Dubbele bestraffing voor ééne overtreding is niet toegelaten	392
— Bevoegdheid tot schorsing eener krijgstuchtelijke straf door de hogere militaire autoriteit tijdens de behandeling eener — over een opgelegde straf	414
— Het hooren van klagers door een daartoe door den Vlootvoogd aangewezen officier stelt hen in staat hunne verdediging mondeling toe te lichten	487
— Aan het opleggen van een (krijgstuchtelijke) straf behoort een onderzoek in tegenwoordigheid van den overtreder vooraf	

te gaan. Deze moet, alvorens te worden gestraft, worden gehoord. Een aan den strafoplegger gegeven order om te straffen brengt daarin geen verandering	490
— Intrekking van een ingediende —. Vragen in verband met klachten die aan verregaande oneerbiedigheid moeten worden toegeschreven	506
— Klager verzoekt zijn — schriftelijk te mogen toelichten. Van den hem door het H. M. G. toegestanen termijn maakt hij geen gebruik. Van een feit waarvoor klager is gestraft, behoort bij latere bestraffing wegens een ander, met het eerste samenhangend feit, in de nieuwe strafreden geen melding te worden gemaakt	583
Klachtzaken. Statistische gegevens betreffende —	196
Klachtzaken. (Behandelde). Minder behoorlijk optreden van een luitenant tegenover een kapitein, die dit optreden heeft uitgelokt	147
— Betoonen van onvergenoegdheid over van hooger hand bevolen werkzaamheden door middel van een ingezonden stuk in een dagblad	149
— Niet met voldoende zorg bereiden van het middagmaal en het geven van een valsche voorstelling van handelingen van meerderen in een ingediende memorie	152
— Innen van abonnementsgelden van schepelingen voor een aan boord verboden blad. Nonchalance geen verontschuldiging voor overtreding van het verbod om bepaalde bescheiden in zijn bezit te hebben	159
— Aan den M. v. O. verzenden van een geschrift, door klager opgesteld en onderteekend als secretaris van een mobilisatieclub, in welk geschrift tegen een genomen maatregel wordt geprotesteerd	161
— Vertrouwelijke gesprekken betreffende dienstaangelegenheden	284
— Verplichtingen van het wachsvolk ook buiten den tijd waarin zij „op post staan” om te zorgen, dat de voor de wacht geldende consignes worden nagekomen	385
— Aanvoeren van onware redenen in een verzoekschrift en door deze ironisch in te kleeden wrevel luchten over nietbevoordering	387
— Plaatsen van een ingezonden stuk in een dagblad, waaruit onvergenoegdheid blijkt over gegeven bevelen enz.	483
— Lichtvaardig en zonder grond in de schriftelijke motiveering van een verzoekschrift onderofficieren betichten van het maken van valsche rapporten	487
— Weigering om op een te water liggende schijf te gaan uit angst voor haaien	581
Korpscommandant. Gezag van —	193, 401, 496
Kringenwet. Beteekenis van „eenig werk” in artt. 1 en 28 en van „wegruimen” in art. 57 van de —	177, 295

	Blz.
Krijgsraden. Een vraag betreffende de tenuue der niet-rechtsgeleerde leden van —	203
— Adresseering van voor — bestemde stukken	315
Krijgsraden te velde. Benoeming van presidenten van — . . .	7
Krijgstuchtelijke afdoening van strafrechtelijke overtredingen (M. H. de Boer) met naschrift (d. W.)	23
— van strafrechtelijke overtredingen (v. D.) met naschrift (Redactie)	519
— van overtredingen	317, 318, 406, 497
Krijgstuchtelijke overtredingen. Het gebied van art. 28 R. K. W. strekt zich niet uit tot de overtredingen in de vorige artikelen van het reglement genoemd. Omschrijving van de strafreden	287
Krijgstuchtelijke straffen. Zie straffen en schorsing.	
Landstorm. Opleggen van bescheiden betreffende deserteurs van den —	1
— Vrijwillige —. Bewijsvoering dat beklagde aan de militaire jurisdictie onderworpen is	370
— Onder „dienstplichtige bij den —” in de telastlegging is blijkbaar te verstaan „dienstplichtig soldaat bij den —” . . .	545
Landstormwet. Zie Wetgeving.	
Lectuur. Verstrekking van — aan in voorloopig arrest gestelde militairen	5
Linden. W. J. M. —. Zie Maas.	
Maas. J. A. — en W. J. M. Linden. Gids in Justitiële Zaken	416
Maréchaussées. Huwelijken van —. Rechtspositie van —. 500,	575
Medepligtigheid. Zie bevrijding en uitvoer.	
Menschenroof. (Vrijspraak).	365
Militaire Justitie. De — bij het Leger op voet van oorlog (C. W. Thöne)	422
Militaire rechtspraak. Geschiktheid van officieren voor militair-rechterlijke betrekkingen	502
Militaire rechtspleging. Zie mobilisatie en rechtspleging.	
— Uit de behandeling van de begrooting van Justitie voor 1917 in de Tweede Kamer	317, 406
Militair Strafrecht. Over de studie van het Nederlandsch — (Mr. L. M. Rollin Couquerque)	220
— Voorbereiding van de invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht	241, 245, 317, 318, 408, 503
Mishandeling. Vrijspraak van zware —. Beklaagde, die heeft geschoten op een smokkelaar, handelde ter uitvoering van een ambtelijk bevel	365
Mobilisatie. Militaire rechtspleging tijdens de —. Aanwijzing van bepaalde gebieden als afzonderlijke garnizoenen . . .	193, 499
— Militaire rechtspleging tijdens de — (M. H. de Boer, Mr. J. van der Grinten en Mr. F. van Raalte in W. v. h. R.) . . .	212

Motor- en Rijwielwet. Rijden zonder licht	115, 129
— . Zie ook samenloop.	
Nietigverklaring van de telastlegging	572
— van het bevelschrift tot bijeenroeping van den krijgsraad	462
Non bis in idem. Het H. M. G. oordeelt dat de beide telastleggingen niet hetzelfde materiele feit betreffen. Anders krijgsraad	566
Nord Thomson. G. H. E. —. Militaire Straf- en Tuchtclassen	19
Officier-raadsman	8
Ontoerekenbaar. Tenietdoening van een krijgstuhtelijke straf omdat klager — is verklaard	146
Ontploffing. Door schuld veroorzaken van de — van een torpedo	467, 508
Oorlog. De militaire Justitie bij het Leger op voet van — (C. W. Thöne)	422
Oorlogswet. Toepassing van de artt. 10 en 22 van de —	1
— . Beteekenis van de artt. 10 en 22 van de —	141
— . Beteekenis van de artt. 35 en 49 van de —	165, 440
— . Wat te verstaan onder „het betrokken burgerlijk gezag in de artt. 10 en 11 van de —	171
— . Aanwijzing van de autoriteiten door welke het militair gezag (bedoeld in art. 7 van de —) kan worden uitgeoefend en van de gebieden waarin zij dat gezag zullen uitoefenen	305
— . Verband tusschen de — en een Verordening van den Territorialen Bevelhebber in Overijssel	440
— . Verbeurdverklaring van goederen bij overtredingen van de —	496
— . Betreden van particuliere terreinen door militairen. Art. 16 van de —	497
— . Art. 29 van de — in verband met de verbodsbepalingen tegen het dragen van wapenen	563
— . Herziening van de — . Zie Wetgeving.	
Oosten Slingeland. Mr. Dr. G. L. van —. Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande	20
Oost-Indië. Uit de praktijk van de Rechtspleging bij de Zee-macht in —. (P. A. Kempen)	37
Oplichting en poging tot —. Aanvulling van de bewijsvoering	377
Opruiing. Zie dienstweigering.	
— . Voor — is niet noodig het gebruik maken van heftige de hartstochten opwekkende taal	182
Opsporing en aanhouding van vermiste militairen	5
Opzet. In de feitelijke omschrijving ligt in casu het opzet opgesloten	554
Overmacht. Een uit eigen opvattingen omtrent de zedelijke en maatschappelijke waarde van wettelijke instellingen en voorschriften voortspruitende drang is niet als overmacht aan te merken	182

Overtredingen. Krijgstuchtelijke afdoening van strafrechtelijke — (M. H. de Boer) met naschrift (d. W.)	23
— Krijgstuchtelijke afdoening van strafrechtelijke — (v. D.) met naschrift (Redactie)	519
— Schuld bij overtredingen	274
— Krijgstuchtelijke afdoening van —	317, 318, 406, 497
Poging. Zie diefstal, bevrijding, uitvoer, oplichting.	
Provooststraf. Schorsing van — in verband met het voorschrift van art. 71 I. D. der Inf.	414
Prijzen (neutrale). Vernietiging van neutrale prijzen en hoe deze kan worden voorkomen door Mr. K. Jansma	515
Raadsman. Officier- —	8
— Regeling der toelagen aan de advocaten-raadslieden	303
— Kosten van de toevoeging van advocaten-raadslieden aan militaire beklagden. (Uit het verslag der Alg. Rekenkamer 1915)	319
Rang. Meerderheid van — kan door het militair gezag voor bepaalde gevallen gevestigd worden, maar niet in het algemeen. Meerderheid van — aangenomen in een geval, dat de eene militair onder de bevelen van den ander staat, onafhankelijk van beider — of stand	264
Rangverhouding van Nederlandsche tot vreemde militairen moet door de Koningin of van Harentwege door de Ministers van Marine en van Oorlog worden geregeld	264
— Regeling van de onderlinge — van Nederlandsche en vreemde militairen	399
Rapport van de commissie tot voorbereiding van de invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht	503
Rapporten. Bevoegheid tot behandeling van — betreffende feiten gepleegd vóór doch ontdekt na overplaatsing	412
Rechtspleging. Uit de praktijk van de — bij de Zeemacht in Oost-Indië (P. A. Kempen)	37
Rechtspositie van Maréchaussées	500, 575
Reclame. Zie klacht.	
Reclameproces. Aard van het —	505
Reclamezaken. Verdediging in —	9
— Zie klachtzaken (Behandelde)	
Reglement van Krijgstucht. Crimineel Wetboek en — of Discipline voor het krijgsvolk te lande door J. W. Wolters	209, 359
— Crimineel Wetboek en — en Discipline voor het Krijgsvolk te Water door S. N. van den Berg	421, 512
Rollin Couquerque. Mr. L. M. —. Over de studie van het Nederlandsch Militair Strafrecht	220
Rijwielovertreding. Zie Motor- en Rijwielwet en samenloop.	

Samenloop. Indien zoowel art. 55 als art. 56 Sr. toepassing moet vinden moet één straf, de zwaarste hoofdstraf, worden opgelegd	118
— bij rijwielovertredingen. Toepassing van art. 55 1e lid Sr. bij rijden op een rijwiel zonder licht, terwijl dat rijwiel niet voorzien was van ten minste één rem	129
Samenrotting van schepelingen. Zie Wetgeving.	
Samenweefsel van verdichtfels. Bewijs dat beklaagdes opgave een — vormden	377
Schieten door een patrouille op smokkelaars	365
Schildwacht. Met geladen geweer op wacht staan door een —	201
Schorsing van krijgstuuchtelijke straffen door de hoogere militaire autoriteit tijdens de behandeling eener klacht over die straffen	414
— van provooststraf in verband met het voorschrift van art. 71 Reglement I. D. Inf.	414
— van krijgstuuchtelijke straffen door den Com. Off.	510
Schrijfgereedschap. Verstrekking van — aan in voorloopig arrest gestelde militairen	5
Schuld bij overtredingen	274
— Veroorzaken van een ontploffing door —	467, 503
— Veroorzaken van den dood door —	548
Slaan van zijn meerdere in rang	545
Smokkelhandel. Beteugeling van —	496
Statistiek. Statistische gegevens betreffende klachtzaken ..	196
— Militair-rechtelijke — betreffende de krijgstraden bij de landmacht	321
— De werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof ..	402
— Statistische gegevens betreffende den arbeid van den Krijgsraad n het 3e Mil. Arr ^t . gedurende het jaar 1916 (J. v. d. Grinten en H. G. Donner)	434
Strafbare feiten. Medewerking van militaire zijde met betrekking tot het vooronderzoek van —	3
Strafbevoegdheid van vlootvoogden	150, 487
— van een Eersten Officer aan boord	385
— over een bij een Regiment van het leger ingedeelden, bij de Landweer dienstdoenden onderofficier	395
— toegekend aan commandanten van B. batterijen	399
— van den Garnizoenscommandant (v. D)	531
Strafexerceeren. Mag — nog als straf worden opgelegd? ..	210
Straffen. Over de bevoegdheid van hoogere militaire autoriteiten om, door aan hen ondergeschikte officieren, opgelegde krijgstuuchtelijke straffen te royeeren en te wijzigen	327
— Dubbele bestraffing wegens één en dezelfde overtreding is niet toegelaten	393
— Schorsing van krijgstuuchtelijke straffen door hoogere militaire autoriteiten	414, 510
— Goedkeuring en tenuitvoerlegging van krijgstuuchtelijke—	510

	Blz.
Strafklassen. Militaire straf- en tuchtklassen door G. H. E. Nord Thomson	19
Strafreden. Omschrijving van de — in verband met de feitelijk gepleegde handeling	287
Telastlegging. De — aan den voet van het bevelschrift tot bijeenkomen van den krijgsraad betreft een ander feit dan dat vermeld in de beschikking tot verwijzing. (Zie dronkenschap)	109
—, Rechtskundige begrippen niet opnemen in de —	264
—, Herstelling van een schrijffout in de —	377
—, In de — behoeft geen melding te worden gemaakt van een verordening, die op de voorgeschreven wijze is afgekondigd	440
—, Uit de — blijkt voldoende dat de beklagde de mindere was van onderofficieren tegen wie hij de feiten pleegde (Anders Krijgsraad)	545
—, Niettigverklaring van de —	572
—, subsidiare. Bij veroordeeling wegens het primair ten laste gelegde feit, hetwelk in hooger beroep niet bewezen wordt verklaard, kan de vrijspraak in eersten aanleg niet slaan op het subsidiair ten laste gelegde en kan dit laatste, ook al heeft de Adv.-Fisk. geen eisch à minima gedaan, in hooger beroep een punt van onderzoek uitmaken	450
Tenue. Een vraag betreffende de — van de niet-rechtsgeleerde leden van krijgsraden	203
Termijn voor het indienen bij de hogere militaire autoriteit van een klacht over een opgelegde krijgstuuchtelijke straf ..	2
Terreinen. Betreden van particuliere — door militairen	497
Thöne. C. W. —. De Militaire Justitie bij het Leger op voet van oorlog	422
Torpedo. Zie ontploffing.	
Tuchtklassen. Militaire Straf- en — door G. H. E. Nord Thomson	19
Tuchtrecht. Zie militair strafrecht.	
Uitgave. Wijziging van de wijze van — van het M. R. T. ...	495
Uitvoer. Verboden — van goederen	141
—, Poging tot verboden — van goederen	279, 292
Uitvoeren. Beteekenis van —	165
Valsche hoedanigheid. Bewijs van het aannemen eener — ...	377
Valschheid in geschrifte. Het eigenmachtig veranderen van den datum in een z.g. vrij-vervoerbewijs levert niet op — ...	122
—, Schuldigverklaring aan — wegens het stellen van een valsche (onleesbare) handteekening onder een z.g. vrij-vervoerbewijs	374
Verbeurdverklaring. Zie Oorlogswet.	
Verdediging in reclamezaken	9

Verlof. Militairen met onbepaald (klein) verlof en met verlof	399, 402
Vermiste militairen. Opsporing en aanhouding van —	5
Vernietiging. Zie Prijzen (neutrale).	
Verordeningen van het militair gezag zijn niet verbindend, wanneer het door de wet vereischte overleg niet heeft plaats gehad	171
— Zie ook Oorlogswet en Telastlegging.	
Vervoer. Verboden vervoer van goederen ..	141, 165, 274, 440, 456
Verwijzing. Persoonlijk teekenen van de beschikking tot — naar den kriegsraad	497
Verzachtende omstandigheden. Toepassing van de artt. 53 en 54 C. W. L.	264
Verzet met de daad tegen een meerdere in rang	118
Verzoekschrift. Zie Klachtzaken (Behandelde).	
Vlootvoogd. De — behoort onder de commandeerende officieren, wien de bevoegdheid toekomt om krijgstuchtelijke straffen op te leggen	152, 487
Voorloopig arrest. Verstrekking van lectuur en schrijfgereedschap aan in — gestelde militairen	5
Vooronderzoek. Medewerking van militaire zijde met betrekking tot het — van strafbare feiten	3
Voortgezette behandeling	109, 118, 264, 545
— Niet aanwezig geacht wegens de groote tusschenruimte verlopen tusschen het plegen van de feiten	377
Voorwaardelijke veroordeeling. Wenschelijkheid toepasselijk te verklaren op straffen door den militairen rechter opgelegd	505
Vrijheidsberoving. Wederrechtelijke — van grensbewoners door den commandant van een grensbewakingsdetachement	365
Vrij-vervoerbewijs. Zie valsheid in geschrifte.	
Wapenwet. Zie Oorlogswet.	
Wederspannigheid. In geval van — gepleegd op in staat van beleg verklaard gebied moet die omstandigheid in de qualificatie worden vermeld	118
Weekblad van het Recht. Jubileum —	17
Wegruimen. Zie Kringenwet.	
Werk. Zie Kringenwet.	
Werktoeren. Mogen — nog worden opgelegd?	210
Wetgeving. Herziening van de wet op den Staat van Oorlog en den Staat van beleg:	
Ontwerp van wet	71
Memorie van Toelichting	86
Voorloopig verslag van de Tweede Kamer	246
Aanvulling van het C. W. W. ter voorziening in eene gebleken leemte ten opzichte van samenrottingen van schepelingen:	
Ontwerp van Wet	107
Memorie van Toelichting	108

	Blz.
Verslag van de Tweede Kamer	240
Nota naar aanleiding van het verslag	242
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	331
Eindverslag van de Eerste Kamer	357
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	358
Afkondiging van de wet	358
Wijziging en aanvulling van de wet tot vaststelling van een tarief van geregtskosten in strafzaken, waarvan de militaire regter kennis neemt:	
Ontwerp van wet	435
Memorie van Toelichting	437
Nota van Wijziging	439
Verslag van de Tweede Kamer	535
Nota naar aanleiding van het Verslag	537
Gewijzigd ontwerp van wet	537
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	540
Eindverslag van de Eerste Kamer	540
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	540
Afkondiging van de wet	540
Wijziging van de Landstormwet:	
Ontwerp van wet	541
Memorie van Toelichting	543
Wetsartikelen. Toepassing van — in den zin van art. 221 Sv.	165
Wettelijk voorschrift. Vrijspraak van verboden vervoer van goederen wegens handelen ter uitvoering van een —, Onbe- zoldigd Rijksveldwachter heeft een weggeworpen pakje op- geraapt en medegenomen	456
Wielrijden. Zonder licht — door militairen	201
Wolters. J. W. — Crimineel Wetboek en Reglement van Krijgstucht of Discipline voor het krijgsvolk te lande	209, 359
Wraking. Geval van — van den president van een zeekrijgs- raad	64
Zelfbevrijding. Zie bevrijding.	